DOĞUMUNUN 75. YILI ANISINA

Doktor
SADIK AHMET

EDİTÖR **NİLÜFER ERDEM**

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

YTB

Her hakkı saklıdır.
T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI
YTB Yayın No: 18

ANMA ARMAĞAN ESERLER
DİZİSİ: 1

ISBN 978-975-17-5067-9

Genel ağ: ytb.gov.tr
E-posta: ksidb@ytb.gov.tr

Editör
Doç. Dr. Nilüfer Erdem

Proje Ekibi
Erkan Girişit
Recep Paçaman
Fatih Hafız Mehmet

Kapak Resimleri
Turhan Vardar

Fotoğraflar
Ahmet Hoçka Arşivi, Apti Pencal Arşivi, BAKEŞ Arşivi, Foto City Arşivi, Funda Sadık, Ahmet Arşivi, Hakka Davet Dergisi Arşivi, İsmail Hayat Arşivi, Mehmet Hatipoğlu Arşivi, Millet Gazetesi Arşivi, Milli Gazete Arşivi, Nilüfer Erdem Arşivi, Özcan Ali Osman Arşivi, Özkan Özpak Arşivi, Paçaman ailesi Arşivi, Sabriye Kasım Delioğlu Arşivi, TRT Arşivi, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

Tasarım ve Baskı
Özel Ofset Basın Yayın
Adres: Matbaacılar Sanayi Sitesi 1514 Sk. No. 6
Yenimahalle/ANKARA
Telefon: 0(312) 395 06 08

Birinci Baskı
2.000 adet, Ankara, 2021

Kütüphane kartı

Ahmet, Sadık

Doktor Sadık Ahmet/Editör Nilüfer Erdem.- Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021.

494 s.: rnk.res; 28 cm.- (Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı yayınları; 18, Anma Armağan Eserler dizisi; 1)

ISBN: 978-975-17-5067-9

1. Yunanistan'dan politikacılar. I. k.a. II. Erdem, Nilüfer. III. seriler

923.9495

“Kahramanların destanları yazılmazsa, halk satkınların yalanlarını okur”

ÖN SÖZ

Doktor Sadık Ahmet'in doğumunun 75. yılı anısına hazırlanan bu eserde, onun mücadelesinin yanı sıra, Yunanistan sınırları içinde yaşayan Batı Trakya Türklerinin tarihi serüvenine de yer verilmektedir.

Doktor Sadık Ahmet, hak ve özgürlük mücadelesiyle; sadece Batı Trakya Türklerine değil tüm Türk-İslam coğrafyasına ve mazlum halklara ilham kaynağı olmuş bir şahsiyettir.

O, inandığı değerler uğrunda bedel ödemekten çekinmeyen, ismiyle müsemma davasına sadık bir mücadele adamıdır.

O, aynı zamanda feraseti, uzak görüşlülüğü, zengin kültürel birikimiyle adından söz ettiren önemli bir entelektüeldir.

O, "Türk kimliğini" yaşamak bir yana; "Türk" demenin dahi yasak olduğu zor bir dönemde, "TÜRK'ÜM VE ÖYLE KALACAĞIM" diye haykıran yürekli bir insandır.

Batı Trakya Türk Azınlığının cesur sesi olan Sadık Ahmet, Türk kimliğine sahip çıkan ilkeli ve kararlı duruşuyla, Batı Trakya'daki kardeşlerimizle beraber 7'den 70'e tüm milletimizin de gönlünde taht kurmuştur.

Her türlü engellemeye ve baskıya rağmen Batı Trakya Türk Azınlığının elde ettiği kazanımlarda, Doktor Sadık Ahmet'in çok büyük emeği vardır.

Batı Trakya Türkleri gasp edilen haklarına tamamen kavuşana kadar, bu mücadele bitmeyecek, inşallah nesilden nesile, gönülden gönüle kutlu bir meşale gibi taşınmaya devam edecektir.

Bu süreçte biz de 84 milyon olarak tüm imkanlarımızla, Batı Trakya'daki kardeşlerimizi desteklemeyi, onlara sahip çıkmayı sürdüreceğiz.

Tüm bunları yaparken, elbette Doktor Sadık Ahmet gibi Batı Trakya davasının sembol isimlerine vefa borcumuzu ödemeyi ihmal etmeyeceğiz.

"Doktor Sadık Ahmet" kitabını, Sadık Ahmet isminin ve onun ulvi ideallerinin yaşatılmasına katkı sunacak, değerli bir adım olarak görüyorum.

Merhumun aziz hatırasına ve davasına sahip çıkan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığımızı ve bu kitapta emeği olan herkesi tebrik ediyorum.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN
CUMHURBAŞKANI

ÖN SÖZ

"…toplumumuz adına ve Türklüğümüzü korumak üzere hapishaneye girdik ama Türklüğümüzden vazgeçmedik."

"Doktor Sadık Ahmet" kitabı, Batı Trakya Türkleri'nin hak arama mücadelesinde en öne çıkan şahsiyet ve yukarıdaki sözlerin sahibi olan Dr. Sadık Ahmet'i yâd etmek ve onun bıraktığı mirası gelecek kuşaklara tanıtmak için yoğun bir emek sonucunda hazırlanmıştır.

Akademisyen ve uzmanların makalelerinden oluşan kitapta genel olarak Batı Trakya Türkleri ve onların yaşadıkları sorunlar, ardından Sadık Ahmet'in hayatı, şahsiyeti, mücadelesi ve mirası ile ilgili bölümler yer almaktadır.

Ayrıca onu tanıyanların gözünden, merhumun hayatına ışık tutan röportajlara da yer verilmektedir.

Kitapta yer alan her bir yazı, merhum Dr. Sadık Ahmet'i başka bir yönüyle ele almakta ve bir liderin hangi şartlarda yetiştiğini anlatmaktadır.

Bununla birlikte Avrupa kıtasında yaşayan bir halkın, günümüz de dahil olmak üzere yakın zamanlarda ne tür bir yaşam mücadelesi vermek zorunda kaldığını akademik bir şekilde duyurarak bu halkın sesine ses olmaya çalışmaktadır.

Bu, bir azınlık mücadelesi olmakla birlikte, aynı zamanda evrensel bir insan hakları mücadelesidir de.

Çünkü, merhumun dilinden aktarırsak, *"Batı Trakya Müslüman Türk toplumu özellikle son 30 yılda çeşitli haksızlık, baskı ve ayrımlara maruz kaldı. Ekonomik baskılar, adalet dışı bir düzen, eşitsizlik uygulamaları, eğitimimizi çökerten anlayış, dar gelirli köylümüzü daha da fakir yapmayı amaçlayan kamulaştırmalar v.s. yaşantımızı güçlükle devam ettirebilir bir hale getirdi."*

İnanıyoruz ki Sadık Ahmet'i hatırlamak, Batı Trakya Türkleri'nin var olma hakları üzerinden verilen ve hâlâ nihayete ermemiş bir demokrasi mücadelesini de hatırlamak demektir.

Bu yolda yıllar yılı tecrübe edilen badire ve kazanımlar, başta Türk dünyası olmak üzere tüm mazlum milletler için bir ders ve gurur kaynağı niteliğindedir.

Merhumun da dediği gibi *"Ölüme göğüs geren bu insanların tek amacı ulusal kimliğine sahip çıkmak ve onu korumaktı. On binlerin ağzında tek slogan vardı: Batı Trakya'da Türk vardır, bunun ispatı bizleriz, atalarımızdır! Hiçbir mahkeme kararı bizim ulusal kimliğimizi değiştirmeye muktedir değildir!"*

Mensubu olduğu Batı Trakya Türkleri'nin hakları için verdiği mücadele ile tanınmış bir tıp doktoru olarak 26 yıl önce aramızdan ayrılan Dr. Sadık Ahmet'i saygıyla anıyorum.

Elinizdeki çalışmanın onun aziz hatıra ve mücadelesine layık olmasını umarken, çalışmanın içindeki en çarpıcı bulduğum ve kendisinin mücadelesini de özetleyen kısımlardan birini tekrarlamayı uygun buluyorum:

"Ben bir Türk olduğum için hapse götürülüyorum. Eğer Türk olmak bir suç ise, burada tekrar ediyorum: Ben bir Türk'üm ve öyle kalacağım. Bu mesajımla Batı Trakya azınlığına sesleniyorum ve Türk olduklarını unutmamalarını söylüyorum. Haklarımızı bir gün mutlaka alacağız!"

MEHMET NURİ ERSOY
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANI

TAKDİM

"Sadece Türk olduğum için hapse götürülüyorum. Eğer Türk olmak suçsa, şunu tekrarlıyorum: Türk'üm ve öyle kalacağım."

Batı Trakya Türklüğünün bayraklaşan lideri Merhum Dr. Sadık Ahmet'in bu cümlesini her duyduğumda aynı hissiyatı yaşar, aslen bir Batı Trakyalı olarak onun bu sözünden çok etkilenir, duygulanırım. O, kimine göre Dr. Sadık Ahmet, kimine Sadık Ağabey idi, ama benim için her zaman Sadık Amca oldu. Sadık Amcanın; azmi, cesareti, hak bildiği yolda dosdoğru oluşu hâsılı Batı Trakya Türkleri için ortaya koymuş olduğu mücadele benim için her zaman yön gösterici bir meşale oldu. Onun boynu bükük, hak ve hürriyeti gasp edilen bir toplumunun milli ve dini hislerini yeniden canlandırma hikâyesini ailem başta olmak üzere onu tanıyan dostları ve dava arkadaşlarından kimi zaman coşku kimi zaman hüzünle çok defa dinlemişimdir.

Sadık Amca gençliğinden itibaren Batı Trakya'yı köy köy, hane hane gezerek milli şuuru ihya etmek, yok sayılan, ötelenen, haklarından mahrum bırakılan Batı Trakya Türk azınlığını hak ettiği konuma getirmek için gayret etti. Bu uğurda nice badireler atlattı, hapislere girdi fakat vazgeçmedi. Bu aziz davayı sadece Yunanistan özelinde değil dünyanın dört bir yanında uluslararası platformlarda da gür sadası ile duyurdu. Yunanistan'ın uygulamış olduğu asimilasyon politikaları, Türk kimliğinin tanınması; çift-dilli azınlık okulları, öğretmen ihtiyacı, vakıfların özerkliği, dinî hürriyet ve siyasî temsil düzeyine kadar birçok hususta çalışmalar yaptı. Nihayetinde şüpheli bir kaza neticesinde çok sevdiği vatanı uğrunda feda-yı can eyledi. O hiçbir zaman diklenmedi fakat mukaddesatı için dik durdu. Batı Trakya Türklerine bıraktığı en büyük miras ise rol model olan mücadeleci ruhu oldu.

Uzun zamandır Batı Trakya'nın yılmaz müdafii Dr. Sadık Ahmet ile ilgili geniş ve kalıcı bir eser meydana getirilmesi fikri zihnimde yer alıyordu. Bir Batı Trakyalı olarak beni ziyadesiyle heyecanlandıran bu düşünce yoğun uğraşlar sonucu somut bir hale büründü ve bu kıymetli eser ortaya çıktı. "Doğumunun 75. Yılında Sadık Ahmet Anma ve Armağan Kitabı" adını verdiğimiz bu çalışma Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığınca bu sahaya yönelik icra edilen faaliyetlerin en önemlilerindir. Bu muhalled eser hiç şüphesiz Dr. Sadık Ahmet'i daha iyi tanıma, onun hayatını vakfettiği Batı Trakya Türklerinin yaşadıkları sorunları dile getirme, bunları akademik mahfillere sokma ve insan hakları temelli demokratik bir çabayı lâyıkıyla değerlendirebilme noktasında Batı Trakya ve Balkan Türklüğünün mücadelesine de muhakkak katkı sunacaktır.

Şairin: *"Bütün giysileri yırtsak yeridir / Yeter bize vefa elbiseleri"* dediği gibi biz de vefa elbisesi giyenler olarak onu anmak, davasını anlamak ve anlatmak, gelecek kuşaklara aktarmak için takdirlerinize sunduğumuz bu kıymetli eser ile Dr. Sadık Ahmet'e şükran ve vefa borcumuzu bir nebze olsun ifa etmek istedik. Merhum Dr. Sadık Ahmet'in görüşleri, Başkanlığımızın soydaş ve akraba topluluklara yönelik çalışmaları önünde sönmez bir meşale olacaktır.

Bu eserin meydana gelmesinde gece gündüz emek sarf eden başta Doç. Dr. Nilüfer Erdem Hocamız olmak üzere tüm kıymetli akademisyenlerimize, röportaj ve arşiv sahipleri ile mesai arkadaşlarıma hassaten Dr. Sadık Ahmet'in saygıdeğer ailesine ve katkıda bulunan herkese teşekkür ederim.

Davasına sadık, inancına sadık, sözüne sadık, özüne sadık, ülküsüne ve milletine sadık hâsılı ismi ile müsemma Sadık Amca ruhun şâd, mekânın cennet, makamın âlî olsun.

ABDULLAH EREN
BAŞKAN

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 10

I. BÖLÜM

BATI TRAKYA TÜRKLERİ VE YAŞADIKLARI SORUNLAR 13

Balkan Coğrafyasından Çekilmenin Tarihi Arka Planı-Büyük Devletlerin Kurduğu ve Türkiye Aleyhine Büyüttüğü Devlet: Yunanistan 15
Cezmi ERASLAN

Balkan Savaşları Öncesi Batı Trakya Bölgesi 31
Bülent YILDIRIM ve Haluk KAYICI

Balkan Savaşları'ndan Lozan Barış Antlaşması'na Batı Trakya Bölgesi 49
Yusuf SARINAY

İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Batı Trakya Türkleri 69
Hikmet ÖKSÜZ

İkinci Dünya Savaşı'ndan Yunanistan'da Cunta İdaresine Batı Trakya Türkleri 81
Tuğba ERAY BİBER

Batı Trakya Türklerinin Cunta İdaresi Yıllarında Yaşadığı Sorunlar (1967-1974) 107
Umut DERE

Kıbrıs Barış Harekâtı ve Batı Trakya Türkleri 121
Melih AKDENİZ

Batı Trakya Türklerinin İlk Hak Arayışları ve Kitlesel Hareketleri 135
Pervin HAYRULLAH

II. BÖLÜM

DR. SADIK AHMET'İN HAYATI VE ŞAHSİYETİ 147

Dr. Sadık Ahmet'in Biyografisi 149
Nilüfer ERDEM

Baba Olarak Dr. Sadık Ahmet 157
Funda SADIK AHMET

Halk Adamı Olarak Dr. Sadık Ahmet 161
Nilüfer ERDEM

İnsan Hakları Savunucusu Olarak Dr. Sadık Ahmet 169
Nilüfer ERDEM

Lider Olarak Dr. Sadık Ahmet 175
Nilüfer ERDEM

Tıp Doktoru Olarak Dr. Sadık Ahmet 183
Nilüfer ERDEM

Entelektüel Olarak Dr. Sadık Ahmet 189
Alper UZUNYOL

Doktor
SADIK AHMET

III. BÖLÜM

DR. SADIK AHMET'İN MÜCADELESİ 195

İmza Kampanyası ve Dr. Sadık Ahmet'in Siyasî Hayatında 1988 Yılı 197
Ali HÜSEYİNOĞLU

Güven Listesinin Tesisi ve Dr. Sadık Ahmet'in İlk Milletvekilliği 211
Özer HATİP

5 Kasım 1989 Seçimleri, Dr. Sadık Ahmet'in Adaylığının Kabul Edilmemesi ve Takip Eden Davalar Süreci 231
Özer HATİP

Dr. Sadık Ahmet'in İkinci Milletvekilliği Dönemi 249
Özer HATİP

Dr. Sadık Ahmet'in Hayatında 1993-1995 Dönemi 269
İbrahim KELAĞA AHMET

Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin (DEB) Kuruluşu ve Batı Trakya Türklerinin Siyasî Hayatındaki Yeri 297
Murat DERİN

Dr. Sadık Ahmet'in Yunanistan Dışındaki Faaliyetleri ve Temasları 317
Kerem ABDURAHİMOĞLU

IV. BÖLÜM

DR. SADIK AHMET'İN MİRASI 335

Dr. Sadık Ahmet'in Vefatı ve Vefatının Yankıları 337
Özkan ÖZPAK

Dr. Sadık Ahmet'in Yunan İdaresi Tarafından Türk Kimliğinin Reddi Konusundaki Görüşleri 355
Çiğdem ASAFOĞLU

Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerinin Eğitim Sorunlarına Dair Görüşleri 365
Hüseyin MEHMET

Dr. Sadık Ahmet'in Cemaat ve Müftülük Sorunlarına Dair Görüşleri 377
Recep PAÇAMAN

Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerinin Eşit Vatandaş Olmaları Konusundaki Görüşleri 391
Ahmet SERDAR

Dr. Sadık Ahmet'in Türkiye ve Türk Dünyası ile İlgili Görüşleri 405
Mümin MÜMİN

Dr. Sadık Ahmet'in İslâm Dini ve Dünyası ile İlgili Görüşleri 413
Hüseyin BOSTANCI

V. BÖLÜM

TANIKLIKLAR/ KENDİSİNİ TANIYANLARIN GÖZÜNDEN DR. SADIK AHMET 427

Işık Sadık Ahmet 428
Levent Sadık Ahmet 435
Köksal Toptan 440
Turhan Tayan 443
Mehmet Müezzinoğlu 445
Faruk Bal 448
Prof. Dr. Halit Eren 452
Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu 455
Erdoğan Saraç 457
Mustafa Destici 460
Prof. Dr. Mustafa Kahramanyol 463
İbrahim Şerif 465
Hasan Paçaman 469
Ahmet Hacıosman 473
Apti Pencal 475
Niyazi Avcı 477
Çiğdem Asafoğlu 479
Mehmet Koca 481
Musa Serdar Çelebi 484
Özkan Hüseyin 487
Cafer Hafız Mehmet 489
Cafer Alioğlu 492

SUNUŞ

Balkanlarda altı asır süren Osmanlı hâkimiyetinin ardından ilk Türk Cumhuriyeti'nin kurulduğu topraklar olan Batı Trakya, Osmanlı belgelerinin de ortaya koyduğu gibi Türklerin ezici çoğunluk teşkil ettikleri bir bölgeydi. Meriç ile Mesta-Karasu nehirleri arasında kalan, kuzeyindeki Rodop Dağları ile Bulgaristan'dan ayrılan saha, Lozan Antlaşması ile Yunanistan'a verilmiştir. Batı Trakya Türkleri 1923 yılından günümüze, 1981 yılında Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan'da azınlık statüsünde ve Yunan uyruklu olarak yaşamaktadırlar.

Yunan idaresine geçtiği andan itibaren bölgenin demografik yapısı ile oynanmış, Türklere ait araziler de zaman içinde el değiştirmiştir. Batı Trakya Türklerine yönelik baskılar peyderpey artmıştır. Özellikle 1967 yılında başlayan Yunanistan'daki Cunta İdaresi döneminde Batı Trakya Türkleri her alanda kısıtlamalarla, ancak daha da önemlisi Türk kimliklerinin reddiyle karşılaşmışlardır. Yunan idaresi tarafından Batı Trakya Türklerinin okullarına, müftülüklerine ve vakıflarına müdahale edilmiş, Türklerin emlak alım-satımları, hatta evlerini onarmaları engellenmiş, Türk esnaflara ağır vergiler yüklenmiş, Türk köyleri ağır jandarma baskılarına maruz kalmışlardır. Yunanistan'da Cunta İdaresi 1974 yılında yıkılsa da Batı Trakya Türk azınlığı yeniden kurulan demokratik düzenin dışında bırakılmış, diktatörlük döneminde temellendirilmiş baskı ve ayrımlar Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan Kıbrıs sorununa paralel artmıştır. Öyle ki çok sayıda bölge Türk'ü, Yunan Vatandaşlık Yasası'nın *"Yunanistan'ı geri dönüş niyeti olmaksızın terk eden Yunan etnik kökeninden olamayan bir kişi, Yunan vatandaşlığından ıskat edilebilir"* diyen 19. maddesine istinaden keyfi bir şekilde Yunan vatandaşlığından çıkarılmıştır.

Gördükleri tüm baskılara rağmen Batı Trakya Türkleri, toplumsal tepki vermek konusunda oldukça çekingen davranmışlardır. Bölgenin Yunan idaresine geçtiği ilk yıllarda Mehmet Hilmi'nin yayınlamış olduğu gazetelerde Türklerin maruz kaldığı haksızlıkları dile getirmesi sonrasında, 1980'li yıllara kadar Batı Trakya Türklerinin kişisel ya da kitlesel bir tepki hareketinden söz edilmesi pek mümkün değildir. 1980'li yıllarda öncelikle Türklere ait toprakların çeşitli gerekçeler ileri sürülerek kamulaştırılmasına, Yunan idaresinin Batı Trakya Türklerinin eğitimine müdahalesine karşı oturma eylemleri ya da okulları boykot gibi kimi kitlesel hareketler görülmeye başlamıştır. Ancak 29 Ocak 1988'de Batı Trakya Türkleri, daha önce kamulaştırmalara ve eğitim alanındaki uygulamalara yönelik tepkilerinden farklı olarak ilk kez "Türk" kimliklerinin inkârına karşı tepki ortaya koymuşlardır. Bu noktadan sonra Batı Trakya Türklerinin kimlik ve hak arama mücadelesi, Dr. Sadık Ahmet liderliğinde yürütülmüştür.

Gümülcine'ye bağlı Küçük Sirkeli (Agra) köyünde doğmuş olan Dr. Sadık Ahmet, köydeki ilkokul eğitiminin ardından orta öğrenimini Gümülcine'deki Azınlık Ortaokul ve Lisesi'nde tamamlamış ve bu dönemde söz konusu okula ait yurtta kalmıştır. Üniversite eğitimini Ankara'nın ardından Selanik'te tamamlamış, askerlik ve mecburî hizmetini Yunanistan'ın farklı bölgelerinde gerçekleştirmiştir. Doktor olmanın yanında fennî sünnetçi de olan Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk toplumunun her katmanını olduğu kadar Türk ve Yunan toplumlarını da yakından tanımaktaydı. Diğer taraftan Batı Trakya Türk toplumu da Dr. Sadık Ahmet'i lideri olarak bağrına basmış ve O'nu *"kendisinden"* addetmiştir. Bu kabulde diğer kişisel özellikleri yanında Dr. Sadık Ahmet'in bir halk adamı olmasının etkisi büyüktür.

Dr. Sadık Ahmet, Yunan parlamentosunda görev yapmış ilk bağımsız Türk milletvekilidir ve gerek parlamento çatısı altında gerekse yürütme organlarıyla temaslarında aktif bir siyaset

yürütmüştür. Batı Trakya Türklerinin haklarının savunulması adına uluslararası iletişim mekanizmalarından sonuna kadar yararlanmış, o döneme kadar cılız bir şekilde başlamış olan uluslararası mücadeleyi daha ileri boyuta taşımıştır. Batı Trakya Türklerinin maruz kaldıkları hak ihlallerinin uluslararası boyuta taşınmasında ve dünya nezdinde bir mesele haline gelmesinde Dr. Sadık Ahmet'in rolü büyüktür. Batı Trakya Türklerinin kazanımlarının çoğunun temelleri O'nun ısrarlı ve cesur faaliyetleri neticesinde atılmıştır. Dr. Sadık Ahmet, siyasî lider ve bağımsız milletvekili olarak başlattığı mücadeleyi toplum lideri olarak sürdürmüş ve ismi Batı Trakya ile özdeşleşmiştir.

Diğer taraftan Dr. Sadık Ahmet, her yolu deneyerek yürüttüğü siyasî mücadelesinde Türk toplumunun gözünde yücelirken, Yunan basını başta olmak üzere kimi odakların hedefi haline gelmiştir. Mücadele yolunda pek çok dava ile karşılaşmış, sorgulanmış, tutuklanmış, ama yılmamıştır. 7 Ocak 1947'de gözlerini açtığı dünyayı kaza mı, yoksa bir suikast mi olduğu tartışılan olay neticesinde 24 Temmuz 1995'te terk etmiştir. Ardında iki evlat yanında, Batı Trakya Türklerinin ilk ve tek siyasî partisi olan Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'ni (DEB) bırakmıştır. Kendisinden sonra Batı Trakya Türklerinin siyasetinde daha cesur ve dünya ölçeğinde bir çizgi takip edilmiştir.

Kitabımızın amacı, Dr. Sadık Ahmet'i her yönü ile ele alarak gelecek nesillerle tanıştırmaktır. Dr. Sadık Ahmet'in hayatını, icraatlarını ve çeşitli konulardaki düşüncelerini anlatmaya geçmeden önce, Batı Trakya Türklerinin tarihî dönemleri işlenmiş ve bu şekilde Dr. Sadık Ahmet'i lider olarak ortaya çıkaran arka plan ortaya konmaya çalışılmıştır.

Kitabın okuyucu ile buluşması, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı sayesinde gerçekleşmiştir. Başkan Abdullah Eren nezdinde kuruma şükranlarımızı sunarız.

Şüphesiz son derece kıdemli ve alanının duayeni olan akademisyenler, sunmuş oldukları katkılarla kitabımızın değerini artırmışlardır. Bunun yanında Batı Trakya kökenli genç akademisyenler ya da akademisyen adayları, büyük bir heves ve gayretle bölümlerini kaleme almışlardır. Batı Trakya Türk toplumunda yakın bir geçmişte üniversite mezunlarının parmakla sayılacak mertebede olduğunu düşündüğümüzde bu gayretlerin ve yazarlar arasındaki uyumun bizi çok mutlu ettiğini ve geleceğe dair umutlandırdığını ifade etmeliyiz. Bu sebeple bölüm yazarlarımız olan Prof. Dr. Yusuf Sarınay, Prof. Dr. Cezmi Eraslan, Prof. Dr. Hikmet Öksüz, Doç. Dr. Bülent Yıldırım, Doç. Dr. Tuğba Eray Biber, Doç. Dr. Melih Akdeniz, Doç. Dr. İbrahim Kelağa Ahmet, Doç. Dr. Ali Hüseyinoğlu, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Serdar, Öğr. Gör. Haluk Kayıcı, Dr. Pervin Hayrullah, Dr. Hüseyin Bostancı, Araş. Görevlisi Umut Dere, Özer Hatip, Özkan Özpak, Murat Derin, Kerem Abdurrahimoğlu, Çiğdem Asafoğlu, Alper Uzunyol, Hüseyin Mehmet, Recep Paçaman, Funda Sadık Ahmet ve Mümin Mümin'e sonsuz teşekkürlerimizi sunarız.

Kitabın mülakatlar ve görsel malzemeler ile zenginleşmesinde pek çok kişinin katkıları vardır. Bu noktada özellikle Işık ve Funda Sadık Ahmet, Recep Paçaman, Mehmet Hatipoğlu, Özkan Özpak, Özcan Ali Osman ve Fatih Hafızmehmet'e müteşekkiriz.

Dr. Sadık Ahmet'in hayatının çeşitli evreleriyle kişiliğini ortaya koyduğumuza inanarak ve gençlere ilham vermesini dileyerek, kitabımızı bu sahada çalışanların istifadesine sunarız.

DOÇ. DR. **NİLÜFER ERDEM**
EDİTÖR

I. BÖLÜM

BATI TRAKYA TÜRKLERİ VE YAŞADIKLARI SORUNLAR

BALKAN COĞRAFYASINDAN ÇEKİLMENİN TARİHİ ARKA PLANI

Büyük Devletlerin Kurduğu ve Türkiye Aleyhine Büyüttüğü Devlet: Yunanistan

Cezmi ERASLAN*

GİRİŞ

XIX. asır dünya tarihi için sömürü asrı olduğu gibi Türk tarihi için de "en uzun asır" olarak nitelenmektedir. Devlet, klasik dönemden sonra başlattığı uzun yıllar süren sancılı reform arayışlarında kalıcı bir başarı elde edememişti. XIX. asır Osmanlı Devleti'nin din farklılığı dolayısıyla uzak durduğu Batı dünyasındaki gelişmeleri takip etmeye çalıştığı, buna mukabil dönemin büyük devletleri tarafından parça parça dağıtıldığı bir zaman dilimini simgeler.

Osmanlı ülkesinin adeta sömürgeleştirildiği bu sürecin, Sultan III. Selim'in isyanla kesintiye uğrayan Nizâm-ı Cedit reformlarından sonra ortaya çıkması çağa ayak uydurmanın ne kadar gerekli olduğunu göstermiştir. Osmanlı padişahları idarî, siyasî, askerî ve ekonomik alanda yapmaya çalıştıkları iyileştirmelere karşın kadim anlayışları gereği devleti bir bütün halinde tutmaya muvaffak olamamışlardır. Bu asırda kendi valilerine sözünü dinletemeyecek kadar zaafa düşen Osmanlı yönetimi, isyancılara karşı devlet merkezinin korunmasında Rusya'dan askerî yardım istemek zorunda kalacaktır.

Ekonomik bakımdan XVIII. asırda kapitülasyonların kalıcı hale getirilmesini kabul eden Osmanlı yönetimi, XIX. asırda büyük devletlerin perakende ticaret yaptıkları bir pazar haline gelmekten kurtulamamıştır. Başta sanayileşmesini tamamlayarak dünya hâkimiyeti mücadelesine girişmiş olan İngiltere olmak üzere bölgedeki en önemli rakibi Rusya'nın Doğu Akdeniz hâkimiyeti için giriştikleri rekabet, Osmanlı mülkü üzerinde cereyan etmiştir. Balkan coğrafyası ve onu takiben Ortadoğu'daki milletlerin mücadelesinde söz konusu büyük devletlerin karar ve tercihleri belirleyici olmuştur. Sürece aktif olarak müdahale edemeyen Osmanlı yönetimi, İngiltere ve Rusya'nın bölgeye yönelik politikalarını takip ederek bazen birine, bazen diğerine dayanarak politikalarını belirlemeye gayret etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin XIX. asırda adım adım geri çekildiği Balkanlar, Kafkaslar ve Afrika coğrafyasında yaşayan Müslüman tebaasının maruz kaldığı baskı, zulüm ve soykırıma varan şiddet ise dünyayı yöneten büyük güçlerin hak, adalet ve insanlık anlayışının ne olduğunu doğru anlamak adına eşsiz örnekler sunmuştur.

Yüzyılın geneline baktığımızda askerî alanda bir istikrar sağlayamayan, dönemin hâkim ekonomik anlayışına uzak duran Osmanlı Devleti, dönemin büyük devletlerinin kimin nereyi alacağı konusunda anlaşamamasından yararlanarak varlığını devam ettirebilmiştir. Bu süreçte Rusya ve İngiltere'nin Doğu Akdeniz hâkimiyeti için yaptıkları mücadele kadar Fransa, İtalya, Avusturya-Macaristan ve Almanya'nın Balkanlardaki hâkimiyet mücadelesinin etkileri unutulmamalıdır. Sultan II. Abdülhamid'in başarısı da İngiltere ile Rusya'ya karşı sömürge paylaşım savaşına yeni giren Almanya'yı çıkarabilmek olmuştur.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, cezmi.eraslan@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3475-310X.

1. RUM İSYANI

XIX. asırda gerçekleşen ve sonuçları itibarıyla imparatorluğun geleceği adına en yıkıcı örnek Rum[1] isyanı olmuştur. Batılı büyük devletler tarafından kurulan ve yönetilen Yunanistan, yüzyıl boyunca daima Osmanlı Devleti aleyhine desteklenmiş ve büyütülmüştür. Rumların ayaklanması imparatorluğu temelinden sarsan *"Rum Fetreti (1821-1830)"* olarak nitelendirilmiştir.[2] Ayrıca Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar gayrimüslim ve gayri Türk unsurların milliyetçilik ve bağımsızlık hareketlerine de örnek teşkil etmiştir. Sırplar, Rumlardan daha önce ayaklanmış olmalarına karşın ayrılmak için 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar beklemek zorunda kalmışlar, Bulgarlar da II. Meşrutiyet'in ilanı üzerine bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.

Osmanlı Devleti, 1815 Viyana Kongresi ile kabul edilen *"kutsal ittifak"* gereği İngiltere, Rusya ve Avusturya-Macaristan'ın Avrupa'da yeni oluşumlara karşı olmalarını kendi toprak bütünlüğünü muhafaza için kullanabilecek bir diplomasi ortaya koyamamıştır. Buna mukabil öncelikleri farklı, menfaatleri ve yayılma stratejileri birbiriyle çelişen İngiltere, Fransa ve Rusya gibi büyük devletlerin desteklerini *"Hellen Birliği"* fikrine yoğunlaştırabilmeleri Rumların en büyük şansı olmuştur. Tabiidir ki bu destekte tarafların hepsinin Hıristiyan inancında olması ve karşılarındaki devletin Müslüman dünyanın temsilcisi konumu başat rol oynamıştır.[3] Ancak gelişmeler devletlerin önceliğinin kendi çıkarları olduğunu, Rum, Bulgar, Ermeni gibi unsurların beklentilerinin her zaman daha sonra geldiğini gösterecektir. Merkeze uzak bölgelerdeki voyvoda ve ayanların da bağımsızlık hülyaları yüzünden yarattıkları anarşik ortam da ayrılıkçı unsurların işini kolaylaştırmıştır. Sırbistan'da Pazvandoğlu, Yanya'da Tepedelenli Ali Paşa örnekleri en bilinenleridir.[4] Rum aydınlanmasının önemli isimlerinin yazılarında Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmış bu valilere övgüler vardır.[5]

Osmanlı Devleti'nin yaklaşık beş asırdır bulunduğu coğrafyadan çıkmasıyla sonuçlanan bu süreci etkileyen çok çeşitli sebepler mevcuttur. Öncelikle devlet otoritesini tanıyıp vergilerini zamanında ödeyen kesimler üzerinde adeta coğrafî etkileri engelleyen bir şemsiye mahiyetindeki yönetimin, tâbi unsurlara sağladığı göreceli özerk yaşamın, devlet gücünün zaafa uğradığı zamanlarda problemlerin çözümünü zorlaştıran bir etken olduğunu belirtmeliyiz. Dil, din ve kültürlerini yaşama bakımından serbest bırakıldıkları için millî benlik ve kültürlerini canlı tutan bu unsurların, devletin zayıfladığı zamanlarda Osmanlı öncesi günlerine dönme arzuları büyük güçler tarafından kolaylıkla istismar edilebilmiştir.

1.1. Rum İsyanının Siyasî ve Fikrî Arka Planı

Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik ve liberalizm düşüncelerinin, emperyalizmin adeta kaptan gemisi olan serbest ticaret yönteminin yardımıyla zenginleşen unsurları kendi devletlerine sahip olma konusunda etkilediği bir gerçektir.[6] İhtilalin, Rumlar içindeki cumhuriyetçiler başta olmak üzere Osmanlı

1 Yazımızda Ortodoks olan Yunanca konuşan Osmanlı tebaası "Rum", Yunanca konuşan Ortodoks Yunanistan vatandaşı ise "Yunan" kelimesi ile anılmıştır. Rumlar ve Yunanların iç içe geçtiği durumlarda "Hellen" sözcüğü tercih edilmiştir. Yunanlar, hem Yunanistan hem de Yunanistan sınırları dışında yaşayan Yunanca konuşan Ortodokslara "Hellen" ismini vermektedirler. Yunan, Hellen ve Rum sözcükleri Avrupa dillerine Grek olarak çevrilmiştir. Bkz. Nilüfer Erdem, *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı (1919-1923),* Derlem Yayınları, İstanbul, 2010, s. 13-14.

2 Halil İnalcık, "Tanzimat Nedir?", *Tanzimat-Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, (Ed. Halil İnalcık & Mehmet Seyitdanlıoğlu), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020, s. 48.

3 Batı'nın oryantalist bakış açısıyla ötekileştirdiği, olumsuzlaştırdığı Müslüman-Türk'e bakışının fikrî altyapısı için Bkz. Esra Özsüer, *Türkokratia*, Kronik Kitap, İstanbul, 2019, s. 119-130.

4 Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma,* Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, t.y., s. 152-156; Tepedelenli hakkında geniş bilgi için Bkz. Hamiyet Sezer Feyzioğlu, *Bir Osmanlı Valisinin Hazin Sonu: Tepedelenli Ali Paşa İsyanı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s. 134.

5 Herkül Millas, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s. 100-102.

6 İnalcık, *Agb*, s. 47.

Devleti'ndeki konumlarından memnun olarak değişiklik istemeyenler de dâhil bütün Rum milletini etkilediği ifade olunmaktadır.[7] Rusya'nın Balkanlarda Slavcılık fikrini sahiplenmesi, bilhassa 1768-1774 savaşında Osmanlı Devleti'ne sağladığı üstünlük, Ortodoks tebaanın hamiliğine soyunması gibi gelişmeler de Osmanlı tebaası Rumların etkilendiği hususlardır. Batılı büyük devletlerin Ortadoğu'da ticaret ortağı haline gelmeleri, deniz taşımacılığıyla zenginleşmeleri,[8] devletin Divan-ı Hümayun Tercümanlığı Odası'ndaki görevleri dolayısıyla Osmanlı dış politikasının neredeyse bütün sırlarına vakıf olmaları Fener'deki Rum beylerinin nüfuzunu artırmıştır. Bunların Eflak ve Buğdan gibi voyvodalıklara tayin edilmeleri de uluslararası alandaki etkinliklerini pekiştirmiştir.

Ekonomik güçlenmeye paralel olarak Rumların fikren Osmanlı idaresinden kopuş sürecini etkileyen Korais[9] ve Rigas gibi şair ve yazarların faaliyetlerine işaret etmek gerekmektedir. Korais Fransa'da tahsil görmüş, Rigas Fenerli Rum beylerinin yanında yaşamış, büyük ve müstakil Yunanistan fikrini propaganda etmiş şahsiyetlerdir.[10] Fransız İhtilali'nden etkilenen Rigas, Hellenler için bir de millî marş yazmıştır.[11]

Rum isyanının Batı kamuoyunda daimî bir destek bulmasının arkasında ise aydınların Rönesans ve Hümanizma dönemlerinde ortaya çıkan Antik Yunan ve Roma kültürüne ilgisinin zaman içinde Avrupa'da yayılması yatıyordu. Tahsilleri boyunca klasik Yunan dili, eski Yunan edebiyatı, felsefe ve mitolojisi okuyan Avrupa seçkinleri ve burjuva aydınları, Yunan hayranlığı ile isyanın gönüllü savunucuları olmuşlardı. Kendi kültürlerinin temellendiği Antik Yunan'ın torunları olarak gördükleri Rumlara borçlu hissetmeleri batı toplumlarında hızla yayılmıştı. Victor Hugo, Chateaubriand, Byron gibi şair ve yazarlar, Herder, Kant, Hegel gibi Alman İdealist-Romantik akımın önemli isimleri *"Hellencilik"* düşüncesini benimsemişler, eserlerinde Türkleri *"yakıp yıkmak"*-tan, *"sanat düşmanı"* olmaktan başka özelliği olmayan *"barbar, despot ve berbat"* insanlar olarak tanımlamışlardı.[12] Amerika'dan Almanya'ya silah, mühimmat para, gönüllü ve kamuoyu desteği, başardıklarında coğrafyalarında tek bir Türk bırakmayacaklarını ilan eden isyancıların en büyük kazancı olabilmişti.[13] Söz konusu uluslararası destek Rum isyanını devlete dönüştürürken, sürecin ideologlarından Korais bile Rum halkının isyana hazır olmadığını, isyanın en az yirmi yıl erken başladığını ifade etmekteydi.[14]

Klasik Yunan medeniyetinin mevcut Rumlar (Yunanlar) tarafından devam ettirildiğini sanan Lord Byron gibi uç örnekler, Mora'da Türklere karşı gönüllü olarak savaşa katılmışlardı. Ancak şahit oldukları çapulculuk, düzensizlik ve muhataplarına yaptıkları insanlık dışı davranışlar üzerine büyük hayal kırıklığına uğramışlardı. Nitekim yarımadaya para, silah, cephane ve siyasî destek getiren Byron, küskünlük, hayal kırıklığı, iflas ve ümitsizlik içinde yatağa düşmüş ve yüksek bir ateş sonucu 19 Nisan 1824 tarihinde yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak ölmüştü. Byron ölmeden

7 Millas, *Age,* s. 58.

8 *Age,* s. 83-85.

9 Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

10 Millas, Rigas'ın *"Dünya'nın en güzel devleti"* diye nitelendirdiği Osmanlı Devleti içinde bütün ulusların, dil ve din farkı gözetmeden yaşayacağı bir düzen kurmak için mücadele ettiğini ifade etmektedir. Korais ve Rigas'ın fikirleri hakkında geniş bilgi için Bkz. Millas, *Age,* s. 87-116 ve 157-190.

11 Yusuf Akçura, *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri XVIII. ve XIX. Asırlarda,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985, s. 19-20.

12 Özsüer, *Age,* s. 124-125.

13 Ali Fuat Örenç, "Yunanistan'ın Bağımsızlığı Sürecinde Yok Edilen Mora Türkleri", *Uluslararası Suçlar ve Tarih,* Sayı: 11/12, 2011, s. 8.

14 Özsüer, *Age,* s. 135.

önce Rumlar hakkında, *"Burada vaktimi, zamanımı, paramı, sabrımı ve sağlığımı yitirmekten başka bir şey yapmadığıma inanmaya başladım, gerçi tüm bunlara kendimi hazırlamıştım. Bir gül bahçesinde olmayacağımızı biliyordum, sahtekârlık, iftira ve nankörlükle karşılaşmaya hazır olmak zorundaydım"* demekteydi. Byron'un ölümü üzerine İtalyan ve İngiliz hizmetkârları Missolonghi'den Zanta Adası'na ve oradan da memleketlerine gitmeye çalışmışlardı.[15]

Karşılaştığı zorluklar, yaşadığı hayal kırıklıklarına karşın bu sözleri sarf edebilen Byron'ın saf Hellen taraftarlığının ötesinde bir dürtüyle, bir devlet göreviyle orada olduğunu düşünmek İngiliz siyasetinin uygulamaları dikkate alındığında son derece mantıklı olacaktır. Zira İngiliz idaresi de 1823 yılında Rumları savaşan taraflardan biri olarak kabul etmiştir. İngiliz hükümeti, 1824 yılında Londra'daki finans çevrelerinden Rumlara maddî destek sağlayıp kredi vermiş ve 1826 tarihinden itibaren de Rumların (Yunanların) bir devlete sahip olmaları fikrini savunmuştur.[16]

Burada Rusya'nın kadim sıcak denizlere inme politikasının tezahürleri kadar yönetimindeki değişikliklere de işaret etmeliyiz. Rus Çarı Aleksander, Osmanlı aleyhine genişlemenin ve bunun için müsait bütün unsurları kullanmanın taraftarı olarak Viyana Kongresi'nde Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün garanti edilmesine karşı çıkmıştı. Rusya'nın bu yaklaşımında dış politikasında etkili Korfu doğumlu danışmanı ve sonra Dışişleri Bakanı İoannis Kapodistrias etkili olmuştur.[17]

1.2. Rum İsyanı ve Türklere Uygulanan Katliam

Osmanlı Devleti'nin Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa'nın aşırı güçlenmesine güvenerek bölge halkına baskı uygulaması ve 1820'de padişaha karşı ayaklanması, Rum isyanının zeminini hazırlamıştır. Hellen davasını hayata geçirmek için 1814 yılında Odessa'da kurulan Filiki Eterya Cemiyeti'nin propaganda faaliyetleri de bölge halkını tahrik eden hususlar arasındadır.[18] Tepedelenli Ali Paşa ve İngiltere'nin Balyabadra (Patras) konsolosundan gelen Mora'da bir isyan çıkmak üzere olduğu haberini tahkik etmek için bölgeye gönderilen divan tercümanlarından Nikolaos Muruzis de Filiki Eterya üyesi olduğu için bilakis isyancıları tahrik etmişti. Tercüman İstanbul'a döndüğünde ise Rum reayanın sadakatinden şüphe duyulmaması gerektiğine dair Babıâli'ye bir rapor sunmuştu. Bu rapor üzerine, Tepedelenli Ali Paşa'nın dikkatleri başka yöne çekmek için Rumların isyan edeceği yönünde haberler yaydığına dair bir kanaat oluşmuş ve Mora'ya asker sevk edilmemişti.[19]

Rum isyanı iki taraflı başlamıştır. Rusya ordusunda görevli Aleksandros İpsilantis, Mart 1821'de Buğdan'da isyanı başlatmış; ancak beklediği Rus desteğini alamayınca başarısız olup Avusturya'ya kaçmıştır. 1815 Avrupa Kutsal İttifakı'nın kurucusu Meternich'in emriyle tutuklanmıştır. Rusya, başlangıçta Osmanlı karşıtı bu girişime destek vermemiştir. Kardeş Dimitrios İpsilantis'in Mora'da 6 Nisan 1821 tarihinde başlattığı isyana bölgedeki bütün Rumlar destek vermiştir. İsyanı yönetenler Avrupa devletlerinden de *"şanlı, şerefli ataları adına"* yardım talep etmişlerdir.

Bu ayaklanma hareketinin başında kilisenin ve din adamlarının yer alması Hıristiyan halkın verdiği desteğin en büyük etkenlerinden biri olmuştur. Ayaklanma karşısında bölgedeki Türklerin

15 İdris Bayram, *Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Yunanistan Devleti'nin Kurulmasında İngiltere'nin Rolü,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 103.

16 B. Jelavich, *Balkan Tarihi (18. ve 19. Yüzyıllar),* Cilt: I, Küre Yayınları, İstanbul, 2006, s. 250.

17 Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, s. 169.

18 Salahi R. Sonyel, "Yunan Ayaklanması Günlerinde Mora'daki Türkler Nasıl Yok Edildiler?" *Belleten,* Cilt: 62, Sayı: 233, Nisan 1998, s. 109.

19 Gürkan Peker, *Yunan Tarih Yazıcılığında Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı (1821-1829),* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 161.

durumunu tarihçi Yorga (Nicolae Iorga) tarihinde tasvir etmekte ve ortaya çıkan durumun bir Müslüman-Haçlı çatışması mahiyeti taşıdığına da dikkat çekmektedir:

> *"Balyabadra [Patras] Piskoposu Germanos, 6 Nisan'da özgürlük savaşını ilan etti. Sloganı; Hıristiyanlara huzur, Konsoloslara saygı, Türklere ölüm şeklinde idi. Mora'daki Türklerin sayısı o kadar az; direnme güçleri o kadar zayıf ve kendilerini Hıristiyanların muhtemel öfke patlamalarına karşı o kadar güçsüz hissediyorlardı ki Vostiça, Balyabadra, Gördüs, Argos, Gastuni ve başka şehirleri derhal boşalttılar ve kalelere çekildiler".*[20]

Yorga, isyanın gelişme şeklini ve hedeflerini ise şöyle anlatmaktadır:

> *"Mayıs ayı başlarında Atina'da yaşayan 400 Türk aile şehri kaybettiler, ama Akropol'ü ellerinde tuttular. Eğriboz Adası'nda yaşayan Rumlar da yeni uyanan ruhtan etkilenmişlerdi. Toplam 176 gemiye sahip Çamlıca (Hidra), Suluca (Spetzia) ve İpsara (Psara) adalarının özerk sakinleri, tamamen özgür Yunanlılar olarak gücü bir kaptanın ve 12 danışmanının eline verdiler ve Takımadalar'daki komşularını, soydaşları 'büyük adımlarla Tuna boylarından, sallanmakta olan tahtı ele geçirmek üzere İstanbul'a gelinceye kadar' savaşa destek vermeleri için uyardılar. Türk gemilerini kollamak üzere 'Themistokles' gemisi altı topla denize açıldı. Hatta Çanakkale Boğazı'nın kapatılabileceğinden bile bahsediliyordu".*[21]

Bu hareketten cesaret alan Sakız Adası'ndaki Rumlar da ayaklanmışlardı. Devlet bu isyanı bastırırken Rumlar Girit'te de ayaklanmış ve Müslümanlara saldırmaya başlamışlardı. Bu saldırıların 1827-1828 yılına kadar devam ettiği haberleri İstanbul'a ulaşmaktaydı. İmroz'da halk isyancılara katılmazken, Sisam ve Semadirek adalarındaki gayrimüslimler isyancılarla birlikte hareket etmişlerdi. Limni Adası'nda ise halkın isyana katılmadığı görülmüştür. Yedi Ada Cumhuriyeti'nde isyancılara destek olanları engelleyen İngiltere, Osmanlı Devleti'nin bölgedeki hareketini engelleyerek adeta ikili oynamıştır.[22]

Osmanlı başkentinde ise böylesi geniş bir ayaklanmadan haberdar olmasına karşın hükümetle paylaşmadığı gerekçesiyle Patriğin ihaneti sabit görülüp Patrikhane kapısında asıldı. Çok sayıda metropolit de onunla aynı akıbete uğradı. Bununla birlikte gerek Patrikhanenin ve gerekse asılan Patrik V. Gregorios'un 1798'den itibaren hem Fransız ihtilaline hem de ondan mülhem fikirlerden etkilenenlere karşı *"Pederler Öğretisi"* adıyla yayınladığı risale ve aforoznameleri de hatırlamak sürecin gelişimini anlamak adına önemlidir.[23] Balkanlarda *"Türkler ile Hıristiyanların birlikte yaşama devrinin geride kaldığı"* sloganları atan isyancılar, bölgede ayaklanma ve terör temelli yeni bir devrin başladığını da ifade ediyorlardı. Patriğin cezalandırılması üzerine Rusya konuyu bir Müslümanlık-Hıristiyanlık meselesine döndürecek şekilde devreye girmiş, Osmanlı Devleti'ni sertçe uyararak Osmanlı yönetimini bir Hıristiyan halkın kökünün kazınmasına seyirci kalmakla suçlamış, Avrupalı devletlere de Osmanlı ile bir savaşa girmesi durumunda alacakları tavrı sormuştur. İngiltere ve Avusturya-Macaristan'ın desteklememesi üzerine ileri gidememiştir.

İsyanın başladığı sıralardaki durum çağdaş tarihçiler tarafından şöyle tarif edilmekteydi:

> *"1821 Nisan ayında Yunan Yarımadasının her tarafına yayılmış, tarımla uğraşan yirmi binin üzerinde Müslüman insan yaşamaktaydı. İki ay geçmeden bunların çoğunluğu kadın çocuk denmeden*

20 Yorga, *Osmanlı Tarihi (1774-1912)*, (Çev. B. Sıtkı Baykal), Cilt: V, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1948, s. 254.

21 Yorga, *Age,* s. 255.

22 Meral Bayrak, *1821 Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı,* Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1999, s. 90-92.

23 Millas, *Age,* s. 123-155. Millas, İstanbul'daki Rumlar arasındaki tutucu şahsiyetler hakkında da bilgiler vermektedir.

acımasızca ve pişmanlık duyulmadan vahşice katledilmişti. Şimdi bile yoldan geçen seyyahlara taş kümelerini gösterip -işte şurada Ali Ağa'nın konağı vardı ve biz onunla birlikte ailesiyle hizmetkârlarını burada kestik- deyip; bir gün yaptıklarından ötürü kindar bir öfkeyle karşılaşacağını hiç düşünmeden bir zamanlar Ali Ağa'ya ait olan tarlaları sakince sürmeye koyulan yaşlı adamlara rastlarsınız. İşlenen suç bir ulusa aitti ve doğurduğu huzur bozucu sonuçlar ne olursa olsun, telafi etmesi o ulusa ait bir davranış biçimi olarak o ulusun vicdanında yer etmeliydi".[24]

Kalavrita ve Kalamata'daki Müslümanların canlarının bağışlanacağı ümidiyle teslim olmalarına karşın öldürüldükleri ise şu cümlelerle anlatılmıştır:

"Yarımadanın her köşesinde Hıristiyan halk Müslüman halka saldırıp onları canice öldürmüştü. Çaresiz şekilde kalelere kaçanların geri dönme ümidini kırmak için Müslümanların konakları, bağ evleri yakılmış, malları harap edilmişti. 26 Mart'tan 22 Nisan'a rastlayan Paskalya yortusuna kadar geçen sürede on beş binden fazla Müslüman cana merhametsizce kıyıldığı ve Türklere ait üç bin kadar bağ eviyle yerleşim biriminin de yerle bir edildiği sanılıyor".[25]

Ayaklanmanın şiddetli yaşandığı Missolonghi'de Müslümanların çoğunun çabucak katledildiğine, fakat Türk kadınlarının zengin Rum ailelerin evlerinde köle olarak alıkonulduğuna, Vrachori Müslümanlarının işkence edilerek öldürüldüğüne işaret edilerek Yunanlar tarafından kâfir addedilen Yahudilerin de Müslümanlar gibi kasten öldürüldüğü belirtilmiştir[26].

Mora'nın başkenti Tripoliçe şehri uzun bir kuşatmadan sonra 7 Eylül 1821 tarihinde düştü. Rumlar 5 Ekim'de ani bir baskınla kaleyi de ele geçirdiler[27]. Kaleden sadece Arnavutların önerilen teslim şartlarına uygun olarak kurtulmayı başardıklarının altını çizen Yorga, burada yaşanan vahşetin hikâyesini şöyle anlatmıştır:

"Tamamen çileden çıkmış Rumlar üç gün boyunca en vahşi Anadolululardan bile daha vahşi bir biçimde ortalığı kana ve ateşe buladılar. Kadınların ve çocukların hayatlarını bile sadece fidye alabilecekleri durumlarda esirgediler. Liderlerden biri, Tripoliçe ve çevresinde öldürülenlerin sayısını 32 bin civarında tahmin ediyordu. Bu inanılmaz bir sayı, hatta Türklerin Osmanlı İmparatorluğu'nun tamamında canını aldıkları Hıristiyanların çok çok üstünde bir sayı idi. Sadece Manya Prensi tek başına ganimetteki payını 20 katır ve iki deveye yükledi. 'Paslı çivilere' kadar yağma ve talan edildi ve Tripoliçe'den sadece içinden dumanlar çıkan bir harabe kaldı. Ordu, zafer sarhoşluğunun tadını çıkartmak üzere derhal dağıldı".[28]

Yunanistan'daki Türklerin maruz kaldığı katliamın bir savaş zayiatı değil bir soykırım çabası olduğuna bilhassa dikkat çekilmiştir. Zira Yunan çetelerin eline geçen kadın ve çocuklar da öldürülmüşlerdi:

"Tek istisna köle olarak alıkonulan birkaç kadın ve kızdan ibaretti. Bazen savaş sarhoşluğu içinde ve eski efendilerin düştüğünü görmek arzusuyla, Türkler derhal öldürülmüşlerdi, ama katliamların çoğu planlı ve serinkanlılıkla işlenmişti. Şehir ve kasabaların tüm Türk nüfusu toplanıp şehir dışına yürütülmüş ve kuytu yerlerde boğazlanmışlardı".[29]

24 George Finlay, *History of the Greek Revolution*, Londra 1861'den naklen, Justin Mc Carthy, *Ölüm ve Sürgün,* (Çev. Fatma Sarıkaya), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 10.

25 *Age,* s. 11.

26 *Age,* s. 11.

27 Bayrak, *Agt,* s. 75.

28 Yorga, *Age,* s. 270.

29 C.M. Woodhouse, *The Greek War of Independence: Its History Setting*, Londra 1952, s. 77'den naklen McCarty, *Age,* s. 12.

Görsel 1: Tripoliçe kuşatması (TRT arşivi)

Tripoliçe'de perişan haldeki Türk halkının *"üç gün süreyle vahşi haydutların hırs ve zulmüne maruz bırakıldığını, yaşına ve cinsiyetine bakmadan hepsinin katledildiğini"* belirten bir diğer çağdaş yazar, *"katliam o kadar mahşerîydi ki, çete liderlerinden Kolokotrones'in kendi anlatımına göre; kasabaya girdiğinde hisar kapısından itibaren atının nalları toprağa değmedi. Onun zafer yolu, halı gibi insan cesetleriyle kaplanmıştı. İki günün sonunda, sağ kalabilen feci haldeki 2.000 kadar her yaş ve cinsiyetten Müslüman bilhassa kadın ve çocuklar merhametsizce toplanıp, yakındaki bir dağdan uçuruma yuvarlandı ve orada sığır gibi parçalandılar"* demektedir.[30]

Yunan ayaklanmasında yaşanan katliamların hesaplı, politik ve planlı bir uygulama olduğu açıktır. Mora yarımadası ve çevresinde yaşayan Türklerin kurulmak istenen Yunan Devleti'nin önünde en büyük engel olduğu düşüncesiyle bu cinayetler işlenmiştir. Osmanlı Devleti, 1830 Londra Protokolü ile Mora'da kurulan Yunan Devleti'ni tanımak zorunda kaldığında o topraklarda beş asırdan beri yaşamakta olan Müslümanların hiçbiri kalmamıştı. Yaklaşık yirmi beş binden fazla Müslüman, Rum ihtilalciler tarafından öldürülmüştür[31]. Katliamlar sırasında ayaklananların safında yer alan yabancı gönüllü sivil ve askerlerden şahit oldukları insanlık dışı davranışlar dolayısıyla intihar eden, isyancıların safını terk edenler olduğuna dikkat çekilmiştir.[32]

30 W. Alison Philips, *The War of Greekdependence 1821 to 1833*, New York, 1897, s. 48'den naklen McCarty, *Age*, s. 12-13.

31 *Age*, s. 13.

32 Sonyel, *Agm*, s. 114.

Gözlemcilerin ifadesine göre ayaklanma sırasında öldürülen Türklerin naaşları ortada bırakıldığı için çok geçmeden Mora'daki kentleri, surlar dışında başı kesik cesetlerin çürümesinden meydana gelen bir koku sarıyor; başıboş köpekler ve vahşi kuşlar, cesetleri parçalıyor; ölü dolu kuyulardaki sular zehirleniyor, veba salgını baş gösteriyordu.[33]

Rumlar, çeşitli bölgelerden gelen temsilcilerin katıldığı bir toplantı sonrası 1 Ocak 1822 tarihinde Epidor'da bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Aleksandros Mavrokordatos hükümet başkanı, Dimitrios İpsilantis ise meclis başkanı olarak seçilmişti. İsyancıların kısa sürede birbirlerine düşmesine ve Tepedelenli Ali Paşa'nın 5 Şubat 1822'de öldürülmesine karşın Osmanlı yönetiminin isyanı bastırmakta kesin bir netice alamaması idarenin zaafını göstermekteydi. 21 Haziran 1822'de Atina isyancıların eline düştü. Teslim olanlara dokunulmayacağı sözü verilmesine karşın 1.150 Türk burada katledildi:

> *"Atina sokakları erkek, kadın ve çocukların kanıyla kızıla boyanmıştı. O uzun yaz günü sabahtan akşama kadar işkence edilen kadınların ve çocukların çığlıkları hiç susmadı. Çoğu sivil ve hepsi silahsız olan Türklerin üçte biri öldürüldü ve bir tek Rum bile onlara yardım elini uzatmadı".*[34]

12 Aralık 1822 günü Anabolu isyancıların eline geçti. Halkı katleden Rum isyancıların arasında Fransız, Alman, İtalyan, Polonyalı, İsviçreli ve İngiliz gönüllüler de vardı. İnsan öldürmeye ve soymaya doymamış olan Rum isyancıların kendilerine yardımcı olmak üzere yabancı ülkelerden ve özellikle Avrupa'dan gelen yandaşlarını da öldürdükleri görülmekteydi:

> *"Navplia liman kenti âsilerin eline geçtikten sonra, bazı Greklerin, yabancı kimi yandaşlarını, kentteki bir hamama sokarak öldürdükleri meydana çıkıyordu. Grek hamamcı, yabancıları, giysilerini çıkarmaya inandırıyor ve böylece, onları öldürürken, elbise ve çizmelerinin kana bulanmamasını sağlıyor; onları daha sonra satıyordu… Mora'daki cenosit orjisi, ancak öldürülecek Türk kalmayınca sona eriyordu".*[35]

Osmanlı yönetiminin isyanı bastırmak için aldığı tedbirlerin Batı'da Hıristiyan soykırımı olarak yansıtılması yalanına Tripoliçe katliamına şahit olan eski gönüllüler, *"Eski Grekler artık yoktur. Solon, Sokratis ve Dimosthenis'in yerini kör cehalet almıştır. Atina'nın makul yasalarının yerini barbarlık almıştır... Grekler, basın aracılığıyla yabancılara vermekte oldukları çekici sözleri yerine getirmiyorlar"* sözleriyle karşı çıkmaya başlamışlardır. [36]

2. BÜYÜK DEVLETLERİN YUNAN DEVLETİ'Nİ KURDURMALARI

Kendi gücü ile isyanı bastıramayacağını gören Osmanlı yönetimi Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'dan yardım istemek zorunda kalmıştır. Oğlu İbrahim Paşa'nın Mora Valiliğine getirilmesi karşılığında, yine onun komutasında gemi ve asker yardımı sağlayan Mısır Valisinin desteği ile isyan büyük ölçüde kontrol altına alındı. Ekim 1825'te Tripoliçe, Argos, Kalamata ve Missolonghi, Haziran 1827'de Atina ve Akropolis'in kurtarılmasına karşın Osmanlı Devleti'nin ekonomik zorlukları ve görevli komutanlar arasında yaşanan anlaşmazlıklar dolayısıyla isyan tam anlamıyla bitirilemediği gibi, Batı Anadolu kıyılarındaki gayrimüslim tebaa arasında da yankı bulmuştur. Osmanlı ordusunun, Rum isyanını tam olarak bastıramaması ve ayaklanmacıların şehirleri ele geçirmelerindeki en önemli

33 *Agm,* s. 113.

34 Nedim İpek'in *İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler*, Trabzon 2006, s. 80-81'den naklen, H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi: Göç,* İz Yayınları, İstanbul, 2006, s. 76.

35 Sonyel, *Agm,* s. 117.

36 *Agm,* s. 119.

etken olarak gerilla savaşı yapmaları ve yerli halktan gördükleri destek zikredilmektedir.[37]

Görsel 2: Bavyera Kralı I. Ludwig'in ikinci oğlu olan Otto Friedrich Ludwig von Wittelsbach Rusya, İngiltere ve Fransa tarafından Yunanistan'ın ilk kralı olarak belirlenmiştir. (Hakka Davet dergisi arşivi)

Diğer yandan bölgede kurulacak yeni oluşumların mutlaka kendi kontrolünde olmasına dikkat eden Rusya, özerk bir Yunanistan kurulması için İngiltere ile anlaştı. Osmanlı Devleti'nin durumu kontrol altına almaya başlaması üzerine harekete geçerek çok ağır şartlar içeren Akkerman Anlaşmasını dayattı (7 Ekim 1826). Eflak ve Buğdan'ın idaresi ve Sırbistan'ın geleceği konusunda Osmanlı padişahının egemenliğini ortadan kaldıran Rus şartları, İngiltere'nin de baskısıyla Osmanlı Devleti tarafından kabul edildi.[38] Bununla yetinmeyen Rusya, İngiltere'yi de yanına alarak özerk statülü bir Yunan Devleti'nin kuruluşunu gerçekleştiren 25 Haziran 1827 tarihli Petersburg Protokolü'nü hazırladı. Bu aşamada Osmanlı Devleti'ne vergi ödemekle bağlı özerk bir yapı tasarlanmıştı. Mora'daki Müslümanlar mallarını satıp bölgeden göç edeceklerdi. Osmanlı Devleti'nin kabul etmemesi halinde büyük güçler birlikte hareket kararı aldılar. Bölgenin yeniden yapılandırmasında dışarda kalmak istemeyen Fransa'nın katılımıyla imzalanan Londra Protokolü (6 Temmuz 1827) ile bağımsız bir devlet olarak Yunanistan'ın kuruluşu kayıt altına alındı.[39]

Sultan II. Mahmut'un yaşanan onca yok saymaya maruz kalmasına karşın tebaası ile arasındaki münasebetlere yabancıları karıştırmama çabası, Osmanlı – Mısır ortak deniz gücünün 20 Kasım 1827 günü Navarin limanında müttefik devletler donanması tarafından yakılmasıyla karşılandı. Yeniçeri Ocağı'nı kaldırıp yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye'yi kurma çabası içinde olan Osmanlı yönetimi, böylece büyük ölçüde donanmasız da kalmış oldu. Rusya'nın 8 Mayıs 1828 tarihindeki savaş ilanı, kaybedileceği bilinmekle birlikte mücadele etmeden toprak terk edilmeyeceğini göstermek için kabul edildi. Savaş, Rus ordusunun batıda Edirne, doğuda Erzurum'a kadar gelmesiyle sonuçlandı. Savaş sonunda varılan Edirne Anlaşması ile Osmanlı Devleti, Yunanistan'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kaldı. Doğuda Ermeni, Balkanlarda Bulgar tebaanın Rusya ile bu ilk teması sonraki dönemlerde devletin başını ağrıtacak bir müdahalenin de başlangıcını oluşturmuştur. Fransa bu süreçte Cezayir'i işgal ederek Osmanlı Devleti'nin Afrika'dan çekilme sürecini başlatmıştır.

Rusya Doğu Anadolu'dan ve İran'dan göçürdüğü Ermenileri Revan vilayetine yerleştirerek kendi kontrolünde bir Ermeni Devleti yapılanması gerçekleştirdi.[40] Rusya'ya ödenecek ağır savaş tazminatı kadar Ahıska, Ahılkelek, Anapa ve Faş kalelerinin Rusya'ya terki ve Karadeniz'in bütün devletlere açılması bölgenin hâkimini de işaret etmekteydi. Nitekim Petersburg Protokolü'nden sonra Yunanistan'ı yönetmekte olan Kapodistrias'ın[41] 1831'de öldürülmesi üzerine Rusya, İngilte-

37 Korai Chasan, *I. Balkan Savaşında Yunanistan (Yunan Kaynaklarına Göre),* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2018, s. 16-17.

38 Stanford J. Shaw and Ezel Kural Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey,* Vol: II, Cambridge University Press, 1985, s. 29.

39 E.P.Engelhardt, *Türkiye ve Tanzimat,* (Yay. Haz. Erol Kılınç), Ötüken Neşriyât, İstanbul, 2017, s. 39-40.

40 McCarthy, *Age,* s. 34.

41 Rusya'nın eski dışişleri bakanı olan Kapodistrias, ilk defa hükümet kurmak için 1828 yılında bir İngiliz savaş gemisiyle Yunanistan'a getirilmişti. Yunanistan'ın uygarlaşması için büyük güçlerin her manada desteğine ihtiyacı olduğunun bilincindeydi: *"Büyük güçler eğer bize sırtını dönmezse işte o zaman Yunanistan dört bir yanda gıpta edilesi bir uygarlığa dönüşecektir"* diyordu. Kapodistrias'ın bir fail-i meçhule kurban gitmesini, onun Yunanistan'ın büyük devletlere dönük politikalarına olan karşıtlığın bir göstergesi olduğu için bkz. Özsüer, *Age*, s. 148.

re ve Fransa'dan oluşan blok 13 Şubat 1832'de Bavyera Kralı'nın oğlu Otto'yu Yunan Kralı olarak atadılar. Otto'nun 1862'de yaşanan bir ayaklanma sonucu tahtı terk etmesi üzerine de Danimarka Kralı IX. Christian'ın oğlu George'u tahta çıkardılar. Böylece Danimarkalı Glücksburg hanedanın Yunanistan'a yerleşen kolu 1864 ile 1974 yılları arasında aralıklarla tahta gelmiştir.[42]

3. YUNANİSTAN'IN TÜRKİYE ALEYHİNE BÜYÜTÜLMESİ SÜRECİ

Büyük devletler tarafından kurdurulduğu zaman somut bir coğrafî sınır algısı olmayan Yunanistan'ın, Hellenlerin yaşadığı her yeri topraklarına katma düşüncesi, Megali İdea (Büyük Fikir) ilk defa 1844 yılında başbakan İoannis Kolettis tarafından dile getirilmiştir.[43] Yunanistan; İngiltere, Rusya ve Fransa gibi büyük devletlerin desteğiyle savaş veya anlaşmalar ile kuruluşundan itibaren Osmanlı toprakları üzerinde büyütülmeye devam etmiştir. Öyle ki, Fransa ve Rusya tarafından işgal edilmesine karşın Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarından vazgeçmediği *"Yedi Ada Cumhuriyeti"* Viyana Kongresi'nde İngiltere'ye bırakılmış, Osmanlı Devleti de bu durumu kabul etmişti. İngiltere, Otto'nun yerine George'un Yunan tahtına çıkarılmasını sağlayan Danimarka, İngiltere, Fransa ve Rusya'nın katıldığı 13 Temmuz 1863 Londra Anlaşması ile Yedi Ada'yı Yunanistan'a vermiştir. Ada Meclisi de bu kararı oybirliği ile kabul etmiştir. Ancak söz konusu karar Viyana Kongresi kararlarına aykırı olduğu için ilgili devletler bu değişikliği adaların tarafsız olacağı kaydıyla onaylamışlardır. Osmanlı Devleti bu durumu, 8 Nisan 1865 tarihinden İstanbul'da imzaladığı bir anlaşma ile kabul etmek zorunda kalmıştır.[44]

Yedi Ada'nın bu şekilde uluslararası anlaşmalar ile elde edilmesinden cesaretlenen Yunanlar, bütün adaları idareleri altına alma hevesine kapıldılar. Bu hevesin ilk ortaya çıktığı alan ise Girit oldu. Daha önce de ayaklanan, ancak netice alamayan Rumların ilk hamlesi vergi, eğitim, ticaret, ulaşım, kanun önünde eşitlik ve dinî hoşgörü, belediye seçimlerinde özgürlük gibi talepler ile büyük devletlerin konsoloslarına müracaat ederek ada yönetimine el koymalarını istemek oldu. Rusya ve Fransa'nın olumlu karşılamasına mukabil küçük bir Yunanistan tasarlamış olan İngiltere, Osmanlı yönetiminin egemenlik hakkını destekledi. Askerî tedbirler ile isyanı bastıran Osmanlı Devleti, Sadrazam Âli Paşa'nın genel af ilanı ve 10 Ocak 1868 tarihli özerk statü vermek suretiyle soruna geçici bir çözüm bulmuş oldu. Girit'teki Osmanlı varlığının gittikçe zayıflaması 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda Osmanlı yönetiminin isyan eden Rumlar ile Halepa Fermanını imzalamasıyla devam etti. Adanın idaresinde Rumların daha fazla söz sahibi olmasına imkân tanıyan bu düzenleme, ancak 1889'da uluslararası şartların verdiği imkânlar ile etkisiz kılınmaya çalışıldı. Osmanlı Devleti'nin İstanbul'da ve Doğu Anadolu'da çıkan Ermeni ayaklanmalarıyla meşgul olmasını fırsat bilen Rumlar yeniden ayaklandılar. Osmanlı Devleti'nin bazı imtiyazları geri verme kararı üzerine bu sefer Müslümanların ayaklanması üzerine büyük devletlerin müdahalesi kaçınılmaz hale geldi. Onların baskısı ile Halepa Fermanına geri dönülmüş oldu.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, sonuçları itibarıyla Osmanlı Devleti'ni temellerinden sarsmıştı. Rusya'ya karşı yaşanan toprak kayıpları, ödenmek zorunda kalınan savaş tazminatı maliyeyi çökmenin eşiğine getirmişti. Borçlar için Düyûn-ı Umûmiye'yi kabul eden Osmanlı yönetimi, Almanya'nın aracılığıyla Berlin Konferansı'na giderken toprak bütünlüğüne vereceği destek karşılığında Kıbrıs'ı İngiltere'ye devretmeyi kabul etmişti. Rusya'nın desteğine güvenerek savaşın

42 Armaoğlu, *Age,* s. 186; Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Yunanistan'da Monarşi Üzerine Bir Değerlendirme", *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 58, 2016, s. 104-107.

43 Özsüer, *Age,* s. 142-143.

44 Armaoğlu, *Age,* s. 278.

sonlarında Yanya'yı işgal etmek isteyen Yunanistan ise İngiltere ve Fransa tarafından durdurulmuştu. Buna mukabil devletler, kendine sınır toprakların durumunun konuşulduğu konferans oturumunda Osmanlı Devleti'nin itirazlarına karşın Yunanistan'ın dinlenmesine izin vermişlerdi. Rumların yaşadığı her yeri isteyen Yunanlar burada Yanya, Tırhala ve Girit'i talep etmekle yetindiler! Girit talebine İngiltere karşı çıkarken, Fransa Yunanistan'a bir çıkar sağlamak adına bütün yolları denedi. Berlin Anlaşması'nın 24. maddesiyle Osmanlı Devleti, Yunanistan ile müzakereyi kabul etmek zorunda kaldı. 1880'de İngiltere'deki iktidar değişikliği Yunan isteklerine destek olurken, büyük ve güçlü bir Yunanistan istemeyen Fransa İngiltere'yi frenledi. Preveze, İstanbul ve 1880 Berlin Konferansı ve nihayet 26 Mart 1881'de gerçekleştirilen İkinci İstanbul Konferansı'nda Teselya ve Larissa'yı Yunanistan'a, Yanya ve Meçöve'yi Osmanlı Devleti'ne bırakan karar kabul edildi.[45] Böylece Yunanistan katılmadığı bir savaşın sonucunda; dindaşı büyük devletlerin desteği ile Osmanlı Devleti'nden toprak almayı başarmış, kuzeye doğru ilerlemesine devam etmişti.

Yunanistan'ın Osmanlı Devleti karşısında toprak kazanmak adına doğrudan tek eylemi 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı olmuştur. Girit'i alabilmek için Avrupa kamuoyu desteğine güvenen ve Osmanlı Devleti'nin zor durumunu kullanmak isteyen Yunanistan, Girit'e asker ve silah sevkiyatıyla isyanı yineletmiş, ancak büyük devletlerden beklediği desteği alamamıştı. Osmanlı yönetiminin Girit'e özerklik verilmesini kabul etmesine karşın direnen Yunanistan, Tesalya sınırına asker yığarak silahlı saldırıya başlayınca Osmanlı Devleti 18 Nisan 1897 tarihinde savaş ilan etti. Müşir Ethem Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu karşısında tutunamayan Yunan ordusu geri çekildi. Milona, Tırhala ve Yenişehir Türk ordusunun eline geçti. Ana savaş Dömeke'de yaşandı. 17 Mayıs'taki savaşı kazanan Osmanlı ordusuna Atina yolu açılmış bulunuyordu. Yunanistan'da Diliyannis hükümeti düşünce yerine geçen hükümet, büyük devletlerin aracılığını isteyip Girit'in özerkliğini kabul edeceğini duyurmak zorunda kaldı. Zorda kalan Yunanistan Enonis'ten vazgeçiyordu.

İngiltere'nin baskısıyla Osmanlı Devleti mütarekeyi 21 Mayıs'ta kabul etti. Araya giren devletlerin katılımıyla yapılan toplantılarda kabul edilen esaslar 4 Aralık 1897'de Yunanistan ve Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmişti. Yunanistan hamilerinin şefaati ile 4 milyon liralık bir savaş tazminatı ile bu sıkıntılı durumdan kurtulmayı başarmıştı. Barış isterken kabul edilen Girit'in özerkliği ise talep edilmeye devam edilmiştir. Büyük devletler Girit'e Hıristiyan bir vali ve nüfus oranına göre memuriyet dağılımı esaslı bir yapılanma tercih ettiler. İngiltere ve Rusya'nın Yunan veliahtı Prens Georgios'un valiliği hususundaki ısrarı, Sultan II. Abdülhamit tarafından da kabul edildi. 1898 Eylül'ünde Müslümanlar ile İngiliz askerleri arasında çıkan karışıklıkları bahane eden İngiltere, Osmanlı askerinin çekilmesini ve adanın Fransa, İtalya ve Rusya ile kendisine bırakılmasını ihtar etti. Osmanlı Devleti böyle bir baskıya karşı koyabilecek durumda olmadığı için kabul etmek zorunda kalmıştı.[46] II. Meşrutiyet'in ilanını takiben Avusturya Macaristan İmparatorluğunun Bosna-Hersek'i ilhak ettiğini ilan etmesi üzerine Girit Meclisi adanın Yunanistan'a iltihak ettiğini duyurdu. Yunanistan bu katılmayı memnuniyetle kabul etti. Osmanlı yönetimi tepki gösterdi. Almanya ve diğer devletler bu katılmayı kabul etmediler. Yunanistan'ın adayı ilhakı için Balkan Savaşlarını beklemesi gerekti. Osmanlı askerinin çekilmesi üzerine 8 yıllığına vali olarak adaya gelen Georgios ile özerk dönem başlamış, Balkan Savaşlarındaki işgal ve ilhak ile de Girit'in Osmanlı Devleti'nden koparılma süreci tamamlanmıştır.

Balkan Savaşlarında, hepsi de Osmanlı Devleti'nin Makedonya toprakları üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışan devletlerin ittifak etmesi ilk başta garip gelebilir. Ancak Rusya gibi bir büyük gücün

45 *Age,* 546.

46 *Age,* s. 563.

savaşı kaybetseler de toprak kaybetmeyeceklerini garanti etmesi üzerine gerçekleşen bu ittifak ile Osmanlı Devleti'nin savaşı çok kısa sürdü ve sonuçları dünyayı çok şaşırttı. Zira Balkan ülkeleri kısa sürede Osmanlı ordusunu büyük bir yenilgiye uğrattılar. Çatalca'ya kadar gelen Bulgar birlikleri Boğazlara tek bir devletin hâkim olmasını istemeyen, yaşaması kendilerine bağlı bir Osmanlı Devleti'ni tercih eden büyük güçler tarafından durduruldu. Osmanlı bu savaşın ilk safhasında Edirne, Kırklareli gibi şehirleri kaybetti. Savaşmayan, savunma yapmayan Osmanlı birliklerine karşı Bulgarlardan önce harekete geçen Yunan birlikleri 8 Kasım 1912'de Selanik'i ele geçirdi. Yunan donanması ise Bozcaada, Limni, Semadirek ve Taşoz adalarını işgal etti. Yunan kaynakları *"Taşoz'da hiç Türk bırakılmadığını"* belirtmektedirler.[47] Böylece Makedonya ile Osmanlı Devleti'nin denizden bağlantısı da kesilmiş oluyordu.[48]

Yunan donanması Osmanlı'nın Çanakkale Boğazı'ndan Ege ve Akdeniz'e çıkmasını engelleyecek pozisyona gelmişti. Birinci Balkan Savaşı'nın sonunda İstanbul'un Bulgarların eline geçmesi ihtimali Rusya'yı harekete geçirmiştir. Hem Rusya hem de İngiltere Balkan ülkelerinin kendi kontrolleri altında kalarak büyümesini isterken, ideal yayılma hedeflerine yönelmelerinden rahatsız olmuşlardı. Diğer taraftan Osmanlı yönetimi 1 Ocak 1913 günlü Londra Konferansı oturumunda Edirne'nin batısındaki bütün topraklardan çekilmeyi kabul etti. Ancak Ege Adalarından vazgeçmeyecek, Girit'i ise büyük devletlerin kararına terk edecekti. Bu tavizkâr teklif kabul görmedi. Büyük Devletler, 2 Ocak 1913 günü adaların Yunanistan'a verilmesini kabul ettiler. Büyük devletlerin 30 Mayıs 1913 tarihli Londra Barışı'yla isteklerini Balkan devletlerine kabul ettirmeleri bölgede hâkim gücün kimde olduğunu göstermiştir. Buna göre Osmanlı sınırı Midye-Enez hattının berisi, Arnavutluk hariç batısındaki topraklar Balkanlı devletlere verilecek, Türkiye Girit üzerindeki haklarından vaz geçecek, savaş tazminatı ödemeyecekti.[49]

Birinci Balkan Savaşı'nda *"tek bir mermi atmadan"* teslim edilen Selanik örneğine karşın mevzi başarılar ve vatan savunması için adanmışlık örnekleri de yaşanmıştır. Yanya'daki Fransız konsolosun eşi 20 Aralık 1912 gününe dair tanıklığını ve yaşanan onca sıkıntıya ve yokluğa karşın kale komutanı Mehmet Vehib (Kaçı) Paşa'nın çabalarını "*Vehip Bey'in eski kalenin avlusunda kendi mezarını kazdırdığı"* ve *"son obüs atılıncaya, son savaşçı feda edilinceye kadar mücadele edeceği söyleniyor"* cümleleriyle anlatmıştır.[50] Aynı kaynak 15 Ocak 1913'te şehirdeki ekmek sıkıntısını *"Artık ne beyaz ya da esmer un, buğday ya da çavdar ekmeği yok. Kumdan ve çakıldan imal edilmişe benzeyen iğrenç mısır ekmeği bile ender bulunuyor ve pahalı. Bir okkası 9 kuruş. Askerlerin tayını azalıyor… Mühimmatın da azaldığından bahsediliyor"* sözleriyle aktarmıştır. Öte yandan Türk insanının mücadelesinin ifade edildiği satırlar dikkate şayandır.

> *"Anadolulular soğuğa, mahrumiyete, en kötü acılara kahramanca bir tevekkülle tahammül ediyorlar. Biri bir kolunu ve iki bacağını yitirmişti. Bedeni zavallı bir kütük… Sadece şöyle diyordu: Vatanımın, bacaklarıma ve kollarıma ihtiyacı vardı, ben de verdim".*[51]

30 Haziran 1913'te başlayan İkinci Balkan Savaşı'nda Sırplar ve Yunanlar, Bulgarları her sahada yenerek kendi topraklarını genişlettiler. Yunanistan bu aşamada Kavala'yı ele geçirdi. Osmanlı ordusu Edirne'yi geri alabildi. Diplomasi masası kurulduğunda en büyük sorun Ege Adalarının paylaşımında yaşandı. Londra Elçiler Konferansı 13-14 Şubat 1913 itibariyle tebliğ ettiği kararda Gökçeada,

47 Chasan, *Agt,* s. 123.

48 Armaoğlu, *Age,* s. 669.

49 *Age,* s. 679.

50 Ağanoğlu, *Age,* s. 63.

51 *Age,* s. 63.

Bozcaada ve Meis dışındaki adaların Yunanistan'a verilmesini bildirdi. Osmanlı Devleti bu kararı Birinci Dünya Savaşı çıkana kadar olan süreçte kabul etmeyecektir. İkinci Balkan Savaşı'nın sonunda Osmanlı Devleti Avrupa'daki topraklarının %83'ünü kaybetmiş, Yunanistan ise mevcut sınırlarını ve nüfusunu %100 oranında büyütmüştür[52]. İngiltere ve Rusya'nın küçük ve kendi kontrollerinde bir Balkan ülkeleri kompozisyonu çizme girişimleri başarısızlığa uğramış, süreç Osmanlı Devleti'nin tasfiyesiyle sonuçlanmıştır.

1875 Bulgar ayaklanması ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Balkan coğrafyasında yerlerinden, mallarından ve canlarından edilen Müslüman nüfus dolayısıyla denge değişmişti. Bulgaristan'daki Müslüman nüfusun yarıdan fazlası yurtlarını terk etmeye mecbur kalmışlardı. Bu dönemde yaşananlara şahit olan yabancı diplomatların gözlemleri, dengenin değişmesine paralel olarak yeni hâkimlerin davranışlarına dair net bir fikir vermektedir. Türklerin hâkimiyetindeyken suç işleyen kişi ve köylere bireysel karşılık verildiğini, hâlbuki şimdi bütün Müslüman köylerinin her fırsatta Bulgarlar tarafından zulüm gördüğünü İngiltere'nin Edirne Başkonsolos Vekili E. Calvert, İstanbul'daki büyükelçiye yazmıştır.[53] Balkan coğrafyasında savaş öncesinde toplamda 3.200.000 civarında olan Müslüman nüfusun savaş sonunda 1.500.000 eksildiği görülmektedir. Anılan dönemde 413.922 kişinin Türkiye'ye göç ettiğini nüfus araştırmaları ortaya koymuştur.[54] Arada kalan bir milyondan fazla insanın, hayatlarını beş asırdır yaşadıkları, yurt yaptıkları, zenginleştirdikleri topraklarda ve göç etmeye çalışırken yollarda kaybettikleri bir gerçektir.

SONUÇ

Türklerin 1353 tarihinde Rumeli'ye geçişi ile başlatabileceğimiz "Şark Meselesi", İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethi ile bütün Hıristiyan dünyasını doğrudan etkileyen bir boyut kazanmıştır. Dinî ve kültürel varlıklarının en önemli merkezinin Müslümanlar tarafından İslâm dinine açılması asla unutulmayan ve daima geri almak için fırsat kollanan bir büyük, ilahi! amaç olarak takip edilegelmiştir. Osmanlı Devleti'nin üç kıtaya yayılan hâkimiyetinin XVI. asrın son çeyreğinde artık her yönüyle görünür olmaya başlayan zihnî duraklaması, ekonomik, siyasî ve askerî alanlara yayılmış ve XVII. asır arayış içinde geçen bunalım dönemi olmuştur. XVIII. asrın yöneticileri artık devlet yönetiminde klasik anlayışı ve batıya bakışı değiştirmek ve onların yaptıklarını yapmaya çalışmak yoluna girmişlerdi. Bu süreçte yapılan daha ziyade şeklî ve kısmî değişikliklerin beklenen neticeyi vermemesi, askerî ve ilmî sahada muhalefeti güçlendirerek ilerlemenin her vesile ile baltalanmasına yol açmıştı. Devleti yaşatmak adına girişilen en geniş kapsamlı Nizam-ı Cedit reformlarının bir isyanla sona ermesi bürokrasi, ilmiye ve askeriye alanlarında ciddi bir zihinsel değişimin ne kadar gerekli olduğunu göstermiştir. Osmanlı Devleti, XIX. asır boyunca yapılan idarî ve siyasî düzenlemeler ile batılı devletler arasına girmek istemişti. Ancak kendi idaresindeki zaafların yanı sıra Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı ayrılıkçı fikirlerin de etkisiyle yüzyılın başından itibaren Müslim ve gayrimüslim tebaasının isyanlarıyla karşı karşıya kaldı. Sırp, Vehhâbî ve Rum isyanları ve bunları destekleyip iç işlerine karışmaya vesile eden büyük devletlerin organizasyonlarıyla Osmanlı Devleti yüzyılın ilk yarısında yarı sömürge haline düştü. 1853-1856 Kırım Savaşı sonrasında imzalanan Paris Anlaşması'yla Avrupa devletler hukukuna dâhil edilip toprak bütünlüğü de garanti altına alınmakla birlikte, muhataplarının istediği temel kanunlarını değiştirerek onların güdümüne girmek zorunda kaldı.

52 *Age*, s. 68.

53 McCarthy, *Age*, s. 110-112.

54 *Age*, s. 140-186.

Söz konusu devletlerin cesaretlendirdiği, desteklediği ve ezilmesini engelleyerek kurdurup Osmanlı Devleti'ne de kabul ettirdikleri, yöneticilerini belirledikleri Yunan Devleti, bu tarihten sonra daima Osmanlı Devleti ve Türk Milleti aleyhinde büyütülmüştür. Görüldüğü üzere İngiltere, Rusya, Fransa, Amerika ve Almanya gibi her biri ile bir dönem müttefik olduğumuz devletler, Türk milleti ile doğrudan savaşarak insan kaybetmek yerine gösterilen menfaatler için ölebilecek piyonları yakın coğrafyamızdan her zaman kolaylıkla bulabilmektedirler. Türk milleti ve yöneticileri söz konusu süreçte etkili olan amilleri değil araçları hedef alırsa kalıcı bir huzur elde etmek mümkün değildir. Nitekim bir atasözümüzde *"Yılana değil, salana bak!"* denilir.

Araştırmada ayrıntılı şekilde ifade edildiği üzere, sadece Balkan Savaşları'na kadar kuruluştaki toprakları %50 büyütülen Yunanistan coğrafyası, Balkan Savaşları'ndan sonraki yedi yıl içinde mevcudunun iki misline çıkarılmıştır. Yunanistan'a terkedilen topraklardaki Türk ve Müslüman halkın maruz kaldığı işkence ve katliamlar, zorla sürgün etmeler, temel insan hak ve özgürlüklerinin çoğu kez hiçbir gerekçe gösterilmeden kısıtlanması ve engellenmesi, medenî(!) olduğu söylenen dünyanın gözleri önünde cereyan etmiştir. Bilhassa İngiltere'nin planı sayesinde 1919-1922 döneminde büyük Yunanistan'ı gerçekleştirmek için İzmir'e çıkarılan Yunan askerlerinin Batı Anadolu coğrafyasında yaptıkları insanlık dışı uygulamalar, kendi başbakanlarını bile rahatsız edecek seviyeye çıkmıştır.[55]

Gazi Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde Büyük Millet Meclisi (TBMM) ve ordularının kahramanca mücadelesinin "Hellen rüyasını" bir faciaya çevirmesi ancak kısa bir süreliğine Yunan Devleti'ni yönetenlerin aklını başına getirmişti. Üç senelik savaşın sonunda patronlarının mütareke masasına bile oturtmadıkları Yunanistan, Atatürk ve İnönü devrinde de el altından Kıbrıs'ı topraklarına katmak için çalışmaya devam etmişti. Günümüzde de, Rum isyanının iki yüzüncü yılında yapılan kutlamalara baktığımızda, yukarıda sayılan komşu ve müttefiklerimizi en üst seviyede katılım ve destek sağlarken görüyoruz. Türkiye'nin 1947 yılından beri stratejik müttefiki Amerika Birleşik Devletleri (ABD) belli belirsiz kontrolden çıkma emareleri gösteren Türkiye'nin yerine Yunanistan'da askerî üsler, silah yığınakları ve teknoloji transferlerine hız vermektedir. Eserlerini takviye etmeleri onlar açısından son derece tabiidir. Birleşmiş Milletler, NATO ve Avrupa Birliği gibi Türkiye'nin dâhil olduğu ve olmaya çalıştığı uluslararası işbirliği yapılanmalarında da Yunanistan, söz konusu yapılanmaların lider ülkelerinin yönlendirmesiyle Türkiye aleyhine politikalar yürütmeye devam etmektedir. Türkiye açısından ise merhum istiklâl şairimiz Mehmet Akif'in, *"Geçmişten insan hisse kaparmış… Ne masal şey! / Beş bin yıllık kıssa yarım hisse mi verdi? / 'Tarih'i 'tekerrür' diye tarif ediyorlar, / Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi!"* dizelerini hatırlamak ve sorumlulara hatırlatmak bize düşen bir vecibe olarak ortadadır.

Aradan geçen bir asırdan fazla zamanın değiştirip geliştirdiği(!) Batı dünyası, bu gün demokrasi ve insan hak ve hürriyetlerinin şampiyonu olarak az gelişmiş ve gelişememiş ülkelerde boy göstermeye devam etmektedir. Bahar getirmek, medenileştirmek, modernleştirmek adı altında iki asırdan beri el attıkları topraklara getirdikleri en net sonuç ise kan, gözyaşı, göç, sürgün ve ölüm olmaya devam etmektedir. Bu zulme ve aşağılamaya maruz kalan -hangi din, mezhep veya inanışta olur ise olsun- insanların akıllarını kullanma zamanı gelmiş ve hatta geçmiştir. Türk dünyasının son dört asırdır devam eden bu ihmali artık sonlandırması, müspet ilim ve akıl rehberliğinde, sosyal ve kültürel temel değerlerini ve dünyayı yeniden gözden geçirerek bir yol

55 Nilüfer Erdem, "Yunan Ordusu'nun İzmir ve Aydın'ı İşgali Esnasında Yaşanan Aşırılıkların Tekrarlanmaması İçin Başbakan Venizelos'un General Nider'e Gönderdiği Telgraf", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 29, 2016, s. 85-91.

haritası çizmesi bir mecburiyettir. Cumhuriyetin yüzüncü yılı arifesinde etrafında oluşan tehdit çemberini barışçı politikalarla kırmak ve bu son vatanda ilelebet payidar olmak için kadim kimlik kodlarına dönmek; dinî ve millî değerleriyle, uzak ve yakın geçmişiyle barışmak ve *"muasır medeniyet seviyesinin üzerini"* yeniden hedef almak zorunluluğu açıktır. Gözü olana gün ışımıştır…

KAYNAKÇA

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Ağanoğlu, H. Yıldırım, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi: Göç*, İz Yayınları, İstanbul, 2006.

Akçura, Yusuf, *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Devri XVIII. ve XIX. Asırlarda*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985.

Armaoğlu, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, t.y.

Engelhardt, E.P., *Türkiye ve Tanzimat*, (Yay. Haz. Erol Kılınç), Ötüken Neşriyât, İstanbul, 2017.

Erdem, Nilüfer, *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı (1919-1923)*, Derlem Yayınları, İstanbul, 2010.

Feyzioğlu, Hamiyet Sezer, *Bir Osmanlı Valisinin Hazin Sonu Tepedelenli Ali Paşa İsyanı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2018.

İnalcık, Halil, "Tanzimat Nedir?", *Tanzimat-Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu*, (Ed. Halil İnalcık & Mehmet Seyitdanlıoğlu), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, ss. 29-56.

Jelavich, B., *Balkan Tarihi (18. ve 19. Yüzyıllar)*, Cilt: I, Küre Yayınları, İstanbul, 2006.

McCarthy, Justin, *Ölüm ve Sürgün*, (Çev. Fatma Sarıkaya), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Millas, Herkül, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999.

Özsüer, Esra, *Türkokratia*, Kronik Kitap, İstanbul, 2019.

Shaw, Stanford J. & Shaw, Ezel Kural, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, Vol: II, Cambridge University Press, 1985.

Yorga, *Osmanlı Tarihi (1774-1912)*, Cilt: V, (Çeviren B. Sıtkı Baykal), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1948.

Makale, Bildiri ve Ansiklopedi Maddeleri

Kılıçoğlu Cihangir, Çiğdem, "Yunanistan'da Monarşi Üzerine Bir Değerlendirme", *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 58, 2016, ss. 99-121.

Örenç, Ali Fuat, "Yunanistan'ın Bağımsızlığı Sürecinde Yok Edilen Mora Türkleri", *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, Sayı: 11/12, 2011, ss. 5-32.

Sonyel, Salahi R., "Yunan Ayaklanması Günlerinde Mora'daki Türkler Nasıl Yok Edildiler?" *Belleten*, Cilt: 62, Sayı: 233, 1998, ss. 107-120.

Tezler

Bayrak, Meral, *1821 Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1999.

Bayram, İdris, *Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Yunanistan Devleti'nin Kurulmasında İngiltere'nin Rolü*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.

Chasan, Korai, *I. Balkan Savaşında Yunanistan (Yunan Kaynaklarına Göre)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2018.

Peker, Gürkan, *Yunan Tarih Yazıcılığında Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı (1821-1829)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Diğer

Erdem, Nilüfer, "Yunan Ordusu'nun İzmir ve Aydın'ı İşgali Esnasında Yaşanan Aşırılıkların Tekrarlanmaması İçin Başbakan Venizelos'un General Nider'e Gönderdiği Telgraf", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Cilt: 15, Sayı: 29, 2016, ss. 85-91.

BALKAN SAVAŞLARI ÖNCESİ BATI TRAKYA BÖLGESİ

Bülent YILDIRIM*
Haluk KAYICI**

GİRİŞ

Trakya bölgesinin sınırları coğrafî olarak kuzeyde Bulgaristan'ın Filibe, Hasköy, Kırcaali şehirlerini içine alarak, Karadeniz kıyısındaki Burgaz'a kadar uzanır. Güneyde ise Marmara ve Ege Denizleri doğal sınırlardır. Batı sınırı da genellikle İskeçe'nin batısından geçerek Ege Denizi'ne dökülen Karasu (Mesta) Nehri olarak kabul edilir. Trakya doğu ve batı olmak üzere iki kısma ayrılır. Doğu Trakya, Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki arazisini teşkil ederken, bunun dışında kalan kısım ise Batı Trakya olup 1913'te kurulan Batı Trakya Hükûmet-i Müstakillesi sınırları esas alındığında bir kısmı Yunanistan'ın, diğer bir kısmı da Bulgaristan'ın sınırları içinde bulunmaktadır. 1923 Lozan Antlaşması'yla sınırları çizilen Batı Trakya ise bugün tamamen Yunanistan'ın idaresinde olan bölgedir. Günümüzde Batı Trakya doğudan Meriç Nehriyle Türkiye'den, batıdan Karasu Nehriyle Makedonya'dan, kuzeyden Rodop Dağları ile Bulgaristan'dan ayrılmış olup güneyden de Ege Deniziyle çevrilidir. Bölge İskeçe (merkezi İskeçe), Rodop (merkezi Gümülcine) ve Meriç (merkezi Dedeağaç) vilayetlerinden oluşmaktadır.[1]

Batı Trakya tarih boyunca birçok ülke açısından stratejik olarak önem arz etmiştir. Türkler, daha İstanbul'u fethetmeden önce burasını Osmanlı topraklarına katmış ve Balkanlara açılan önemli bir kapı olarak görmüşlerdir. Daha sonraki yıllarda İstanbul'un fethi ile birlikte bölge, stratejik olarak İstanbul'un güvenliği için hususi bir öneme sahip olmuştur. Bölge, Karadeniz'in kuzeyinden göç eden İskit, Hun, Avar, Uz, Peçenek ve Kuman boylarının akınları ve yerleşimleri göz önüne alınmazsa[2] Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde, 1360'lı yıllarda Türk hâkimiyetine girmiş[3] ve 1912-1913 Balkan Savaşları'na kadar da kesintisiz Türk hâkimiyeti ve demografik yoğunluğu devam etmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında Bulgar Prensliği ve Doğu Rumeli Vilayetinin[4] kurulmasıyla Batı Trakya Edirne Vilayetinin, Edirne Merkez, Gümülcine ve Dedeağaç sancaklarının sınırları içinde yer almış, Birinci Balkan Savaşı

* Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, bulentyildirim@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2179-9125.

** Öğr. Gör., Trakya Üniversitesi İpsala Meslek Yüksek Okulu, halukkayici@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8490-1791.

1 Yusuf Halaçoğlu-Halit Eren, "Batı Trakya", *DİA*, Cilt: 5, İstanbul 1992, s. 144.

2 Karadeniz'in kuzeyinden Balkanlara göç eden Türk boyları hakkında bakınız: Ali Ahmetbeyoğlu, "Türkistan'dan (Orta Asya) Doğu Avrupa'ya Yapılan Türk Göçleri", *Türkler*, (Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Cilt: 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 522-529.

3 Bölgenin fetih kronolojisi hakkında düzeltmeler içeren çalışma için bakınız: Halil İnalcık, "Polunya (Apollunia)-Tanrı-Yıkdığı Osmanlı Rumeli Fetihleri Kronolojisinde Düzeltmeler (1354-1371)", *Prof. Dr. Mübahat S. Kütükoğlu'na Armağan*, (Ed. Zeynep Tarım Ertuğ), İstanbul 2006, s. 53.

4 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız: Mahir Aydın, *Şarkî Rumeli Vilayeti*, TTK, Ankara 1992.

Görsel 1: Edirne vilayeti. Kaynak: Mehmed Nasrullâh, Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâneye Mahsûs Mükemmel ve Mufassal Atlas, Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul, H. 1325 (M. 1907/1908)

sonrasında ise Osmanlı Devleti, Doğu Trakya hariç olmak üzere bütün Rumeli'den tamamen çekilmek zorunda kalmıştır.

Çalışmamızda, 1878'den Balkan Savaşlarına kadar geçen dönemde bölgenin idarî ve demografik yapısı, özellikle 1892, 1893, 1901 ve 1903 yıllarına ait olanlar başta olmak üzere 1870, 1885, 1888, 1891 ve 1897 yıllarına ait Edirne Vilayet Sâlnâmeleri, 1912 yılına ait Osmanlı Devlet Sâlnâmesi ve yayınlanmış Osmanlı nüfus istatistikleri esas alınarak incelenmiştir.

1. BATI TRAKYA'NIN İDARÎ YAPISI

Osmanlı Devleti için önemli toprak kayıplarının yanı sıra yüzbinlerce Müslüman Türkün asırlardır yaşadığı topraklardan, mal ve mülklerini geride bırakarak göç etmesine sebep olan 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sonucunda; Tuna Vilayeti tamamen kaybedilirken, Edirne Vilayetine bağlı bazı bölgeler de özel bir statüsü bulunan Şarkî Rumeli Vilayetine bağlanmıştır. Bu tarihten Balkan Savaşları'na kadar Batı Trakya'nın tamamı Edirne Vilayeti sınırları içinde kalmıştır. XIX. yüzyıl sonlarında dönemin Edirne Vilayetinin idarî taksimatı Tablo 1'de[5], Birinci Balkan Savaşı'nın hemen öncesindeki idarî taksimat ise Tablo 2'de[6] gösterildiği gibidir.

5 İstatistik Umûmî İdâresi, *Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'nin 1313 Senesine Mahsus İstatistik-i Umûmîsi*, Âlem Matbaası, İstanbul 1316, s. 1.

6 *Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye* (Bundan sonra; *SDAO*), Sene-i Mâliyye 1328/1912, Selanik Matbaası, İstanbul 1328/1912, s. 498-516.

Tablo 1: 1897 Yılında Edirne Vilayeti

Vilayet	Sancağı	Kazaları
Edirne	Edirne	Cisr-i Mustafa Paşa, Kırcaali, Uzunköprü, Dimetoka, Ortaköy, Havsa
Edirne	Gümülcine	Gümülcine, Sultanyeri, Ahiçelebi, İskeçe, Rupçoz, Eğridere, Darıdere
Edirne	Kırkkilise	Tırnova, Ahtapolu, Lüleburgaz, Vize, Midye, Babaeski
Edirne	Dedeağaç	Dedeağaç, Enez, Sofulu
Edirne	Tekfurdağı	Tekfurdağı, Malkara, Çorlu, Hayrabolu
Edirne	Gelibolu	Gelibolu, Keşan, Şarköy, Mürefte, Eceabat

Bu idarî taksimata göre Edirne Vilayeti doğuda İstanbul hariç Doğu Trakya'nın tamamını, batı da ise Kırcaali ve Paşmaklı (Ahiçelebi) dâhil olmak üzere Batı Trakya'nın tümünü kapsıyordu. Edirne Vilayeti'nin Batı Trakya'yı kapsayan toprakları içerisine Dedeağaç ve Gümülcine Sancakları ile kısa bir süre sancak statüsünde olup daha sonra Edirne Sancağına bağlanan Dimetoka bulunmaktadır.

Tablo 2: 1912 Yılında Edirne Vilayeti

Vilayet	Sancağı	Kazaları
Edirne	Edirne	Edirne, Cisr-i Mustafa Paşa, Kırcaali, Uzunköprü, Dimetoka, Ortaköy
Edirne	Gümülcine	Gümülcine, Sultanyeri, Ahiçelebi, İskeçe, Eğridere, Darıdere
Edirne	Kırkkilise	Kırkkilise, Tırnova, Ahtapolu, Lüleburgaz, Vize, Midye, Babaeski, Pınarhisar
Edirne	Dedeağaç	Dedeağaç, Enez, Sofulu
Edirne	Tekfurdağı	Tekfurdağı, Malkara, Çorlu, Hayrabolu
Edirne	Gelibolu	Gelibolu, Keşan, Şarköy, Mürefte, Eceabat

1897 yılından farklı olarak Edirne Sancağına bağlı Havsa kazası nahiye olarak kayıt edilirken, Gümülcine Sancağına bağlı Rupçoz kazasının idarî konumu değişmiş, Kırkkilise Sancağında ise yeni olarak Pınarhisar kazası kurulmuştur. Diğer idarî birimler aynıyla 1897 yılındaki gibidir. Bu tablo, Balkan Savaşı sonucunda kaybedilen toprakları da açıkça göstermektedir.

1.1. Dedeağaç Sancağı

Önem kazanan bir ticaret merkezi olması dışında, o yöre sahillerinin de güvenliği açısından 1884 yılında Dimetoka Sancağı lağvedilerek Dedeağaç Sancağı kurulmuş ve yeni sancağın merkezi Dedeağaç kazası olmuştur.[7] Sancak, sınırları itibariyle Edirne Vilayetinin güney tarafında kâin olup, kuzeyinde Edirne, doğusunda Tekirdağ ve Gelibolu, batısında Gümülcine Sancakları bulunuyordu. Güneyi ise Adalar (Ege) Denizi ile çevriliydi.[8]

İlk kurulduğu dönem merkez kaza ile birlikte Sofulu, Dedeağaç Sancağının kazasıydı. 1885'ten itibaren Enez de sancağın kazası olmuş ve merkez kaza Dedeağaç ile birlikte Sofulu ve Enez, sancağın Osmanlı hâkimiyetinden çıkana kadar yegâne kazaları olarak kalmışlardır. 1887'de Dedeağaç Sancağına bağlı on bir nahiye ve yüz otuz dört köy vardı. 1890 yılına gelindiğinde ise nahiye sayısı on ikiye, köy sayısı da yüz yetmiş sekize ulaşmıştır. 1902 yılı kayıtlarında ise

7 *Sâlnâme-i Vilayet-i Edirne* (Bundan sonra; *SVE*), Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 17; Dedeağaç'ın sancak merkezi haline getirilmesi hakkında yayımlanmış belgeler için bakınız: *Osmanlı Belgelerinde Batı Trakya*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 107, İstanbul 2009, s. 20-23.

8 *SVE*- Mâlî 1317/1901, s. 457; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1069.

Dedeağaç Sancağının nahiye sayısı, 1890 yılında olduğu gibi on iki, köy sayısı ise yüz altmış altı olarak belirtilmiştir.[9] Balkan Savaşı'nın hemen öncesinde sancağın idarî teşekkülü Tablo 3'te gösterildiği gibiydi.

Tablo 3: 1912 Yılında Dedeağaç Sancağı İdarî Teşekkülü

Dedeağaç Sancağı (Sınıf 2)		
Kaza	**Nahiyeler**	**Köy Adedi**
Dedeağaç	Ferecik (Sınıf 2)	20
	Makri (Sınıf 3)	13
	Doğanhisar (Sınıf 3)	6
	Semadirek (Sınıf 3)	1
Enez (Sınıf 3)	Kocaali	18
Sofulu (Sınıf 2)	Nefs-i Sofulu	4
	İpsala (Sınıf 2)	14
	Peşman	7
	Petekli	23
	Ada	12
	Kanberler Bala	28
	Derbend-i Kebir	22

1.1.1. Dedeağaç Kazası

Şu an Alexandroupolis (Aleksandrupolis) olarak anılmakta olan Dedeağaç, daha önce şenliksiz ve bir köy hâlinde bulunurken 1872 yılında Rumeli tren yolları için Kuleliburgaz (Pytiyon) - Dedeağaç hattı açılınca gelişmeye, büyümeye başlamıştır.[10] 1912 yılında Bulgarlar tarafından zapt edilen ve 1913'te de tamamen Bulgarlara bırakılan Dedeağaç, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yapılan Neuilly Antlaşması ile Yunanistan toprağı olmuştur.[11]

Dedeağaç Sancağının merkezi olan Dedeağaç kazası, Edirne'nin güney batısında, Makri (batı) ile Enez (doğu) arasında ve Bahr-i Sefid sahilindedir. Kuzeyinde Sofulu kazası bulunuyordu. 1912'de Makri, Ferecik, Doğanhisar ve Semadirek Adası nahiyeleri olup, kazaya bağlı kırk köy vardı. Şahinler de Dedeağaç merkez kazasının daha önceki yıllarda nahiyeleri arasında yer alıyordu.[12] Makri nahiyesinin merkezi Dedeağaç'a 13 km uzaklıkta olan Makri kasabası olup, bu nahiyeye bağlı on bir köy vardı. Ferecik nahiyesinin sınırları içerisinde sekiz köy bulunurken, bu nahiyenin merkezi Dedeağaç'a 28 km uzaklıkta yüksek bir mevkide bulunan Ferecik kasabasıydı. Ferecik; Cami-i Kebir, Demircan, Şeyhsinan, Sadreddin, Subaşı, İhsaniye, Cedid, Kıbti-i Müslim namında sekiz mahalleden oluşuyordu. Bir ada olan Semadirek nahiyesi Dedeağaç'ın tam karşısında olup, idarî olarak iki ayrı mahalleden ibaretti. 1872 yılına kadar Makri'ye bağlı olan Semadirek, daha sonra Cezayir-i Bahr-i Sefid Vilayeti teşkilinde İmroz kazasına ilhak olunmuş ise de 1890 yılında Dedeağaç Sancağına bağlanmıştı. Belirtilen nahiyelerin hepsi fahri müdürler ile idare edilmekteydi.[13]

9 *SVE*-Hicrî 1302/1885, s. 255; *SVE*-Hicrî 1305/1888, s. 264; *SVE*-Hicrî 1308/1891, s. 261; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1069.

10 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 268; *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 558.

11 Dedeağaç, *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 3, MEB, Eskişehir 1997, s. 506.

12 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 268; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1069; *SDAO*, Sene-i Mâliyye 1328/1912, s. 510.

13 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 296, 304; *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 558; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1071-1072.

1.1.2. Sofulu Kazası

Kuzey komşusu Dimetoka olan, doğusunda Uzunköprü ve Keşan, güneyinde İpsala ve Dedeağaç, batısında Gümülcine'nin sınırları bulunan Sofulu kazasının merkezi, Dedeağaç'ın 70 km kuzeydoğusunda ve Şark demiryolu güzergâhında bulunan Sofulu'ydu. XVIII. yüzyılın ortalarında köy hâline gelen Sofulu, daha sonra büyüyerek kasaba olmuştu. Sofulu kasabası, 1890'a kadar Dimetoka kazasından idare olunan bir köy iken, yenilenen idarî yapılanma sırasında Dimetoka, mülga Ferecik ve Uzunköprü kazalarından ayrılan köyler ile kaza hâline getirilmişti. İpsala, Peşman, Petekli, Ede, Derbend-i Kebir, Kanberler Bala nahiyeleri Sofulu'ya bağlı olup, İpsala nahiyesi muvazzaf, diğerleri gayri muvazzaf müdürler ile idare olunmaktaydı. Yirminci yüzyıla girerken yüz sekiz köy mevcudu olan Sofulu kazasına, 1892 yılına ait sâlnâme kayıtlarına göre yüz sekiz köy ve sekiz çiftlik bağlı bulunuyordu.[14]

1.1.3. Enez Kazası

Enez kazası, çalışmaya konu olan idarî birimler içerisinde günümüzde Türkiye sınırları içerisinde kalan yegâne yerleşimdir. Kuzeyinde İpsala, doğusunda Keşan, güney ile batısında Ege Denizi bulunmaktadır. Fahri müdürle yönetilen Kocaali nahiyesi Enez'e bağlı olmakla birlikte, kazaya bağlı on sekiz köy vardı.[15]

1.2. Gümülcine Sancağı

Çalışmaya konu olan dönemde Gümülcine Sancağı, Edirne Vilayetinin batı yönünde olup, kuzey tarafında Şarkî Rumeli Vilayeti, kuzeydoğusunda Edirne şehri, doğu tarafında Dedeağaç Sancağı, güneyde Adalar Denizi ve batıda ise Selanik Vilayeti bulunuyordu.[16] Şarkî Rumeli Vilayetine karşı mevki olarak ehemmiyet arz etmesinden dolayı Mayıs 1879'da teşkil olunan Gümülcine Sancağının merkez kazası, Gümülcine şehrini de içine alan Gümülcine kazasıydı. Yeni kurulan Gümülcine Sancağının diğer kazaları Ahiçelebi, Darıdere, İskeçe, Sultanyeri'ydi. Daha sonra Eğridere ve Cebel/Şeyh Cuma kaza olarak sancağa dâhil olmuş, Cebel/Şeyh Cuma kazasının 1890 yılında müdürlükle idare edilen Rupçoz nahiyesine nakli ile Cebel/Şeyh Cuma kazası müdüriyete dönüştürülerek Rupçoz nahiyesi müdür ve kâtibi oraya nakledilmişti.[17]

Zaman içerisinde yapılan idarî değişikliklerle, kaza sayılarının yanı sıra nahiye ve köy sayılarının da değiştiği Gümülcine Sancağının 1887'de otuz beş nahiye ve altı yüz altmış altı köy mevcudu bulunurken, sancağın 1892'de nahiye sayısı kırk bir, köy miktarı ise altı yüz yetmiş olarak kayıt edilmiştir. XX. yüzyılın ilk yıllarında sancağa bağlı otuz nahiye ve altı yüz altmış beş köy bulunuyordu. 1892'de mevcut olan kırk bir nahiyeden Gümülcine kazasına bağlı Cebel/Şeyh Cuma ile Eğridere kazasına merbut [bağlı olan] Dolaşdır nahiyesinin müdürleri muvazzaf, geri kalan otuz dokuz nahiyenin müdürleri ise fahri olarak görev yapıyorlardı. İlk mutasarrıfın 24 Mayıs 1879'da göreve başladığı Gümülcine Sancağı, birinci sınıf mutasarrıflıklardandı.[18] 1912 yılında yayımlanan Devlet Sâlnâmesine göre Gümülcine Sancağı'nın idarî dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir.

14 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 309; *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 286; *SVE*- Mâlî 1317/1901, s. 464, 466-468; *SVE*-Mâlî 1319/1903, s. 1076.

15 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 320; *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 592; *SVE*- Mâlî 1317/1901, s. 469; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1081.

16 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1036.

17 *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 416.

18 *SVE*-Hicrî 1305/1888, s. 262; *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 416-417, *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1036; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1036.

Tablo 4: 1912 Yılında Gümülcine Sancağı İdarî Teşekkülü

Gümülcine Sancağı (Sınıf 3)		
Kaza	**Nahiyeler**	**Köy Adedi**
Gümülcine	Şeyh Cuma/Cebel (Sınıf 1)	71
	Şehir	56
	Şabhane	48
	Maronya	18
	Kura-yı Cedid	19
	Yassı	26
	Kirli	33
	Çakal	18
Sultanyeri (Sınıf 1)	Koşukavak (Merkez kaza)	25
	Ada	15
	Kûh	25
	Taşlı	27
	Tekke	18
	Mestanlı	32
Ahi Çelebi (Sınıf 1)	Paşmaklı (Merkez kaza)	3
	Palas (Sınıf 2)	12
	İsmilan	8
	Söğütçük	5
	Çatak	3
	Tozburun	6
	Karşılı	5
İskeçe (Sınıf 1)	Yenice	35
	Celebli	16
	Sakarkaya	17
	Yassıören	9
	Cedid	14
Eğridere (Sınıf 2)	Nefs-i Eğridere	10
	Dolaşdır (Sınıf 2)	9
	Davud	8
	Hotaşlı	9
	Meşkullu	21
	Küçükviran	12
Darıdere (Sınıf 1)	Nefs-i Darıdere	21
	Şahin	5
	Akpınar	4

1.2.1. Gümülcine Kazası

Günümüzde Komotini adıyla anılmakta olan Gümülcine, Türkiye-Yunanistan sınırının 98 km batısında, Yunanistan-Bulgaristan sınırının 23 km güneyinde, güneydeki Ege Denizine 40 km uzaklıkta, Selânik-İstanbul demiryolunun geçtiği geniş ovada kurulmuş bir yerleşim yeri ve Batı Trakya Türklerinin dinî ve kültürel merkezidir.[19]

19 Machiel Kiel, "Gümülcine", *DİA*, Cilt: 14, İstanbul 1996, s. 268.

Aynı zamanda Gümülcine Sancağının merkezi olan Gümülcine kazasının kuzeyinde Sultanyeri kazası, doğusunda Dedeağaç Sancağı, güney tarafında Adalar Denizi, batı yönünde ise Darıdere ve İskeçe Kazaları bulunmaktaydı.[20] Kaza merkezinde mevcut mahalle sayısı 1891'de otuz iki olarak belirtilirken, sonraki yıllarda sancak merkezi olmasının da etkisiyle mahalle sayısı artarak otuz altıya ulaşmıştır.[21] Bir süre kaza da olan Şeyh Cuma/Cebel nahiyesinden başka; Şehir, Şabhane, Maronya, Kura-yı Cedid, Yassı, Kirli, ve Çakal namında yedi nahiyesi bulunan kazanın 1912 yılındaki köy mevcudu iki yüz seksen dokuzdu.[22] Merkez kazaya, Maronya yirmi beş, Şabhane otuz, Kirli elli, Şeyh Cuma/Cebel altmış, Yassı on beş ve Çakal nahiyesi otuz kilometre mesafede bulunuyordu.[23]

1.2.2. İskeçe Kazası

İskeçe, doğusunda bulunan sancak merkezi Gümülcine'ye 48 kilometre uzaklıktadır. Kuzeyinde Darıdere ve Ahiçelebi, doğusunda Sarışaban kazası, güney tarafında Adalar Denizi, batısında ise Selanik Vilayeti bulunuyordu. Daha önce kaza merkezi olan Yenice'nin yerine 1875'te kaza merkezi yapılan İskeçe, birinci sınıf kazalardandı. Yenice ise İskeçe'ye bağlı nahiye olarak kalmıştı. Diğer nahiyeler ise Celebli, Sakarkaya, Yassıören ve Cedid'tir. On üç mahallenin bulunduğu İskeçe kazasının, 1892 yılı sâlnâmesine göre köy sayısı doksan üçtür. 1900 yılında yüz dört köyü bulunan İskeçe'nin, 1902'de yüz yedi, 1912'de ise doksan bir köy mevcudu olduğu kayıt edilmiştir.[24]

1.2.3. Ahiçelebi

Bu kaza, daha önce Filibe Sancağına tâbi olup 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrasında önce Drama Sancağına ve daha sonra Gümülcine Sancağına ilhak edilmişti. Ahiçelebi kazasının merkezi bugün Smolyan denilen Paşmaklı köyüdür. Paşmaklı köyünde on iki mahalle mevcuttu. Köyün mahalleleri dağınık hâlde olup, hükûmet konağının bulunduğu yere iki buçuk saat mesafede bulunan mahalleler dahi vardı. Kaza genel olarak Gümülcine ve Edirne Vilayetinin kuzeybatısında bulunurken, kuzeyinde Rumeli-i Şarkî Vilayeti, güneyinde İskeçe ve Rupçoz kazaları, doğusunda Darıdere, kuzeydoğusunda Eğridere ve batısında da Selanik Vilayeti vardı.[25] 1902'de Çatak, Söğütçük, Paşevik, Tozburun, Karşılı, İsmilan ve Palas namıyla yedi nahiyesi ve toplam kırk bir köyü bulunan Ahiçelebi kazasının[26], 1892 sâlnâmesine göre nahiye sayısı dört (Tozburun, Çatak, Söğütçük, Paşevik), köy adedi ise altmış yediydi.[27] Bu kazanın Türk toprağı olarak son idarî durumuna göre merkez kaza olan Paşmaklı ile beraber Palas, İsmilan, Söğütçük, Çatak, Tozburun ve Karşılı nahiyeleri olup, kazaya bağlı kırk iki köy vardı.[28]

20 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1037.

21 *SVE*-Hicrî 1309/1892,II. Kısım, s. 224; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1038.

22 *SDAO*, Sene-i Mâliyye 1328/1912, s. 503.

23 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1037.

24 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 234; *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 468; *SVE*- Mâlî 1317/1901, s. 447-448; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1058-1059; *SDAO*, Sene-i Mâliyye 1328/1912, s. 504.

25 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 232; *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 461, *SVE*- Mâlî 1317/1901, s. 453, *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1065.

26 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1065-1068.

27 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 232.

28 *SDAO*, Sene-i Mâliyye 1328/1912, s. 504.

1.2.4. Sultanyeri Kazası

Bu bölgede I. Murad'ın kızı Hatice Sultan namına birçok arazi ve vakıf tahsis olunduğundan Sultanyeri adı verilmişti. Sultanyeri, birinci sınıftan bir kaza olup, kazanın merkezi Koşukavak'tır. Kazanın genel sınırlarına göre kuzeyinde Şarkî Rumeli Vilayeti, doğusunda Ortaköy kazası, batısında Kırcaali kazası ve güneyinde Gümülcine kazası bulunmaktaydı. Kazanın merkezi daha önce Mestanlı iken, 1882 yılında Koşukavak kaza merkezi yapılmıştı. Ortaköy ve Kırcaali'nin arasında yer alan Koşukavak, Burgazderesi kenarında çukur bir mahalde olup, üç mahalleden ibaretti. Ada, Kûh, Taşlı, Tekke, Mestanlı namında ve fahri müdürlerle yönetildiği belirtilen beş nahiyesi bulunan kazaya bağlı köy adedi 1902 yılında yüz kırk yedi, 1912'de yüz kırk ikiydi.[29]

1.2.5. Eğridere Kazası

Bu kaza, Gümülcine Sancağı teşkil edildikten sonra teşekkül olunmuş ikinci sınıftan bir kazaydı.[30] Kazanın merkezi Eğridere kasabasıydı. Kaza sınırlarının kuzeyinde Darıdere, doğusunda Gümülcine, güneyinde Kırcaali ve batısında Ahiçelebi kazaları bulunuyordu. Dolaşdır, Davud, Hotaşlı, Meşkullu ve Küçükviran nahiyeleri olup, kazanın altmış dokuz köyü vardı[31].

1.2.6. Darıdere Kazası

Bulgaristan'ın güneyinde yer alan bu eski Osmanlı kasabasının bugün kullanılan adı Zlatograd'dır. Kaza sınırlarının güneyinde Ahiçelebi, doğusunda Eğridere, batısında İskeçe ve Şeyh Cuma/Cebel bulunuyordu.[32] Dağlık bir mahalde bulunan merkez kaza Darıdere kasabası Edirne'nin batısında, Gümülcine'nin ise kuzeybatısında yer alıyordu.[33] Darıdere, Eğridere ile birlikte 1862 yılına kadar nahiye olarak Gümülcine'ye bağlı olduğu hâlde, bu tarihten itibaren Drama Sancağına ilhak edilmiş ve bu durum Nisan/Mayıs 1869'a kadar bu hâlde devam etmiştir. Bu tarihten sonra kaza yapılan Darıdere, 1879 yılı başlarında yeniden Gümülcine'ye bağlanmıştır.[34] Şahin ve Akpınar adı ile iki nahiyesi bulunan kazaya bağlı otuz köy bulunuyordu.[35]

1.2.7. Cebel / Şeyh Cuma Kazası

Edirne Vilayet Sâlnâmelerine göre Gümülcine Sancağı kurulduktan hemen sonra kaza merkezi olan Cebel/Şeyh Cuma, bu idarî konumunu 1883-1891 dönemi arasında devam ettirmişti. Kazanın 1891 yılında müdürlükle idare edilen Rupçoz nahiyesine nakli ile Cebel/Şeyh Cuma kazası müdüriyete (nahiye) dönüştürülerek Rupçoz nahiyesi müdür ve kâtibi oraya nakledildi. Şehir, Çelepne, Mestanlı, Kirli ve Çakal namı ile beş nahiyesi bulunan Cebel/Şeyh Cuma'ya bağlı yüz otuz yedi köy bulunuyordu.[36]

---

29 *SVE*-Hicrî 1309/1892, s. 230; *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 451; *SVE*- Mâlî 1317/1901, s. 442-446; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1053-1057; *SDAO*, Sene-i Mâliyye 1328/1912, s. 503.

30 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 240.

31 *SDAO*, Sene-i Mâliyye 1328/1912, s. 505.

32 *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 479.

33 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1050.

34 *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 479; *SVE*-1317/1901 Mâlî Senedi, s. 439; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1050; *SDAO*, Sene-i Mâliyye 1328/1912, s. 505.

35 *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 479; *SVE*- Mâlî 1317/1901, s. 439-441; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1050-1052.

36 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 242; *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 416.

1.2.8. Rupçoz Kazası

Gümülcine Sancağına bağlı Rupçoz, ikinci sınıftan bir kaza merkezi olup, merkez kazası Dövlen'di. Genel olarak sancak merkezi ile Edirne Vilayetinin kuzeybatısında olup, batısında Selanik Vilayeti, kuzeybatısında Şarkî Rumeli Vilayeti ve doğusunda Ahiçelebi kazası bulunuyordu. Arazisi Rodop Dağlarından dolayı dağlıktır. 1893 yılına ait sâlnâmeye göre, kaza yeni teşkil olunduğundan henüz bir hükümet konağı inşa edilmemişti. 1892-1898 döneminde kaza olarak belirtilen Rupçoz kazasına bağlı toplam yirmi altı köy vardı.[37]

1.3. Dimetoka Kazası

Dimetoka kasabası, Edirne'nin güneyinde ve Kızıldeli Nehrinin sol tarafında küçük bir tepenin eteğinde bulunuyordu. Osmanlı toprağı olduktan sonra, I. Murad'ın pek ziyade hoşuna giden Dimetoka'ya derhal bir saray yapılmış ve Edirne Sarayı yapılıncaya kadar Dimetoka, Osmanlı Avrupası için payitaht olmuştur.[38] Bugün ise Didymóteikhon (Didimotihon) veya Demotika adıyla anılmakta olup Türkiye sınırına yakın, Edirne'nin 40 km güneyinde ve Uzunköprü'nün 20 km batısında Meriç vilayetine bağlı bir kasaba konumundadır.[39]

Osmanlı idaresinde genel olarak kaza konumunda kalan Dimetoka, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında yeni oluşturulan Dimetoka Sancağının merkez kazası yapılmıştır. Ancak Dedeağaç'ın giderek önem kazanması ve sahillerin güvenliği sebebiyle 1884 yılında Dimetoka Sancağı lağvedilmiş ve Dimetoka kazası yeniden Edirne Sancağına bağlanmıştı. İkinci sınıftan bir kaza merkezi olan Dimetoka'ya 1902'de Kuleliburgaz, Saltık, Karacahalil ve Karakilise adları ile dört nahiye ve tümü çiftlikat olmak üzere kırk iki köy bağlı bulunuyordu.[40] 1912 yılında da aynı durumunu koruyan Dimetoka için tek değişiklik köy sayısında olmuş, on yıl öncesinden farklı olarak köy sayısı otuz dokuz olarak belirtilmiştir.[41]

Balkan Savaşlarının ardından önce İstanbul Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nde kalan Dimetoka 1915'te Bulgarlarla yapılan "Sınır Düzeltme Antlaşması" ile Bulgaristan'a bırakıldı. Daha sonra 1922'de burası Yunanistan'a bağlandı.[42]

2. BATI TRAKYA'NIN NÜFUSU

Osmanlılar tarafından fethedildikten sonra Anadolu'nun çeşitli yörelerinden büyük miktarda Türk getirilerek, Batı Trakya'ya yerleştirilmiştir.[43] İncelediğimiz dönem içerisinde de Müslüman-Türk nüfusunun hâkimiyeti Batı Trakya'da devam etmektedir.

1881/1882 yılında başlanan ve sonuçları 1893'te II. Abdülhamid'e sunulan genel nüfus sayımı sonuçları İstatistik Umumi İdaresi tarafından, "Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'nin 1313 Senesine Mahsus İstatistik-i Umumisi" adlı eserde neşredilmiştir. Bu sayım Osmanlı Devleti'nde modern anlamdaki ilk sayım olarak da değerlendirilebilir. 1313/1897 Senesi İstatistiği'ne

37 *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 484.

38 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 203.

39 Machiel Kiel, "Dimetoka", *DİA*, Cilt: 9, İstanbul 1994, s. 305.

40 *SVE*-Hicrî 1309/1892, II. Kısım, s. 17; *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 996, 999-1001.

41 *SDAO*, Sene-i Mâliyye 1328/1912, s. 501.

42 Machiel Kiel, "Dimetoka", s. 308.

43 Halaçoğlu - Eren, *Agm*, s. 145.

göre Batı Trakya'nın tamamının dâhil olduğu Edirne Vilayeti'nde nüfusun cemaatlere göre dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir:[44]

Tablo 5: 1897 İstatistiklerine Göre Edirne Vilayetinin Nüfusu

Vilayet	İslâm	Rum	Ermeni	Bulgar	Katolik	Yahudi	Protestan	Diğer	Toplam
Edirne Vilayeti	539.031	288.968	17.968	121.870	1.554	16.357	200	4	985.962

Görüldüğü gibi Edirne Vilayetinde Müslüman Türk unsur en fazla nüfusa sahip grubu oluşturmaktadır. O'nu sırasıyla Rum, Bulgar, Ermeni ve Yahudi nüfus takip etmektedir. Gayrimüslimlerin toplam nüfusları da Müslüman Türk nüfustan daha azdır.

Dönemin Batı Trakya nüfus kayıtlarını sancak ve kazalara göre ayrıntılı bir biçimde incelememizi sağlayan sâlnâmeler, Osmanlı nüfusu konusunda önemli bir bilgi kaynağıdır. Avrupalı birçok etnograf ve istatistikçinin de kullandığı sâlnâmelerdeki nüfus rakamları, gerçek sayımlardan ve vergi kayıtları gibi vilayet yöneticilerinin elindeki diğer bilgilerden sağlanan önceki rakamlara dayanmaktadır. Aynı zamanda pek çok Avrupalı araştırmacı ve diplomat ile Osmanlı coğrafyacısı ve ansiklopedicisinin nüfus tahminleri de yayınlanmış olan bu resmi kayıtlara ya da nüfus işlerinden sorumlu görevlilerin sağladığı bilgilere dayanıyordu.[45]

2.1. Dedeağaç Sancağı Nüfusu

Merkez kaza olan Dedeağaç ile beraber Sofulu kazasını kapsayan Dedeağaç Sancağının toplam nüfusu 1885'te 51.817 olup, bu toplam nüfusun 31.986'sı Sofulu'da, 19.831'i ise Dedeağaç kazası sınırları içerisinde bulunuyordu.[46] (Bkz. Tablo 6)

Tablo 6: 1885 kayıtlarına göre Dedeağaç Sancağının Nüfusu

Kaza	Yabancı Kadın	Yabancı Erkek	Yabancı Hanesi	Yerli Kadın	Yerli Erkek	Hane-i Husûsî	Toplam Nüfûs	Toplam Hane
Sofulu	97	205	167	15.632	16.052	6.772	31.986	6.939
Dedeağaç	367	1.365	1.120	8.875	9.224	4.322	19.831	5.442
Toplam	464	1.570	1.287	24.507	25.276	11.094	51.817	12.381

Yaklaşık 12 yıl sonra 1897'de belirtilen kayıtlara göre ise sancak, 40.262 Müslüman, 22.765 Rum, 15.296 Bulgar, 486 Ermeni, 77 Yahudi ve 40 Katolik olmak üzere toplam 78.926 nüfusa sahiptir.[47] Balkan Savaşlarının hemen öncesinde 1906-1907 kayıtlarına göre sancağın toplam nüfusu 89.033'e yükselmiş olup, bu nüfusun %49,12'si (43.735) Müslüman, %30,97'si (27.573) Rum, %19,01'i (16.923) Bulgar'dı. Ayrıca, nüfus içerisinde 456 Ermeni, 326 Yahudi, 13 Yabancı Uyruklu ve 7 Katolik Rum mevcuttur.[48]

44 İstatistik Umûmî İdâresi, *Age*, s. 18.

45 Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş, İstanbul 2010, s. 37-38.

46 *SVE*-Hicrî 1302/1885, 255.

47 *SVE*- Mâlî 1313/1897, s. 250.

48 Karpat, *Age*, s. 346-347.

2.1.1. Dedeağaç Sancağı Kazalarının Nüfusu

Dedeağaç Sancağına bağlı kazalar içerisinde daha sonra sancağın kazası olan Enez'in 1903'te toplam nüfusu 8.167'dir. Bu kazada Müslümanların oranı %41,96, Rum nüfusun oranı %54,71'dir. Toplam nüfus içerisinde Bulgarların oranı ise %3,33'e karşılık geliyordu.[49] (Bkz. Grafik 1)

Yine aynı yıl için Müslümanların çoğunlukta olduğu Sofulu kazası nüfusunun toplamı 50.404 olarak belirtilirken bu kazada 29.754 Müslüman, 13.770 Rum ve 6.880 Bulgar ikâmet ediyordu.[50] (Bkz. Grafik 2)

Grafik 1: 1903 Yılında Enez Kazasının Nüfusu

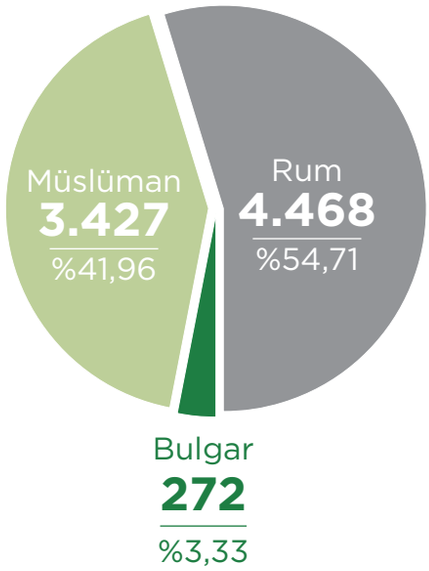

Grafik 2: 1903 Yılında Sofulu Kazasının Nüfusu

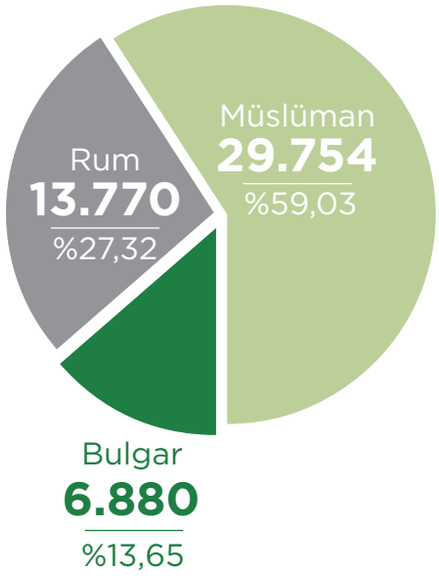

Sancağın merkez kazası Dedeağaç'ın toplam nüfusu 30.400 kişi olup, kazada diğer kazalardan farklı olarak Müslüman, Rum ve Bulgarların yanı sıra Yahudi, Ermeni ve Katolik nüfusun varlığı kayıtlarda gösterilmiştir.[51] (Bkz. Grafik 3)

49 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1081.

50 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1076.

51 *SVE*-Mâlî 1319/1903, s. 1069.

Grafik 3: 1903 Yılına Ait Sâlnâmeye Göre Dedeağaç Merkez Kazası (30.400)

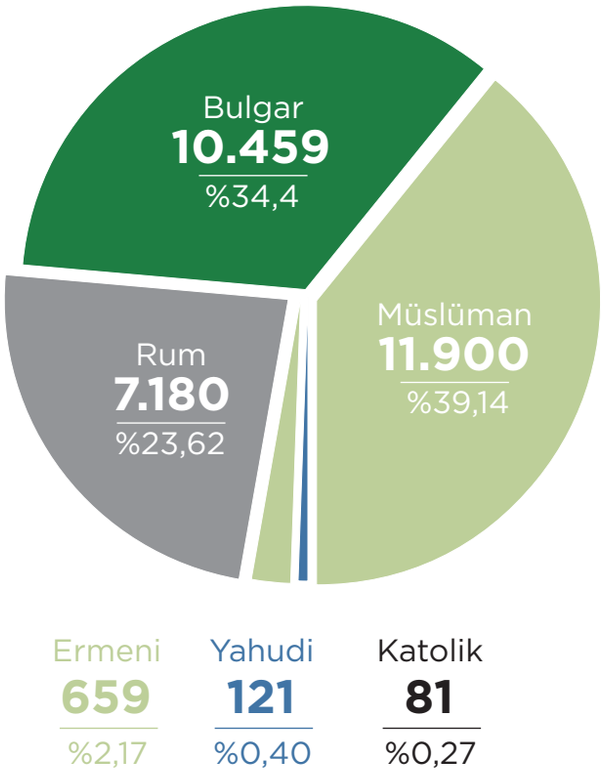

2.2. Gümülcine Sancağının Nüfusu

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra gördüğümüz ilk kayıta göre 1884'te Gümülcine Sancağının toplam nüfusu 214.899'dur.[52] (Bkz. Tablo 7)

Nüfusun milletlere göre sınıflandırma yapılarak verildiği 1888 yılı kayıtlarına göre ise, sancağın toplam nüfusu 215.643'tür. Bu toplam içerisinde yerli ve yabancı olarak Müslümanların sayısı 180.736, Rumların 14.088, Ermenilerin 321, Bulgarların 19.165, Yahudilerin 707, Kıbti gayrimüslimlerin 386 ve Ecnebilerin sayısı ise 240'tır. 42.991 hane bulunan Gümülcine Sancağında, hane başına düşen kişi sayısı ise yaklaşık 5'tir.[53]

1891 yılında toplam nüfusun 220.105[54] (Bkz. Grafik 4) olduğu Gümülcine Sancağı genelinde Balkan Savaşları öncesi son kayıtlara göre (1906-1907) toplam nüfus 292.120 olarak belirtilmiştir. %82,11 oranında (239.870) Türk bulunan sancakta, Bulgarlar %9,80 (28.614), Rumlar %7,38 (21.545) oranıyla ifade edilebilir. Geri kalan nüfus içerisinde 1290 Yahudi, 493 Ermeni, 201 Roman, 74 Yabancı Uyruklu, 17 Katolik Rum, 13 Protestan ve 3 Latin vardır[55]. (Bkz. Grafik 5)

Tablo 7: 1884'te Gümülcine Sancağının Nüfusu

Kaza	Yabancı Kadın	Yabancı Erkek	Yabancı Hanesi	Yerli Kadın	Yerli Erkek	Hane-i Husûsî	Toplam Nüfûs	Toplam Hane
Gümülcine	243	576	255	21.607	22.725	9.551	45.151	9.806
Darıdere	51	69	11	10.132	9.458	4.090	19.710	4.101
Cebel/Şeyh Cuma	20	17	9	13.030	12.572	4.712	25.639	4.721
Ahiçelebi	17	76	25	14.410	13.390	5.775	27.893	5.800
Eğridere	25	40	21	15.628	16.792	6.154	32.485	6.175
İskeçe	228	1.489	56	13.539	13.750	6.194	29.006	6.250
Sultanyeri	7	13	8	17.546	17.449	7.229	35.015	7.237
Toplam	591	2.280	385	105.892	106.136	43.705	214.899	44.090

52 *SVE*-Hicrî 1302/1885, s. 256.
53 *SVE*-Hicrî 1305/1888, s. 262.
54 *SVE*-Hicrî 1308/1891, s. 259.
55 Karpat, *Age*, s. 346-347.

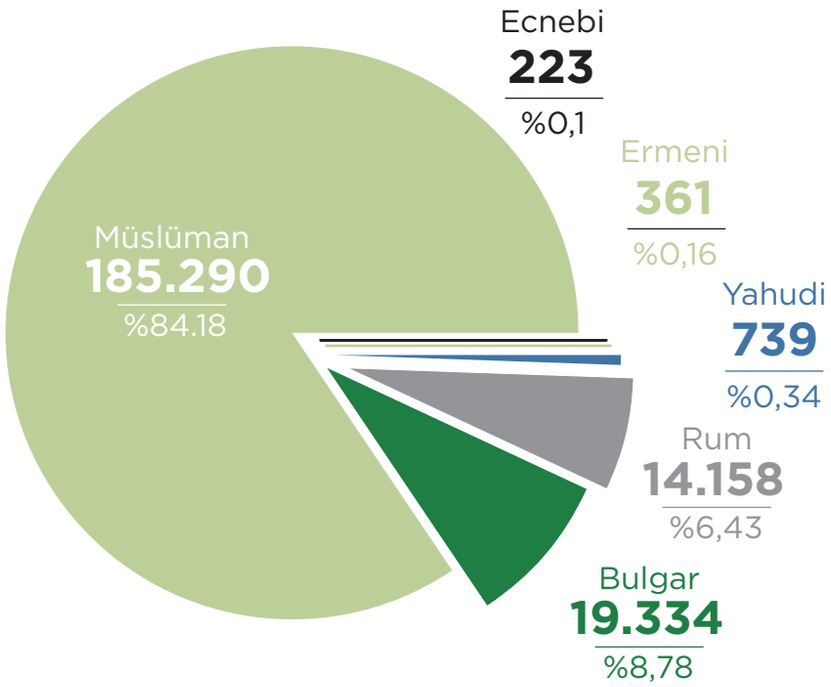

Grafik 4: 1891 Yılına Ait Sâlnâmeye Göre Gümülcine Sancağının Nüfusu (220.105)

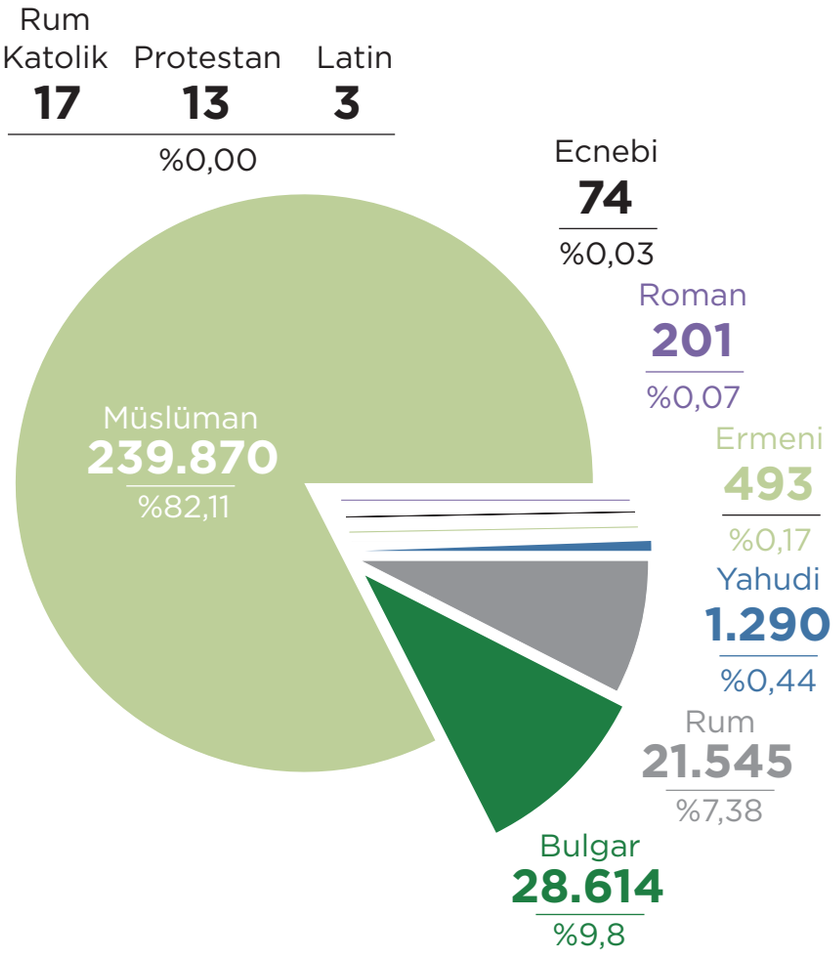

Grafik 5: 1906/1907 Osmanlı Nüfus Sayımına Göre Gümülcine Sancağının Nüfusu, Kemal H. Karpat (Osmanlı Nüfusu 1830-1914)

2.2.1 Gümülcine Sancağı Kazalarının Nüfusu

Sancağın merkezi olan Gümülcine kazasında 1903 kayıtlarına göre 53.273 Müslüman, 9.056 Rum, 8.343 Bulgar, 940 Yahudi, 364 Ermeni ve 75 yabancı ikamet ediyordu[56]. (Bkz. Grafik 6)

Kayıtlara göre Ahiçelebi kazasında, 21.857 (%61,40) Müslüman, 12.517 Bulgar (%35,16) ve 1.223 (%3,44) Rum vardır.[57]

Darıdere kazası genelinde ise 21.887 Müslüman ikamet ederken, 717 Bulgar kazanın diğer sakinleridir. Buna göre bu kazada Müslümanların oranı %96,83'tür. Müslüman nüfusun 10.562'si erkek ve 11.325'i kadınlardan oluşmaktadır.[58]

Grafik 6: 1903 Yılına Ait Sâlnâmeye Göre Gümülcine Merkez Kazası Toplam Nüfusu (72.051)

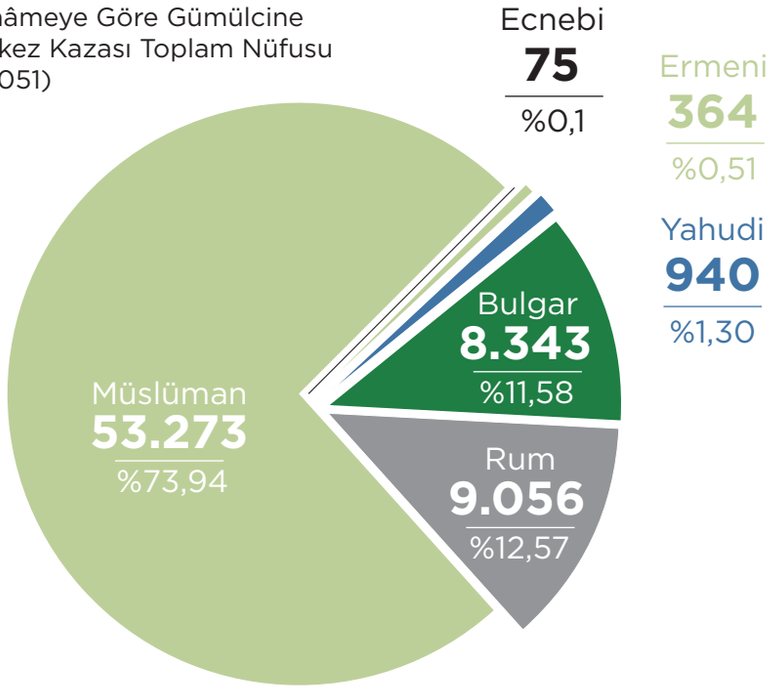

Darıdere gibi Müslümanların çok yoğun olduğu Eğridere kazasının toplam nüfûsu 38.397'dir. Bunun %99,19'u yani 38.086'sı Müslüman'dır. Bu kazada Müslümanlar haricinde sadece 311 Bulgar vardı. Müslüman erkeklerin nüfusu 18.179, kadınların ise 19.907 olan Eğridere kazasında, Bulgar nüfusun 186'sı erkek, 125'i ise kadındır.[59]

Özellikle 3.157 kişi olarak belirtilen ecnebi nüfusun göze çarptığı İskeçe kazasında Müslümanların toplam nüfusu 25.368'dir. Kazanın diğer kalabalık sakinleri ise 3.136 kişi ile Rumlar, 1.957 kişi ile Bulgarlardır. Bu kazada ayrıca 37 Ermeni, 109 Yahudi, 90 Kıbti gayrimüslim yaşamaktadır.[60]

56 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1037.
57 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1065.
58 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1050.
59 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1047.
60 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1058.

Müslümanların yoğun olarak bulunduğu ve toplam nüfusun 43.077 olduğu Sultanyeri kazasında, 41.921 Müslüman, 1.144 Bulgar ve 12 yabancı uyruklu kişi bulunuyordu.[61]

2.3. Dimetoka Kazası

İncelenen dönem içerisinde Edirne Sancağına bağlı bir kaza olan Dimetoka'nın 1870'te nüfusu 38.412'dir. 18.522 Müslümanın yaşadığı kaza genelinde, gayrimüslimler 19.890 kişiden ibaretti.[62] Bu kazanın 1893'te varlığını gördüğümüz nüfus toplamı 26.441 olarak belirtilmiştir. Bu nüfus sayısının azalmasında 1870'ten sonra yapılan idarî değişikle-rin etkisiyle kaza genelinin nüfusu azalmıştır. Kayıtlara göre bu azalan nüfusun daha çok Müslümanların bölgeden ayrılması ile gerçekleştiği görülmektedir. 1893 kayıtlarında Dime-toka'da Müslüman kişi sayısı 8.083, Rumların sayısı ise 16.361 olarak belirtilmiştir. Kaza genelinde bu iki etnik unsur haricinde 1.153 Bulgar, 628 Yahudi ve 216 Ermeni bulunuyor-du.[63] (Bkz. Grafik 7)

Grafik 7: 1893 Yılına Ait Sâlnâmeye Göre Dimetoka Kazası (26.441)

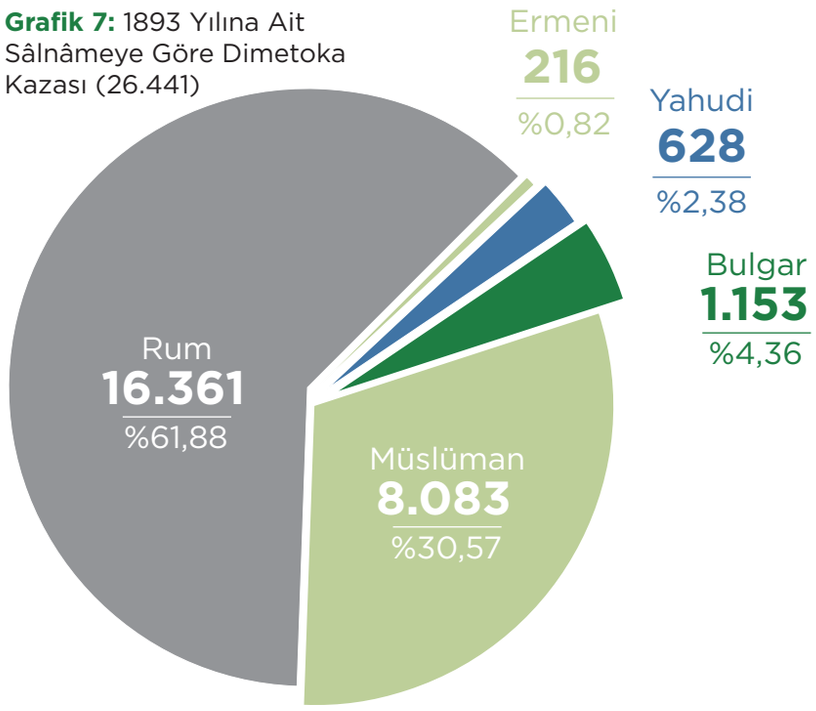

20. yüzyıl başlarında, 1903'te kazanın nüfusu biraz artmış olup (29.899), kaza genelinde %63,70'i Rum (19.045), %28,43'ü Müslüman (8.499), %4,74'ü Bulgar (1.418) nüfus ikâmet ediyordu. Bunların yanı sıra 717 Yahudi ve 220 Ermeni de bu kazada yaşamını idame ettirmekteydi.[64]

61 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 1053.

62 *SVE*-Hicrî 1287/1870, s. 142-143.

63 *SVE*-Hicrî 1310/1893, s. 350.

64 *SVE*- Mâlî 1319/1903, s. 996.

SONUÇ

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonucu Tuna Nehrinin sınır olmaktan çıkması ve fiilen bağımsız bir Bulgar Prensliği'nin ortaya çıkışı ile Trakya'nın tamamının, özellikle de Batı Trakya'nın Osmanlı Devleti açısından stratejik önemi daha da artmıştır. Günümüzde doğudan Meriç Nehriyle Türkiye'den, batıdan Karasu Nehriyle Makedonya'dan, kuzeyden Rodop Dağları ile Bulgaristan'dan ve güneyden de Ege Deniziyle çevrili olan Batı Trakya'nın 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası idarî yapılanması yeniden düzenlenerek Gümülcine ve Dedeağaç Sancakları oluşturulmuştur. Bir dönem sancak merkezi olan Dimetoka ise Dedeağaç'ın stratejik önemi nedeniyle Edirne Sancağına bağlı kaza statüsüne dâhil edilirken, Dedeağaç kazası sancak merkezi hâline getirilmiştir. İncelenen dönem içerisinde Osmanlı merkez teşkilatının her alanda yaşadığı istikrarsızlığın yansımaları Batı Trakya taşra teşkilatlanmasında da mevcut bir hâldedir. Özellikle idarî açıdan yapılanmanın bir türlü oluşmamasından dolayı, sancağın kaza, nahiye ve köy idarî sınırlarında ve miktarlarında sık sık değişiklikler yapılmıştır.

Mutasarrıflar tarafından idare edilen Gümülcine ve Dedeağaç'a bağlı kazalarda yöneticiler çoğunlukla kaim-makam olarak görev yaparken, sancağa bağlı nahiyeler çoğunlukla fahri müdürler tarafından yönetilmekte olup, az da olsa muvazzaf müdürler tarafından yönetilen nahiyeler de mevcuttur. Osmanlılar tarafından fethedildikten sonra Anadolu'nun çeşitli yörelerinden büyük miktarda Türk getirilerek, Batı Trakya'da iskân ettirildiği bilinmektedir. İncelediğimiz dönem içerisinde de Müslüman-Türk nüfusunun hâkimiyeti Batı Trakya'da devam etmektedir. Osmanlı nüfusu konusunda önemli bir bilgi kaynağı olan ve Avrupalı birçok etnograf ve istatistikçinin de kullandığı farklı yıllara ait sâlnâmeler ve istatistiklere bakıldığında Batı Trakya olarak adlandırılan bölgenin toplam nüfusunun çoğunlukla Müslüman Türklerden oluştuğunu belirtebiliriz. Gümülcine ve Dedeağaç Sancağında Türkler ezici bir çoğunluğa sahiptir. Bölgede kısa bir süre sancak iken daha sonra Edirne Sancağına bağlı kaza statüsünde bulunan, toplam nüfus miktarı ve arazi olarak da Gümülcine ve Dedeağaç'a göre daha küçük olan Dimetoka'da Rumlar nüfusun yarıdan biraz fazlasını teşkil etmekteydiler.

Balkan Savaşlarından yaklaşık on yıl öncesine ait kayıtları örnek vermek gerekirse 1903'te Batı Trakya olarak adlandırılan bölgenin toplam nüfusunun %71,50'sinin (255.702) Müslüman Türklerden oluştuğunu belirtebiliriz. Geri kalan nüfusun %16,19'u (57.878) Rum, %12,30'u (44.018) ise Bulgarlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla iki gayrimüslim grubun toplam nüfusları dahi Müslüman Türk nüfusun yarısından azdır. Ancak bilindiği gibi Balkan Savaşlarından sonra Batı Trakya'nın önce Bulgaristan'ın, Birinci Dünya Savaşından sonra ise Yunanistan'ın eline geçmesiyle bölgedeki Müslüman Türk nüfus çeşitli baskılar sebebiyle her geçen gün azalmış ve çoğunluk olma durumunu kaybetmiştir.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

İstatistik Umûmî İdaresi, *Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'nin 1313 Senesine Mahsus İstatistik-i Umûmîsi*, Âlem Matbaası, İstanbul 1316.

Osmanlı Belgelerinde Batı Trakya, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Numarası: 107, İstanbul 2009.

Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Sene-i Mâliyye 1328/1912, Selanik Matbaası, İstanbul 1328/1912.

Sâlnâme-i Vilayet-i Edirne, Hicri 1287/1870, Edirne Vilayet Matbaası.

Sâlnâme-i Vilayet-i Edirne, Hicri 1302/1885, Edirne Vilayet Matbaası.

Sâlnâme-i Vilayet-i Edirne, Hicri 1305/1888, Edirne Vilayet Matbaası.

Sâlnâme-i Vilayet-i Edirne, Hicri 1308/1891, Edirne Vilayet Matbaası.

Sâlnâme-i Vilayet-i Edirne, Hicri 1309/1892, Edirne Vilayet Matbaası.

Sâlnâme-i Vilayet-i Edirne, Hicri 1310/1893, Edirne Vilayet Matbaası.

Sâlnâme-i Vilayet-i Edirne, Mâlî 1313/1897, Edirne Vilayet Matbaası.

Sâlnâme-i Vilayet-i Edirne, Mâlî 1317/1901, Edirne Vilayet Matbaası.

Sâlnâme-i Vilayet-i Edirne, Mâlî 1319/1903, Edirne Vilayet Matbaası.

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Ahmetbeyoğlu, Ali, "Türkistan'dan (Orta Asya) Doğu Avrupa'ya Yapılan Türk Göçleri", *Türkler*, (Ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Cilt: 2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 522-529.

Aydın, Mahir, *Şarkî Rumeli Vilayeti,* TTK, Ankara 1992.

İnalcık, Halil, "Polunya (Apollunia)-Tanrı-Yıkdığı Osmanlı Rumeli Fetihleri Kronolojisinde Düzeltmeler (1354-1371)", *Prof. Dr. Mübahat S. Kütükoğlu'na Armağan,* Ed. Zeynep Tarım Ertuğ, İstanbul 2006, ss. 27-57.

Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş, İstanbul 2010.

Ansiklopedi Maddeleri

Dedeağaç, *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 3, MEB, Eskişehir 1997.

Halaçoğlu, Yusuf-Eren, Halit, "Batı Trakya", *DİA*, Cilt: 5, İstanbul 1992, ss. 144-147.

Kiel, Machiel, "Dimetoka", *DİA*, Cilt: 9, İstanbul 1994, ss. 305-308.

Kiel, Machiel, "Gümülcine", *DİA*, Cilt: 14, İstanbul 1996, ss. 268-270.

BALKAN SAVAŞLARI'NDAN LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI'NA BATI TRAKYA BÖLGESİ

Yusuf SARINAY*

GİRİŞ

Türk tarih ve kültürünün ayrılmaz bir parçası olan Balkan topraklarını, Osmanlı Devleti'nin tarihî seyrinin hemen her safhasını gözlemlememize imkân sağlayan, Osmanlı tarihinin temel bütün konuları hakkında bizlere sayısız örnek sunan bir tarih laboratuvarı olarak nitelemek herhalde yanlış olmayacaktır. Osmanlı Devleti ikbali de zevali de bu topraklar üzerinde tecrübe etmiştir. Osmanlıların kullandığı tabir ile Rumeli, tıpkı Anadolu gibi, Osmanlı Devleti'nin anavatan toprakları olmuştur. Devletin ilk başkenti Anadolu'da Bursa iken, ikinci başkenti Rumeli'de Edirne olmuştur. İstanbul'un fethedilip başkent yapılmasıyla Osmanlı Devleti Marmara'nın iki yakasında simetrik olarak büyümüştür. Osmanlı Devleti Asya'da Anadolu, Avrupa'da Rumeli ve ortada başkent İstanbul dengesi üzerine kurulmuştur. Balkanlarda genişledikçe büyük bir imparatorluğa dönüşen Osmanlı Devleti, Balkanlardan çekilmesine paralel olarak güç kaybetmiş ve sonuna yaklaşmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarından çekilmesi, 1829 Edirne Antlaşması neticesinde Yunanistan'a bağımsızlık verilmesi ve devamında Ruslar tarafından tahrik edilen Balkan milletlerinin isyan hareketlerine yönelmesi ile ivme kazanmıştır. Büyük devletlerin müdahaleleri ve bölgede yer alan etnik unsurların ayrılıkçı eğilimleri Osmanlı Devleti'ni, İstanbul ve Boğazların korunması bakımından stratejik önemi olan Balkan topraklarında bütün eski Trakya'yı içine alacak geniş bir Edirne vilayeti tesis etmeye sevk etmiştir.[1] 1864 yılında sözkonusu vilayetin oluşturulmasıyla sağlanan siyasî bütünlük, 3 Mart 1878 Ayastefanos ve 13 Temmuz 1878 Berlin antlaşmaları ile bozulmuştur. Balkan sıradağlarının güneyinde Osmanlı Devleti'nin askerî ve siyasî hâkimiyeti altında oluşturulan Doğu Rumeli vilayetinin 1886 yılında Bulgaristan tarafından ilhak edilmesi ile birlikte ise Batı Trakya birliği ortadan kalkmıştır. Bu vilayetin ilhakı, aynı zamanda, İstanbul ve Boğazların savunması için doğal bir savunma hattı olan Balkan sıradağlarının elden çıkmasına ve bunun neticesinde Trakya'nın elde kalan diğer bölgeleri beraberinde İstanbul ve Anadolu'nun güvenliğini ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya bırakmıştır.[2] Doğu Rumeli'nin kaybedilmesinin ardından Osmanlı hâkimiyetinde kalan Trakya, doğuda Karadeniz ve Marmara Denizi, güneyde Ege Denizi ve batıda Mesta Nehri ile sınırlı bölgeden ibaret kalmıştır.

Batı Trakya 1360'lı yıllardan Balkan Savaşları'nın sonuna kadar kesintisiz Osmanlı-Türk yönetiminde kalan ve her zaman Türk çoğunluğun yaşadığı bir bölge olmuştur. 1877-1878

* Prof. Dr., TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ysarinay@etu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6486-3417.

1 Metin Ayışığı, "Dünden Bugüne Batı Trakya Meselesi", *Osmanlı*, Cilt: 1, Yeni Türkiye Yayınları Ankara, 1999, s. 507.

2 Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt: 1, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1987, s. 3.

Osmanlı-Rus Savaşı akabinde imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Bulgarlara bırakılan bölgede yaşayan Türkler tarafından bu işgal büyük bir tepki ile karşılanmıştır. Bu tepkiler Batı Trakya'da ilk Türk Muvakkat Hükümeti'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Bir hükümet kurulmasına kadar varan tepkilerin gerisinde Rodop ve Trakya Türklerinin geçmişte maruz kaldıkları Rus ve Bulgar zulümlerini halen hatırlıyor olmalarının büyük bir tesiri vardır. Ayastefanos Antlaşması'nı kabul etmeyen Trakya ve Rodop Türkleri, otuz milletvekili ve yüz köy meclisi üyelerinin imzalarını taşıyan 110 sayfalık bir muhtırayı İngiltere'nin İstanbul Başkonsolosu Layard'a göndermişlerdir. Muhtıra, Rodop Türklerinin Osmanlı Devleti'nden başka bir devletin egemenliği altına girmeyeceklerini ve istilacı Çar ve Bulgar ordularına karşı kanlarının son damlasına kadar savaşacaklarını bildiriyordu.[3] Bu hükümet, sekiz yıllık bir mücadelenin ardından Osmanlı Devleti tarafından feshedilmiş ve bölgedeki Bulgar hâkimiyeti kesinleşmiştir.

1. BALKAN SAVAŞLARI VE BATI TRAKYA

Batı Trakya'nın tümüyle elden çıkması Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşları'nda aldığı ağır yenilginin sonucudur. Balkan devletlerinin Makedonya'da reform yapılması talebi ile ortaya çıkan krizin ardından patlak veren Birinci Balkan Savaşı, Osmanlı Başkomutanlığının yaptırdığı yanlış yığınak ve verdiği mevsimsiz taarruz emirleri yüzünden[4] tam bir felaketle sonuçlanmıştır. Savaş sonunda imzalanan Londra Antlaşması (30 Mayıs 1913) ile Arnavutluk bağımsızlığını kazanmış, Girit Yunanistan'a bırakılmış ve Midye-Enez hattının ötesindeki Trakya ve tüm Rumeli Balkan devletlerine kalmıştır. Londra Antlaşması ile Edirne'yi ele geçiren Bulgaristan, Kavala ve Dedeağaç arasındaki toprakları da alarak Ege Denizi'ne ulaşmıştır.[5]

Balkan devletleri Osmanlı'dan kopardıkları toprakları aralarında paylaşamamışlardır. İmzalanan Londra Antlaşması ile Bulgaristan'a bırakılan toprakların ihtilaf meselesi olması İkinci Balkan Savaşı'nın çıkmasına sebep olmuştur. Bulgaristan'ın daha fazla toprak almasını kabullenemeyen Yunanistan, Karadağ, Sırbistan ve Birinci Balkan Savaşı'na katılmayan Romanya birleşerek 29 Haziran 1913'te Bulgaristan'a karşı savaş açmışlardır. Bulgarların üst üste yenilerek Doğu Trakya'daki birliklerini batıya kaydırmasından faydalanan Osmanlı Ordusu, Midye-Enez çizgisini aşarak, Edirne ve Kırklareli'ni geri almıştır. Balkan Savaşları sonunda Osmanlı Devleti'nin elinden çıkan Batı Trakya'nın Mesta-Struma nehirleri arasında kalan kısmı Yunanistan'a, Meriç-Mesta nehirleri arasında kalan kısmı da Bulgaristan'a verilmiştir. Batı Trakya'nın Bulgaristan'a bırakılan bölümünde nüfusun %85'i Türklerden, %13'ü Bulgarlardan, %2'si de Yunanlardan oluşmaktaydı. Batı Trakya'nın Yunanistan'a bırakılan kısmında ise nüfusun %74'ü Türklerden, %16'sı Yunanlardan, %9'u Bulgarlardan, %1'i ise Yahudi ve Ermenilerden meydana gelmekteydi. Her iki bölgede hâkim dil Türkçe olup, nüfusun %96'sı Türkçeyi anlıyor ve konuşuyordu.[6] Dolayısıyla Balkan Savaşları sonunda kaybedilen Batı Trakya'da Bulgar ve Yunanların toplam nüfusları Türklerin üçte birine dahi ulaşmıyordu.

3 Sabri İbrahim Alagöz, "Rodop ve Balkan Türklerinin 93 Savaşından Lozan Antlaşmasına Kadar Bağımsızlık Mücadelesi", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem & Pervin Hayrullah), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2016, s. 87-90; Ümit Kurtuluş, *Batı Trakya'nın Dünü Bugünü,* Sincan Matbaası, Ankara, 1979, s. 4.

4 Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt: 1, s. 64.

5 Fahir Armaoğlu, *Siyasi Tarih (1789-1960)*, 2. Baskı, SBF Yayınları, 1973, s. 242-243.

6 Batı Trakya'daki nüfus istatistikleri, *BOA*, HR.SYS, No: 2537/3.

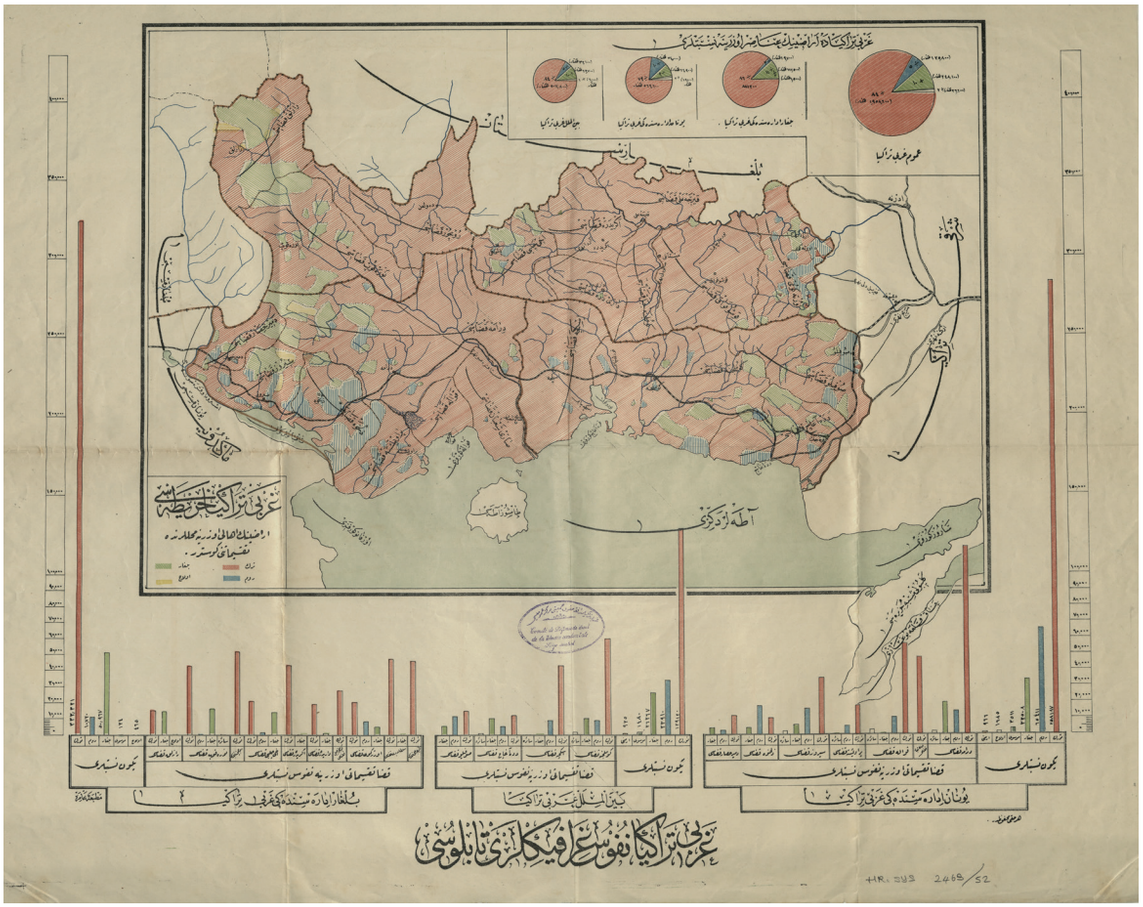

Görsel 1: Garbi Trakya Nüfus Grafikleri Tablosu (1922). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Siyasi Kısım , No. 2469/52

Batı Trakya'nın kaybedilmesi Osmanlı devlet adamlarını kaybedilen toprakları ve bölgede kalan Türkleri kurtarmak için yeni arayışlara itmiştir. Özellikle Bulgarlar tarafından Batı Trakya Türklerine yapılan zulümler bölgeye askerî müdahalede bulunulması fikrini gündeme getirmiştir. Umum Çeteler Kumandanı Eşref Kuşçubaşı'nın emrinde bir akıncı birliği Meriç Nehri'ni aşarak Bulgarlara karşı mücadele vermiştir. Bu mücadelelerde Koşukavak, Mestanlı ve Kırcaali kazaları kontrol altına alınmıştır. Fakat bu durum, Osmanlı Devleti'nin Balkan sınırını Meriç Nehri olarak belirleyen savaş sonrası antlaşmalara aykırı olduğu için, Osmanlı Başkumandanlığı tarafından onaylanmamıştır. Başkumandanlığın tavrına rağmen Yarbay Enver Bey, Eşref Kuşcubaşı ile tüm Batı Trakya'nın geri alınmasını kararlaştırmıştır. Binbaşı Süleyman Askerî, Yüzbaşı İlyas, Üsteğmen Ömer Lütfi, Manastırlı Halim ve Çerkez Reşit gibi bazı gönüllü subaylar da Batı Trakya'ya geçerek geri alma planına yardımcı olacaklardır. Planlandığı gibi, Eşref Kuşçubaşı ve diğer subaylar emrindeki akıncılar 31 Ağutos 1913'te Batı Trakya'nın merkezi Gümülcine'yi ve ertesi gün İskeçe'yi geri almışlardır.[7]

10 Ağustos 1913 tarihinde Balkan ülkeleri arasında imzalanan Bükreş Antlaşması ile yüzyıllardır Türk hâkimiyetinde olan Batı Trakya Bulgaristan'a bırakılmıştır. Bulgar idaresini kabul etmeyen bölge Türkleri, bugünkü Bulgaristan'ın güney bölgeleri, Batı Trakya ve Makedonya'nın da bir kısmını içine alan bölgede 31 Ağustos 1913'te Gümülcine merkezli "Garbî Trakya Hükümet-i

7 Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt: 1, s. 75-76.

Muvakkatesi'ni" kurmuşlardır. Başkanlığını Müderris Salih Efendi'nin yaptığı bu hükümetin "Erkan-ı Harbiye ve Garbî Trakya İcra Reisliği" görevini Süleyman Askerî Bey üstlenmiştir.[8]

Batı Trakya'da kurulan geçici hükümetin ilanı Bulgaristan ve dönemin büyük devletlerini telaşlandırmış, Osmanlı Devleti'ne baskı yapmalarına yol açmıştır. Başta Rusya olmak üzere Avusturya, İngiltere ve Fransa bu hükümetin ortadan kalkmasını istemişlerdir.[9] Osmanlı Hükümeti bu baskılar sebebiyle başından itibaren Batı Trakya'daki direniş hareketine resmen destek olmamış, büyük devletlere Meriç'i sınır olarak kabul ettiğini ve bu sınırın aşılmayacağını taahhüt etmişti. Bu sebeple Batı Trakta'daki Türk birliklerinin ilerleyişi gönüllü ve gayri resmi bir şekilde cereyan etmiştir. Türk birliklerince Koşukavak, Mestanlı ve Kırcaali'den sonra Gümülcine, İskeçe, Eğridere, Darıdere ve Meriç boylarının zapt edilmesi üzerine Başkumandanlık birliklerinin ilerleyişini durdurup geri çekilmesini istemiştir.[10] Edirne'yi işgalden kurtaran Osmanlı Hükümeti büyük devletlerle ilişkilerini daha da gerginleştirmemek için geçici hükümete destek vermemiş, Batı Trakya'daki birliklerin geri dönmelerini emretmiş, Bulgaristan ile barış müzakerelerine başlamıştır.

Bu gelişmeler üzerine, Muvakkat Hükümet; Osmanlı Devleti ile maddî ilişkilerini keserek "Garbî Trakya Hükümet-i Müstakilesi" adıyla bağımsızlığını ilan etmiştir. Garbî Trakya Hükümet-i Müstakilesi'nin kuruluşu 25 Eylül 1913 tarihinde Batı Trakya halkına ve yabancı devletlere bir beyanname ile duyurulmuştur. Aynı tarihte *"... Bu günden itibaren Garbî Trakya Hükümet-i Muvakkatesi altındaki çalışmamızı Hükümet-i Müstakileye tebdil ve ilan, maalesef rabıta-i maddiyemizi Hükümet-i Osmaniye'mizden kesmiş olduğumuzu ilana mecbur oluyoruz"* şeklinde bağımsızlık ilanı Osmanlı Hükümeti'ne de bildirilmiştir.[11]

Bağımsızlığını ilan eden Batı Trakya Hükümeti yeşil, siyah ve beyaz olmak üzere üç renkli ve ayyıldızlı bayrağı resmi binalarına asmış, amacını dünyaya duyurmak için Batı Trakya Ajansı'nı kurmuş, pul bastırmıştır. Türkçe ve Fransızca *Independant* isimli bir gazete çıkarma girişiminde bulunmuştur.[12] Bu hükümeti tanıyan Yunanistan; Osmanlı-Bulgar yakınlaşmasını önlemek amacıyla Dedeağaç şehrini ve limanını Batı Trakya Hükümeti'ne teslim etmiştir. Böylece bu hükümet önemli ve zengin bir ticaret limanına sahip olmuştur.[13]

Daha önce belirtildiği gibi, Bulgaristan ve büyük devletlerin baskıları sebebiyle Osmanlı Hükümeti kurulan bu devlete sahip çıkamamıştır. Sonuçta Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913 tarihinde imzalanan İstanbul Anlaşması ile Batı Trakya'nın Bulgaristan'a ilhakı onaylanmıştır.[14] Bu anlaşmayla Trakya Hükümeti 25 Ekim 1913 tarihinde feshedilmiş, hükümetin ileri gelenleri Süleyman Askerî Bey, Eşref Kuşçubaşı Bey ve diğer subaylar İstanbul'a dönmüşlerdir. Sadece birkaç subay Türklerle Bulgarlar arasındaki anlaşmazlıkları gidermek için Batı Trakya'da kalmıştır.[15] Uluslararası hukukun öngördüğü bütün şartları taşıyan bu Türk devleti dönemin koşullarının elverişsizliği sebebiyle ayakta kalamamış, 25 Ekim 1913 tarihinde sona ermiştir. 1913-1918 yılları arasında Bulgar hâkimiyetinde kalan Batı Trakya Türkleri mücadelelerine devam etmişlerdir.

8 *Age*, s. 76-77; Nevzat Gündağ, *1913 Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s. 126-127.

9 Selahattin Yıldız, "1913'te Kurulan Batı Trakya Hükümeti Nasıl Doğdu", *Batı Trakya*, Sayı:13, 1968, s. 21.

10 Ayışığı, *Agm*, s. 508.

11 Gündağ, *Age*, s. 129-130; Beyannamelerin tam metni için Bkz. Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele Vesikalar, Resimler, Plan ve Haritalar,* Cilt: 2, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1987, s. 24-29.

12 Gündağ, *Age*, s. 139.

13 Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt: 1, s. 80.

14 Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri*, Cilt: 1, Ankara Üniversitesi Yayını, Ankara, 1953, s.458-461.

15 Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt: 1, s. 87.

2. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN SONRA BATI TRAKYA

Birinci Dünya Savaşı tehlikesinin boy gösterdiği dönemde, Balkan devletlerinden gelebilecek herhangi bir tehdide karşı Bulgar ittifakını sağlamaya çalışan Osmanlı Devleti; 6 Eylül 1915 tarihinde, Meriç'in batısında kalan Cisri Mustafa Paşa, Karaağaç ve Dimetoka'yı içine alan ve Enez'e kadar Meriç kıyısında bir şerit oluşturan 2.600 km^2 civarında bir arazinin Bulgaristan'a devredilmesini öngören Osmanlı –Bulgar Balkan Hudut Antlaşması'nı imzalamıştır.[16] Sınır güvenliğini korumak amacıyla elden çıkarılan bu toprakları bir daha geri almak mümkün olmayacaktır.

1918 Ekim'inde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması üzerine, Batı Trakya'yı yabancı boyunduruğundan kurtarmak ve çoğunluğunu Müslüman Türk halkının oluşturduğu bölgenin geleceği hakkında söz sahibi olmak amacıyla İstanbul'daki Batı Trakyalılar, "Batı Trakya Komitesi"ni kurmuşlardır. Bu komite daha sonra Edirne'de kurulan "Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Heyet-i Osmaniyesi" ile birleşerek Doğu Trakya'nın Yunanlar tarafından işgaline kadar ortak çalışmalar yürütmüşlerdir.

Savaş sonrasında parçalanma tehdidi ile karşı karşıya kalan ve Osmanlı Devleti'nden kendilerine bir yardım gelmeyeceğini anlayan Batı Trakya Türkleri, İstanbul'daki Fransız işgal komutanı d'Espèrey'e sundukları 15 Ekim 1919 tarihli bir muhtıra ile Fransa'nın vesayetinde otonom bir Batı Trakya devleti kurulmasını teklif etmişlerdir. Kabul edilen teklif neticesinde "Müttefiklerarası Batı Trakya Muvakkat Hükümeti" kurulmuştur. Başkanlığını General Charpy'nin yaptığı hükümet 17 Ekim 1919'dan 23 Mayıs 1920 tarihine kadar devam etmiştir. Fakat hükümet kurulduktan kısa süre sonra, 27 Kasım 1919'da imzalanan Neuilly Antlaşması ile Batı Trakya'nın güneyinin Yunanistan'a verilmesi bu hükümetin de sonunu getirmiştir. Böyle bir hükümetin kurulması sonraki gelişmelere bakıldığında Yunan işgalini kolaylaştırma amacını

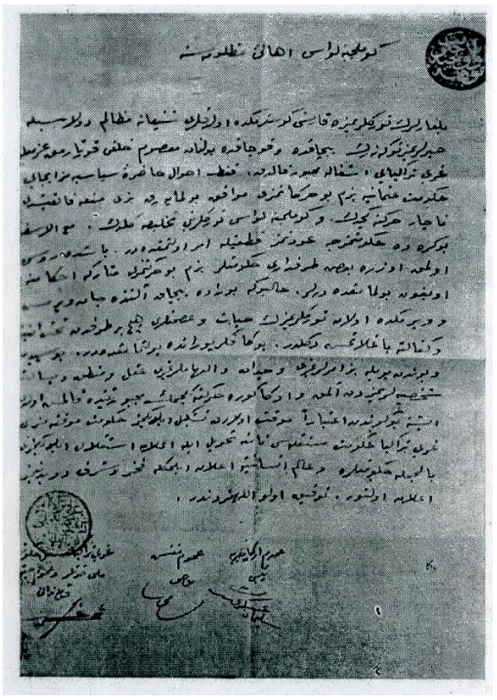

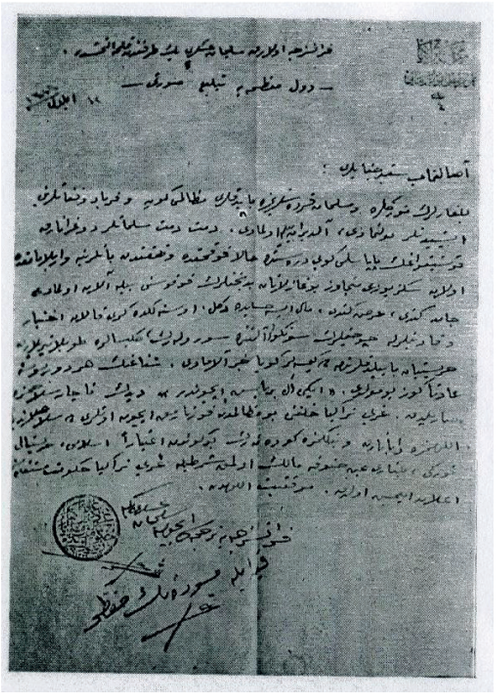

Görsel 2 ve 3: Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesinin istiklâlini ilân ettiğini Gümülcine ahalisine bildiren beyannamesi ve yabancı devletlere bildiren muhtırası (Tevfik Bıyıklıoğlu, Trakya'da Millî Mücadele, Cilt: II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1956.)

16 Yusuf Sarınay, "Savaştan İttifaka Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Bulgar İlişkileri", *100. Yılında I. Dünya Savaşı Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2015, s. 267-269.

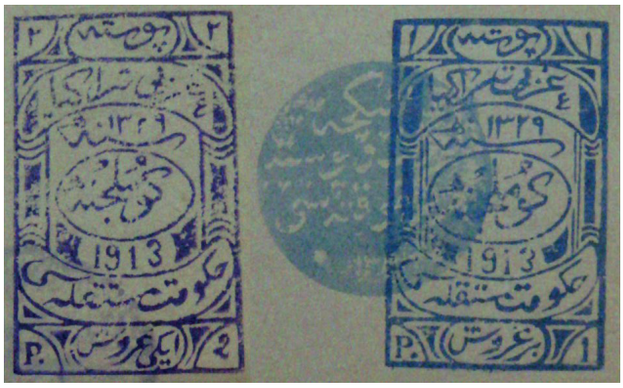

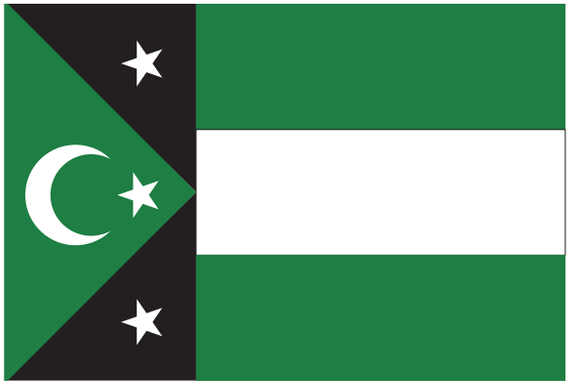

Görsel 4 ve 5: Garbi Trakya Hükümeti'nin Pulu ve Bayrağı (Hakka Davet dergisi arşivi)

taşımaktaydı.[17] Bölgede yapılan ve Yunanlıların lehine sonuçlanan şüpheli bir referandum sonucunda Müttefiklerarası Hükümet'in ömrü sona ermiştir. Venizelos'un Yunan meclisinde işgalde kendilerine yardım eden Fransız ordusu ile General Charpy'ye Yunan milletinin şükranını bildirmesi, Müttefiklerarası Batı Trakya Hükümeti'nin bölgede Müttefiklerce oynanan bir oyun olduğunu göstermekteydi.[18]

Birinci Dünya Savaşı sonunda toplanan Paris Barış Konferansı, Batı Trakya topraklarını Yunan Devleti'ne bırakarak bölgenin tekrar Türkiye'ye kazandırılması umutlarını zayıflatmıştır. Yunanların konferans boyunca yaptıkları yanlış bilgilendirme ve propaganda faaliyetleri büyük güçler üzerinde etkili olmuş ve netice Yunanlar lehine çıkmıştır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi 27 Kasım 1919'da imzalanan Neuilly Antlaşması ile Batı Trakya Yunanistan'a bırakılmıştır. Bu kararın hemen akabinde başlayan Yunan işgali, Batı Trakya Türklerini ayrı bir hükümet kurmaya sevk etmiştir. 25 Mayıs 1920'de Gümülcine'nin Hemetli nahiyesinde "Batı Trakya Hükümeti" adıyla kurulan yeni hükümetin reisliğini Peştreli Tevfik Bey, genelkurmay başkanlığını ise Yüzbaşı Fuat (Balkan) Bey yapmıştır. Batı Trakya Türk Hükümeti 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması ile ortadan kalkacaktır.[19]

Batı Trakya'nın Yunanlar tarafından işgali 14 Mayıs 1920'de başlamıştır. İtilaf devletlerinin de yardımıyla Yunan kuvvetleri kısa bir süre içinde bütün Batı Trakya'yı işgal etmişlerdir. İşgal edilen topraklarda Türk nüfusa karşı Yunan mezalimi gecikmeden başlamıştır. Değişik şekillerde cereyan eden zulümler, bölgedeki Türk çoğunluğunu azaltarak Kafkasya ve Rusya'dan getirilen Rumlarla bölgenin Rum yerleşim alanına dönüşmesini sağlamayı amaçlamaktaydı.[20] Artan zulümlerden kaçan Batı Trakya Türklerinin büyük çoğunluğu İstanbul'a göç etmişlerdir. İstanbul'un Birinci Dünya Savaşı sonunda kaybedilen Balkan, Kafkas ve değişik bölgelerden gelen muhacir ve mültecilerle dolu olduğu bir zamanda başlayan Batı Trakya Türklerinin göçü kendileri, İstanbul halkı ve yöneticileri için büyük sorunlar doğurmuştur.

17 Mustafa Budak, "Osmanlı Belgelerine Göre Mondros'tan Lozan'a Batı Trakya", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem & Pervin Hayrullah), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2016, s. 74.

18 Ayışığı, *Agm*, s. 512-513.

19 Veyis Akın, "Misak-ı Milli ve Batı Trakya", *Yeni Türkiye*, Misak-ı Milli Özel Sayısı, Sayı: 93, 2017, s. 1150.

20 Ayışığı, *Agm*, s. 514.

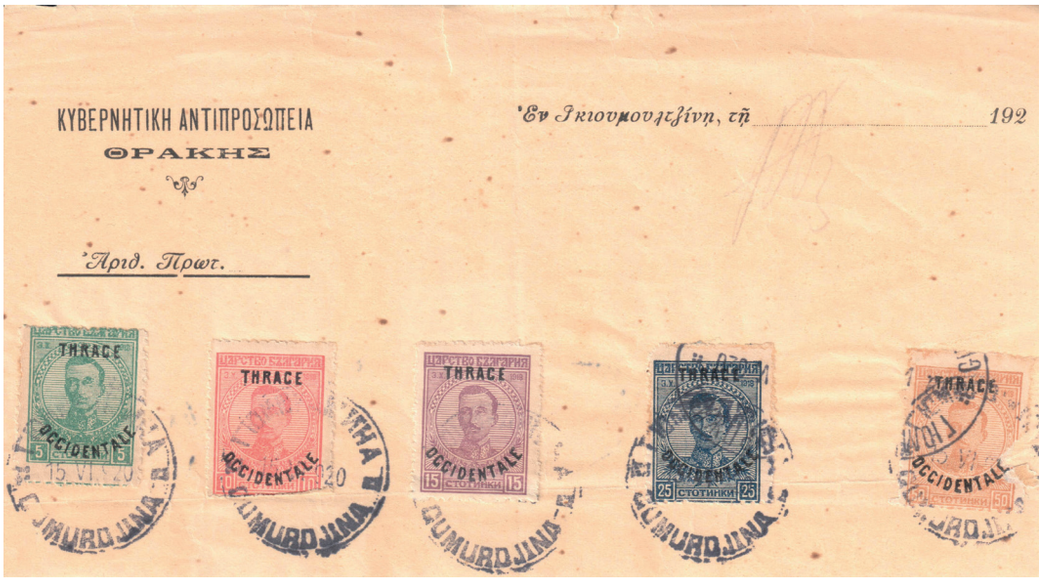

Görsel 6: Trakya Yunan Hükümeti Temsilciliği'nin antetli kâğıdı üzerindeki 15 Haziran 1920 tarihli ve Batı Trakya Gümülcine Damgalı Pullar (Hakka Davet dergisi arşivi)

Osmanlı Hükümeti bir taraftan kendine sığınan Trakya Türklerine yardım etmeye çalışırken, diğer taraftan da bölgede bulunan halka yardım etmeye çalışmıştır. 1920 yılının Ocak ayında Hilal-i Ahmer Cemiyeti vasıtasıyla bölge Türklerine 20 vagon mısırla bir vagon tuz gönderilmiştir. Bununla birlikte, bölgenin Türklüğünü ispatlamak için Batı Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından yapılan propaganda faaliyetlerinin masrafları cemiyet tarafından karşılanamayınca Osmanlı Hükümeti bu masrafları örtülü ödenekten ödemiştir.[21]

3. ANKARA HÜKÜMETİ VE BATI TRAKYA SORUNU

Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçişi, tıpkı Anadolu gibi Trakya için de yeni bir başlangıç olmuştur. Trakya topraklarının da Anadolu toprakları ile birlikte savunulması gerektiğine inanan Mustafa Kemal Paşa, Edirne'de I. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Bey'e gönderdiği 18 Haziran 1919 tarihli telgrafta Trakya Cemiyeti ve Edirne Vilayeti Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyetlerinin el ele vermesini, bütün Anadolu ve Trakya Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye ve Redd-i İlhak Cemiyetlerinin birleştirilerek Anadolu ve Rumeli delegelerinden oluşan kuvvetli bir merkezî heyet teşkil edileceğini ve bunu gerçekleştirmek için de Sivas'a bir iki delege gönderilmesini bildirmişti.[22] Mustafa Kemal Paşa söz konusu cemiyet ve şahıslara Batı Trakya ile ilgili olarak şu talimatı vermiştir:

> *"-Batı Trakya'nın siyasi mukadderatı üzerinde yabacılarla yapılacak temaslarda uyanık davranılmalıdır. Batı Trakya'nın Türklerin elinde ve bir bütün olarak kalması ve münasip bir zaman ve fırsatta anavatana katılması gayemizdir. Bu Türk vatan parçasının yabancı müstemleke olmasına razı olamayız.*
>
> *Osmanlı hükümeti, siyasi mülahazalarla, Batı Trakya'ya yardım edemez.*

21 *Agm*, s. 516.

22 Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt: 1, s. 167-168.

Batı Trakya için başvurulacak birinci çare, Batı Trakya'da ezici çoğunluğu teşkil eden kardeşlerimizin, milli teşkilatlarını geliştirip Wilson prensiplerine dayanarak haklarını istemeleri ve ilk adım olarak istiklal veya muhtariyetlerini kazanmaya çalışmalarıdır.

Doğu ve Batı Trakya'nın bir mülki birlik içinde ifade ve ilanı doğru değildir. Doğu Trakya, itiraz ve münakaşa götürmez bir surette Türk vatanının bir parçasıdır. Batı Trakya ise, bir barış antlaşmasıyla vaktiyle, bırakılmış bir vatan kıtasıdır. Doğu ve Batı Trakya'nın ısrarla birliğini iddia etmek, Doğu Trakya üzerinde de, bazı yabancı iddialarına sebep olabilir. Doğu Trakya hakkında, hiçbir münakaşa bahis konusu olmamalıdır".[23]

Maddelerden de anlaşılacağı gibi, Mustafa Kemal Paşa için Doğu Trakya'daki Türk hâkimiyetinin zarar görmesini engellemek öncelikli hedeftir. Mustafa Kemal Paşa, buradaki Türk egemenliğinin tartışılmaz olarak kalabilmesi için Doğu ve Batı Trakya işlerinin birlikte yürütülmesine karşı çıkmış, Batı Trakya'yı kurtarmak amacıyla da olsa Doğu Trakya'nın tehlikeye düşmesinin yanlış olacağını savunmuştur. Bu yaklaşım, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Hükümeti'nin bölgeyle ilgili çalışmalarının da çerçevesini oluşturacaktır.

Mustafa Kemal Paşa, Batı Trakya'nın Yunanlar tarafından işgali üzerine faaliyetini durduran Trakya-Paşaeli Cemiyeti'nin Ankara'ya gelen üyelerine, yukarıdaki esaslar çerçevesinde, yeni bir yol haritası çizerek faaliyete geçmelerini sağlamıştır. Buna göre;

- Batı ve Doğu Trakya'da, Yunan işgal kuvvetlerine karşı, Bulgaristan'da gerektiğinde harekete geçirilmek üzere teşkilat kurulması ve bu amaçla aynı zamanda İstanbul'da da çalışılması, bu faaliyetin Ankara'daki Genelkurmay Başkanlığı'nın talimatına göre yürütülmesi.
- Doğu Trakya'nın Türk vatanının ayrılmaz bir parçası olduğu üzerinde hiçbir tartışma olmayacağı; Batı Trakya'ya ise plesibite dayanılarak muhtariyet veya bağımsızlık kazandırılması
- Batı Trakya'daki Yunan kuvvetlerini yerinde tutacak ve uğraştıracak faaliyette bulunulması.

Görüldüğü gibi burada da Doğu ve Batı Trakya'nın ayrı tutulmasına dikkat edilmiş, ikincisinin kurtuluşu için birincisi tehlike altına atılmamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın yabancı basına verdiği demeçler de bu doğrultudadır. Paşa, 17 Ocak 1921 tarihinde *United Telegraph* muhabirine verdiği demeçte *"Ezici bir Türk çoğunluğuna sahip olan Batı Trakya'ya gelince, bu bölgenin geleceğini tayin için halkoyuna başvurulmasını kabul ederiz"* diyerek Batı Trakya hususundaki görüşlerini dünya kamuoyuna sunmuştur. Bundan yaklaşık bir yıl sonra, 26 Eylül 1922'de *Daily Mail* muhabirine *"Avrupa'da Meriç hududu hattından fazla bir isteğimiz yoktur"* diye demeç veren Mustafa Kemal Paşa, Ankara Hükümeti'nin konuyla ilgili düşüncelerini ortaya koymuştur.[24]

Mustafa Kemal Paşa'nın Batı Trakya meselesi ile ilgili düşünce ve çalışmaları, Anadolu'da yeni bir hükümet kurulmasıyla sonuçlanan Erzurum ve Sivas Kongreleri gibi çalışmalar boyunca da bir değişikliğe uğramadan devam etmiştir. Her iki kongre kararlarında da, Doğu Trakya'nın savunulması Millî Mücadelenin temel hedeflerinden biri olarak zikredilmişken, Batı Trakya Millî Mücadele kapsamının dışında kalmıştır. Millî hudut dışında kalmış ve İstanbul Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nden ayrılmış olan Batı Trakya'nın mukadderatı hakkında sözkonusu kongrelerde kararlar almak elbette

23 *Age*, s. 191-192.

24 Demeçler için Bkz. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1918-1937)*, Cilt: 3, 3. Baskı, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1981, s. 16; 44.

zordur.[25] Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde 28 Ocak 1920 tarihinde kabul edilen Misak-ı Millî'nin 3. maddesi Batı Trakya ile ilgiliydi. Buna göre, Türkiye barışına bırakılan Batı Trakya'nın hukukî durumunun bölge halkının serbestçe vereceği oyla belirlenmesi hususu Misak-ı Millî metninde yer almıştır. Bu kararın alındığı tarihte Batı Trakya topraklarının bir kısmı Müttefiklerarası Hükümet, bir kısmı da Bulgaristan yönetiminde bulunuyordu. Siyasî durumu ileride yapılacak bir barış anlaşmasına bırakılmıştı. Bu sebeple Misak-ı Millî metni içinde yer almış ve Wilson ilkelerinin milletlerin kendi kaderlerini belirlemesi esasından hareketle de hukukî durumunun tespiti halkın oylarına bırakılmıştır.[26]

Bununla birlikte, Batı Trakya'daki Yunan zulmünün devam ettiği bir dönemde ortaya çıkan TBMM, kuruluşundan itibaren Batı Trakya meselesi ile meşgul olmak durumunda kalmıştır. İstanbul Hükümeti'nin müdahale gücünün yetersizliği de Anadolu'da kurulan hükümeti meselede daha aktif rol almaya itmiştir. Buradaki harekete yön ve destek vermek amacıyla çeşitli çalışmalar yürüten Ankara Hükümeti, bölgedeki mücadele hareketine nakdî yardımda da bulunmuştur. Genelkurmay Başkan Vekili Fevzi Paşa'nın Trakya'da yürütülecek faaliyetleri düzenleyen 25 Haziran 1921 tarihli direktifi Batı Trakya ile ilgili şu maddeleri de kapsamaktadır:

- Batı Trakya ve Makedonya bölgesinde fiilî hareketleri ve ayaklanmayı bağımsız olarak Fuat Bey idare edecek ve çalışmalarını planlama ve uygulamada tamamen serbest olacak.
- Trakya heyetine verilen ödeneğin büyük bir kısmı Fuat Bey'e tahsis edilecek.
- Yunan silahlı kuvvetleri mümkün olduğu kadar Anadolu dışında meşgul edilecek.
- Batı Trakya'da Yunan idaresi yerine, yerli halkın kurduğu muhtar bir hükümet idaresi propaganda edilecektir.[27]

Yukarıda zikredildiği gibi, Batı Trakya'da sürdürülen mücadele 25 Mayıs 1920'de kurulan Batı Trakya Hükümeti önderliğinde yürütülmektedir. Hükümetin Genelkurmay Başkanı Yüzbaşı Fuat (Balkan) Bey'dir. TBMM Hükümeti, Batı Trakya Hükümeti'nin verdiği direnişi ayda 1.500 lira ödenekle desteklemiş ve Yunanlara karşı yapılan akınların artması hususunda Fuat Bey'i teşvik etmiştir. Bu destek ve teşvikler sayesindedir ki Batı Trakya Türk akıncı müfrezelerinin baskın ve pusuları giderek artmıştır. Türk akıncı müfrezelerinin bölgedeki bu ciddi varlığı ve Yunan hedeflerine karşı devamlı baskınları birkaç tümen Yunan askerinin bölgede kalması, dolayısıyla da Anadolu'daki ilerleyişlerinin yavaşlaması sonucunu doğurmuştur.[28]

Ankara Hükümeti, bir taraftan Batı Trakya'da verilen askerî mücadeleye Fuat Bey idaresindeki akıncı birliklerine verdiği destekle katkıda bulunurken, diğer taraftan da Batı Trakya'daki Yunan zulmüne karşı uluslararası kamuoyu oluşturmak yoluyla dış dünyanın desteğini almayı hedeflemiştir. Ankara'nın en yaygın kullandığı tepki biçimi, İtilaf Devletleri temsilciliklerine ve bağımsız Hollanda temsilciliğine mektuplar göndererek Yunan Hükümeti'ni protesto etmek olmuştur. Yapılan çalışmaların, mevcut durumun şartları dolayısıyla, diplomatik kanalların kullanılması dışına çıkması zaten pek mümkün değildir.[29] Protestolar özellikle İstanbul'daki tarafsız Hollanda Ortaelçiliği vasıtasıyla

25 Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt: 1, s. 170.

26 Misak-ı Milli metni için Bkz. *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (1919-1923)*, Cilt: 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981, s.132-133; Mustafa Budak, *İdealden Gerçeğe Misak-ı Milli'den Lozan'a Dış Politika*, Küre Yayınları, İstanbul, 2002, s. 156-158.

27 Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt: 1, s. 397-400.

28 *Age*, s. 407.

29 *BOA*, HR. İM., 42/3; HR. İM., 61/20

duyurulmuştur. Özellikle, Yunan Hükümeti'nin 15 Ekim 1922'de yürürlüğe giren Mudanya Ateşkes Antlaşması ve 24 Temmuz 1923'te imzalanacak olan Lozan Barış Antlaşması'nda yer alan ilgili hükümleri dikkate almayarak zulüm ve katliam faaliyetlerini devam ettirmesi, Ankara Hükümeti tarafından şiddetli ve yoğun bir şekilde protesto edilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Batı Trakya Yunanistan'a bırakılırken, Türk azınlığın hakları 10 Ağustos 1920 tarihinde İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya ile Yunanistan arasında imzalanan Yunan Sevr'i ile garanti altına alınmışsa da Yunanlar bu antlaşmaya riayet etmemişlerdir. Halbuki, *"Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma"* ismiyle imzalanan Yunan Sevr'i ile Yunanistan, ülkesinde yaşayan vatandaşlar arasında hiçbir ayrım yapmayacağına dair Milletler Cemiyeti'ne karşı taahhüt vermişti.[30] Ankara Hükümeti, Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine karşı devam eden imha politikalarına karşı bahsi geçen antlaşmayı büyük güçlerin gündemine getirerek müdahalede bulunulmasını defaatle isteyecektir.

Yunan Hükümeti'nin çıkarttığı istikraz [borçlanma] tahvillerini karşılamak maksadıyla işgal altındaki Trakya ve Anadolu'daki Türklerin ellerindeki kâğıt paraların yarısını bildirme zorunluluğu getirmesi, TBMM Hükümeti Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bay tarafından protesto edilmiştir. İtilaf Devletleri komiserlerine çekilen protesto telgrafında bu girişimin kabul edilemez olduğu ve mağdur edilen Türk unsurların zararlarının tazmin edilmesi hususunun nihaî düzenlemede talep edileceği bildirilmektedir.[31] Bununla başlayan protesto mektupları Yunan zulüm ve katliam faaliyetlerine paralel bir şekilde devam edecektir.

Yunan işgalinin henüz ikinci yılında Müslüman halkın karşılaştığı felaketler katlanılmaz bir hal almıştır. Öyle ki bölgenin Fransız veya müttefik müfrezelerince işgal edilmesi bizzat Türk makamlarınca teklif edilir olmuştur. 27 Nisan 1922'de Batı Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti delegelerinden Dr. Tevfik ile Yusuf Ziya Bey'in Fransa ve İngiltere dışişleri bakanlarına gönderdikleri yazıda; Yunan zulmünün bölgede yaşayan Bulgar ve Yunanlar tarafından bile tahammül edilemez dereceye ulaştığı, yüzlerce Türk'ün hapishanelerde tutulduğu ve çoğu insanın akıbetinin bilinmediğinden bahisle, bölgenin müttefiklerce işgalinin, bu mümkün değilse müttefik komisyonlarının kurulmasının talep edildiği bildirilmektedir.[32]

TBMM Hükümeti Dışişleri Bakan Vekili Dr. Rıza Nur imzalı ve 22 Eylül 1922 tarihli bir başka protestoda, Anadolu'dan gönderilen Yunanlarca Trakya'da yapılan zulüm ve katliamların bir an önce durdurulması gerektiği, aksi takdirde TBMM Hükümeti'nin suçluları bizzat yakalayıp cezalandıracağı bildirilmekteydi.[33] Protesto mektupları gönderile dursun, Yunan zulmü azalmaksızın devam etmektedir. Çorlu, Çerkezköy, Saray ve Vize köylerinde 15-35 yaş arası erkekler katledilmek üzere belirsiz yerlere götürülmekte, Türk kızları ailelerinden zorla alınarak tecavüze uğramakta, köyler yakılıp yıkılmaktadır.[34]

Hükümetin protesto mektuplarında yer alan ve şiddetle kınanan Yunan mezalimine dair bilgiler meselenin ciddiyetini ve boyutlarını da ortaya koymaktadır. Söz konusu protesto mektuplarına göre bölgenin Müslüman halkına yönelik Yunan zulmü çok değişik şekillerde cereyan etmektedir.

30 Yunan Sevr'i için Bkz. Harry N. Howard, *The Partition of Turkey A Diplomatik History (1913-1923)*, New York, 1966, s. 244-249.

31 *BOA*, HR. İM., 60/36

32 *BOA*, HR. İM., 60/37

33 *BOA*, HR. İM., 61/20

34 *BOA*, HR. İM., 61/22

Örneğin, Batı Trakya'daki Müslüman nüfus Yunanlar tarafından zorla evlerinden çıkarılarak yerlerine Yunanlar yerleştirilmekte ve bunların bakım ve masraflarını karşılamak için Müslümanlar çalıştırılmakta, köylere baskınlar yapılarak Müslüman halk katledilmekte,[35] kurulan savaş konseyleri marifetiyle yapılan yargılamalar sonucunda çok sayıda Batı Trakya Türk'ü kurşuna dizilmekte,[36] Müslüman köyleri yakılmakta ve halkı sürgüne gönderilmekte, işgal edilen topraklardaki camiler ve diğer eserler yıkılmakta,[37] Müslüman halkın mal varlığına zorla el konulmakta ve halk ağır vergi ödemeye zorlanmakta, hapse atılmakta,[38] paraları zorla alınmakta, çetelerin ve Yunan jandarmasının saldırıları sonucunda vahşice katledilmektedir.[39] Yunan zulmü yalnız bunlarla sınırlı kalmamış, aksine yüz kızartıcı boyutlara ulaşmıştır.

Ekim 1922'de Türk-Yunan ateşkesi için toplanan Mudanya Konferansı'nın bölgedeki Yunan zulmünü sona erdireceği ümit edilmiştir. Fakat, konferans konuşmaları devam ederken bile Yunan saldırıları kesintiye uğramamıştır. Antlaşma, daha önce Yunan Hükümeti'ne resmen bırakılmış olan Batı Trakya ile ilgi herhangi bir madde içerememekle birlikte, sonuçları itibariyle de bölge Türklerini uğramakta oldukları felaketten kurtaramamıştır. Nitekim, TBMM Dışişleri Bakanlığı'ndan Müttefik Kuvvetler Yüksek Komiserliğine gönderilen bir telgrafa göre, bölgede bulunan Yunan askerî birliklerinin yerli halka ve Türk askerlerine ateş açması ile Mudanya Antlaşması'nın 3. maddesindeki hükümler Yunan tarafınca ihlal edilmiştir.[40] Sözkonusu antlaşmaya göre Doğu Trakya'yı devralmakla görevlendirilen Refet Paşa, Batı Trakya'daki Yunan katliam faaliyetlerine yakından şahit olmuş ve İtilaf Devletleri yüksek komiserlerinden; bu vahşetin durdurulması için kendi hükümetlerinin etkili bir şekilde Yunan Hükümeti'ne baskı yapması için talepte bulunmuştur.[41]

Batı Trakyalı Türklerin Yunan zulmünden dağlara kaçtığı, fırsat bulanların İstanbul ve Bulgaristan'a sığındığı,[42] halkla beraber müftü, mebus ve eşraftan insanların katledildiği,[43] erkek nüfusun adalara tehcir edildiği,[44] mahkeme kararları ile uygulanan imha politikalarının meşrulaştırılamaya çalışıldığı,[45] Müslümanların fakirlik ve iktisadî çöküntüye mahkûm edildiği[46] ve halkın değişik imha faaliyetleri ile karşı karşıya kaldığı[47] bir dönemde, İstanbul'daki Rumların tam bir özgürlük içinde hayatlarını ve işlerini sürdürüyor olmaları dikkat çekicidir.[48]

TBMM Hükümeti Dışişleri Bakanlığı tarafından 9 Nisan 1923'te Fransız, İngiliz ve İtalyan yüksek komiserlerine gönderilen yeni bir mektup, Yunan Hükümeti'nin Batı Trakya Türklerine yönelik

35 *BOA*, HR. İM., 42/3
36 *BOA*, HR. İM., 75/12
37 *BOA*, HR. İM., 61/20
38 *BOA*, HR. İM., 42/43
39 *BOA*, HR. İM., 42/36
40 *BOA*, HR. İM., 46/3
41 *BOA*, HR. İM., 42/4
42 *BOA*, HR. İM., 61/22
43 *BOA*, HR. İM., 42/2
44 *BOA*, HR. İM., 18/44; HR. İM., 20/4
45 *BOA*, HR. İM., 75/12
46 *BOA*, HR. İM., 42/29
47 Bkz. *BOA*, HR. İM., 42/27; HR. İM., 42/28; HR. İM., 42/29; HR. İM.,42/30; HR. İM.,42/31
48 *BOA*, HR. İM., 42/27

faaliyetlerini protesto etmekteydi. Mektuba göre Yunan yetkililer, bölgenin Türk erkeklerini adalara taşımakta ve bunların evlerine Yunan aileler yerleştirmektedir. Ayrıca Şapçı, Çelebiköy ve Hasanlar köylerindeki Müslüman halk katledilmiş, Görice köyündeki tüm halk Bulgaristan'a göç etmek zorunda bırakılmış, çok sayıdaki köy sakinleri de gemilere bindirilerek bilinmeyen yerlere götürülmüşlerdir. Yunanların bu zulümlerinin Lozan Konferansı'nda benimsenen ilkelere ters düştüğünü belirten protesto mektubu, yüksek komiserliklerin Yunan Hükümeti'nin bu hareketlerini durdurmak için kendi hükümetleri nezdinde önlem alınması gerektiğini vurgulamaktaydı.[49]

5 Ocak 1923 tarihinde TBMM Dışişleri Bakanlığı'ndan İngiltere Yüksek Komiserliğine gönderilen bir mektup, Yunan Hükümeti'nce verilen resmî güvencelere rağmen Batı Trakya Müslümanlarının sürgün edilmekte olduğunu; Badimi, Domuzdere, Torbalı, Tekeköy, Beyköy ve Dunciköy'de yerleşik bulunan Müslüman halkın sürgün edildiğini ve sahip oldukları mallara ve havyan sürülerine el konulduğunu belirtmektedir. Yine aynı belgede Derbent, Çobanköy ve Karakiri köylerindeki çok sayıda Türk'ün Dedeağaç'tan bir kayığa bindirilerek belirsiz bir yere götürüldüğü anlatılmakta; Yüksek Komiserlikten Yunan Hükümeti'nin bu gibi hareketlerinin engellenmesi için kendi hükümeti nezdinde girişimlerde bulunması istenmekteydi.[50]

Hükümetin bu girişimini dikkate alan İngiliz Yüksek Komiserliği, 14 Nisan 1923 tarihinde TBMM Hükümeti geçici temsilcisi Selahattin Adil Paşa'ya gönderdiği cevabî yazısında, durumun Atina Maslahatgüzarı vasıtasıyla sorulduğu, fakat Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'nın kesin bir şekilde böyle bir uygulama olmadığını ilettiğini bildirmiştir. İngiliz Yüksek Komiserliği'nin, Ankara Hükümeti tarafından gönderilen mektupta yer alan hususları tahkik etmek yerine, durumu mektupta suçlanan Yunan Hükümeti'ne sormak ve aldığı cevapla yetinmek gibi gayri samimi bir yol izlemesi, Yunanları daha şımartmış olmalı ki Batı Trakya Türklerine yönelik Yunan zulmünü giderek artırmıştır.

18 Haziran 1923'te Ankara Hükümeti, İtilaf Devletleri'nin Yüksek Komiserliklerine yeni bir mektup göndermek zorunda kalmıştır. Dışişleri Bakanlığı'ndan Doktor Adnan Bey imzalı mektup, Yunan Makedonyası'nda yaşayan 22 Müslüman'ın Drama'da Olağanüstü Savaş Konseyi tarafından ölüm cezasına çarptırılarak bunlardan on sekizinin ertesi gün kurşuna dizildiği haberini Fransız, İngiliz ve İtalyan hükümetlerine ileterek, Yunan Hükümeti'nin bu gibi icraatlarının önüne geçilmesi için gerekenin yapılmasını istiyordu. Yunan Hükümeti'nin konuyla ilgili açıklamasında, sözkonusu kişilerin Balkan Savaşı esnasında Hıristiyan halkı katlettikleri bildirilmişse de Türkiye ile Yunanistan arasında 14 Kasım 1913 tarihinde imzalanan Atina Antlaşması'nın üçüncü maddesi savaşla ilişkisi olan herkese af getirmiş ve Yunan Hükümeti'nce yapılan yargılamaların hukukî zeminini ortadan kaldırmıştır. Yunan makamlarınca yapılan bu yargılama ve infazlar, Ankara Hükümeti'nin ifadesiyle, Yunan Hükümeti'nin Yunanistan'daki Türk unsuruna karşı giriştiği katliam politikasının yeni bir çarpıcı örneğinden başka bir şey değildir.[51]

49 *BOA*, HR. İM., 42/3

50 *BOA*, HR. İM., 42/23

51 *BOA*, HR. İM., 75/12

4. LOZAN ANTLAŞMASI VE BATI TRAKYA

Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde 28 Ocak 1920 tarihinde kabul edilen Misak-ı Millî'nin 3. maddesinde Batı Trakya'nın hukukî durumunun bölge halkının serbestçe vereceği oyla, yani plebisit ile tayin edileceği belirtilmekteydi.[52] Bu sebeple Lozan'a giden Türk heyetine Batı Trakya konusunun Misak-ı Millî esasları çerçevesinde çözülmesi ile Trakya'da 1914 sınırının elde edilmesine çalışılması ve İslâm cemaat ve vakıflarının haklarının da eski anlaşmalara göre sağlanması talimatı verilmişti.[53]

Batı Takya konusu 20 Kasım 1922 tarihinde başlayan Lozan Konferası'nda ilk görüşülen konulardan biri olmuştur. Nitekim 22 Kasım 1922 tarihli oturumda başkanlığını İngiliz temsilci Lord Curzon'un yaptığı Arazi ve Askerlik Komisyonu'nda Türkiye'nin Trakya sınırı görüşülmeye başlandı. Burada ilk sözü alan Türk delegasyonu başkanı İsmet (İnönü) Paşa, Karadeniz'den Meriç ağzına kadar Trakya sınırının 29 Nisan 1913 tarihli İstanbul Andlaşmasının 7. maddesinde belirtilen sınır olması gerekeceğini söyledi. Batı Trakya için de bir plebisite başvurulmasını istedi. Ayrıca bu çerçevede Karaağaç ve Dimetoka'nın Türkiye'ye verilmesi gerektiğini belirten İsmet Paşa, Meriç'in batısında istenilen bu topraklarda yaşayan halkın büyük çoğunluğunun Türk olduğunu, güvenlik ve ekonomik sebeplerin de isteklerini desteklediğini belirtmiştir.[54]

Türk taleplerine karşı çıkan Venizelos, Doğu Trakya'da Meriç'in ötesinde kalan demiryolu hattına paralel toprakları Türkiye'nin 1915 yılında kendi rızasıyla Bulgaristan'a terk ettiğini, Karaağaç İstasyonu'nun Edirne için önemli olmadığını belirterek Batı Trakya'da Türk çoğunluğu olduğu görüşünü reddederek, bu bölgede halk oylaması yapılmasına karşı çıkmıştır. Bu konunun Neuilly Antlaşması ile halledilmiş olduğunu, zaten savaştan önce de bölgenin Türkiye'ye ait olmadığını belirtmiştir. Yugoslavya (Sırp-Hırvat-Sloven) ve Romanya temsilcileri de Türk isteklerine, özellikle Batı Trakya'da halk oylaması yapılmasına karşı çıkmışlardır.[55]

Türk delegasyonu başkanı İsmet Paşa 23 Kasım 1922 tarihli oturumda yaptığı konuşmada, Venizelos'un görüşlerine karşı çıkarak Neuilly Antlaşması'nın 48. maddesine göre Müttefiklere emanet edilmiş olan Batı Trakya'nın kaderinin kesin bir sonuca bağlanmadığını, bölgenin Türkiye'ye geri verilmesi arzusunda olmadıklarını belirterek, büyük devletlerin barış programında yazılı olan halkların kendi kaderini tayin hakkının nüfusunun büyük çoğunluğu Türk olan Batı Trakya halkına da tanınması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca İsmet Paşa Türk tezini nüfus ve taşınmaz mallara ait istatistikî verilerle destekliyordu. Bu istatistiklere göre Batı Trakya'daki dört şehirin nüfusu şu şekildedir:[56]

Tablo 1: İsmet Paşa'nın Lozan'da Batı Trakya nüfusuna ilişkin sunmuş olduğu istatistik

	Türkler	Rumlar	Bulgarlar	Yahudiler	Ermeniler
Gümülcine	59,967	8,834	9,997	1,007	360
Dedeağaç	11,744	4,800	10,227	253	449
Sofulu	14,736	11,542	5,490	-	-
İskeçe	42,671	8,728	552	220	114
	129,118	33,904	26,266	1,480	923

52 *Atatürk'ün Milli Dış Politikası (1919-1923)*, s.132-133; Budak, *Age*, s.156-158.

53 Bilal Şimşir, *Lozan Günlüğü*, 2. Baskı, Bilgi Yayınları, Ankara 2012, s. 66-67; *Yaşayan Lozan*, (Ed. Çağrı Erhan), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2003, s. 40-42.

54 *Lozan Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, (Çev. Seha L. Meray), Takım I, Cilt: I, Ankara, 2018, s. 20-21.

55 *Age*, s. 21-26.

56 *Age*, s. 41-42.

Batı Trakya bölgesinde taşınmaz malların %84'ünün Türklerin mülkiyetinde bulunduğunu, bölgede plebisit yapılmasının hakkaniyete uygun olduğunu vurgulayan İsmet Paşa; Edirne'nin tamamlayıcı bir parçası olan Karaağaç'ın mutlaka Türkiye'ye verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'ye verilmesini istediği Mustafa Paşa, Seymenli ve Dimetoka'ya ait nüfus ve köy sayılarını komisyona sunmuştur.[57]

Tablo 2: İsmet Paşa'nın Lozan'da Mustafa Paşa, Seymenli ve Dimetoka nüfusuna ilişkin sunmuş olduğu istatistik

	Türkler	Rumlar	Ermeniler	Çeşitli
Mustafa Paşa	11,857	6,134	-	568
Seymenli	4,594	4,235	-	10
Dimetoka	20,110	24,447	174	1,212
	36,561	34,816	174	1,790

İsmet Paşa tarafından yapılan detaylı açıklamalar çerçevesinde Batı Trakya'da halk oylaması yapılması konusundaki tavrına başta Lord Curzon olmak üzere Venizelos ve Sırp-Hırvat-Sloven temsilcisi karşı çıkmıştır. İngiliz Temsilcisi Lord Curzon, Batı Trakya'nın 1913 tarihinde Türkiye tarafından Bulgaristan'a bırakıldığını, 1919 tarihinde imzalanan Neuilly Antlaşması ile müttefik devletlerin eline geçtiğini belirtmiştir. Türk Heyetinin Batı Trakya'da teklif ettiği plebisitin siyasî nitelikte olduğunu da vurgulayan Lord Curzon şu değerlendirmeyi yapmıştır: *"...Böyle bir plebisit, Türklerin bu bölgede çoğunlukta olduklarını gösterebilecektir; bunun böyle olduğu da su götürmez;... Böylece Türkiye'nin, bu bölgede çok büyük hakları olduğunun bu yoldan ortaya konması ve ileride buraları yeniden alabilmesi için Türkiye'ye bir şans tanınması sağlanmış olabilecektir. Müttefikler Türkiye'ye böyle bir hak tanıma eğiliminde değillerdir."*[58] ABD Başkanı Wilson'un "self-determination" ilkesini de eleştiren Lord Curzon; Türk Hükümeti'nin bu ilkeden Türklerin çoğunlukta bulunduklarını bildikleri yerlerde faydalanmak istediğini, ancak bu ilkenin başka yerlerde Türkiye'ye karşı da öne sürülebileceğini vurgulayarak Türklerin Batı Trakya konusunda halk oylaması yapılması teklifinden vazgeçmesi gerektiğini belirterek Yunanistan'ın görüşüne destek vermiştir.[59]

Lozan'da Batı Trakya Türkleri mübadele ve azınlıklar meselesi çerçevesinde de gündeme gelmiştir. Görüşmelerde Türk tarafı mübadelenin İstanbul Rumlarını da kapsayacak şekilde zorunlu olması, Patrikhanenin Türkiye sınırları dışına çıkarılması ve Batı Trakya Türklerinin mübadele dışında tutularak bölgenin kaderinin yapılacak bir plebisitle belirlenmesinde ısrar etmiştir. Ancak daha önceki müzakerelerde olduğu gibi Batı Trakya'da plebisit yapılmasına karşı çıkan Yunanistan ve İtilaf Devletleri temsilcileri, İstanbul Rumlarının mübadele dışında tutulması ve Patrikhanenin İstanbul'da kalmasına karşılık Batı Trakya Türklerinin de mübadele dışında tutulmasını önermişlerdir. Karşılıklı tartışmalardan sonra 30 Ocak 1923 tarihinde Türk ve Yunan temsilciler arasında imzalanan "Türk ve Rum Halkının Mübadelesine Dair Antlaşma ve Protokol" ile İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türkleri mübadele dışında tutulmuşlardır.[60]

57 *Age,* s. 42-46.

58 *Age,* s. 90.

59 Curzon, *"Eğer Batı Trakya için plebisit ilkesi kabul edilecekse Karaağaç, Dimotika ve Gelibolu için de bu ilke neden kabul edilmesin? Böyle bir ilkenin İstanbul'a uygulanmasının sonuçları neler olacaktır?"* şeklinde tehdit niteliğinde sözler sarfetmiştir. *Age,* s. 90.

60 Geniş bilgi için Bkz. Yusuf Sarınay, "Türk Yunan İlişkilerinde Mübadele Sorunu", *Atatürk 4. Uluslararası Kongresi (25-29 Ekim 1999, Kazakistan),* Cilt: 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2000, s. 667-681.
Metin için Bkz. İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, Cilt: 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, s. 185-191.

İtilaf Devletleri ve Balkan ülkeleri de Türk sınırının Meriç'in batısına geçeceği endişesi ile Türk tezine karşı çıkmışlardır. Balkanlardaki Türk nüfusun yoğunluğu bu devletlerde tedirginlik yaratmış, Türkiye'nin Lozan'da Batı Trakya'da halk oylaması yapılması yönündeki çabaları sonuçsuz kalmıştır.[61] Bu durum karşısında Türk delegasyonu başkanı İsmet Paşa Ankara'ya çektiği telgrafta *"Karaağaç'ın kurtarılması kabil olacağını zannediyorum. Fakat 913 hududunu kurtarmak ve Garbi Trakya'da re'y-i âm (halkoyuna müracaat) temini müşküldür"* dedikten sonra bu yüzden konferansın kesilmesine meydan vermeyeceğini, zarurî olan şekli kabul edeceğini belirtmektedir.[62] Ankara Hükümeti tarafından İsmet Paşa'ya gönderilen 26/27 Kasım 1922 tarihli cevabî telgrafta; *"...Karaağaç'ın kurtarılması ve Garbi Trakya'daki re'yi âmmın temininin müşkil olduğu hakkındaki iş'arınız Heyet-i Vekilece muvafık görülmüştür."* denilmekteydi.[63] Türk heyeti Lozan Konferansı'nda bütün çabalarına rağmen, Misak-ı Millî'nin 3. maddesinde yer alan Batı Trakya Türkleri'nin kaderinin yapılacak bir plebisitle belirlenmesi amacını gerçekleştirememiştir.

Sonuçta Türkiye 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nın 37.-45. maddelerinde yer alan ve mütekabiliyet esasına dayanan azınlıkların korunmasına dair hükümlerin, mübadele dışında tutulan Batı Trakya Türkleri için geçerli olacağı teminatıyla yetinmek durumunda kalmıştır.[64]

Lozan Barış Antlaşması da Mudanya Ateşkes Antlaşması gibi Batı Trakya'daki Yunan imha politikası ve uygulamalarına son verememiştir. Lozan Antlaşması'nın Batı Trakya Türklerinin haklarını garanti altına alan doğrudan maddelerine rağmen, Türklere yönelik Yunan zulmü devam etmiştir. Ankara Hükümeti'nin protesto mektupları, eskisinden daha az olmamak üzere, antlaşmadan sonra da devam etmiştir.

Lozan Antlaşması sonrası dönemde Yunan Hükümeti, ilk iş olarak, antlaşmaya göre hazırlanan Mübadele-i Ahali Mukavelenamesi'nin yürürlüğe girmesinden önce gelirlere el koyma ve istimlak suretiyle bölge Türklerinin mallarını ele geçirme yoluna gitmiştir.[65] Fakat bununla yetinmedikleri anlaşılmaktadır. Yunanistan'dan kaçıp gelenlerin ifadesinden, Şarkî Makedonya Mübadele Cemiyeti raporlarından ve Firecik'te bulunan İtalyan Yüzbaşı Zapola'nın beyanlarından anlaşıldığına göre, Yunanlar, Batı Trakya'da bulunan Müslüman Türklere Lozan Antlaşması hükümlerine aykırı olarak çok çeşitli muamelede bulunmaktadır. Bu çerçevede, Müslüman halkın çift hayvanları ve mahsullerine el konulmakta, Rum muhacirlerin barınma ve iaşe işleri Müslüman halka yüklenmekte ve halkın ileri gelenleri vatana ihanet suçuyla çeşitli cezalara çarptırılmaktadır.[66] Benzer şekilde, Lozan Antlaşması'nın Batı Trakya Türklerini İstanbul Rumları karşılığında mübadele dışı tutmuş olmasına rağmen, Yunan Hükümeti bölge Türklerini Türkiye'ye sığınmaya zorlamaktadır.[67]

Hollanda Ortaelçiliği'ne gönderilen 22 Ağustos 1923 tarihli bir protesto mektubu, Batı Trakya Türklerinin Yunanların elinde düştüğü durumu daha iyi ortaya koymaktadır. Mektuba göre Koşukavak, Çeybacuma ve Darıdere'deki Müslüman halk Yunan çetelerinin onur kırıcı davranışlarına maruz kalmakta, Dimetoka'daki bütün camiler Yunanlar tarafından mühimmat deposu olarak

61 Akın, *Agm*, s. 1154.

62 Bilal Şimşir, *Lozan Telgrafları (1922-1923),* Cilt: 1, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019, s. 121.

63 *Age*, s. 133.

64 Lozan Antlaşmasının "Azınlıkların Korunması" maddeleri için Bkz. Soysal, *Age*, s. 103-106.

65 *BOA*, HR. İM., 42/29; HR. İM., 42/27; HR. İM., 42/45

66 *BOA*, HR. İM., 42/31

67 *BOA*, HR. İM., 42/48; HR. İM., 42/46, HR. İM., 42/42

BULGARİST
DRAMA
İSKEÇE
RODOP
Karasu
İskeçe
Gümülcine
KAVALA
Karasu
Trakya Körfezi
EGE DENİZİ

Görsel 7: Lozan Antlaşması'ndan itibaren günümüze kadar geçerli olan Batı Trakya haritası

kullanılmakta, Müslüman mezarlığı parka dönüştürülmekte ve Müslüman halk paralarını Yunanlara vermeye zorlanmaktadır. Yine Karaağaç'ta Müslümanlara ait iki fabrika yıkılmış, Hisarbeyli Köyü sakinlerinin malları zorla toplanmak istenmiş, bazı Müslümanlar asılmak suretiyle öldürülmüştür. Yunan Hükümeti'nin haddi fazlasıyla aşan bu faaliyetleri, Ankara Hükümeti'ni, İstanbul'da yaşayan Rumların yerlerinde kalabilmelerinin, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türklerin yerlerinde kalmalarıyla mümkün olabileceği şartını hatırlatmaya sevk etmiştir.[68] Türkiye'nin protestolarına rağmen Batı Trakya'daki Yunan zulmü devam etmiştir. 29 Ağustos 1923 tarihinde İskeçe'de "Yunan Fevkalade Divan-ı Harbi" tarafından onbeş Türk idam edilmiş, yirmisekiz Türk de onbir yıl kürek cezasına çarptırılmıştır.[69]

SONUÇ

Balkan Savaşları sonunda elden çıkan Batı Trakya, Balkanlarda kaybedilen toprakların ve yabancı yönetim altında bırakılmak zorunda kalınan Türklerin bir sembolü olmuştur. Batı Trakya Türkleri, Yunan baskı ve zulmüne karşı Lozan Antlaşması'na kadar siyasî ve askerî mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Ankara Hükümeti, Lozan Barış görüşmeleri sırasında, Misak-ı Millî ilkeleri çerçevesinde Batı Trakya için plebisit yapılmasında ısrarlı davranmasına rağmen, başarılı olamamıştır. Sonuçta Batı Trakya Misak-ı Millî sınırları dışında kalırken, bölgede yaşayan Türkler mübadele dışında tutulmuşlardır.

Batı Trakya bölgesi Yunanistan'a bırakılırken, bölgede yaşayan Türk azınlığın hakları Yunan Sevr'i ve Lozan sisteminden oluşan milletlerarası antlaşmalarla garanti altına alınmıştır. "Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma" ismiyle 10 Ağustos 1920'de imzalanan Yunan Sevr'i Yunanistan'da yaşayan bütün azınlıklara hiçbir ayrım gözetmeden hak eşitliği sağlanmasını ve bu hakların krallığa eklenebilecek topraklarda da geçerli olmasını öngörmektedir.

Yunanistan'daki azınlıkların genel statüsünü düzenleyen bu antlaşmanın yanı sıra, Lozan sistemi içerisinde Batı Trakya Türklerinin hakları garanti altına alınmıştır. Lozan Konferansı devam ederken 30 Ocak 1923'te imzalanan "Türk ve Rum Halkının Mübadelesine Dair Antlaşma ve Protokol"ün 16/2. maddesine göre, mübadele dışı bırakılacak bölgelerde oturanların bu bölgelerde kalmak veya oralara yeniden dönmek hakları ile Türkiye ve Yunanistan'da hürriyetlerinden ve mülkiyet haklarından serbestçe yararlanmalarına hiçbir engel çıkartılmayacaktı.

Bu protokolün yanı sıra; 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nın 37.-45. maddelerini içine alan "Azınlıkların Korunması" başlıklı bölümü, Türkiye'deki Müslüman olmayan azınlıklar ile; Yunanistan'daki Türklerin statüsünü belirleyen birtakım hükümler getirmektedir. Bu hükümlere göre; Yunanistan'daki Türk azınlık, kendi dillerinde eğitim yapma, vakıf kurma ve geliştirme, mülk edinme ve dinî inançlarının gereklerini serbestçe yerine getirebilme hakkına sahip olacaktır. Yunanistan bu hükümleri temel yasa olarak tanıyacak ve hiçbir kanun ve resmî işlemin bunlarla çelişmesine izin vermeyecektir. Bu antlaşma ile Yunanistan'ın taahhüt ettiği hükümler milletlerarası nitelikte sayılarak, Milletler Cemiyeti'nin teminatı altına alınmıştır.

Batı Trakya Türklerinin hakları ikili ve milletlerarası antlaşmalarla garanti altına alınmasına rağmen, Yunanistan; Türkler üzerinde 1920'lerde yürüttüğü baskı, katliam ve asimilasyoncu politikasını farklı metod ve şekillerde Lozan sonrası da devam ettirmiştir.

68 *BOA*, HR. İM**.,** 42/28

69 *BCA*, 030.10.6.31.28

Yunanistan; (Türk-Yunan ilişkilerinin olumlu seyrettiği dönemler hariç) idarî ve siyasî politikaları ile Türk azınlığa yönelik sistemli olarak ayrımcılık ve baskı uygulamış, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan yıpratmaya, göçe zorlamaya, uzun vadede de millî kimliğini eriterek ve nihayet varlıklarını yok etmeye çalışmıştır. Yunanistan'ın bu politikasına rağmen, Batı Trakya Türkleri bulundukları bölgeyi vatan olarak kabul eden, devletine bağlı Yunan vatandaşı olarak 1980'li yılların ortalarında Dr. Sadık Ahmet liderliğinde başlattıkları insan haklarına dayalı, yasal ve demokratik hak arama mücadelesi sonucunda, kendi haklarını gerek Yunan makamları gerekse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde arayabilen, bilinçli ve kendi ayakları üzerinde durabilen bir Türk azınlığı olarak ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA).
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi (BOA).

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Armaoğlu, Fahir, *Siyasi Tarih (1789-1960)*, 2. Baskı, SBF Yayınları, 1973.
Atatürk'ün Milli Dış Politikası (1919-1923), Cilt: 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981.
Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1918-1937), Cilt: 3, 3. Baskı, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1981.
Ayışığı, Metin, "Dünden Bugüne Batı Trakya Meselesi", *Osmanlı***,** Cilt: 1, Yeni Türkiye Yayınları Ankara, 1999.
Bıyıklıoğlu, Tevfik, *Trakya'da Milli Mücadele Vesikalar, Resimler, Plan ve Haritalar,* Cilt: 2, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1987.
Bıyıklıoğlu, Tevfik, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt: 1, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1987.
Budak, Mustafa, *İdealden Gerçeğe Misak-ı Milli'den Lozan'a Dış Politika*, Küre Yayınları, İstanbul, 2002.
Erim, Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri***,** Cilt: 1, Ankara Üniversitesi Yayını, Ankara, 1953.
Gündağ, Nevzat, *1913 Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
Howard, Harry N., *The Partition of Turkey A Diplomatik History (1913-1923)*, New York, 1966.
Kurtuluş, Ümit, *Batı Trakya'nın Dünü Bugünü,* Sincan Matbaası, Ankara, 1979.
Lozan Konferansı, Tutanaklar, Belgeler, (Çev. Seha L. Meray), Takım I, Cilt: I, Ankara, 2018.
Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, Cilt: 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
Şimşir, Bilal, *Lozan Günlüğü*, 2. Baskı, Bilgi Yayınları, Ankara, 2012.
Şimşir, Bilal, *Lozan Telgrafları (1922-1923),* Cilt: 1, 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019.
Yaşayan Lozan, (Ed. Çağrı Erhan), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2003.

Makale ve Bildiriler

Akın, Veyis, "Misak-ı Milli ve Batı Trakya", *Yeni Türkiye,* Misak-ı Milli Özel Sayısı, Sayı: 93, 2017, ss. 1142-1158.
Alagöz, Sabri İbrahim, "Rodop ve Balkan Türklerinin 93 Savaşından Lozan Antlaşmasına Kadar Bağımsızlık Mücadelesi", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem & Pervin Hayrullah), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2016, s. 87-90.
Budak, Mustafa, "Osmanlı Belgelerine Göre Mondros'tan Lozan'a Batı Trakya", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem & Pervin Hayrullah), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2016, ss. 67-81.
Sarınay, Yusuf, "Türk Yunan İlişkilerinde Mübadele Sorunu", *Atatürk 4. Uluslararası Kongresi (25-29 Ekim 1999, Kazakistan),* Cilt: 1, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2000, ss. 667-681.
Yusuf Sarınay, "Savaştan İttifaka Birinci Dünya Savaşı'nda Türk-Bulgar İlişkileri", *100. Yılında I. Dünya Savaşı Sempozyumu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2015, ss. 257-270.

Süreli Yayınlar

Batı Trakya

İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASI DÖNEMDE BATI TRAKYA TÜRKLERİ*

Hikmet ÖKSÜZ**

GİRİŞ

Kurulduğu asırdan yıkılışına kadar bir Balkan devleti görünümünde olan Osmanlı Devleti XIX. yüzyılın son, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde girmiş olduğu savaşlarda yenilmesi üzerine Balkan hâkimiyetini kaybetmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı bir yandan Osmanlı Devleti'ni Rumeli'den kopartırken; diğer yandan, asırlar önce buralara yerleştirilmiş olan Türk nüfusu da yerinden yurdundan ediyordu. Osmanlı'nın geri çekilmesiyle devletsiz duruma düşen Türk ve Müslüman unsurlar Rus, Sırp, Yunan ve Bulgar baskı ve vahşetine dayanamayarak kitleler halinde Trakya'ya ve Anadolu'ya doğru dönüş yapıyorlardı. Tuna Nehri'nin güneyinden dalga dalga gelen Türk ve Müslüman muhacirlerin ilk tutunma noktaları Makedonya ve Batı Trakya bölgeleriydi. Göçmenlerin bu bölgelere yerleştirilmesi şüphesiz devletin izlemiş olduğu güvenlik stratejisinin bir sonucuydu.[1]

XIX. yüzyılın son çeyreğinde başlayan ve yaklaşık yarım asır süren bu strateji 1912'de Balkan Savaşı'nın patlak vermesine kadar geçerliliğini korudu. 1912'de bir yandan Arnavutluk'ta meydana gelen isyan, diğer yandan Romanya hariç dört Balkan ülkesinin (Bulgaristan, Karadağ, Sırbistan, Yunanistan) oluşturduğu ittifak Osmanlı Devleti için tam bir Balkan felaketine dönüştü. İki aşamalı gelişen Balkan Savaşları'nın ilki 18 Ekim 1912'de başlar ve 30 Mayıs 1913'te Londra'da imzalanan bir antlaşma ile sona erer. Bu savaşın sonucunda Osmanlı Devleti'nin sınırları Adriyatik Denizi'nden Midye-Enez hattına kadar geriler. Bu geri çekiliş İstanbul şehrinin batı sınırına kadar olan tüm Avrupa topraklarının (Arnavutluk, Makedonya, Batı Trakya ve Doğu Trakya'nın önemli bir kısmı) elden çıkması anlamına geliyordu.

Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'dan atılmasından sonra Balkanlı devletlerin her birinin bastırmış olduğu millî ihtirasları yeniden hortladı. Bu durum, İkinci Balkan Savaşı dediğimiz Balkanlılar arası yeni bir savaşın çıkmasına sebep oldu (29 Haziran 1913). Makedonya'nın paylaşılamaması üzerine ortaya çıkan bu savaş Osmanlı Devleti'ne bir fırsat verdi. Bu fırsat, bir bütün teşkil eden Trakya'nın ancak doğu kesiminin Bulgar işgalinden kurtarılmasına yetti. Uluslararası konjonktürün etkisiyle Osmanlı Devleti düzenli ordularını Meriç Nehri'nin batısına geçiremedi. Ancak Batı Trakya'ya, Teşkilat-ı Mahsusa'ya bağlı 115 kişilik bir müfrezeyi geçirmekten de geri kalmadı. Kuşçubaşı Eşref (Sencer) komutasındaki bu birlik Meriç'in batısına geçerek buradaki Türk milis kuvvetleriyle birleşerek Batı Trakya'yı Bulgar işgalinden kurtardı ve bölgede "Garbî Trakya Hükümet-i Muvakkatesi" adlı bir siyasî örgütlenme meydana getirdi. Batı Trakya'da meydana gelen bu oluşum, Bulgaristan ve

* Bu yazı, IRCICA tarafından 13-17 Ekim 2010'da Üsküp/Makedonya'da düzenlenen Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Dördüncü Milletlerarası Kongresi'nde sunulmuş tebliğin gözden geçirilmiş halidir.

** Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, hikmet61@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0002-3957-9174.

1 Aram Andonyan, *Balkan Harbi Tarihi*, Sander Yayınevi, İstanbul, 1975, s. 92.

Avrupa'nın büyük devletlerini rahatsız etmişti. Osmanlı Devleti'ne yapılan baskılar sonucunda dönemin iktidarını elinde bulunduran İttihat ve Terakki yönetimi Batı Trakya'daki birliklere geri dönme emrini verdi. Bunun üzerine Batı Trakya'nın yöneticileri "Garbî Trakya Hükümet-i Müstakilesi"ni ilan ettiler. Batı Trakya'da ezici bir çoğunluğu teşkil eden Türklerin bağımsız ve özgür yaşamaya yönelik atmış oldukları bu cesaretli adım uzun soluklu olmadı.

Osmanlı Devleti, Batı Trakya'daki Türklerin hakkını korumak istemekle beraber Balkan devletleri arasında yeni bir birlik kurulmasından endişe ettiği için bu devlete açıktan yardım edemedi. Sonuçta, 29 Eylül 1913 günü yapılan İstanbul Antlaşması ile Batı Trakya, bölgede yaşayan Türklerin hakları güvence altına alınarak Bulgaristan'a bırakıldı ve 1919 yılına kadar bu devletin idaresi altında kaldı. 1913'te nüfusun %80'i Türk olan Batı Trakya'nın %5 nüfus oranına sahip Bulgarlara bırakılması hem bölgede yaşayanların hem de Türk kamuoyunun kolay kabul ve hazmedeceği bir durum değildi. Bu yüzden bölge gerek Bulgaristan'ın idaresi altında kaldığı altı yıl, gerekse Müttefik Devletler (1919-1920) ve Yunan işgalinde (1920-1923) kaldığı dört yıl boyunca büyük askerî, siyasî ve sosyal çalkantılar içerisinde olmuştur. 29 Eylül 1913 İstanbul Antlaşması'ndan bölgenin Yunanistan'a bırakılış tarihi olan 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması'na kadar geçen 10 yıllık zaman zarfında Batı Trakya meselesi Türk milletinin, dolayısıyla onun kurmuş olduğu Türk Devleti'nin en önemli meselelerinden biri olmuştur.

Osmanlı Devleti yöneticileri, elden çıkış tarihi olan 1913'ten itibaren Batı Trakya'dan muhacir kabul etmeyerek buradaki Türk çoğunluğun varlığını devam ettirmesini sağlamışlardır. Bu durum, Osmanlı Hükümeti'nin Batı Trakya'nın geri alınabileceği ümidini kaybetmediğini göstermektedir.[2] Bunun yanında hükümet, Yüzbaşı Fuat (Balkan) Bey liderliğinde faaliyet gösteren "Batı Trakya Kurtuluş Komitesi"ni 1915-1917 yılları arasında destekleyerek bölgeye yönelik hassasiyetini sürdürmüştür.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Osmanlı Devleti'nin de içinde bulunduğu Merkezî Devletler (Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Bulgaristan) mağlup olunca Batı Trakya bölgesi Yunanistan'ın da içinde bulunduğu Müttefik Devletler'in (İngiltere, Fransa, İtalya vs.) eline geçer. Bu süreçte, Wilson prensiplerinin *self determinasyon* ile ilgili maddesinden ilham alan Batı Trakya Türkleri, 17 Ekim 1919'da Batı Trakya Devleti'ni kurarlar. Ancak bu siyasî oluşum da uzun sürmez ve 22 Mayıs 1920'de Yunan ordusunun Batı Trakya'yı işgaliyle son bulur.

30 Ekim 1918'de Birinci Dünya Savaşı'nın galipleri ile imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecini hızlandırır ve Türk topraklarının işgal edilmesi ortamını sağlar. Böyle bir ortamda Türk Milleti, Mustafa Kemal Paşa liderliğinde Millî Mücadelesini başlatır ve hangi şartlarda barışa razı olacağını tüm dünyaya ilan eder. Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarının son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nca kabul edilmesiyle ortaya çıkan ve Türk Millî Mücadelesi'nin manifestosu niteliğinde olan Misak-ı Millî'de Batı Trakya meselesi de yer almıştır. Millî nitelikli Türk Devleti'nin sınırlarını tespit eden altı maddelik bu belgenin 3. maddesi Batı Trakya ile ilgilidir ve şu şekilde kaleme alınmıştır: *"Geleceği Türkiye ile yapılacak barışa bırakılan Batı Trakya'nın hukuksal durumu da, özgürce yapılacak halkoyu sonucuna uygun bir biçimde ortaya konulmalıdır"*. Şüphesiz bu ifade, Türk Millî Mücadelesi'ni yürüten önder kadronun Türk çoğunluğun yaşadığı yerleri istiklâline kavuşturma ve bir bütün içerisine alma hassasiyetini yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, aynı zamanda, Wilson prensiplerine ve uluslararası hukuka da dayandırılmıştır.

2 H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makûs Talihi: Göç*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001, s. 111.

1919-1922 yılları arasında sürdürülen Türk Millî Mücadelesi, 11 Ekim 1922 tarihli Mudanya Ateşkes Antlaşması ile askerî boyutunu tamamlamış; Anadolu ve Doğu Trakya, Yunan işgalinden kurtarılmıştır. Batı Trakya meselesiyse Lozan Barış Konferansı'nda, Balkanlar'da yitirilen toprakların ve yabancı yönetim altında bırakılmak zorunda kalınan Türk azınlıkların simgesi olarak müzakere masasına havale edilmiştir.[3]

1. LOZAN KONFERANSI'NDA BATI TRAKYA SORUNU

20 Kasım 1922 tarihinde başlayan Lozan Konferansı'nda ilk ele alınan konulardan biri Türkiye'nin Avrupa sınırı meselesiydi. 22 Kasım 1922 tarihli oturumda başkanlığını İngiliz delegesi Lord Curzon'un yaptığı Arazi ve Askerlik Komisyonu, Türkiye'nin Trakya sınırını görüşmeye başladı. Lord Curzon, ilk sözü Türk delegasyonunun başkanı İsmet Paşa'ya verdi. İsmet Paşa, Doğu Trakya için 1915 yılındaki sınırın geçerli olmasını ve Batı Trakya için de halkoyuna başvurulmasını istedi.[4]

Lozan Konferansı'nın gündemine bu şekilde giren Batı Trakya Meselesi, konferansın 23, 24 ve 25 Kasım tarihli oturumlarında tartışıldı. Bu oturumlarda Türk delegasyonu Misak-ı Millî'den kaynağını alan Batı Trakya için halkoyuna müracaat edilmesi tezini ısrarla savundu. Türk tarafı tezini nüfus ve taşınmaz mallara yönelik istatistikî verilerle de destekliyordu. Türk tezine göre, Batı Trakya'daki nüfusun genel görünümü ve taşınmaz malların dağılımı şöyle idi:

Tablo 1: Batı Trakya'da Nüfusun Genel Görünümü

Şehirler	Türkler	Rumlar	Bulgarlar	Yahudiler	Ermeniler
Gümülcine	59.967	8.834	9.997	1.007	360
Dedeağaç	11.744	4.800	10.227	253	449
Sofulu	14.736	11.542	5.490	-	-
İskeçe	42.671	8.728	522	220	114
Toplam	129.120	33.910	26.266	1.480	923
Genel Toplam: 191.699					

Tablo 2: Batı Trakya'da Taşınmaz Malların Milliyetlere Göre Dağılımı

Türkler	% 84
Bulgarlar	% 10
Rumlar	% 5
Çeşitli	% 1

Türk delegasyonunun Wilson ilkelerinde yer alan *"serbest idare"* prensibinden hareketle ortaya atmış olduğu tezlere başta Lord Curzon olmak üzere Venizelos ve Sırp-Hırvat-Sloven temsilcisi Ninçiç karşı çıkmışlardır. Arazi sorunlarının ve Batı Trakya'nın durumunun görüşüldüğü 25 Kasım 1922 tarihli toplantıda Müttefikler adına en son sözü Lord Curzon almış ve şu değerlendirmeyi yapmıştır:

3 Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu,* Bilgi Yayınları, İstanbul, 1991, s. 34-35.

4 Seha L. Meray, *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler,* Takım: I, Cilt: I, Kitap: I, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1969, s. 20.

"...Türk heyeti Batı Trakya'da halk oylamasına gidilsin teklifini ileri sürmekle siyasi bir müracaatta bulunmaktadır. Batı Trakya'da halk oylamasına müracaat, Türklerin bu bölgede çoğunluk teşkil ettiğini bu suretle meydana çıkararak, ileride buraları Türkiye'nin geri alabilmesi için bir imkân oluşturur. İşte Müttefikler Türkiye'ye bu hakkı tanımaya eğilimli değillerdir. Türk heyeti, milletlerin serbestçe idare esasını ortaya atan Wilson prensiplerine dayanmaktadır. Ancak 'serbest idare' tabirini icat etmekle Wilson'un dünya barışı üzerine korkunç bir darbe indirmiş olup olmadığı şüphelidir...".[5]

Türk-Yunan sınırı ve Batı Trakya sorunu sert tartışmalardan sonra bir tarafa bırakıldı. Bu konunun görüşüldüğü Arazi ve Askerlik Sorunları Komisyonu'nun birinci komitesinde toplam 13 oturum yapılmıştır. Bunların yedisi Lozan Konferansı'nın birinci devresinde (20 Kasım 1922 - 4 Şubat 1923), altısı ise ikinci devresindedir (23 Nisan 1923 - 24 Temmuz 1923). Türkiye ile Yunanistan arasındaki arazi sorunları kesin olarak 17 Temmuz 1923 tarihli oturumda sonuçlanmıştır. Bu konuyla ilgili belgeler 24 Temmuz 1923'te imzalanmıştır.[6]

Lozan Konferansı'nda Türk heyeti, Batı Trakya için plebisit formülünü işletememiş ve Barış Antlaşması'nın 37. - 44. maddelerinde yer alan azınlıkların korunmasına dair hükümlerin, 45. maddeyle mübadeleden hariç tutulan Batı Trakya Türkleri için de geçerli olacağı teminatıyla yetinmek durumunda kalmıştır.

Batı Trakya Türklerinin özgürlük ve bağımsızlık uğrunda on yıldır sürdürmüş oldukları mücadelelerinde son umut olarak görmüş oldukları Lozan Konferansı, onlara sadece *"azınlık hukuku"* sunuyordu. Böylece Batı Trakya bölgesi, Türk Devleti'nin rızası ve garantörlüğünde sınır dışında bırakılan ilk Türk topluluğu oluyordu. Aynı zamanda Batı Trakya Türkleri, Yunanistan'ın varlığını resmen tanıdığı tek azınlık grubu olarak tarihteki yerlerini ve yeni rollerini alıyorlardı.[7]

2. LOZAN SONRASINDA BATI TRAKYA'DAN TÜRKİYE'YE DOĞRU BAŞLAYAN GÖÇ

Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması ve Türkiye Cumhuriyet'inin ilan edilmesiyle birlikte çeşitli ülkelerden Türkiye'ye doğru göç trafiği hız kazanmıştı. Bir taraftan Yunanistan ile yapılan Mübadele Sözleşmesi (30 Ocak 1923) uyarınca Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen 500 bine yakın mübadilin sevk ve iskân işlemleri sürerken, diğer yandan Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya gibi Balkan ülkelerinden Türk ve Müslüman kökenli insanların toplu ya da dağınık bir şekilde Türkiye'ye doğru göçleri ortaya çıktı.[8]

Bu arada, mübadele dışı tutulan Batı Trakya Türklerinde de göç eğilimi başladı.[9] Bu göçlerin ortaya çıkmasında Yunan Hükümeti'nin Anadolu'dan gelen *"Mübadil Rumların"* büyük bir kısmını Batı Trakya bölgesine yerleştirmesi ve bölgenin demografik yapısını değiştirmek

5 Ali Naci Karacan, *Lozan*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971, s. 128-129.

6 Kamuran Gürün, "Türk-Yunan İlişkileri ve Lozan Antlaşması", *Atatürk Türkiyesi'nde Dış Politika Sempozyumu*, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 1984, s. 24-25.

7 Stefanos Yerasimos, *Milliyetler ve Sınırlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1995, s. 36.

8 Hikmet Öksüz, "İkili İlişkiler Çerçevesinde Balkan Ülkelerinden Türkiye'ye Göçler ve Göç Sonrası İskân Meselesi (1923-1938)", *Atatürk Dergisi*, Cilt: III, Sayı: 1, 2000, s. 185.

9 Aslında Türk Hükümeti'nin Batı Trakya'dan rastgele muhacir ve mülteci kabul edilmemesine yönelik 4 Kasım 1923 tarihli kararı vardı. Ancak değişik dönemlerde bu karardan istisnai yöntemlerle dönülmüştür. *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA),* 030.18.1.1/16.79.7.

istemesi en önemli faktör olarak göze çarpmaktadır. Bu durum, Batı Trakya bölgesinde var olan nüfus ve arazi mülkiyeti oranlarının hızlı bir şekilde Türklerin aleyhine değişmesine neden olmuştur. Batı Trakya Türklerinin aleyhine gelişen bu sosyal ve ekonomik değişime azınlık psikolojisinin dayanılmazlığı da eklenince Türkiye'ye doğru göç çare olarak düşünülmeye başlanacaktır. Göçün sebeplerini şu şekilde maddeleştirebiliriz:[10]

- Aile başına düşen 1,5 dönümlük arazinin meydana getirmiş olduğu ekonomik sıkıntı. Bu özellikle, İskeçe'nin dağlık kesimlerinde yaşayan ve geçimlerini sadece tütüncülükle temin eden insanları etkilemektedir.
- Yunan Hükümeti'nin özel maksatlarla büyük çiftlikleri satın almak veya el koymak suretiyle Türk köylüsünü arazisiz bırakmak istemesi ve buralara nüfus dengesini Türklerin aleyhine değiştirecek şekilde Rum göçmenlerin yerleştirilmesi.
- Anadolu'dan gelen Rum göçmenlerin Türk köylerine yerleştirilmesinin yaratmış olduğu huzursuzluk ve iki toplum arasında baş gösteren geçimsizlik.

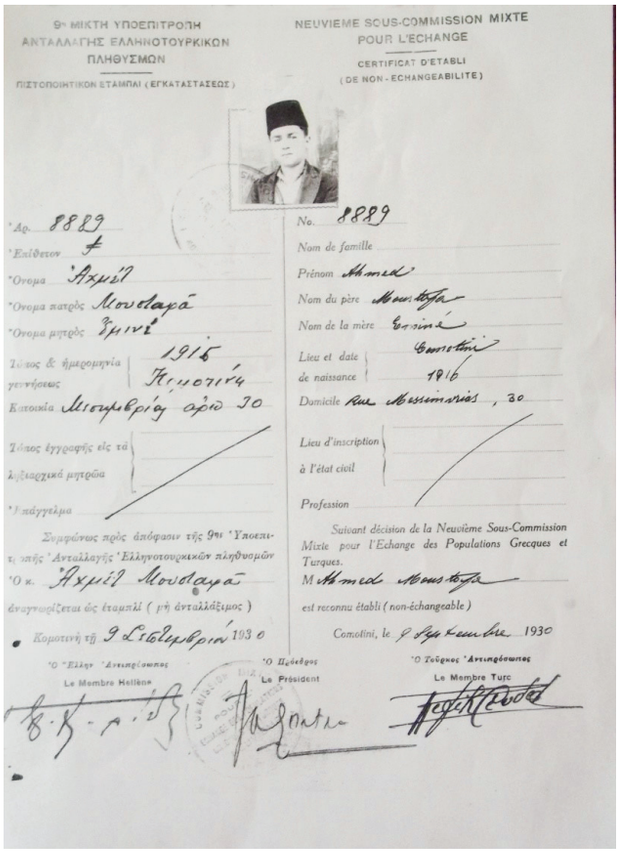
9η ΜΙΚΤΗ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ
ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ
ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΕΤΑΜΠΑΙ (ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ)

NEUVIEME SOUS-COMMISSION MIXTE
POUR L'ECHANGE
CERTIFICAT D'ETABLI
(DE NON-ECHANGEABILITE)

No. 8889

Nom de famille
Prénom Ahmed
Nom du père Moustafa
Nom de la mère Emine
Lieu et date de naissance Gumultzina 1916
Domicile Rue Messimvrias, 30
Lieu d'inscription à l'état civil
Profession

Suivant décision de la Neuvième Sous-Commission Mixte pour l'Echange des Populations Grecques et Turques.
Mehmed Moustafa
est reconnu établi (non-échangeable)
Comotini, le 9 Septembre 1930

Le Membre Hellène
Le Président
Le Membre Turc

Görsel 1: Bir Batı Trakya Türk'üne ait etabli belgesi (Nilüfer Erdem arşivi)

- Rum göçmenlerin, Türklere ait harman yeri işgali, ekinleri ateşe verme, arazi işgali, tehdit, sövüp sayma ve bıçaklama gibi eylemlerle ortaya çıkan fizikî ve psikolojik baskı.
- Batı Trakya Türklerinin azınlık psikolojisini bir türlü kabullenememeleri.
- Hukuk dışı yöntemlerle ellerindeki mal ve emlaki gasp edilen Türk azınlığın şikâyetini dinlettirecek bir makam bulamaması, verilen dilekçelere ve yapılan itirazlara zamanında cevap alınamaması, dolayısıyla adaletin gecikmesinin yaratmış olduğu mağduriyet.
- Köylerde okul ve öğretmen yetersizliği nedeniyle çocuklarını eğitememeleri ve eğitim-öğretim masraflarının Türk azınlık üzerinde yarattığı külfet.
- Okullarda Arap harfli Türkçe ile mi yoksa Latin harfli Türkçe ile mi eğitim-öğretim yapılması noktasında halk arasında çıkan ihtilaf.
- Din adamı yetersizliğinin dinî törenlerin yapılmasının önünde yaratmış olduğu engel.

10 *BCA*, 030.10.00/116.810.8.

- Türkiye'den kaçmış olan firarîlerin Batı Trakya Türk azınlığı içerisinde yaratmış oldukları kargaşa ve huzursuzluk.
- Türk vakıflarının gelir kaynaklarını kurutmak için Yunan makamlarının (Valilik, Belediye) gerçekleştirdiği keyfî/hukuk dışı kamulaştırma çalışmaları.
- Türkiye'ye göç edenlere ev, tarla ve hayvan verildiği propagandasını yaymak suretiyle haksız kazanç elde eden kişilerin türemesi.
- Göçü teşvik ederek göç eden insanların evlerini ve arazilerini yok pahasına kapatmak isteyen Türk ve Yunan kökenli arazi spekülatörlerinin etkisi.
- Bulgaristan ile Yunanistan arasında savaş çıkacağı ve Bulgarlarının Batı Trakya'yı işgal edeceği şeklinde halkı tedirgin edici haberlerin yaygınlaşması.
- Daha önce Türkiye'ye göç etmiş olanların görmüş oldukları himayenin ekonomik durumu iyi olmayan insanlar üzerinde bırakmış olduğu cesaretlendirici etki.
- Geçmiş dönemlerde Türkiye'ye göç edip yerleşmiş olan insanların akrabalarını yanlarına getirmek istemeleri ve bu yönde yapılan davetler.
- Türkler ile Rumların karışık olarak oturdukları köylerde Türk azınlığın hane ve kişi sayısında meydana gelen azalmanın yaratmış olduğu psikolojik çöküntü.
- Bankalara olan borçlarını ödeyemeyenlerin ve askerlik kaygısını taşıyanların bu yükümlülüklerinden kaçıp kurtulmak istemeleri.

Sebepleri yukarıda sıralanan Batı Trakya'dan Türkiye'ye göç hadisesi pasaportlu ve pasaportsuz olarak iki şekilde cereyan etmekteydi. Pasaport çıkartıp Türkiye'ye giriş için geçici vize alanlar geri dönmemekte; vize alamayanlar ise Dedeağaç'tan kayıklarla Meriç Nehri'ni geçmeye çalışmaktaydılar. Kaçak olarak gidenler ise Meriç'in muhtelif geçiş noktalarından ve özellikle Gâvur Adası üzerinden Türkiye'ye geçmekteydiler.

Balkan Türklüğünün bugünkü Türkiye sınırlarına doğru yaşadığı göç olgusu XIX. yüzyılın son ve XX. yüzyılın ilk çeyreğinde meydana gelen askerî ve siyasî hadiselerin bir sonucuydu. Balkan Türklüğü içerisinde önemli bir yer işgal eden Batı Trakya Türkleri, bölgenin Türk idaresinden çıkış tarihi olan 1913 yılından sonra bir başka idarenin (Bulgaristan, Yunanistan) emri altında yaşamamak için Türkiye'ye doğru göçü en önemli hedef haline getirmişlerdi. Gerek ikili, gerekse çok taraflı antlaşmaların yaratmış olduğu azınlık hukuku onları göçten vazgeçirememiştir.

3. EKONOMİK VE SOSYAL DURUM

Lozan Konferansı sırasında sunulan rakamlarda Batı Trakya topraklarının %84'ü Türklerin %5'i de Rumlarının elinde bulunuyordu. Geri kalan bölüm ise diğer etnik grupların mülkiyetindeydi. Ancak, Lozan sonrası Yunanistan'ın uygulamış olduğu politikalar yüzünden Batı Trakya'nın hem nüfus hem de ekonomik yapısında Türkler aleyhine Yunanlar lehine önemli değişiklikler olmuştur.

1923'te Batı Trakya'da 14.500 büyük esnaf, 8.600 orta esnaf ve 5.600 küçük esnaf ekonomik faaliyet gösteriyordu.[11] Zaman içerisinde uygulanan ekonomik politikalar yüzünden

11 Cengiz Orhonlu, "Yunanistan Türkleri", *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*, Sayı: 36, Şubat 1988, s. 63.

Görsel 2: İskeçe Türk Gençler Yurdu (Nilüfer Erdem arşivi)

Batı Trakya'daki Türk esnafların sayısı gitgide azalmış, hatta yok olma durumuna düşmüştür. Bu durum tarım alanında da kendini göstermiştir. Halkının büyük çoğunluğu tarımla uğraşan Batı Trakya Türkleri, Yunan Millî Bankası ve Ziraat Bankası'nın takip ettiği politikalar yüzünden büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalmışlardır. Şöyle ki; adı geçen bankalar hem Türklere hem de Yunanlara krediler açmaktaydılar. Ancak, ödeme zamanı geldiğinde borçlular ekonomik sıkıntılar yüzünden ödeme imkânı bulamayınca Yunanların ödeme süresi uzatılırken, Türklerin emlaki haczediliyor ve böylece Türkler iflasa doğru sürükleniyordu.[12] Azınlığın elindeki topraklar, tapular sorun yapılarak ve özellikle kamulaştırma yoluyla 1930'lu yıllar boyunca azaltılmaya devam edilmiştir. *"Kıyı ve Sınır Bölgeleri"*nde taşınmaz mal alım satımını izne bağlayan 1938 tarih ve 1366 sayılı yasa bu dönemde çıkartılarak, 1930 öncesinde Rum göçmenlerin zorla yerleşmesi sonucunda kamulaştırılarak Türklerden alınan malların eski sahiplerince geriye alınması engellenmiştir.[13] Ekonomisi hayvancılık ve tütün ekiciliğine dayanan Batı Trakya Türkleri karşı karşıya kaldıkları bu sıkıntılar yüzünden çareyi Türkiye'ye göç etmekte bulmuşlardır.

Batı Trakya'da azınlık halinde yaşamakta olan Türkler İskeçe, Gümülcine ve Dedeağaç'ta olmak üzere 3 müftülük halinde teşkilatlandırılmışlardır. Ancak bunları koordine edecek bir baş müftü yoktur.[14] Bu durum cemaat arasında dış tahriklere bağlı olarak aykırı fikirlerin kolayca yerleşmesine sebep olmaktaydı.

Müftüler evlilik, boşanma ve miras konularında yetkiliydiler ve bu işleri düzene koyuyorlardı.[15] Sosyal hayatın en önemli parçalarından birisi olan vakıfların yönetimini belirtilen illerde bulunan cemaat yöneticileri yapıyordu. Vakıfların gelirleri ise dükkân ve ev kiralarından, tarla, bağ ve otlaklardan, ayrıca zekât ve fitrelerden sağlanmaktaydı.[16] Gerek müftülerin ve gerekse vakıfları yönetecek kişilerin seçimine Yunan Hükümeti'nin müdahalelerde bulunması azınlık arasında devamlı huzursuzluk yaratmıştır.

Antlaşmalar çerçevesinde korunan kurumların yanında, ele almış olduğumuz dönemde Batı Trakya'da değişik eğilimlere sahip dernekler de kurulmuştur. Bunlar 1927'de İskeçe'de teşkil edilmiş olan "Türk Gençler Yurdu", 1928'de Gümülcine'de "Gümülcine Türk

12 Yaşar Nabi, *Balkanlar ve Türklük,* Ulus Basımevi, Ankara, 1936, s. 225-226.

13 Oran, *Age,* s. 279.

14 Orhonlu, "Yunanistan Türkleri", s. 63.

15 Alexsandre Popovic, *Balkanlar'da İslam,* İnsan Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 334.

16 Orhonlu, "Yunanistan Türkleri", s. 63.

Gençler Birliği", 1930'da İskeçe'de "Türk Ocağı", 1933'te Gümülcine'de "Batı Trakya Türk İlkokul Öğretmenler Birliği", 1933'te Gümülcine'de "Gümülcine Yoksul Türk Mektep Çocuklarına Bakım Birliği", 1936'da İskeçe'de "İskeçe Türk Birliği" ve Gümülcine'de "Rodop-Evros Türk Öğretmenler Birliği" ile 1933'te kurulmuş olan "İttihad-ı İslâm Cemiyeti"dir.[17] Türk Gençler Yurdu, Gümülcine Türk Gençler Birliği, Türk Ocağı, İskeçe Türk Birliği ve Rodop - Evros Türk Öğretmen Birliği gibi dernekler, Batı Trakya Türklerinin Türkiye'deki inkılâpları takip etmesini ve bölge Türklerinin eğitiminde "Yeni Türk Alfabesi"ne geçilmesini savunurken, "İttihad-ı İslâm Cemiyeti" bunun karşısında yer almış[18] ve okullarda hafta sonu tatilinin Cuma'dan Pazar'a alınmasına karşı çıkmıştır.[19]

4. EĞİTİM VE KÜLTÜREL DURUM

Lozan Barış Antlaşması'nın 40. ve 41. maddeleri gereği Türkiye, idaresindeki azınlıklara eğitim ile ilgili haklar tanıyordu. Yunanistan da aynı antlaşmanın 45. maddesi ile idaresi altındaki Müslüman azınlık için aynı hakkı tanımıştır. Ancak Yunanistan, Lozan Antlaşması'ndan sonra Türk toplumunun eğitimini sistemli olarak baltalamıştır.[20]

1930 Türk-Yunan dostluğuyla iki ülke ilişkileri olumlu bir havaya bürünmüş, bu durum Batı Trakya Türklerinin eğitimine de olumlu yönde yansımıştır. 1930-1941 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti Gümülcine Başkonsolosluğu'nun organizasyonuyla her yıl bölgeden Türkiye'ye 5-8 öğrenci gönderilmiş ve bunlar öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek için öğretmen okullarına yerleştirilmişlerdir. Ne yazık ki bunların bir kısmı Yunanistan'a dönmeyerek Türkiye'ye yerleşmişlerdir. Batı Trakya'ya dönenler de yine Yunan baskısına dayanamayarak kurtuluşu Türkiye'ye göç etmekte bulmuşlardır.[21]

Batı Trakya Türkleri, fikrî mücadele ve faaliyet bakımından Balkan Türkleri arasında hemen hemen en ön safta yer almaktadırlar. Bunun en önemli nedeni, devamlı bir basın ve yayın hayatına sahip olmalarıdır. Basın hayatında İskeçe ve Gümülcine olmak üzere iki merkez söz konusudur. Çıkan gazeteler devamlılık göstermemekle beraber, daima birbiri ardına çıkartılmışlardır. Bu da topluluğun kültür ve fikir gücünü göstermektedir.[22]

İki savaş arası dönemde Batı Trakya'da yirmiye yakın gazete çıkartılmıştır. Çeşitli nedenlere bağlı olarak çok uzun ömürlü olamayan bu gazeteler birbirlerine karşı da rakip durumdaydılar.

Gazetelerin yayın politikalarını kabaca iki kısımda değerlendirmek mümkündür:

a- Türkiye yanlısı, milliyetçi ve Türk inkılâplarını destekleyenler,

b- Türkiye karşıtı, anti-milliyetçi ve Cumhuriyet aleyhinde faaliyet gösterenler.

17 Popovic, *Age*, s. 334-335.

18 Popovic, *Age*, s.334-335.

19 Ergün Aybars-Kemal Arı, "The Past and Present of Western Thrace", *Turkish Review,* Volume: 4, Number: 20, Summer 1990, p. 34.

20 Erdoğan Merçil, "Batı Trakya Türkeri'nin Eğitim Meselesi ve Yunan Baskısı", *Türk Kültürü,* Sayı: 44, Haziran 1966, s. 33.

21 *Agm*, s. 33-34.

22 Orhonlu, "Yunanistan Türkleri", s. 63.

Tablo 3: İki Savaş Arası Dönemde Batı Trakya'da Çıkan Türkçe Gazeteler[23]

Gazetenin Adı	Sahibi	Basıldığı Yer	Çıktığı Yıllar	Yayın Politikası
Zaman	Tahsin Ziya	İskeçe	Lozan Sonrası	Seçim gazetesi
İmdat	Sedat Hakkı	İskeçe	1924	-
Yeni Ziya	Mehmet Hilmi	İskeçe	1925-1926	Milliyetçi
İtila	Çopur İsmail Hakkı	İskeçe	1925-1930	Anti-Milliyetçi
Adalet	Aziz Nuri	Gümülcine	1927	Anti-Milliyetçi
Yeni Yol	Mehmet Hilmi Osman Nuri Hıfzı Abdurrahman	İskeçe	1926	Milliyetçi
Yeni Adım	Mehmet Hilmi	İskeçe	1926-1936	Milliyetçi
Yarın	Mustafa Sabri	Gümülcine- İskeçe	1927-1930	Anti-Milliyetçi
Peyam-ı İslâm	Mustafa Sabri	İskeçe	1930	Anti-Milliyetçi
Zaman	Ayazzade Tahsin	Gümülcine	1928	Özel Propaganda
İnkılâp	Hıfzı Abdurrahman	İskeçe	1930-1931	Milliyetçi
Milliyet	H. Hüseyin Fehmi	İskeçe	1931-1968	Anti-Milliyetçi
Trakya	Osman Nuri	İskeçe	1932-1965	Milliyetçi
Ülkü	İsmail Şahap	Gümülcine	1933-1935	Milliyetçi
Cumhuriyet	İsmail Demir Serdaroğlu	İskeçe	1933	Özel Propaganda
Müdafaa-yı İslâm	İttihad-ı İslâm Cemiyeti[24]	Gümülcine	1935-1941	Anti-Milliyetçi
Ulus	-	-	-	-

5. BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞININ YUNAN PARLAMENTOSU'NDA TEMSİLİ

Yunanistan'da 1920'den sonra yapılan ilk genel seçimlerde parlamentoya 40 civarında Türk milletvekili girmiştir.[25] Bunlardan dördü Batı Trakya bölgesinden seçilmiştir. Diğerleri Yunanistan'ın çeşitli bölgelerinden, hatta Yunan işgaline giren Doğu Trakya'dan seçilmişlerdi. Örneğin, Trakya'nın Yunan işgaline düştüğü 1920-1922 yıllarında Neyyir Mustafa isminde bir şahıs Yunanlarla işbirliği yaparak Yunan Parlamentosu'nda Edirne milletvekili olarak görev yapmıştır.[26]

Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra azınlık statüsüyle Yunan vatandaşlığında kalan Batı Trakya Türkleri bu tarihten sonra yapılan ilk seçimde (16 Aralık 1923) parlamentoya ancak üç milletvekili sokabilmişlerdir. 1924 yılının başlarında Kralın ülkeyi terk etmesi ve 25 Mart 1924'te cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra yapılan ilk genel seçimde (7 Kasım 1926) Batı Trakya Türk azınlığı daha iyi organize olarak Yunan Parlamentosu'na dört milletvekili sokmuş ve bu konumunu kralın ülkeye dönüş tarihi olan 1935 yılına kadar sürdürmüştür. Halk oylaması neticesinde cumhuriyetten krallığa geri dönüş yapan ve oradan da diktatörlüğe yönelen Yunanistan'da 26 Ocak 1936 tarihinde yapılan seçimlerde Batı Trakya Türkleri ancak iki milletvekili çıkartabilmişlerdir. 4 Ağustos 1936 tarihinde

23 Adil Özgüç, *Batı Trakya Türkleri*, Kutluğ Yayınları, İstanbul 1974, s. 116-125; Feyyaz Sağlam, "Batı Trakya'da Türkçe Yayınlar", *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Bildiriler*, Ankara 1999, s. 357-361; Popovic, *Age*, s. 336-338.

24 Gümülcine'de faaliyet gösteren İttihad-ı İslâm Cemiyetinin eski harflerle bastırdığı ve Türkiye aleyhinde irticaî yazılar ihtiva eden beyannamelerinin ülkemize girişi Bakanlar Kurulunun 15/7/1933 tarih ve 14699 sayılı kararıyla yasaklanmıştır (*BCA*, 030. 18.01 / 30.51.19).

25 "Batı Trakya Türklerinden Meclise Girenler", *İleri Gazetesi*, (Gümülcine), 7 Aralık 2001, s. 6.

26 *BCA*, 030.18.01/Ek. 86-21.

Metaksas diktatörlüğüne giren Yunanistan'da parlamento feshedilmiş ve 10 yıl boyunca seçim yapılmamıştır.

Tablo 4: Yunan Parlamentosu'na Giren Batı Trakya Türk Milletvekilleri (1920-1936)

Seçim Tarihi	Gümülcine Bölgesi	İskeçe Bölgesi
1 Kasım 1920	Hafız Salih Hafız Galip Arif Arifzade	Hasan Abdurrahimoğlu
16 Aralık 1923[27]	Mustafa Deveci	Müderris Mestan Efendi
7 Kasım 1926	Hafız Galip Mustafa Deveci	Şükrü Mahmutoğlu Fehmi Haşimbeyzade
19 Ağustos 1928	Hafız Galip Cezayirli Muhtar Ali Rıza	Niyazi Mumcu Halil Karaçanlı
25 Eylül 1932	Hafız Galip Mustafa Deveci Hatip Yusuf	Hasan Abdurrahimoğlu
5 Mart 1933	Hafız Galip Mustafa Deveci	İbrahim Demir Serdarzade Hasan Abdurrahimoğlu
9 Haziran 1935	Hatip Yusuf Baytar Mehmet	Niyazi Mumcu Hamdi Hüseyin Fehmi
26 Ocak 1936	Hafız Galip	Hamdi Hüseyin Fehmi

SONUÇ

Batı Trakya, 1364 tarihindeki fethinden elden çıkış tarihi olan 1913 yılına kadar toplam 549 yıl Türk hâkimiyetinde kalmıştır. 1913'ten günümüze doğru bölge; Bulgaristan (1913-1919), Müttefik Devletler adına Fransa (1919-1920) ve 1920'den itibaren de Yunanistan'ın kontrol ve siyasî hâkimiyetindedir.

Batı Trakya meselesi, Lozan Barış Konferansı'nda Balkanlar'da yitirilen toprakların ve yabancı yönetim altında bırakılmak zorunda kalınan Müslüman azınlıkların simgesi olarak müzakere masasına kondu. Lozan Konferansı'nın gündemine giren Batı Trakya Meselesi, Konferansın 23, 24 ve 25 Kasım günlü oturumlarında tartışıldı. Bu oturumlarda Türk delegasyonu Misak-ı Millî'den kaynağını alan Batı Trakya sorunu için halkoyuna müracaat edilmesi tezini ısrarla savundu. Türk tarafı bu tezini nüfus ve taşınmaz mallara yönelik istatistikî verilerle de desteklemiştir.

Lozan Konferansı'nda Türk heyeti, Batı Trakya için plebisit formülünü işletememiş ve Barış Antlaşması'nın 37. - 45. maddelerinde yer alan azınlıkların korunmasına dair hükümlerin, mübadeleden hariç tutulan İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türkleri için geçerli olacağı teminatıyla yetinmek durumunda kalmıştır.

Lozan sonrasında Batı Trakya Türk azınlığının durumu, Türk-Yunan ilişkilerine bağlı olarak şekillenmiştir. İlişkilerin normal seyrettiği dönemde Batı Trakya Türkleri azınlık hukukundan doğan haklarını daha rahat kullanırken; gerginlik dönemlerinde Yunan hükümetlerinin baskı

27 Bu seçimde Dimetoka'dan Yunan Parlamentosu'na girmeyi başaran ilk ve tek Türk azınlık temsilcisi Hasan Eminbeyzade'dir. "Batı Trakya Türklerinden Meclise Girenler", *İleri Gazetesi*, (Gümülcine), 7 Aralık 2001, s. 6; Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine Komotini), 2015, s. 162-164.

ve yıldırma politikaları ile karşı karşıya kalmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri ise Batı Trakya Türklerinin antlaşmalardan doğan haklarını uluslararası hukuk kaideleri çerçevesinde koruma ve takip etmede tereddüt göstermemişlerdir.

"İki Savaş Arası Dönem" olarak adlandırılan 1919-1939 yılları arasında Batı Trakya Türklerinin bir kısmı Türkiye'ye doğru göçe yönelmişlerdir. Geride kalanlar azınlık statüsüne düşmelerinin üzerlerinde bırakmış olduğu psikolojik etkiyi kırmak ve kimliklerini ayakta tutmak için hukukî yolları ve imkânları denemiş, bir yandan gençlik ve öğretmen dernekleri kurarak; diğer yandan gazeteler çıkartarak varoluş mücadelesini sürdürmüşlerdir.

KAYNAKÇA

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA).

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Ağanoğlu, H. Yıldırım, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makûs Talihi: Göç*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001.
Andonyan, Aram, *Balkan Harbi Tarihi*, Sander Yayınevi, İstanbul, 1975.
Erdem, Nilüfer, "Yunan İdaresinin İlk Yıllarında Batı Trakya Türklerinin Eğitimi", *Yitik Hafızanın Peşinde Üsküp Konuşmaları*, (Ed. Mehmet Dursun Erdem, Necip Fazıl Kurt, Özcan Güngör), Pruva Yayınları, Ankara, 2019, ss. 559-580.
Hatip, Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.
Karacan, Ali Naci, *Lozan*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971.
Meray, Seha L., *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler,* Takım: I, Cilt: I, Kitap: I, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1969.
Nayır, Yaşar Nabi, *Balkanlar ve Türklük,* Ulus Basımevi, Ankara, 1936.
Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu,* Bilgi Yayınları, İstanbul, 1991.
Özgüç, Adil, *Batı Trakya Türkleri*, Kutluğ Yayınları, İstanbul 1974.
Popovic, Alexsandre, *Balkanlar'da İslam,* İnsan Yayınevi, İstanbul, 1995.
Yerasimos, Stefanos, *Milliyetler ve Sınırlar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.

Makale ve Bildiriler

Aybars, Ergün & Arı, Kemal, "The Past and Present of Western Thrace", *Turkish Review,* Volume: 4, Number: 20, Summer 1990, pp. 25-39.
Gürün, Kamuran, "Türk-Yunan İlişkileri ve Lozan Antlaşması", *Atatürk Türkiyesi'nde Dış Politika Sempozyumu*, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 1984, ss. 15-43.
Merçil, Erdoğan, "Batı Trakya Türkeri'nin Eğitim Meselesi ve Yunan Baskısı", *Türk Kültürü,* Sayı: 44, Haziran 1966, s. 33.
Orhonlu, Cengiz, "Yunanistan Türkleri", *Belgelerle Türk Tarih Dergisi,* Sayı: 36, Şubat 1988, s. 63.
Öksüz, Hikmet, "İkili İlişkiler Çerçevesinde Balkan Ülkelerinden Türkiye'ye Göçler ve Göç Sonrası İskân Meselesi (1923-1938)", *Atatürk Dergisi*, Cilt: III, Sayı: 1, Erzurum 2000, ss. 169-188.
Sağlam, Feyyaz, "Batı Trakya'da Türkçe Yayınlar", *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Bildiriler*, Ankara 1999, ss. 357-364.

Süreli Yayınlar

İleri Gazetesi

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDAN YUNANİSTAN'DA CUNTA İDARESİNE BATI TRAKYA TÜRKLERİ

Tuğba ERAY BİBER*

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Lozan Barış Konferansı ile devletlerarası sorunlar çözülmeye çalışılmıştı. Türkiye ile Yunanistan arasında Batı Trakya Meselesi de bu sorunlar arasındaydı. 30 Ocak 1923'te Türkiye ve Yunanistan arasında Lozan'da "Türk ve Rum[1] Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" imzalandı.[2] İki devlet arasındaki bu sözleşmeye göre; Yunanistan'daki Müslüman Türkler Türkiye'ye, Türkiye'deki Rumlar da Yunanistan'a gönderileceklerdi. Bununla birlikte Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesindeki Türkler ile İstanbul'daki Rumlar mübadeleye dâhil edilmiyorlardı.[3] Mübadele sözleşmesinin dışında bırakılan azınlıkların durumları ayrıca ele alındı. Lozan Barış Antlaşması'nın birinci bölümünün üçüncü kesimindeki "Ekalliyyetlerin Himayesi (Azınlıkların Korunması)" başlıklı 37-45. maddeler ile azınlıkların statüsü belirledi.[4] Bundan böyle Batı Trakya'da kalan Türkler, azınlık statüsünde ve Yunan uyruklu olarak yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Ancak antlaşmalarla azınlık hakları verilen Batı Trakya Türkleri birçok haklarından mahrum bırakılmış ve Yunan Devleti'nin baskılarına maruz kalmışlardır. Çalışmamızın konusu olan Batı Trakya; Yunanistan sınırları içerisinde yer almakta ve Meriç (Evros), Rodop ve İskeçe (Ksanthi) illerinden oluşmaktadır. Meriç İli'nin merkezi Dedeağaç (Aleksandrupolis), Rodop İli'nin merkezi Gümülcine (Komotini) ve İskeçe İli'nin merkezi İskeçe (Ksanthi)'dir. Yunan idaresine ilk geçtiği yıllarda çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu bir bölgedir.[5]

* Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, tugba.eray.biber@msgsu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4574-7533.

1 Yazımızda Ortodoks olan Yunanca konuşan Osmanlı tebaası ve sonrasında Türkiye vatandaşı "Rum", Yunanca konuşan Ortodoks Yunanistan vatandaşı ise "Yunan" kelimesi ile anılmıştır.

2 İsmail Soysal, *Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, Cit: I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s. 177-183; Seçil Akgün, "Birkaç Amerikan Kaynağından Türk-Yunan Mübadelesi Sorunu", *Üçüncü Askeri Tarih Semineri (Türk-Yunan İlişkileri)*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1986, s. 252; Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997, s. 45-50.

3 M. Cemil, *Lozan*, II, İstanbul 1933, s. 593-595; Soysal, *Age*, s. 11-14; *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler*, İkinci Takım, Cilt: 2, (Çev. Seha L. Meray), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 10-13.

4 Cemil, *Age*, s. 593-595; Soysal, *Age*, s. 11-14; *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler*, s. 10-13; Rıdvan Topçu, *İslam Hukuku Açısından Batı Trakya'daki Müftülerin Yetkileri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2012, s. 55-58.

5 Nilüfer Erdem, "Mehmet Hilmi'ye Göre Batı Trakya Türklerinin 1930 Türk-Yunan Dostluğundan Beklentileri", *Yakın Dönem Araştırmaları*, Yıl: 8, Sayı: 15-16, 2009, 2011, s. 2; Nilüfer Erdem, "Nüfus Mübadelesi ve Batı Trakya Türkleri", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Özel Sayısı 1 Türk-Yunan İlişkileri, 2021, s. 140.

Yazımızın zaman sınırları; İkinci Dünya Savaşı'ndan Yunanistan'da Cunta İdaresine kadar olan dönemdir (1940-1967). İkinci Dünya Savaşı yıllarında Batı Trakya Türkleri yaşadıkları Bulgar zulmünden sonra, İç Savaş (Andartlık)[6] döneminde de Yunan Devleti ve komünist çeteler tarafından gerçekleştirilen çeşitli zorbalıklara maruz kalmışlardır. Batı Trakya Türklerinin bu yıllardaki durumu Türkiye'de yayımlanan ulusal gazeteler, Batı Trakya'da çıkan yerel gazeteler ve Türk arşiv belgeleri temel alınarak ortaya konulmuştur. Bu dönem, sebep-sonuç çerçevesinde kaleme alınmıştır. Ancak, Batı Trakya Türklerinin bu dönemde yaşamış olduklarına geçmeden önce, Yunanistan'ın İkinci Dünya Savaşı ve hemen sonrasında yaşamış olduğu gelişmelere değinmek yerinde olacaktır.

1. YUNANİSTAN'DA İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından bir yıl sonra, Ekim 1940'ta İtalya Büyükelçisi Emmanuel Grazzi, Yunanistan'a ültimatom verdi. Yunanistan Başbakanı İoannis[7] Metaksas'ın ültimatoma "hayır/οχι"[8] demesi üzerine 28 Ekim'de İtalyan askeri, Arnavutluk'taki yığınağını kullanarak Yunanistan'a girdi.[9] Ancak İtalya, Yunanistan'a karşı bir başarı sağlayamadı. İtalya'nın Yunanistan karşısındaki başarısızlığı sonucunda Almanya, Yunanistan'ı işgal etti (Nisan 1941).[10]

Görsel 1: İskeçe'de Alman Askeri (1941) (Hakka Davet dergisi arşivi)

Nisan 1941'de Almanlar, Batı Trakya'ya girdiklerinde Meriç (Evros) bölgesinde bulunan Yunan birlikleri, komutanlarıyla birlikte Türkiye'ye sığındılar. Yunan birlikleri Türkiye'ye sığındığında Türk subayları, birliğin içindeki Batı Trakyalı Türklere imtiyazlar sağlayarak onların ayrılmalarını istediler. Batı Trakyalı olanlara Türkiye'de serbest dolaşım hakkı verildi.[11]

6 Andartis (αντάρτης) kelimesi Yunanca "isyancı, asi, partizan, gerilla" anlamına gelmektedir. Bkz. Αγγλοελληνικο - Ελληνοαγγλικο Λεξικο [English-Greek/Greek-English Dictionary], 2007, s. 449.

7 Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

8 John C. Carr, *The Defence and Fall of Greece, 1940-1941*, South Yorkshire, 2013, s. 39; Robin Higham, *Diary of a Disaster, British Aid to Greece, 1940-1941*, University Press of Kentucky, Lexington, 2009, s. 11-12.

9 *War and Postwar Greece an Analysis Based on Greek Writings,* Prepared by Floyd A. Spencer, Washington, 1952, s. 1.

10 Elçin, Macar, *İşte Geliyor Kurtuluş/Ερχεται Το Κουρτουλους*, İzmir Ticaret Odası Kültür Sanat Tarih Yayınları, İzmir, 2009, s. 36; Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1995*, Cilt: 1-2, Alkım Yayınevi, Ankara, 2004, s. 370-371; Basil Liddell Hart, *İkinci Dünya Savaşı Tarihi,* (Çev. Kerim Bağrıaçık), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s. 144; *The Balkan Campaign 1940-1941,* Deparment of Military Art and Engineering United States Military Academy Est Point, New York, 1948, s. 7; *Peace and War; United States Foreign Policy, 1931- 1941*, by United States Deparment of State, Washington, 1942, s. 99; Gerhard K. Weinberg, *A World At Arms A Global History Of World War II*, Cambridge University Press, New York, 1995, s. 525; John S. Koliopoulos & Thanos M. Veremis, *Modern Greece A History since 1821*, Malaysia, 2010, s. 111.

11 Rahmi Ali & Tevfik Hüseyinoğlu, *(1946-1949) Yunan İç Savaş'ında Batı Trakya Türk Azınlığı,* BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2009, s. 6.

Görsel 2: Hacı Emin Ağa tarafından yaptırılmış olan İskeçe Pazaryeri Camii 1941'de, Bulgarlar tarafından yakılmazdan hemen önce. (Sabriye Kasım Delioğlu arşivi)

Almanlardan sonra Doğu Makedonya ve Batı Trakya'yı Bulgarlar işgal ettiler.[12] Nazi ordularının desteğiyle Batı Trakya ve Makedonya'yı işgal eden Bulgarlar, bölgede hemen faaliyete geçtiler. Londra Radyosu, Ege Denizi'nde Dedeağaç'tan başlamak üzere 100 millik bir sahilin Bulgaristan'a bırakılacağını duyurdu. Doğu Makedonya'nın Bulgar kuvvetleri tarafından işgali tamamlandı. İtalyan Stefani Ajansı ise İskeçe, Gümülcine, Dedeağaç, Kavala, Serez, Drama ve Dimetoka şehirlerinin Bulgaristan'a verileceğini bildiriyordu.[13]

Bulgar askerleri bölgeye gelseler de Almanlar, yönetimi hemen Bulgarlara teslim etmediler. Bölgedeki yönetim, ancak 23 Nisan 1941'de Bulgarlara devredildi ve bununla Batı Trakya bölgesinin yaklaşık dört yıllık Bulgar işgali dönemi başladı.[14] İkinci Dünya Savaşı yıllarında Bulgar işgaline uğrayan İşkece de zor günler geçirdi.[15] Türkler bütün baskılara rağmen bölgedeki varlıklarını devam ettirdiler. Açlık, yokluk, angarya ve işkenceler bölgedeki Türk varlığını yok edemedi.[16] Bu dönemde Türkiye'ye bu bölgeden yoğun göç yaşandı. Bulgarların İkinci Dünya Savaşı sırasında Batı Trakya'yı işgaliyle başlayan dönem, Batı Trakyalı Türkler için *"İkinci Bulgar Zamanı"*dır. Bulgarların Batı Trakya'da Türklere uyguladığı zulümler, günümüzde de anılarda canlı tutulmaktadır. Bulgarlar, Batı Trakya'daki Türk eserlerine de zarar verdiler. İskeçe Meydanı'nda saat kulesinin hemen yanında bulunan ve Hacı Emin Ağa tarafından yaptırılan Pazaryeri Camii, İkinci Dünya Savaşı sırasında Bulgar

12 Ali & Hüseyinoğlu, *Age,* s. 6; "Bulgarlar Garbi Trakya'yı İstilaya Başladılar", *Cumhuriyet,* 22 Nisan 1941, s. 1; "Bulgar Kralı Hitlerle Görüştü", *Yeni Sabah*, 22 Nisan 1941, s. 1.

13 "Yugoslavya, Garbi Trakya ve Makedonya", *Vatan,* 22 Nisan 1941, s. 1; "Bulgar Kralı Hitlerle Görüştü", *Yeni Sabah,* 22 Nisan 1941, s. 1.

14 22 Nisan 1941 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan habere göre Bulgarlar İskeçe, Drama ve Dimetoka'yı işgal edecekti. Bkz."Bulgarlar Garbi Trakyayı İstilaya Başladılar", *Cumhuriyet, 22* Nisan 1941, s. 1.

15 Machiel Kiel, "İskeçe", *İslam Ansiklopedisi,* Cilt: XXII, s. 555.

16 Hatipoğlu, *Age*, s. 230-231.

işgalciler tarafından yakıldı.[17] Daha sonra caminin yeniden inşaat ve tamirine izin verilmedi ve Yunan Belediyesi tarafından yeri istimlâk edilerek şehir meydanına dâhil edildi.[18] Yine İkinci Dünya Savaşı sırasında Bulgarlar, İskeçe'ye 13 kilometre uzaklıkta Karasu Nehri'nin kenarında bulunan Vezir Musâhib Mustafa Paşa Camii'ni yakıp iki minaresini de yıktılar.[19]

Ekim 1944'te Almanlar, Yunan topraklarından çekildi. Almanların bölgeden çıkmasıyla birlikte Batı Trakya'da yaşayan Türkler, Gümülcine'deki Türkiye Başkonsolosluğu'na gittiler. Başkonsolos, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'na Batı Trakya'dan yaklaşık 4.000 Türk'ün Başkonsolosluğa gelerek Türkiye'ye olan bağlılıklarını ifade ettikleri bilgisini verdi. Bayramın dört günü boyunca Başkonsolosluğu ziyaret edenler arasında İskeçe ve Gümülcine Cemaati İslamiyeleri'nin reis ve azaları, Türk Gençler Birliği reis ve azaları, müftüler, Gümülcine ve İskeçe şehirleri yanında diğer bazı kasabaların her sınıf ve meslekten halkı, çiftçi ve köylüler yer aldılar. Gece saati kısıtlamasından kurtulan bütün şehir halkı mahalle mahalle ayrılarak iki gün ve iki gece sokaklarda çalgılı halk eğlenceleri tertip etti ve her biri 500-600 civarı kişiden oluşan gruplar Başkonsolosluğun önünde şarkılar söylediler, millî oyunlar oynadılar. Sonrasında Batı Trakya Türkleri *"Yaşasın Anavatan", "Yaşasın Türkiye"* sloganları atarak cadde ve sokaklarda yürüdüler.[20]

2. YUNANİSTAN'DA İÇ SAVAŞ

İkinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan, İtalya'ya karşı büyük direniş gösterdi ve işgale karşı halk arasında da örgütlenmeler başladı. Nazi Almanyası'nın Yunanistan'ı işgali üzerine sağ ve sol görüşlü direniş örgütleri harekete geçti. İlk örgütlenme, 31 Ekim 1940'ta Yunanistan Komünist Partisi (Komunistiko Komma tis Ellados / KKE) tarafından gerçekleştirildi. Bunu, Yunan Ulusal Demokratik Birliği (Ethnikos Dimokratikos Ellinikos Sindesmos / EDES / 1941-1945), Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Hareketi (Ethniki ke Kinoniki Apeleftherosi / EKKA / 1942-1944) ve Ulusal Kurtuluş Cephesi (Ethniko Apeleftherotiko Metopo / EAM) gibi direniş örgütleri izledi. Zikrettiğimiz örgütler, Yunanların direnişinde öne çıkmış olan örgütlerdir.[21]

1941 yazında silahlı ve siyasî gruplar oluşturmaya başlayan komünistler, 16 Şubat 1942'de EAM'ın silahlı cephesi olarak Yunan Halk Kurtuluş Ordusu'nu (Ellinikos Laikos Apeleftherotikos Stratos / ELAS) kurdu. ELAS, 1942 yazının başlarında gerilla hareketlerine başladı. 1943 yılında savaşın Almanya'nın aleyhine gelişmesiyle yabancı işgaline karşı koymak için kurulan ELAS ve EDES arasında iktidar kaygıları başladı. Her iki taraf da kurtuluştan sonra tek örgütlü silahlı güç olmak için mücadele etti. Bu gelişmeler neticesinde Yunanistan'da *"İç Savaş"*

17 Melih Akdeniz, "İkinci Dünya Savaşı'nda Batı Trakya Türkleri", *Türk Yurdu,* Sayı: 290, Ekim 2011, https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1719

18 Berrin Yapar, *Yunanistan'daki Türk Eserlerinde Kitabeler (Dedeağaç, Dimetoka, İskeçe, Gümülcine, Selanik, Kavala, Yenice-Karasu),* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007, s. 205.

19 Vezir Musâhib Mustafa Paşa Camisi'ni II. Dünya Savaşı sırasında hasar gördükten sonra Yunan Kralı Pavlos 1958'de tamir ettirdi. Bkz. *Age,* s. 348.

20 *BCA,* 30.10.0.0; 256; 12; 433; 30 Aralık 1944, s. 1-4.

21 Weinberg, *Age,* s. 526-527; Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi,* (Çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 153-155; Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve Dış Güçlerin Rolü", *Atatürk Yolu Dergisi,* Sayı: 57, 2015, s. 104.

başladı.[22] İki direniş grubu arasında süren çatışmalarda ELAS ve EDES'ten hiçbiri galip gelemeyip 15 Şubat 1944'te Plaka Anlaşması imzalandı.[23] İngiltere, EDES'e yardım etmeye ve ELAS'ın nüfuzunu kırmaya başladı.[24]

Yunan İç Savaşı, ilki 1944-1945 yılları arasında ikincisi ise 1946-1950 yılları arasında olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. İç Savaş'ın ilk aşaması (Kanlı Aralık) Aralık 1944'te, Yunan Hükümeti'nin ELAS'tan silahları teslim edip Atina'yı terk etmesini istemesi üzerine yaşandı. Komünistlerin Atina'daki Sintagma Meydanı'nda başlayan gösterisinde polisin ateş açmasıyla 22 kişi öldü.[25] Bu olaydan sonra ELAS, karakollara saldırmaya başladı ve birkaç gün içinde Atina'da, İngiliz güçleri ile ELAS arasında sokak çatışmaları yaşandı.[26] Atina ve çevresindeki çatışmalar üç hafta boyunca devam etti. Atina'da sağ ve sol arasında yaşanan mücadelede ELAS, İngiliz askerî gücü karşısında dayanamayıp Atina'yı 5 Ocak 1945'te terk etmek zorunda kaldı. Hemen sonrasında ELAS ve İngilizler arasında 11 Ocak'ta ateşkes imzalandı.[27] İki taraf arasında demokratik seçimlerin yapılması ve kralın geri dönüşü ile ilgili görüşmeler gerçekleştirildi.

İç Savaş'ın ikinci aşaması, farklı sebeplerden ortaya çıktı. Yunanistan'ın kuzeyindeki komünist ülkelerin solcu çetelere yardım etmeleri olayları çıkaran sebepler arasındaydı. Yunanistan'da komünistlerin (EAM seçimleri boykot etti) katılmadıkları Mart 1946 seçimlerinde yaklaşık 1.1 milyon Yunan sandığa gidip oy kullandı. Böylelikle sağcılar, seçimleri kazandı. Ardından Eylül'de yapılan halk oylamasıyla krallığın devam etmesi yönünde bir sonuç çıktı ve Kral II. George, Yunanistan'a döndü. Yunanistan Komünist Partisi, Ekim 1946'da oluşturmaya başladığı Yunanistan Demokratik Ordusu'nun (Dimokratikos Stratos tis Ellados / DSE / 1946-1949) başına Markos Vafiadis'i getirdi. Vafiadis'in liderliğinde komünistler, Kuzey Yunanistan'da ayaklandılar.[28]

1946-1948 yılları arasında komünist çeteler, yoğun faaliyet gösterdiler. Diğer taraftan DSE'ye yardımda bulunan Yugoslavya, 28 Haziran 1948'de Kominform'dan çıkarıldı.[29] Bu gelişmeyle Yugoslavlar, DSE'ye yardımı kesti ve sonunda 1949'da çetelerle aralarındaki sınırı kapattı. Yugoslavların arkadan vurması, DSE'nin yenilgisi için geçerli bir sebepti. Fakat asıl belirleyici etmen, yoğun Amerikan askerî (silah ve eğitim) yardımı oldu.[30] Böylelikle General Papagos'un 1949 Ocak'ında başkomutan olmasını olumlu karşılayan düzenli Yunan ordusu güçlendi. 1949 yazı sonlarında Grammos ve Vitsi'nin engebeli bölgelerinde gerçekleşen meydan savaşında DSE yenildi. Komünist yönetim, Ekim ayında savaşa geçici olarak ara verildiğini açıkladı. DSE, birkaç yıl daha savaş düzenini koruduysa da İç Savaş bu şekilde sona erdi.[31]

---

22 Özgür, *Age,* s. 105-107.

23 Clogg, *Age,* s. 167; Koliopoulos, & Veremis, *Age*, s. 113; Gizem Çakmak, *The Euporeanization Of Greek Foreign Policy: Progress, Challenges And Strategies,* Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2012, s. 94; Özgür, *Age,* s. 108.

24 Armaoğlu, *Age,* s. 395.

25 Ulvi Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında Yunanistan'da Ölüm, Açlık, İşgal 1939-1949*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara, 2010, s. 772; Clogg, *Age,* s. 166-167.

26 *Age,* s. 167.

27 Keser, *Age,* s. 772; Özgür, *Age,* s. 67.

28 Armaoğlu, *Age,* s. 430.

29 *Age,* s. 450.

30 Koliopoulos & Veremis, *Age,* s. 127.

31 Clogg, *Age,* s. 174-175.

3. İÇ SAVAŞ (ANDARTLIK) YILLARINDA BATI TRAKYA TÜRKLERİ (1946-1949)[32]

Batı Trakya Türkleri iç savaş yıllarında komünist çetelerin faaliyetleri nedeniyle zor zamanlar yaşadı. Komünist çeteler, Türk köylerine baskınlar düzenleyip hükümet kuvvetlerine karşı silahlı çatışmaya girdi.[33]

İç Savaş sırasında Batı Trakya Türkleri, genellikle Yunan Hükümeti'ni destekledi ve komünist çetelere karşı çeşitli kademelerde görev aldı. Batı Trakya Türklerinin bu tutumu komünist çetelerin Türklere karşı saldırılarını arttırdı.[34]

Meriç İli'nde Yunan İç Savaşı: Kasım 1946'da komünist çeteler Nevrosya (Kumçiftliği/Orestiada), Altunkaraağaç, Dimetoka (Didimotihon) ve Sofulu (Sufli) kasabalarına saldırdı. Yaşanan bu saldırılar karşısında Yunan halkının bile Türk sınırına doğru kaçmaları beklenmekteydi.[35]

Bu dönemde Komünist çetelere karşı mücadele eden hükümet kuvvetlerine halk da yardım etti. Örneğin Nevrosya ve civarında çetelere karşı kendilerini savunmak için jandarma ve halktan oluşan 220 kişilik bir savunma birliği oluşturuldu. Diğer taraftan 18 Kasım 1946'da Bulgaristan-Yugoslavya sınırlarına yakın Doyran Kasabası'nda Yunan kuvvetleri ile çeteler arasındaki çatışmada iki bölük Yunan kuvveti, çeteler tarafından etkisiz hâle getirildi.[36]

Yunanistan'ın Bulgaristan-Yugoslavya sınırlarında olduğu gibi Türkiye ile olan sınırında da çetecilik faaliyetleri göze çarpmaktaydı. 20 Kasım 1946'da Edirne'den İstanbul'a giden trende görevli Karaağaç İstasyon Komiseri Halil Suner, Uzunköprü İstasyonu'ndan Türk sınırına yakın Yunan topraklarındaki komünist çetelerin faaliyetlerine şahit olmuştu. Aynı zamanda Türk-Yunan sınırında yaşanan çetecilik faaliyetlerinden dolayı kaymakam, askerî kıyafet giyip otomatik bir silahla dolaşmaktaydı. Kaymakam İstanbul'a gitmekte olan Edirne Yunan Konsolosu ile görüştü. Bu görüşmede, komünist çetelerin 500 ile 1.000 kişilik üç grup hâlinde Sofulu, Dimetoka ve Nevrosya kasabalarına saldırmak üzere oldukları bilgisi verildi. Aynı zamanda bu çetelerin telefon ve telgraf hatlarını kesmesinden dolayı Dedeağaç'tan telsizle yardım ve destek istendi.[37] Bu istek üzerine Dedeağaç'tan 100 kişilik destek Karaağaç'a geldi. Uzunköprü'den sonra gelen Çakmak İstasyonu'nda silah sesleri duyulunca kasabadaki jandarma ve halk silahlanarak çetecilere karşı savunmaya geçti. Çetelerin Nevrosya'ya saldırmaları halinde Yunan halkı, Türk sınırına sığınmak zorunda

32 Bu bölüm, daha önce yayınlanan; {Tuğba Eray Biber, "Trakya Gazetesine Göre Yunanistan'da İç Savaş (Andartlık) ve Batı Trakya Türkleri (1944-1949), *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 33, 2020 ss. 7-32.} adlı makalemiz esas alınarak hazırlanmıştır.

33 Nurgül Bostan & Ali Hüseyinoğlu, "Batı Trakya'nın Değişen Yüzü", *Stratejik Analiz*, Cilt: 5, Sayı: 51, 2004, s. 70.

34 Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1986, s. 147; İbrahim Mert Öztürk, "Soğuk Savaş Döneminde Batı Trakya Türk Azınlığı (1945-1960)", *Tarih Okulu Dergisi (TOD),* Sayı: XIX, 2014, s. 470; Komünist çetelerin Batı Trakya'da yapmış oldukları saldırılarla ilgili olarak bölge halkıyla yapılan röportajlar için Bkz. Rahmi Ali & Tevfik Hüseyinoğlu, *(1946-1949) Yunan İç Savaş'ında Batı Trakya Türk Azınlığı*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2009.

35 *BCA,* 030-0-001; 65-403-14; 21.11.1946; Öztürk, *Agm,* s. 470.

36 *BCA,* 30-1-0-0;65-404-3; 24.11.1946, s. 1.

37 *BCA,* 030-0-001; 65-403-14:2.

kalacaktı. Çetelerin saldırıları hakkında bilgi geldikçe gerekli tedbirler yetkililer tarafından alınıyordu.[38] 1946 yılının sonuna kadar Meriç ile Türkiye sınırı arasındaki Dimetoka, Sofulu, Kumçiftliği bölgesinde olaylar devam etti.[39]

2 Şubat 1947'de Dimetoka ile Sofulu arasındaki raylara çeteciler zarar verdiği için İstanbul-Selanik treninin lokomotif ve üç vagonu raylardan çıkararak devrildi. Trende bulunan Selanik Konsolos Yardımcısı Abdullah Kahariç, bu olay üzerine Edirne'ye gitti.[40] Yunan-Bulgar sınırı üzerindeki köyler Türk'tü. Bulgar çapulcularının saldırılarından dolayı bu köylerde yaşamak imkânsız hale geldi.[41]

İç Savaş yıllarında zaman zaman Türk-Yunan sınırında çatışmalar yaşanmaktaydı. 24 Mayıs'ta Kapıkule Hudut Karakolu civarında Yunan Komünist çetesi olduğu tahmin edilen 15 kişilik silahlı grupla Türk sınır askerleri arasında bir çatışma yaşandı. 25-26 Mayıs 1947 gecesi Pityon-Karaağaç tren yolu üzerinde Türk sınırına yakın Saray köyünde beş ev, 60 kişilik komünist çete tarafından yakıldı.[42]

Rodop ve İskeçe İllerinde Yunan İç Savaşı: Aralık 1946'da Gümülcine'de çeteciler, tren yollarını sabote ederek ulaşımı engellemeye çalışmaktaydı. Gümülcine ile Dedeağaç demiryolu çeteciler tarafından sabote edildiği için tren yoldan çıktı ve iki vagon devrildi. Bunun neticesinde iki gün boyunca Dedeağaç ile Gümülcine arasında tren yolculuğu yapılamadı. Bu olaylar yaşanırken Gümülcine'ye bağlı Gratini (Ircan Hısar) köyüne çeteler baskın yaptı. Jandarmanın müdahalesi sonucu çetecilerden beşi öldürüldü ve dördü de esir alındı.

Çeteciler şehirlerarası kara yollarını keserek, yol güvenliğini de tehdit etmekteydiler. Gümülcine-İskeçe yolu üzerinde çeteciler, birkaç kamyonu durdurarak içindeki yirmiden fazla yolcuya kamyon içindeki eşyaları dağa taşıttı, bir gece sonra esirleri serbest bırakmakla birlikte eşyalara el koydular.[43]

Çetecilere karşı mücadele sırasında sivillerden de can kaybı yaşandı. Bu kayıplardan bir kısmı Batı Trakya Türklerine aitti. 28 Ocak 1947'de Gümülcine'ye uçaklarla ateş açıldığı sırada insanlar zarar gördü. Batı Trakya Türkleri, mermilerden örnekleri Yunan devlet dairelerine götürdü. Ancak resmî makamlar yanlışlık olduğunu söylemekle yetinerek bölgeye hatalarını telafi etmeye yönelik herhangi bir yardımda bulunmadılar.[44]

Aynı yıl 15 Şubat gecesi komünist çeteler, Türk köylerine baskınlar yaparak çeşitli malları gasp ettiler. Bu baskınlar sırasında çeteler, sadece Türklerin değil, aynı zamanda Yunanların da mallarını gasp etmekteydiler.[45] Gümülcine ve Şapçı'ya (Sapes) bağlı Kalfa (Kalhas),

38 *BCA,* 30-1-0-0;65-404-3; 24.11.1946, s. 1-5.

39 " İç ve Dış Haberler", *Trakya*, 09 Aralık 1946, s. 1; "Türk Köylerine Gelen Çeteler", *Trakya,* 23 Aralık 1946, s. 1.

40 *BCA;* 30-1-0-0; 65-405-2; 04.02.1947, s. 1.

41 "Gizli Hareketler Şüphe Uyandırır", *Trakya,* 24 Şubat 1947, s. 1.

42 BCA, 30-1-0-0; 65-406-8, 27 Mayıs 1947, s. 1.

43 "İç ve Dış Haberler", *Trakya,* 09 Aralık 1946, s. 1; "Türk Köylerine Gelen Çeteler", *Trakya*, 23 Aralık 1946, s. 1.

44 "Gizli Hareketler Şüphe Uyandırır", *Trakya*, 24 Şubat 1947, s. 2.

45 "Çete Baskınları", *Trakya,* 24 Şubat 1947, s. 2.

Sendelli (Dimi), Yeniköy (Skiada), Susurköy (Sosti) ve Kurcalı (Likio) köyleri saldırıya uğradı. Bu köylerden çeteciler erzak ve hayvan aldılar. Vakıf (Vakos) Köyü'nden ise üç milyon drahmi (eski Yunan para birimi) gasp edildi. Çetecilerin bu dönemdeki en büyük faaliyet sahasını İskeçe ve Kızılca (Polisito) köyü arasındaki saha oluşturmaktaydı.[46]

Mayıs 1947'de çeteler, Gümülcine çevresinde Sarancina (Sarakini) Türk köyünün muhtarını öldürdü. Diğer köylerin bazılarından da birkaç kişiyi rehin aldılar veya başka bir amaçla götürdüler. Sonrasında bu kişilerden bilgi alınamadı.[47] Çeteler lojistik desteklerini köylerden zorla para ve yiyecek de alarak sağlamaktaydı. Sahanın genişliği, karışıklığı ve bu bölgenin kuzey sınırına yakınlığı hükümet kuvvetlerinin işlerini zorlaştırmaktaydı. Bu olaylar karşısında Batı Trakya Türkleri, kendilerini savunmak için hükümetten izin ve silah talebinde bulundu.

Türkiye'den İç Savaş döneminde komünist çetelere katılmak amacıyla giden İstanbullu Rumlar dışında yalnızca bir kişi vardı.[48] "Kemal Kaptan" takma adıyla bilinen Mihri Belli, Nisan 1947'de Gümülcine Ovası'nın kuzeyindeki dağlara gitti. Mihri Belli, dört beş kişilik siyasî çalışma grubunun başında Türklerin yaşadığı dağ köylerini dolaşarak, propaganda faaliyetlerinde bulundu.[49] Ancak köylerdeki propagandalarında başarılı olamadı. *Trakya* gazetesinde Mihri Belli'nin aniden ortaya çıktığı söylenmekte ve amacı hakkında bazı bilgiler verilmektedir. Mihri Belli: *"Biz Atatürk'ün siyasetini güdüyoruz. İsmet Paşa bu siyaseti bozdu, dünyayı biz düzelteceğiz"* sözleriyle insanları çetelere çekmeye çalışmaktaydı. Diğer taraftan çeteler, kontrolü sağlamak ve çeteci katılımını arttırmak için nüfuzları altında bulunan dağ bölgelerinde 18-45 yaş arası erkeklerin isim listelerini almaktaydılar.[50]

1947'de Batı Trakya Türkleri 100 bin kişilik bir topluluğu oluşturmaktaydı. Trakya'nın kuzeyinde yaşayan 40 bin Türk açlıkla yüzleşmekteydi. Bu dönemde İskeçe Milletvekili Osman Nuri (Fettahoğlu)'nin sahibi olduğu *Trakya* gazetesinde çok sık yazı yazdığı görülmektedir. Osman Nuri'ye göre; Türk azınlık Yunan Devleti'ne sadıktı ve İç Savaş, bölge Türklerinin yok edilmesi için bir vesile olmamalıydı.[51] 11 Ağustos 1947 tarihli "Hata ile Kabahati Ayırdedelim" adlı yazısında Osman Nuri; Türkiye'deki gazetelere sitem etmekteydi. Kuzey Yunanistan Valisi, kabinede nazır olan Rodopulos, Türkiye'de bir gazeteye verdiği demeçte Batı Trakya Türklerini, Birinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'deki Ermenilere benzetmişti. Osman Nuri bu benzetme karşısında Türk azınlığın hiçbir zaman bir ayaklanma düşüncesinin olmadığını belirten bir yazı kaleme aldı. Onun ifadelerine göre; çetecilerin köylerde eziyet ettiği gibi Yunan Hükümeti de Türk köylerini yardım, yataklık iddiasıyla suçlayıp cezalandırmak istiyordu. Osman Nuri yazısında, Türk azınlığın Yunan devletine sadık olduğunu ve görevlerini yerine getirdiğini belirtmekteydi.[52]

İskeçe'nin Cebel bölgesinde, İsmail Mahalle (Diasparto) köyü çevresinde çetelere saldıran askerî kuvvetler pek çok çeteciyi öldürdüler. Çeteciler tarafından yedi Batı Trakya Türk'ü esir alınırken bu çatışmada bir Yunan askeri de öldü. Yunan kuvvetleri, çetecileri Bulgar sınırına kadar

46 "Çete Faaliyetleri", *Trakya*, 17 Mart 1947, s. 2.

47 "Kayıplar", *Trakya,* 05 Mayıs 1947, s. 2.

48 Damla Demirözü, *İşgal, Direniş, İç Savaş: Yunan Edebiyatında II. Dünya Savaşı Yılları,* İstos Yayın, İstanbul 2005, s. 54.

49 Mihri Belli, *Gerilla Anıları Yunan İç Savaşından,* Belge Yayınları, İstanbul, 1998, s. 55.

50 "Bu da Nereden Çıktı", *Trakya*, 21 Temmuz 1947, s. 1.

51 "Nuri, Alev Bacayı Sardı", *Trakya,* 04 Ağustos 1947, s. 1.

52 "Hata ile Kabahati Ayırdedelim", *Trakya,* 11 Ağustos 1947, s. 1.

takip ettiler. Yunan askerleri esir aldıkları yedi kişiyi İskeçe'ye götürüp, halkın alkışları arasında ana meydanda adete zafer alayı düzenlediler.[53] Böylelikle Yunan askeri, komünist çetelere karşı üstünlüğünü halka duyuruyor ve çetecilere karşı da halk nezdinde psikolojik güç elde etneye çalışıyordu.

İskeçe ve Gümülcine'de Yunan kuvvetleri operasyonlarla, çetelerin baskın ve hareketlerini yavaşlattı.[54] Ancak bir ay sonra aynı bölgedeki köyler yine baskınlara maruz kaldı. Hatta bazı köyler çetelerin daimi kontrolündeydi. Yapılan soygun ve verilen zararları şikâyet edecek bir makam da yoktu[55]. Nisan 1947'de, baharın gelmesiyle çeteler, Gümülcine ve İskeçe Ovası'na indiler. Türk köylerinden, kendilerine katılmaları için adam kaçırmaktaydılar[56]. Köylerden ekmek, yumurta, kuzu benzeri gıda ile para gasp eden çeteciler, bakkaldan aldıkları malların parasını ise vermekteydiler.[57]

Bu gelişmeler yaşanırken Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Ruşen Eşraf Ünaydın, Haziran 1947'de Yunan Dışişleri Bakanı Çaldaris'i ziyaret ederek Batı Trakya Türklerinin durumunu görüştü. Bu görüşmede, Çaldaris çetelerin temizleneceğini ifade etmekteydi.[58] Ancak kısa bir süre sonra yine İskeçe çevresinde çeteciler görüldü.[59]

Batı Trakya'daki durum kötüleşmesine rağmen *Trakya* gazetesi, halkı sükûnete çağırmaktaydı. *Trakya*'da düzenli olarak, azınlık olarak Yunanistan'da yaşayan Türk halkının kanunlara sadık kaldığı dile getirilmekteydi. Ancak komünist çeteler çeşitli gazete, radyo, beyanname gibi propaganda araçlarıyla Türk ve Yunanların arasını açmaya çalışmaktaydılar. Yunan ahaliyi kışkırtmak için Trakya'nın Türkiye'ye verileceği propagandası yapılıp, diğer taraftan ise Türklerin kırmızı bayrak hazırlamakta olduğu yayılarak bölgenin Türk ve Yunan ahalisini birbirine düşürmeye çalışmaktaydılar.[60]

İç Savaş sırasında komünist çetecilerin faaliyetleri Bulgar sınırında da yoğundu. Bunun sebebi komünist çetelerin saldırılarından sonra rahatlıkla Bulgar sınırını geçebilmeleriydi. İskeçe çevresinde faaliyet gösteren çetecileri Yunan askeri (İskeçe taburu), ancak Bulgar sınırına kadar kovalayabilmekteydi. Yine Ağustos 1947'de Dedeağaç, Fere, Sofulu, Lavaron ve Dimetoka'ya saldırılar oldu.[61]

12-13 Kasım 1947 gecesi Gümülcine'ye altı çeteci taburla (taburlardaki kişi sayısı tahmini 1200-1800 arasıydı) bir hücum yapıldı. Gümülcine şehri, çetecilerden korunmak için taş ve beton kaleciklerle çevrelendi. Bunların içinde şehir muhafızları, jandarma ve MAY[62] her akşam nöbet tutardı. Milis kuvvetlerine askerler de destek vermekteydi.

Gümülcine baskınlarıyla beraber hükümet güçleri ile Batı Trakya Türkleri ortaklaşa çalışmaya başladılar ve azınlığın hükümete güveni tazelendi.[63] Ancak bu güven kısa sürdü. Yunan ve Türk köylerine eşit davranmayan Yunan Hükümeti yüzünden Türkler, daima çetecilerle mücadele etmek zorunda kaldılar. Böyle olmasına rağmen *Elefthera Skepsis* gazetesi etrafında toplanan Yunan mahfili,

53 "İç ve Dış Haberler", *Trakya*, 24 Mart 1947, s. 1.

54 "Çete Faaliyetleri", *Trakya*, 31 Mart 1947, s. 2.

55 "Kurdun Adı Çıkmış Tilki Baş Koparıyor", *Trakya,* 14 Nisan 1947, s. 1.

56 "Mıntıkamızda Çete Hareketleri", *Trakya,* 14 Nisan 1947, s. 1.

57 "Çete Faaliyetleri", *Trakya*, 21 Nisan 1947, s. 1.

58 "Türkiye Büyükelçisi Dış İşleri Bakanını Ziyaret Etti", *Trakya,* 30 Haziran 1947, s. 2.

59 "Çete Faaliyetleri", *Trakya*, 28 Temmuz 1947, s. 2.

60 "Sabır ve Cesaret Lazım", *Trakya*, 20 Ekim 1947, s. 1.

61 "Çete Hareketleri", *Trakya,* 04 Ağustos 1947, s. 2.

62 Gündüz işleri ile uğraşıp gece sırayla nöbet tutan milisler.

63 "Baskınların Tepkisi", *Trakya*, 24 Kasım 1947, s. 1.

"Türkler çeteleri besliyor" demekteydi.[64] Çeteler, Türklerden zorla silahaltına almaya yöneleceklerini ilan ettiler. Yunan ordusu için askere çağrılanların gitmemelerini, aksi takdirde evlerinin yakılacağını ilan etmelerine rağmen Batı Trakya Türklerini askere gitmekten alıkoyamadılar.[65]

1948 Eylül'ünde çetecilerin hareketleri giderek azaldı. Daha öncesinde sabotajların yaşandığı demiryolları işler hale geldi. Bu gelişmelerle birlikte Türkiye'ye sığınan 161 kişi Gümülcine ve İskeçe'ye geri döndü.[66]

1946-1949 yılları arasında 27.400 Türk, farklı birliklerde, alay, tugay, tümen, kolordu ve ordu merkezleriyle karargâhlarda nizamiye muhafızlıkları yaptı. Batı Trakya Türklerinin yer aldığı birliklerin komünist çetelere karşı başarıları, Atina yönetiminin onlara güven duymasına neden oldu. Bu görevleri sebebiyle birçoğu Mareşal Papagos ve Kral Pavlos tarafından madalya ile ödüllendirildi. Sonunda 1946 ve 1949 İç Savaşı'nda Payko, Viçi, Gramos, Belles, Kaymakçalan ile Miçikeli'de Halk Kurtuluş Ordusu'na da en ağır darbeyi yönetim taraftarı Batı Trakya Türkleri vurdu.[67]

İç Savaş Sonrasındaki Divan-ı Harpler: Yunanistan'da yaşanan İç Savaş sonrasında Divan-ı Harpler kuruldu. İskeçe Divan-ı Harbi'nde de pek çok yargılama yapıldı ve birçok çeteci ölüme mahkûm edildi. Öldürülen bir Türk'ün üzerine de *"Cumhuriyet askerlerine ihanet ettiği için öldürüldü"* yazıldı.[68] Sivillerin yanı sıra İskeçe Divan-ı Harbi'nde birçok asker de yargılandı.[69] İskeçe'de İlisya Sineması'nda yapılan Olağanüstü Divan-ı Harbi'nde 35 Türk ve 11 Yunan'ın davası görüldü.[70] Savcı mahkemede suçlanan bazı kişilerin beraatına, bir kısmının da cezalandırılmasına karar verdi. Bununla birlikte müebbet kürek cezası alanlar da vardı. Bazılarıysa, suçlandıkları olayları bilinçsizce yaptıkları gerekçesiyle affedildiler.[71]

Andartopliktos / Çete Felaketzedeleri: "Andartopliktos", çetelerden zarar görmüş manasına gelen bir tabirdir. Bu tabir kapsamındaki insanlara devlet, günlük bir miktar para ve yiyecek yardımı yapıyordu. Andartopliktoslara, hükümet nüfus başına günde 1500 drahmi ile 120 dirhem ekmek verilmesine karar verdi. Ancak bu yardımları alan kişilerin sayısı azdı. İskeçe'ye bağlı Çalaperdi (Çalapertinos), Gümülcine'ye bağlı Koyundere (Poa) vs. köylülerine yardım yapıldı.[72]

Birçok Yunan köylü şehre gönderildi ve Gümülcine içinde müsadere edilen evlere yerleştirildi. Askerî kontrolün zayıf olduğu dağlardaki Türk köyleri, çetelerin insafına terkedildi. Türklerden bazıları her tehlikeyi göze alıp mallarını bırakarak ova köylerine indi.

64 "Fevkalade Tedbirler Alınırken Biraz Geniş Görüşlü Olmak Lazımdır", *Trakya,* 09 Şubat 1948, s. 1.

65 "Aksaklık Nerede?", *Trakya,* 17 Mayıs 1948, s. 1.

66 "Çete Hareketleri", *Trakya,* 27 Eylül 1948, s. 2.

67 Melih Akdeniz, "İkinci Dünya Savaşı'nda Batı Trakya Türkleri", *Türk Yurdu*, Sayı: 290, Ekim 2021, https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1719 [Erişim Tarihi: 01.01.2021]

68 "Çete Hareketleri", *Trakya,* 06 Haziran 1949, s. 2.

69 "Çete Faaliyetleri", *Trakya,* 28 Temmuz 1947, s. 2.

70 "İskeçe Olağanüstü Divanı Harbinde", *Trakya*, 13 Ekim 1947, s. 2.

71 "İskeçe Fevkalade Divanı Harbinde", *Trakya,* 20 Ekim 1947, s. 2.

72 "Çetelik Felaketzedeleri", *Trakya,* 19 Ocak 1948, s. 1.

Bunların mensup olduğu karakol ve belediyeler sadece "Andartopliktos" olduklarına dair birer kâğıt verdi. Bundan sonrası ise Sosyal Yardım (Pronya) Dairesi[73]'nin göreviydi. Ancak bu daireler mağdur olan Batı Trakya Türklerine yeteri kadar ilgi göstermedi.[74]

Yunan Sosyal Yardım Bakanı'nın verdiği bir istatistiğe göre; Gümülcine'de 13.250 çete felaketzedesi hükümetten yardım gördü. Batı Trakya Türklerinden yardım görenlerin sayısının bunun dörtte biri kadar dahi olmadığı düşünülmektedir.[75]

Batı Trakyalı Türklere Yapılan Yardımlar: İç Savaş'ın en yoğun yaşandığı dönemde Yunan Hükümeti, İskeçe çevresinde 27 bin yoksul nüfusa ücretsiz yiyecek temin etmekteydi.[76] Yunanistan ile Türkiye arasında yapılan anlaşmaya göre; çetelerin Makedonya yollarını kesebilecek durumda oldukları sürece Batı Trakya ahalisinin iaşesi Türkiye yolu ile ulaştırılacaktı. Böylelikle yiyecek yüklü ilk vapurlar Amerika'dan İstanbul'a gelip trenle Dedeağaç'a gönderildi. Bu yiyecekler 30 Türk vagonuna yüklendi ve İaşe Bakanlığı direktörü vasıtasıyla Dedeağaç'a ulaştırıldı.[77]

Batı Trakya'da her ay çocuklara süt dağıtıldı. İskeçe şubesinde süt dağıtımı, çok aksak işlemesinden dolayı şikâyetlere sebep olmaktaydı. İskeçe'deki şikâyetlerin artması üzerine Yunan İaşe Bakanı Averof, sütlerin vaktinde dağıtılmaması yüzünden devletin girdiği zararları tespit etmek ve sorumluları bulmak için tahkikat açtı. Sütler vaktinde dağıtılmadığı için bozuluyordu. Bazı haberlere göre ise sütlerin bozulmasından devlet 5 milyar 300 milyon drahmi zarara girmişti. Bütün bu şikâyetlere ve tahkikata rağmen Gümülcine'de ya da başka bir yerde şikâyet yoktu.[78]

Yunan Maliye Bakanlığı, Gümülcine Türk Cemaati'nin ihtiyacına destek olmak için Gümülcine mal sandığından doğrudan cemaat emrine verilmek üzere 50 milyon drahmi gönderdi. Bu paranın ödeme şartları sonradan belirlenecekti.[79] İskeçe için Mart 1949'da 200 küsür milyon drahmi, çete felakezedeleri için gönderildi[80]. 12 kişiden oluşan bir Türk heyeti parayı teslim alıp paranın dağıtılması için çalışmalara başladı.[81]

İç Savaş Döneminde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik Durumu: İç Savaş'ın getirdiği zorluklarla beraber, Aralık 1946'da alınan vergiler Batı Trakya Türklerini ekonomik olarak zorlamaktaydı.[82] Aynı dönemde İskeçe ve Gümülcine havalisinde sürekli yağmur yağdığı için ulaşımda güçlükler yaşanmaktaydı. Örneğin Aralık 1946'da İskeçe çayı, bol yağışla taştı ve üzerindeki köprüyü yıktı. Bunun yanında Karasu ve Kuruçay gibi yerlerde geniş ekim arazileri sular altında kaldı.[83]

---

73 İçtimai Muavenet Dairesi / Sosyal Yardım Dairesi.

74 "Bu İnsanlara Yardım Etmek Lazım", *Trakya,* 12 Ocak 1948, s. 2.

75 "Aksaklık Nerede?", *Trakya,* 17 Mayıs 1948, s. 1.

76 "Çetelikten Zarar Görenler ve Tedbirleri", *Trakya,* 14 Haziran 1948, s. 1.

77 "Siyasi Olaylar", *Trakya,* 12 Temmuz 1948, s. 1.

78 "Süt Meselesi", *Trakya*, 24 Ocak 1949, s. 2.

79 "Gümülcine Türk Cemaatinde", *Trakya,* 21 Şubat 1949, s. 2.

80 "Çete Felaketzedeleri İçin", *Trakya*, 18 Nisan 1949, s. 2.

81 "Gümülcine Türk Cemaatinde", *Trakya,* 28 Şubat 1949, s. 2; "Gümülcine Cemaat Hey'eti", *Trakya,* 07 Mart 1949, s. 2; "Gümülcine Cemaati", *Trakya*, 18 Nisan 1949, s. 2.

82 "Mültezimler ve Köylülerimiz", *Trakya*, 16 Aralık 1946.

83 "Ortalığı Seller Bastı", *Trakya,* 16 Aralık 1946, s. 2.

Batı Trakya, İç Savaş döneminde kuraklık yüzünden de büyük zarar gördü. Gümülcine şehir bağlarındaki zarar, 20 milyar drahmi civarında tahmin ediliyordu. Yine Nisan 1947'de Yunan Devleti, ekonomiyi canlandırmak için bazı bölgelere tütün dikilmesi için emir verdi.[84]

Tarım mahsulü alınamaması hayvanların bakımını da etkiledi. Bu suretle köylülerin ellerindeki büyük baş hayvanlar bakımsızlıktan iyice zayıfladı. Koyunların ise çeteciler yüzünden yaylaya çıkarılma imkânı yoktu. Bu hayvanların bir süreliğine Türkiye'de otlatılma ihtimalleri dahi düşünülmeye başlandı.[85] Bu düşüncenin gerçekleştiğini teyit edebilecek bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte Haziran 1947'nin son günlerinde yağan yağmur Batı Trakya Türklerinin umudu oldu.[86]

Bütün bu yaşanan olumsuzluklara ek olarak, 1948'de Batı Trakya büyük bir taşkınla karşı karşıya kaldı. Bu taşkın ekonomik olarak büyük zararlara yol açtı.[87] Temizleme harekâtıyla birlikte Eylül 1948'de artık çeteler hasılata zarar veremedi. Böylelikle mısırlar birçok yerde toplandı ve Türk köylüleri tahıllarını emniyet altına alabildiler.[88] Gümülcine'de 1948 yazında, hükümet tarafından köylerini terke mecbur edildikleri veya köyleri çetecilerin elinde bulunduğu için gizlice köylerini terk etmiş 5.000'den fazla Türk vardı. Bu köylülerin birçoğunun evi yandı. Bununla birlikte bazı köylüler hayvanlarını kurtarabildi. 15.000 kadar hayvan indirebildi. Ama köylerde önlenemeyen bir salgın yüzünden hayvanlar telef oldu.[89]

ABD'nin Marshall Planı'ndan bayındırlık ve ziraat işlerine ayrılan paranın harcanması için yapılan projeye Batı Trakya'daki bazı çaylar ve göller de dâhil edildi.[90] Tarım ve hayvancılık sorunlarına ek olarak; Gümülcine'de Ağustos 1948'de bir tuz buhranı yaşandı, tuz satışı kupona bağlandı ve tuz karaborsaya düştü. Tuz almak isteyen köylünün, şehre yolculuk için izin (seyahat) kâğıdı alması gerekiyordu. Eğer hizmetkârları varsa bunlar da ayrıca kendileri gelip şehirden şahsî tuzlarını alacak, sonrasında işçi bulundukları yere götürüp mutfağa teslim edeceklerdi. Tuz için bunca külfet yaşanırken Meşe (Mesi) kırında dağlar gibi tuz yığılıydı. Aynı zamanda İskeçe'nin Plastirya Tuzlası da tuz yığınlarıyla dolu olup, burada bütün Trakya'yı üç yıl besleyebilecek miktarda tuz vardı. Ancak kullanılamıyordu.[91]

Tüm bu gelişmeler yaşanırken Gümülcine şehri içinde, yalnız Türklere mahsus bir angarya verildi. Ne belediyenin resmî bir kararı, ne de mutasarrıflığın bir emri mevcuttu. Her eve sabah beş buçukta bir asker gidip ev sahibini alıyor ve bu kişi akşam altıya kadar şehir dışında yapılan yolda çalışıyordu. Günde bazen 30-40, bazen de daha fazla kişi bu hizmete zorlanmaktaydı. Gidemeyecek durumda olanlar ise 15-20 bin drahmi verip yerlerine amele göndermekteydi.[92] Yunan Devleti'nin bu uygulamasıyla Türk azınlığa yine farklı bir politika izlediğini görmekteyiz.

84 "Havalar Yüzünden", *Trakya*, 21 Nisan 1947, s. 2.

85 "Bu, Olamaz mı?", *Trakya*, 12 Mayıs 1947, s. 1.

86 "Bereket", *Trakya*, 23 Haziran 1947, s. 2.

87 "Sudan Zarar Gören Mıntıka", *Trakya*, 26 Ocak 1948, s. 2.

88 "Çete Hareketleri", *Trakya,* 06 Eylül 1948, s. 2.

89 "Bu İnsanlara Neden Yardım Edilmiyor?", *Trakya,* 13 Eylül 1948, s. 1.

90 "Büyük Bayındırlık İşleri", *Trakya,* 02 Mayıs 1949, s. 2.

91 "Gümülcine'de İki Sakat Tedbir", *Trakya,* 30 Ağustos 1948, s. 1.

92 "Gümülcine'de İki Sakat Tedbir", Trakya, 30 Ağustos 1948, s. 1.

Savaş Yıllarında Batı Trakya Türklerinin Kurum ve Teşkilatları: İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan'ın işgal edilmesiyle birlikte birçok devlet kurumu felce uğradığı gibi Batı Trakya Türklerinin kurum ve kuruluşları da faaliyetlerini devam ettiremediler. 1940'tan 1945'e kadar kapalı kalan Türk kurum ve kuruluşları, Bulgar işgaline son verildikten sonra yeniden faaliyetlerine başladılar. Bu süreçte İskeçe Türk Birliği, savaştan önce sahip olduğu sosyal hayattaki yerini tekrar elde etmeye çalıştı.

4. 1947-1967 YILLARI ARASINDA BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN BAŞLICA SORUNLARI

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) iki süper güç olarak ortaya çıktı. Bu süreçten sonra Soğuk Savaş Dönemi (1947-1991) olarak adlandırılan dönem başladı. ABD, Sovyetlerin komünizmi yayma politikasını engellemek için girişimlerde bulundu. ABD, Truman Doktrini[93] (1947) doğrultusunda Marshall Planı (1948) ile Türkiye ve Yunanistan'a yardımlarla destek oldu.

Diğer taraftan Yunanistan'da İç Savaş'tan sonra ilk seçimler 1950'de yapıldı.[94] Bu süreçte Sovyet tehdidi ile karşı karşıya kalan Türkiye ve Yunanistan, Batı bloğunda yer alıp ülkelerinin huzur ve refahı için birlikte hareket ettiler. Türkiye ve Yunanistan'ın, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (North Atlantic Treaty Organization / NATO) girme çabaları iki ülkeyi yakınlaştırdı. Kendilerine yapılan yardımlara karşılık olarak Türkiye ve Yunanistan, Kore Savaşı'na asker gönderdi. Diğer taraftan Türkiye ve Yunanistan, Balkanlarda güvenliği sağlamak adına Doğu bloğunun dışladığı Yugoslavya ile ittifak kurmak için yakınlaşma çabaları içindeydi. Bu zaman zarfında Türkiye ve Yunanistan iyi komşuluk politikasını devam ettirdi. Aynı zamanda iki devlet arasında üst düzeyde resmi ziyaretler yapılarak dostluk mesajları veriliyordu. Ancak bu yakın ilişkiler fazla sürmedi ve 1954 yılı itibarıyla iki devlet arasında ilişkiler gerginleşmeye başladı.

Batı Trakya Türklerinin özellikle 1955'ten sonra yaşamış oldukları sorunlar, kimlik sorunu, eğitimlerindeki sorunlar, Yunan vatandaşlığından çıkarılmaları, müftülük ve vakıflarla ilgili yaşamış oldukları sorunlar ve bölgeden Türkiye'ye göç başlıkları altında özetlenebilir.

4.1. Batı Trakya Türklerinin "Kimlik" Sorunu

Batı Trakya'daki azınlığın yaşadığı en büyük sorunlardan birisi, Yunanistan'ın azınlığın "Türk" kimliğini tanımak istememesidir. Batı Trakya Türk azınlığının diğer pek çok sorununun temelinde de bu sorun yatmaktadır. Yunanistan, "Türk azınlık" ifadesinin Lozan Antlaşması'nda yer almadığını ileri sürerek, azınlığın etnik kimliğini tanımak istememektedir. Esasen Lozan Antlaşması'ndaki "Azınlıkların Korunması" başlıklı kısımda bulunan maddelerde "Müslüman azınlık" ifadesi kullanılmışsa da, antlaşmanın diğer maddelerinde yeralan "Türk" sıfatından ve Konferans tutanaklarında yer alan beyanlardan, mübadele dışı bırakılan Batı Trakya'daki azınlık mensuplarıyla "Türklerin" kastedildikleri anlaşılmaktadır.[95]

93 Armaoğlu, *Age,* s. 441. Türk basınındaki yankıları için Bkz. Eminalp Malkoç, "Türk Basınında Truman Doktrini ve Türkiye'ye Amerikan Yardımları (1947-1950), *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı: 9, 2006, s. 89-127.

94 Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı 1943-1949,* (Çev. Yavuz Alogan), Belge Yayınları, İstanbul, 1985, s. 439.

95 Tuğba Eray Biber, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", *Bozkırın Oğlu Ahmet Taşağıl'a Armağan,* (Ed. Tuğba Eray Biber), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 692.

Lozan'dan sonra Batı Trakya Türklerin etnik kimliğinini tanıyıp tanımama meselesi, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilere paralel olarak değişti. 1950'li yılların ikinci yarısında Kıbrıs Sorunu nedeniyle iki ülke ilişkilerinin kötüleşmesi, Batı Trakya Türklerine de yansıdı. Özellikle 1955 yılından itibaren Yunan idaresinin azınlığın "Türk" kimliğini kullanmasından duyduğu rahatsızlık arttı. Bunun üzerine Batı Trakya Türklerini "Türk kökenliler", "Pomaklar" ve "Romanlar" olmak üzere bölmeye çalıştı.[96] Örneğin Dedeağaç'taki cemaat idaresi seçimlerinde, Türk cemaat idaresinin başına Romanları getirmek için bölgeye Romanlar yerleştirildi.[97] Gümülcine'de yapılan 1957 cemaat idaresi seçimlerine, Romanlar da dahil edildi. Buna rağmen Türklere ait liste 1874 oyla kazanırken Yunan Hükümeti'nin desteklediği kişiler 450 oy aldılar. Diğer taraftan İskeçe'de durum farklıydı. Yunan Hükümeti'nin desteklediği İbrahim Demir, 584 oyla seçimleri kazandı.[98] Yunanistan, her bölgede başarılı olamamışsa da propaganda çalışmaları İskeçe'de başarıya ulaştı.

Rodop-Evros Türk Öğretmenler Birliği, yaşanan bu olayları dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes'e gönderdiği bir yazıda açık bir şekilde ifade etti (21 Ağustos 1957)[99]. Bu yazıda; yüz bin kişilik Batı Trakya Türk azınlığının içine Yunan idaresi tarafından Pomak, Abrıyan (Ahriyan) ve Arnavut gibi zümreler sokularak parçalanmaya çalışıldığı vurgulandı.[100] Azınlığın Türk kimliğinin reddedilmesi Albaylar Cuntası döneminde giderek arttı.[101] Bu dönem, Batı Trakya Türk azınlığını sindirmek için en yoğun ve sistematik baskıların başladığı dönem olarak değerlendirilebilir.

4.2. Batı Trakya Türklerinin Eğitiminde Yaşanan Gelişmeler

Bölge Yunanistan sınırlarına dahil edildiği zaman, Batı Trakya Türklerinin okul programlarındaki ders saatlerinde ve içeriğinde hemen bir değişiklik olmadı. Bir süre Osmanlı dönemindeki eğitim sistemi devam ettirildi. Okullarda çocuklara Kur'an-ı Kerim, Türk dili ve matematik ile ilgili dersler veriliyordu. Dolayısıyla Batı Trakya Türklerinin eğitimi, Yunan idaresinin ilk yıllarında muhafazakâr görüşlere sahip ve Müslüman kimliğinin korunmasına önem veren azınlık liderlerince yönetildi. Ancak kısa bir süre sonra Batı Trakya Türklerine ait okullarda uygulanacak eğitim konusunda görüş ayrılıkları yaşandı. Türkiye'nin de yardımı ile özellikle 1930 Türk-Yunan dostluğundan itibaren yenilikçiler güçlendi. Buna rağmen Yunan Devleti, Türk-Yunan ilişkilerinin seyrine göre farklı zamanlarda her iki tarafı da destekledi.[102]

96 Erdem, "Nüfus Mübadelesi ve Batı Trakya Türkleri", s. 147; Hristos İliadis,*"Trakya Tehdit Altında" Gizli Yazışmalar,* (Çev. Lale Alatlı), BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2020, s. 30.

97 "Yunanlıların Trakya Türklerine Yaptığı Baskı", *Milliyet*, 28 Ekim 1956, s. 3.

98 "Batı Trakya Seçimlerinde Yunanlılar Baskı Yaptı", *Milliyet*, 4 Haziran 1957, s. 1.

99 Batı Trakya Rodop-Evros Türk Öğretmenler Birliği Başkanı Bahaeddin Mehmet tarafından 21.08.1957 tarihli Adnan Menderes'a yazdığı yazı içib Bkz. *BCA,* 30.1.00/123/789/4, 21.08.1957, s. 1-2.

100 *BCA,* 30.1.00/123/789/4, 21.08.1957, s. 1.

101 "Albaylar Cuntası" veya Çağdaş Yunanca "Hunta ton Sintagmatarhon" Yunanistan'da 1967-1974 yılları arası askerî diktatörlük dönemini ifade eder. 1967-1974 döneminin Yunanistan'da ve uluslararası literatürde yaygın kullanım biçimi Albaylar Cuntası'dır. Bkz. Çiğdem Kılıçoğlu, *Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1967-1974),* Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 6.

102 Yorgos Mavromatis, "Yunanistan'da Hıristiyan Göçmenler ve Müslüman Azınlıklar Eğitimin Millî Homojenleşmedeki Rolü", *Yeniden Kurulan Yaşamlar 80. Yılında Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi,* (Der. Müfide Pekin), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 361-362.

1932 yılından itibaren Türk okullarında mutlaka Yunancanın öğretilmesi ve Yunancayı öğretecek bir öğretmenin bulundurulmasında ısrar edildi.[103]

1938 yılına kadar ders kitapları Türkiye'den geldi. Türkiye'de okutulan ilkokul kitapları okutuldu. Kitapların içinde Türk bayrağı resimleri, Yunanistan aleyhine yazılan yazılar vs. Yunan müfettişler tarafından kontrol edildi. Ancak sonraki yıllarda, Batı Trakya Türkleri "millî" değil "dinî" bir azınlık olarak kabul edilmeye başlandı.[104]

İkinci Dünya Savaşı ve devamında İç Savaş döneminde, Batı Trakya Türklerinin eğitiminde aksamalar yaşandı.[105] Çetecilerin verdiği zararlarla Yunanistan'da ekonomi iyice kötüleşti ve bununla birlikte Batı Trakya Türk ilkokullarında da eğitim işlemez hâle geldi. Zaten Batı Trakya Türklerinin 1940'lı yıllarda herhangi bir ortaöğretim kurumu da yoktu. Bazı okullar, hükümet tarafından müsadere edilerek, İç Savaş nedeniyle yerlerini terk eden muhacirlere tahsis edildi.[106]

Aralık 1944'te yeni açılan Türk azınlık okullarından birini ziyaret eden Gümülcine Türk Konsolosu Feyzi Öğdemli'nin raporuna göre; Bulgar işgalinin sürdüğü üç buçuk senelik bir tahsil hayatına rağmen Türk öğrenciler, az zamanda başarı elde etti.[107]

Ekim 1947'de bütün okullar açılmasına rağmen Gümülcine'de Türk okulları faaliyete geçirilemedi. Çümkü İç Savaş nedeniyle Gümülcine Türk Merkez Okulu (Gümülcine Mülkî İdadîsi binası) yüzlerce insan ve hayvan ile doluydu. Adı geçen okul, Yunan Hükümeti tarafından el konulduğu için eğitim faaliyetlerine devam edemedi.[108] Bu süreçte, Türk azınlığın okul binalarında domuzdan tavuğa birçok hayvan mevcuttu. Aynı zamanda kırktan fazla muhacir ailesi de okullara yerleştirildi. Sadece Türk okulları değil, Yunan okulları da aynı amaçlarla kullanılmıştı. Ancak Yunan okulları daha erken faaliyetlerine başladılar. Diğer taraftan Yunanlar, menkul mallarını emniyet altına alırken Türkler mağdur oldular. Türkler hükümet tarafından verilen bir mülkte kalamadıkları gibi kendi paralarıyla kiraladıkları odalardan dahi polis tarafından zorla çıkarılmaktaydılar.[109]

Bu gelişmeler neticesinde, Batı Trakya Türkleri özel bir yöntemle kayıt yaparak ücretli birkaç öğretmeni görevlendirdiler.[110] Diğer taraftan Türkiye'de parasız yatılı okullara girmek için açılan sınava 46 Batı Trakya Türk'ü katıldı ve 35'i başarılı oldu. 1947'ye kadar on kişiyi geçmeyen öğrenci kontenjanı arttırılarak olumlu yönde bir gelişme yaşandı.[111] Sınavda başarılı

103 Ali Sami Toraman, "1951 Yunan Kültür Anlaşmasından Sonra Oluşan Azınlık Okulları Müfredatı ve Haftalık Ders Saatleri Programı", *İki Dilli Eğitim ve Azınlık Okulları Uygulaması*, (Yay. Haz. Pervin Hayrullah), BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2012, s. 37; Nilüfer Erdem, "Yunan İdaresinin İlk Yıllarında Batı Trakya Türklerinin Eğitimi", *Yitik Hafızanın Peşinde Üsküp Konuşmaları*, (Ed. Mehmet Dursun Erdem & Necip Fazıl Kurt & Özcan Güngör), Pruva Yayınları, Ankara 2019, s. 566.

104 Rahmi Ali, *Ebced'li Yıllardan Günümüze Batı Trakya Türklerinde Eğitim (İnceleme-Anı-Belge)*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2015, s. 43.

105 Eray Biber, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", s. 697-698.

106 Ali, Ebced'li Yıllardan Günümüze Batı Trakya Türkleri'nde Eğitim (İnceleme-Yorum-Anı-Belge), s. 47.

107 *BCA*, 30-10-0-0; 256-725-13; 30.12.1944.

108 "Gümülcine Türk Okulları Açılmadı", *Trakya*, 13 Ekim 1947, s. 2.

109 "Hükümetle Ekalliyet Arasında Bir Türlü Kurumayan Meseleler", *Trakya*, 29.12.1947, s. 1.

110 "Gümülcine Türk Okulu Münasebetiyle Bazı Öğütler", *Trakya*, 10 Kasım 1947, s. 1.

111 "Bu Yıl 35 Öğrenci Gidecektir", *Trakya*, 10 Kasım 1947, s. 2; "Evros Bölgesinde Gördüklerimiz", *Trakya*, 15 Aralık 1947, s. 2.

olan 32 öğrenci, pasaportları hazır olmasına rağmen, yolların bozukluğu yüzünden Türkiye'ye gitmekte sıkıntı yaşadılarsa da sonuçta Türkiye'ye ulaşabildiler.[112] 1948'e gelindiğinde Gümülcine okulundan 5-6 oda tahliye edildi ve Türk azınlığa teslim edildi. Okulun hemen faaliyete geçmesi için gerekli temizlik yapılıp öğrencilerin kayıt işlemlerine başlandı. [113]

Bu dönemde Batı Trakya Türklerine ait her köyde birer ikişer, şehirlerde de yeterli sayıda ilkokul vardı. Savaştan önce sayıları 305 kadar olan okulların, 1948'de nasıl işlediği belli değildi. Öğretmenler, fedakârlıkla görevlerini yerine getirmekteydi. Şehir öğretmenleri -özellikle İskeçe öğretmenleri- hariç köy öğretmenleri içinde şikâyetçi olan fazla kişi yoktu. İskeçe Türk Merkez Okulu öğretime zamanında başladığı için zamanında kapandı. Gümülcine Türk Merkez Okulu, binasının dolu olması yüzünden öğrenime geç başladığı için diğer okullardan sonra kapandı.[114]

Yunan Eğitim Bakanlığı, İskeçe Cemaat-i İslâmiyesi emrine eğitime yardım için 30 milyon drahmi gönderdi.[115] Batı Trakya'da devlet teşkilatı dışında, Türklere ait sivil toplum teşkilatları da vardı.[116] Batı Trakya Türklerin ilkokullardan başka eğitim kurumları yoktu. Aynı zamanda Yunan devlet okullarında okuyan Türk de yoktu. Türk azınlığın içinde Yunanca okuyup yazacak derecede tahsilli kişi sayısı on kişiyi geçmemekteydi. Oysa Batı Trakya Türklerinin, en azından ortaokul düzeyinde eğitim almaları ve bir Yunan seviyesinde Yunanca bilmeleri gerekliydi.[117] Ancak bu özelliklerde bir azınlık mensubuna rastlanmamaktaydı.

Türkiye ile Yunanistan arasında 1950'li yılların başındaki iyi ilişkiler, eğitim alanına da yansıdı ve 20 Nisan 1951'de iki ülke arasında Kültür Anlaşması imzalandı.[118]

Türk-Yunan Kültür Antlaşması (Nisan 1951): Türkiye ile Yunanistan, dostane bir işbirliği yoluyla fikir, güzel sanatlar ve ilim alanlarında kendi aralarında mümkün düzeyde tam bir mutabakat sağlamak istemekteydi. Bu sebeple Türk ve Yunan toplumlarının ve kurumlarının karşılıklı olarak iletişimini temin etmek amacıyla 20 Nisan 1951'de bir kültür antlaşması imzalandı.[119] Bu antlaşma imzalanarak iki devlet arasında kültürel alışveriş sağlanmak istendi. Aynı yıl Ankara Hükümeti, Türk-Yunan dostluğunun bir göstergesi olarak Batı Trakya'da Türk okulları için istenilen 24 ilkokul öğretmenini tayin etti.[120] 1951 Kültür Anlaşması ile birlikte Türk ve Yunan hükümetlerinin, özellikle de Türk Hükümeti'nin büyük maddî ve manevî yardımları

112 "Evros Bölgesinde Gördüklerimi", *Trakya,* 15 Aralık 1947, s. 2.

113 "Gümülcine Okul", *Trakya*, 12 Ocak 1948, s. 2.

114 "Mevsim Değişirken", *Trakya,* 21 Haziran 1948, s. 1.

115 "Maarife Yardım", *Trakya,* 03 Ocak 1949.

116 Nilüfer Erdem, "Batı Trakya'da Sivil Toplum Örgütlenmesinde Türk Kimlik Engeli", *Taraflarının Bakışıyla Lozan Uluslararası Sempozyumu Bildiriler,* (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Savaş Açıkkaya & Nilüfer Erdem), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul 2015, s. 212-219.

117 "İstikbalimiz", *Trakya*, 01 Ağustos 1949, s. 1.

118 1951 tarihli Türk-Yunan Kültür Antlaşması'na göre, her yıl karşılıklı olarak azınlık ortaokul ve liselerine gönderilmesi kararlaştırılan 35 öğretmen kontenjanı, Yunanistan tarafından, İstanbul'daki Rum Azınlığın sayısının azlığı ve mütekabiliyet ilkesi öne sürülerek, 1991-1992 öğretim yılından itibaren 16'ya düşürüldü. Bkz. TC Dışişleri Bakanlığı, "Yunanistan'da Türk Varlığı", http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa [Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2021].

119 "Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı Arasında Kültür Anlaşması", *T.C. Resmi Gazete,* Sayı: 8112, 17 Mayıs 1952, s. 3618-3619.

120 "24 Öğretmen Batı Trakya'ya Gidiyor", *Milliyet,* 9 Kasım 1952, s. 1.

sonucu Batı Trakya Türk azınlığının eğitiminde önemli gelişmeler yaşandı. Ancak "Kıbrıs Meselesi" yüzünden bu gelişmeler sekteye uğradı.[121]

Yunanistan ile Türkiye arasında 1953'te imzalanan anlaşma ile her yıl karşılıklı olarak Batı Trakya ve İstanbul'a 25 öğretmenin gönderilmesi kararlaştırıldı. 1954 yılında yapılan bir anlaşma ile Türkiye 30 öğretmen gönderdi.[122] Sonrasında 1955'te öğretmen sayısı 35'e çıkartıldı. Ancak ilerleyen zamanlarda Yunanistan, Batı Trakya azınlık okullarına Türkiye'den gönderilecek öğretmen sayısını giderek azalttı ve sadece 16 öğretmen için vize vermeye başladı. 1956'da ise Türk azınlığa karşı olan baskı politikası arttı. Örneğin Türkçe ders kitabı kullanan öğretmenler işten çıkarıldı. Baskı o kadar arttı ki Türk malı kalem kullananlara casus damgası vuruldu.[123]

1958 yılında Türkiye'de eğitim gören Batı Trakyalı Türk çocuklarının, pasaportlu ve pasaportsuz olarak Yunanistan'a kabul edilmeyeceklerine dair kararname çıkarıldı. Aynı zamanda bölgedeki ailelerinin de Türkiye'ye giderek çocuklarını görmesini engellemek için Türklere pasaport verilmedi.[124] Batı Trakya Göçmenleri Yardımlaşma Derneği ise yaşanan zorluklara rağmen burs vererek eğitime katkı sağlamaya çalışmaktaydı. Adı geçen dernek tarafından 1956 yılında 18, 1958 yılında 16 öğrenciye burs verilirken 1959'da 23 öğrenciye burs verilmesine çalışıldı.[125]

Yunan Hükümeti, 1959 yılında aldığı bir kararla ilkokul öğretmenlerinin sınava tâbi tutulması zorunluluğunu kaldırdı. Aynı zamanda ilkokullarda Türkçe kitapların okutulmasına izin verdi ve Türkiye asıllı öğretmenlerden 23'üne vize vermeyi kabul etti. Bununla birlikte Batı Trakya'da 300'den fazla Türk köyü vardı. Öğretmenler sayı ve bilgi bakımından yetersiz oldukları gibi, Batı Trakya Türkleri de en fazla ilkokul mezunuydular.

Batı Trakya Türklerinin, Yunan idaresine geçtiklerinden itibaren 1952 yılına kadar bir ortaöğretim kurumları olmadı. Batı Trakya Türklerinin 2 Aralık 1952 tarihinde açılan ilk orta dereceli okuluna, Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluğun simgesi olarak Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın ismi verildi. Celal Bayar, Yunan Kralı Pavlos ve Kraliçesi Frederika ile birlikte okulun açılışında bizzat bulundu. Okul 1953-1954 ders yılında ilk öğrencilerini aldı ve 28 Haziran 1959'da 25'i erkek, 2'si kız olmak üzere 27 öğrenciyi mezun etmekle ilk meyvelerini verdi.[126] 1964'te Batı Trakya'da, biri Gümülcine diğeri İskeçe'de olmak üzere sadece iki azınlık ortaöğretim kurumu faaliyetteydi. Her yıl ilkokullardan mezun olan bin kadar Türk öğrenci, ancak bu iki okula gidebilirdi. Oysa bu okulların koşulları ve kapasitesi ihtiyaçları karşılamamaktaydı. Nüfuslarının yaklaşık yarısını Batı Trakya Türkülerinin oluşturduğu Gümülcine ve İskeçe'de birer azınlık ortaöğretim kurumu mevcuttu.[127] Türkiye'de öğretmenlik eğitimi alarak Yunanistan'a dönen Batı Trakyalı Türk gençleri, Yunanca sınavına tâbi tutulmaktaydılar. 1964 yılında Türkiye'de eğitim alıp bölgeye dönen 118 öğretmenden sadece 20'si bu sınavlardan geçer not alabildi.[128]

121 "Eğitim Üzerine", *Diyalog,* 29 Ocak 1993, s. 1-2.

122 *BCA,* 30.1.0.0/123/790/1, 17.02.1959, s. 4.

123 "Yunan Makamlarının Türk Azınlığına Baskısı", *Milliyet,* 7 Aralık 1956, s. 1.

124 "Yunan Makamları Batı Trakyalı Türklere Baskıyı Arttırdılar", *Milliyet,* 21 Ocak 1958, s. 5.

125 *BCA,* 30.1.0.0/123/790/1, 17.02.1959, s. 3.

126 Erdem, "Yunan İdaresinin İlk Yıllarında Batı Trakya Türklerinin Eğitimi", s. 575.

127 "Yunanistan'daki Türk Azınlığa Baskı Yapılıyor", *Milliyet*, 17 Nisan 1964, s. 7.

128 "Yunanistan'daki Türkler Öğretmensiz Bırakılıyor", *Milliyet*, 22 Eylül 1964, s. 1.

1965'te Türkçe dersleri istenilen düzeyde ise de sonrasında gelen cunta ve diğer dönemlerde Türkçe ders saatleri azaltıldı. En önemlisi Türk azınlığın fikri alınmadan "Hayat Bilgisi" dersi kapatıldı. İlerleyen zamanlarda ise müzik, beden eğitimi gibi sosyo-kültürel dersler de programdan çıkarıldı. Bu uygulamalara paralel Yunanca derslerde artışlar olmaktaydı.[129]

1966 yılında da Batı Trakya Türklerine eğitim konusunda yapılan baskılar devam etti. Ekim 1966'da *Milliyet* gazetesinin haberine göre; Yunanistan'da eğitim başlamasına rağmen Gümülcine ve İskeçe'deki Türk okulları açılmadı.[130] Aynı yıl içerisinde Türkiye'deki Rum okullarıyla Batı Trakya'daki Türk okulları konusu üzerinde yapılan görüşmelerde anlaşmaya varıldı. Nihayetinde dört dersin Türkçe okutulmasına karar verildi.[131] Türkiye ile Yunanistan arasında 1951 ve 1968 yıllarında imzalanan Kültür Anlaşmalarına Yunan yönetimi sadık kalmadığı için Türkiye'den gelen yeni kitaplar öğrencilere dağıtılmadı. İlkokullardan mezun olan 1.000 öğrenciden sadece 90'ı kura usülü ile ortaokullara alındı.[132]

4.3. Batı Trakya Türklerinin Yunan Vatandaşlığından Çıkarılması

Yunanistan, 1955 tarih ve 3370 sayılı Vatandaşlık Kanunu'nun 19. maddesi ile Batı Trakya Türklerinin temel vatandaşlık hakkını ihlal ederek[133] binlerce azınlık mensubunu vatandaşlıktan çıkardı.[134] 1955 yılı sonrasında 19. maddeye göre vatandaşlıktan çıkarılan yaklaşık 60 bin Türk azınlık mensubu Türkiye ve Avrupa ülkelerine gittiği gibi Yunanistan'da da kalanlar oldu. Hatta vatandaşlıktan çıkarılanların bazıları, bu uygulamaya maruz kaldıklarında Yunan ordusunda askerlik görevini ifa etmekteydiler. Anlaşılacağı gibi 19. madde Yunanistan'ın keyfî bir uygulamasıydı.[135]

4.4. Batı Trakya Türklerinin Müftülük Sorunu

Lozan Antlaşması'ndan önce Yunanistan'daki Müslüman azınlıkları ilgilendiren 3 Şubat 1830 Londra Protokolü,[136] 24 Mayıs 1881 İstanbul Uluslararası Sözleşmesi,[137] 14 Kasım 1913 Atina Antlaşması[138] ve 3 numaralı protokol ile 10 Ağustos 1920 tarihli Yunan Sevr'i Antlaşmaları söz konusudur.[139] Lozan Antlaşması bu antlaşmaları tamamen yürürlükten kaldırmadı.

---

129 "Çağdaş Eğitime İlk Adım", *Rodop Rüzgarı,* 8 Şubat 2000, s. 6.

130 "Batı Trakya'daki Türk Okulları Hala Açılmadı", *Milliyet,* 19 Ekim 1966, s. 3.

131 "Batı Trakyadaki Türk Okullarında Dört Ders Türkçe Okutulacak", *Milliyet,* 27 Ekim 1966.

132 Muhittin Soyutürk & Feyyaz Sağlam, *Uluslararası Batı Trakya Paneli 31 Ağustos 1995 (Tebliğler-Belgeler-Yankılar),* Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmir Şubesi Yayınları, İzmir 1996, s. 48.

133 Cemil Kabza, "Batı Trakya Müslüman Azınlığı", *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 24 Mayıs 2013, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/24675/bati_trakya_musluman_turk_azinligi [Erişim Tarihi: 15.02.2019].

134 *İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika*, (Ed. Özlen Çelebi & Saime Özçürümez & Şirin Türkay), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komniserliği Yayınları, Ankara, 2011, s. 135.

135 Gizem Çakmak, "Yunanistan'ın Avrupalılaşması ve Azınlık Haklarına Yansıması: Batı Trakya Örneği", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildirileri,* (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2016, s. 257.

136 Oran, *Age*, 1986, s. 33.

137 Topçu, *Age,* s. 37-38.

138 Oran, *Age,* s. 36-37.

139 Turgay Cin, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt: 11, Sayı: 1, 2009, s. 150.

Görsel 3: Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa, Cunta dönemi vali ve subayları ile. (Paçaman ailesi arşivi)

Yunan Sevr'i Antlaşması, Lozan'da ek bir protokol ve değişikliklerle geçerli sayıldı.[140] Müftülerin statüleri antlaşmalarla belirlenmiş olsa da Batı Trakya'da müftülük ve özellikle baş müftülükle ilgili sorunlar günümüzde dahi devam etmektedir. Şunu da belirtmek gerekir ki Batı Trakya'daki müftüler ile Türkiye'deki müftülerin statüleri birbirinden farklıdır. Yunanistan'daki müftülerin anlaşmalara göre şeriat hükümlerini uygulamak, dinî konularda görüş bildirmek, öğretim ve din görevlilerini denetlemek, cemaat idare heyetlerinin evkaf gelirlerini kontrol etmek, fetva vermek, Yunanistan'daki Yunan uyruklu veya yabancı uyruklu Müslümanlar arasında evlenme, boşanma, velayet, vesayet konuları ile ilgilenmek, camilere ait vakıfları yöneten komisyona başkanlık yapmak, miras konularında çıkabilecek uyuşmazlıklarda "kadı" sıfatıyla özel yargılama yetkisine sahip olan birer yargılama makamı, mahkeme olmak,[141] Yunanistan'daki diğer din görevlileri gibi askerlikten muaf olmak[142] görev ve yetkileri vardır. Ancak müftülerin geniş görev ve yetkileri anlaşmalarla belirlenmiş olsa da Yunan yönetimi Batı Trakya'da bu görev ve yetkileri kullandırtmamaktadır.

Daha önce de işaret ettiğimiz gibi 1946-1949 Yunan İç Savaşı sırasında Batı Trakya'daki Türkler çeşitli baskı ve zulümlere maruz kaldılar. Bu dönemde Meriç İli'ne bağlı Dimetoka'daki Müslümanlar uzun bir süre müftüsüz kalırken, halkın genel valilik ve hükümetten bu yöndeki talepleri bir sonuç vermedi. Müftüsüzlük yüzünden bu bölgedeki Müslümanların aile ve din işlerinde büyük karışıklıklar yaşandı.[143]

Gümülcine'de Hafız Hasan Hilmi'nin 1948'de vefatıyla boşalan müftülük makamı vekâletle idare edildi. Hoca Yusuf Efendi bu vekâleti istemeyerek de olsa kısa süreliğine kabul etmek zorunda kaldı. Gümülcine ahalisi ve mümessilleri Hafız Hüseyin Mustafa Efendi'yi bu makama aday gösterip, resmen tayinini Yunan Hükümeti'nden istediler (1948). Gerekli işlemler yapılarak evrak Atina'ya gönderildi. Aynı zamanda iki farklı kişi daha kendilerini müftü adayı gösterip hükümete müracaat ettiler. Ancak bu durum müftülük meselesinde herhangi bir kargaşaya veya ikiliğe sebep olmadı.[144] Müderris Hacı Hafız Galip Efendi, o zamanki idareye göre meclis-i umumî vilayet azası oldu. EAM idaresi zamanında Gümülcine Cemaat-ı İslâmiye Riyaseti'ni fahriyen üzerine aldı.[145] Gümülcine müftülüğü meselesi, Hafız Hüseyin Mustafa Efendi'nin kral iradesiyle müftü tayin edilmesiyle çözüldü.[146]

140 Yusuf Halaçoğlu & Halit Eren, "Batı Trakya", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: V, s. 146.

141 Cin, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", s. 156.

142 Oran, *Age*, s. 99.

143 "Evros Müftülüğü", *Trakya*, 5 Mayıs 1947, s. 1.

144 "Gümülcine Müftülüğü", *Trakya*, 11 Ekim 1948, s. 1.

145 "Bir Yıldız Söndü", *Trakya*, 27 Ekim 1948, s. 1.

146 "Gümülcine Türk Cemaatinde", Trakya, 21 Şubat 1949, s. 2; Nilüfer Erdem, "Batı Trakya Türkleri İle Rodos ve İstanköy Türklerinin Kültürel Asimilasyonuna Dair Değerlendirmeler", Rodos ve İstanköy Türk Kültürü, (Ed. Mustafa Kaymakçı & Cihan Özgün), Eğitim Yayınevi, Konya, 2020, s. 35.

İç Savaş döneminde çetecilerin tecavüzlerinden Batı Trakya Türklerinin ibadetleri de etkilenmekteydi. Karakol bulunmayan köylerde teravih namazını kılmak bile mümkün değildi. Bütün zorluklara rağmen Ramazan ayı dolayısıyla Gümülcine halkı Yeni Cami'yi tamir etti.[147]

Dimetoka ve Gümülcine'de müftülüklerle ilgili yaşanan gelişmelerden sonra, Müslüman Türk halkının sevgisini kazanmış İskeçe müftüsü Sabri Efendi'nin ölümü herkesi derinden üzdü. Sabri Efendi için resmî cenaze töreni düzenlendi. Cenaze merasimi sırasında bütün dükkânlar kapatıldı ve şehrin bütün Türk halkı merasime katıldı.[148] Müftü Sabri Efendi'nin vefatı üzerine İskeçe müftülük dairesi kapandı. Müftülük makamına gelecek kişinin belirlenmesi için yeniden toplanılmasına karar verildi.[149] Resmî olarak hiçbir aday olmamasına rağmen Hafız Mustafa Efendi müftülük için faaliyet göstermekteydi. Aynı zamanda eski müftü Hafiz Ali Efendi de makamın doğrudan kendisine intikal ettiğini iddia etmekteydi. Aslında meselenin Yunan devlet meclisinde olduğunu ve merhum müftü Sabri Efendi sağ dahi olsa müftülük makamına kendisinin geçeceğini ileri sürmekteydi.[150] Kanununa göre; müftü olabilmek için adaydan resmî bir medrese icazeti veya mekteb-i nüvvâbdan diploma aranmaktaydı. Her şeyden önce müftü olacak kişinin hiç olmazsa bazı derslerden imtihan verebilmesi şarttı.[151] Neticede 1949'da Mustafa Hilmi Efendi, İskeçe müftülüğüne naip olarak atandı. Trakya Genel Valiliği ilk defa müftü seçimleriyle ilgili olarak resmî bir ilanı gazetelere gönderdi.[152] Böylelikle yürürlükte olan 2345/1920 sayı ve tarihli yasanın 6. maddesi uyguladı. Ancak 6. maddenin devamındaki hükümler uygulanmadı.

Yunanistan'daki Müslümanların geçici baş müftü ve müftüleriyle Müslüman cemaatleri emvalinin idaresine dair -24 Haziran/3 Temmuz 1920 tarihli 2345 numaralı- kanunun 12. maddesinin Batı Trakya'da icrası ve tatbiki için 1949'da düzenleme yapılarak kral iradesi yayınlandı.[153] Söz konusu kral iradesi, Yunan Resmî Gazetesinin 29 Temmuz 1949 tarih ve 164 numaralı sayısında neşredildi. Ancak müftülük meselesi uzun süre çözülmedi.

Haziran 1949'da yapılan ilan üzerine başvuruların yapılmasından bir buçuk yıl sonra Yunan idaresi, Mustafa Hilmi Efendi'nin naip olarak göreve devam etmesini uygun gördü. Mustafa Hilmi Efendi, dokuz yıl naip olarak görevde kaldı. Nihayetinde İskeçe İli'nde toplanan 6 bin imza sonucunda 1958'de Millî Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı kararı ile Mustafa Hilmi Efendi asaleten müftü tayin edildi.[154]

4.5. Batı Trakya Türklerinin Vakıflarla İlgili Sorunları

Vakıflar, Müslümanların taşınır veya taşınmazlarını camiye, okula veya hayır kurumlarına, hayır işlemek amacıyla bağışlamasıyla ortaya çıkmıştır. Yunanistan'daki Müslüman Türk

147 "Ramazan", *Trakya*, 21 Temmuz 1947, s. 2.

148 "İskeçe Müftüsü de Öldü", *Trakya*, 23 Mayıs 1949, s. 1.

149 "İskeçe Müftülüğü Meselesi", *Trakya*, 23 Mayıs 1949, s. 1.

150 "Müftü Meselesi", *Trakya*, 30 Mayıs 1949, s. 2.

151 "İskeçe Müftülüğü Meselesi", *Trakya*, 06 Haziran 1949, s. 1.

152 "Müftü Meselesi", *Trakya*, 27 Haziran 1949, s. 2.

153 "Cemaat Seçimlerine Ait Kral İradesi", *Trakya*, 29 Ağustos 1949, s. 2.

154 Mouzegien Ompasi, *Batı Trakya İskeçe Müftülüğü'nün Din ve Eğitim Alanındaki Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 18.

vakıfları, Lozan Barış Antlaşması öncesinden günümüze kadar var olan ve Osmanlı Devleti'nde uygulanan İslâm hukuku ve geleneklerine uygun bir şekilde kurulmuştur.

Rumeli'de Cemaat İdarelerinin tesisi Mithat Paşa'nın Tuna valiliği dönemine (1864-1868) rastlamaktadır. Mithat Paşa valiliği sırasında halkın elinde bulunan vakıfların mütevelliler tarafından gereği gibi yönetilmediğini fark ederek bunları bölgesel idareler altında birleştirmeye karar vermiştir. Böylelikle Rumeli'nin pek çok yerleşiminde "Türk Cemaat İdareleri" kurulmuş ve vakıflar bu kuruluşlara devredilmiştir.[155]

Yunan idaresi, ahali tarafından "Cemaat" olarak anılan bu kurumları antlaşmalara aykırı olarak 1951'den sonra "Müslüman Mal Varlığını İdare Kurulu" hâline dönüştürdü. Bununla birlikte Türklerin, Cemaat liderlerini özgür iradeleri ile seçmelerini engelledi. Aynı zamanda Yunan Devleti'ne yakınlığı ile bilinen kişileri atadı. İskeçe, Gümülcine ve Dedeağaç'taki bu Cemaat İdare Heyetlerini sadece vakıf mallarının ve gelirlerinin yönetimi ile yetkili kıldı. Yunanistan'da Cemaat İdare Heyetleri seçimleri en son 1964 yılında yapıldı.[156]

21 Nisan 1967 Albaylar Cuntası'na kadar Batı Trakya Türklerinin iradesiyle seçtiği yöneticiler cemaat idaresinde bulundular. Cunta, Yunanistan'daki tüm kuruluşlara olduğu gibi vakıflara da el koydu ve seçilen yöneticileri vakıflardan uzaklaştırarak yerlerine kendine yakın kişileri getirdi.

4.6. Batı Trakya Türklerinin Göçleri

Batı Trakya'daki Türkler, yaşadıkları sorunlar yüzünden Türkiye başta olmak üzere farklı ülkelere çeşitli zamanlarda göç ettiler.[157] Özellikle zor yıllar olan İkinci Dünya Savaşı döneminde Batı Trakya'dan Türkiye'ye göçler yaşandı.[158]

İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan Yunan İç Savaşı'ndaki komünist çetelerin faaliyetleri sebebiyle Batı Trakya Türkleri zor zamanlar geçirdi. Bu çete hareketlerinin özellikle Türk-Yunan sınırlarındaki etkisiyle Türkler, artan bir sayıyla sınırı geçerek Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldılar.[159] Yunan İç Savaşı'nın ikinci aşamasında Batı Trakya'daki duruma bakıldığında, bölgeye 1945 yılı sonları itibariyle hakim olan EAM zamanında yaklaşık olarak 25 bin Batı Trakya Türk'ünün Türkiye'ye göç ettiği saptanmaktadır.[160]

İç Savaş sırasında en fazla zarar gören bölgelerden biri de Meriç İli'ydi. Meriç İli'nin Dimetoka, Sofulu ve Kumçiftliği kazalarında 15 bine yakın Türk vardı. Türk köylüleri çete hareketlerinden sonra ümitsizliğe düştü. Bu süreçte Meriç sularının çekildiği zamanlarda

155 Halit Eren, *Batı Trakya Türk Cemaat ve Vakıf İdareleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1989, s. 41.

156 Turgay Cin, "Türkiye ve Yunanistan'daki Azınlık Vakıflarının Hukuki Düzenlemelerinin Karşılaştırılması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: IX, Özel Sayı, 2007, s. 1112, 1115-1116.

157 Tuğba Eray Biber, "20. Yüzyılda Yunanistan'dan Türk Göçleri", *XX-XXI. Yüzyılda Türk Dünyasında Sürgün ve Göç,* Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2015, s. 303-325.

158 Tuğba Eray Biber, "II. Dünya Savaşı ve Yunanistan Türkleri", *İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası,* (Yay. Haz. Nesrin Sarıahmetoğlu & İlyas Kemaloğlu), Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Yayınları, İstanbul 2016, s. 285-297.

159 Öztürk, *Agm,* s. 469-470.

160 M. Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1999, s. 27; *BCA,* 30.18.1.2/96.73.1/14.08.1941.

toplu göçün arttığı görülmekteydi. Çavuşlu (Kyani), Subaşköy (Vrisika), Ahren Pınar (Agriani), Karaca Ali gibi köylerden birçok defa Türkiye'ye göç edip geri dönenler görülmekteydi.[161]

Batı Trakya'dan kaçış ve Türkiye'ye geçiş, büyük bir travmatik deneyim yaşattı.[162] Komünist çeteler, özellikle şehir ve kasabalarda bulunan hükümete ait depoları basarak giyecek ve yiyecek maddelerini almak istediklerinden hükümet kuvvetleriyle aralarında çarpışmalar yaşandı. Bu olaylar, Dedeağaç ile Şapçı (Sapes) arasında oturan Türklere ilk fırsatta anayurda iltica etmeyi düşündürttü.[163]

1945 Nisan'ından sonra resmî ya da kaçak yollarla Türkiye'ye geçen Batı Trakya Türkleri vardı. Göç edenlerin çoğunun Batı Trakya'da mal ve mülkleri, veya miras yolu ile elde ettikleri hakları vardı.[164] 1945 yılı sonlarında Batı Trakya, Komünist EAM kuvvetlerinin denetimine girdi ve 25 bine yakın Türk, Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldı.[165]

Yunanistan'da 1967'de kurulan Cunta rejimi Türk azınlığa baskı uygulamaya başlayınca, Türkiye bu konuda Yunanistan'ı uyardı.[166] Dışişleri Bakanı Çağlayangil, Yunan Cunta Hükümeti'nin Batı Trakya'daki Türklere karşı giriştiği zulüm ve baskının Lozan Antlaşması'nın Türkiye'ye tanıdığı mütekabiliyet hakkına dayanılarak karşılanacağını ve gerekli tedbirler üzerinde ciddiyetle durulduğunu açıkladı.[167]

SONUÇ

Nazi Almanyası, Yunanistan'ı işgal edince Batı Trakya bölgesinin yönetimini Bulgarlara bıraktı. Batı Trakya'daki Bulgar işgali, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etti. İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra Yunanistan'da İç Savaş yaşandı. Bulgar işgali ve özelikle de İç Savaş sona erinceye kadar Batı Trakya'da Yunan egemenliğinden, yönetiminden ve eğitimin sürekliliğinden söz etmek mümkün değildir. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte Soğuk Savaş olarak adlandırılan dönemde Batı Trakya Türkleri, Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan ılımlı politikalar ile birlikte biraz olsun nefes alsalar da bu uzun sürmedi. Özellikle Kıbrıs Meselesi'nin gündeme gelmesiyle birlikte Türk-Yunan ilişkileri tekrar bozuldu ve bu durum Türk azınlığa yansıdı.

Böyle bir süreç içerisinde olan Batı Trakya Türkleri, eğitimden vatandaşlık meselesine kadar birçok sorunla karşı karşıya kaldılar. Savaşın ve çetecilik faaliyetlerinin yaşandığı zorlu yıllarda, Yunan Devleti'nin de Batı Trakya Türklerine uyguladığı politikalarla birçok hakları ellerinden alındı. Yazımızda detaylı olarak kaleme aldığımız sorunların çoğu günümüzde de yaşanmaktadır. Ümidimiz Batı Trakya Türklerinin kazanılmış haklarının en kısa sürede Yunan Devleti tarafından verilmesidir.

---

161 "Sabırlı Olalım", *Trakya,* 05 Mayıs 1947, s. 1.

162 Featherstone & Papadimitriou, *Age,* s. 261-262.

163 *BCA,* 30-1-0-0; 65-405-2; 04.02.1947, s. 2.

164 "Zararın Neresinden Dönülürse Kardır", *Trakya*, 13 Aralık 1948, s. 1.

165 Hatipoğlu, *Age,* s. 27.

166 "Batı Trakya'daki Türkler Yıldırılıyor", *Milliyet,* 12 Haziran 1967, s. 1; M. Ali Birand, "Batı Trakya'daki Türklere Baskı Yapılmamasını Atina'dan İstedik", *Milliyet,* 16 Haziran 1967, s. 1; "Batı Trakya'daki Baskı İçin Yunanlıları Sert Şekilde Uyardık", *Milliyet,* 29 Haziran 1967, s. 1.

167 "Batı Trakya'da Türklere Baskı Karşılık Görecek", *Milliyet,* 18 Aralık 1967, s. 1.

KAYNAKÇA

Arşivler[168]

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Resmi Yayınlar

T.C. Resmi Gazete[169]

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Ali, Rahmi & Hüseyinoğlu, Tevfik, *(1946-1949) Yunan İç Savaş'ında Batı Trakya Türk Azınlığı*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komontini), 2009.

Ali, Rahmi, *Ebced'li Yıllardan Günümüze Batı Trakya Türklerinde Eğitim (İnceleme-Anı-Belge)*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.

Andreades, K. G., *The Moslem Minority in Western Thrace*, Thessaloniki (Selanik), 1956.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1995*, Cilt: 1-2, Alkım Yayınevi, Ankara, 2004.

Belli, Mihri, *Gerilla Anıları Yunan İç Savaşından*, Belge Yayınları, İstanbul 1998.

Carr, John C,. *The Defence and Fall of Greece, 1940-1941*, South Yorkshire, 2013.

Clogg, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, (Çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

Demirözü, Damla, *İşgal, Direniş, İç Savaş: Yunan Edebiyatında II. Dünya Savaşı Yılları*, İstos Yayın, İstanbul, 2005.

Eray Biber, Tuğba, "20. Yüzyılda Yunanistan'dan Türk Göçleri", *XX-XXI. Yüzyılda Türk Dünyasında Sürgün ve Göç*, (Yay. Haz. Nesrin Sarıahmetoğlu & İlyas Kemaloğlu), Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 303-325.

Eray Biber, Tuğba, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", *Bozkırın Oğlu Ahmet Taşağıl'a Armağan*, (Ed. Tuğba Eray Biber), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2019, ss. 691-710.

Eray Biber, Tuğba, "II. Dünya Savaşı ve Yunanistan Türkleri", *İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası*, (Yay. Haz. Nesrin Sarıahmetoğlu & İlyas Kemaloğlu), Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 285-297.

Erdem, Nilüfer, "Batı Trakya Türkleri İle Rodos ve İstanköy Türklerinin Kültürel Asimilasyonuna Dair Değerlendirmeler", *Rodos ve İstanköy Türk Kültürü*, (Ed. Mustafa Kaymakçı & Cihan Özgün), Eğitim Yayınevi, Konya, 2020, ss. 36-39.

Erdem, Nilüfer, "Yunan İdaresinin İlk Yıllarında Batı Trakya Türklerinin Eğitimi", *Yitik Hafızanın Peşinde Üsküp Konuşmaları*, (Ed. Mehmet Dursun Erdem & Necip Fazıl Kurt & Özcan Güngör), Pruva Yayınları, Ankara, 2019, ss. 559-580.

Eudes, Dominique, *Kapetanios Yunan İç Savaşı 1943-1949*, (Çev. Yavuz Alogan), Belge Yayınları, İstanbul, 1985.

Featherstone, K. & Papadimitriou, D. & Mamarelis, A. & Niarchos, G., *The Last Ottomans The Muslim Minority of Greece, 1940-1949*, Palgrave Macmillan, New York, 2011.

Hart, Basil Liddell, *İkinci Dünya Savaşı Tarihi*, (Çev. Kerim Bağrıaçık), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

Hatipoğlu, M. Murat, *Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1999.

Hatipoğlu, Murat, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923–1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997.

Higham, Robin, *Diary of a Disaster, British Aid to Greece, 1940-1941*, University Press of Kentucky, Lexington, 2009.

Hüseyinoğlu, Ali, "Yunanistan'da (Batı Trakya) Türk Azınlığı ve Türkçe", *Balkanlar'da Yaşayan Türk Azınlıkları ve Türkçeye Yönelik Dil Politikaları*, (Der. Fahri Türk), Astana Yayınları, Ankara, 2016, ss. 103-127.

İliadis, Hristos, "*Trakya Tehdit Altında" Gizli Yazışmalar*, (Çev. Lale Alatlı), BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2020.

İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika, (Ed. Özlen Çelebi & Saime Özçürümez & Şirin Türkay), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komniserliği Yayınları, Ankara, 2011.

Keser, Ulvi, *Kızılay Belgeleri Işığında Yunanistan'da Ölüm, Açlık, İşgal 1939-1949*, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara, 2010.

Koliopoulos, John S. & Veremis, Thanos M., *Modern Greece A History since 1821*, Malaysia, 2010.

Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler, İkinci Takım, Cilt: 2, (Çev. Seha L. Meray), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

M. Cemil, *Lozan II*, İstanbul, 1933.

Macar, Elçin, *İşte Geliyor Kurtuluş / Ερχεται το Κουρτουλους*, İzmir Ticaret Odası Kültür Sanat Tarih Yayınları, İzmir, 2009.

Mavromatis, Yorgos, "Yunanistan'da Hıristiyan Göçmenler ve Müslüman Azınlıklar Eğitimin Millî Homojenleşmedeki Rolü", *Yeniden Kurulan Yaşamlar 80. Yılında Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi*, (Der. Müfide Pekin), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

168 Arşiv numaraları ve tarihleri dipnotlarda verilmiştir.

169 Kullanılan gazetenin sayı, tarih ve sayfa bilgileri dipnotlarda gösterilmiştir.

Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1986.

Öksüz, Hikmet, *Batı Trakya Türkleri (Makaleler)*, (Yay. Haz. Veysel Usta), Karam Yayınları, Çorum, 2006.

Peace and War; United States Foreign Policy, 1931- 1941, United States Deparment of State, Washington, 1942.

Soysal, İsmail, *Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, Cilt: I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

Soyutürk, Muhittin & Sağlam, Feyyaz, *Uluslararası Batı Trakya Paneli 31 Ağustos 1995 (Tebliğler-Belgeler-Yankılar)*, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İzmir Şubesi Yayınları, İzmir 1996.

The Balkan Campaign 1940-1941, Deparment of Military Art and Engineering United States Military Academy Est Point, New York, 1948.

Topçu, Rıdvan, *İslam Hukuku Açısından Batı Trakya'daki Müftülerin Yetkileri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komoniti) 2012.

Toraman, Ali Sami, "1951 Yunan Kültür Anlaşmasından Sonra Oluşan Azınlık Okulları Müfredatı ve Haftalık Ders Saatleri Programı", *İki Dilli Eğütm ve Azınlık Okulları Uygulaması*, (Yay. Haz. Pervin Hayrullah), BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2012.

War and Postwar Greece an Analysis Based on Greek Writings, (Prepared by Floyd A. Spencer), Washington, 1952.

Weinberg, Gerhard K., *A World At Arms A Global History Of World War II*, Cambridge University Press, New York, 1995.

Makale, Bildiri ve Ansiklopedi Maddeleri

Akdeniz, Melih, "İkinci Dünya Savaşı'nda Batı Trakya Türkleri", *Türk Yurdu*, Sayı: 290, Ekim 2011 https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=1719

Akgün, Seçil, "Birkaç Amerikan Kaynağından Türk-Yunan Mübadelesi Sorunu", *Üçüncü Askeri Tarih Semineri (Türk-Yunan İlişkileri)*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1986, ss. 241-277.

Ayhan İzmirli, Lale, "Çözülemeyen Problem; Cemaat (Azınlık) Vakıflarının Taşınmaz Mal Edinmesi", *TESAM Akademi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2018, ss. 97-135.

Bostan, Nurgül & Hüseyinoğlu, Ali, "Batı Trakya'nın Değişen Yüzü", *Stratejik Analiz*, Cilt: 5, 2004, ss. 66-70.

Cin, Turgay, "3647 Sayılı ve 2008 (3647/2008) Tarihli Yunanistan Vakıflar Yasası ve Uygulamaları", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 2, 2013, ss. 63-121.

Cin, Turgay, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, 2009, ss. 147-179.

Cin, Turgay, "Türkiye ve Yunanistan'daki Azınlık Vakıflarının Hukuki Düzenlemelerinin Karşılaştırılması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: IX, Özel Sayı 2007, ss. 1111-1143.

Çakmak, Gizem, "Yunanistan'ın Avrupalılaşması ve Azınlık Haklarına Yansıması: Batı Trakya Örneği", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul 2016, ss. 246-262.

Eray Biber, Tuğba, "Trakya Gazetesine Göre Yunanistan'da İç Savaş (Andartlık) ve Batı Trakya Türkleri (1944-1949)", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 33, 2020, ss. 7-32.

Erdem, Nilüfer, "Batı Trakya'da Sivil Toplum Örgütlenmesinde Türk Kimlik Engeli", *Taraflarının Bakışıyla Lozan Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Savaş Açıkkaya & Nilüfer Erdem), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul 2015, ss. 212-219.

Erdem, Nilüfer, "Mehmet Hilmi'ye Göre Batı Trakya Türklerinin 1930 Türk-Yunan Dostluğundan Beklentileri", *Yakın Dönem Araştırmaları*, Yıl: 8, Sayı: 15-16, 2009, 2011, ss. 1-30.

Erdem, Nilüfer, "Nüfus Mübadelesi ve Batı Trakya Türkleri", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Özel Sayısı 1: Türk-Yunan İlişkileri, 2021, ss. 139-151.

Halaçoğlu, Yusuf & Eren, Halit "Batı Trakya", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: V, s. 146.

Hüseyinoğlu, Ali, "Balkanlarda Türk Dilinin Dünü ve Bugünün: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği", *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 2015, ss. 79-96.

Kiel, Machiel, "İskeçe", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: XXII, ss. 553-555.

Malkoç, Eminalp, "Türk Basınında Truman Doktrini ve Türkiye'ye Amerikan Yardımları (1947-1950), *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı: 9, 2006, ss. 89-127.

Özgür, Pınar Selçuk, "Yunanistan İç Savaşı ve Dış Güçlerin Rolü", *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 57, 2015, ss. 101-129.

Öztürk, İbrahim Mert, "Soğuk Savaş Döneminde Batı Trakya Türk Azınlığı (1945-1960), *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Sayı: XIX, ss. 469-470.

Süreli Yayınlar [170]

Cumhuriyet
Diyalog
Milliyet
Rodop Rüzgarı
Trakya
Vatan
Yeni Sabah

Tezler

Çakmak, Gizem, *The Euporeanization Of Greek Foreign Policy: Progress, Challenges And Strategies*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2012.

Eren, Halit, *Batı Trakya Türk Cemaat ve Vakıf İdareleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1989.

Kılıçoğlu, Çiğdem, *Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1967-1974)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Ompasi, Mouzegien, *Batı Trakya İskeçe Müftülüğü'nün Din ve Eğitim Alanındaki Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Yapar, Berrin, *Yunanistan'daki Türk Eserlerinde Kitabeler (Dedeağaç, Dimetoka, İskeçe, Gümülcine, Selanik, Kavala, Yenice-Karasu)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.

İnternet Kaynakları

Kabza, Cemil, "Batı Trakya Müslüman Azınlığı", *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 24 Mayıs 2013, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/24675/bati_trakya_musluman_turk_azinligi [Erişim Tarihi: 15.02.2019].

T.C. Dışişleri Bakanlığı, "Yunanistan'da Türk Varlığı", http://www.mfa.gov.tr/bati-trakya-turk-azinligi.tr.mfa [Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2014].

Diğer

Αγγλοελληνικο - Ελληνοαγγλικο Λεξικο [English-Greek / Greek-English Dictionary], 2007.

170 Gazete numaraları ve makale isimleri dipnotlarda verilmiştir.

BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN CUNTA İDARESİ YILLARINDA YAŞADIĞI SORUNLAR (1967-1974)

Umut DERE*

GİRİŞ

Batı Trakya coğrafyası, Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşı'nı (1912-1913) kaybetmesinin ardından imzalanan Bükreş (10 Ağustos 1913) ve İstanbul (29 Eylül 1913) antlaşmaları ile resmen ve tümüyle Bulgaristan'a bırakılmıştır. Ancak bu coğrafyanın büyük bir bölümü, Birinci Dünya Savaşı'nın (1914-1918) Bulgaristan'ın da içerisinde bulunduğu İttifak Devletleri'nin mağlubiyetiyle sonuçlanması üzerine -Bulgaristan ile imzalanan Neuilly Antlaşması (27 Kasım 1919) gereğince- İtilaf Devletleri'nin kontrolüne geçmiştir. 10 Ağustos 1920 tarihine gelindiğinde ise Batı Trakya, Sevr'de yapılan Trakya antlaşması ile müttefikler tarafından Yunanistan'a verilmiştir.[1] Diğer yandan Yunanistan, bu antlaşma ile himayesi altında bulunan azınlıklar hususunda Milletler Cemiyeti'ne karşı sorumlu tutulmuştur.[2]

Batı Trakya, Türk Millî Mücadelesi'nin zaferle neticelenmesinin ardından başlayan Lozan Konferansı'na da konu olmuş ve Türkiye, ilk olarak Türk nüfusun fazlalığına ve Misak-ı Millî'ye dayanarak bölgede halk oylaması yapılmasını istemiştir. Fakat başta İngiltere olmak üzere İtilaf Devletleri bu talebe şiddetle karşı çıkmışlardır.[3] Konferansın diğer oturumlarında mübadele[4] hususu ve kalan azınlıkların durumları hakkında görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu bağlamda 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nın "Ekalliyetlerin Himayesi" başlığını taşıyan 37.-45. maddeleriyle azınlıkların statüsü belirlenmiştir.[5] Böylece

* Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, umutdere@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3407-8415.

1 Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu,* Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1986, s. 10-12.

2 Ailin İsmail, *Yunanistan'da Azınlık Hakları: Batı Trakya Türk Azınlığı Örneği,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 59-60.

3 Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri (Makaleler),* (Yay. Haz. Veysel Usta), Karam Yayınları, Çorum, 2006, s. 1.

4 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanan "Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'ne İlişkin Sözleşme ve Protokol" kararları ile Yunanistan'da yaşayan Türkler Türkiye'ye, Türkiye'de yaşayan Rumlar ise Yunanistan'a gönderilmişlerdir. Ancak bu göçten Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesindeki Türkler ile İstanbul'daki Rumlar muaf tutulmuşlardır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Kemal Arı, *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000.

5 Tuğba Eray Biber, "Lozan'dan Günümüze Batı Trakya'da Müftülük Meselesi", *Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Beşinci Uluslararası Kongresi Tebliğleri Mayıs 2015 Saraybosna,* IRCICA, İstanbul, 2018, s. 397-398; Yusuf Halaçoğlu & Halit Eren, "Batı Trakya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA),* Cilt: 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 146. Ekalliyetlerin Himayesi başlıklı 37.-45. maddeler hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca Bkz. M. Cemil Bilsel, *Lozan,* Cilt: 2, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1998, s. 593-595.

Batı Trakya'daki askerî ve siyasî mücadele Lozan Konferansı ile sona ermiş; ayrıca imzalanan barış antlaşmasıyla Batı Trakya Türklerinin azınlık statüsüyle Yunanistan'a bırakılması devletlerarası ilişkilerde yeni bir süreci başlatmıştır.[6]

Tarihsel sürece bakıldığında azınlık politikalarının belirleyicisi, yapılan uluslararası antlaşmalardan ziyade Türk ve Yunan hükümetleri arasındaki ilişkilerin olumlu veya olumsuz seyri olmuştur. Bu açıdan bakıldığında Yunanistan'da 1967'de tesis edilen cunta idaresinden önceki yıllar Türk-Yunan ilişkileri açısından "inişli-çıkışlı" bir dönem olarak değerlendirilebilir. Nitekim İkinci Dünya Savaşı yıllarından[7] 1954'e kadar olan süreçte iki ülke ilişkilerinde bir yakınlaşma[8] söz konusu iken 1955'ten itibaren önce Kıbrıs sonra da Ege'deki sorunların etkisiyle ilişkiler gerginleşmiştir. Bu gerginlik, haliyle iki ülkenin azınlık politikalarına doğrudan yansımış; özelikle Kıbrıs meselesi, yaşanan sürece tesir eden en önemli husus olmuştur.[9]

Kıbrıs sorunu, 1963 yılında adada bulunan bazı Türk köylülerine Rumlar[10] tarafından saldırılarda bulunulmasıyla şiddetini artırmış, sayıca az olan ve askerî sistemin dışında bırakılmış olan Türkler çatışmalardan büyük zarar görmüşlerdir. Saldırıların arkası kesilmeyince Türk Hükümeti Kıbrıs'a çıkarma kararı almış; ancak bu girişim dönemin ABD Başkanı Lyndon Johnson'un Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği mektup ile durdurulmuştur.[11] Mektubun ardından Türk tarafı adadaki devlet mekanizmasından tamamen çekilmiş ve Lefkoşa ateşkes hattı ile ikiye bölünmüştür. 1964 yılının Mart ayında ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından adaya "Barış Gücü" gönderilmesine karar verilmiştir.[12]

---

6 İsmail, *Agt,* s. 60.

7 İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye ile Yunanistan arasında başlayan iyi ilişkiler dönemi sadece siyaset düzeyinde kalmayıp, gerek insanî yardımlarla gerekse iyi niyet gösterileriyle pekiştirilmiştir. Bu süreçte işgal edilen Yunanistan'a buğday gönderen ilk yabancı devlet olan Türkiye, ayrıca yine bu dönem içerisinde yolladığı Kurtuluş ve Dumlupınar vapurlarıyla Yunanistan'a yardımlarda bulunmuştur. Tuğba Eray Biber, "II. Dünya Savaşı Sonrası ABD Politikalarının Türkiye-Yunanistan İlişkilerine Etkileri (1946-1954)", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* Cilt: VII, Sayı: 2, Aralık 2020, s. 314-315. Bu yıllarda Türkiye'den Yunanistan'a yapılan yardımlar hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Bülent Bakar, "Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* Cilt: 24, Sayı: 71, 2008, s. 413-444; Çağla Derya Tağmat, "Yunanistan'da Büyük Açlık ve Ege'de Yardım Köprüsü: Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları (1941-1942)", *Atatürk Yolu,* Cilt: 12, Sayı: 46, 2010, s. 457-483.

8 İki ülke arasında gelişen iyi ilişkiler sonucunda önce 20 Nisan 1951 tarihinde sosyal hayatın ve müesseselerin karşılıklı olarak anlaşılmasını temin etmek amacıyla "Kültür Anlaşması" imzalanmıştır. Eray Biber, "II. Dünya Savaşı Sonrası ABD Politikalarının Türkiye-Yunanistan İlişkilerine Etkileri (1946-1954)", s. 321. Kültür Anlaşması'nın tam metni için Bkz. "Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı Arasında Kültür Anlaşması", *T.C. Resmî Gazete,* Sayı: 8112, 17 Mayıs 1952, s. 3618-3619. 1952 yılında ise Gümülcine'de ilk defa bir Türk lisesi (Celal Bayar Lisesi) açılmıştır. 1954 yılında çıkarılan 3065 sayılı (Papagos Kanunu olarak anılan) yasayla da Yunanistan'da ilk defa "Müslüman Okulu" yerine "Türk Okulu" kavramı kullanılmaya başlamıştır. Oran, *Age,* s. 147.

9 Çiğdem Kılıçoğlu, *Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1967-1974),* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 133.

10 Yazımızda, Ortodoks olan Yunanca konuşan Osmanlı tebaası ve sonrasında Türkiye vatandaşı "Rum", Yunanca konuşan Ortodoks Yunanistan vatandaşı ise "Yunan" kelimesi ile anılmıştır. Rumlar ve Yunanların iç içe geçtiği durumlarda "Hellen" sözcüğü tercih edilmiştir.

11 Faruk Sönmezoğlu, "Kıbrıs Sorunu ve Sorunun Çözümüne İlişkin Perspektifler", *Türk Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu,* (Der. Alâeddin Yalçınkaya), Sakarya Üniversitesi Basımevi, Sakarya, 1997, s. 89-90. Diğer yandan ABD yönetimi, Türk dış politikasını temelden etkileyen bu mektupla bir bakıma iki ülke arasında 12 Mart 1947 tarihli Truman Doktrini ile başlayan yakınlaşma dönemini tersine çevirmiştir. Haluk Şahin, *Johnson Mektubu,* Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2019, s. 15-16. Ancak bilindiği üzere ABD Başkanı Truman tarafından ilan edilen doktrin, Türk-Amerikan ilişkilerinde bir dönüm noktası olarak kabul edilse de ilanın en önemli nedeni Soğuk Savaş döneminde oluşan Sovyet tehdidine karşı Türkiye'nin savunulması değil Batı Avrupa'nın geleceğidir. Başkan Truman, genelde Batı Avrupa'yı özelde ise Yunanistan'ı kapsamı içerisine alan bir doktrin ilan ederek Yunanistan'ı o dönem içerisinde bulunduğu iç savaştan kurtarmayı ve böylece Avrupa'nın güvenliğini sağlamayı hedeflemiştir. Oral Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri 1947-1964,* İmge Kitabevi, Ankara, 2016, s. 31.

12 Sönmezoğlu, *Agb,* s. 90.

Kıbrıs ile ilgili yaşanan gelişmeler, Batı Trakya Türk azınlığının Yunanistan'ın olumsuz politikalarına daha fazla maruz kalmasına sebep olmuş, özellikle cuntacıların yönetime el koymasından sonra Batı Trakya Türk azınlığı üzerinde zaten var olan baskılar daha da artmıştır.[13]

1. YUNANİSTAN'DA ASKERÎ DARBEYE GİDEN SÜREÇ VE CUNTA YÖNETİMİNİN KURULMASI

Cunta yönetiminin Batı Trakya Türk azınlığına yönelik uyguladığı baskıcı politikaların doğru şekilde anlaşılabilmesi için öncelikle Yunanistan'ı askerî darbeye götüren sürecin incelenmesi ve darbecilerin fikrî yapılarının tahlil edilmesi gerekmektedir. Zira Yunanistan'da 1967 yılında gerçekleştirilen askerî darbe sonrasında teşkil edilen cunta idaresi, ülkenin içerisinde bulunduğu koşullar kadar dünya konjonktürünün de bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle 1939-1945 yılları arasında cereyan eden İkinci Dünya Savaşı esnasında Yunanistan'da yaşanan siyasal ve toplumsal[14] sıkıntıların sonucu olarak patlak veren iç savaşın[15] oluşturduğu tahribatın uzun süre giderilememesi, darbecilerin yirmi yıl sonra bir bakıma bu dönemle hesaplaşma içerisine girmelerine neden olmuştur. Yönetimi ele geçiren cuntacıların Yunan millî kimliğini ön plana çıkaran antikomünist siyaset anlayışlarının, iç savaşla başlayan siyasal ve toplumsal kutuplaşma ile ilgili olduğu söylenebilir. Diğer yandan Yunanistan'ın, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte beliren iki kutuplu dünya düzeninde tercihini Doğu Bloku yerine Batı Bloku'ndan yana kullanması, cuntacıların izlediği antikomünist politikaların uluslararası nedeni olarak değerlendirilebilir.[16]

Askerî darbeye giden sürece kısaca değinilecek olursa iç savaşın 1949 yılında sona ermesinin ardından tam bir siyasal istikrarsızlık içerisine giren Yunanistan'da, 1952 yılına kadar liberal ve sosyal demokratların

13 Kılıçoğlu, *Agt,* s. 135-136; Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", s. 732-733.

14 İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan'da yaşanan en büyük toplumsal sorunlardan biri "açlık"tır. Özellikle Alman işgaline yönelik İngiliz ablukasından sonra gıda sıkıntısına bağlı olarak ortaya çıkan ve kaynaklara "büyük açlık" olarak geçen bu konu hakkında Bkz. Ulvi Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında Yunanistan'da Ölüm, Açlık, İşgal 1939-1949,* Türk Kızılayı Yayınları, Ankara, 2010; Çağla Derya Tağmat, *Açlık İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Yunanistan'a Yardımları,* Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016.

15 Yunan iç savaşı, 1941 yılında Almanya'nın Yunanistan'ı işgalinin ardından ortaya çıkan gelişmelerin bir sonucudur. Zira bu işgal, ülkede direniş hareketlerinin başlamasına sebep olmuş, 28 Eylül 1941 tarihinde Yunan Komünist Partisi (KKE) tarafından ilk direniş örgütü olan Ulusal Kurtuluş Cephesi (EAM) kurulmuştur. Bu oluşumun askerî kolu olarak da Şubat 1942'de Halkın Kurtuluş Ordusu (ELAS) teşkil edilmiştir. İşgale karşı direnmek ve savaş sonrası Yunanistan'da demokratik bir rejim tesis etmek gibi hedefleri olan EAM, halk tarafından destek görmüş, teşkilatlandığı yerlerde ekonomik ve sosyal hayatı kontrol altına almıştır. Diğer yandan EAM dışında cumhuriyetçi subaylardan oluşan direniş örgütleri de oluşturulmuştur. Bunların en önemlileri arasında Ulusal Cumhuriyetçi Yunan Cephesi (EDES) ile Ulusal ve Toplumsal Kurtuluş Hareketi (EKKA) gösterilebilir. Başta işgale karşı ortak hareket eden bu örgütler, 1943'ten itibaren savaşın Almanya'nın aleyhine gelişmesi ile birlikte çatışmaya başlamışlardır. Yunanistan tarihi açısından asıl kırılma noktası ise 1944 yılında Stalin ve Churcill arasında Yüzdeler Anlaşması'nın yapılması olmuştur. Nitekim Yunan komünistler, anlaşma sonrası Moskova'dan gördükleri baskı üzerine ulusal hükümetle anlaşmak durumunda kalmışlardır. Sonrasında İngilizlerin koruyuculuğunda Atina'ya giren birlikler, EDES militanlarını sürekli silahlandırarak komünistlerin üzerinde ciddi baskı kurmuş ve böylece onların hükümetten çekilmelerini sağlamışlardır. 12 Şubat 1945'te Varkiza Anlaşması'nın imzalanmasıyla ise iç savaşın ilk aşaması sona ermiştir. Ancak hükümetin anlaşma hükümlerine riayet etmemesi ve aşırı sağcı grupların artan baskıları, komünistlerin yeniden dağlara çekilmesine neden olmuş, direniş liderlerinden Markos'un Ekim 1946'da Hellen Demokratik Ordusu'nu kurduğunu açıklamasıyla birlikte de iç savaşın ikinci safhası başlamıştır. Bu aşamada tam anlamıyla ikiye bölünen Yunanistan için dengeler 1947'den sonra tamamen değişmiş ve aynı yıl ilan edilen Truman Doktrini sayesinde modern teçhizatla donatılan Yunan ordusu, gayri nizami harp tekniğinden vazgeçen komüstler karşısında başarı kazanmıştır. Ayrıca 1947'den sonra Yugoslavya'nın sınırlarını kapatması ve komünistlerin halk desteğini yitirmesi 1949 yılında Yunan iç savaşını sona erdirmiştir. Melek Fırat, "Yunan İç Savaşı", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar,* (Ed. Baskın Oran), Cilt: 1, 22. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 582. Yunanistan iç savaşı ile ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca Bkz. Dominique Eudes, *Kapetanios Yunan İç Savaşı 1943-1949,* (Çev. Yavuz Alogan), Belge Yayınları, İstanbul, 1985; Pınar Selçuk Özgür, "Yunanistan İç Savaşı ve Dış Güçlerin Rolü", *Atatürk Yolu,* Cilt: 15, Sayı: 57, 2015, s. 101-129. Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1995,* 23. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017, s. 385-387.

16 Kılıçoğlu, *Agt,* s. 43.

öncülüğünde on üç ayrı hükümet kurulmuştur. Uzun ömürlü olmayan bu hükümetlerin hepsi düşerken, 1952 yılında ülkeyi siyasal bunalımdan kurtarıp güçlü bir hükümet kurma iddiasında olan Mareşal Papagos[17] liderliğindeki Yunan Birliği Partisi, nisbî temsil sistemi yerine çoğunluk sistemini esas alan yeni anayasadan da istifade ederek iktidara gelmiştir. Bu dönem, Papagos'un 1955 yılındaki ölümüne kadar sürmüş,[18] akabinde Kral Pavlos, hükümeti kurma görevini Konstantinos Karamanlis'e vermiştir. Karamanlis, kurduğu Radikal Ulusal Birlik (ERE) partisi ile girdiği 1956 seçimlerini kazanarak başbakanlık koltuğuna oturmuştur.[19]

İdeolojik olarak incelendiğinde Yunan siyasetinin sağ kanadını temsil eden Papagos ve Karamanlis hükümetleri dönemindeki temel politik hedefin, -ülkenin Batı Bloku'nda yer almasının da bir sonucu olarak- yurt içi ve uluslararası alanda komünizmle mücadele olduğu görülmektedir.[20] Ancak 1950'den itibaren Yunanistan'ın Batı'dan aldığı ekonomik yardımları çoğunlukla askerî alanlarda kullanması toplum beklentilerinin karşılanamamasına yol açmış, bu hoşnutsuzluk 1960'larda ülkedeki mevcut yönetime karşı büyük bir sol-muhalefet hareketinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Nitekim 1958 seçimlerinde aldığı %25'lik bir oy oranıyla kendini gösteren muhalefet, 1963 seçimlerinde Georgios Papandreu liderliğindeki Merkez Birliği Partisi ile birleşerek iktidara gelmiştir. Yeni hükümet, ilk etapta kendisinden beklendiği üzere farklı bir siyaset anlayışıyla hareket ederek ülkede yeni bir sosyal ve ekonomik politika uygulanması için gayret göstermiştir. Ayrıca dış politikada da Doğu Bloku ile dondurulmuş olan ilişkiler detant (yumuşama) dönemine evrilmiş; ancak bilhassa Kıbrıs meselesinde hükümetin ABD ile ters düşen politikaları, Yunanistan'ın Batı Bloku'nun lideri konumundaki ülkeyle olan siyasî ve diplomatik ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir.[21]

Papandreu iktidarı döneminde yaşanan bir diğer önemli gelişme, kralın yetkilerinin anayasa ile sınırlandırılmaya çalışılması olmuştur. Demokrasiyi tüm kural ve kurumlarıyla çalıştırabilmek hedefi doğrultusunda girişilen bu düzenlemelerle saraya bağlı ordunun tarafsız hale getirilmesi için çaba sarf edilmiş; hatta krala bağlı savunma bakanının görevden alınması girişimlerinde bulunulmuştur. Fakat yapılan bu hamleleler başarısızlıkla sonuçlanmış ve oğlu genç subaylarla birlikte darbe planlamakla suçlanan[22] Georgios Papandreu, saray-ordu ikilisi karşısında direnç gösteremeyerek 1965 yılının Temmuz ayında istifa etmek zorunda kalmıştır.[23]

---

17 Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

18 Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994,* 23. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2013, s. 256-257.

19 Kılıçoğlu, *Agt,* s. 54. Radikal Ulusal Birlik (ERE) partisinin halktan aldığı oylar ana muhalefete göre daha az olmasına rağmen Karamanlis, o dönemki seçim yasasından faydalanarak mecliste yeterli çoğunluğu elde etmiştir. Richard Clogg, *Yunanistan'ın Kısa Tarihi,* (Çev. Dilek Şendil), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 149.

20 Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi,* (Çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 179.

21 Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (ASOS),* Sayı: 37, Yıl: 4, 2016, s. 522.

22 ASPIDA olayı olarak bilinen bu teşebbüste, yirmi sekiz subay ile aralarında Georgios Papandreu'nun oğlunun da bulunduğu birtakım politikacıların olduğu iddia edilmiştir. Ancak Çukalas, kralcı bir ordu içerisinde bu kadar az sayıdaki kişinin böyle bir teşebbüste bulunma ihtimalini "gülünç" olarak değerlendirmektedir. Konstantin Çukalas, *Yunanistan Dosyası,* (Çev. Şeyla), Ant Yayınları, İstanbul, 1970, s. 219. Darbe planlamakla suçlanan Başbakan Georgios Papandreu'nun oğlu Andreas G. Papandreu ise 15 Temmuz 1965 tarihinde yaşanan gelişmeleri "Kralcı Darbesi" olarak nitelendirmektedir. Andreas G. Papandreu, *Namlunun Ucundaki Demokrasi,* (Çev. Semih Koray & Mehmet Emin Yıldırım), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1988, s. 187-221.

23 Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", s. 718; Emre Feyzi Çolakoğlu, "Soğuk Savaş Dönemi Askeri Darbeleri ve ABD: Türkiye ve Yunanistan Örnekleri", *Uluslararası Çalışmalar Dergisi,* Cilt: 2, Sayı: 1, 2018, s. 85-86.

Yunanistan, hükümetin istifasından sonraki iki yıl boyunca istikrarsız koalisyonlar tarafından yönetilmiş, dolayısıyla farklı görüşlerdeki siyasetçiler arasında gerginlik ve güvensizlik düzeyi en üst seviyeye yükselmiştir. Bu durumdan nasibini alan parlamento da Nisan 1967'de Kral tarafından hükümeti kurmakla vazifelendirilen Panayotis Kanellopulos'un güvenoyu alamaması üzerine 28 Mayıs'ta seçimlere gidilmesi şartıyla feshedilmiştir. Ancak siyasî partilerin seçim hazırlıklarına başladığı böyle bir ortamda hiç beklemedik bir gelişmeyle karşılaşılmış ve 21 Nisan 1967 tarihinde düşük rütbeli sayılabilecek bir grup subay tarafından yönetime el koyulmuştur. ABD istihbarat teşkilatı CIA tarafından desteklendiği öne sürülen Albay Georgios Papadopulos, Albay Nikolaos Makarezos ve Kıdemli Albay Stilianos Pattakos üçlüsünün gerçekleştirdiği askerî darbe neticesinde, Yunanistan'da "Albaylar Cuntası" olarak bilinen ve 1974 yılına kadar sürecek bir "askerî diktatörlük" dönemi başlamıştır.[24]

2. BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞININ CUNTA DÖNEMİNDE YAŞADIĞI SORUNLAR

2.1. Eğitim-Öğretim Sorunu

Yedi yıl boyunca Yunanistan'ı idare eden cuntacıların Batı Trakya Türk azınlığına karşı çeşitli şekillerde uyguladığı baskı politikalarından en önemlisi eğitim ve öğretim alanındadır.[25] Yunanistan'da yaşayan Türk azınlığın eğitim hakkı önceki yıllarda imzalanan uluslararası antlaşmalarla[26] koruma altına alınmasına rağmen bu sahayı tamamen kendi denetimleri altına almak isteyen cuntacılar, sözleşmelere aykırı birtakım düzenlemeler yapmışlardır. Bu bağlamda Batı Trakya Türk azınlığın dinsel, ulusal ve kültürel varlığını ayakta tutan cemaat kurumları ve okul encümenliklerinin yönetim kurulları daha önce "seçimle" belirlenirken, 1967 yılı Ekim ayı itibarıyla cuntacılar tarafından var olan yönetim kurulları feshedilmiş ve yeni yöneticiler "atama" usulü ile iş başına getirilmeye başlamışlardır.[27] Böylece cuntacılar, zikredilen cemaat ve encümenler tarafından idare edilen azınlık eğitimini tamamen kontrol altına almış; öte yandan Türk azınlık, kitap ve öğretmen yokluğundan okulların kapatılmasına kadar birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır.[28]

Batı Trakya Türkleri, yaşanan gelişmeler karşısında özellikle 1967 yılından itibaren kendilerine devlet tarafından ayrımcı politikalar[29] uygulandığını ileri sürmüşlerdir. Cuntacıların olumsuz

24 Kılıçoğlu Cihangir, *Agm,* s. 523; Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", s. 718.

25 Bülent Akyüz, *Batı Trakya Türk Toplumunun Eğitim ve Öğretim Problemleri,* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007, s. 24.

26 1913 tarihli Atina Antlaşması'nın 3 numaralı ek protokolünde yer alan 15. maddede, Müslüman özel okulları tanınmakta ve bunların gelir kaynaklarına saygılı olunacağı ifade edilmektedir. 1920 tarihli Yunan Sevr'i'nin 8. ve 9. maddeleri eğitim meselesine geniş hükümler getirmiş, bu maddelerde yer alan konular Lozan Barış Antlaşması'nın 40. ve 41. maddelerinde benzer şekilde yer almıştır. Bu antlaşmaların belirtilen maddelerinde; Batı Trakya Türk azınlığının kendi dilini serbestçe kullanabilmesi, okullar kurma, denetleme ve yönetme hakkına sahip olması, Müslüman nüfusun fazla olduğu yerlerde ana dilde eğitim görebilmeleri için devletin gereken kolaylıkları sağlaması ve bunun için bütçe ayırması yazılıdır. Yasemin Görüm, *Avrupa Konseyi, AGİT ve AB'de Azınlık Hakları ve Batı Trakya Sorunu,* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2006, s. 165.

27 Salahaddin Galip, *Batı Trakya'da Yazabildiklerimden…,* Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 70.

28 Oran, *Age,* s. 75.

29 21 Nisan hadiselerinin akabinde başlayan ve ilk etapta ihtilâlin bir gereği olarak gösterilen bu baskıcı politikalar, sonrasında Türk konsolosluklarına girip çıkanların sorguya çekilip tartaklanmaları, toplu halde görevden azil ve Türkiye'de çıkan gazetelerin Batı Trakya'ya sokulmaması gibi olaylarla devam etmiştir. "Batı Trakya'daki Türkler Yıldırılıyor", *Milliyet,* 12 Haziran 1967, s. 1.

Görsel 1: Batı Trakya Türklerine ait okullardaki "Türk" ibaresinin kaldırılması neticesi indirilmiş olan İnhanlı (Evlalo) Türk İlkokulunun tabelası. (Hakka Davet dergisi arşivi)

yaklaşımlarının dönem dönem daha da arttığı göz önünde bulundurulduğunda Türk azınlığın iddialarında hiç de haksız olmadığı görülmektedir. Nitekim Yunanistan, o dönemki siyaset anlayışıyla hem çok taraflı hem de ikili uluslararası antlaşmalarla düzenlenmiş olan azınlık haklarını sürekli olarak ihlal etmiştir.[30] Buna rağmen Yunan yetkililer uyguladıkları tüm bu politikaları reddettikleri[31] gibi Türkiye'nin, İstanbul Rum azınlığına karşı baskı politikası uyguladığını ve bunun sonucunda Rumların neredeyse yok olmaya yüz tuttuğunu öne sürmüşlerdir.[32]

Dile getirdiğimiz tüm bu olumsuzluklara karşın, Batı Trakya Türkleri açısından cunta döneminde olumlu olarak nitelendirilebilecek bazı gelişmeler de yaşanmıştır. 1960'lı yıllarda ortaya çıkan problemlerin giderilmesi amacıyla görüşmeler gerçekleştiren Türk ve Yunan hükümetleri, seçtikleri temsilciler[33] aracılığı ile 1968 yılının Mart-Mayıs aylarında azınlık sorunlarını müzakere etmek üzere bir araya gelmişlerdir. Görüşmeler neticesinde 1 Haziran 1968 tarihli[34] Viyana Raporu hazırlanmış, bu raporda özellikle eğitim konularında alınabilecek tedbirler hakkında tavsiyelerde bulunulmuştur. Eylül ayına gelindiğinde ise Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından azınlıkların eğitim hakları ve dil kullanımı gibi hususlarda Yunan hükümetiyle anlaşma sağlandığı açıklanmıştır.[35] Sonrasında iki ülke hükümetleri tarafından 1951 Kül-

30 Oran, *Age,* s. 7.

31 Türkiye, Batı Trakya Türk azınlığına karşı artan baskı politikaları karşısında Yunanistan Hükümeti'ne çeşitli uyarılarda bulunmuştur. Örneğin; dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, NATO Konseyi toplantısında görüştüğü Yunan mevkidaşını, Türk azınlığa yönelik uyguladıkları baskı politikalarını derhal durdurmaları gerektiği yönünde uyarmıştır. Yunanistan dışişleri bakanı ise yaşanan olayların *"mahallî makamların anlayışsızlığından"* kaynaklandığını ileri sürerek hükümetin bu konuda bir siyaseti olmadığını iddia etmiştir. M. Ali Birand, "Batı Trakya'daki Türklere Baskı Yapılmamasını Atina'dan İstedik", *Milliyet,* 16 Haziran 1967, s. 1. Gelişmelerin akabinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Zeki Kuneralp, konuyla ilgili Gümülcine Başkonsolosu Tevfik Ünaydın'dan bilgi aldıktan sonra Yunanistan'ın Ankara büyükelçisini makamına davet etmiş ve Yunan Hükümeti'nin Batı Trakya Türklerine karşı uyguladığı tehdit, baskı ve sindirme politikalarının hiçbir mazereti olamayacağını belirtmiştir. Diğer yandan yaşanan olayları mahallî makamlara ve şahsî tutumlara bağlamanın imkânsız olduğunu ifade eden Kuneralp, ayrıca Türkiye'nin Batı Trakya Türkleri konusunda Lozan Antlaşması'nın hükümleri çerçevesinde son derece hassas olduğuna dikkat çekmiştir. "Batı Trakya'daki Baskı İçin Yunanlıları Sert Şekilde Uyardık", *Milliyet,* 29 Haziran 1967, s. 1, 7.

32 Kılıçoğlu, *Agt,* s. 137.

33 Müzakerelere Türk hükümetini temsilen Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs-Yunanistan Dairesi Genel Müdürü Adnan Bulak, Atina Büyükelçiliği'nden Ortaelçilik Müsteşarı Kâmuran Tüzel ve Kıbrıs-Yunanistan Dairesi Genel Müdürlüğü'nden Şube Müdürü Ertuğrul Gürbüz katılmıştır. Belirtilen heyete Adnan Bulak başkanlık etmiştir. 19 Mart 1968 tarihli kararname, *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA),* Fon Kodu: 30.18.1.2. Yer No: 217.20.5.

34 "Türk-Yunan Azınlık Görüşmeleri Bitti", *Milliyet,* 1 Haziran 1968, s. 3.

35 Melih Akdeniz, *Batı Trakya'da Türk Varlığı (1930-1981),* Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018, s. 250.

tür Anlaşması'nın öngördüğü Karma Kültür Komisyonu'nun toplanması hususunda görüş birliğine varılmış; önce Ankara'da sonra Atina'da düzenlenen toplantılar sonucunda[36] 20 Aralık 1968'de Karma Kültür Protokolü imzalanmıştır. Beş başlık altında düzenlenen protokolün ana çerçevesini okullarda azınlık dilinin serbestçe kullanılması, ders araç-gereçlerinin azınlık eğitimine uygun şekilde hazırlanması, azınlık eğitiminde millî kültür ve tarihi zedeleyecek hareketlerden kaçınılması ve yeterli düzeyde öğretmenlere yer verilmesi gibi konular oluşturmuştur.[37]

Görsel 2: Gümülcine 2. Türk İlkokulu öğretmen ve öğrencileri ile 1950 yılında (Nilüfer Erdem arşivi)

Azınlıklar açısından umut verici olan bu anlaşmalar, ilk yıllar için müspet sonuçlar verse de sonraki dönemde uygulanmamaya başlamış; bilhassa 1970 yılından itibaren Batı Trakya Türkleri, cunta idaresi altında anlaşma hükümlerinin tam tersi baskılara maruz bırakılmışlardır. 21 Ocak 1972'de çıkarılan 1109 sayılı kararname ile azınlık eğitimi konusunda birtakım yeni düzenlemeler yapılmış; örneğin ortaokuldan liseye geçen Türk öğrencilere yeni sınavlar getirilmiştir. Eğitim kadrolarını kapsayan değişikliklerle ise öğretmen atamaları hususunda okul encümenlerinin sahip olduğu yetkiler sınırlandırılmıştır. Dahası Türkiye'deki öğretmen okullarında yetişip Batı Trakya'ya dönen öğretmenlerin bir kısmı görevden alınırken, diğer bir kısmı ise kurum değişikliği isterken açıkta bırakılmıştır. Kısacası 1109 sayılı kararname hükümleriyle Türk azınlığın antlaşma ve yasalarla elde ettiği haklar Yunan Hükümeti tarafından geri alınmıştır.[38] Başlatılan bu geriye dönüş 1976 yılında yapılan genel eğitim reformu ve 1977 yılında çıkarılan 694/1977 ve 695/1977 sayılı kanunlarla desteklenmiş; neticede Batı Trakya'daki Türk azınlığın okulları tam anlamıyla Yunan Devleti'nin vesayeti altına girmiştir.[39]

Cunta idaresi döneminde Türk azınlığın eğitimi açısından ele alınması gereken bir diğer önemli husus 1968 yılında 31/1968 sayılı Kraliyet Kararnamesi ile kurulan Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)'dır. 1969 yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlayan SÖPA, görünüşte hükümet tarafından azınlıktan gelen istekleri karşılamak amacıyla teşkil edilmiştir. Ancak bu girişim, esas olarak azınlık okulları için öğretmen yetiştirme sorumluluğunun Yunan hükümetine verilmesi maksadını taşımaktadır. Başka bir ifadeyle cunta yönetimi, tesis ettiği akademiyle azınlık okullarındaki eğitim faaliyetleri için öğretmen yetiştirmek gibi çok mühim bir alanı kendi denetimi altına

36 8-17 Aralık tarihleri arasında Atina'da düzenlenen ikinci toplantıya Türkiye'den Millî Eğitim Bakanlığı Başmüsteşar Yardımcısı Sıtkı Bilmen başkanlığında Dış Münasebetler Genel Müdür Muavini Asaf Özmen'den kurulu bir heyet katılmıştır. 7 Aralık 1968 tarihli kararname, *BCA,* Fon Kodu: 30.18.1.2. Yer No: 228.89.15. Yunanistan ise toplantıda İoannis Kiçaras başkanlığındaki bir heyet tarafından temsil edilmiştir. Galip, *Age,* s. 89.

37 Akdeniz, *Age,* s. 250-251; Oran, *Age,* s. 78-79.

38 Kılıçoğlu, *Agt,* s. 138; Akdeniz, *Age,* s. 251; "Batı Trakya'da Öğretmen Kıyımı Devam Ediyor", *Batı Trakya,* Sayı: 8, 1967, s. 29.

39 Oran, *Age,* s. 79; Cunta döneminde azınlığın eğitimi ile alakalı yapılan bir başka düzenleme medreselerin lise seviyesinde bir okul olarak kabul edilmesidir. Bu bağlamda tanzim edilen 19 Eylül 1967 tarih ve 129 sayılı "Zarurî Kanunlar" serisinin ilgili maddesine göre medrese mezunlarına azınlık okullarında öğretmen olabilme imkânı verilmiştir. Böylece Türk azınlık içerisindeki ayrılıkların artırılması amaçlanmıştır. "Batı Trakyada Yeni Baskılar Başladı", *Batı Trakya,* Sayı: 16, 1968, s. 16-17.

almayı[40] ve böylece Türkiye'nin sahadaki etkisini sınırlandırmayı hedeflemiştir. Diğer yandan Yunanistan, cuntacılar devrinde başlatılan girişimleri devlet politikası haline getirerek cunta sonrasında da devam ettirmiş ve daha önce bahsedilen 694/1977 ve 695/1977 sayılı kanunlarla[41] SÖPA mezunlarına göreve atanma hususunda ayrıcalıklar tanımıştır. Akademi mezunu öğretmenler "devlet memuru" olarak doğrudan atanırken, okul encümenlerinin görüş veya onayı alınmadan yapılan bu atamalarla Batı Trakya Türk azınlık okullarının Lozan Barış Antlaşması ile temeli atılan "özerk" statüsü sona ermiştir. Böylelikle azınlığın, kendi okullarına öğretmen atamadaki işlevleri bütünüyle etkisiz hale getirilmiştir.[42] Cunta yönetiminin kalıntısı olarak azınlık eğitim tarihinde her dönem gündem olan ve tam 43 yıl boyunca kesintisiz olarak faaliyet gösteren SÖPA, 2011 yılında çıkarılan 3966/2011 sayılı kanunun 59. maddesinin 10. fıkrası hükmü uyarınca kapatılmıştır.[43]

2.2. Türk Kimliğinin Reddi

Eğitim alanındaki sorunların yanı sıra Türk kimliğinin reddi meselesi de Batı Trakya Türk azınlığını oldukça zor durumda bırakmıştır. Yunan yetkililer, "Türk azınlık" ifadesinin Lozan Barış Antlaşması hükümlerinde yer almadığını savunarak azınlığın etnik kimliğini tanımlama hakkını kabul etmemişlerdir. İlerleyen süreçte özellikle Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan Kıbrıs sorunu nedeniyle kötüleşen ilişkiler, bu inkâr politikasını daha da belirgin hale getirmiştir. Cunta döneminde ise Batı Trakya Türk azınlığını sindirmek ve Türk kimliğini yok saymak için sistematik baskılar uygulanmaya başlamıştır. Örneğin Yunan mahkemeleri, hükümet tarafından verilen talimatlar doğrultusunda "Türk" sözcüğünün ülkede kullanımını yasaklamışlardır. 1109 sayılı kararname ile "Türk" sözcüğü yerini, Yunanca'da "Azınlık" ve "Müslüman" kelimelerinin kısaltması olduğu söylenen "M/kon"[44] ifadesine bı-

40 SÖPA kurulana kadar olan süreçte azınlık okullarında değişik kültür ve seviyelerde olmalarından ötürü gruplandırılan üç çeşit öğretmen tipi vardır. Birinci grubu, "Formasyonlu Öğretmenler" olarak adlandırılan ve Türkiye'deki öğretmen okulu mezunu olan Batı Trakyalılar oluşturmaktadır. İkinci grubu, "Formasyonsuz Öğretmenler" olarak isimlendirilen ve herhangi bir öğretmenlik eğitimi görmemiş, medrese, ortaokul, lise veya eğitim fakültesi dışında bir fakülteden mezun olan kişiler oluşturmaktadır. Üçüncü grubu ise 1951 tarihli Kültür Anlaşması uyarınca Batı Trakya Türk toplumunda eğitimin niteliğini yükseltmek için Türkiye tarafından geçici olarak görevlendirilmiş Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğretmenler oluşturmaktadır. SÖPA'nın kurulmasıyla birlikte bunlara bir grup daha eklenmiştir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Nilüfer Erdem, *Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri'nin Eğitim ve Öğretim Birliği Sorunu,* İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003, s. 69-83.

41 16 Eylül 1977 yılında çıkarılan 694/1977 sayılı "Batı Trakya'daki Müslüman Azınlığın Azınlık Okullarına Dair" kanun ve ve aynı tarihte çıkarılan 695/1977 sayılı "Azınlık Okulları ile Selanik Özel Pedagoji Akademisi Öğretim ve Denetim Kadrosu ile İlgili Konulara Dair" kanun ile öğretmen atamalarında SÖPA mezunlarının tercih edileceği özellikle belirtilmektedir. İbrahim Kelağa Ahmet, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi,* Cilt: VI, Sayı: 1, 2006, s. 2.

42 İbrahim Kelağa Ahmet, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (S.Ö.P.A)", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem & Pervin Hayrullah), Türk Ocağı İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 186, 189-190.

43 Kelağa Ahmet, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (S.Ö.P.A)", s. 202.

44 Tam olarak neyi ifade ettiği belli olmayan "M/Kon Sholion" kelimesi hakkında Salahaddin Galip tarafından kaleme alınan bir yazı için Bkz. Galip, *Age,* s. 74-75.

rakmıştır. Gümülcine ve İskeçe ile buralara bağlı köy okullarındaki Türkçe yazılar sökülmüş, yine Batı Trakya'da Türkçe plak çalınması yasaklanmıştır.[45] Diğer yandan millî kimliğin reddi politikası Batı Trakya'daki Türk izlerinin silinmesine yönelik girişimleri de beraberinde getirmiş; bu doğrultuda İskeçe'de bulunan saat kulesinin kitabesi sebepsizce yerinden sökülmüştür.[46] Yine İskeçe'de bulunan ve Batı Trakya'daki tarihî Türk eserlerinden biri olan Tabakhane Camii arazisi, yol yapımı gerekçe gösterilerek istimlak edilmiştir. Bölge Türklerinin duruma tepki göstererek girişimlerde bulunması da sonuç vermeyince 22 Aralık 1972 Cuma günü Tabakhane Camii, Yunan makamları tarafından yıktırılmıştır.[47] Cunta yönetiminin İçişleri Bakanı General Stilianos Pattakos'un, İskeçe'nin Şahin bucağında halkı zorla toplayarak vermiş olduğu beyanat ise cuntacıların azınlığın millî kimliğine karşı olan yaklaşımını açık şekilde ortaya koymaktadır. Pattakos, konuşmasında azınlığın Türk kimliğini şu cümlelerle reddetmiştir:

> *"Sizler hepiniz Yunanlısınız. Barbar Osmanlıların baskısı sonucunda Müslüman dinini kabullenmiş olan kişilerin torunlarısınız. Şimdi hepiniz aslınıza geri döneceksiniz. Sizleri Yunanlı yapmak için ne yapmak mümkünse onu yapacağız. Bize itaat etmeyip de Türklük ruhu içerisinde bulunanlar bu bölgeyi bırakıp gitmelidir. İşte Türkiye!"* [48]

Anlaşılacağı üzere cunta idaresi, uyguladığı politikalarla Batı Trakya Türklerinin kimliklerini unutturmaya ve millî şuurlarını yok etmeye çalışmıştır.

2.3. Dinî Alanda Yaşanan Sorunlar

Kıbrıs olaylarının tırmanışa geçmesiyle Türk azınlığa karşı sertleşen Yunan politikası sebebiyle her türlü özgürlüğe olduğu gibi inanç hürriyetine yapılan baskılar da artmıştır. Askerî idarenin 1967 yılında yönetimi ele geçirmesinin ardından bu alandaki problemler daha belirgin hale gelmiş ve cuntacılar, Batı Trakya Türklerinin kendi dinî liderlerini ve cemaat idare heyetlerini belirleme haklarını düzenleyen 2345/1920 sayılı kanunun işleyişini engellemişlerdir. Bu minvalde müftülüklere ve cemaat idare heyetlerine, kendi siyasetine ve düşünce yapısına uygun kişileri atayan cunta idaresi, dinî alanda da bir çeşit kukla yönetimler tesis etmiştir. Dinî alana yapılan bu müdahaleler Batı Trakya Türkleri tarafından hoş karşılanmamış ve azınlık, bahsedilen kurumları yönetecek kişileri inisiyatifi ele alarak seçimle belirlemeye başlamıştır. "Seçilmiş-atanmış" problemini doğuran ve askerî idare ürünü olan bu uygulama günümüzde de devam etmekte olup, Batı Trakya

45 İlker Alp, "Batı Trakya Türkleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* Cilt: XI, Sayı: 33, 1995, s. 636-638; Tuğba Eray Biber, "XX. Yüzyılda Yunanistan'dan Türkiye'ye Türk Göçleri", *Türk Dünyasında Sürgün ve Göç,* (Yay. Haz. Nesrin Sarıahmetoğlu & İlyas Kemaloğlu), Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İstanbul, 2015, s. 314-315; Akdeniz, *Age,* s. 251.

46 Selçuk Türkoğlu, "Yunanlılar Kıskançlıklarından Şimdi de Eserlerimize Saldırıyorlar", *Batı Trakya,* Sayı: 35, 1970, s. 3; Machiel Kiel, "İskeçe", *DİA,* Cilt: 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 554. İskeçe'nin önde gelen kişilerinden olan Hacı Emin Bey tarafından XIX. yüzyılda yaptırılan saat kulesi, kitabesinin sökülmesinin yanı sıra yok olma tehlikesiyle de karşı karşıya kalmıştır. 25 Mayıs 1970 tarihli İskeçe Belediye Meclis toplantısında oy çokluğu ile yıkılmasına karar verilen saat kulesi, halkın tepkileri ve dönemin İskeçe valisinin duyarlı davranışıyla tahrip edilmekten kurtulmuştur. Galip, *Age,* s. 191-192.

47 Selahattin Yıldız, "İskeçe'deki Tabakhane Camisinin Yıkılışı Üzüntü Yarattı", *Batı Trakya,* Sayı: 69, 1973, s. 11-12; Akdeniz, *Age,* s. 248.

48 Alp, *Agm,* s. 638.

Türk azınlığı -uluslararası sözleşmelerle verilen taahhütlere rağmen[49]- dinî liderini seçme hakkından hâlâ mahrum bırakılmaktadır.[50]

2.4. Vakıf, Gayrimenkul ve Diğer Alanlarda Yaşanan Sorunlar

Cunta idaresinin Batı Trakya Türk azınlığa karşı uyguladığı baskıcı politikaların her alanda olduğu gibi vakıflar[51] üzerinde de ciddi etkileri görülmüştür. Cuntacılar, iktidarı ele geçirmelerinin ardından azınlığın tüm kurum ve kuruluşlarına olduğu gibi vakıflarına da müdahalelerde bulunmuşlar; çıkardıkları 65/1967 sayılı -devlet dairelerinde ve kamu hukuku tüzel kişilerinde düzenin tekrar sağlanmasına ilişkin- kanunla Türk vakıflarının yönetiminden sorumlu Cemaat İdare Heyetleri'ni dağıtarak yerlerine yeni heyetler tayin etmişlerdir. Bu düzenleme ile Türk azınlık, 1967 yılı itibarıyla kendi vakıfları üzerindeki söz hakkından mahrum bırakılmıştır. Ayrıca yine aynı kanuna dayanarak yayınlanan kararname ile Cemaat İdare Heyetleri'nin adı "Müslüman Emlakini Tedvire Memur Heyet" olarak değiştirilmiştir. Bu basit bir isim değişikliğinden ibaret olmayıp, düzenlemelerle "Cemaat-ı İslâmiye" yönetimlerinin işlevlerine mühim bir kısıtlama getirilerek yetki alanları daraltılmıştır. Öte yandan vakıfların gelir ve emlak vergileri artırılmış; böylelikle giderlerini karşılayamayacak duruma getirilen vakıfların malları vergi borçlarına karşılık olarak devlet tarafından ipotek altına alınmıştır. Kısacası cuntacılar, yaptıkları tüm bu müdahalelerle Türk azınlığın vakıfları üzerindeki Yunan etki ve denetimini en üst seviyeye çıkararak vesayetçi anlayışlarını bu alanda da sürdürmüşlerdir.[52]

---

49 Lozan Barış Antlaşması'nın ilgili maddelerinde müftülerin seçim usulüne ilişkin kesin bir hüküm olmasa da aslında bu makam ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler 1913 Atina Antlaşması ile yapılmıştır. Buradan hareketle çıkarılan 2345/1920 sayılı kanun gereği geniş yetkilerle donatılmış müftülerin, yaşadıkları çevredeki Müslümanlar tarafından seçilmesi öngörülmüştür. Baş müftünün seçiminin ise daha önceden seçilmiş müftülerin tercihiyle belirlenmesi ve Yunan idaresi tarafından onaylanması kararlaştırılmıştır. Ancak belirtilen hükümlerin hiçbiri hayata geçirilmemiş, müftüler seçimle değil Yunan kralı tarafından atanmıştır. 1985'e kadar Türk azınlığın rızasıyla seçimsiz atanan müftüler bu tarihten sonra azınlığın görüşü ve rızası dahi alınmadan atanmaya başlayınca Müslümanlar da yeni ve resmî olmayan bir seçimle kendi dinî liderlerini seçmeye başlamışlardır. Bu sistem haliyle "seçilmiş", "atanmış" sorununu beraberinde getirmiştir. Eren Alper Yılmaz, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD),* Cilt: 6, Sayı: 3, 2009, s. 257; Halis Ayhan, "Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı: 42, 2014, s. 179.

50 Akdeniz, *Age,* s. 246; Işık Sadık Ahmet, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları" *Türk Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu,* (Der. Alâeddin Yalçınkaya), Sakarya Üniversitesi Basımevi, Sakarya, 1997, s. 53. Batı Trakya Türk azınlığın din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili sorunları hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Turgay Cin, *Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü,* Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

51 Batı Trakya bölgesinde bulunan Türk vakıfları, Osmanlı Devleti döneminde ve Osmanlı hukuk sistemine uygun olarak teşkil edilmiştir. Bu vakıfların bugünkü hukukî statüsü, tarihî bakımdan çeşitli antlaşmalarla koruma altına alınmıştır. Bu antlaşmalar: 1881 İstanbul Antlaşması, 1913 Atina Antlaşması, 1920 Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına Dair Sevr Antlaşması ve 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'dır. Ancak Yunanistan, özellikle 1951 yılından sonra vakıfların yönetim şekillerini antlaşmalara aykırı şekilde yeniden düzenlemiştir. Bkz. Turgay Cin, "Türkiye ile Yunanistan'daki Azınlık Vakıflarının Hukuki Düzenlemelerinin Karşılaştırılması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: 9, (Özel Sayı), 2007, s. 1115-1116; Tuğba Eray Biber, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", *Bozkırın Oğlu Ahmet Taşağıl'a Armağan,* (Ed. Tuğba Eray Biber), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2019, s. 704.

52 Halit Eren, "Batı Trakya'da Türk Vakıfları: Tarihi Süreç ve Bugünkü Durum", *Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyum Kitabı,* Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2012, s. 37; Rıdvan Topçu, *İslâm Hukuku Açısından Batı Trakya'daki Müftülerin Yetkileri,* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 71; Kılıçoğlu, *Agt,* s. 138.

Cunta yönetiminin Batı Trakya Türk azınlığına yönelik baskı ve yıldırma politikalarından bir diğeri de azınlığın arazi ve gayrimenkulleri ile ilgilidir. Özellikle 1964 yılı itibarıyla tırmanışa geçen Kıbrıs krizinin ardından yürütülen olumsuz politikalar, darbe yönetiminin uygulamalarıyla zirveye çıkmıştır. Nitekim cuntacılar izledikleri genel siyasete paralel olarak Batı Trakya'daki azınlığa ait arazileri kamulaştırmış, jandarma baskısını artırarak Türk köylerini askerî ablukaya almışlardır.[53] Bunun dışında Türk azınlığın traktör kullanma belgeleri ellerinden alınarak belgesi olmayan çiftçilerin benzin, mazot ve gaz almaları engellenmiştir. Dolaylı yollardan ihtiyaçlarını gidermeye çalışan Türkler ise belgesiz çalışmaktan kanunî soruşturmaya tabi tutulmuşlardır. Böylece Türk azınlığın ellerinde kalan arazilerini işleyebilmesinin önüne geçilerek ekonomik alanda kalkınmaları engellenmiştir.[54] Gayrimenkul alım-satım işlemleri üzerinde de aynı baskıcı anlayışa maruz kalan Batı Trakya Türkleri, kendilerine hükümet tarafından alım-satım izni verilmemesi üzerine zaman zaman nakit para alışverişini içermeyen, ancak çeşitli şartları kapsayan yazılı anlaşmalarla gayrimenkul satın almaya çalışmışlardır. Durumdan haberdar olan Yunan idarecileri bu yönteme de kısıtlamalar getirmiş, örneğin dönem içerisinde sınırlamaları ihlal ettiği ileri sürülen 64 azınlık mensubu, İskeçe Savcılığı tarafından resmî satış ruhsatı almadan ticaret yaptıkları gerekçesiyle mahkemeye sevk edilmişlerdir.[55]

SONUÇ

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması'ndan bugüne kadar Türkiye ile Yunanistan arasındaki ikili ilişkiler, genel itibarıyla uluslararası siyasal sistemdeki dengelere ve değişimlere paralel olarak şekillenmiştir. 1930'dan 1954 yılına kadar olumlu seyreden Türk-Yunan ilişkileri, 1955 yılından itibaren önce Kıbrıs sonra da Ege'de başlayan sorunlarla sekteye uğramış; 1963 itibarıyla ise neredeyse kopma noktasına gelmiştir. Şüphesiz bu politik tahavvülden en çok etkilenen unsur azınlıklar olmuş; özellikle Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Türk azınlığı, yapılan tüm uluslararası antlaşmalara rağmen ilerleyen dönemde artan ve bir süre sonra süreklilik kazanan baskı politikalarıyla mücadele etmek durumunda kalmıştır.

Türk-Yunan ilişkilerinin böylesine gerginleştiği bir ortamda Yunanistan'da gerçekleştirilen askerî darbe sonrası yönetime el koyan Albaylar Cuntası (1967-1974) döneminde, Batı Trakya Türklerine uygulanan baskı sistematik bir hale gelmiştir. Eğitim ve dinî alanda yapılan düzenlemelerle Türk azınlığın dinsel, ulusal ve kültürel varlığını ayakta tutan cemaat kurumları ve okul encümenliklerinin yönetim kurulları seçim yerine atamayla iş başına getirilmeye başlamıştır. Çıkarılan kanunlara dayanarak kukla yönetimler tesis etme gayretinde olan cunta idaresi, böylece Türk azınlığı tam anlamıyla vesayet altına almak istemiştir. Diğer yandan azınlık haklarına aykırı olmasına rağmen Türk millî kimliğinin reddine yönelik uygulanan politikalar aracılığı ile cuntacılar, Batı Trakya'da yaşayan Türklerin millî kimliklerini unutturmaya ve millî şuurlarını yok etmeye yönelik düzenlemeleri hayata geçirmişlerdir. Ayrıca yine cunta döneminde vakıf ve gayrimenkul alanlarında yapılan düzenlemelerle Batı Trakya Türklerinin en doğal hakları ellerinden alınmış, gündelik yaşamlarını dahi zorlaştırıcı bir politik anlayış benimsenmiştir. İşin Batı Trakya Türkleri açısından en olumsuz tarafı ise cuntacılar devrinde uygulanmaya başlayan baskıların, cunta döneminden sonra da Yunan devlet politikası olarak sürdürülmesidir. Nitekim Albaylar Cuntası'nın 1974 yılında devrilip demokrasinin tesisinden sonra her kurum ve kuruluş kendi idarecisini hür iradesiyle iş başına getirme hakkına sahip olsa

53 Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", s. 733.

54 "Batı Trakya'da Yunan Baskısı Artıyor", *Batı Trakya,* Sayı: 87, 1974, s. 27.

55 Erdoğan Merçil, "Batı Trakya Türkleri'nin Topraklarının Ellerinden Alınması Meselesi", *Türk Kültürü,* Sayı: 159, (Batı Trakya Türkleri Sayısı), 1976, s. 143-144; Akdeniz, *Age,* s. 254.

da Türk azınlık tıpkı cunta döneminde olduğu gibi bu haktan mahrum bırakılmıştır. Bu çifte standartın bir sonucu olarak Batı Trakya Türk azınlığının bugün de birçok alanda aynı olumsuz politikalara maruz bırakılarak yaşamaya mecbur edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

Arşivler

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA)[56]

Resmî Yayınlar

T.C. Resmi Gazete[57]

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Akdeniz, Melih, *Batı Trakya'da Türk Varlığı (1930-1981),* Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018.

Arı, Kemal, *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1995,* 23. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017.

Bilsel, M. Cemil, *Lozan,* Cilt: 2, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1998.

Cin, Turgay, *Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü,* Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

Clogg, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi,* (Çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

Clogg, Richard, *Yunanistan'ın Kısa Tarihi,* (Çev. Dilek Şendil), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2015.

Çukalas, Konstantin, *Yunanistan Dosyası,* (Çev. Şeyla), Ant Yayınları, İstanbul, 1970.

Eray Biber, Tuğba, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", *Bozkırın Oğlu Ahmet Taşağıl'a Armağan,* (Ed. Tuğba Eray Biber), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2019, ss. 691-710.

Eray Biber, Tuğba, "Lozan'dan Günümüze Batı Trakya'da Müftülük Meselesi", *Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Beşinci Uluslararası Kongresi Tebliğleri Mayıs 2015 Saraybosna,* IRCICA, İstanbul, 2018, ss. 397-417.

Eray Biber, Tuğba, "XX. Yüzyılda Yunanistan'dan Türkiye'ye Türk Göçleri", *Türk Dünyasında Sürgün ve Göç,* (Yay. Haz. Nesrin Sarıahmetoğlu & İlyas Kemaloğlu), Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İstanbul, 2015, ss. 303-325.

Eren, Halit, "Batı Trakya'da Türk Vakıfları: Tarihi Süreç ve Bugünkü Durum", *Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyum Kitabı,* Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2012, ss. 33-42.

Eudes, Dominique, *Kapetanios Yunan İç Savaşı 1943-1949,* (Çev. Yavuz Alogan), Belge Yayınları, İstanbul, 1985.

Fırat, Melek, "Yunan İç Savaşı", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar,* (Ed. Baskın Oran), Cilt: 1, 22. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s. 582.

Fırat, Melek, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar,* (Ed. Baskın Oran), Cilt: 1, 22. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, ss. 716-767.

Galip, Salahaddin, *Batı Trakya'da Yazabildiklerimden…,* Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998.

Keser, Ulvi, *Kızılay Belgeleri Işığında Yunanistan'da Ölüm, Açlık, İşgal 1939-1949,* Türk Kızılayı Yayınları, Ankara, 2010.

Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu,* Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1986.

Öksüz, Hikmet, *Batı Trakya Türkleri (Makaleler),* (Yay. Haz. Veysel Usta), Karam Yayınları, Çorum, 2006.

Papandreu, Andreas G., *Namlunun Ucundaki Demokrasi,* (Çev. Semih Koray & Mehmet Emin Yıldırım), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1988.

Sadık Ahmet, Işık, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları", *Türk Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu,* (Der. Alâeddin Yalçınkaya), Sakarya Üniversitesi Basımevi, Sakarya, 1997, ss. 49-54.

Sander, Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994,* 23. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2013.

Sander, Oral, *Türk-Amerikan İlişkileri 1947-1964,* İmge Kitabevi, Ankara, 2016.

Sönmezoğlu, Faruk, "Kıbrıs Sorunu ve Sorunun Çözümüne İlişkin Perspektifler", *Türk Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu,* (Der. Alâeddin Yalçınkaya), Sakarya Üniversitesi Basımevi, Sakarya, 1997, ss. 87-108.

Şahin, Haluk, *Johnson Mektubu,* Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2019.

Tağmat, Çağla Derya, *Açlık İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Yunanistan'a Yardımları,* Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016.

Makale, Bildiri ve Ansiklopedi Maddeleri

Alp, İlker, "Batı Trakya Türkleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* Cilt: XI, Sayı: 33, 1995, ss. 613-652.

Ayhan, Halis, "Batı Trakya Türk Azınlığının Hukuki ve Siyasi Sorunlarının Asimilasyon Politikası Çerçevesinde Tahlili", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı: 42, 2014, ss. 173-187.

Bakar, Bülent, "Zor Zamanlarda İyi Komşuluk Örneği: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den Yunanistan'a Yapılan Yardımlar", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* Cilt: 24, Sayı: 71, 2008, ss. 413-444.

56 Belgelerin fon kodları ve yer numaraları dipnotlarda verilmiştir.

57 Kullanılan gazetenin sayı, tarih ve sayfa bilgileri dipnotlarda gösterilmiştir.

Birand, M. Ali, "Batı Trakya'daki Türklere Baskı Yapılmamasını Atina'dan İstedik", *Milliyet,* 16 Haziran 1967, ss. 1,7.

Cin, Turgay, "Türkiye ile Yunanistan'daki Azınlık Vakıflarının Hukuki Düzenlemelerinin Karşılaştırılması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt: 9, (Özel Sayı), 2007, ss. 1111-1143.

Çolakoğlu, Emre Feyzi, "Soğuk Savaş Dönemi Askeri Darbeleri ve ABD: Türkiye ve Yunanistan Örnekleri", *Uluslararası Çalışmalar Dergisi,* Cilt: 2, Sayı: 1, 2018, ss. 76-92.

Eray Biber, Tuğba, "II. Dünya Savaşı Sonrası ABD Politikalarının Türkiye-Yunanistan İlişkilerine Etkileri (1946-1954)", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* Cilt: VII, Sayı: 2, 2020, ss. 313-342.

Halaçoğlu, Yusuf & Eren, Halit, "Batı Trakya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA),* Cilt: 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, ss. 144-147.

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (S.Ö.P.A)", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem & Pervin Hayrullah), Türk Ocağı İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 185-206.

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İkidilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi,* Cilt: VI, Sayı: 1, 2006, ss. 1-12.

Kılıçoğlu Cihangir, Çiğdem, "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Yıl: 4, Sayı: 37, 2016, ss. 518-539.

Kiel, Machiel, "İskeçe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA),* Cilt: 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, ss. 553-555.

Merçil, Erdoğan, "Batı Trakya Türkleri'nin Topraklarının Ellerinden Alınması Meselesi", *Türk Kültürü,* Sayı: 159, (Batı Trakya Türkleri Sayısı), 1976, ss. 143-146.

Selçuk Özgür, Pınar, "Yunanistan İç Savaşı ve Dış Güçlerin Rolü", *Atatürk Yolu,* Cilt: 15, Sayı: 57, 2015, ss. 101-129.

Tağmat, Çağla Derya, "Yunanistan'da Büyük Açlık ve Ege'de Yardım Köprüsü: Kurtuluş ve Dumlupınar Vapurları (1941-1942), *Atatürk Yolu,* Cilt: 12, Sayı: 46, 2010, ss. 457-483.

Türkoğlu, Selçuk, "Yunanlılar Kıskançlıklarından Şimdi de Eserlerimize Saldırıyorlar", *Batı Trakya,* Sayı: 35, Mart 1970, s. 3.

Yıldız, Selahattin, "İskeçe'deki Tabakhane Camisinin Yıkılışı Üzüntü Yarattı", *Batı Trakya,* Sayı: 69, 1973, ss. 11-13.

Yılmaz, Eren Alper, "Batı Trakya Türklerinin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD),* Cilt: 6, Sayı: 3, 2009, ss. 252-260.

Süreli Yayınlar (Gazete ve Dergiler)

Batı Trakya
Milliyet

Tezler

Akyüz, Bülent, *Batı Trakya Türk Toplumunun Eğitim ve Öğretim Problemleri,* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Erdem, Nilüfer, *Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türkleri'nin Eğitim ve Öğretim Birliği Sorunu,* İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003.

Görüm, Yasemin, *Avrupa Konseyi, AGİT ve AB'de Azınlık Hakları ve Batı Trakya Sorunu,* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2006.

İsmail, Ailin, *Yunanistan'da Azınlık Hakları: Batı Trakya Türk Azınlığı Örneği,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Kılıçoğlu, Çiğdem, *Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1967-1974),* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Topçu, Rıdvan, *İslâm Hukuku Açısından Batı Trakya'daki Müftülerin Yetkileri,* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI VE BATI TRAKYA TÜRKLERİ

Melih AKDENİZ*

GİRİŞ

Doğu Akdeniz'de yer alan ve stratejik olarak çok önemli bir konumda bulunan Kıbrıs adası, tarihî öneminin yanı sıra yakın dönem Türk dış politikasının da temel konularından birini oluşturmuştur. Bugün "Yavru Vatan" olarak adlandırılan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci ise temelde bu stratejik adadaki buhranın, Türkiye Cumhuriyeti'nin adaya yönelik müdahalesi ile ilişkilidir.

1950'li yıllardan başlayıp 1974'teki Barış Harekâtı'na kadar devam edecek olan "Kıbrıs Bunalımı", süreç içerisinde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere gibi garantör devletlerin yanında Birleşmiş Milletler'in devreye girmesi ile uluslararası bir mesele hüviyeti almıştır. Kıbrıs'taki Türk nüfusun toplu bir katliama maruz kalması tehdidine karşı gerçekleştirilen "Kıbrıs Barış Harekâtı" ile mesele askerî yönden çözülerek siyasî arenanın konusu olmuştur.

Bununla beraber adadaki bu olaylar çoğu zaman sadece Kıbrıs Türkleri açısından değerlendirilir, buradaki insanlık dışı davranışlar ve bunların sonuçları Kıbrıs Türklerinin mağduriyeti ile ilişkilendirilir. Oysaki Kıbrıs'taki olaylar silsilesi Batı Trakya Türklerini de doğrudan etkileyen gelişmelerdir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin iniş-çıkışlı seyrinin Yunanistan'da yaşayan Türk azınlık üzerindeki etkisi düşünüldüğünde bu konu daha iyi anlaşılır hale gelecektir. İki ülke arasındaki bu sürtüşme ile birlikte 1974'te Türkiye'nin adaya müdahalesi sonrası Yunanistan'ın Türk azınlık üzerindeki malum baskısı oldukça yoğunlaşmıştır.

Türkiye'nin, Kıbrıs'taki dengeleri değiştiren müdahalesi karşısında etkisiz kalan Yunanistan ve fanatik Yunan milliyetçileri, Kıbrıs'taki gelişmelere yönelen tepkilerini avuçlarının içinde gördükleri Batı Trakya Türk azınlığına yöneltmişlerdir. Barış Harekâtı'nı takip eden süreçte Batı Trakya'da o zamana kadar görülmemiş şiddet vakaları yaşanmaya başlamış, Yunan devlet ve kamuoyu baskısı, Batı Trakya Türk azınlığı üzerinde çok şiddetli bir şekilde hissedilmiştir.

Yakın dönemde Türk azınlığı için en önemli gelişmelerden biri olan Kıbrıs Barış Harekâtı ve bu hamleye sebep olacak Kıbrıs Bunalımı'na kısaca değinmek faydalı olacaktır.

* Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi Salihli Meslek Yüksekokulu, melih.akdeniz@cbu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4379-5371.

1. KIBRIS BUNALIMI

İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'nin Kıbrıs'a bağımsızlık tanıma eğilimi, adada yeni sorunlar yaratmıştır. İngilizlerin bu kararlarını kamuoyuna duyurmalarının ardından Kıbrıs Rumlarınca, Enosis'i[1] gerçekleştirmek amacıyla giderek şiddetini artıran bir kampanya başlatılmıştır. 15 Ocak 1950'de Kıbrıs Ortodoks Kilisesi, Ada'daki kiliselerde Enosis'in oylandığı bir referandum düzenlemiştir. Bu dönemde Kıbrıs'ta yaşayan 225.108 Rum'un 224.747'si referanduma katılmış[2] ve referanduma katılanların %96 gibi ezici bir çoğunluğu Enosis'i desteklediğini belirtmiştir.[3]

Rumların Enosis'te direnmeleri, Ada'nın diğer sakinleri olan Türklerde tedirginliğe ve tepkiye yol açmıştır. İngiltere de her ne kadar Kıbrıs üzerindeki sömürge anlayışını terk ediyor gibi görünse de Ada'daki askerî gücünü kaybetmek istememiştir. Yaşanan gelişmeler üzerine 1954'ten itibaren artık Kıbrıs, Türkiye ile Yunanistan arasında çözülmesi oldukça karmaşık olan bir mesele haline gelmiştir.[4]

Kıbrıs Bunalımı'nın başlangıcı 1954 yılına götürülebilir. Bu dönemden itibaren Yunanistan'ın Kıbrıs üzerindeki planları ve Türkiye'nin buna karşı tepkisi, iki ülke arasındaki ilişkileri belirleyen ana husus konumundadır. Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler, Türkiye'de hızlı bir şekilde akis bulmuştur.

1955 yılında bir grup Kıbrıslı Rum, Yunan ordusunda albay olarak görev yapmış olan Grivas'ın önderliğinde kısaca EOKA[5] diye bilinen ve İngilizleri adadan çıkarmayı amaçlayan gizli bir örgüt kurmuştur. Temelde Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı konusunda oldukça sert bir çizgide bulunan örgüt, 1 Nisan 1955 tarihinden itibaren faaliyetlerine başlamıştır.[6]

Bu tarihten itibaren EOKA; İngiltere'yi, Ada'nın Megali İdea[7] çerçevesinde Yunanistan'la birleşmesini kabule zorlamak amacıyla İngiliz askerlerine yönelik saldırılar düzenlemeye başlamıştır. Saldırıların Türklere de yönelmesi üzerine 1957 yılında, Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin can ve mal güvenliğinin sağlanması ve onlara karşı yapılacak saldırıların püskürtülmesi amacıyla Türk Mukavemet Teşkilâtı (TMT) adıyla bir direniş örgütü kurulmuştur. 1958 yılı bahar aylarına gelindiğinde ise EOKA'nın faaliyetleri, Ada'daki esas hedef olan Türkler üzerine yönelmeye başlamıştır.[8]

Yaşanan gelişmeler üzerine Zürih ve Londra Antlaşmaları temelinde 16 Ağustos 1960 tarihinde İngiltere'den bağımsız bir *"Kıbrıs Cumhuriyeti"*nin kurulması onaylanmıştır.[9] Aynı anlaşma ile Kıbrıs'ın

1 Yunancada; birleşme, ilhak gibi anlamlara gelen bu kelime konumuz açısından daha çok "*Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması*" manasında kullanılan bir siyasî slogan olarak bilinmektedir.

2 "Kıbrıs Rum Basını", *Hürsöz*, 31 Ocak 1950, s. 4.

3 Samim Akgönül, *Türkiye Rumları*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 176.

4 "Türkiye'nin Kıbrıs İçin Yunanistan'a Bir İhtarı", *Cumhuriyet*, 1 Ekim 1954, s. 1 ve 8.

5 Ethniki Organosis Kiprion Agoniston (Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών - Kıbrıslı Savaşçıların Millî Örgütü).

6 Salahi R. Sonyel, *Türk Yunan Anlaşmazlığı*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Ankara, 1985, s. 49; M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997, s. 318.

7 Büyük Fikir anlamına gelen bu terim, Yunanistan'ın tarihî büyüme siyasetinin sloganı konumundadır.

8 Hatipoğlu, *Age*, s. 318.

9 16 Ağustos'ta Lefkoşa'da imzalanan anlaşmanın tam metni için Bkz. İsmail Soysal, *Türkiye'nin Dış Münasebetleriyle İlgili Başlıca Siyasi Andlaşmaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1965, s. 465 vd. Bu anlaşma ve ekleri TBMM tarafından 31 Mart 1965 tarihinde kabul edilecektir. Bilgi için Bkz. "16 Ağustos 1960 Tarihinde Lefkoşa'da, Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan Kırallığı, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Kırallığı ve Kıbrıs Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulmasına Dair Andlaşma ile A, B, C, D, E ve F Eklerinin … Onaylanmasının Uygun Bulunması Hakkında Kanun", *T.C. Resmî Gazete*, Sayı: 11976, 10 Nisan 1965, s. 2.

bağımsızlığı, toprak bütünlüğü ve anayasal düzeni Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantisi altına alınmıştır. Cumhurbaşkanlığına Rum kökenli lider Başpiskopos Makarios[10], Cumhurbaşkanı Yardımcılığına da Türk kökenli lider Dr. Fazıl Küçük seçilmiştir. 199 maddeden oluşan ve dünyanın en uzun anayasalarından biri olan Kıbrıs Anayasası ile iki eşit toplumun beraber yönetecekleri bir devlet modeli oluşturulmuştur. Fakat Rumlar bu hususta Kıbrıslı Türkleri hiçbir zaman ortakları olarak görmemiş ve Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının Türklere vermiş olduğu eşitlik haklarını hiçbir zaman kabul etmemişlerdir. Rumların bu şekilde Türk toplumunun haklarını tanımak istememesi ve Enosis yanlılarının sert faaliyetleri yüzünden sorunlar sürüp gitmiştir.

İdarede Türklerin eşit haklarını tanımak istemeyen Rumlar baskılarını sürdürmüşlerdir. Bu bağlamda 30 Kasım 1963 günü Makarios, Anayasa'da değiştirilmesini istediği 13 maddeyi resmen açıklamıştır. Değiştirilmesi istenen maddelerin çoğu Türk toplumunun eşitliğini vurgulayan maddeler olduğundan gerek Türkiye gerekse Kıbrıslı Türkler, bu değişiklik teklifine karşı çıkmışlardır. Teklifin reddedilmesi üzerine saldırılarını sonlandırdığını açıklayan EOKA yeniden faaliyete geçmiştir. Örgüt bu defa saldırılarını tamamıyla Türklere çevirmiş ve Kıbrıs Türk mahallelerine, Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçiliğine silahlı saldırıda bulunmuştur. Adada başlayan terör olayları açısından 1963 yılının Aralık ayı önemli bir zaman dilimidir. 21 ile 24 Aralık 1963[11] tarihleri arasında yaşanacak ve tarihe "*Kanlı Noel*" olarak geçecek olan olaylar Kıbrıs'taki durumu daha da germiştir.

Böylece yıllar boyunca çeşitli şekillerde kendisini gösteren iki taraf arasındaki husumet kanlı bir safhaya taşınmıştır. Kıbrıs Türklerine karşı artan saldırılar karşısında Türkiye'nin Şubat 1964'te adaya müdahale girişimini ABD engellemiş, bölgedeki olaylar üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964 tarihli kararı ile Ada'ya Barış Gücü gönderilmesine karar verilmiştir.

Alınan karar gereği 27 Mart 1964'te Kıbrıs'ta Birleşmiş Milletler Barış Gücü göreve başlamışsa da Barış Gücü'nün varlığı da Türklere karşı yapılan saldırıları tamamen engelleyememiştir. Böylece gittikçe büyüyen Kıbrıs Bunalımı, Türkiye ve Yunanistan'ın tutumları ile uluslararası bir mesele haline gelmiştir.[12]

Bu dönemde bölgedeki konjonktür de Kıbrıs'ın önemini artırmıştır. Başta ABD olmak üzere Batılı devletlere göre Kıbrıs Bunalımı, sadece Türkiye ile Yunanistan arasındaki bir gerilim değil, iki NATO ülkesi arasındaki bir sorundur ve hızla çözüme ulaşması gerekmektedir. Zira burada yaşanacak bir çözümsüzlük, NATO'nun ittifak anlayışının da ciddî anlamda zedelenmesi anlamına gelecektir.[13]

Artan baskı ve saldırılar karşısında Türkiye, istikrarlı bir tutum sergilemiştir. Siyasi irade, Kıbrıs'taki Türkleri kaderine terk etmemiş ve askerî sahada da gerekli tedbirleri almıştır.[14] 1964 baharında Rum saldırılarının devamı üzerine dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, saldırıların durmaması halinde Kıbrıs'taki hedeflerin bombalanacağı uyarısını yapmış ve Türk savaş uçakları 7 Ağustos 1964'te Ada'daki Rum hedeflerini bombalamıştır.[15]

---

10 Andreas Papandreu anılarında, Makarios'un her zaman bağımsızlık yönünde faaliyette bulunsa da yalnız olduklarında sürekli *"Enosis"*ten konuştuğunu belirtmektedir. Bkz. Andreas Papandreou, *Democracy at Gunpoint*, Pelican Book, London, 1973, s. 132.

11 Sonyel, *Age*, s. 51.

12 "Taraflar NATO'ya Başvurdu", *Milliyet*, 3 Mayıs 1964.

13 Papandreou, *Age,* s. 132.

14 "İskenderun'da 30 Harb Gemisi Toplandı", *Milliyet*, 6 Mayıs 1964.

15 Papandreou, *Age*, s. 138.

21 Nisan 1967'de Yunanistan'da yaşanan hükümet darbesi[16] ve *"Albaylar Cuntası"* adı verilen askerî yönetimin iktidara gelişi ile Kıbrıs sorunu yeni bir boyut kazandı. Grivas'ın yönetimindeki EOKA cuntadan aldığı destekle Türklere karşı eylemlerini tekrar yoğunlaştırmıştır. Buna karşılık Türk donanmasının Akdeniz'e açılması ve Türk uçaklarının ada üzerindeki uyarı uçuşları, Rumları geri çekilmek zorunda bırakmıştır.

Çözüme kavuşmayan Kıbrıs'taki olaylar, Rum tarafı açısından bu defa Enosis'i zamansız bulan Makarios yanlılarını da hedef alarak yeniden hız kazanmıştır. Sonunda Yunan subayların yönettiği Rum Millî Muhafiz Ordusu, 15 Temmuz 1974'te bir darbe yaparak Makarios'u görevden uzaklaştırmıştır. Makarios Ada'dan kaçmak zorunda kalırken, darbeciler EOKA önderlerinden Nikos Sampson'u devlet başkanı ilan etmişlerdir.[17]

Yaşanan darbenin ardından Kıbrıs'taki Türklere yönelik saldırılar da yeniden başlamıştır. Bu durum adada yaşayan Türklerin haklarını korumayı, Türkiye'nin siyaset gündeminde baş sıraya getirmiş ve Türkiye, Kıbrıs'taki soydaşlarının can güvenliğini sağlamak için 20 Temmuz 1974 tarihinde askerî harekât başlatmıştır. Türk tarihine *"Kıbrıs Barış Harekâtı"* olarak geçen bu operasyonun 20-22 Temmuz arasındaki ilk evresinde Türk birlikleri Girne ve çevresini denetim altına almış ve Rumların, Kıbrıs'ta yaşayan Türkleri topluca katletmelerinin önüne geçmiştir.

Türkiye'nin Kıbrıs'ta askerî harekâta girişmesi, Yunanistan'da yönetimi elinde tutan cuntanın devrilmesi ve 24 Temmuz 1974'te Konstantin Karamanlis başbakanlığında yeni bir hükümetin kurulması ile sonuçlanmıştır.[18] Kıbrıs'ta da iktidardan uzaklaştırılan Sampson'un yerini meclis başkanı Glafkos Klerides almıştır. Öte yandan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin görüşmeler başlamışsa da, bu üç ülkenin dışişleri bakanlarının İsviçre'nin Cenevre kentinde 25-30 Temmuz ve 8-13 Ağustos tarihleri arasında yaptıkları görüşmelerde, sorunu çözüme götürecek bir sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine Türkiye 14-16 Ağustos 1974 tarihlerinde harekâtın ikinci evresini gerçekleştirmiş ve daha önceden belirlenmiş olan Magosa, Lefkoşa, Lefke hattına kadar Kuzey Kıbrıs, Türk birliklerinin denetimi altına alınmıştır.

Yaşanan askerî ve siyasî gelişmeler sonunda 1976 yılında adada Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulmuş, Kasım 1983'te *"Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti"* ilan edilmiştir.

2. KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN BATI TRAKYA TÜRKLERİNE ETKİLERİ

Yukarıda kısaca özetlediğimiz üzere yakın tarihimizdeki en önemli gelişmelerden birisi olan *"Kıbrıs Barış Harekâtı"* sonuçları açısından Kıbrıs'taki Türk nüfusunu olduğu kadar, Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Türklerini de etkilemiştir. Yunanların gösterdiği tutum ve sonrasında yaşananlar açısından baktığımızda Kıbrıs'taki Türkler kadar Batı Trakya'da yaşayan soydaşlarımız da Yunan fanatiklerin tepkilerini yakından hisseden bir başka Türk topluluğunu oluşturmuştur.

Kıbrıs'taki harekâtın Türkiye açısından başarılı gidişatı ile tarihî Türk düşmanlığı birleşerek Yunanlarda Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığa karşı bir tepki doğurmuş ve bu dönemde bölgedeki Türk varlığına yönelik baskı hareketleri şiddetini artırarak sürmüştür.

Bu dönemle ilgili bilgiler; çoğu zaman Batı Trakya'dan göç edenlerin anlattıklarına, bu dönemde neşredilen gazete haberlerine ve Türkiye'ye daha önce göç etmiş olan Batı Trakyalıların kurduğu Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin yayın organı "*Batı Trakya*" dergisine dayanır. Bu çerçevede olayları sıcağı sıcağına aktaran ve okuyucularının milli hislerine de dokunmaya çalışan yayın

16 Nurettin Türsan, *Yunan Sorunu*, 3. Baskı, Ankara, 1987, s. 207.

17 *Age*, s. 208.

18 Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, (Çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 205.

organları ile yine olayların birinci derecede muhatabı olan ve ne olursa olsun konuya bir taraf olarak yaklaşan Batı Trakya Türklerinin değerlendirmelerine dikkatli yaklaşmak gerekmektedir. Henüz taze yaşanmış acılara objektif yaklaşmanın zorluğu anlaşılabilir bir durumdur. Bununla beraber konu ile alakalı çalışırken yaptığımız görüşmeler Kıbrıs olaylarından yıllar sonra gerçekleşmiş, görüştüğümüz kişilerin artık Yunanistan'la bir bağı kalmamış ve dolayısıyla konu ile ilgili hatıralarını aktarırken çekinecekleri bir konu olmamıştır. Kaynaklara yönelik değerlendirme yapılırken bu husus da göz önünde bulundurulmalıdır.

Görsel 1: Kavala 5. Ortaokulu önündeki, Kıbrıs haritasının üzerinde "Unutmuyorum" ifadesinin yer aldığı tabela (Hakka Davet dergisi arşivi)

Kıbrıs Barış Harekâtı 20 Temmuz 1974 günü sabah saat 05.00'te başlamış ancak Yunanistan'daki resmî kanallar harekâtı saat 11.00'de duyurmuştur. Yunanistan'da Türk taarruzu haberinin verildiği sırada dışarıda bulunan bir azınlık mensubunun anıları ilgi çekicidir: "*… Bu sırada bir Yunan eczanesinde alış-veriş yapıyordum. Haberi radyodan duyduk. Eczanedeki yaşlı Yunan kadın harekâtı duyar duymaz yere düştü ve titremeye başladı. Eczacı da ona yardım edeceği halde öyle kaldı. Çok şaşkın görünüyordu. Türklerin Kıbrıs'a bir müdahalede bulunacağı konuşuluyor ama buna neredeyse hiç ihtimal vermiyorlardı…*".[19] Eczanedeki bu durum çok küçük bir alanı kapsıyor olsa da bunu genele yaymamız mümkündür ve bu çerçevede harekâtın Yunanistan'daki ilk aksi şaşkınlık ve korku olmuştur.

15 Ağustos'ta Türkiye'ye kaçan üç Batı Trakya Türk azınlık mensubunun anlattıkları bölgede yaşanacak gelişmelerin bir nevi ön uyarısıdır. Buna göre Yunanistan'da, azınlık mensubu Türklere yönelik bir sindirme kampanyası başlatılmış, o döneme kadar çok görülmeyen baskı hareketleri başlamıştır. Bu kampanyaya bölgede çıkan Yunan gazeteleri de destek vermektedir.[20]

Kıbrıs'taki harekâtın ilk evresinden sonra Yunanistan'daki Türkler hayli sıkı bir cendere içerisine alınmış ve işkenceler artmıştır. Gümülcine ve İskeçe'deki Türk Birliklerinin camları önce taşlanarak kırılmış, sonra Birlik Başkanları gece evlerinden Yunan polisi tarafından zorla alınmış ve her yer kapalı iken camların tamiratının yapılması istenmiştir.[21]

Türk köylüsüne silah tehdidi ile kendi tarlasındaki mahsul bıraktırılmış ve Yunan köylülerinin tarlalarında angaryaya götürülmüşlerdir. Kurcalı köyünde Türk-Yunan ayrımı olmaksızın bütün traktörler kullanıcıları ile birlikte toplanıp Bekirköy yakınlarındaki tren istasyonuna götürülmüş, burada trenlerden cephane alıp Hacıköy yakınlarındaki bir cephaneliğe taşıtılmıştır.[22] Bu mühimmatın Türkiye'ye karşı bir yığınak için yapıldığı açıktır. Zira bugünlerde

19 Osman Özen (1954 Kurcalı (Yunanistan) doğumlu) ile mülakat, 11 Nisan 2010.

20 Tartışma, "Batı Trakya Türklerine İşkence", *Cumhuriyet*, 23 Ağustos 1974, s. 2.

21 Selçuk Türkoğlu, "Ellinikos Vorras Gazetesi Batı Trakya'daki Türkler İçin Katliam Hareketi İstiyor", *Batı Trakya*, Cilt: 8, Sayı: 89, 1974, s. 4.

22 İsmail Küçük (1958 Kurcalı (Yunanistan) doğumlu) ile mülakat, 20 Nisan 2010. Bu bilgiyi bize veren İsmail Küçük, o bölgede herhangi bir askerî tesisin bulunmadığını, böyle bir işaretin de olmadığını belirtmiştir.

Yunan ordusunun, olası bir Türk taarruzuna karşı tam alarmda olduğu ve bazı hazırlıklar yaptığı bilinmektedir.[23]

Yunanlar, Kıbrıs'taki harekâtın ilk evresinin sona ermesi ve üzerlerindeki şaşkınlığı atmalarının ardından öfkelerini Batı Trakya Türkleri üzerine yöneltmişlerdir. Temmuz 1974'ü takip eden süreçte adam dövme, öldürme, genç kızların ırzına geçme, kişilere ve mabetlere tahkir, adam kaçırma, yaralama, hırsızlık gibi olaylar, Batı Trakya'da gündelik bir durum haline gelmiştir.

Göynük köyünde 13 yaşındaki bir genç kıza tecavüz edilerek göğüsleri kesilmiş ve ölüme terk edilmiştir.[24] Bölgeye *"Sivil Savunma Uzmanı"* sıfatıyla gönderilen Yunan milisler, Batı Trakya Türklüğüne acı günler yaşatmışlardır. Bunlardan birinin oğlu, babasının tabancası ile Gümülcine'de kendi yaşıtı bir Türk çocuğunu öldürmüştür.[25] Yine İskeçe'nin dağ köylerinden Sinikova nahiyesinden bir köylü kızı tecavüze uğrayarak öldürülmüştür. Gümülcine'nin Pulat köyünden bir genç kız, babası ile birlikte tarlaya giderken, Yunanlar tarafından babasının elinden zorla alınmış ve daha sonra kızdan başka bir haber gelmemiştir.[26] Dönüklü köyünde yaşayan üç Türk kızı, gece evlerine yapılan baskınla dağa kaçırılmış ve ırzlarına geçilmiştir. Yunan köylüler, üç kızdan birini öldürmüşler ve ikisini tekrar köye getirmişlerdir.[27] Seferberlik dâhilinde bölgeye getirilen Yunan askerleri, çoğu zaman Türklerin dükkânlarına girerek istediklerini almış, hiçbir ücret ödemeden *"Yunan ordusu hesabına yaz"* diyerek, dükkân sahipleri ile dalga geçmişlerdir.[28]

Batı Trakya üzerinden Türk-Yunan sınırına geçen Yunan tanklarında, *"Hülya senin için geliyoruz"*[29], *"Kahvaltıya Konstantinopol'e gidiyoruz"* gibi ilginç yazılar yer almıştır. Bunda hiç kuşkusuz Yunan medyasının yaptığı *"Bir günde Konstantinopol'deyiz"* eksenindeki yayınların rolü büyük olmuştur. Yunan askerleriyle ilgili ilginç bir olay da bir tank birliğinin Batı Trakya bölgesine ulaşmasıyla yaşanmıştır. Birlik bölgeye ulaştığında köylerdeki insanlar, binalar ve camiler yüzünden Yunan tankçılar yanılır, Türkiye'ye girdiklerini zannederler. İki tankçı asker araçtan fırlayıp sevinçle kucaklaşmış, *"İşte Türkiye'ye bu kadar kolay girdik,"* diye sevinçlerini göstermişlerdir.[30] Belli ki bir süredir geçtikleri yerlerin; gördükleri mimari yapılar ve karşılaştıkları insanlar yüzünden Türkiye olduğunu düşünen Yunan askerleri, Batı Trakya'yı Türkiye zannetmişlerdir.

Yunanistan'daki aşırı grupların bazı davranışları ve demeçleri de buradaki Türk azınlığın kaygılarında ana etmen olmuştur. Selanik'te çıkan Ellinikos Vorras gazetesinde bugünlerde yer alan bir yazı, azınlığın kaygılarını artıran cinstendir. Gazetenin başmakalesinde yer alan; *"Türkiye ile*

23 "Tam Alarma Geçen Yunan Ordusu Meriç Nehri Boyunda Siper Kazıyor", *Cumhuriyet*, 14 Ağustos 1974, s. 1.

24 Türkoğlu, *Agm*, s. 4.

25 İsmail Küçük ile mülakat, 20 Nisan 2010.

26 Türkoğlu, *Agm*, s. 4.

27 "Yunanlılar Batı Trakya'da Irzına Geçtikleri 3 Türk Kızından Birini Öldürdü", *Batı Trakya*, Cilt: 8, Sayı: 89, 1974, s. 23.

28 "Batı Trakya Türklerine İşkence", *Cumhuriyet*, 23 Ağustos 1974, s. 2.

29 Buradaki Hülya, dönemin Türk film yıldızı Hülya Koçyiğit'tir. 70'li yıllarda Yunanistan'da Hülya Koçyiğit'in oldukça popüler olduğunu söyleyebiliriz. Bunu, aynı dönemde Yunanistan'da öğretmen olarak Türk Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Batı Trakya'ya gönderilen ve görev süreleri sonunda geri dönen Türk öğretmenlerinin mülakatlarından anlıyoruz. Bir öğretmen, mülakatında konu ile ilgili; *"Yunanistan'da en sevilmeyen insan Ecevit, en sevilen Türk ise Hülya Koçyiğit. Türkiye'yi zapt ettikleri zaman ilkin İstanbul'da Hülya Koçyiğit ile karşılıklı oturup kahve içeceklermiş"* demektedir. Bkz. Akın Sinan, "Yunanistan'daki Türk Öğretmenlerinin Söyledikleri", *Demokrat İzmir*, 16 Şubat 1976, s. 2.

30 İsmail Küçük ile mülakat, 20 Nisan 2010. İsmail Küçük sevinen tankçıların bir yandan da sürekli Türkiye ve Türklere yönelik küfürler ettiğini belirtmiştir.

Yunanistan arasında Lozan diye bir muahede vardır. Bu muahedeye göre Batı Trakya'da 160 bin Türk'e karşı İstanbul'da 100 bin soydaşımız bırakılmıştır. Bugün İstanbul'daki Rumlar 17 bine inmiştir. O halde Batı Trakya'daki Türkler mutlaka 17 bine inmelidir. Bunun nasıl olması gerektiği de bizi ilgilendirir, buna biz çabucak karar veririz"[31] cümleleri açık bir hedef gösterme mahiyetindedir. Buna benzer bir başka yazı da Gümülcine'de çıkan Eleftera Gnomi adlı mahallî gazetesinde görülür. Gazetenin 10 Eylül 1974 günü yayınladığı nüshasında *"Türkizmin pis kokusundan Batı Trakya temizlenmelidir"* başlıklı yazıda, bütün parti ve teşekküllere çağrıda bulunularak Türklerin yok edilmesi istenmiştir.[32]

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonraki ilk dönemlerde Yunan Hükümeti, Batı Trakya Türk azınlığı ile Türkiye arasındaki her türlü rabıtayı kesmek için tedbir almaya başlamıştır. 1974'ten sonra Türkiye'den Batı Trakya'ya hiçbir Türk gazetesinin geçmesine müsaade edilmemiştir. Normal şartlar altında dağıtım yapan günlük gazeteler 1974'ten sonra ancak Yunanistan'dan Türkiye'ye gidip gelen azınlık mensupları tarafından gizlice getirilmiştir.[33]

Bu günlerde Türkler uydurma sebeplerle karakola çekilmiş, bu uydurma sebeplerle haklarında kovuşturma başlatılmış, çoğu zaman dövülerek geri yollanmışlardır. Kurcalı köyünden Koca Latif ve Ahmet isimli iki Türk, bir gün *"taş atma"* bahanesiyle karakola götürülmüşler ve birkaç gün sonra geri dönebilmişlerdir. Yunanlar, karakolda köylülere aralıksız dayak ve falaka atmışlardır.[34]

Tütün tarlalarında çalışan Türklere, yol üzerinden geçen tanklardaki ve askerî araçlardaki Yunan askerleri tehditkâr hareketler yaptıklarından ve silahlarını sanki ateş edeceklermiş gibi sağa sola çevirdiklerinden, o günlerde korkudan kimse tarlasına gidemez hale gelmiş, özellikle genç kızlar yaşanan kaçırma ve tecavüz olayları yüzünden eve kapanmışlardır.[35] Yunanların nispeten yoğun olarak bulundukları Gümülcine merkezde, baskının çok daha büyük olduğu görülmektedir. Burada yaşayan iki Türk, baskılara dayanamayarak ve kendilerine hakaret eden Yunanları fena şekilde döverek bir balıkçı kayığı kiralamış ve Türkiye'ye kaçmışlardır.[36]

Bu gibi ferdî hareketleri kısa zaman içerisinde tüm Batı Trakya'da uygulanacak bir takım baskı hareketleri izlemiştir. Bölgede TRT yayınlarının izlenmesi, Türk gazetelerinin okunması yasaklanmış, keyfî takibatlar uygulanmış, özellikle müftülere karşı resmî işlemlerde zorluklar yaratılmaya başlanmış, Türklere ait ticarethaneler sıkı baskı altına alınmıştır.[37]

Kıbrıs'taki durumun Batı Trakya'daki yansıması Türkler üzerinde psikolojik olarak çok ciddi bir baskı şeklinde tezahür etmiştir. Harekâtın devamı boyunca Türkler de Yunanlar da tarlalarda yatarlar. Bölgedeki Yunanların en büyük korkusu ise Türkiye'nin, Kıbrıs'tan sonra Batı Trakya bölgesine gerçekleştireceğini düşündükleri bir askerî operasyon olmuştur. Yunan makamlarının özellikle Batı Trakya Türk azınlığının kültürel yapılanmasına ve eğitimine karşı giriştiği olumsuz eylemlerde temel korku Türkiye'nin, Batı Trakya'yı *"İkinci Kıbrıs"*a çevirmeyi planladığı düşüncesidir.[38]

31 Selçuk Türkoğlu, *Agm*, s. 3-4.

32 Selçuk Türkoğlu, "Yunanistan Basınının Türklere Karşı Tutumu", *Batı Trakya*, Cilt: 8, Sayı: 90, 1974, s. 7.

33 Fehmi Koru, "Mazlum Müslümanlar Batı Trakyalılarla", *İslâm*, Yıl: 1, Sayı: 10, 1984, s. 25.

34 Fatma Küçük (1961 Kurcalı (Yunanistan) doğumlu) ile mülakat, 20 Nisan 2010.

35 Şaziye Damat Süleyman (1940 Payamlar (Yunanistan) doğumlu) ile mülakat, 10 Nisan 2010.

36 Sebahattin Uçar (1950 Gümülcine (Yunanistan) doğumlu) ile mülakat, 13 Nisan 2010. Sabahattin Uçar, eğer kaçmasalardı büyük ihtimalle Yunanlar tarafından bir şekilde öldürüleceklerini düşündüğünü belirtmiştir.

37 "Yunanistan'ın Batı Trakya Türklerine Karşı Uyguladığı Baskı Politikası Kınanıyor", *Cumhuriyet*, 13 Nisan 1975, s. 1 ve 9.

38 Αλέξης Ηρακλείδης [Aleksis İraklidis], *Η Ελλάδα και ο Εξ Ανατολών Κίνδυνος [Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike]*, Εκδοσεις Πόλις [Polis Yayınları], Αθήνα [Atina], 2001, s. 300.

Türkiye'nin operasyonu sonrası Yunanistan'da askerî cuntanın yıkılıp yerine sivil bir hükümetin kurulması, tüm Yunanistan'da olduğu gibi Batı Trakya'da da olumlu karşılanmıştır. Ancak bölgedeki Yunan gazeteleri Türk azınlık karşıtı yazılarını sürdürmüş ve seçimler öncesi bilindik propagandalarına devam etmişlerdir. Gümülcine'de çıkmakta olan Elefthera Gnomi gazetesinin 12 Eylül 1974 tarihli nüshasında yer alan, *"Hiçbir Türk Aday"* başlıklı yazıda şu satırlara yer verilmiştir:

> *"Her çareye başvurarak yapılması gereken bir şey varsa o da Türkizmi gelecekteki politik temsilciliğinden ve Elen parlamentosundan menetmektir. Hangi şartlar altında olursa olsun Türkizm artık Elen parlamentosuna girmesin… Bütün Elen partileri, bütün Elen siyasi birlik ve grupları Batı Trakya'da hiçbir Türk'ü seçim listelerinde aday göstermesinler. Kendileri müstakil liste yapma kararını alıp cüret göstersinler".*[39]

Gazete bu satırlarla Yunan Meclisinin kapılarını Türklere kapatma çağrısı yapmaktadır. Her ne kadar Elefthera Gnomi'nin bu çağrısı radikal görüşlü bazı Yunanlar dışında kimseye etki etmediyse de bölgedeki Yunanlar 1974 seçimlerinde Türkleri, *"karıştırıcı"* olarak niteledikleri Türkiye Cumhuriyeti Gümülcine Başkonsolosluğu'nun teşviki ile blok oy kullanmakla suçlamışlardır.[40]

Yunanistan resmî makamlarının yaklaşımı ise daha ılımlıdır. Özellikle ülkedeki cunta idaresinin görevden uzaklaştırılması ve yeniden sivil idareye geçiş sürecinde bu konuya daha fazla dikkat edilmiştir. Yunan İçişleri Bakanı bölgeye giderek incelemelerde bulunmuş ve *"bölge halkının moralinin yüksek olduğunu ve bölgedeki Hristiyan ve Müslüman halk arasında meydana gelmiş herhangi bir olayın kendisine bildirilmediğini"* beyan etmiştir.[41] Elbette resmî bir tedhiş hareketinden yahut Yunan Hükümeti'nin açıktan açığa böyle bir durumu organize etmesinden bahsedilmesi mümkün değildir.

Yunan basını açısından ise durum biraz daha farklıdır. Harekât sonrası henüz cunta yönetimde iken haksız bir şekilde görevinden azledilen bir azınlık öğretmeni olan Emine Mehmet'in hikâyesi o dönemde Atina'da bulunan gazeteci Mehmet Barlas'ın ilgisini çeker ve konuyu gazetesi Hürriyet'in sütunlarına taşır. Sadece bu durum bile azınlık öğretmeninin Yunanistan'ın yüksek tirajlı gazetelerinde *"Türk casusu"* olarak itham edilmesine yetmiştir.[42]

Bu paranoya 1980'lere kadar sürecek ve büyük oranda azınlık okullarının yönetiminde ve verilen eğitimin kalitesinde belirleyici etken olacaktır.

Kıbrıs'taki durumun Türk tarafı lehine netleşmesi ile birlikte radikal Yunan milliyetçilerinin Batı Trakya'daki Türklere yönelik korkutma eylemleri devam etmiştir. İskeçe'de, ANTİKAS ismini taşıyan bir örgüt 13 Haziran 1975'te bir beyanname ile Batı Trakya'daki Türkleri tehdit ederken, bölgede yaşayan Yunanları da Türklere karşı mücadeleye çağırmaktadır. Beyannamede özellikle *"barbar istilacının Kıbrıs'ı işgali"* üzerinde durulmuş ve örgütün dinamik bir şekilde faaliyete geçtiği belirtilmiştir.[43]

Bu beyannameye cevap ise dönemin azınlık gazetesi *"Azınlık Postası"* tarafından gelir. Gazetenin sahibi ve başyazarı Selahaddin Galip makalesinde konuya bakışını ve azınlığın beklentilerini aşağıdaki cümlelerle dile getirmiştir:

---

39 İlhan Şahin, "İkinci Sınıf Vatandaşlar", *Türk Kültürü*, Yıl: 14, Sayı: 159 (Batı Trakya Özel Sayısı), 1976, s. 8-9.

40 Steven V. Roberts, "The Ethnic Turks of Greece: An Island Left Behind by a Receding Empire", *The New York Times*, 8 April 1975.

41 "İçişleri Bakanı B. Stratos Trakya'yı Gezdi", *Azınlık Postası*, 17 Eylül 1974, s. 1.

42 İbrahim Baltalı, *Bir Efsane Sona Ererken*, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Yayınları, Gümülcine 2012, s. 46-47.

43 "İskeçe'de Türklerin Evlerine Atılan Beyannameler", *Batı Trakya*, Sayı: 99, 1975, s. 12-13.

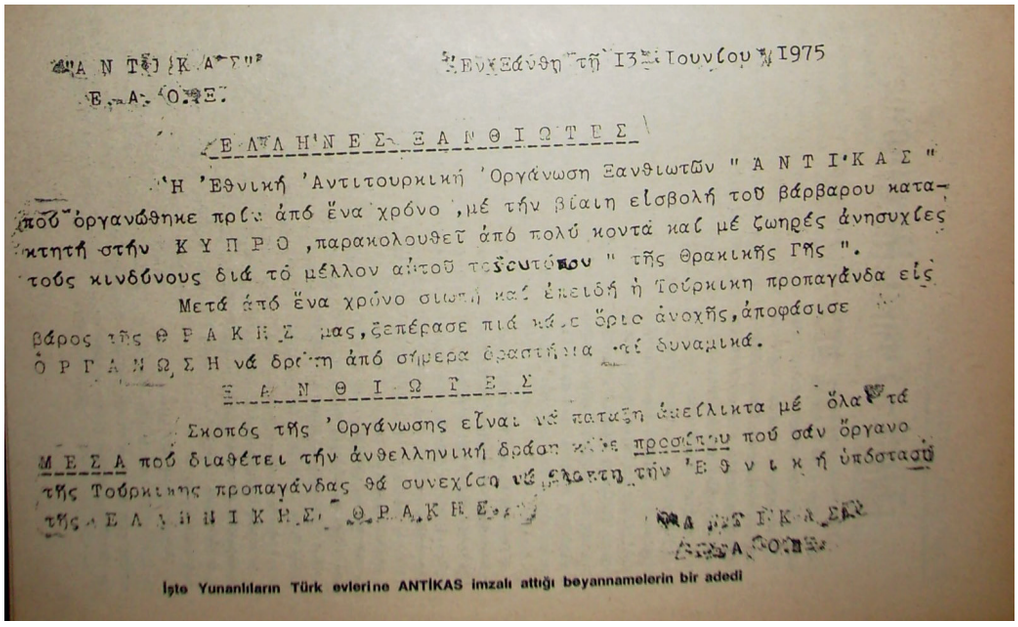

"ΑΝΤΙΚΑΣ"
ΕΛΑΟΣ

Ἐν Ξάνθῃ τῇ 13 Ἰουνίου 1975

ΕΛΛΗΝΕΣ ΞΑΝΘΙΩΤΕΣ

Ἡ Ἐθνική Ἀντιτουρκική Ὀργάνωση Ξανθιωτῶν "ΑΝΤΙΚΑΣ" πού ὀργανώθηκε πρίν ἀπό ἕνα χρόνο, μέ τήν βίαιη εἰσβολή τοῦ βάρβαρου κατακτητή στήν ΚΥΠΡΟ, παρακολουθεῖ ἀπό πολύ κοντά καί μέ ζωηρές ἀνησυχίες τούς κινδύνους διά τό μέλλον αὐτοῦ τοῦ αὐτόπου "τῆς Θρακικῆς Γῆς".

Μετά ἀπό ἕνα χρόνο σιωπή καί ἐπειδή ἡ Τούρκικη προπαγάνδα εἰς βάρος τῆς ΘΡΑΚΗΣ μας, ξεπέρασε πιά κάθε ὅριο ἀνοχῆς, ἀποφάσισε ὀργανωσή νά δράση ἀπό σήμερα δραστήρια καί δυναμικά.

ΞΑΝΘΙΩΤΕΣ

Σκοπός τῆς Ὀργάνωσης εἶναι νά παταξη ἀμείλικτα μέ ὅλα τά ΜΕΣΑ πού διαθέτει τήν ἀνθελληνική δράση κάθε προσίπου πού σάν ὄργανο τῆς Τούρκικης προπαγάνδας θά συνεχίση νά ἐλαπτη τήν Ἐθνική ὑπόστασι τῆς ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.

ΑΝΤΙΚΑΣ
ΕΛΑΟΣ

İşte Yunanlıların Türk evlerine ANTİKAS imzalı attığı beyannamelerin bir adedi

Görsel 2: ANTİKAS isimli örgütün 13 Haziran 1975 tarihli Batı Trakya Türklerini tehdit ettiği beyannamesi. (Batı Trakya, Sayı 99, Temmuz 1975, s. 13)

"Şurada hemen belirtelim ki, yasaların egemen olduğu bir ülkede, amacı ne olursa olsun, hiçbir 'örgüt' hiçbir kimseyi ulu orta iftiralarla ne tehdit etmek ne de cezalandırmak hakkına sahiptir. Çünkü bu ülkenin güvenlik işlerini yürüten görevlileri olduğu gibi mahkemeleri de bulunmaktadır. Onlar suçu da suçluyu da tayin ve tespit edecek durumdadırlar.

Bizim anladığımız kadarıyla faaliyetleri bakımından yeraltı mı yoksa yerüstü mü olduğu bir türlü anlaşılamayan bu antika örgütlerin amacı, sabahın erken saatlerinde Batı Trakya'daki Türk toplumunun yoğun olarak yaşadığı kentlerin sokaklarına attıkları el ilanlarında belirtilen tehlike (!) ve kaygılar (!) ile savaşmak değildir.

Bize kalırsa, bu Ku Klux Klan tipi gizli örgütlerin amacı, çeşitli iftiralarla Hristiyan kamuoyunu aleyhimize kışkırtıp çevrede yıldırı havası yaratmak ve Türk Toplumunu buradan kaçmaya zorlayarak, bedava diyebileceğimiz fiyatlarla onların mallarına konmaktır.

Hoş, uzun yıllar kös dinlemiş bir toplum olan Batı Trakya Türklerini bu gibi tehditler etkilemez ama 'emrindeki bütün araçlarla' işinden gücünden başka hiçbir şeyden haberi bulunmayan insanları 'acımasızca cezalandırmak' yetkisini kendisinde gören bu örgütlerin örtüsünü artık kaldırmayı her halde Sayın Savcılarımızdan bekler".[44]

Kıbrıs Barış Harekâtı ile birlikte Batı Trakya'da uygulamaya konulan baskı hem siyasî hem de ekonomik olarak çok yoğun hissedilmiştir. Bu dönemde Batı Trakya için malûm olgu tekerrür etmiş ve azınlık mensupları açısından Türkiye'ye çok yoğun bir göç dalgası yaşanmış, pek çok Batı Trakyalı Türk kısa aralıklarla aileleri ile birlikte Türkiye'ye göç etmiştir. Bu dönemde Batı Trakya'dan gelen haberlere göre Gümülcine'de yedi bin ve İskeçe'de üç bin azınlık mensubunun pasaportla Türkiye'ye geçmek için çaba sarf etmekte olduğu belirtilmektedir. Ne var ki azınlık mensupları çoğu zaman kaçak yollarla Türkiye'ye

44 Selahaddin Galip, "AKRİTAS'çılar-ANTİKAS'çılar", *Azınlık Postası*, 26 Haziran 1975, s. 2.

geçmeye meyletmişlerdir. Yine bu dönemde Batı Trakya'dan gelen haberler kaçak geçişlere göz yuman yahut destekleyen Yunan makamlarının, bu geçişlerde kişi başı altı bin drahmi gibi standart bir rüşvet belirlediklerini de göstermektedir.[45]

Yunan makamlarının göçe karşı tutumu kâğıt üzerinde sıkı, gerçekte göz yumar vaziyettedir. Gümülcine gibi merkezlerde azınlık mensuplarının Türkiye'ye göçlerini organize eden şebekelerin varlığı da bu yıllarda bilinen bir konu olmuştur.[46] Yunanistan'ın kâğıt üzerinde kalan tedbirleri ile Türkiye'ye göç etmek isteyen azınlık mensupları, çoğu zaman hiçbir zorlukla karşılaşmadan Türk–Yunan sınırını geçmişlerdir.[47] Hatta Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası dönemde Batı Trakya'dan Türkiye'ye yönelen göçler zaman zaman Yunan askerlerinin refakatinde yapılmaya başlanmıştır. 1975 yılı başlarında Türk sınırından 36 kişilik bir kafileyi geçirmeye çalışan Yunan askerlerinin başındaki bir subay, Türk askerlerine *"hükümetinden Türkleri, Türk sınırından gizlice geçirme emri aldığını"* söylemekten dahi imtina etmemiştir.[48] Yunan makamlarının bu gibi tutumlarında, o dönemde hala yürürlükte olan 19. Madde'nin etkisi görülebilir. Zira Türkiye'ye bir kere geçen azınlık mensuplarının bir daha Yunanistan'a girmeleri mümkün olmamış ve Yunan vatandaşlıklarını kaybetmişlerdir.

Bu yıllardaki göç hareketleri dikkatli incelendiğinde, Türkiye'deki siyasal değişimle paralel olarak uygulanan yanlış politikaların da Batı Trakya'dan göçleri direkt olarak etkilediği görülebilir. Göçmenleri bir nevi oy deposu olarak gören siyasî partilerin uygulamaları yüzünden, bölgeden göç bazen yavaş bazen hızlı olsa da hiç bitmeden devam etmiştir.[49]

Kıbrıs Barış Harekâtı'nı izleyen süreçte bölgedeki camilere karşı saldırılar da artmıştır. Kozlukebir camiinin kubbesi ile minaresinde bulunan ay ve yıldız, 23 Eylül 1975 gecesi Yunanlar tarafından sökülerek tahkir olunmuş,[50] Susurköy camii ise kundaklanmıştır.[51] İskeçe'deki önemli ziyaret mekânlarından biri olan Emir Baba türbesi, içindeki eşyası ve mezarı ile birlikte yıkılmıştır. Türk nüfusun iyice azaldığı Meriç ilinde de Türk izlerinin silinmesi için harekete geçilmiştir. Dedeağaç'ın 10 km batısında bulunan Makri kasabasındaki tarihî Türk Camii 1 Ağustos 1976 gece yarısı, Dedeağaç'taki son Türk ilkokulu 16 Ağustos 1976 gece yarısı ve Sosti köyündeki Türk ilkokulu 20 Ağustos 1976 gece yarısı Yunanlar tarafından yakılmıştır.[52] Olayların meydana geldiği köylerde yaşayan Türkler, bölgelerinden sorumlu jandarma karakollarına şikâyetçi olmuşlar ve dönemin Gümülcine milletvekili Sabahaddin Galip'e durumu iletmişlerdir. Milletvekili ve köylüler, daha sonra Gümülcine Valisi Panayotis Foteas'a ve Gümülcine Garnizon Komutanı'na durumu bildirerek resmî işlemleri başlatmışlardır.[53] Ancak sorumluların aranıp yakalanması bir yana olaylar artarak devam etmiş, camilere karşı girişilen tecavüzler bu kez Türk mezarlıklarına sıçramıştır. Bu

45 Basından Yankılar, "Batı Trakya Türkü Göç Hazırlığı Yapıyor", *Batı Trakya*, Sayı: 91, 1974, s. 18-19

46 "Batı Trakya'dan Türkiye'ye 1400 Liraya Adam Kaçırılıyor", *Cumhuriyet*, 29 Kasım 1969, s. 3.

47 "Yunanistan'dan 3 Türk Ailesi İltica Etti", *Cumhuriyet*, 9 Ağustos 1966, s. 1.

48 "Batı Trakya'da Türklere Karşı 'Eritme Politikası' Uygulayan Yunanistan'ın Dikkati Çekildi", *Cumhuriyet*, 21 Mart 1975, s. 5

49 M. Cihat Özönder - Halim Çavuşoğlu, Balkanlar ve Batı Trakya Türklüğü", *Yeni Türkiye*, Yıl: 3, Sayı: 16 (Türk Dünyası Özel Sayısı II), 1997, s. 1800.

50 İsmet Miroğlu, "Batı Trakya'da Türk Eserlerine Yapılan Saldırılar", *Türk Kültürü*, Yıl: 14, Sayı: 159 (Batı Trakya Özel Sayısı), 1976, s. 14; Ümit Kurtuluş, "Batı Trakya Türkleri ve Müslümanlık", *Batı Trakya*, Cilt: 14, Sayı: 161, 1980, s. 9.

51 Feriha Rahim (1935 Kozlukebir (Yunanistan) doğumlu) ile mülakat, 17 Nisan 2010.

52 "Acı Fakat Gerçek", *Batı Trakya*, Cilt: 10, Sayı: 114, 1976, s. 6-7; "Batı Trakya'da Dedeağaç Kentinden Sonra Bu Kez de Sostis Kasabasında Bir Türk Okulu Yakıldı", *Cumhuriyet*, 22 Ağustos 1976, s. 1 ve 9.

53 "Bölgemizdeki Çirkin Olaylar Dizisi", *Azınlık Postası*, 30 Eylül 1975, s. 1.

olaylardan kısa bir süre sonra İskeçe ve köyleri başta olmak üzere Batı Trakya'nın genelinde Türk mezar taşlarının topluca kırıldığı olaylar gözlenmeye başlamıştır.[54]

Camilerin, okul ve ahırların yakılması, mezar taşlarının kırılması gibi olayların yavaş yavaş gündelik hale gelmeye başlaması üzerine azınlığın siyasi temsilcileri çare arayışlarına girmiş, Atina nezdinde girişimlerde bulunarak Yunanistan Başbakanı Karamanlis'e bir telgrafla durumu bildirmişlerdir. Başbakanın da olaylarla ilgili talimat vermesi üzerine, bölgedeki jandarma komutanları suçluların yakalanması için harekete geçmişlerdir. Kısa süre içerisinde kundaklama hareketleri azalmış, Makri köyü camii ve Sosti köyü azınlık okulunu kundaklayanlar da yakalanarak yargıya teslim edilmişlerdir.[55] Yunan Hükümeti'nin aldığı önlemler çerçevesinde Batı Trakya Türk azınlığının okul, cami, mezarlık gibi mekânları daha sıkı korunmuş, geceleri de yoğun risk altındaki bazı okul ve camilerin önünde jandarma nöbet tutmaya başlamıştır.[56]

Görsel 3: Miri (Makri) Türk İlkokulu (Funda Sadık Ahmet arşivi)

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, Batı Trakya'da da bir harekât gerçekleştirebileceği düşüncesinin bir ürünü olarak o döneme kadar Yunanistan Devleti'nin birlik ve bütünlüğüne karşı hiçbir bölücü harekette bulunmayan Batı Trakya Türklerinin ellerinde bulundurdukları silahlar, Yunan makamlarında bir korku yaratmıştır. Yunan Hükümeti, bir güvenlik tedbiri olarak 1977 yılında Türk azınlığın elinde bulunan tüm silahları toplattırmıştır. Rodop Jandarma Komutanlığı'nın bildirisinde *"495/1956 sayılı kanunun 15 inci maddesi uyarınca ellerinde silah ve benzeri şeyler bulunduranlar, bunları 28 Şubat 1977 tarihine kadar kendiliklerinden resmî makamlara yahut karakollara teslim ederlerse, cezalandırılmazlar"*[57] denilerek, bu uygulama resmiyete geçirilmiştir.

Yunan makamları bu baskı ve yıldırma politikalarını, aslında hiç sıkıntı yokmuş gibi göstermeye çabalamıştır. Bu konuda Yunanlar, Batı Trakya'daki azınlık içinde kendi hesaplarına kullanabileceği birtakım işbirlikçileri seçmiştir. Batı Trakya Türkleri içinden seçtikleri Yunanistan yanlılarını basın önüne çıkarmışlar, Türk azınlığın yaşamından çok memnun olduğuna dair demeçler verdirmişlerdir. Türk azınlığını temsil ettikleri iddia edilen bu kişiler çoğu zaman kamera ve mikrofonlar karşısında Batı Trakya'daki eşitlik ve özgürlükten, yasal hakların dilediğince kullanılmasından, Yunan makamlarının bölgedeki Türkler ile Yunanlar arasında hiç ayrım yapmadıklarından duydukları memnuniyeti ve teşekkürlerini dile getirmişlerdir.[58]

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın bölgedeki bir diğer önemli etkisi de Batı Trakya'daki yer isimlerinin değiştirilmesinde görülür. Yunan Hükümeti'nin harekâta karşı misillemelerinden biri, Batı Trakya'da o döneme kadar henüz değiştirilememiş bazı Türkçe yer isimlerinin de Yunanca isimlerle

54 Selahaddin Galip, "Yetkililere Sesleniyoruz…", *Azınlık Postası*, 19 Nisan 1976, s. 1.

55 Selahaddin Galip, "Cami ve Okul Yakma Olaylarının Düşündürdükleri", *Azınlık Postası*, 31 Ağustos 1976, s. 1 ve 4.

56 "Cami ve Okul Gibi Kuruluşlarımız Korunuyor", *Azınlık Postası*, 24 Eylül 1976, s. 2.

57 "Rodop Jandarma Komutanlığı'nın Bildirisi", *Yol*, Yıl: 2, Sayı: 13, 1977, s. 6.

58 Selahaddin Galip, "Bizim Açımızdan", *Azınlık Postası*, 10 Mart 1975, s. 1.

değiştirilmesidir. 1977 yılında Batı Trakya'daki tüm isimler Yunanca olmuş ve Türkçe yer adlarının resmî yazışmalarda kullanılması yasaklanmıştır.[59]

Yer isimlerinin değiştirilmesi işi çerçevesinde eğitim ya da ziyaret için sürekli Türkiye'ye gidip gelen azınlık mensupları için oldukça büyük sıkıntılar başlamıştır. Pasaportunda ya da kimliğinde yer ismi olarak Gümülcine yazan azınlık mensubu kişiler Yunanistan sınır kontrol noktasında pasaportta, bu ismin Yunanca hali olan *"Komotini"* şeklinde olmayışı yüzünden sıkıntılar çekmiştir. Bir başka örnek olarak ise Türkiye'den, İskeçe'deki akrabalarına mektup yazan Batı Trakyalıların mektuplarının, Yunanistan'da böyle bir yer olmadığı gerekçesiyle iade edilmesi şeklinde görülmüştür.[60]

İlerleyen süreçte Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türklerinin ilginç bir konu ortaya attıklarını görüyoruz. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Hikmet Yurdagül, derneğin İzmir şubesinde yapılan genel kurul toplantısında, vatansız yaşayan Batı Trakya Türklerinin Kıbrıs'ta Türklerin elinde bulunan Maraş bölgesine yerleştirilmesini istemiş, buranın Rumlara geri verilmemesi gerektiğini savunmuştur.[61] Böylesine bir öneri fazla dikkate alınmamış ve tartışılmamıştır.

SONUÇ

Lozan Barış Antlaşması ile Batı Trakya'da emanet bırakılan Türkler; 1923'ten itibaren Yunanistan'da ikinci sınıf bir toplum olarak görülmüş, çoğu zaman siyasî, ekonomik ve kültürel baskılara maruz kalmış, bazen de temel insan hak ve hürriyetleri ellerinden alınmıştır. 1970'lerde Batı Trakya Türklerinin Yunanistan'daki yaşam şartlarının bugünkünden çok uzakta ve neredeyse vatandaşlık statüsünden bahsedilemeyecek durumda olduğunu belirtmek gerekir. 1974'e kadar zaten belli bir baskı altında yaşamlarını sürdüren Batı Trakyalı soydaşlarımızın durumu maalesef bu tarihten itibaren daha da kötüleşmiş, onlara gösterilmekte olan muamele Kıbrıs Barış Harekâtı ile birlikte feci bir safhaya geçmiştir.

1974 yılında gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yaşandığı dönemde Batı Trakya Türklerinin de bu gelişmelerden birinci dereceden etkilendiklerini söylememiz gerekmektedir. Harekâtın Türk ordusunun başarısıyla tamamlanması ve bir takım tarihî düşmanlıkların da su yüzüne çıkmasıyla Yunan öfkesi, en basit tabirle "*ellerinin altında*" gördükleri Batı Trakya Türk azınlığına yönelmiştir.

Bu döneme kadar uzun yıllar Yunan baskısını sırtlarında hisseden bölgedeki Türk azınlık için hakaret ve işkencenin arttığı bir dönem yaşanmış, fakat çoğu zaman duyarlı davranılarak yaşanan bu gelişmelerden en az zararla çıkabilmeye özen gösterilmiştir. Yine de yukarıda örneklerini de verdiğimiz gibi fanatik Yunanlar, Batı Trakya'daki Türklere karşı çoğu zaman canice hareketlerde bulunmuşlar, savunmasız insanlara içlerindeki intikam alma duyguları ile davranmışlardır. Olaylar çoğu zaman sorumsuz kişilerin çıkardığı münferit hadiseler şeklinde tezahür etmiştir. Yine de bu olayların faillerinin yakalanamayışı yahut yapanlar bilinse dahi herhangi bir yaptırıma maruz kalmamaları akıllarda soru işareti oluşturmaktadır. Batı Trakya'da güçlü bir Türk azınlığı istemeyen Yunan makamlarının bu olaylar karşısında, biraz da seyirci kalarak azınlık mensuplarının bölgeden göçlerini teşvik yolundaki politikalarını uyguladıkları düşünülebilir.

Bu tarihlerde Batı Trakya'dan gelen haberler, baskıları ortaya koymakta ve Yunanların, Türk olmaktan başka hiçbir günahı olmayan kendi vatandaşlarına karşı giriştikleri hareketleri açığa çıkarmaktadır. Kıbrıs'ta yaşanan gelişmelerin intikamını Batı Trakya'da aramak Yunanlar açısından en hafif

59 Kerem Öktem, "Ulus, Zaman ve Mekân: Türkiye ve Yunanistan'da Toponomik Politikalar", *Sözde Masum Milliyetçilik*, (Ed. Herkül Millas), Kitap Yayınları, İstanbul, 2010, s. 158; Olga Demetriou, "Streets Not Named: Discursive Dead Ends and the Politics of Orientation in Intercommunal Spatial Relations in Northern Greece", *Cultural Anthropology*, Volume: 21, Number: 2, 2006, p. 307.

60 İrfan Ünver Nasrattınoğlu, "Yunanistan Türkleri", *Karınca Kooperatif Postası*, Yıl: 61, Sayı: 700, 1995, s. 78.

61 "Batı Trakya Türklerinin Kıbrıs Maraş Bölgesine Yerleştirilmeleri İstendi", *Akşam*, 3 Ekim 1978, s. 5.

tabirle acizliği ifade etmektedir. Zira Batı Trakya'da yaşayan bir Türk azınlık mensubu, Kıbrıs'taki gelişmelerin yaşanmasında hiçbir rol oynamamıştır.

Bugün geriye dönüp bakıldığında üzeri küllenmiş gibi görünen bu acı hatıralar aslında Batı Trakya Türklüğünün yakın tarihimizde yaşadığı ıstıraplardan sadece bir kısmını oluşturmakta ve bu şekliyle hafızalarda durmaktadır.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

T.C. Resmi Gazete

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Akgönül, Samim, *Türkiye Rumları*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.
Baltalı, İbrahim, *Bir Efsane Sona Ererken*, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği Yayınları, Gümülcine, 2012.
Clogg, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, (Çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
Ηρακλείδης, Αλέξης, [İraklidis, Aleksis], *Η Ελλάδα και ο Εξ Ανατολών Κίνδυνος [Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike]*, Εκδοσεις Πόλις [Polis Yayınları], Αθήνα [Atina], 2001.
Hatipoğlu, M. Murat, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997.
Öktem, Kerem, "Ulus, Zaman ve Mekân: Türkiye ve Yunanistan'da Toponomik Politikalar", *Sözde Masum Milliyetçilik*, (Ed. Herkül Millas), Kitap Yayınları, İstanbul, 2010.
Papandreu, Andreas, *Democracy at Gunpoint*, Pelican Books, London, 1973.
Sonyel, Salahi R., *Türk Yunan Anlaşmazlığı*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, Ankara, 1985.
Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Dış Münasebetleriyle İlgili Başlıca Siyasi Andlaşmaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1965.
Türsan, Nurettin, *Yunan Sorunu*, 3. Baskı, Ankara, 1987.

Makale ve Bildiriler

"Acı Fakat Gerçek", *Batı Trakya*, Cilt: 10, Sayı: 114, 1976, ss. 6-7
Basından Yankılar, "Batı Trakya Türkü Göç Hazırlığı Yapıyor", *Batı Trakya*, Sayı: 91, 1974, ss. 18-19.
Demetriou, Olga, "Streets Not Named: Discursive Dead Ends and the Politics of Orientation in Intercommunal Spatial Relations in Northern Greece", *Cultural Anthropology*, Volume: 21, Number: 2, May 2006, ss. 303-313.
"İskeçe'de Türklerin Evlerine Atılan Beyannameler", *Batı Trakya*, Sayı: 99, 1975, ss. 12-13.
Koru, Fehmi, "Mazlum Müslümanlar Batı Trakyalılarla", *İslâm*, Yıl: 1, Sayı: 10, 1984, s. 25.
Kurtuluş, Ümit, "Batı Trakya Türkleri ve Müslümanlık", *Batı Trakya*, Cilt: 14, Sayı: 161, 1980, ss. 8-9 ve 31.
Miroğlu, İsmet, "Batı Trakya'da Türk Eserlerine Yapılan Saldırılar", *Türk Kültürü*, Yıl: 14, Sayı: 159 (Batı Trakya Özel Sayısı), 1976, ss. 14-15.
Nasrattınoğlu, İrfan Ünver, "Yunanistan Türkleri", *Karınca Kooperatif Postası*, Yıl: 61, Sayı: 700, 1995, s. 78.
Özönder, M. Cihat & Çavuşoğlu, Halim, "Balkanlar ve Batı Trakya Türklüğü", *Yeni Türkiye*, Yıl: 3, Sayı: 16 (Türk Dünyası Özel Sayısı II), 1997, ss. 1800-1804.
Şahin, İlhan, "İkinci Sınıf Vatandaşlar", *Türk Kültürü*, Yıl: 14, Sayı: 159 (Batı Trakya Özel Sayısı), 1976, ss. 8-11.
Türkoğlu, Selçuk, "Ellinikos Vorras Gazetesi Batı Trakya'daki Türkler İçin Katliam Hareketi İstiyor", *Batı Trakya*, Cilt: 8, Sayı: 89, 1974, ss. 3-4.
Türkoğlu, Selçuk, "Yunanistan Basınının Türklere Karşı Tutumu", *Batı Trakya*, Cilt: 8, Sayı: 90, 1974, s. 7.
"Yunanlılar Batı Trakya'da Irzına Geçtikleri 3 Türk Kızından Birini Öldürdü", *Batı Trakya*, Cilt: 8, Sayı: 89, 1974, ss. 22-23.

Süreli Yayınlar

Akşam
Azınlık Postası (Gümülcine'de yayınlanmıştır)
Cumhuriyet
Demokrat İzmir
Hürsöz
Milliyet
The New York Times
Yol

BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN İLK HAK ARAYIŞLARI VE KİTLESEL HAREKETLERİ

Pervin HAYRULLAH*

GİRİŞ

Kitlesel hareketler sosyal bilimlerin uzun süredir ilgilendiği, toplumsal yapı içerisinde ortaya çıkan sorunları çözmek ya da toplum yapısını değiştirmeye veya korumaya yönelik grup eylem biçimidir. Kolektif eylem çalışmalarının öncüsü olarak bilinen Fransız psikolog Le Bon, kitlesel hareketler kapsamındaki sokak protestolarını bir sapkın ya da ayrılıkçı davranış biçimi olarak değerlendirmekteydi. Le Bon, teorisini 1800'lü yılların sonunda, bir toplumsal huzursuzluk dönemi olarak bilinen, Fransa'daki kalabalıklar üzerine geliştirmiştir. Döneminde, modern bilimsel ve endüstriyel keşiflerin bir sonucu olarak yeni varoluş ve düşünce koşullarının yaratılmasıyla birlikte dinî, siyasî ve sosyal inanç sistemindeki değişikliğin, aynı zamanda insanlık düşüncesini bir dönüşüm sürecine götürdüğüne inanmaktaydı. Geçmişin mirası fikirlerin güçlü etkisinin olduğu bir dönemde, onların yerini alabilecek fikirsel oluşumların yerleşmesi bir geçiş ve toplumsal çatışkı dönemini oluşturuyordu. Le Bon'un fikirleri, kitlesel harekete katılımı alışılmadık, mantık dışı bir davranış türü olarak gören klasik çöküş teorilerinde yansıtıldı.[1] Aslında, klasik paradigmaya göre, göreceli yoksunluk, ortak şikâyetler ve geneli yansıtan inanç, kitlesel hareketin belirleyicileriydi.[2] Toplumsal evrimin dönemsel değişim süreçlerini ve buradaki paradigma değişiminin toplum yapısında köklü değişime neden olduğunu doğru algılamak gerekir. Burada, toplum içerisinde öne çıkan aktörlerin rolü büyüktür. Bu aktörler bazen değişimleri özümseyip desteklerken, bazen değişime karşı çıkmaktadırlar. Bunun kitlesel halk hareketlerinde pek çok örneği mevcuttur. İşçi hareketleri, siyasî akımlar, sınıf çatışmaları aktörlerin rolü açısından verilebilecek örneklerdendir.[3]

Değişen zamanın etkisi ise sosyal paradigmayla birlikte kuramsal yaklaşımları da değiştirmiştir. 1960 ve 1970'li yıllar kitlesel hareketler açısından muazzam örneklere sahne olmuştur. Öğrenci hareketleri, kadın hareketleri ile çevresel hareket, gelişmiş ve sosyal topluma, ayrıca politik algıya yön verme açısından önemlidir. 1970'lere gelindiğinde çöküş teorileri kitlesel hareket aktivitesini açıklamakta yetersiz kalmış ve değişen kitle eylemleri için yeni kuramsal yaklaşımlar geliştirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Çünkü bu dönemde kitlesel hareket örnekleri kendiliğinden oluşan "mantık dışı" patlamalar hareketi olarak değil de somut, hedefi açıkça belirlenmiş, genel bir değerler sistemi ve rasyonel strateji çerçevesinde hesaplanmış hareket olarak algılanmaya başlanmıştır.[4]

* Dr., Batı Trakya Azınlığı Kültür ve Eğitim Şirketi (BAKEŞ) Genel Müdürü, pervinc@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5091-1502.

1 Bert Klandermans, *The Social Psychology of Protest*, Blackwell Publishers, Oxford, 1997, s. 18.

2 Neil J. Smelser, *Theory of Collective Behavior*, Free Press, New York, 1962, s. 47-66.

3 Barış Çağırkan, "Sosyal Hareket Olarak Efe ve Efelik Sosyolojik Bir Analiz", *Yörük Ali Efe Uluslararası Halk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2019, s. 86-101.

4 Jacquelien van Stekelenburg & Bert Klandermans, "Social Movement Theory: Past, Present and Prospect", *Movers and Shakers: Social Movements in Africa*, (Eds. I. van Kessel, & S. Ellis), African Dynamics, No. 8, Brill, 2009, s. 17-44.

Türkdoğan, sosyal hareket kavramını insan ilişkilerinde etkileşime biçim verme süreci olarak tanımlamaktadır. [5] Bu, süreç içerisinde toplumsal aktörlerden destek gören, süreklilik kazanan ve akabinde toplumsal değerlerle birlikte gelenek, görenek, toplumsal kodları ve yapısını değiştiren harekettir.[6] Toplumsal aktörler, toplum çıkarları doğrultusunda, ortak bir amaç etrafında, belirli bir zaman diliminde bir araya gelerek kitlelere yön vermek suretiyle hareketliliği sağlarlar. Bu durum da toplumsal yapı içerisinde kurumları etkiler.[7]

Açıkça belirtmek mümkündür ki, kitlesel hareket kuramının tarihsel süreç içerisindeki farklı yaklaşımları, bu hareketlerin farklı yönlerini ve sergiledikleri eylemleri vurgulayan farklı paradigmaları ortaya koymakta ve "neden?, niçin?, nasıl?, kim tarafından?" gibi sorulara farklı cevaplar vermektedirler. Klasik yaklaşım yabancılaşmış, hüsrana uğramış, parçalanmış, manipüle edilmiş, marjinalleştirilmiş insanların şikâyetleri, hoşnutsuzluk, anomi ve sınıf çatışması üzerine spontan, mantık dışı, şiddetli ve etkileyici cevabını verir. Çağdaş yaklaşımlardan kaynak hareketliliği, siyasi süreç yaklaşımı ve sosyal yapılandırmacı yaklaşım ise bu soruları farklı yanıtlar. Çağdaş yaklaşımlarda kaynaklar, imkânlar, sosyal ağlar, kimlik, duygular ve motivasyon sebep oluştururken, iyi organize edilmiş, sosyal ağlar, profesyonellik, siyasi seçkinler arasındaki koalisyonlar, karşı kültür grupları, kimlik grupları söz konusudur ve akılcı, planlı, araçsal, siyasi ve bireysel odaklı hareketler gözlemlenir.[8]

Kitlesel hareketler, genel çerçevede toplumsal yapıyı değiştirebilecek eylemlerdir. Bu eylemler ile ilgili olarak Giddens, nitelikli sayıdaki insanın, toplumun başlıca özelliklerinden birini ya da birkaçını değiştirmek için (ya da değiştirilmesine direnmek) örgütlü çaba harcamaları olduğu ifadesini kullanır. Burada, kitlesel hareketlerin amaç yönelimli bir eylem olduğu ve bu doğrultuda planlı hareket edildiğini vurgulamıştır. Önemli olan, hareketi ortaya çıkaran temel nedenin ortadan kaldırılmasıdır. Amaç gerçekleştiğinde hareket son bulur.[9]

Kitlesel hareketlerin belli bir sosyal ortamda ortaya çıkmasını sağlayan sebepler, sorunların çözümüne yönelik bireyler arası dayanışmanın kitlesel bir algıya dönüşmesidir. Bu kitlesel tutum ekonomik, siyasal ya da başka bir nedenle çatışma yaşanan durumla mücadele amaçlıdır.[10]

1. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN, YUNANİSTAN'IN İKİNCİ CUMHURİYET DÖNEMİNDEKİ KİTLESEL HAREKETLERİ (1924-1935)

Batı Trakya Türkleri 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan'a emanet edilmiş, azınlık statüsünde yaşayan bir topluluktur. Lozan'da 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanmış olan "Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" gereğince Batı Trakya bölgesi dışında kalan Türk nüfus Türkiye'ye, buna mukabil olarak da İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada dışında ikamet eden Rum nüfus Yunanistan'a gönderilmiştir.[11]

5 Orhan Türkdoğan, *Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi*, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 10.

6 Anthony Giddens, *Social Theory and Modern Sociology*, Stanford University Press, California, 1987, s. 183-202.

7 Leyla Sanlı, *Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler*, Alan Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 12.

8 Stekelenburg & Klandermans, *Agm*, s. 3

9 Giddens, *Age,* s. 183-202.

10 Selma Yarcı, "Geçmişten Günümüze Sosyal Hareketler İçin Sosyolojik Yaklaşımlar", *Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar,* (Ed. Salih Batal), Gece Kitaplığı, Ankara, 2018, s.121-138

11 İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945)*, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, s.185-191.

Batı Trakya Türkleri Yunanistan sınırları içerisinde, yüzyıllardır yaşamış oldukları topraklarda azınlık statüsüne düştükten sonra, belirli aralıklarda kısa süreli iyi ilişkiler dışında, daima toplumsal hayatlarında sorunlarla karşılaşmışlardır. Erdem Yunanistan'ın daha ilk yıllarda, Türkiye sınırına yakın bölgede homojen büyük bir Türk toplumunun yaşamasından rahatsız olduğundan ve bölgenin "Hellenleştirilmesi" için Türkiye'den mübadeleyle gelen göçmenleri buraya yerleştirdiğinden bahseder.[12]

Azınlık oluş tarihlerinden itibaren Batı Trakya Türklerinin yaşantısına mercek tutulduğunda, Yunanistan'ın tarihî emanete layıkıyla sahip çıkmadığı kayıt altına alınmıştır. Bunun yaklaşık yüz yıllık süre içerisinde pek çok bariz örneğini görmek mümkündür. Bununla birlikte, Batı Trakya Türkleri toplumsal tepki vermek konusunda oldukça çekingen bir tutum sergilemişlerdir. Soysal, Batı Trakya Türklerinin uysal tutumunu 2006 yılında Gümülcine'de vermiş olduğu bir konferansta, *"...Batı Trakya Türk'ü dünyanın en uysal toplumlarından biridir. Yunanistan bu azınlığın kuzu kuzu oturduğunu görüyor. Fakat bu hep böyle devam edecek diye bir şey yok. Bir gün aslan gibi de olur. Fakat şu anda böyle. Ama bakarsınız bir gün gelir patlar..."* şeklinde ifade etmiştir.[13]

Batı Trakyalı Türkler, tarihlerini değiştirecek pek fazla kitlesel tepki vermemiş olmalarına rağmen azınlık durumuna düştükleri andan itibaren az sayıda da olsa azınlık hak ve ihlallerine yönelik tepkisel hareketlerde bulunmuşlardır.

Uysal bir karaktere sahip olan Batı Trakya Türkleri, 1923 Lozan Barış Antlaşması sonrasında bölgenin zor koşullarında yaşam mücadelesi vermeye çalışırken bir yandan ekonomik, bir yandan siyasî baskılara maruz kalmışlardır. Türk-Yunan nüfus mübadelesi sonrası bölgeyi "Hellenleştirme" politikası çerçevesinde yerleştirilen göçmenlerin yarattığı ekonomik sorunlar ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması akabinde bölgeye sığınan 150'likler ve kimi firarilerin doğurduğu toplumsal iç çatışma zaman zaman Batı Trakya Türklerinin tepkilerine sebep olmuş ve bu tepkilerde de Mehmet Hilmi çok önemli bir rol üstlenmiştir. Mehmet Hilmi, yayınlamış olduğu "Yeni Ziya", "Yeni Yol" ve "Yeni Adım" gazeteleriyle Türk halkının fikir ve düşünce hayatına katkı sağlamış, maruz kalınan haksızlıkları dile getirmiş ve Batı Trakya Türklerinin çağdaşlaşması için büyük çabalar serfetmiştir. Mehmet Hilmi'nin yayınlamış olduğu Yeni Ziya, bölgenin ilk Türkçe gazetesi olmanın yanı sıra yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen inkılapların bölgeye yansıtılması açısından da önemli bir misyon üstlenmiştir.

Mehmet Hilmi, 1926 yılında kaleme aldığı *"Tarlaları Paylaştılar"* isimli makalesinde Batı Trakya Türklerinin içine düştüğü ekonomik zorlukları dile getirmektedir:

> *"(Karaçanlar) karyesine tabi Ortaköy arazisindeki bütün tarlaları muhacirler işgal etmişlerdir. Karaçanlar ahalisi bu muameleden pek müteessir olmuşlar ve ekecek tarla bulamamak mevkiine düşmüşlerdir. Nazarı dikkati celp eder, artık böyle muamelelere maruz bırakılan Türk köylüsüne de biraz hak hayat verilmesi hususunda istical [acele] edilmesini talep ederiz".*[14]

12 Nilüfer Erdem, "Mehmet Hilmi'ye Göre Batı Trakya Türklerinin 1930 Türk-Yunan Dostluğundan Beklentileri", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı: 15-16, 2009, s. 4

13 Mümtaz Soysal, "Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu", *Konferans Notları 25 Kasım 2006*, (Yay. Haz. Pervin Hayrullah), BTAYTD Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2007, s. 73

14 Mehmet Hilmi, "Tarlaları Paylaştılar", *Yeni Adım*, 30 Ekim (Teşrin-i Evvel) 1926, s. 2.

Mehmet Hilmi 29 Kasım 1926 tarihli Yeni Adım gazetesindeki *"Yeter Artık"* isimli bir başka makalesinde ise muhacirlerin Batı Trakya Türkleri için oluşturdukları yaşamsal zorluklardan bahsetmekte ve bunun için çözüm istemektedir:

> *"3-4 seneden beri muhacirînin [göç edenlerin] Müslüman emlak ve hanelerinde misafir olduklarını biliyoruz. Bunların Türklere yaptıkları zararlar, artık nihayet bulmalı, hükümet bunu neticelendirmek için biraz acele etmelidir. Fıçırlı, Horozlu, Hamidlilerin nasıl bir vaziyette bulunduklarını anlatmak mümkün değildir. Bu adamların evleri, tarlaları hep muhacirlerle meşguldür. Bugüne kadar da bu ve bunlara mümasil [benzer] köylerin hiçbirisinden tek bir muhacir çıkarılmamıştır. Muhacir komisyonunun nazarı dikkatlerini celp ederiz. Zira bu yavaşlık ile ne muhacirler temelli bir yere sahip ve malik oluyorlar, ne de yerli Türkler rahat ve huzur ile işlerini yapabiliyorlar. Netice olarak da umum ahali ile beraber hükümet de zararlara uğruyor".*[15]

Mehmet Hilmi'nin, Batı Trakya'nın muhacir yerleştirilmek suretiyle demografik yapısının değiştirilmesi konusuna dikkat çektiği bir başka makalesi, 10 Ocak 1927 tarihli Yeni Adım'da *"Dinkler Karyesi"* manşeti ile yer almıştır:

> *"Muhacirînin [göç edenlerin] Garbî Trakya'ya iskânı gününden beri Garbî Trakya içinde bazı yerli köylülerin pek müşkül [zor] hallere, vaziyetlere düştüğü görülmüştür. Mesela İskeçe civarında soğan yakası köyleri muhacirîn iskânı ve etraftaki çiftliklerin istimlâki gibi meseleden dolayı büsbütün korkunç bir akibetin kurbanıdırlar. Muhacirlerin geldiği zamanlarda soğan yakasının her köyüne olduğu gibi 'Dinkler' karyesine de muhacirîn iskân edilmişti. O vakitten bu güne gelinceye kadar bu muhacirler el'an Türk köylülerinin hanelerinde oturuyorlar. Zaten Türk köylüsüne kifayet etmeyen araziyi, tarlaları da sürdükleri için Türk köylüleri pek fena bir vaziyete girmiş oluyorlar. 46 haneden ibaret olan bu karyede bu gün 50 küsur hanelik muhacir bulunuyor. Hep bunlar Türk haneleri içinde mütemekkindirler [ikamet etmektedirler]. Senelerden beri devam eden bu rahatsızlık Rum muhacirlerine de hiç birşey kazandırmadığı gibi Türk köylüsünü de mahv ediyor. O civarda yapılacak bir muhacir köyünden bahis edildiğine ve hükümetin bu hususta teşebbüste bulunduğuna bakılırsa Dinkler ve bütün soğan yaka ahalisinin artık o arazide yaşayamayacak bir hale girecekleri meydana çıkar. Hükümet bu noktayı nazarı dikkate almalı, o havalideki çiftlik arazisini istimlâk edecekse onu yalnız muhacirîne değil, Türk köylülerine de taksim eylemelidir. Bilhassa 3-4 seneden beri devam eden pek bozuk vaziyetin ıslahı, muhacirînin Türk hanelerinden ve arazisinden çıkarılması hususunda acele edilmelidir. Mebuslarımızın bu noktada nasıl düşündüklerini bilemiyoruz. Bildiğimiz nokta onların da bu mesai ile pek sıkı, pek alakadarane, bir surette çalışmaları lazım geldiğidir. 'Dinkler' karyesi bu vaziyette olduğu gibi Fıçırlı, Davudlu, Horozlu, Hamidli karyeleri de aşağı yukarı bu vaziyettedirler. Oradaki köylülerin de vaziyetleri bunların hallerinden iyi değildir. Velhasıl bütün bunlar üzerinde gerek hükümetlerin gerekse mebusların ciddi çalışabilmek için ciddi tedkikatta [incelemelerde] bulunmaları da şarttır".*[16]

Mehmet Hilmi'nin büyük çabaları Türk toplumunu zaman zaman hareketlendirmiş ve sivil toplum örgütlenmesi bağlamında Batı Trakya Türklerinin tarihine, gelişimine, kültürel kimliğinin korunmasına büyük katkı sağlayan iki önemli kuruluşunun temellerinin

15 Mehmet Hilmi, "Yeter Artık", *Yeni Adım*, 29 Kasım (Teşrin-i Sâni) 1926, s. 2.

16 Mehmet Hilmi, "Dinkler Karyesi", *Yeni Adım*, 10 Ocak (Kânun-u Sâni), 1927, s. 1.

atılmasına imkân sağlamıştır. İskeçe Türk Birliği ve Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin temelleri, sırasıyla 1927 ve 1928 yıllarında atılmıştır.

Dönemin en önemli toplumsal aktörlerinden biri konumundaki Mehmet Hilmi, *"Memleketimizde İktisadî Buhran Neden İleri Geldi. Bugün Çiftçinin Vaziyeti - Grev Meselesi - Bankaların Çiftçiye Gösterdikleri Cüzi Kredi Onu Faizcinin Kollarına Atıyor"* başlıklı makalesinde, ekonomik sorunları açıkça dile getirmektedir:

> *"Bugün memleketimiz pek müthiş bir iktisadî buhran içinde bulunuyor. Piyasa ölü denecek şekilde durgun. Hiç şüphesiz bu buhranın verdiği müşkülat memleketin baştan başa her şahsını mutazarrır ediyor. Hem bu zarar çok vakit o kadar büyüyor ki vaziyeti pek sağlam esaslar üzerine müesses [kurulu] olmayanları iflasa kadar götürüyor. Yaptığımız tahkikat, şu günlerde esnafın içinde protesto edilmemiş bonolarını ödeyebilenlerin parmakla gösterilecek kadar az olduğunu bildiriliyor. Hiç şüphesiz bu buhran-ı iktisadînin sebepleri hemen herkesçe malûmdur.*
>
> 1. *Piyasaya hayat veren tütün çiftçisinin feci vaziyeti*
> 2. *Yine piyasada pek büyük bir varlık gösteren tütün amelesinin grevi*
> 3. *Şu günlerde bankanın çiftçiye gösterdiği kredinin azlığı*
>
> *Son senelerde tütünlerin fiyatları üzerinde tüccarlar hiç ümit edilmedik tenzilat yaptılar. Bu da burada yaşayan halkın iktisadiyatı üzerinde bugüne kadar görülmemiş bir teşevvüş [karışıklık] yarattı. Tütün çiftçisi bir taraftan tarla amele yevmiyesinin fazlalığı, diğer taraftan satış fiyatlarının sukutu [düşmesi] gibi çifte bir zarar arasında ezildi. Bu hususta ona hiç kimse yardımcı olmadı. Zaten bir defa faizcinin kapısına bağlanmış, bankanın gösterdiği krediyi pek az bulmuştu. Bir taraftan paranın faizi işliyor, diğer taraftan tarlada işlettiği amelenin yevmiyesi 140-150 drahmiye doğru çıkıyor. Neticede bunlara bir de fiyatların düşüklüğü inzimam ediyor [ekleniyor] olunca çiftçi piyasası borcunu ödeyemeyecek bir hale giriyor. Diğer taraftan 10-15 günden beri tütün amelesi grevde bulunduğundan, onun her gün piyasaya attığı para da şimdi görünmüyor. Tabi herkes biliyor ki memleketimizde 5-6 binden fazla amele vardır. Vasatî [ortalama] bir hesap ile bunlar her gün pisaya 300 bin drahmi para bırakıyorlar. Şu 2 haftadan beri piyasa bu paradan mahrum kalmıştır. Yani vaziyet-i iktisadiyemize en büyük hizmetleri eden çiftçi ile amelenin iktisadî buhranları ticaret âlemimize en ağır, en umulmaz darbeleri vurmuştur. Son zamanda esnafın ümidi bankanın çiftçiye açacağı kredinin kıymetindeydi. Herkes borçlu çiftçinin bankadan kredi aldığı vakit 5-10 drahmi getireceğini, böylelikle biraz geniş nefes alacağını ümit ediyor, müsterih [rahat] oluyordu. Fakat bu da ümit edilen neticeyi vermedi. Bankalar dönüm başına pek cüzi bir meblağ verdiler. Bu ise çiftçinin işlettiği amelenin 5 günlük yevmiyesine karşılık olamaz. Bu cüzi meblağ için pek çok tütüncünün banka kapısından çekildiğini işittik. Bankalar bu hafif kredi ile çiftçiye emniyetsizlik göstermiyorlarsa mutlaka ona bu suretle az para vererek iyilik etmek, onu israf etmekten yahut amele ile işlemekten kurtarmak istiyorlar. Lakin hangi tarafı tutarsak tutalım tütün çiftçisi bankanın bu muamelesinden hiç de istifade edemeyecek, bilakis pek büyük zararlar görecektir. Banka bu muamelesi ile çiftçiyi tüccarla faizcinin kolları arasına attı. Banka çiftçiye bu muameleyi yapmakta haklı olmak için mutlaka çiftçi üzerinde bu kadar seneden beri kayıp ettiği milyonları göstermelidir. Fakat şu ana kadar bankanın hiçbir leptası çiftçi üzerinde kalmamıştır. Memlekette bu hususta bankanın işine yarayan en kuvvetli zümre çiftçidir. Şu halde ona, bu kadar cüzi bir miktar göstererek faizcilere, tüccarlara göndermek doğru değildir. Salahiyettar [yetkili] bir zat ile yaptığımız bir mülakatta, bugün sarrafların hemen hepsinin bütün paralarını fahiş faizlerle çiftçinin önüne döktüklerini*

öğrendik. Hiç şüphesiz bu faiz, tütünün işletilmesi ve satılması zamanına kadar arttıkça artacak, nihayet çiftçinin altından kalkamayacağı bir yük halini alacaktır. Bilhassa bunlara amele yevmiyesi de inzimam edince [eklenince] gelecek sene tütün meselesinin ne olacağını bugünden görmek zor birşey değildir. Amele bahsinde tütün çiftçisinin çok büyük kabahati vardır. Şu kadar zamandan beri çiftçi hiç olmazsa şu meselede birleşmeli, birlikte hareket etmeli değil midir? Tütün fiyatlarının seneden seneye sukutuna [düşmesine] mukabil [karşılık] amele yevmiyesi seneden seneye azalıyor bunun sonunu çiftçiler niçin düşünmüyorlar. Biz zannediyoruz ki bu vaziyetten çiftçinin kurtulmak imkânı yoktur. Bu iki taraflı zarar bir gün onu büsbütün gömecektir. Piyasanın iktisadî buhranlar içinde çırpınmasının en belli başlı sebepleri bunlardır. Bunlardan yalnız grev hadisesi günün meselesidir. Fakat diğerleri senenin, hatta her senenin biraz daha fâciine doğru sürüklendiği vehametler taşıyan meseleleridir. Eğer biraz rahat etmek istersek bu cihetleri iyi düşünüp değerlendirmeli, çiftçiyi bu mezâikten [sıkıntılı yerden] kurtarmalıyız. İşte son vaziyet, herkes çiftçinin girip de atacağı bir lokma ekmeğini bekliyor, fakat hiç kimse onu sarrafın pençesinden kurtarma hususunu düşünmüyor".[17]

Mehmet Hilmi yaşadığı dönemde daima toplumsal sorunlara en ince noktasına kadar temas etmiş ve çözüm üretilmesi yönünde halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır. Dönemin kitlesel hareketleri bağlamında, toplumsal gelişim kuramlarıyla doğru orantılı bir şekilde daha çok ekonomik zorlukları işlemiş ve bu doğrultuda eylemselliği benimsemiştir. Eylül 1924 tarihli Yeni Ziya, *"Çiftçi Kongresi Miting Yapma Hazırlığında"* şeklinde bir başlık atmıştır.[18] Benzer şekilde 18 Kasım 1924 tarihli Yeni Ziya'da da cami meydanında 4500 kişilik kadın-erkek bir grubun protesto gösterisi yaptıklarından ve Amerikan şirketlerine, dolayısıyla kapitalist sisteme karşı çıktıklarından bahsedilmiştir. Görüldüğü üzere tütün işçisinin ekonomik sorunları Mehmet Hilmi için en önemli azınlık sorunlarından birini teşkil etmiştir. Zira azınlık toplumunun neredeyse tamamının çifçi ve işçi olduğunu belirtmektedir.[19]

Mehmet Hilmi, Yeni Adım'da 15 Ocak 1927 tarihinde *"Muazzam Bir Miting"* düzenlendiğinden bahsetmektedir. Yunan esnafıyla birlikte bütün İskeçe Türk ahalisinin Cumhuriyet meydanında toplandığını ve yaklaşık 12 bin kişilik bir miting gerçekleştirildiğini aktarmaktadır.[20]

Verdiğimiz örneklerden hareketle Batı Trakya Türklerinin azınlık durumuna düştüklerindeki ilk kitlesel hareketlerinin daha çok ekonomik sorunları temel aldıklarını ve bu sorunların giderilmesi amacını taşıdıklarını söyleyebiliriz. Fakat ileriki dönemlerde de ekonomik sorunlar çözülmediği gibi, hem Batı Trakya Türk halkının tarihsel ekonomik varlığının erimesi, hem de atalarının kültürel mirasının peyderpey elden gitmesi söz konusu olmuştur. Yunanistan'ın son yüz yıl içerisinde yaşamış olduğu Metaksas diktatoryası, İkinci Dünya Savaşı, İç Savaş, 1967 - 1974 Askeri Cunta İdaresi gibi dönemlerinde istikrarlı bir devlet/hükümet idaresinin bir türlü sağlanamayışı Batı Trakya Türk azınlığına da oldukça olumsuz yansımıştır.

17 Mehmet Hilmi, "Memleketimizde İktisadi Buhran Neden İleri Geldi. Bugün Çiftçinin Vaziyeti- Grev Meselesi- Bankaların Çiftçiye Gösterdikleri Cüzi Kredi Onu Faizcinin Kollarına Atıyor", *Yeni Adım*, 7 Temmuz 1928, s. 1.

18 Mehmet Hilmi, "Çiftçi Kongresi Miting Yapma Hazırlığı", *Yeni Ziya*, ? Eylül 1924, s. 1. (Tarih tam olarak okunamamaktadır).

19 Mehmet Hilmi, "Kavala Mezalimini Protesto", *Yeni Ziya*, 18 Kasım 1924, s. 3

20 Mehmet Hilmi, "Muazzam Bir Miting", *Yeni Adım*, 15 Ocak (Kânun-u Sâni) 1927, s. 2.

2. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN, YUNANİSTAN'IN ÜÇÜNCÜ CUMHURİYET DÖNEMİNDEKİ KİTLESEL HAREKETLERİ (1974'TEN GÜNÜMÜZE)

Batı Trakya Türklerinin, Yunanistan'ın Üçüncü Cumhuriyet Dönemi'nde ortaya koymuş oldukları kitlesel hareketler, yine öncelikle ekonomik temellidir. Aslında azınlık tarihinin ilk dönemlerinde boy göstermeye başlayan, fakat özellikle 1974'ten sonra ciddi bir şekilde ortaya çıkan arazi kamulaştırmaları, Batı Trakya Türklerinin kitlesel hareketlere yönelmelerinin başlıca sebebini oluşturmuşlardır.

2.1. Arazi Kamulaştırmalarına Yönelik Kitlesel Hareketler

Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan antlaşmalar gereği iki taraf da azınlıkların mülkiyet hakkına saygı duyacaktır. Bu durum, *"Azınlığın mülkiyet hakları son durum göze alınarak dondurulmakta ve bundan sonra bu mallara, genel hükümler dışında hiçbir el koyma, işgal ve kısıtlayıcı önlem uygulanmayacağı karar altına alınmaktadır"* şeklinde ifade edilmiş olmasına rağmen, Batı Trakya Türklerinin mübadele sonrası başlayan toprak kaybı günümüze kadar devam etmiştir. Oran'a göre mevcut Yunan yasalarının genel hükümleri ayrımcı bir şekilde uygulanmıştır. Toprak kayıplarının başlıca sebebi olarak bu ayrımcı uygulamalar gösterilebilir.[21] Bunları örneklemek gerekirse:

> *"3 Haziran 1953 tarihli ve E-7785 kararı uyarınca 1953 yılında İnhanlı köyünün 3200 dönümlük arazisi kamulaştırılmıştır.*
>
> *1978 yılında Gümülcine'nin kuzey-batısında bulunan, Yaka bölgesinde Trakya Dimokritos Üniversitesi için tamamen Türk köylerine ait kiraz ve diğer meyve bahçelerinin bulunduğu 3200 dönümlük arazi zorunlu kamulaştırmaya tabi tutulmuştur.*
>
> *24 Temmuz 1984 tarihinde Cumhurbaşkanlığı kararı ile Açık Hava Hapishanesi yapılmak üzere Gümülcine – Şapçı Bölgesi dolaylarında, Basırlıköy, Sirkeli, Bıyıklıköy, Ircan, Karacaoğlan, Hacımustafaköy ve Kozlukebir köylerine ait 6000 dönümlük bir arazi kamulaştırılmak istenmiştir".* [22]

Kamulaştırma meselesi ilk aşamada ekonomik temelli bir sorun gibi gözükse de hemen fark edilemeyen bir boyutu daha söz konusudur. Tarım toplumu olması nedeniyle Batı Trakya Türkleri mallarını kaybedince geçim sıkıntısına düşecek ve bunun neticesi ya işçi olarak bir başka bölgeye ya da ülkeye yönelecek veyahut tamamen göç edeceklerdir. Batı Trakya Türkleri bu iki seçeneği de denemişler ve günümüzde 1923 döneminin aksine hem toprak hem de nüfus oranı olarak %25-30 dolayına düşmüşlerdir.

İnhanlı bölgesindeki kamulaştırma ve kitlesel bir harekete dönüşmesi 1953 yılından 1982 yılına kadar sürüncemede kalmıştır. 1982 yılı Mart ayında yaklaşık 100 kadar Türk azınlık mensubu ve dönemin aktörleri Mehmet Emin Ağa ve Ahmet Faikoğlu, İskeçe meydanında oturma eylemi gerçekleştirmişlerdir. Oran'a göre bu oturma eylemi pasif bir direniş de olsa, Türk azınlığın bu dönemdeki ilk kitlesel hareketi olması nedeniyle oldukça önemli bir

21 Baskın Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınları, İstanbul 1992, s. 240

22 Pervin Hayrullah & İbrahim Trakyalı, *Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları*, Yayınlanmamış Rapor, BAKEŞ Araştırma Merkezi, Gümülcine (Komotini), 2010.

eylemdir.[23] İnhanlı eylemi Türk azınlık için önemli bir dönüm noktası olmakla birlikte konuyla ilgili ihtilaf hala tam anlamıyla çözülmüş değildir.

1983 yılına gelindiğinde Yaka tarlaları için İnhanlı benzeri bir hareket planı yapılmaya çalışılmış, fakat Eşekçili köy camiinde yapılan toplantılara rağmen gerekli destek sağlanamadığı için kitlesel bir tepki verilememiştir.[24] Bugün hala kamulaştırmanın gerekçesine aykırı bir şekilde bu bölge tarlaları boş arazi olarak durmaktadırlar.

1984 yılındaki Açık Hava Hapishanesi için yapılmak istenen kamulaştırmaya yönelik Azınlık Yüksek Kurulu toplanmış ve bir dizi eylem planı yapmıştır. Çok yönlü bir mücadele şekli benimseyen Azınlık Yüksek Kurulu aldığı kararları bir bir uygulamaya koyunca uzun vadede sonuç alınmış ve Açık Hava Hapishanesi kararından vaz geçilmiştir. 1984'te başlayan süreç 1989'da 1000 kişilik[25] bir halk kitlesinin yürüyüşüyle protesto edilmiş, nihayetinde 1985 yılı ve daha sonra 1989 yılında Danıştay'a dava açılmıştır. 1991 yılında davaların sonuçlanmasıyla konu çözüme ulaşmıştır.[26]

2.2. Eğitim İle İlgili Kitlesel Hareketler

Batı Trakya Türklerinin en temel sorunlarının başında eğitim meselesi gelmektedir. Eğitim ile ilgili en büyük sıkıntıları, öğretmen ve eğitim materyalleri konularındadır. 1967-1974 Askeri Cunta İdaresi döneminde alınan kararla kurulmuş olan Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA), azınlık eğitimi açısından telafisi mümkün olmayan bir handikap oluşturmuştur. 695/1977 sayı ve tarihli *Müslüman Okullarının ve Özel Pedagoji Akademisinin Bazı Sorunlarının ve Öğretim Kadrolarının Düzenlenmesi Hakkındaki Kanun*[27] uyarınca Batı Trakya Türklerinin okullarına öncelikli olarak SÖPA mezunları tayin edilmişlerdir. Bunun üzerine Balabanlı, Sinikova, Koyunköy ve Karaçanlar okullarında halk ciddi tepkiler vermiş,[28] okulları kapatarak ilköğretim çağındaki çocuklarını Türkiye'ye yatılı okula göndermişlerdir. Eğitim konusundaki bu kararlı tepki bölge çapına yayılamadığı için devletin ısrarı devam etmiş ve peyderpey öğretmen sorunu büyümüştür.

Batı Trakya Türklerinin eğitim konusundaki bir başka tepkisi, Yunanistan Milli Eğitim ve Dinişleri Bakanlığı tarafından azınlık ilkokullarında bazı kitapların okutulmak istenmesiyle ortaya çıkmıştır. Söz konusu bakanlığın, ikili antlaşmaların hilafına ilkokul öğrencilerine yönelik hazırlamış olduğu kitaplar azınlık kuruluşları ve eğitimcileri tarafından ısrarla reddedilmiştir. Bunun üzerine Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği, 1-5 Şubat 1993 tarihinde öğretmen-öğrenci boykotu kararı almıştır.[29] Bu karar, tüm toplum katmanlarında kabul görmüş, eğitimcilerin ve toplumsal aktörlerin kararlı tutumlarıyla nihayetinde başarıya ulaşmıştır. Bakanlık hazırlamış olduğu kitapları geri çekmek durumunda kalmıştır. Fa-

23 Oran, *Age,* s. 150.

24 Yazar, olayın gerçekleştiği tarihte, bölgede mukim olması sebebiyle konuyu yakından takip etmiştir.

25 Batı Trakya'nın Sesi Dergisi bu rakamı 5 bin olarak vermektedir. Bkz. "Karacaoğlan Köyü Tarihi Bir Toplantıya Sahne Oldu", *Batı Trakya'nın Sesi,* Mart-Nisan 1989, s. 18.

26 Oran, *Age,* s.243

27 ΦΕΚ [Yunanistan Resmi Gazetesi] 264/A/16-9-1977

28 Halil Haki, "Direnişler Zinciri", *İleri,* 24 Eylül 1982, s. 2.

29 "Yunanlı Türk'e Türkçe Öğretemez! Sloganıyla Başlayan Öğretmen-Öğrenci Boykotu Olağanüstü Başarılı Oldu", *Balkan,* 30 Ocak 1993, s. 1.

kat kitap sorununun bu şekilde çözülmesi temel eğitim sorunlarını sonlandırmamıştır. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği eğitim ile ilgili maruz kalınan haksızlıklara tepki vermek üzere bir başka boykot kararı daha almıştır. 21 Mart 1994 tarihinde alınmış olan karara göre 28 Mart 1994 tarihi ile 2 Nisan 1994 tarihleri arasında, beş iş günü öğretmen ve öğrenciler için okullar kapatılmış ve Türk azınlığın eğitim haklarına dair Lozan Antlaşması'nın 40. Maddesinin ihlali protesto edilmiştir.[30]

Eğitimle ilgili bir başka kitlesel tepki ise "Diploma Denkliği" konusunda verilmiştir. Türkiye'de üniversite eğitimini tamamlamış olan Batı Trakyalı Türk gençleri oldukça uzun bir süre Yunanistan'da diploma denkliklerini alamamış, dolayısıyla çalışma hayatına atılamamışlardır. Bu konu 1980'li yıllarda oldukça ciddi bir tepkiye neden olmuş ve o dönemdeki mezun öğrenciler bir "Mücadele Komitesi" oluşturarak Rodop Valiliği önünde bir direniş çadırı kurmuşlardır. Bunun öncesinde bir protesto yürüyüşü gerçekleştirmişler ve bu yürüyüşe sol görüşlü Yunan aktivistler de destek vermişlerdir. Denklik sorunu uzun soluklu bir tepkisel hareket olmuştur. O dönemde mücadele verenlerin büyük çoğunluğu denklik alabilmiş,[31] fakat bu sorun tamamen çözülememiştir.

2.3. 29 Ocak Olayları

29 Ocak tarihi iki farklı sebeple Batı Trakya Türklerinin hafızasında yer etmiştir. 29 Ocak 1988, Batı Trakya Türlerinin kimliklerini haykırışıdır. 29 Ocak 1990 ise bir vandalizm örneği ve Yunan demokrasisinin bir ayıbı olarak tarihe geçmiştir.

29 Ocak 1988, Batı Trakya Türklüğü için önemli bir dönüm noktasıdır. Daha önce ekonomik gelişmelere, kamulaştırma ve eğitim alanındaki uygulamalara yönelik kitlesel tepkiler ortaya koymuş olan Batı Trakya Türkleri, tarihlerinde ilk defa "Türk" kimliklerinin inkârına yönelik ve çok etkili bir tepkiyi 29 Ocak 1988'de ortaya koymuşlardır. 29 Ocak 1988 Olayları, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ile Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin, Yargıtay kararıyla kesin olarak kapatılmasını müteakip gelişen bir "kimlik" mücadelesidir.

Görsel 1 ve 2: 29 Ocak 1988'den iki kare. 29 Ocak 1988'den iki kare. (BAKEŞ arşivi)

30 Halil Haki, "Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliğinden Boykot Kararı", *İleri*, 1 Nisan 1994, s. 3-4.

31 Oran, *Age,* s. 152-153.

Görsel 3 ve 4: 29 Ocak 1990 Pogromu esnasında Yunanların saldırısına uğramış olan Batı Trakya Türklerine ait iki dükkân. (BAKEŞ arşivi)

Batı Trakya Türklerine ait bu iki birliğin resmen kapatılmasının ardından ilk tepkiler Federal Almanya'da bulunan Batı Trakya Dernekleri tarafından 23 Ocak 1988 tarihinde ortaya konmuş ve dernek üyeleri Frankfurt'ta bulunan Yunanistan Başkonsolosluğuna bir protesto yürüyüşü gerçekleştirerek "siyah çelenk" bırakmışlardır. Daha sonra 25 Ocak 1988 günü toplanan Azınlık Yüksek Kurulu da bir eylem kararı almıştır. Bu eylemin 30 Ocak 1988 tarihinde dönemin Türkiye Başbakanı Turgut Özal ile Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu'nun yapacakları görüşme öncesi olmasına dikkat edilmiş ve eylem tarihi olarak 29 Ocak 1988 belirlenmiştir. Azınlığının temel sorunlarının ve kimlik davasının iki başbakanın yapacağı görüşmede gündem maddeleri arasında yer almasını isteyen Batı Trakya Türkleri, bu kitlesel eylemin tarihî başarısı ile azınlığın "Türk" kimliğini hem Davos'a, hem de tüm dünya kamuoyuna duyurmuşlardır. Şüphesiz Batı Trakya Türklerinin sesinin dünya kamuoyuna duyurulmasında Dr. Sadık Ahmet başrolü oynamıştır.

Diğer taraftan 29 Ocak 1990 Pogromu, modern çağın kitlesel saldırı örneklerinden birini teşkil etmektedir. 1990 yılında, 29 Ocak 1988 olaylarının anma etkinliği için Gümülcine'de toplanma niyetiyle hareket eden Batı Trakya Türk halkı, 6-7 Eylül 1955 İstanbul olaylarının intikamı ile karşılaşmışlardır.[32] Saldırıya uğrayan Batı Trakyalı Türklerin dükkânları yağmalanmış, içlerinde yaralananlar olmuş ve 29 Ocak 1990, Yunan demokrasisi adına tarih sayfalarında kara bir leke olarak yerini almıştır.

SONUÇ

Batı Trakya Türkleri toplumsal dönüşümlere götürebilecek ve siyasî atmosferi değiştirebilecek çok fazla kitlesel hareket gerçekleştiremeseler de, Modern Yunanistan'ın İkinci ve Üçüncü Cumhuriyet Dönemlerinde nitelikli kitlesel hareketler ortaya koymuşlardır. İkinci Cumhuriyet Döneminde Mehmet Hilmi ismi toplumsal aktör olarak ön plana çıkarken, Üçüncü Cumhuriyet Döneminde Batı Trakya Türklerinin toplumsal aktörleri içerisinde Dr. Sadık Ahmet ön plandadır.

32 *Age*, s. 188-193.

Uysal bir karaktere sahip olan Batı Trakya Türklerinin kitlesel hareketlerinin temel motivasyonunu ekonomik gelişmeler ve arazi kamulaştırmaları teşkil etmiştir. Ancak 29 Ocak 1988 olayları son derece farklı bir sebeple ortaya çıkmış ve Batı Trakya Türkleri etnik kimliklerinin tanınmasına yönelik bir mücadele ortaya koymuşlardır. Batı Trakya Türklerinin etnik kimliklerinin tanınmasına yönelik bu mücadele, Dr. Sadık Ahmet liderliğinde sürdürülmüştür.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi] 264/A/16.9.1977

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Giddens, Anthony, *Social Theory and Modern Sociology*, Stanford University Press, California, 1987.
Klandermans, Bert, *The Social Psychology of Protest*, Blackwell Publishers, Oxford, 1997.
Oran, Baskın, *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınları, İstanbul, 1992.
Sanlı, Leyla, *Politik Kültür ve Toplumsal Hareketler*, Alan Yayıncılık, İstanbul, 2005.
Smelser, Neil J., *Theory of Collective Behavior,* Free Press, New York,1962.
Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları (1920-1945)*, Cilt: I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000.
Türkdoğan, Orhan, *Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi*, Birleşik Yayıncılık, İstanbul, 1997.
Yarcı, Selma, "Geçmişten Günümüze Sosyal Hareketler İçin Sosyolojik Yaklaşımlar", *Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar*, (Ed. Salih Batal), Gece Kitaplığı, Ankara, 2018, ss. 121-138.

Makale ve Bildiriler

Çağırkan, Barış, "Sosyal Hareket Olarak Efe ve Efelik Sosyolojik Bir Analiz", *Yörük Ali Efe Uluslararası Halk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, 2019, ss. 86-101.
Erdem, Nilüfer, "Mehmet Hilmi'ye Göre Batı Trakya Türklerinin 1930 Türk-Yunan Dostluğundan Beklentileri", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı: 15-16, 2009, ss. 1-30.
Van Stekelenburg, Jacquelien & Klandermans, Bert, "Social Movement Theory: Past, Present and Prospect.", *Movers and Shakers: Social Movements in Africa*, (Eds. I. van Kessel, & S. Ellis), African Dynamics, No: 8, Brill, 2009, ss. 17-44.

Süreli Yayınlar

(İsimleri verilen gazete ve dergiler, Batı Trakya Türklerine ait yayın organlarıdır.)
Balkan
Batı Trakya'nın Sesi
İleri
Yeni Adım
Yeni Ziya

Diğer

Hayrullah, Pervin & Trakyalı, İbrahim, *Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları*, Yayınlanmamış Rapor, BAKEŞ Araştırma Merkezi, Gümülcine (Komotini), 2010.
Soysal, Mümtaz, "Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu", *Konferans Notları 25 Kasım 2006*, (Yay. Haz. Pervin Hayrullah), BTAYTD Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2007.

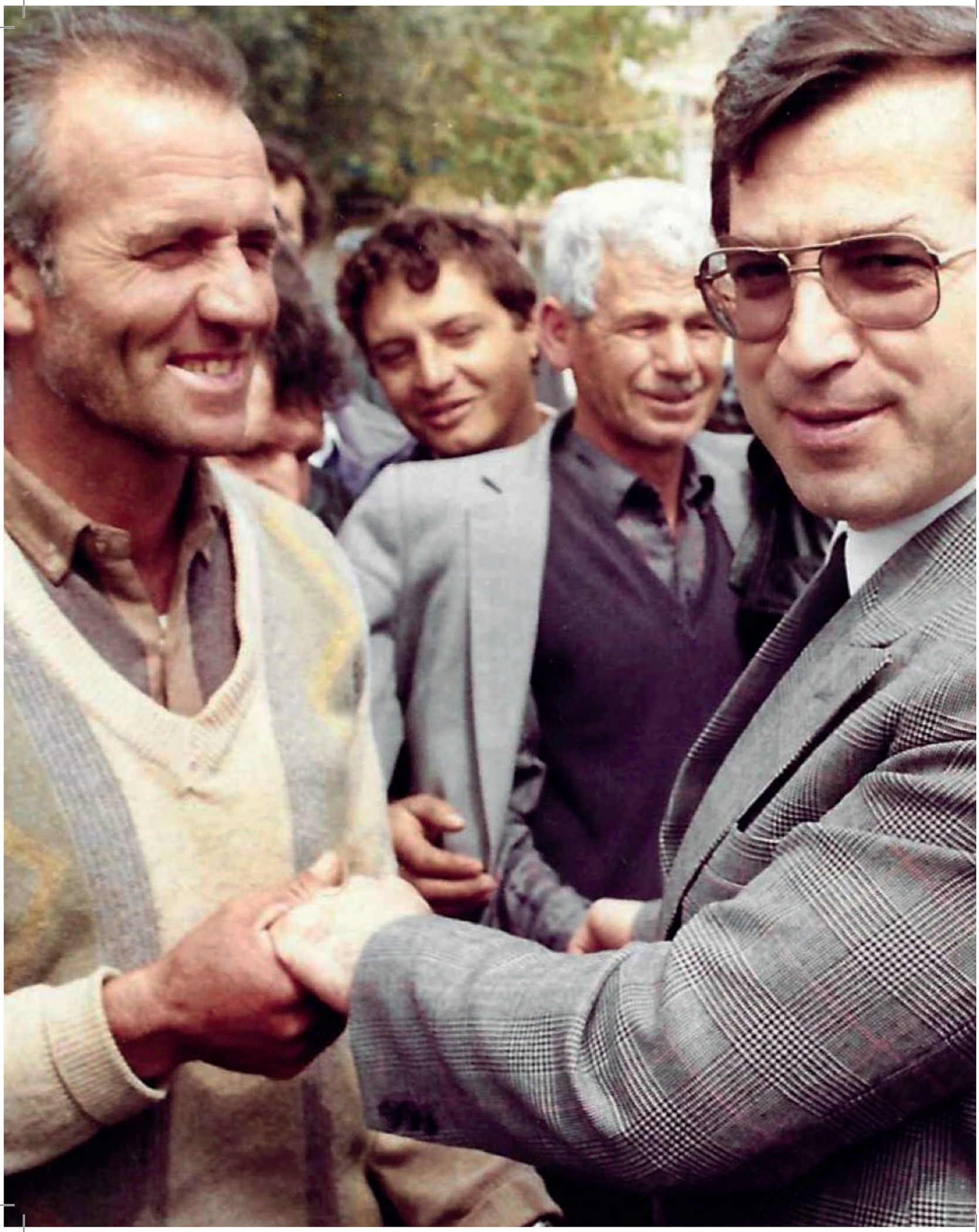

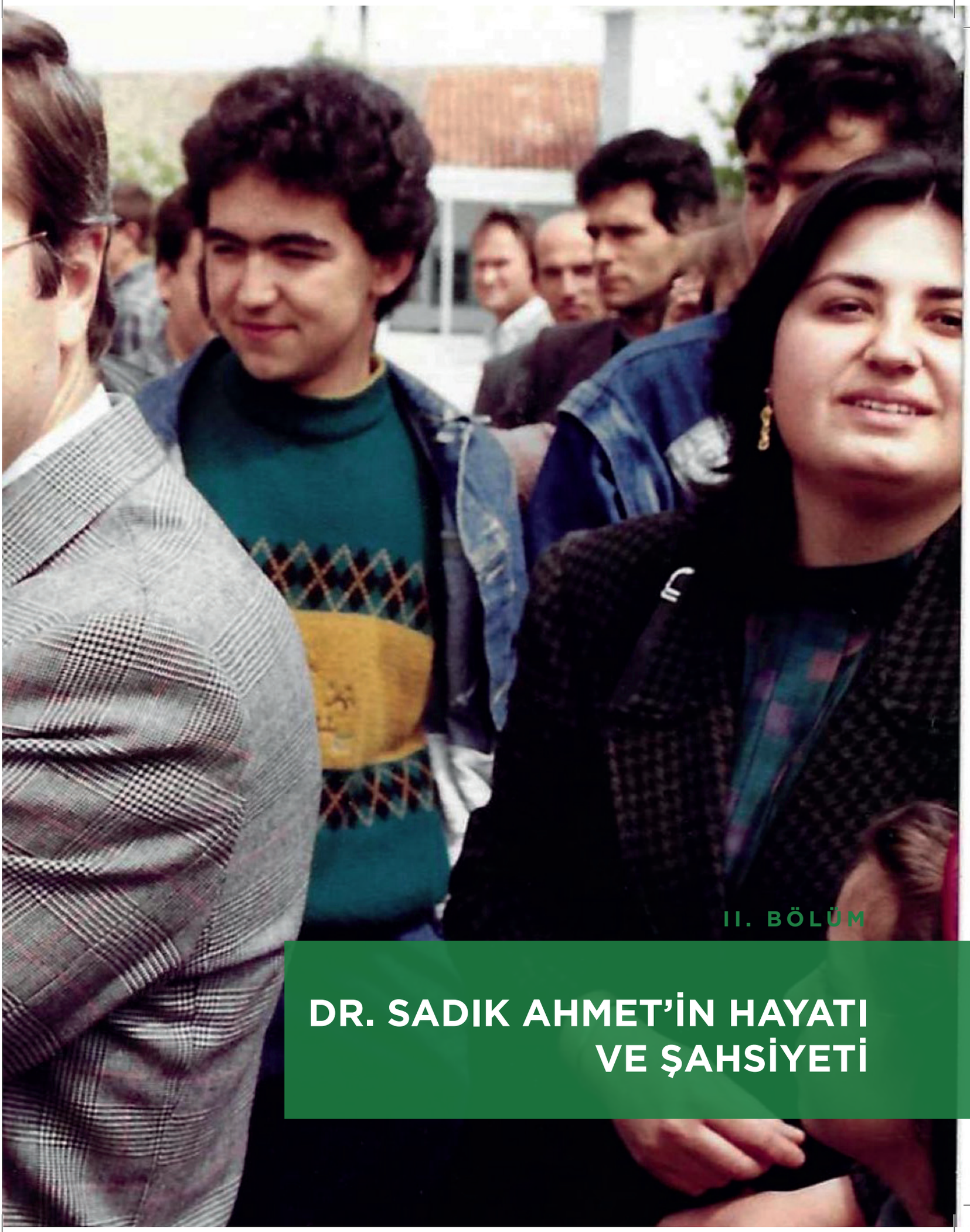

II. BÖLÜM

DR. SADIK AHMET'İN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

DR. SADIK AHMET'İN BİYOGRAFİSİ

Nilüfer ERDEM*

Sadık Ahmet 7 Ocak 1947'de Gümülcine'ye bağlı Küçük Sirkeli (Agra) köyünde dünyaya gelmiş ve kendisine Değirmenci lakabıyla tanınan dedesinin ismi verilmiştir. Dedesi Değirmenci Sadık Efendi, Küçük Sirkeli köyünün ileri gelenlerindendir. Sadık Ahmet'in babası, Değirmenci Sadık Efendi'nin Ahmet isimli oğludur. Sadık Ahmet'in baba tarafı aslen Gümülcine'nin Değirmendere (Darmeni) köyündendir.

Sadık Ahmet'in annesi Fehime Hanım'ın ailesinin kökleri Gümülcine'nin Mehrikoz (Kehros) nahiyesine bağlı Ürpek köyüne (Kaypak Mahalleye) dayanmaktadır. Anne tarafından büyük dedesi Şişman Molla olup, 1900'lü yılların başında Büyük Sirkeli (Filira) köyüne yerleşmiştir. Fehime Hanım, Küçük Sirkeli'ye gelin gitmiştir. Sadık Ahmet ailenin en büyük ve tek erkek çocuğu olup, Hatice (1949) ve Fatma (1954) isimli iki kız kardeşi vardır.[1]

Sadık Ahmet, Yunanistan'da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra vuku bulan, 185.000 kişinin hayatını kaybettiği iç savaş (1946-1949) döneminde dünyaya gelmiştir.[2] Bu dönemde Batı Trakya köyleri zaman zaman çetecilerin saldırılarına uğramış, bu saldırılardan Büyük Sirkeli ve Küçük Sirkeli köyleri de nasiplerini almışlardır. Çeteciler tarafından dağa kaçırılanlar, hatta öldürülenler olmuştur. Çeteciler tarafından öldürülenlerden biri Küçük Sirkeli köyünden Sadık Ahmet'in yakınıdır. Bu sebeple Türk köylüleri şehirlerdeki yakınlarının ve dostlarının yanına sığınmışlardır.[3] Sadık Ahmet'in ailesi de bir dönem Gümülcine'de bir aile dostlarının evinde kalmıştır.[4] Sadık Ahmet'in

Görsel 1: Dr. Sadık Ahmet annesi, babası ve kız kardeşi Fatma ile birlikte (Özcan Ali Osman arşivi)

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, nilerdem@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1393-7655.

1 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 40-43.

2 İç savaş sonrası 50-100 bin arasında Yunan, komünist ülkelere iltica etmiştir. Bkz. İlhan Sayıcı, *Yunan İç Savaşı'nın Türk Basınına Yansıması (1946-1949)*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 27-33.

3 Bkz. Rahmi Ali & Tevfik Hüseyinoğlu, *Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı (1946-1949)*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2009, s. 471.

4 Merhum Gümülcine Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa Efendinin kızı olan Gülsüm Paçaman kendisi ile yapılan mülakatta, dedesi ile Dr. Sadık Ahmet'in dedesinin asker arkadaşı olduklarını ve Dr. Sadık Ahmet'in ailesinin iç

babası geçimini çiftçilikle ve köydeki işyerinde at arabalarına tekerlek yaparak sağlamaktaydı. Sadık Ahmet'in de çocukluğu köyde geçmiş, bir köy çocuğu olarak ailesine her işinde yardımcı olmuştur.[5]

Sadık Ahmet 1954-1960 dönemindeki Küçük Sirkeli köyündeki ilkokul eğitiminin ardından, 1960 yılında Batı Trakya Türklerinin tek orta öğretim kurumu olan Celal Bayar Ortaokul ve Lisesi'nde eğitim almaya başlamıştır.[6] Söz konusu ortaöğretim kurumu 2 Aralık 1952 tarihinde açılmış olup, Türk-Yunan dostluğunun bir kanıtı olarak okula açılışında da bulunmuş olan Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın ismi verilmiştir.[7] Okul ilk mezunlarını 2 kız ve 25 erkek olarak 1959 yılında vermiştir.[8] Bu gençler, yarım asırlık bir aradan sonra liseden mezun olabilen ilk Batı Trakyalı Türk gençleridir. Çünkü Batı Trakya'daki rüştiyeler ve bir mülkî idadî, 1923 öncesinde kapatılmıştır.[9] Bu okuldan mezun olan gençler bölgeye doktor, diş hekimi, eczacı ve avukat olarak geri dönmüşlerdir ve bu okul sayesinde Batı Trakya Türk toplumu kendini çeşitli platformlarda anlatabilecek temsilcilere sahip olmuştur.

Sadık Ahmet'in ortaöğretime başladığı 1960-1961 eğitim öğretim yılında *"Celal Bayar Ortaokul ve Lisesi"*nin adı, *"Komotini (Gümülcine) Müslüman Ortaokulu ve Lisesi"* olarak değiştirilmiştir.[10] Buna rağmen söz konusu okul Batı Trakya Türkleri arasında günümüze kadar *"Celal Bayar Okulu"* olarak anılmaya devam etmektedir. Bu ortaöğretim kurumunda, Batı Trakya Türklerine ait tüm eğitim kurumlarında da olduğu gibi sosyal dersler Yunanca, fen ve matematik dersleri Türkçe olarak yapılmaktadır. Bunun yanında öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı ile Eski ve Yeni Yunan Dili ve Edebiyatı dersleri vardır.[11] Başarılı bir öğrenci olan Sadık Ahmet cirit, jimnastik ve atletizme büyük ilgi göstermiş, futbol oynamış, okul içi ve okullar arası sportif faaliyetlerde yer alarak dereceler elde etmiştir. Üç yıl ortaokul ve üç yıl lise eğitimi boyunca Gümülcine'de azınlık ortaokulu ve lisesinin öğrenci yurdunda kalmış, bu esnada Batı Trakya'nın farklı kesimlerinden gelen gençlerle tanışma fırsatı elde etmiştir.[12]

Lise öğrencisi olduğu yıllarda Sadık Ahmet'in yazmaya da ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır. Lise ikinci sınıf öğrencisi iken Batı Trakya Türklerine ait yerel bir gazete olan *Akın*'daki *"Gençliğin Köşesinde"* iki yazısı yayınlanmıştır. Bu yazıların başlıkları *"Batıl İnanışlar"*[13] ve *"Müslümanlık ve Türklük"*tür. Lise üçüncü sınıfa geçtiğinde aynı gazete Sadık Ahmet'in *"Beklenen Güneş"*[14] ve

savaş döneminde dedesinin evinde kaldığını aktarmıştır. Gülsüm Paçaman ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

5 Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 10.

6 *Agt,* s. 11.

7 "Celal Bayar Lisesi İsmi Etrafında", *Trakya*, 26 Eylül 1960, s. 2; "Celal Bayar Lisesi", *İleri*, 6 Aralık 2002, s. 2; Sabahattin Abdurrahman, *Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Azınlık Okulları*, Tarih Vakfı, İstanbul, 2019, s. 92.

8 "Celal Bayar Lisesi İlk Mezunlarını Verdi", *Trakya*, 29 Haziran 1959, s. 2.

9 1923 öncesinde Batı Trakya'nın İskeçe ve Dedeağaç şehirlerinde birer rüştiye, Gümülcine'de ise bir rüştiye ile bir idadi yer almıştır. Nilüfer Erdem, *Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Eğitim ve Öğretim Birliği Sorunu,* İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003, s. 24; M. Türkoğlu, "Gümülcine'nin Tarihi", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 7-8, 1988-1989, s. 50; Mahir Aydın, "Gümülcine Mülkî İdadisi", *Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslarası Sempozyumu Bildiriler,* Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2018, s. 93-98.

10 "Gümülcine Türk Lisesi Şehrimizde", *Trakya*, 8 Nisan 1965, s. 2.

11 Bkz. Erdem, *Agt,* s. 88.

12 İbrahim Ali Osman ve Yusuf Hüseyinoğlu (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşları) ile mülakatlar, 15 Mayıs 2021.

13 Sadık Ahmet, "Batıl İnanışlar", *Akın*, 30 Ekim 1965, s. 2.

14 Sadık Ahmet, "Beklenen Güneş", *Akın*, 4 Şubat 1966, s. 2.

"Kültür Merkezi"[15] isimli yazılarını da yayınlamıştır. Bu yazılardan Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerine dair bir takım mevzulara kafa yorduğu anlaşılmaktadır.

Liseden 1966 yılındaki mezuniyetinin ardından Sadık Ahmet, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne kayıt yaptırmış ve Ankara'da bulunduğu dönemde Cebeci Öğrenci Yurdunda kalmıştır. Ancak Ankara Üniversitesi'ndeki bir yılın ardından Selanik Aristoteles Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne kayıt yaptırmış ve 1974'te tıp doktoru olarak mezun olmuştur.[16] Dikkat edilecek olursa Sadık Ahmet'in Selanik'teki üniversite öğrenciliği Yunanistan'ın *"Albaylar Cuntası"* dönemine karşılık gelmektedir. Cunta idaresinin söz konusu olduğu bu dönemde Batı Trakya Türklerinden on altı erkek öğrenci Selanik'te üniversiteye devam etmektedir.[17] Önceki bölümlerde anlatıldığı gibi 1967-1974 Albaylar Cuntası döneminde Batı Trakya Türklerine uygulanan baskılar artmıştır.[18]

Sadık Ahmet'in üniversite eğitimi için bulunduğu Selanik, Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki en önemli liman kenti olup, her köşesinde ecdadımızın hatıralarını barındırmaktadır.[19] Osmanlı Devleti, bir Balkan devleti olarak kurulmuş ve gelişmiş değil midir?[20] Nitekim Sadık Ahmet, Selanik'teki duygularını *"Selanik günleri, benim hayatımın en çapraşık, en karışık duygularının içimde fırtınalar gibi estiği günlerdir. Bir tarafta muhteşem eserleri görüyor, gururlanıyor, diğer taraftan içine düştüğümüz durumu düşünüyor, hüzünleniyordum"* cümleleri ile anlatmıştır.[21] Balkanlar kökenli pek çok şahsiyet, Balkan Savaşları ile doğdukları toprakların kaybedilmesine tanıklık etmiş olarak başta Çanakkale olmak üzere Birinci Dünya Savaşı'nın cephelerinde yer almış, Türk Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasına ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna katkı sunmuşlardır.[22] Kaybedilen tüm topraklardan, Kırım, Kafkaslar ve Balkanlardan Türkler, Anadolu'ya sığınmışlardır[23] ve Anadolu'nun kalbi Ankara'dır. Ankara'dan sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün doğduğu şehirde[24] devam eden öğrenciliğin Sadık Ahmet'te Türklük bilincinin gelişmesine katkı sunduğu anlaşılmaktadır.

---

15 Sadık Ahmet, "Kültür Merkezi", *Akın*, 26 Şubat 1966, s. 2.

16 Koca, *Age*, s. 54; Özpak, *Agt*, s. 15.

17 Mehmet Devecioğlu (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakat, 24 Mayıs 2021.

18 Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfi Yayınları, Ankara, 1986, s. 75-77; Çiğdem Kılıçoğlu, *Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1967-1974)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 136-140.

19 Semavi Eyice, "Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 11, 1954, s. 164-182.

20 Bkz. Halil İnalcık, "Türkler ve Balkanlar", *Türklük Bilgisi 3*, BAL-TAM, Prizren, 2005, s. 20-44.

21 Hüseyin Adıgüzel, *Türk Dünyasında Azatlığın Köşe Taşları*, Orkun Yayınları, İstanbul, 2001, s. 276-277; Özpak, *Agt*, s. 16.

22 Rezzan Ünalp, "Çanakkale Zaferi: Çanakkale'de Savaşan Türk Komutanlar ve Muharebe Etkinlikleri", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Cilt: 14, Sayı: 27-28, s. 305-329; Rezzan Ünalp, "Çanakkale Muharebeleri ve Mustafa Kemal", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Cilt: 13, Sayı: 18, 2015, s. 37-64; Çetin Kaplan, *Mehmet Şefik (Aker) Bey: Çanakkale ve Galiçya Cephesindeki ve Türk İstiklâl Harbindeki Faaliyetleri (1915-1922)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2019, Bütün Tez.

23 Nejla Günay, "Osmanlı'nın Son Döneminde Ahıska Türklerinin Anadolu'ya Göç ve İskânı", *Bilig*, Sayı: 61, 2021, s. 121-142; Mehmet Demirtaş, "Osmanlı'ya Gelen Kırım ve Kafkasya Göçmenlerinin Sorunları", *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 57, 2011, s. 17-44; Tuncay Bilecen "Balkan Savaşları Sonrasında Ortaya Çıkan Göç Hareketleri ve Muhacirlere Yapılan Sosyo-Ekonomik Yardımlar", *TYB Akademi*, Yıl: 2, Sayı: 6, 2012, s. 59-69; Seyfi Yıldırım, "Balkan Savaşları ve Sonrasındaki Göçlerin Türkiye Nüfusuna Etkileri", *CTAD*, Yıl: 8, Sayı: 16, 2012, s. 75-92.

24 Mustafa Kemal Atatürk'ün doğmuş olduğu Selanik, Koca Kasım Paşa Mahallesindeki *"Pembe Ev"* için Bkz. Vasilis Dimitriadis, *Bir Evin Hikâyesi*, (Çev. Gülsün Aksoy Aivali), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2016, Bütün Kitap.

Dr. Sadık Ahmet, Mayıs 1974'te yedek subay adayı olarak Yunan ordusuna katılmıştır. Ancak doktor olmasına rağmen yedek subay yapılmamış ve askerliğini piyade er olarak tamamlamıştır. Acemi askerliğini Korent (Korinthos)'ta tamamladıktan sonra Patras'a gönderilmiştir.[25] Gerek Korent, gerekse Patras, Mora Yarımadası'nda yer almaktadır. Unutmamak gerekir ki Mora Yarımadası, Rum isyanının başladığı bölgedir.[26] Mora'da isyancılar tarafından çok sayıda Müslüman katledilmiştir. Öyle ki 1821 yılının Mart ayında 50 bine yakın Müslümanın yaşadığı Mora'da bir ay sonra tek bir Müslüman dahi kalmamıştır. Müslümanların çok azı kaçmayı başarabilmiştir.[27] İsyandan bir asır sonra Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) Mora'da Türk ve Müslümanların katledildiğine *"… Kan gövdeyi götürmüştür. Büyük bir feci manzaradır. Yunanistan istiklal etmiş, aradan pek az zaman geçmiş, görmüşsünüzdür ki Mora'daki Türklerden bir tane bile yoktur. Ya bin türlü hakaret ve zulüm altında kaçırılmışlar veyahut öldürülmüşler veyahut hapishanelerde, şurada burada sefalet içinde imha edilmişlerdir"* cümleleri ile temas etmiştir.[28] Dr. Sadık Ahmet'in askerliğini yaptığı bölge, Batı Trakya'ya da çok uzaktır.

Dr. Sadık Ahmet'in Yunan ordusuna katılmasından birkaç ay sonra Kıbrıs'ta sular ısınmış, Albaylar Cuntası'na bağlı olarak adayı bir oldubitti ile Yunanistan'a bağlamak amacıyla Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı darbe düzenlenmiştir. Darbe neticesi Kıbrıs'ta 15 Temmuz 1974'te Nikos Sampson iktidara gelmiştir. Adanın Yunanistan'a bağlanması demek olan bu durum karşısında Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran anlaşmalara dayanarak ve garantörlük hakkının bir gereği olarak, 20 Temmuz 1974'te adaya müdahale etmiştir.[29] Türkiye'nin *"Kıbrıs Barış Harekâtı"*nı düzenlemekteki amacı, Kıbrıs'ta kalıcı barışın tesisini sağlamaktı.[30] Diğer taraftan Kıbrıs Barış Harekâtı Yunanistan'da Albaylar Cuntası'nın sonunu getirdiği gibi,[31] askerlik süresinin 24 aydan 30 aya uzatılmasına sebep olmuştur. Dr. Sadık Ahmet askerliğini bu şartlar altında gerçekleştirmiş, almış olduğu cezalar da eklenince 34,5 ayda tamamlayabilmiştir.[32] Unutmamak gerekir ki Kıbrıs ile ilgili söz konusu gelişmelerin yaşandığı dönemde askerlik çağındaki pek çok Batı Trakyalı Türk genci, Yunan ordusunda askerlik yapmak istemedikleri için Türkiye'ye sığınmışlardır. Yunan idaresinden gördükleri baskılar sebebiyle Batı Trakya Türklerinin Türkiye'ye göçünde 1974 yılı önemli zirvelerden biridir.[33]

Dr. Sadık Ahmet, askerliğini tamamlamasının ardından zorunlu doktorluk hizmetini Orta Yunanistan'da, Kardiça'ya bağlı bir köyde, Kastanya'da yapmıştır.[34] Zorunlu hizmetinin ardın-

25 Özpak, *Agt*, s. 18-19.

26 Serap Toprak, "1821 Mora İsyanı", *Tarihin Peşinde*, Sayı: 6, 2011, s. 320.

27 Metin Menekşe, "Mora Müslümanlarının Hazin Hikâyesi: İsyan, Zorunlu Göç ve İskân (1821-1832) Sürecine Genel Bir Bakış", *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: XLV, 2020, s. 796-803.

28 TBMM Zabıt Cerides, Cilt: 9, Devre: II, İçtima Senesi: 2, (30.10.1340 Oturumu), s. 84, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c009/tbmm02009049.pdf [Erişim Tarihi: 03.07.2021]

29 Müge Vatansever, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Özel Sayı, 2010, s. 1515.

30 Sabahattin İsmail, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 128.

31 Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 37, 2016, s. 532.

32 Koca, *Age*, s. 54-55.

33 Yusuf Sarınay, "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 80, 2011, s. 356; Oran, *Age*, s. 148.

34 Işık Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in eşi) ile mülakat, 24 Eylül 2021.

dan 1978 yılında Batı Trakya'ya dönen Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine (Komotini) Sismanoglio Devlet Hastanesinde ihtisasa başlamış, bunun yanında özel muayenehanesini açmıştır. Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine'de başladığı cerrahi ihtisasına Dedeağaç (Aleksandrupolis) Üniversite Hastanesinde devam etmiştir. *"Operatör Doktor"* unvanını 1984 yılında almıştır. Ayrıca Batı Trakya'nın ilk fennî sünnetçisidir.

Dr. Sadık Ahmet, 7 Ekim 1978'de İskeçeli, Işık Müminoğlu (25 Ağustos 1959) ile evlenmiştir. Işık ve Sadık çiftinin bu evlilikten Levent (29 Eylül 1979) ve Funda (24 Nisan 1982) isimli iki çocukları olmuştur. Işık Sadık Ahmet, eşinin vefatının ardından iki dönem Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin (DEB) genel başkanlık görevini üstlenmiştir. Işık Sadık Ahmet DEB'in onursal başkanıdır.[35]

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin 28 kurucusundan biri olup,[36] bir dönem derneğin genel sekreterliğini de yürütmüştür. 1982 yılında kurulmuş olan söz konusu dernek, Batı Trakya Türk Azınlığının kültürel, entelektüel ve sosyal ilerlemesine katkıda bulunmak, halklar arasındaki ve özellikle Türk ve Yunan halkları arasındaki dostluk, insanî değerler, insan hakları, demokrasi ve özgürlük ideallerini geliştirmek ve savunmak amacıyla faaliyet göstermiştir.[37] Dr. Sadık Ahmet söz konusu derneğin sekreterliğini yürüttüğü dönemde Batı Trakya Türklerinin sorunlarını önce Yunan idaresi ve parlamentosuna, bir sonuç elde edilememesi halinde ise uluslararası kuruluşlara götürerek çözümleri için yardım istemek amacıyla gerçekleştirilmesi düşünülen imza kampanyasında[38] öne çıkmıştır. Bu adım, Dr. Sadık Ahmet'in olduğu kadar, Batı Trakya Türklerinin de kaderini değiştirmiştir. Arabasında yapılan arama neticesinde bulunan imzalı kâğıtlar sebebiyle Dr. Sadık Ahmet'e dava açılmış, ancak dava süreci Dr. Sadık Ahmet'in kişisel bir meselesi olmaktan çıkıp toplumun meselesi haline gelmiştir.[39]

Batı Trakya Türk toplumu tarafından çok sevilen Dr. Sadık Ahmet, *"Bağımsız Güven Listesi"*nden iki kez, 18 Haziran 1989 ve 8 Nisan 1990'da milletvekili seçilmiştir.[40] Bu iki seçimin arasındaki 5 Kasım 1989 seçimlerinden ise milletvekili adaylık dilekçesinde bulunan eksik bir cümle sebebiyle[41] men edilmiştir.[42] 10 Ekim 1993 seçimlerinde bağımsız adayların milletvekili seçilebilmesi için Yunanistan genelinde oyların %3'ünü alma şartı uygulanmıştır.[43] Bu şart sebebiyle Dr. Sadık Ahmet 24.952 oy almasına rağmen Yunan parlamentosuna girememiştir.[44]

Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi (DEB), Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerine emanetidir. Azınlığın ilk ve tek siyasi partisi olan DEB, 1991 Eylül'ünde Gümülcine'de kurulmuştur. Dr. Sadık Ahmet DEB'in kuruluş amacını kısaca, *"Azınlığı bir merkez etrafında toplamak, tek yönde doğru olarak bilinçlendirmek, ileriki yıllarda toplumumuzu idare edecek kişileri yetiştirmek"* cümlesiyle açıklamıştır.

35 Koca, *Age*, s. 56-57; Özpak, *Agt*, s. 20-25.

36 https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ [Erişim Tarihi: 03.07.2021]

37 https://www.btaytd.org/web/tr/vizyon-misyon/ [Erişim Tarihi: 03.07.2021]

38 "Dr. Sadık Ahmet'in Savunması", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 60, 1994, s. 10.

39 Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015, s. 120.

40 *Agt*, s. 170.

41 "Batı Trakya'da Bizans Oyunları", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 13, 1989, s. 5-6.

42 "İsmail Rodoplu: Dr. Sadık Kalleşçe Harcandı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 13, 1989, s. 8-9.

43 "Batı Trakya Türklerine Seçim Engeli", *Batı Trakya'nın Sesi Dergisi*, Sayı: 21-22-23, 1990, s. 6.

44 Hatip, *Age*, s. 170.

Parti'nin isminde *"Dostluk, Eşitlik ve Barış"* kelimelerinin yer almasının sebebi yine Dr. Sadık Ahmet'in ifadesi ile *"tatbikat sahasında az görülmelerindendir"*. Parti'nin Yunanca resmi adı *"Komma İsotitas, İrinis ke Filias (KIEΦ)"*tir. Amblemi, etrafında zeytin dalları bulunan bir dairenin içindeki beyaz bir güvercindir.[45] Gerek zeytin dalı, gerekse güvercin barışın sembolüdür. Beyaz güvercin ayrıca yeni umutları da simgelemektedir. 11 Nisan 1992'deki ilk kurultayında Dr. Sadık Ahmet DEB'nin ilk genel başkanı seçilmiştir.[46] Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk kamuoyunu aydınlatmak üzere ayrıca *"Balkan"* isimli gazeteyi çıkarmıştır. Gazete üzerinde DEB'in ambleminin bulunması, Balkan'ın DEB ile bağlantılı olduğunun işaretidir.[47]

Batı Trakya Türklerini pek çok uluslararası platformda tanıtmış ve sorunlarını anlatmış olan Dr. Sadık Ahmet,[48] 24 Temmuz 1995'te ailesiyle birlikte geçirdiği şüpheli bir trafik kazası neticesi hayatını kaybetmiştir.[49] 24 Temmuz, Lozan Barış Antlaşması'nın imzalandığı tarihtir.[50] Türkiye açısından Lozan Barış Antlaşması bir yandan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın, diğer yandan Sevr Barış Antlaşması'nın hükümlerini geçersiz kılmış ve Türkiye'nin Misak-ı Milli ilkeleri çerçevesinde dünyada yer almasını sağlamıştır. Oysa Yunan kamuoyu tarafından Megali İdea'dan vazgeçildiği şeklinde yorumlanmış, görmezden gelinerek tartışılmak istenmemiştir.[51] Bize göre bu tesadüf, Dr. Sadık Ahmet'in vefatı ile ilgili çarpıcı bir detaydır. Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine Kahveci Kabristanı'ndaki anıt mezara defnedilmiştir.[52]

KAYNAKÇA

Kitaplar

Abdurrahman, Sabahattin, *Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Azınlık Okulları*, Tarih Vakfı, İstanbul, 2019.

Adıgüzel, Hüseyin, *Türk Dünyasında Azatlığın Köşe Taşları*, Orkun Yayınları, İstanbul, 2001.

Ali, Rahmi & Hüseyinoğlu, Tevfik, *Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı (1946-1949),* BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2009.

Dimitriadis, Vasilis, *Bir Evin Hikâyesi*, (Çev. Gülsün Aksoy Aivali), Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2016.

Hatip, Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.

İsmail, Sabahattin, *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1986.

Makale ve Bildiriler

Aydın, Mahir, "Gümülcine Mülkî İdadisi", *Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslarası Sempozyumu Bildiriler,* Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2018, ss. 92-99.

Bilecen, Tuncay, "Balkan Savaşları Sonrasında Ortaya Çıkan Göç Hareketleri ve Muhacirlere Yapılan Sosyo-Ekonomik Yardımlar", *TYB Akademi*, Yıl: 2, Sayı: 6, 2012, ss. 59-71.

45 "Batı Trakya'da Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 34, 1991, s. 6-7.

46 Murat Derin, *Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 66-73.

47 Bkz. *Balkan*, Sayı: 26, 25 Ağustos 1992, s. 1.

48 Dr. Sadık Ahmet Kronolojisi için Bkz. Özpak, *Agt,* s. 329-346.

49 http://www.debpartisi.org/indexY.php?s=sadikahmet [Erişim Tarihi: 03.07.2021]

50 İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Anlaşmaları*, Cilt: 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2000, s. 75-78.

51 Bkz. Nilüfer Erdem, "Yunan Basınında Lozan Antlaşması Tepkileri", *X. Uluslararası Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, Samsun, 2017, s. 57-70.

52 Hatip, *Age,* s. 125.

Demirtaş, Mehmet, "Osmanlı'ya Gelen Kırım ve Kafkasya Göçmenlerinin Sorunları", *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 57, 2011, ss. 17-44.
Eyice, Semavi, "Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 11, 1954, ss. 157-182.
Günay, Nejla, "Osmanlı'nın Son Döneminde Ahıska Türklerinin Anadolu'ya Göç ve İskânı", *Bilig*, Sayı: 61, 2021, ss. 121-142;
İnalcık, Halil, "Türkler ve Balkanlar", *Türklük Bilgisi 3,* BAL-TAM, Prizren, 2005, ss. 20-44.
Kılıçoğlu Cihangir, Çiğdem, "Modern Yunanistan'ın Karanlık Çağı: Albaylar Cuntası 1967-1974", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 37, 2016, ss. 518-539.
Menekşe, Metin, "Mora Müslümanlarının Hazin Hikâyesi: İsyan, Zorunlu Göç ve İskân (1821-1832) Sürecine Genel Bir Bakış", *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: XLV, 2020, ss. 784-832.
Sarınay, Yusuf, "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 80, 2011, ss. 351-388.
Toprak, Serap, "1821 Mora İsyanı", *Tarihin Peşinde*, Sayı: 6, 2011, ss. 317-328.
Ünalp, Rezzan, "Çanakkale Muharebeleri ve Mustafa Kemal", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Cilt: 13, Sayı: 18, 2015, ss. 37-64.
Ünalp, Rezzan, "Çanakkale Zaferi: Çanakkale'de Savaşan Türk Komutanlar ve Muharebe Etkinlikleri", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Cilt: 14, Sayı: 27-28, ss. 305-329.
Vatansever, Müge, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Özel Sayı, 2010, ss. 1487-1530.
Yıldırım, Seyfi, "Balkan Savaşları ve Sonrasındaki Göçlerin Türkiye Nüfusuna Etkileri", *CTAD*, Yıl: 8, Sayı: 16, 2012, ss. 75-92.

Süreli Yayınlar

Akın
Batı Trakya'nın Sesi
İleri
Trakya

Tezler

Derin, Murat, *Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
Erdem, Nilüfer, *Lozan Antlaşması'ndan Günümüze Batı Trakya Türklerinin Eğitim ve Öğretim Birliği Sorunu,* İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003.
Kaplan, Çetin, *Mehmet Şefik (Aker) Bey: Çanakkale ve Galiçya Cephesindeki ve Türk İstiklâl Harbindeki Faaliyetleri (1915-1922)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2019.
Kılıçoğlu, Çiğdem, *Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1967-1974)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
Sayıcı, İlhan, *Yunan İç Savaşı'nın Türk Basınına Yansıması (1946-1949),* İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

İnternet Kaynakları

TBMM Zabıt Cerides, Cilt: 9, Devre: II, İçtima Senesi: 2, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c009/tbmm02009049.pdf [Erişim Tarihi: 03.07.2021]
https://www.btaytd.org/web/tr/tarihce/ [Erişim Tarihi: 03.07.2021]
https://www.btaytd.org/web/tr/vizyon-misyon/ [Erişim Tarihi: 03.07.2021]

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Gülsüm Paçaman ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Işık Sadık Ahmet ile mülakat, 24 Eylül 2021.
İbrahim Ali Osman ile mülakatlar, 15 Mayıs 2021.
Mehmet Devecioğlu ile mülakat, 24 Mayıs 2021.
Yusuf Hüseyinoğlu ile mülakatlar, 15 Mayıs 2021.

BABA OLARAK DR. SADIK AHMET

Funda SADIK AHMET*

Öyle zor ki yıllar geçtikçe sana dair anılarımı anımsamak, hayallerimi ve özlemimi kalemin ucundan kâğıda dökmek. Hele bir de hala bir gün gelecekmişsin beklentisi yok mu? Sanırım son yolculuğunda seni uğurlayamamış olmanın içime sindiği *"Benim babam ölmedi ki"* duygusunu hep taze tutmamdan… biliyorum, bir gün mutlaka kucaklaşacağız!

Seni benden alan sözde kazadan sonra hastaneye yetişmeye çalışırken hayal meyal hatırlıyorum abimin *"Babam öldü abi, hızlı sür arabayı, kardeşimi kurtaralım"* diye haykırışıyla bir kez daha kendimden geçmiştim. Yüzümden akan oluk oluk kanların kokusu yıllardır hiç gitmedi burnumun direğinden. Bana her başsağlığı, her baba kaybı haberi, kan kokuyor hala…

Gözlerimi hastanenin acilinde açtığım ilk anı hatırlıyorum. Başımda bir sürü doktor ve hemşire vardı. Bir kadınla bir erkek telaşlı telaşlı ama çok keyifli Yunanca konuşuyordu;

Kadın: *"Ne olmuş bunlara?"*
Erkek: *"Bu kız da yaşamaz!"*
Kadın: *"Başka ölü mü var?"*
Erkek: *"Sadık sonunda öldü…"*
Kadın: *"Sadık kim ki?"*
Erkek: *"O dik kafalı Türk doktor!"*
Kadın: *"Kim?"*
Erkek: *"Bunun babası…"*

Görsel 1 ve 2: Dr. Sadık Ahmet çocukları Levent ve Funda ile. (Funda Sadık Ahmet arşivi)

* Dr. Sadık Ahmet'in kızı, avukat.

Sonrasını hiç hatırlamıyorum işte… Hatırlamak da istemiyorum. Yoğun bakımda bu diyaloğu unutabilmek için ve ağrılarıma yenik düştüğümde beni bir tek onun sevdiğini düşündüğüm, sulu pamukla dudaklarımı ıslatan ve yalvarmalarıma dayanamayıp gizlice bana su içiren o tatlı hemşireme *"Ne olur söyle doktorlara, babamı istiyorum, o beni hemen iyileştirir"* diye yalvarışlarımda gözümden akan yaşlar bile kan kokuyordu. Babamı istiyorum dedikçe annem geliyordu, babamı sorduğumda susuyordu.

Gözlerimin aradığı hep sendin baba. Annem, abim, akrabalarımız, dostlarımız… Herkes vardı etrafımda, adeta bana prenses gibi davranıyorlardı. Ama unuttukları bir şey vardı. Ben sadece senin prensesindim ve onların bana yalan söylediğini yaşım küçük olsa da biliyordum. İşime geliyordu yalanları, çünkü senin ölümünü görmediğim için kabullenmek istemiyordum. Yıllar geçti ama ben hala kabullenmiyorum. Çünkü ilk defa benimle vedalaşmadan gitmiştin ve sen bunu asla yapmazdın. Demek ki gelecektin…

Aylar sonra odama üç psikolog geldi… Karşıma sıra sıra dizildiler. Anlamıştım, bilmiştim diyeceklerini. *"Babanı özledin mi"* diye sordu Arif Hoca… Sadece ağladım! Dakikalarca, saatlerce, günlerce… Gelmeyeceğini kabullenmek, yüzümdeki yaralardan daha çok acıtıyordu canımı.

Görsel 3: Dr. Sadık Ahmet eşi ve çocuklarıyla. (Funda Sadık Ahmet arşivi)

Toplum ve dava aşkın bir başkaydı. Sen davan için doğmuştun. Yaşım küçüktü belki ama senin inadını bilirdim. Sen hep giderdin, eninde sonunda bize dönerdin. Ama son gidişinde dönmedin be baba. Sesine, kokuna, nefesine, çatık kaşlarına… Abimle yanaklarımıza kondurduğun öpücüklere… Her şeyine hasret kalacağımı bilseydim, bilebilseydim keşke. Bir gün sana son bir kez sarıldığımdan haberim olsaydı, inan seni bırakmazdım baba.

Aynı cezaevindeki gibi. Gardiyan görüş bitti derdi de bacağına sarılı bedenimi zor koparırlardı senden. Bana hep *"iki gece arası gündüzdür"* derdin. Sen gittiğinden beri gündüzüm olmadı baba. Güneş hiç doğmadı bana… Küçükken cezaevi avlusunda diğer mahkûmların çocukları da olurdu. Sen içeride bizi beklerken biz de o çocuklarla sohbet ederdik. Birisinin babası katil, diğerinin hırsız. Bir başkasınınki dolandırıcı. Hepsi de kendince masumdu. Ama sen birileri için onlardan bile daha suçlu, onlardan bile daha tehlikeliydin… Ziyarete gelince senin

başının etini yerdim, *"Sen bunların hiçbirini yapmadın neden buradasın baba?"* diye. O güzel yüzünde ufak bir tebessüm olurdu. *"Hakkımızı aradığımız için bize bu zulüm, bu hasret"* derdin. Eğitimimiz sorunmuş. Müftülerimizi seçmemiz sorunmuş. Yunanistan sınırları dışına çıkmak, vatandaşlıktan çıkarılmaya her an sebep olabilirmiş. Oğlunu evlendiren bir baba oğluna ev alamaz, hazır evinin içine bir oda bile ekleyemezmiş. Serbest meslek hakkımız uzunca bir süre yokmuş. İnşaat ve bina onarımımız yasakmış. Traktör dışında ehliyet almamız bile engellenmiş. Göçe teşvik edilmiş, hatta bazen zorlanmışız. Ve en önemlisi de milli kimliğimiz, Türklüğümüz inkâr edilmiş.

O yaşlarda bunları küçücük bir kız çocuğunun anlaması zordu. Her Batı Trakyalı gibi iliklerimize kadar hissettiğimiz çok olurdu. Ama sen nasıl bize hissettirmezdin, biz de sana hissettirmemek için elimizden geleni yapmaya çalışırdık. Okumayı öğrendiğimde ilk okuduğum duvar yazısını asla unutamam. Evimizin tam karşı duvarına koca koca harflerle yazılmıştı. *"Sadık Ahmet ölecek!"*. Sen daha ölmemiş ve akşam eve gelmiştin. Uzun bir zaman yoktu bu duvar yazısıyla 24 Temmuz'un arasında! Meğer bu uyarı gelen ölümün habercisiymiş…

Bunları anlamaya başladıkça seni anladım. Bin kere dünyaya gelsem, seni bin kere bu gariban toplum için feda etmeye razı olurdum. Çünkü sen inandığın bu haklı davanda ısrarcıydın ve benim nezdimde hiç ölmedin!

Sen gittikten sonra bizi Türkiye'ye getirdiler, kol kanat gerdiler, sahip çıktılar. Ve ben bir kez daha anladım ki sen gerçekten kendin için yaşamamış, ama senden sonra ailene sahip çıkacak çok dost biriktirmişsin. Küçükken seni evimizden çok ya adliyede, ya karakolda ya da cezaevinde görüp sıkı sıkı sarılmamdan olsa gerek bu mesleği seçişim. Her cezaevine ziyaret, her karakol ifadesi ve her adliyede hala sana sımsıkı sarılacağımı düşünerek geçirdiğim yıllar ve hak arayışının mücadelesi ile verilen hukuk savaşları.

Çocuktum, genç kız oldum… Avukat oldum, anne oldum… Babasının kızı da olduysam ne mutlu bana!

Sadık Doktor… bedenimdeki yaralar iyileşti, iyileşti de… Yüreğimdeki hiçbir zaman pansumanı dahi kabul etmedi! İlke Işık yüzümdeki yaraları ilk sorduğunda, *"Deden var orada, bize mirası"* dediğimden beri beni yaramdan öpüyor baba. *"Dedemi hiç göremedim ya, buradan öpünce hisseder mi?"* dediğinde gözümden akan yaşlarla senin bana sarıldığın gibi sarılıyorum kızıma…

Ne mutlu bana ki senin kızınım!
Ne mutlu bana ki benim babamsın!
Seni çok seviyorum Baba…

HALK ADAMI OLARAK DR. SADIK AHMET

Nilüfer ERDEM*

GİRİŞ

Dr. Sadık Ahmet'in en önemli kişisel özelliklerinden biri, bize göre en önemlisi bir halk adamı olmasıydı. *"Halk adamı"*nın anlamını sözlüklerde aradığımızda verilen tanım, *"İçinden çıktığı halk kesiminin bütün özelliklerini yakından bilen, halk tarafından sevilen kimse"* şeklindedir. Bazı yerlerde halk adamı için *"Halktan olmamakla birlikte kendini halktan üstün görmeyen, onlar gibi davranan kimse"* tanımı da yapılmaktadır.[1] Şüphesiz Dr. Sadık Ahmet'in siyasî başarısında halk adamı olmasının rolü yadsınamaz. Bu başlık altında bir halk adamı olarak Dr. Sadık Ahmet ele alınacaktır.

1. DR. SADIK AHMET'İN GELENEK VE GÖRENEKLERİNE BAĞLILIĞI

Dünyaya gelmiş olduğu Gümülcine'ye bağlı Küçük Sirkeli (Agra) Köyü, bulunduğu bölgedeki diğer köyler gibi Türk kültürüne ait temel değerlerin, gelenek ve göreneklerin yaşatıldığı bir köydür. Önce ailesinden, sonra bulunduğu ortamdan bu değerleri alan Dr. Sadık Ahmet bunları kaybetmemiş, yaşamış ve yaşatmıştır. Büyüklerine saygıda kusur etmemiş,[2] hafta sonları mutlaka anne babasını ziyaret etmiştir. Bu saygısından ve geleneklerine bağlılığından dolayı evlendiği gece eşini balayı yerine baba ocağına götürmüştür.[3]

Görsel 1: Dr. Sadık Ahmet, milletvekili olduktan sonra Küçük Sirkeli köyündeki baba evini ziyaret ederek annesinin elini öpmüştür (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, nilerdem@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1393-7655.

1 https://sozluk.gov.tr/ [Erişim: 17 Haziran 2021]

2 Fatma Ali Osman (Dr. Sadık Ahmet'in kuzeni) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

3 Funda Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in kızı) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

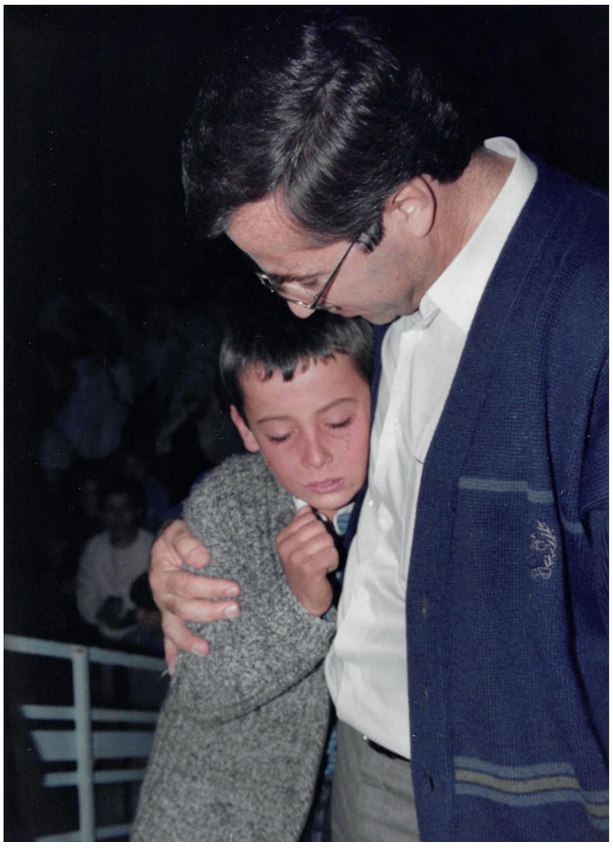

Görsel 2: Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine'ye bağlı yaka köylerinden biri olan Sendelli'de seçim konuşması yaptığı sırada duygulanarak gözyaşları içerisinde kendisine ulaşmaya çalışan küçük bir çocuğu şefkatle kucaklarken (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

Diğer köy çocuklarından farklı olarak Sadık Ahmet ilkokuldan sonra eğitimine devam etse de, tatillerinde mevsimine göre köyündeki her işte ailesine yardım etmiştir. Tarla sürmüş, ekin biçmiş, oduna gitmiş, hayvanları yemlemiş, bazen de arabacılıkta babasına yardım etmiştir. Ücret karşılığında yaz aylarında başka köylerde çalışmış, hatta kuyumcu çıraklığı yapmıştır.[4] Dolayısıyla deneyimleri ve tanıklıkları sayesinde çiftçilik ve hayvancılıkla geçinen Batı Trakya Türk halkının çilelerini ve topraklarının onlar için ne anlam ifade ettiğini genç yaşta idrak etmiştir. Bu sebeple olsa gerek bir Avrupa gezisi sonrasında evinden önce Ircan (Arisvi) Köyü'ne uğramış ve tütün yetiştiricilerinin kota kaygısı yaşadığı bir dönemde yaptığı görüşmeleri ve olumlu gelişmeleri sevineceklerini düşünerek köylülere aktarmıştır.[5] Ekmeğini topraktan kazanmanın zorluğunu bildiği için tutumlu olmuş, eğitim için Ankara'da bulunduğu dönemde harçlıklarından biriktirerek kız kardeşlerine altın bilezik almıştır.[6] Toprakları istimlak edilen Batı Trakya Türk köylüsünün acısını yüreğinde hissetmiştir.

Esasen ortaokul ve lise eğitimini Gümülcine'de yatılı olarak sürdüren, üniversite eğitimine önce Ankara, ardından Selanik'te devam eden Sadık Ahmet kent yaşamına da yabancı değildi. Gümülcine, Ankara ve Selanik'te almış olduğu eğitim kendisine sadece Batı Trakya Türk toplumunun değil, Türk ve Yunan toplumlarının da farklı katmanlarını tanıma şansını vermişti.[7] Diğer taraftan Sadık Ahmet, köyünde ve köyünün bulunduğu çevrede yükseköğrenim görebilmiş yegâne gençtir. İçinden geldiği toplumun eğitim sorunlarını çok iyi bilmektedir ve lise yıllarından itibaren bunlara kafa yormuştur.[8] Bu sebeple gerek köyünde, gerekse kaldığı yurtta kendisinden yardım isteyen küçüklerine yardımcı olmayı daima görev bilmiştir.[9]

Gençlere yol göstermeye toplumu için mücadeleye atıldıktan sonra da devam etmiştir. Örneğin 14 Mayıs 1994'te Bursa'da *"Biz Müslümanız. Ben manevi değerlerimize inanıyorum. Ama milliyetçiyim de. Kendimize dönmemiz, kendimizi bilmemiz lazım. Kendimize dönmediğimiz müddetçe kayboluruz, eririz…"* vurgusunu yaptığı konuşmasının ardından,[10] eğitimlerine Türkiye'de devam eden bir grup Batı Trakyalı ortaokul öğrencisini kabul etmiş, onlara derslerini iyi

4 Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 10-12.

5 Ali Müminoğlu (Dr. Sadık Ahmet'in kayınbiraderi) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

6 Fatma Hasan (Dr. Sadık Ahmet'in kız kardeşi) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

7 Özpak, *Agt,* s. 226.

8 Sadık Ahmet, "Beklenen Güneş", *Akın,* 4 Şubat 1966, s. 2.

9 İbrahim Ali Osman ve Yusuf Hüseyinoğlu (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşları) ile mülakatlar, 15 Mayıs 2021.

10 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 265-266.

çalışmalarını öğütleyip *"size ihtiyacımız var"* diyerek mümkün olduğu takdirde doğdukları topraklara dönmelerini tavsiye etmiştir.[11]

Görsel 3: Sadık Ahmet'in öğrencilik yıllarında kuyumcu çırağı iken kız kardeşi Fatma'ya yaptığı kolye ucu. (İsmail Hayat arşivi)

Dr. Sadık Ahmet nerede olursa olsun değerlerinden ve dinî vecibelerini yerine getirmekten vazgeçmemiştir. Mehmet Devecioğlu, Selanik'teki öğrencilik yıllarında iyi yemek yaptığından dolayı Sadık Ahmet'in evinde oruçlarını açtıklarını, yine sahurda bir araya geldiklerini aktarmıştır.[12] Gümülcine'de yurtta kaldığı dönemde beş vakit namazını kıldığı gibi,[13] bunu hapishanede dahi sürdürmüştür. Gümülcine Seçilmiş Müftüsü ve dava arkadaşı İbrahim Şerif, Dr. Sadık Ahmet'i *"camiden ve cemaatten uzak olmayan biri"* olarak tanımlamıştır.[14] Ziyaret ettiği yerleşimlerde pek çok kez ahaliyle beraber saf tutmuş, sonrasında ise onlarla sohbet etmiş, problemlerini dinlemiş, neler yapılması ya da yapılmaması gerektiğini dillendirmiş, gelişmeleri aktarmıştır.[15]

Her koşulda dinî vecibelerini yerine getirmiş olan Dr. Sadık Ahmet, diğer taraftan gençlik yıllarından itibaren batıl inançların karşısında yer almıştır. Bu manada Gümülcine'de yayınlanmış olan *Akın* gazetesinde 30 Ekim 1965 tarihinde yer almış olan ve *"Her milletin gelenek ve görenekleri olduğu gibi Türk milletinin de gelenek ve göreneği vardır. Fakat batıl inanışları bunların içerisine katmak hiç doğru değildir. Batıl inanışlar toplumu aydınlığa değil, karanlık ve geriye sürükler"* cümleleri ile başlayan yazısında lise 2. sınıf öğrencisi ve geleceğin doktoru Sadık Ahmet'in *"muskacılara"* karşı halkı uyarma ihtiyacı hissettiği görülmektedir.[16]

Görsel 4: Dr. Sadık Ahmet 14 Mayıs 1994'te Bursa'daki konuşmasının ardından, eğitimlerine Türkiye'de devam eden Batı Trakyalı öğrencilerle birlikte (Ahmet Hoçka arşivi)

11 Ahmet Hoçka (İskeçe Ketenlik doğumlu) ile mülakat, 25 Mayıs 2021.

12 Mehmet Devecioğlu (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakat, 24 Mayıs 2021.

13 Yusuf Hüseyinoğlu ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

14 İbrahim Şerif (Gümülcine seçilmiş müftüsü ve Dr. Sadık Ahmet'in dava arkadaşı) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

15 Ali Müminoğlu ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

16 Sadık Ahmet, "Batıl İnanışlar", *Akın*, 30 Ekim 1965, s. 2.

GENÇLİĞİN KÖŞESİ

KÜLTÜR MERKEZİ

Yazan: SADIK AHMET (Gümülcine Azımlık Lisesi Sınıf VI)

Derneklerimiz, kulüplerimiz yok. Cemaat odalarımız eski değerlerini kaybetmek üzeredir. Bu sebeple halkın boşlanıp boş zamanlarını değerlendirdiği ve boş vakit geçirdiği başka yerler bulunmamaktadır. Ön planda yer alan kahvelerdir. Kahveler hiç görünüşü ve akıllarda yer etmesi bakımından birer kötü, tenbel yerleri olarak adlandırılırlar. Fakat hepsini böyle kabul etmek hatadır. Bilhassa birçok köy kahveleri bunların dışında kalmaktadır.

Birçok köy kahvesi köylünün toplanıp dertleştiği, işleri hakkında görüştüğü bir toplum yeridir. Köylü boş zamanlarını burada değerlendirmektedir. Burada toplanıp tatlı tatlı konuşarak kardeşlik havası içinde yaşamak, köylünün en büyük zevkidir. Bu zevk ve hoş vakitleri köylü hiçbir şeye değişmez. Bu tatlı hava içerisinde köylü, farkında olmadan çok şeyler öğrenir ve kendini yetiştirir. Okul bir öğrenci için ne ise, köy kahvesi de köylü için aynidir. Köylü ne öğrenirse orada öğrenir. Çünkü gelen bir yabancı doğru kahveye gelmektedir. Ancak burada köylü ile temasa geçebilir. Aralarında geçen konuşma zamanı içinde köylü bundan çok şeyler öğrenmiş çok yerler tanımış ve bilgi hazinesini genişletmiş olur. Böyle her gelip giden ile görüşüp konuşmak köylü için kaçırılmaz fırsatlardır.

Köylünün bir araya toplanıp birçok davalarını hallettiği yer yine kahveleridir. Neticelendiremediği bir soruyu orada diğer kardeşleri ile birlikte kolayca halleder. Tarlası hakkında öğrenmek istediğini orada, diğerlerine sorarak öğrenir. Çünkü onun tarlası yanına işe gidenler yahut oradan geçenler ona bilgi verirler. Böylece iş lenmiyecek durumda ise bir gün kazanmış olur ve başka işine bakar.

Ajansların halka haberleri sunmaları gibi, her gelen şahıs günü nasıl, nerede geçirdiğini ve neler görüp işittiğini diğerlerine anlatır. Bazan öyle hadiseler anlatırlar ki insan zamanının nasıl geçtiğinin farkında olmaz.

Kahve, köylüyü kardeşlik havası içinde yaşatmaktan başka, onları toplum hayatına da alıştırır. Öyle bir toplum ki sökülmesine imkân ve ihtimal yoktur. Çelikten sert ve boradan kuvvetlidir. Birbirlerini tutmasını, yardımlaşmasını bilirler. Ayni bir aile yuvası gibi birinin derdi hepsinin derdidir.

Günlük gazete oraya gelir. Orada okunup dünyanın her tarafından bilgi edinilir. Biri okur, diğerleri dinler. Anlamadıklarını yeri anladığı kadar izah etmeğe çalışır. Radyo orada çalınır. Zaten radyosuz kahve yok ya. Bunlar halka daima yardımcı olmakta ve görüş sahasını genişletmektedir.

Halkımızı birlik, beraberlik içinde yaşatan, onu aydınlatan ve bir ömür boyu yolunu eskittiğimiz ve eskittiğimiz önder kahvelerimizi halkın hizmetinde görmek bizler için iftihar edilecek şeylerdir.

SADIK AHMET

Görsel 5: Lise son sınıf öğrencisi Sadık Ahmet'in, 26 Şubat 1966 tarihli Akın'da yer alan yazısı (BAKEŞ arşivi)

2. DR. SADIK AHMET'İN BATI TRAKYA TÜRK HALKI İLE TEMASI

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk halkıyla köy kahvehanelerinde, bölge halkının deyimiyle *"kahvelerde"* de bir araya gelmekteydi. Lise son sınıf öğrencisiyken *Akın*'da 26 Şubat 1966 tarihinde yer almış olan bir yazısında, *"Derneklerimiz, kulüplerimiz yok. Cemaat odalarımız eski değerlerini kaybetmek üzere"* diyerek Batı Trakya Türk halkının işten arda kalan zamanlarında kahvehanelerde toplandığına dikkat çekmiştir. Özellikle köy kahvehanelerini, *"Köylünün toplanıp dertleştiği, işleri hakkında görüştüğü bir toplum yeri"* ve *"Okul bir öğrenci için ne ise köy kahvesi de köylü için aynıdır"* cümleleriyle tanımlamıştır. Köye gelen yabancılar köy kahvehanesine yönelmekte ve burada köylü ile temasa geçebilmektedirler. Diğer taraftan köylüler arasındaki meseleler de kahvehanelerde halledilmekte, tarımda yaşanan sorunlara çözüm aranmakta, günlük gazeteler, radyo ya da televizyondan haberler takip edilmektedir. Genç Sadık Ahmet bu yazısında Batı Trakya Türk toplumunu *"Öyle bir toplum ki sökülmesine imkân ve ihtimal yoktur. Çelikten sert ve boradan kuvvetlidir. Birbirlerini tutmasını, yardımlaşmasını bilirler. Aynı bir aile yuvası gibi birinin derdi, hepsinin derdidir"* sözleriyle anlatmıştır.[17]

Mustafa Kemal Atatürk, *"Memleket ve millet işlerinde pişûva (başkan) olmak isteyenlerin ilham membaı milletin hakiki hissiyat ve amilidir (istekleridir). Bizim zikre şayan bir hareketimiz varsa o da milletin hissiyat ve temayülâtına (sevgilerine), varlığına temas etmekten ibarettir"* demiştir.[18] Batı Trakya Türklerinin sosyal yapısını bu denli iyi tanıyan Dr. Sadık Ahmet'in de halkının *"dertlerini"* bildiği halde onlar için *"dertlenmemesi"* mümkün müydü? Önce Gümülcine (Komotini) Sismanoglio Devlet Hastanesi'nde, sonrasında fennî sünnetçi olarak ziyaret ettiği yerleşimlerde Türk halkının sorunları ile yüzleşmiş olan Dr. Sadık Ahmet bunlara bigâne kalmamış, Atatürk'ün sözlerini doğrularcasına toplumu için harekete geçmiştir. Nitekim bundan böyle ailesiyle mesleğine daha fazla zaman ayırması gerektiğini düşündüğü süreçlerden geçse de halkından kopmamış, kopamamıştır.[19]

Cerrah olan Dr. Sadık Ahmet, aynı zamanda Batı Trakya Türk toplumunun ilk fennî sünnetçisiydi. Bu ona, Batı Trakya Türk toplumunun her kesimiyle kucaklaşma şansı vermiştir. Sünnet, düğün ve mevlit gibi *"mürüvvetlerde"* ahali yer sofrasında yerken *"Doktor, senin için masa hazırladık"* dediklerinde, *"Hepimiz aynıyız"* deyip yer sofrasına oturmuş ve çorbayı

17 Sadık Ahmet, "Kültür Merkezi", *Akın*, 26 Şubat 1966, s. 2.

18 Peyami Safa, "Atatürk ve Millet", *Cumhuriyet*, 16 Kasım 1938, s. 3.

19 Funda Sadık Ahmet, *Kardan Kız*, ATO Yayınları, Ankara, 2004, s. 24; 32; Özpak, *Agt,* s. 227-228.

Görsel 6: Dr. Sadık Ahmet bir köy ziyaretinde (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

ahali ile aynı tastan içmiştir.[20] *"Ben doktorum"* diyerek hiçbir zaman böbürlenmemiş, sünnet törenlerinde yemeğe kalamadığı hallerde yemek kazanlarından[21] birer lokma tatması hane halkını çok sevindirmiştir.[22]

Alçak gönüllü ve *"kibarlık nedir bilmeyen"* Dr. Sadık Ahmet, manav arkadaşı ile sohbet ederken tezgâhtan bir elma alıp yemiş,[23] İskeçe'ye giderken yol üzerinde *"adaş"* diye hitap ettiği arkadaşını telefonla arayıp yoğurtlu biber istemiş,[24] gofret ve çikolata yerine Türk halkının meşhur ve şifalı çorbası tarhanaya işaret etmiştir.[25] Kısaca Batı Trakya Türk halkından hiç kopmamıştır. Kepirtepe İlk Öğretmen Okulu mezunu sekreteri Necmi Abdurrezzak kendisine *"siz"* diye hitap ettiğinde Dr. Sadık Ahmet'ten *"Bir daha 'siz' kelimesini duymayayım.*

20 Funda Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

21 Gümülcine ve çevre köylerinde düğün, sünnet ve mevlitlerde verilen yemeklerde misafirlere *"düğün çorbası"*, et ve nohutlu pilavın ardından *"gaziler helvası"* adıyla anılan irmik helvası sunulmaktadır. Her ne kadar artık bu yemekler masada ve ayrı tabaklarda yense de eskiden özellikle köylerde yer sofraları kurulur ve çorba tek tas, yemek ve pilav tek kap, helva tek tepsi içinde gelir, sofrada yer alanlar aynı kaptan yerlerdi. Bu yemekler, odun ateşiyle kazanlarda pişirilirdi.

22 Fatma Hasan ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

23 Niyazi Hasan (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

24 Sadık Sadık (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

25 Işık Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in eşi) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

Sen ve ben varız. Abi ve kardeş" uyarısını aldığını nakletmiştir.[26] Aynı amaçlar için birlikte mücadele ettiği Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Eski Başkanı Cafer Alioğlu'na *"Abi"* veya *"Koca Başkan"* olarak seslenmiştir.[27]

SONUÇ

Batı Trakya Türk toplumu Dr. Sadık Ahmet'te samimiyeti, dürüstlüğü, cesareti ve kararlılığı, daha da önemlisi kendini görmüş, kendini bulmuştur. Dr. Sadık Ahmet'i o denli sevmiştir ki, O'nun için şiirler kaleme almıştır.[28] Seçim dönemlerinde, öğrenci olarak Türkiye'de bulunan Batı Trakyalı Türk gençleri *"Sadık Abilerine"* yardıma koşmuşlar, erkekleriyle tarlalarında çalışan Türk kadınları *"kardeşleri"* Sadık Ahmet'in boynuna sarılmışlar, ziyaret ettiği yerlerde yaşlılar kendisine yer vermek için ayağa kalkmış[29] ve dikkatli olması için kendisini uyarmışlardır.[30] Batı Trakya Türk halkı mitinglerde de, mahkemelerinde de barikatları yıkarak, dağları ve dereleri aşarak, tarla ya da bağ yollarını takip ederek Dr. Sadık Ahmet'in yanına koşmuştur.[31] Öyle ki 25 Ocak 1990'da Gümülcine Adliye Sarayı içinde ve dışında, kadınlı erkekli son derece büyük bir kalabalık toplanmıştı.[32] Batı Trakya Türk halkı, Gümülcine dışındaki mahkemelerinde de Dr. Sadık Ahmet'i yalnız bırakmamış, binlerce kişi otobüs veya trenle yanına koşmuştur.[33] Aynı kitle kaza haberinin işitilmesi üzerine Gümülcine (Komotini) Sismanoglio Devlet Hastanesi'ni sarmış, Dr. Sadık Ahmet veya yaralı ailesi için kan ve organını bağışlamaya hazır beklemiştir.[34] Oysa çok sevdikleri liderleri ebediyete intikal etmişti. Vefatı üzerine bütün Batı Trakya Türk köylerinde salâ[35] verilmiştir. Cenazesinde toplanan kalabalık polis kayıtlarına göre 35-37 bin kadardır. Bu rakam, kendisine verilmiş olan oydan fazla olup, muhtemelen Gümülcine'nin gördüğü ve göreceği en büyük kalabalıktır.[36]

---

26 Necmi Abdurrezzak (Dr. Sadık Ahmet'in sekreteri) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

27 Cafer Alioğlu (Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Eski Başkanı) ile mülakat, 30 Mayıs 2021.

28 İbrahim Baltalı (Batı Trakyalı gazeteci) ile mülakat, 16 Mayıs 2021; Cafer Alioğlu, *Batı Trakya Davası'nın Avrupa Cephesi 1982-1994*, (Ed. Feyyaz Sağlam), 1988, s. 54.

29 Işık Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

30 Hasan Egeli (Gümülcine doğumlu) ile mülakat, 22 Mayıs 2021.

31 Sadık Sadık ve İsmail Halil (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile yapılan mülakatlar, 15 Mayıs 2021.

32 https://www.youtube.com/watch?v=ON54_CvMV5M [Erişim: 17 Haziran 2021]

33 İbrahim Ali Osman (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakat, 15 Mayıs 2021; "Selanik'te Tekbir Sesleri", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 14, 1990, s. 10.

34 Işık Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

35 Özcan Ali Osman (Batı Trakyalı gazeteci ve Dr. Sadık Ahmet'in kuzeninin oğlu) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

36 Levent Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in oğlu) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Alioğlu, Cafer, *Batı Trakya Davası'nın Avrupa Cephesi 1982-1994,* (Ed. Feyyaz Sağlam), 1988.
Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.
Sadık Ahmet, Funda, *Kardan Kız*, ATO Yayınları, Ankara, 2004.

Süreli Yayınlar

Akın
Batı Trakya'nın Sesi
Cumhuriyet

Tezler

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

İnternet Kaynakları

https://sozluk.gov.tr/ [Erişim: 17 Haziran 2021]
https://www.youtube.com/watch?v=ON54_CvMV5M [Erişim: 17 Haziran 2021]

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Ahmet Hoçka ile mülakat, 25 Mayıs 2021.
Ali Müminoğlu ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Cafer Alioğlu ile mülakat, 30 Mayıs 2021.
Fatma Ali Osman ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Fatma Hasan ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Funda Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Hasan Egeli ile mülakat, 22 Mayıs 2021.
Işık Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
İbrahim Ali Osman ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
İbrahim Baltalı ile mülakat, 16 Mayıs 2021.
İbrahim Şerif ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
İsmail Halil ile yapılan mülakatlar, 15 Mayıs 2021.
Levent Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Mehmet Devecioğlu ile mülakat, 24 Mayıs 2021.
Necmi Abdurrezzak ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Niyazi Hasan ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Özcan Ali Osman ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Sadık Sadık ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Yusuf Hüseyinoğlu ile mülakatlar, 15 Mayıs 2021.

İNSAN HAKLARI SAVUNUCUSU OLARAK DR. SADIK AHMET

Nilüfer ERDEM*

GİRİŞ

İnsan Hakları, *"Kişilerin insan olmakla doğuştan sahip oldukları, siyasal iktidar karşısında cinsiyet, yaş, inanç ve düşünce farkı gözetmeksizin eşit oldukları devredilemez haklardır"*.[1] Bunlar yaşam hakkı, kişi hürriyeti ve güvenliği, özel hayatın gizliliği ve korunması, yerleşme ve seyahat hürriyeti, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, mülkiyet ve eğitim hakkı gibi temel haklardır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne göre *"Herkes yasalar önünde eşittir"*, *"Herkesin anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır"* ve *"Herkes, kendi ülkesi de dahil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve yeniden dönmek hakkına sahiptir"*. Ayrıca *"Hiç kimse keyfi olarak yurttaşlığından veya yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamaz"* ve *"Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır"*.[2] Bu perspektiften bakıldığında Batı Trakya Türklerinin insan olmaktan kaynaklı en temel haklarının ihlal edildiği bir ortamda Dr. Sadık Ahmet, bu ihlallerin kaldırılması adına imza kampanyası ile başlayarak büyük bir etkinlik ortaya koymuştur.

1. DR. SADIK AHMET VE İMZA KAMPANYASI

Dr. Sadık Ahmet'in insan hakları savunucusu olarak ilk ortaya çıkışı imza kampanyasıyladır. İmza kampanyası fikrinin birkaç kaynaktan beslendiği anlaşılmaktadır ve esasen fikrin sahibi Dr. Sadık Ahmet değildir.[3] Ancak Almanya ve Batı Trakya'daki bölge Türkleri arasında eş zamanlı olarak yürütülmesi düşünüldüğünde kampanya Dr. Sadık Ahmet tarafından sahiplenilmiş ve pek çok kişinin buna cesaret edemediği bir ortamda pratiğe dökülmüştür.[4] Dr. Sadık Ahmet 1 Şubat 1994'te *"yalan haber suçlamasıyla"* yargılandığı Selanik Üç Hakimli İsitinaf Mahkemesindeki savunmasında imza kampanyasının amacını, *"Her şeyden önce [amacımız] sorunları ülkemiz [Yunanistan] yönetimine, Millet Meclisi katına getirmekti. Daha sonra, bir sonuç elde edilememesi durumunda, ülkemizin de imzası bulunan uluslararası kuruluşlara başvurarak sorunların çözümü için yardımlarını istemekti"* şeklinde açıklamıştır. Savunmasında imzaları camiler ve köy kahvehanelerine giderek, ayrıca doktor olarak ziyaret ettiği evlerden topladığını ifade etmiştir. *"Günde iki eve sağlık ziyaretine gitsem binlerce imza toplayabilirdim ve*

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, nilerdem@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1393-7655.

1 Ali Kuyaksil, *İnsan Hakları*, Ada Kitabevi, Gaziantep, 2012, s. 21.

2 https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/688B1--Insan-Haklari-Evrensel-Beyannamesi.pdf [Erişim 28 Haziran 2021]

3 Bkz. Aydın Ömeroğlu, *Belgeler ve Olaylar Işığında, Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek I,* İstanbul, 1994, s. 142-143; Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 39.

4 Cafer Alioğlu, *Hayatım ve Anılarım*, Ed. Mehmet Koca, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2020, s. 60.

topladım da" vurgusunu yapmıştır.[5] Dr. Sadık Ahmet imza kampanyasını 1985 sonbaharında başlatmış ve dostlarının kendisine destek verdikleri kampanya iki yıl sürmüştür.[6] İmza kampanyası dâhilinde Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerine *"Yunanistan Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan Batı Trakya Türk Müslüman Azınlığının şikâyetleri ve istekleri"* isimli bir muhtırayı imzalatmıştır.[7]

Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyası Yunan makamlarını rahatsız etmiştir. Nitekim Dr. Sadık Ahmet, bir sünnet töreni için Gümülcine'den Dedeağaç'a giderken, 9 Ağustos 1986 günü Dedeağaç yakınlarındaki Miri (Makri) kavşağında Yunan trafik polisleri tarafından durdurulmuş ve yapılan aramada muhtıra ile 1.500 kadar imzayı içeren listeler bulunmuştur. Bunun üzerine Dr. Sadık Ahmet, Dedeağaç Emniyet Müdürlüğü'ne götürülerek 48 saat alıkonulmuş, ancak sonrasında ileride yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır.[8] Dr. Sadık Ahmet 1 Şubat 1994'teki 70 dakika sürmüş olan savunmasında söz konusu olaya değindiğinde, *"Emniyet güçleri üzerimde bin küsur imzalı evrak bulmuştu. Oysa o güne kadar topladığım imzalar 13.500 kadardı"* demiştir.[9] İmza kampanyası 1985'te başlayıp iki yıl sürdüğüne göre toplanan imza sayısının 13.500'ün üzerinde olması gerekir. Kaç imza topladığı ile ilgili farklı kaynaklarda farlı sayılar ifade edilmektedir.[10]

2. DR. SADIK AHMET'İN BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN SESİNİ ULUSLARARASI KAMUOYUNA DUYURMA ÇABALARI

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin sesini uluslararası kamuoyuna duyurmak amacıyla "Yunanistan Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan Batı Trakya Türk Müslüman Azınlığının şikâyetleri ve istekleri" isimli muhtırayı İngilizceye tercüme etmiş, 25 Eylül 1987'de Selanik'teki "Demokrasi ve İnsan Hakları Kolokyumu"nda dağıtmak üzere broşür haline getirerek çoğaltmıştır.[11] Eşiyle helalleşerek bir sırt çantasıyla evden ayrılmış,[12] toplantı halindeki salona girerek, uluslararası kuruluşların temsilcilerine dağıtmaya çalışmıştır. Yunan görevliler tarafından salondan çıkarılsa da Dr. Sadık Ahmet'in bu girişimi amacına ulaşmıştır.[13] Dr. Sadık Ahmet'in kolokyumda broşür dağıtması, çeşitli sorunlar yaşayan Batı Trakya Türklerinde olumlu yankı bulmuştur.[14]

Dr. Sadık Ahmet'in savunmaları da kendiliğinden üstlendiği "insan hakları savunucusu" misyonuna uygun olarak gerçekleşmekteydi. Örneğin Dr. Sadık Ahmet 1 Şubat 1994'teki savunmasına Yunanistan'ın demokratik bir ülke olduğunu ve İnsan Hakları Sözleşmesini imzaladığını söyleyerek başlamıştır. Devamında söz konusu sözleşmenin 9. maddesinin "düşünme, vicdan ve ifade

5 "Dr. Sadık Ahmet'in Savunması", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 60, 1994, s. 10-11.

6 Necmi Abdurrezzak (Dr. Sadık Ahmet'in sekreteri) ve Sadık Sadık (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakatlar, 15 Mayıs 2021.

7 Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 198; Özpak, *Agt*, s. 41.

8 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 63-68.

9 "Dr. Sadık Ahmet'in Savunması", s. 11.

10 Özpak, *Agt*, s. 42

11 Oran, *Age*, Ankara, 1991, s. 198; Özpak, *Agt*, s. 45.

12 Bkz. https://www.youtube.com/watch?v=pQ1rOCwMBQI&t=212s [Erişim 28 Haziran 2021]

13 Aydın Arif (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakat, 31 Mayıs 2021.

14 İbrahim Ali Osman (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakat, Mayıs 2021.

özgürlüğü" ile ilgili olduğuna dikkat çekmiştir.[15] Birleşmiş Milletler Beyannamesi'nin 26. maddesinin üçüncü paragrafında *"çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır"*[16] denildiğine ve İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre de herkesin çocuklarını istediği gibi eğitme hakkına sahip olduğuna işaret eden Dr. Sadık Ahmet, sonrasında Batı Trakya Türklerinin eğitimde yaşadıkları sıkıntıları sıralamıştır. Devamında *"Her kim Yunan ırkından olmayıp ülkeyi [Yunanistan'ı] geri dönmemek üzere terk etmişse vatandaşlıktan atılır"* diyen yasa maddesi uyarınca Yunan vatandaşlığından atılan Batı Trakya Türklerinden bahsetmiş, Batı Trakya Türklerinin arazilerinin kamulaştırıldığına ve vakıflarını istedikleri gibi idare edemediklerine işaret etmiştir. Yüksek tahsilli Batı Trakya Türk gençlerinin mesleklerini icra etmelerine izin verilmediğine de temas ettikten sonra insan hakları gereği kişilere dinî özgürlüklerinin ve dinî liderlerini belirleme hakkının verilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Batı Trakya'nın Sesi Dergisi Dr. Sadık Ahmet'in söz konusu savunmasının *"tarihe geçeceğinin"* altını çizmiştir.[17]

BATI TRAKYA'NIN SESİ

DÜNYA KAMUOYUNDA İNSAN HAKLARI GÜNDEMİNDEYİZ

Fotoğraf: BTS AJANSI

Dr. Sadık Ahmet

Uzun süredir Türk Azınlığı olarak maruz kaldığımız ayırımcı politikaların ve baskıların uluslararası kamuoyunun gündemine gelmiş olması nedeniyle, 1990 yılı, Azınlık toplumumuz açısından bir dönüm noktası teşkil etmiştir.

Bir Yunan vatandaşı olarak sahip olmamız gereken temel hak ve özgürlüklerden sırf Türk kökenli olmamız nedeniyle mahrum bırakıldığımızı ve Türk kimliğimizi dile getirdiğimiz için İbrahim Şerif ile benim hakkımda verilen mahkûmiyet cezası ve 29 Ocak 1990 olayları ülkemiz Yunanistan'daki insan hakları ihlallerini uluslararası kamuoyunun gündemine sokmuştur.

Bunun neticesinde, 1990 Ağustos ayında yayınlanan Amerika Birleşik Devletleri Helsinki İzleme Komitesi (Helsinki Watch) raporunu 1991 başında açıklanan Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı'nın (State Department) 1990 yılına ilişkin "İnsan Hakları Raporu" izlemiştir. Bu ikinci rapor, sorunlarımıza uluslararası ilginin hâlâ devam ettiğinin en güzel örneğidir.

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı'nın (State Department) bu yılki İnsan Hakları Raporu, önceki yıllara oranla daha olumludur. Ancak, Batı Trakya'da yaşayan Azınlığın "Türk Azınlığı" olduğu belirtilerek Yunanistan'da insan haklarına saygı gösterilmediğinin dile getirilmesine rağmen, raporda eksik ve yanlış yönler de bulunmaktadır.

Türk Azınlığı sorunlarının, bazı eksiklikler bulunmakla beraber, Amerika Birleşik Devletleri Helsinki İzleme Komitesi (Helsinki Watch) Raporunda, daha geniş şekilde incelendiği kanaatindeyim. Ancak her iki rapor da Azınlığımız ve Azınlık sorunları ile uluslararası camia tarafından ilgilenilmeye başlandığını göstermesi açısından ayrı önem taşımaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, Helsinki İzleme Komitesi ve diğer ülkeler ile uluslararası kuruluşların Türk azınlığının sorunlarına ilgilerini sürdüreceklerini ve konuyla ilgili olarak Batı Trakya'ya araştırmacılar göndererek daha ayrıntılı ve kapsamlı raporlar hazırlayacaklarına inanıyorum.

Dr. SADIK AHMET
Gümülcine İli
Bağımsız Milletvekili

6 MART'91

Görsel 1: Dr. Sadık Ahmet'in, Batı Trakya'nın Sesi dergisinin 1991 yılına ait 28. sayısındaki Batı Trakya Türklerinin meselelerinin, bundan böyle uluslararası kamuoyunun gündeminde yer aldığına dair beyanatı. (Batı Trakya'nın Sesi, Sayı: 28, 1991, s. 6)

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerini tanıtmak ve problemlerini dillendirmek amacıyla pek çok kurum ve kuruluşlardaki yetkililer ve insan hakları uzmanlarıyla bir araya gelmiş, çeşitli uluslararası platformlarda söz almıştır.[18] Batı Trakya Türklerinin sorunlarını Avrupa'ya taşımak konusunda Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'ndan büyük destek almıştır. Öyle ki Federasyon Eski Başkanı Cafer Alioğlu, Sadık Ahmet ile 1987'de başlayan mesaisini,[19] *"Rahmetli Dr. Sadık Ahmet, azınlığımızın hemen her ferdinin uğradığı haksızlıkları günü gününe bize telefonla iletti. Sık sık Almanya'ya gelerek birlikte Avrupa Konseyi'ne, Avrupa Parlamentosu'na ve Cenevre'ye İnsan Hakları Komisyonlarına anlatma fırsatları bulduk…"* cümleleri ile ifade etmiştir.[20] Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerini tanıtmak ve sorunlarını

15 Bkz. https://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/Sayfalar/merkezler/cmk/aihs.pdf [Erişim 27 Haziran 2021]; https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf [Erişim 27 Haziran 2021].

16 Bkz. https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf [Erişim 27 Haziran 2021]; http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/Insan-Haklari-Beyannamesi-1.pdf [Erişim 27 Haziran 2021]

17 "Dr. Sadık Ahmet'in Savunması", s. 9-11.

18 "Batı Trakya Türk'ü Avrupa'da", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 13, 1989, s. 13-14.

19 Cafer Alioğlu (Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu eski başkanı) ile mülakat, 30 Mayıs 2021.

20 Cafer Alioğlu, *Batı Trakya Davası'nın Avrupa Cephesi 1982-1994*, (Ed. Feyyaz Sağlam), 1988, s. XI.

Görsel 2: 26 -27 Ekim 1991 Amerikan Helsinki Watch Komitesi'nden Lois Whitman ve Dr. Sadık Ahmet (Hakka Davet Dergisi arşivi)

anlatmak için ziyaretleri Washington'dan[21] Moskova'ya,[22] Riyad'dan[23] Dakar'a[24], Oslo ve Kopenhag'dan[25] Karaçi'ye[26] ulaşmaktadır. Şüphesiz Dr. Sadık Ahmet'in bu çerçevedeki seyahatleri zikrettiklerimizle sınırlı değildir. Dr. Sadık Ahmet'in insan hakları savunucusu olarak faaliyetlerine çeşitli mercilere göndermiş olduğu mektupları da eklemek gerekir.[27] Bu çabanın neticesi olarak yargılandığı davalar bir takım insan hakları uzmanları ve yabancı avukatlar tarafından izlenmiş,[28] çeşitli ülkeler Batı Trakya Türklerinin sorunlarını incelemeyi gerekli görerek bölgeye araştırmacılar göndermişlerdir.[29]

21 "Batı Trakya Türklerinin Meselesi Amerika Birleşik Devletleri'nde", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 32, 1991, s. 3-5.

22 "Batı Trakya Türklerinin Meselesi AGİK İnsani Boyut Toplantısında", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 34, 1991, s. 8-9.

23 Riyad'a Sürpriz Çıkartma – Batı Trakya Türkleri İslam Konferansı Dışişleri Bakanları Toplantısında", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 9, 1989, s. 42.

24 "İslam Konferansı Teşkilatı'ndan Batı Trakya Türklerine Destek", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 37, 1991, s. 4.

25 "Batı Trakya Türklerinin Sorunlarını Dr. Sadık Ahmet Norveç ve Danimarka'da Gündeme Getirdi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 44-45, 1992, s. 18.

26 "İslam Ülkeleri Dışişleri Bakanları 21. Toplantısı 25-29 Nisan 1993 Tarihleri Arasında Pakistan'ın Karaçi Şehrinde Yapıldı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 50, 1993, s. 9.

27 "Batı Trakya Türk Milletvekilleri Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu'nun Avrupalı Parlamenterlere Gönderdikleri Mektup", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 30, 1991, s. 31-32.

28 "Alman Avukat Hans Heltman da Yunanlıların Saldırısına Uğradı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 15, 1990, s. 12.

29 "Uluslararası Helsinki Komisyonu'nun Batı Trakya Raporu: Yunanlılar Türklere Karşı Önyargılı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 16-17, 1990, s. 16; Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk*

SONUÇ

Dr. Sadık Ahmet'in, Batı Trakya Türklerinin en temel haklarını elde etmesi konusunda o güne değin bilinmeyen ve başvurulmamış yolları gösterdiğinin ve örneklerini sunduğunun altını çizmemiz gerekir. Girişimleriyle insan haklarının korunmasında son derece önemli olan bir takım kurum ve kuruluşları harekete geçirmiş ve onların Batı Trakya Türk toplumunu tanımalarını, sorunlarını anlamalarını ve ilgilenmelerini sağlamıştır. Diğer taraftan girişimleriyle kendisinden sonra gelen Batı Trakyalı Türk gençlere örnek olmuş ve ilham vermiştir. Kısa ömründe ve siyasî hayatında, insan hakları savunucusu olarak ortaya koymuş olduğu girişimler takdire şayandır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Alioğlu, Cafer, *Batı Trakya Davası'nın Avrupa Cephesi 1982-1994,* (Ed. Feyyaz Sağlam), 1988.
Alioğlu, Cafer, *Hayatım ve Anılarım*, Ed. Mehmet Koca, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2020.
Hatip, Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.
Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.
Kuyaksil, Ali, *İnsan Hakları*, Ada Kitabevi, Gaziantep, 2012.
Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.
Ömeroğlu, Aydın, *Belgeler ve Olaylar Işığında, Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek I,* İstanbul, 1994.

Süreli Yayınlar

Batı Trakya'nın Sesi

Tezler

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

İnternet Kaynakları

http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/Insan-Haklari-Beyannamesi-1.pdf [Erişim 27 Haziran 2021]
https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/9a3bfe74-cdc4-4ae4-b876-8cb1d7eeae05.pdf [Erişim 27 Haziran 2021],
https://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/Sayfalar/merkezler/cmk/aihs.pdf [Erişim 27 Haziran 2021]
https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/688B1--Insan-Haklari-Evrensel-Beyannamesi.pdf [Erişim 28 Haziran 2021]
https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf [Erişim 27 Haziran 2021].
https://www.youtube.com/watch?v=pQ1rOCwMBQI&t=212s [Erişim 28 Haziran 2021]

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Aydın Arif ile mülakat, 31 Mayıs 2021.
Cafer Alioğlu ile mülakat, 30 Mayıs 2021.
İbrahim Ali Osman ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Necmi Abdurrezzak ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Sadık Sadık ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

Milletvekilleri, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015, s. 120.

LİDER OLARAK DR. SADIK AHMET

Nilüfer ERDEM*

GİRİŞ

Tarih, milletlerin ve toplumların kırılma noktalarında liderlerin çıktığını ortaya koymuştur. Dr. Sadık Ahmet de devlet idaresinin Yunanistan'daki Türk varlığını reddetmek, Türk arazilerine istimlakler gerçekleştirmek, yurt dışında uzun kaldığı gerekçesiyle bölge Türklerini vatandaşlıktan çıkarmak gibi uygulamalara gittiği bir dönemde Batı Trakya Türk toplumunun sorunlarını çözebilmek adına ortaya atılmıştır. Daima gününün meseleleri içinde yer almış ve bütün varlığını Batı Trakya Türklerinin problemlerinin çözümüne adamıştır. Türk dünyasının yetiştirdiği liderleri kendine örnek alan Dr. Sadık Ahmet,[1] hapishaneye giderken dahi tarih kitaplarını istemiştir.[2] Çünkü Atatürk'ün de dediği gibi *"… Tarih bir milletin nelere müstait [kabiliyetli] olduğunu ve neler başarmaya muktedir bulunduğunu gösteren en doğru kılavuzdur".*[3] Bu bölüm altında Dr. Sadık Ahmet'i lider yapan en temel özellikleri ve Batı Trakya Türk toplumunun kendisini sahiplenmesi anlatılacaktır.

1. DR. SADIK AHMET'İN BİRLEŞTİRİCİLİĞİ

Batı Trakya Türk toplumu, Dr. Sadık Ahmet'in etrafında birleşmiştir. Çünkü Dr. Sadık Ahmet toplumun hiçbir bir bireyini dışlamıyor, aksine kazanmaya çalışıyordu. Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)[4] mezunu olup, bir dönem Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Bursa Şubesi'nin başkanlığını yürütmüş olan Mehmet Koca'nın Sadık Ahmet'e ilişkin anısı bir hayli ilginçtir. Koca, SÖPA'da eğitim alan öğrencilerin Selanik'te kalmakta oldukları Kral Pavlos Yüksek Öğrenim Erkek Öğrenci Yurdu'nun müzik odasını veya kapalı spor salonunu mescide çevirerek Cuma namazı kıldıklarını, bazen aralarına Tıp Fakültesi

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, nilerdem@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1393-7655.

1 Necmi Abdurrezzak (Dr. Sadık Ahmet'in sekreteri) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

2 Ali Müminoğlu (Dr. Sadık Ahmet'in kayınbiraderi) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

3 Ergün Aybars, "Millileşme ve Çağdaşlaşma Lideri Atatürk", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 3, 1985, s. 863; E. Semih Yalçın & Altan Çetin, "Türklerde Liderlik Geleneği ve Atatürk", *Erdem*, Cilt: 1, Sayı: 33, 1999, s. 1030.

4 Selanik Özel Pedagoji Akademisi 31/1968 sayılı Kraliyet Kararnamesi ile 1968 yılında Albaylar Cuntası tarafından kurulmuş ve 1969 yılında eğitim vermeye başlamıştır. Kuruluşundaki amaç, Batı Trakya Türk Azınlık okullarına öğretmen yetiştirmek ve bu şekilde Türkiye'deki öğretmen okullarında yetişmiş öğretmenleri bertaraf ederek onların azınlık eğitimindeki etkilerini sınırlandırmaktır. 2011 yılında çıkarılan 3966/2011 sayılı yasa hükmü uyarınca kapatılmıştır. Bkz. İbrahim Kelağa Ahmet, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler,* Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2016, s. 185-206.

Görsel 1: Dr. Sadık Ahmet, Hacıören köy camii çıkışı Batı Trakya Türk köylülerinin arasında (Hakka Davet dergisi arşivi)

öğrencisi Sadık Ahmet'in de katıldığını hatırlamaktadır.[5] Batı Trakya Türk Azınlık okullarında hizmet veren Türkiye'deki öğretmen okullarında yetişmiş öğretmenler yerine öğretmen yetiştirmek üzere Albaylar Cuntası tarafından kurulduğundan dolayı SÖPA'ya gidenler ve mezunları bölge Türkleri tarafından uzun yıllar dışlanmışlardır. Oysa onlar da zaman zaman Yunan idaresinin onur kırıcı muamelelerine maruz kalıyorlardı.[6] Dr. Sadık Ahmet söz konusu akademide yetişen öğretmenlerin sorunlarıyla da ilgilenmiş, önyargılı olmak yerine onları kazanmaya yönelmiştir.[7] Özer Hatip'in de işaret ettiği gibi 1923'lerden itibaren *"muhafazakâr-inkılâpçı"* ikiliği yaşanmasına rağmen[8] Batı Trakya Türk toplumu Dr. Sadık Ahmet ile bu bölünmüşlükten sıyrılmış ve bir bütün halinde hareket edebilmiştir.[9]

5 Mehmet Koca (eski BTTDD Bursa Şubesi başkanı) ile yapılan mülakat, 24 Mayıs 2021.

6 M. Hafız Mustafa, "Selanik'ten Gümülcine'ye… Bir Saçmalık Daha!...", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 55, 1993, s. 12-14.

7 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 223-224.

8 Lozan Antlaşması sonrasında Batı Trakya, başta Osmanlı Devleti'nin son şeyhülislamı Mustafa Sabri olmak üzere kimi Yüzellilikler ile Türkiye fırarilerinin sığındıkları yer olmuştur. Mustafa Sabri, Batı Trakya Türk toplumunun muhafazakâr kesimi tarafından kabul görmüştür. Sığınmacılardan bazıları bölgede birtakım gazeteler çıkardıkları gibi, başta okullar olmak üzere Batı Trakya Türklerine ait kurumlarda roller üslenmişlerdir. Muhafazakâr grupla, Türkiye'de gerçekleştirilen inkılapların Batı Trakya Türklerine aktarılmasını savunanlar arsında tartışmalar yaşanmış, bunun izleri çok uzun süre silinememiştir. Bkz. Nilüfer Erdem, "Mehmet Hilmi'ye Göre Batı Trakya Türklerinin 1930 Türk-Yunan Dostluğundan Beklentileri", *Yeni Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı: 15-16, 2009, s. 16-18.

9 Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015, s. 120.

Görsel 2: Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine Türk Gençler Birliği bahçesinde dava arkadaşlarıyla birlikte. Fotoğrafta Güven Listesinden Sabahattin Emin ile İsmail Rodoplu (İsmail Molla Hüseyin) da yer almaktadır. (Özcan Ali Osman arşivi)

2. DR. SADIK AHMET'İN ÖZGÜVEN VE CESARETİ

Anadolu topraklarının Türk yurdu olmasında büyük pay sahibi Sultan Alpaslan'ın askerlerine cesaret ve özgüven aşılaması misali,[10] o güne kadar emniyet güçlerinden korkan Batı Trakya Türk halkı Dr. Sadık Ahmet'ten suçsuz olduğunda korkmaması gerektiğini ve cesareti öğrenmiş, pasiflikten kurtulmuştur.[11] Lider, yılgınlık ve korkuyu dağıtan, moral üreten ve aşılayan değil midir?[12] Batı Trakya Türk halkı liderine o denli büyük bir güven duymuştur ki, Dr. Sadık Ahmet'i severek ve isteyerek takip etmiş, kendiliğinden teşkilatlanarak seçim zaferi için katkı sunmuştur. Bazıları seçim mitinglerinde pankart taşımış, engellemeler söz konusu olduğundan dolayı bazıları seçim bildirilerini ve oy pusulalarını göğüslerinde saklayarak geceleyin köylere ulaştırmış, bazıları ise oyların çalınmasını önlemek amacıyla seçim sandıklarını koruma vazifesini üslenmişlerdir. Kısaca çıktığı yolda vefalı arkadaşları Dr. Sadık Ahmet'e destek olmuşlar ve bu desteği herhangi bir talepte bulunmaksızın sunmuşlardır. Işık Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk halkının liderlerine olan sevgisini *"Eşleriyle helalleşip Dr. Sadık Ahmet'in yanına koşuyorlardı. Vefatında dahi yanıma gelip 'Şimdi bizim halimiz ne olacak?' dediler"* sözleriyle anlatmıştır.[13]

10 Gülnaz Kılıç Özkaynar, "Tarihte Öne Çıkan Türk Liderler Üzerine Bir İnceleme", *Ekonomi İşletme ve Yönetim Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2017, s. 21.

11 Levent Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in oğlu) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

12 Ayşe Öztekin, "Yönetim ve Liderlik", *Bilig*, Sayı: 1, Bahar 1996, s. 191.

13 Işık Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in eşi) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

Görsel 3: Dr. Sadık Ahmet İskeçe'nin Şahin köyünde (Funda Sadık Ahmet arşivi)

3. DR. SADIK AHMET'İN BATI TRAKYA TÜRK TOPLUMU İLE KAYNAŞMASI

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin bağımsız olarak meclise giren ilk milletvekilidir. 18 Haziran 1989 seçimlerinde *"Bağımsız Güven Listesi"*nden aday olduğunda 22.472 oy almıştır.[14] Her seçime gidildiğinde, o ana dek Batı Trakya Türk milletvekillerinin aldıklarının çok üzerinde oy sayısına ulaşmıştır. Dr. Sadık Ahmet öncesinde Rodop İli'nde bir adaya verilen oy sayısı 11.218'i geçmemişti ve bu oyu Sabahattin Galip 17 Kasım 1974 seçimlerinde almıştı. Dr. Sadık Ahmet, 8 Nisan 1990 seçimlerindeki 29.547 oyuyla Yunan parlamentosunda yerini almıştır. Oysa söz konusu seçimlerde Yunan idaresi diğer bölgelerden 15.000'den fazla askere Rodop ve İskeçe illerinde oy kullandırmıştır.[15] 4 Ekim 2009 seçimlerinde Ahmet Hacıosman 15.407 oy alsa da bu güne kadar bölgeden hiçbir milletvekili adayı Dr. Sadık Ahmet'in rekorunu kıramamıştır. [16]

5 Kasım 1989 seçimlerinin birkaç gün öncesinde Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Tahsin Salihoğlu kamuoyuna yaptığı açıklamada Dr. Sadık Ahmet'ten, *"Batı Trakya Türk toplumunun lideri"* olarak söz etmiştir.[17] İbrahim Şerif gibi Dr. Sadık

14 Hatip, *Age,* s. 121.

15 Bkz. "Zindandan Meclise, Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu Yunan Parlamentosunda", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 16-17, 1990, s. 4-12.

16 Hatip, *Age,* s. 169-170.

17 "Salihoğlu: Batı Trakya Müslüman Türk Toplumunun Lideri Dr. Sadık Ahmet'tir", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 14, 1990, s. 12-13.

Görsel 4: Bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin omuzlarında görülmektedir (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

Ahmet de milletvekili adaylık dilekçesinde bulunan eksik bir cümle sebebiyle[18] söz konusu seçimlerden men edilince,[19] işaret ettiği dava arkadaşı İsmail Rodoplu (İsmail Molla Hüseyin)[20] halk tarafından 24.625 oyla meclise gönderilmiştir.[21]

Yunanistan'da iktidarda bulunan Yeni Demokrasi Partisi, mevcut seçim yasası ile güçlü bir hükümetin belirlenemediği gerekçesiyle seçim yasasında değişikliğe gitmiş ve bağımsız adayların milletvekili seçilebilmesi için ülke genelinde oyların %3'ünü alma şartını getirmiştir.[22] Ülke genelinde %3'lük oy, yaklaşık olarak 230.000-240.000 oya karşılık gelmektedir.[23] Açıktır ki bu düzenleme, toplam nüfusları 150.000 kadar olan Batı Trakya Türklerinin bağımsız aday seçmesini engellemek için getirilmiştir. 10 Ekim 1993 seçimlerinde %3'lük seçim barajı sebebiyle milletvekili seçilemeyeceği açık olmasına rağmen Batı Trakya Türk

18 "Batı Trakya'da Bizans Oyunları", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 13, 1989, s. 5-6.

19 "İsmail Rodoplu: Dr. Sadık Kalleşçe Harcandı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 13, 1989, s. 8-9

20 "Dr. Sadık: Rodoplu'yu Destekleyin", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 13, 1989, s. 7.

21 Hatip, *Age,* s. 170.

22 "Batı Trakya Türklerine Seçim Engeli", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 21-22-23, 1990, s. 6.

23 Özpak, *Agt*, s. 127-128, Koca, *Age,* s. 275.

halkı Dr. Sadık Ahmet'e 24.952 oy vermiştir.[24] *Batı Trakya'nın Sesi Dergisi* bunu, *"Batı Trakya Türk halkında toplum bilincinin yerleştiği"* ve *"toplumun, kendi geleceğini hiçbir tesir altında kalmadan belirleme kararlılığının ispatı"* olarak yorumlamış, söz konusu seçimlerin milletvekili seçiminden ziyade *"liderlik seçimi"* olduğunu kaydetmiştir.[25]

Dr. Sadık Ahmet yuhalanmış, tokatlanmış, tutuklanmış, şantajlara maruz kalmış, ama yılmamıştır. Çünkü lider olarak metin olması gerektiğinin bilincindedir. En zor zamanlarında dahi kararlı duruşunu bozmamış, ilkelerinden taviz vermemiş ve *"Ben Türk'üm! Biz Türk'üz!"* diye haykırmıştır. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Eski Başkanı Mehmet Mehmet,[26] Dr. Sadık Ahmet için kaleme aldığı şiirinde bunu, *"Bu fani dünyadan ebediyete göçsen bile / Batı Trakya Türk toplumuna bıraktığın cesaret yeter / Kimlik savaşı verirken zorluklarla karşılaşmış olsan bile / Türklük uğruna verdiğin azimli mücadele yeter"* dizeleri ile çok güzel anlatmıştır.[27]

Dr. Sadık Ahmet'in tek gayesi, Batı Trakya Türklerinin rahat ve huzurlu bir yaşam sürmeleriydi. Buna rağmen Yunan gazetecilerinin *"Siz bağımsızlık mı istiyorsunuz?"* sorularına maruz kalıyor ve her defasında *"Biz, Yunan vatandaşları olarak vatandaşlık haklarımızı ve eşit vatandaş olmayı istiyoruz"* yanıtını veriyordu.[28] Türk toplumunun ekonomik olarak kendine yeter hale gelmesi, gençlerin işsiz kalmamaları en önemli gayelerindendi. Bu manada bir kooperatif girişimi de söz konusu olmuştur.[29] Ancak bu konudaki hayallerini hayata geçirmesine ömrü vefa etmemiştir.

SONUÇ

Batı Trakya Türk halkının sorunlarını çözmek hedefine kilitlenmiş olan Dr. Sadık Ahmet, gece gündüz bu uğurda çalışmıştır. Batı Trakya Türk halkı bugün vatandaşlık haklarını elde etmişse bu, Dr. Sadık Ahmet'in başlatmış olduğu mücadele sayesindedir. Ancak azınlık hakları henüz elde edilebilmiş değildir. Bunun haricinde Dr. Sadık Ahmet o güne değin pek de tanınmayan Batı Trakya Türklerini Türkiye'deki en ücra köye kadar tanıtmış,[30] Batı Trakya Türklerinin sorunlarını önce Yunan parlamentosunda, sonrasında ise pek çok uluslararası platformda dile getirmiştir.[31] Diğer taraftan Batı Trakya Türkleri birlik içinde oldukları takdirde neler başarabileceklerini görmüşlerdir. Dr. Sadık Ahmet ebediyete intikal etse de hatıraları gönüllerde yaşamaktadır.

24 Hatip, *Age*, s. 170

25 Coşkun Ü. Salihoğlu, "Batı Trakya'da Seçim Zaferi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 55, 1993, s. 3-4.

26 https://www.abttf.org/about.php?id=78 [Erişim 22 Haziran 2021]

27 Cafer Alioğlu, *Batı Trakya Davası'nın Avrupa Cephesi 1982-1994*, (Ed. Feyyaz Sağlam), 1988, s. 54.

28 Niyazi Hasan (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

29 Necmi Abdurrezzak ve Ali Müminoğlu ile mülakatlar, 15 Mayıs 2021.

30 Gülsüm Paçaman (Merhum Gümülcine Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa Efendinin kızı) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

31 Koca, *Age*, s. 241-271.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Alioğlu, Cafer, *Batı Trakya Davası'nın Avrupa Cephesi 1982-1994,* (Ed. Feyyaz Sağlam), 1988.

Hatip, Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Makale ve Bildiriler

Aybars, Ergün, "Millileşme ve Çağdaşlaşma Lideri Atatürk", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 3, 1985, ss. 863-870.

Erdem, Nilüfer, "Mehmet Hilmi'ye Göre Batı Trakya Türklerinin 1930 Türk-Yunan Dostluğundan Beklentileri", *Yeni Dönem Türkiye Araştırmaları*, Sayı: 15-16, 2009, ss. 1-30.

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler,* Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2016, ss. 187-206.

Özkaynar, Gülnaz Kılıç, "Tarihte Öne Çıkan Türk Liderler Üzerine Bir İnceleme", *Ekonomi İşletme ve Yönetim Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 1, 2017, ss. 10-31.

Öztekin, Ayşe, "Yönetim ve Liderlik", *Bilig,* Sayı: 1, Bahar 1996, ss. 183-194.

Yalçın, E. Semih & Çetin, Altan, "Türklerde Liderlik Geleneği ve Atatürk", *Erdem*, Cilt: 1, Sayı: 33, 1999, ss. 1029-1036.

Süreli Yayınlar

Batı Trakya'nın Sesi

İnternet Kaynakları

https://www.abttf.org/about.php?id=78 [Erişim 22 Haziran 2021]

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Ali Müminoğlu ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

Gülsüm Paçaman ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

Işık Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

Levent Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021

Mehmet Koca ile mülakat, 24 Mayıs 2021.

Necmi Abdurrezzak ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

Niyazi Hasan ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

TIP DOKTORU OLARAK DR. SADIK AHMET

Nilüfer ERDEM*

Tıbbın ne zaman doğduğuna dair kesin bir veri bulunmamakla birlikte; hasta insanın şifa bulma içgüdüsünden dolayı bir arayışa girmesinin, tıp nazariyatının ortaya çıkmasına sebep olduğu söylenebilir. Dolayısıyla tıbbın, insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Eski çağlardan itibaren farklı kültürlerde doktor, hastaları arasında ayrım yapmayan, tüm canlıların iyiliği için düşünen, hayatına mal olacaksa da hastasının tedavisi için çabalayan kişi olarak görülmüştür. İslâm medeniyetinde doktorluğun (hekimliğin) maddî çıkardan uzak bir çizgide olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan doktorların (hekimlerin) konumları da oldukça değerli olmuştur. Doktorlar doğumdan ölüme, yaşamın her anında vardırlar ve toplumla iç içedirler. Dolayısıyla bireylere ve topluma dokunabilmekte, hatta bireyleri ve toplumu dönüştürebilmektedirler.[1] Bu bölüm altında Dr. Sadık Ahmet, tıp doktoru olarak ele alınacaktır.

1. DR. SADIK AHMET'İN TIP EĞİTİMİ VE MECBURİ HİZMETİ

Sadık Ahmet 1967-1968 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinin birinci sınıfını okuduktan sonra Selanik Aristoteles Üniversitesi Tıp Fakültesine nakil yaptırmıştır.[2] Tıp Fakültesindeki öğrencilik yıllarında herhangi bir hastalığı sebebiyle tedavi için Selanik'e gelen Batı Trakya Türkleri ile ilgilenmiş, onları yönlendirmiş ve hocaları ile temas kurmalarına yardımcı olmuştur.[3] 1973-1974 eğitim öğretim yılında Tıp Fakültesinden mezuniyetinin ardından askerlik yükümlülüğünü yerine getirmiştir.[4]

Görsel 1: Sadık Ahmet üniversite sıralarında (Özcan Ali Osman arşivi)

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, nilerdem@istanbul.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1393-7655.

1 Rukiye Çelik & Ramazan Erdem, "Hekimliğin Değişen Kimliği Çerçevesinde Sağlığın Kültürleşmesi", *Vizyoner Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 16, 2016, s. 62-71.

2 Mehmet Devecioğlu (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakat, 24 Mayıs 2021.

3 Gülsüm Paçaman (Merhum Gümülcine Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa Efendinin kızı) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

4 Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 18.

Görsel 2: Sadık Ahmet doktorluk diplomasını teslim alırken (Funda Sadık Ahmet arşivi)

Mora Yarımadası'nda yer alan Patras'da askerliğini piyade er olarak yapan Dr. Sadık Ahmet, Patras'a askerlik öncesi satın aldığı motosikletini de götürmüş, bu motosikleti ile çevre köyleri dolaşmıştır.[5] Ancak askerliği esnasında ileri derecede ateşli bir çocuğu muayene edip ilaç yazdığı sebebiyle kendisine köylülere doktorluk hizmeti veremeyeceği söylenmiş ve bunun için birkaç gün hapisle cezalandırılmıştır.[6] Dağ yollarında taş kırmak gibi *"angaryalara"* gönderilse de bazı geceler askeri hastanede doktor olarak nöbet de tutmuştur. Aldığı cezalar sebebiyle askerliği 4,5 ay uzamış olan Dr. Sadık Ahmet, bu görevi 1974-1976 yıllarında Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası Batı Trakya Türklerinin büyük sorunlar yaşadıkları bir dönemde yerine getirmiştir.[7] Askerlik sonrası bir yıllık mecburî hizmetini Orta Yunanistan'da, Kardiça'ya bağlı bir köyde, Kastanya'da yapan Dr. Sadık Ahmet,[8] anneannesini ziyarete gelen alerjisi olan bir kız çocuğunu arı sokması üzerine müdahale ederek kurtarmıştır.[9]

5 Hüseyin Nezir (Dr. Sadık Ahmet'in arkadaşı) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

6 Işık Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in eşi) ve Levent Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in oğlu) ile mülakatlar, 15 Mayıs 2021; https://www.youtube.com/watch?v=pQ1rOCwMBQI&t=1314s [Erişim 28.06.2021]

7 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 55.

8 Işık Sadık Ahmet ile mülakat, 24 Eylül 2021.

9 Işık Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

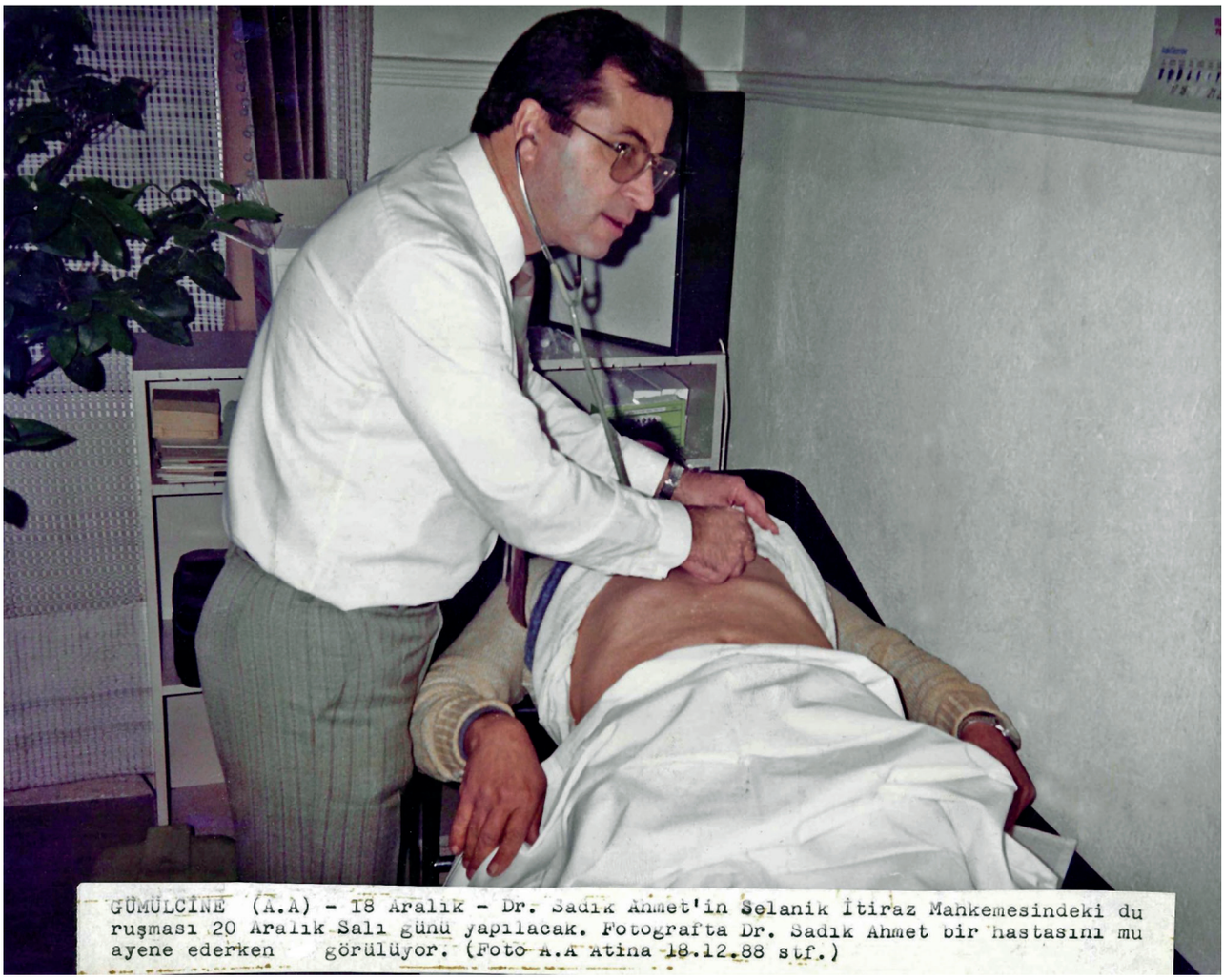

Görsel 3: Dr. Sadık Ahmet, yoğun seçim temposu ve birbiri ardına gelen yargılanma süreçlerine rağmen hasta kabullerini de aksatmamıştır. (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

2. DR. SADIK AHMET'İN BATI TRAKYA TÜRK TOPLUMUNA DOKTOR VE FENNÎ SÜNNETÇİ OLARAK HİZMETİ

1978 yılında Batı Trakya'ya dönen Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine (Komotini) Sismanoglio Devlet Hastanesinde cerrahî ihtisasına başlamış, bunun yanında özel muayenehanesini de açmıştır. Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine'de muayenehanesini açtıktan sonra, bir zamanlar kendisi gibi azınlık ortaokul ve lisesi yurdunda kalan bütün öğrencileri hastalandıklarında ücret almaksızın muayene etmiş, ihtisası dışındaki durumlarda onları uzmanlarına yönlendirmiştir.[10]

Batı Trakya'nın büyük eksikliklerinden birini tamamlamak, fennî sünnetçilik yapmak istediğinde Yunan makamları öncesinde kendisine bu izni vermek istememişlerdir. Yunan makamlarına Atina'da bulunan Müslüman ülke büyükelçilerine başvurup, bu konuda yeterli olup olmadığının tespitini isteyeceğini söylediğinde bu izni alabilmiş ve Batı Trakya'nın

10 Z. H. ile mülakat, 1 Haziran 2021.

Görsel 4: Sadık Ahmet, sünnet sonrası aile ile birlikte. (Foto City arşivi)

ilk fennî sünnetçisi olmuştur.[11] Mehmet Koca, ofisinde Dr. Sadık Ahmet'in resminin asılı olduğunu, tercüme yaptırmak üzere ofisine gelen bazı kadınların fotoğrafını gördüklerinde çocuklarını ücret almadan sünnet ettiğini söyleyerek ağladıklarını aktarmıştır.[12] 5-6 fakir çocuğu Dr. Sadık Ahmet'e parasız sünnet ettirdiğini söyleyen öğretmenler olmuştur.[13] Sekreteri Necmi Abdurrezzak da buna tanıklık etmekte ve *"benim kocam yok ya da fakirim"* diyenlerden ücret almadığını doğrulamaktadır.[14] Fakir fukaranın sadece hayır duasını alan Dr. Sadık Ahmet, esasen babasının vasiyetini yerine getirmiştir.[15]

SONUÇ

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerine yapılan haksızlıklara karşı bir mücadelenin içinde olduğundan dolayı mesleğine yeterince zaman ayıramamıştır. Bu manada hapishanedeyken günlüğüne kaydettiği *"Eşimi çok seviyordum ve seviyorum. Fakat çile çeken azınlığa da acıyordum. Onları da seviyordum. İkisinden de ayrılamıyordum. Böyle durumlarda her şeyi bırakıp yalnız işim ve ailem ile uğraşmayı düşünüyordum. Fakat birkaç gün geçince yine eskiye dönüyordum. Yine toplum davası…"* cümleleri çarpıcıdır.[16]

11 Özpak, *Agt*, s. 20-21.

12 Mehmet Koca (eski BTTDD Bursa Şubesi başkanı) ile mülakat, 24 Mayıs 2021.

13 Koca, *Age*, s. 223-224.

14 Necmi Abdurrezzak (Dr. Sadık Ahmet'in sekreteri) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

15 Fatma Hasan (Dr. Sadık Ahmet'in kız kardeşi) ile mülakat, 15 Mayıs 2021.

16 Funda Sadık Ahmet, *Kardan Kız*, ATO Yayınları, Ankara, 2004, s. 32.

Diğer taraftan bir tıp doktoru olarak hastaları arasında ırk ve din ayrımı gözetmemiş, her koşulda mesleğini icra etmeye çalışmıştır. Doktorluğu, maddi kazanç sağlamak için bir araç olarak görmemiştir. Bireylere ve Batı Trakya Türk toplumuna iz bırakacak şekilde dokunduğu da aşikârdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.
Sadık Ahmet, Funda, *Kardan Kız*, ATO Yayınları, Ankara, 2004.

Makaleler

Çelik, Rukiye & Erdem, Ramazan, "Hekimliğin Değişen Kimliği Çerçevesinde Sağlığın Kültürleşmesi", *Vizyoner Dergisi,* Cilt: 7, Sayı: 16, 2016, ss. 61-74.

Tezler

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

İnternet Kaynakları

https://www.youtube.com/watch?v=pQ1rOCwMBQI&t=1314s
[Erişim 28.06.2021]

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Fatma Hasan ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Gülsüm Paçaman ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Hüseyin Nezir ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Işık Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021 ve 24 Eylül 2021.
Levent Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Mehmet Devecioğlu ile mülakat, 24 Mayıs 2021.
Mehmet Koca ile mülakat, 24 Mayıs 2021.
Necmi Abdurrezzak ile mülakat, 15 Mayıs 2021.
Z. H. ile mülakat, 1 Haziran 2021.

ENTELEKTÜEL OLARAK DR. SADIK AHMET

Alper UZUNYOL*

GİRİŞ

Dr. Sadık Ahmet'in entelektüel kimliğini ele almadan önce entelektüel kavramını incelemekte fayda vardır. Entelektüel sözcüğü Latinceden dilimize geçmiş olup tinsel, idrak etme, akıl, kavram, bilgi, ayrımsama, tanıma, kavrama anlamlarını taşımaktadır.[1] Entelektüel, geleneksel anlamı içinde, düşünsel veya zihinsel etkinliğe yönelmiş, bilgili, değerlendirme ve eleştiri gücü yüksek, topluma öncülük etme misyonu yüklenmiş aydın, çağdaş kişi olarak da tanımlanabilmektedir. Entelektüel, her şeyden önce yaratıcı bir fikir insanıdır. Entelektüel, aynı zamanda yaşadığı ülkenin ve dünyanın sorunları karşısında kendini sorumlu gören, duyarlı bir eylem adamıdır.[2]

Entelektüel kişiler herhangi bir maddî çıkar peşinde olmadan toplum yararı için çalıştıklarından, adalet ve özgürlükleri ön planda tuttuklarından dolayı toplumun geri kalanından ayrışırlar. Sorgulayıcı yapıları, dili iyi kullanmaları, iletişime açık olmaları da önemli özellikleri arasında yer alır. Genel itibariyle her toplum kendi entelektüelini yaratmış ve onun görüşlerine değer vererek yolunu aramıştır. Toplumlar için entelektüel kişilerin varlığı gerek kendilerini tanımlamalarında, gerekse hedeflerini belirlemelerinde ve mücadelelerini sürdürmelerinde oldukça önemlidir. Toplumun kendini doğru tanımlayabilmesi, sesini çıkartabilmesi ve hakkını arayabilmesi adına da entelektüel kişilerinin veya topluma liderlik eden kişilerin entelektüel kimliklerinin ortaya çıkmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu çerçevede entelektüelin görevi ya da temel sorumluluğu hakikati her türlü şartta ve ne pahasına olursa olsun dillendirmektir.[3]

Entelektüel kimliğini belirleyici unsurlar arasında eleştirel bir üst göz olma durumu da yer almaktadır. Bu üst göz, karşı oluşun bakışı değil, aksine ait olunan yere karşıdan bakma halidir. Yani her zaman dinamik, uykuya mahal vermeyen bir tür karşı bellektir.[4]

Entelektüeller, her toplumda modern siyasal ideolojilerin taşıyıcıları ve üreticileri olmuşlardır. İdeolojilerin oluşum ve yayılma süreçleri de entelektüellerin bir sosyal varlık

* İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler doktora öğrencisi, alperuzunyol@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7189-9250.

1 Oktay Taraflı, "Batı Medeniyetinin Mutsuz Çocuğu Entelektüel", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Sayı: 35, 2006, s. 166.

2 Ali Akdemir, "Entelektüel Liderlik", https://docplayer.biz.tr/6393607-Entelektuel-liderlik-prof-dr-ali-akdemir-kocaeli-universitesi-i-i-b-f-ogretim-uyesi.html [Erişim 25 Temmuz 2021]

3 Kenan Çağan, "Entelektüel İmgesi Üzerine", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2003, s. 167.

4 *Agm*, s. 165.

olarak evriminden ayrı ele alınamazlar. Ayrıca, siyasal ideolojilerin toplum tarafından algılanması, daha doğrusu siyasal ideolojilerin, salt bir ideoloji olmaktan çıkarak bir hareket ya da akım olarak örgütlenmesi, kimi zaman büyük kavramlarla donanmış teorik bir açılımdan çok, minimal duyarlıklara seslenen, tepkisel, fakat etkili entelektüeller sayesinde gerçekleşir.[5]

Edward Said'e göre evrensellik ve bağımsızlık entelektüelin belirleyici özellikleri arasında yer almaktadır. Said, evrensellik ile entelektüelin belli bir felsefeye ve belli bir duruşa sahip olmasına atıfta bulunur. Entelektüel kişinin içinde bulunduğu topluma ilettiği mesajların, evrensel ilkeler temeline dayanması gerekmektedir. Bu evrensellik içerisinde entelektüelin içinde bulunduğu konum zorlu bir direniş gerektirmektedir. Said'in bağımsızlık olarak atıfta bulunduğu durum ise entelektüelin iktidara boyun eğmemesini ifade eder. Entelektüel sorgular, eleştirir ve bağımsız olabilmek adına gerektiğinde marjinal olur.[6]

Son olarak entelektüelin sahip olması gereken donanımı da ele almakta fayda vardır. Julien Benda ve Edward Said'in bakış açılarıyla; entelektüel bir ruhban gibidir. Maddiyatın dinine yönelmeyen, maddî avantaj peşinde olmayan, sanat, bilim ve metafizik düşünceden zevk alan, çıkar gözetmeksizin adalet ve hakikatin ilkelerinin peşinde olan, zayıfları savunan, kusurlu ve baskıcı otoriteye meydan okuyan, toplumun ya da insanlığın vicdanı olan, ahlakî donanıma sahip olan, dünyevî güçlerle yakın ilişkiler kurma derdi olmayan, felsefe, din, tarih ve sanat bilgisine sahip olan ve en nihayetinde "büyük resmi" anlama peşinde olan insandır.[7]

1. DR. SADIK AHMET'İN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ ARASINDA ENTELEKTÜELLİK

Bahsi geçen tüm entelektüel kimlik tanımlamalarına ve özelliklerine bakıldığında, Dr. Sadık Ahmet'in kişisel özellikleri arasında entelektüel bir kimliğe de sahip olduğunu söylemek mümkündür. Dr. Sadık Ahmet bilgiye, adalete, özgürlüğe değer veren bir yapıda yetişmiş ve bu değerleri sıkı sıkıya benimsemiştir. Entelektüelin eleştirel gücünün yüksekliği, otoriteye itaat etmemesi, ülke sorunları karşısında sessiz kalmaması ile dilini iyi kullanıp ileri derecede iletişim gücüne sahip olması da Dr. Sadık Ahmet'te gözlenen özellikler arasında yer almaktadır.

Dr. Sadık Ahmet'in meslek hayatına bakıldığında başarılı bir tıp doktoru olması yanında, temsilcisi bulunduğu Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun başarılı bir siyasetçisi olduğu da görülmektedir. Bununla birlikte hem ailesi tarafından, hem de sosyal çevresi tarafından da yakından takip edilen, sözü dinlenilen bir kişi konumunda olmuştur. Dr. Sadık Ahmet'in örnek bir kişi olarak çevresi tarafından büyük bir ilgi ile takip edilmesinin, düşüncelerinin kolayca kabul görmesinin ve kısa süre içerisinde Batı Trakya Türklerinin lideri konumuna gelmesinin altında kişisel özellikleri büyük rol oynamıştır.

5 Ahmet Çiğdem, "Entelektüeller ve İdeolojiler", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Dönemler ve Zihniyetler*, (Ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil), Cilt: 9, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 112.

6 Nesrin Akıncı Çötok, "Edward Said'de Entelektüelin Belirlenimi", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 12, 2006, s. 36-38.

7 Latif Tokat, "Entelektüel Kimdir? - Türkiye'nin Entelektüel Sorunu-", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 3, 2017, s. 14.

2. DR. SADIK AHMET'İN HİTABETİ VE KALEMİ

Dr. Sadık Ahmet'in kişisel özellikleri arasında ön sıralarda yer alan entelektüel kimliği de başarılarının ardında yatan önemli sebeplerden birisidir. Tüm entelektüeller gibi Dr. Sadık Ahmet'in de bu kimliği edinmesi, kendisini geliştirmesi kolay olmamıştır. Dr. Sadık Ahmet hitabet ve yazı yazma konusunda oldukça etkileyici bir seviyedeydi. Gerek doktor olarak halk ile aynı dili konuşup onları sağlıklarına kavuşturma çabasının, gerekse liderliğini yürüttüğü davasında insanlara anlayabilecekleri şekilde hitap etmesinin başarısındaki payı büyüktür. Dr. Sadık Ahmet konuştuğu kişilere kısa sürede güven telkin edebilmekteydi. Seçim çalışmalarında tüm Batı Trakya halkını birleştirmesi ve kendisinin de halk ile bütünleşmesi, halkın her kesiminin dertlerini dinlemesi ve yapacağı çalışmaları onlara aktarması, hitabette ve iletişim kurmaktaki becerisiyle mümkün olmuştur. Dr. Sadık Ahmet kısa süre zarfında Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının lideri konumuna gelmiş ve yeterli oy oranına ulaşıp ilk bağımsız milletvekili olarak Yunan parlamentosunda yer almıştır. Milletvekilliği sırasında gerçekleştirdiği üst düzey görüşmelerdeki ve dünyanın çeşitli yerlerinde katıldığı panel ve konferanslardaki konuşmaları güçlü hitabetinin örnekleri olarak görülmektedir.

Dr. Sadık Ahmet'in hitabeti kadar kalemi de oldukça güçlüydü. Batı Trakya Türk Azınlığının haklarını arama mücadelesinin ilk adımlarından birini teşkil eden *"Yunanistan Cumhuriyeti Sınırları İçinde Yaşayan Batı Trakya Türk-Müslüman Azınlığın Şikâyetleri ve İstekleri"* adlı belgeyi kendisi kaleme almış ve *Demokrasi ve İnsan Hakları Kolokyumu*nda dağıtmak üzere yine kendisi İngilizceye çevirmiştir. Seçim çalışmaları sırasında kullanılan tüm bildiri ve duyurularını da yine kendisi kaleme almaktaydı. Bununla birlikte, hem azınlık sorunlarının ele alındığı hem de seçim çalışmalarında iletişim aracı olarak kullanılan *Güven Gazetesi* de Dr. Sadık Ahmet'in editörlüğünde çıkartılmaktaydı.[8]

Dr. Sadık Ahmet'in bu denli güzel ve etkileyici yazı yazabiliyor olmasının altında gençlik yıllarındaki edebiyata olan ilgisi büyük pay sahibidir. Dr. Sadık Ahmet hem pek çok yazar ve şairi yakından takip etmiş, hem de öğretmenlerinin de teşvikiyle gençlik yıllarından itibaren Türklük ve Müslümanlık konularını ele aldığı yazılar kaleme almıştır. "Batıl İnanışlar",[9] "Müslümanlık ve Türklük",[10] "Beklenen Güneş"[11] ve "Kültür Merkezi"[12] isimli yazıları daha lise yıllarındayken *Akın* gazetesinin "Gençliğin Köşesinde" yayınlanmıştır. Dr. Sadık Ahmet, tutuklu kalmış olduğu 62 günlük süre içerisinde tutmuş olduğu günlük ile yazmaya olan ilgisini ortaya koyduğu gibi, o zorlu süreçlerde neler yaşandığını da belgelemiştir.[13] Dr. Sadık Ahmet'in günlüğü, adına yapılan pek çok çalışma ve araştırmada birincil dereceden kaynak olarak kullanılmaktadır.

8 Işık Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in eşi) ile mülakat, 22 Temmuz 2021.

9 Sadık Ahmet, "Batıl İnanışlar", *Akın*, 30 Ekim 1965, s. 2.

10 Sadık Ahmet, "Müslümanlık ve Türklük", *Akın*, 16 Kasım 1965, s. 2.

11 Sadık Ahmet, "Beklenen Güneş", *Akın*, 4 Şubat 1966, s. 2.

12 Sadık Ahmet, "Kültür Merkezi", *Akın*, 26 Şubat 1966, s. 2.

13 Funda Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in kızı) ile mülakat, 10 Temmuz 2021.

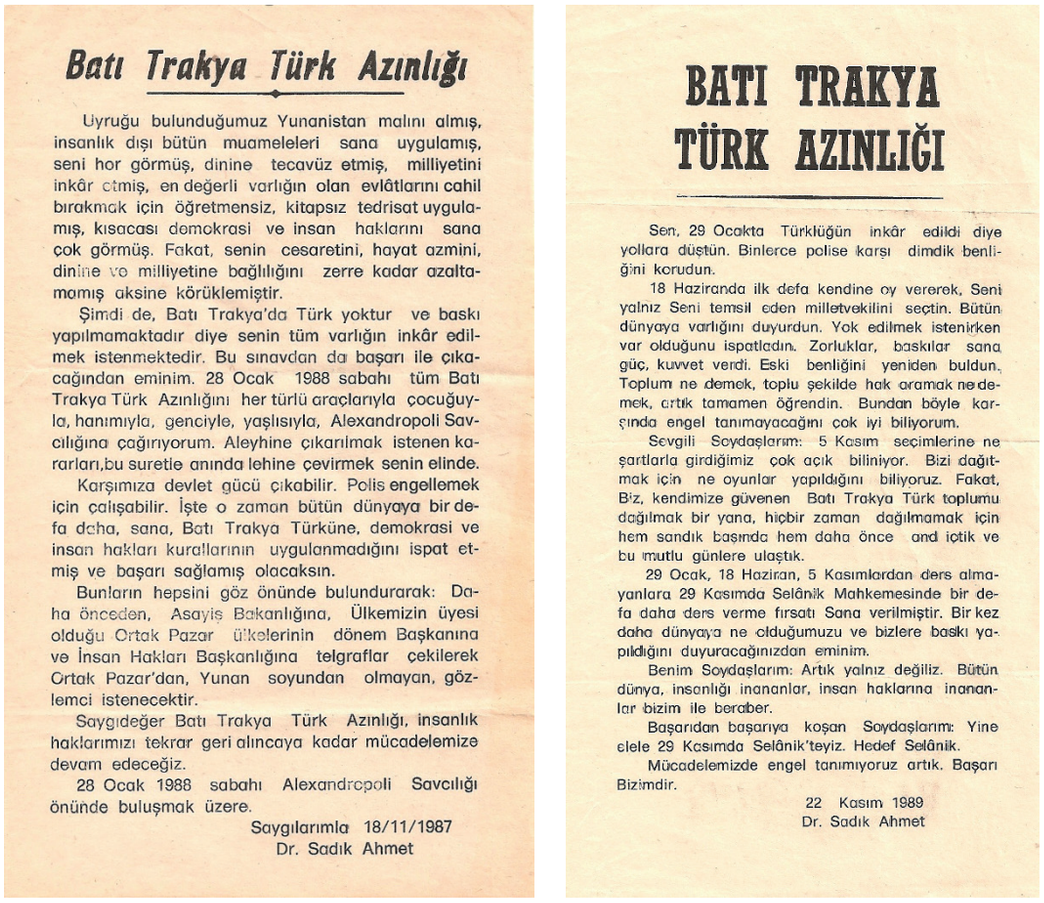

Batı Trakya Türk Azınlığı

Uyruğu bulunduğumuz Yunanistan malını almış, insanlık dışı bütün muameleleri sana uygulamış, seni hor görmüş, dinine tecavüz etmiş, milliyetini inkâr etmiş, en değerli varlığın olan evlâtlarını cahil bırakmak için öğretmensiz, kitapsız tedrisat uygulamış, kısacası demokrasi ve insan haklarını sana çok görmüş. Fakat, senin cesaretini, hayat azmini, dinine ve milliyetine bağlılığını zerre kadar azaltamamış aksine körüklemiştir.

Şimdi de, Batı Trakya'da Türk yoktur ve baskı yapılmamaktadır diye senin tüm varlığın inkâr edilmek istenmektedir. Bu sınavdan da başarı ile çıkacağından eminim. 28 Ocak 1988 sabahı tüm Batı Trakya Türk Azınlığını her türlü araçlarıyla çocuğuyla, hanımıyla, gençiyle, yaşlısıyla, Alexandropoli Savcılığına çağırıyorum. Aleyhine çıkarılmak istenen kararları,bu suretle anında lehine çevirmek senin elinde.

Karşımıza devlet gücü çıkabilir. Polis engellemek için çalışabilir. İşte o zaman bütün dünyaya bir defa daha, sana, Batı Trakya Türküne, demokrasi ve insan hakları kurallarının uygulanmadığını ispat etmiş ve başarı sağlamış olacaksın.

Bunların hepsini göz önünde bulundurarak: Daha önceden, Asayiş Bakanlığına, Ülkemizin üyesi olduğu Ortak Pazar ülkelerinin dönem Başkanına ve İnsan Hakları Başkanlığına telgraflar çekilerek Ortak Pazar'dan, Yunan soyundan olmayan, gözlemci istenecektir.

Saygıdeğer Batı Trakya Türk Azınlığı, insanlık haklarımızı tekrar geri alıncaya kadar mücadelemize devam edeceğiz.

28 Ocak 1988 sabahı Alexandropoli Savcılığı önünde buluşmak üzere.

Saygılarımla 18/11/1987
Dr. Sadık Ahmet

BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞI

Sen, 29 Ocakta Türklüğün inkâr edildi diye yollara düştün. Binlerce polise karşı dimdik benliğini korudun.

18 Haziranda ilk defa kendine oy vererek, Seni yalnız Seni temsil eden milletvekilini seçtin. Bütün dünyaya varlığını duyurdun. Yok edilmek istenirken var olduğunu ispatladın. Zorluklar, baskılar sana güç, kuvvet verdi. Eski benliğini yeniden buldun. Toplum ne demek, toplu şekilde hak aramak ne demek, artık tamamen öğrendin. Bundan böyle karşında engel tanımayacağını çok iyi biliyorum.

Sevgili Soydaşlarım: 5 Kasım seçimlerine ne şartlarla girdiğimiz çok açık biliniyor. Bizi dağıtmak için ne oyunlar yapıldığını biliyoruz. Fakat, Biz, kendimize güvenen Batı Trakya Türk toplumu dağılmak bir yana, hiçbir zaman dağılmamak için hem sandık başında hem daha önce and içtik ve bu mutlu günlere ulaştık.

29 Ocak, 18 Haziran, 5 Kasımlardan ders almayanlara 29 Kasımda Selânik Mahkemesinde bir defa daha ders verme fırsatı Sana verilmiştir. Bir kez daha dünyaya ne olduğumuzu ve bizlere baskı yapıldığını duyuracağınızdan eminim.

Benim Soydaşlarım: Artık yalnız değiliz. Bütün dünya, insanlığı inananlar, insan haklarına inananlar bizim ile beraber.

Başarıdan başarıya koşan Soydaşlarım: Yine elele 29 Kasımda Selânik'teyiz. Hedef Selânik.

Mücadelemizde engel tanımıyoruz artık. Başarı Bizimdir.

22 Kasım 1989
Dr. Sadık Ahmet

Görsel 1: Dr. Sadık Ahmet tarafından Batı Trakya Türklerine dağıtılmak üzere hazırlanmış iki bildiri. (Özkan Özpak arşivi)

3. DR. SADIK AHMET'İN YABANCI DİLLERE, FARKLI KÜLTÜRLERE VE SANATA İLGİSİ

Başarılı bir öğrenci olan Dr. Sadık Ahmet, yabancı dilin önemini genç yaşlarda kavramıştır. İngilizce ve Fransızca dillerini çeviri yapabilecek düzeyde kendi imkânıyla öğrenmiştir. Yunanca ve Türkçe dışında iki dili daha akıcı şekilde konuşabilmesi, liderliğini üstlenmiş olduğu mücadelede uğruna katıldığı her ortamda kendisini ifade edebilmesine olanak sağlamıştır.

Dr. Sadık Ahmet, yeni yerler ve kültürler tanımayı da çok sevmekteydi. Bir köyde hayata gözlerini açan Dr. Sadık Ahmet, ortaöğrenimini Gümülcine şehir merkezinde sürdürmüştür. Üniversite eğitimi sebebiyle önce Ankara, ardından da Selanik'te bulunmuştur. Öğrencilik yıllarında otostop çekerek İran'a gitmesi, Dr. Sadık Ahmet'in yabancı kültürlere olan ilgisinin bir göstergesidir. İstanbul ve Bursa'ya sık ziyaretleri, siyasî kişiliği sebebiyle dünyanın dört bir yanına seyahatleri Dr. Sadık Ahmet'in entelektüel kişiliğini beslemiştir. Gittiği farklı ülkelerde mümkün olduğunca yerel kültürü öğrenmeye çalışmış, önemli müzeleri ziyaret etmiş ve değerli eserleri görmek için zaman ayırmıştır.

Dr. Sadık Ahmet'in müziğe özel bir ilgisi vardı. Özellikle Türk Sanat Müziği dinlemeyi çok sever, pek çok türküyü de ezbere bilirdi. Hatta kendi gayretleriyle saz çalmayı öğrenmiş ve sevdiği pek çok türküyü de kendi çalıp söyleyebilecek seviyeye ulaşmıştır. Ayrıca sportmen

olan Dr. Sadık Ahmet, öğrencilik yıllarında başta futbol olmak üzere atletizm, jimnastik ve ciritle ilgilenmiş, pek çok müsabakaya katılmış ve bazılarından birincilikle ayrılmıştır. Sportmenliğin getirdiği centilmenlik ve yardımseverlik, Dr. Sadık Ahmet'in kişiliğinde güçlü bir şekilde yer etmiştir.

Dr. Sadık Ahmet genç yaşlarından itibaren orucunu tutmuş, Cuma namazlarına katılmış ve beş vakit namazını kılmıştır. İnandığı dinin gerekleri konusunda hassas olan Dr. Sadık Ahmet'in dini konulardaki bilgisi hem yaşam tarzına hem de entelektüel birikimine katkı sağlamıştır.

Dr. Sadık Ahmet sadece Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının hak arama mücadelesine önderlik etmemiş, ayrıca küçük yaşlardan itibaren kendisini ait hissettiği Türk Dünyası'ndaki gelişmeleri yakından takip etmiştir. Yaşanan sorunlar ve mevcut durumların daha iyiye gitmesi için çeşitli fikirler geliştirmiş, Türk Dünyası'nın önde gelen temsilcileri ile bu düşüncelerini paylaşarak Türk topluluklarını ileri taşımak için gayret sarf etmiştir.[14]

SONUÇ

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının lideri konumundaki Dr. Sadık Ahmet, sahip olduğu entelektüel kimliği ile kendinden şifa bekleyen hastalarına, çok sevdiği ailesine, sosyal çevresine ve Türk Dünyası'na önemli katkılar sunmuştur. Yürütmüş olduğu Batı Trakya Türklerinin hak arama mücadelesinde, diğer tüm özelliklerinin yanında entelektüel kimliğinin katkısı göz ardı edilemeyecek seviyelerde olmuştur. Bilgisi, eleştirel gücü, öncülük etme noktasındaki birikimleri, bağımsızlık ve adalete olan inancı ile güçlü yazılı ve sözlü anlatımı, kendisini lider konumuna getirmiştir. Sahip olduğu yabancı dillerin, inancının ve mücadeleciliğinin, Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının davasını farklı bir boyuta taşımasındaki rolleri büyüktür.

KAYNAKÇA

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Çiğdem, Ahmet, "Entelektüeller ve İdeolojiler", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Dönemler ve Zihniyetler*, (Ed. Tanıl Bora ve Murat Gültekingil), Cilt: 9, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, ss. 112-124.

Makale ve Bildiriler

Akıncı Çötok, Nesrin, "Edward Said'de Entelektüelin Belirlenimi", *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 12, 2006, ss. 34-44.

Çağan, Kenan, "Entelektüel İmgesi Üzerine", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2003, ss. 161-170.

Taraflı, Oktay, "Batı Medeniyetinin Mutsuz Çocuğu Entelektüel", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Sayı: 35, 2006, ss. 165-174.

Tokat, Latif, "Entelektüel Kimdir? - Türkiye'nin Entelektüel Sorunu-", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 3, 2017, ss. 9-42.

Süreli Yayınlar

Akın

İnternet Kaynakları

Ali Akdemir, "Entelektüel Liderlik", https://docplayer.biz.tr/6393607-Entelektuel-liderlik-prof-dr-ali-akdemir-kocaeli-universitesi-i-i-b-f-ogretim-uyesi.html [Erişim 25 Temmuz 2021]

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Funda Sadık Ahmet ile mülakat, 10 Temmuz 2021

Işık Sadık Ahmet ile mülakat, 22 Temmuz 2021.

14 Işık Sadık Ahmet ile mülakat, 22 Temmuz 2021.

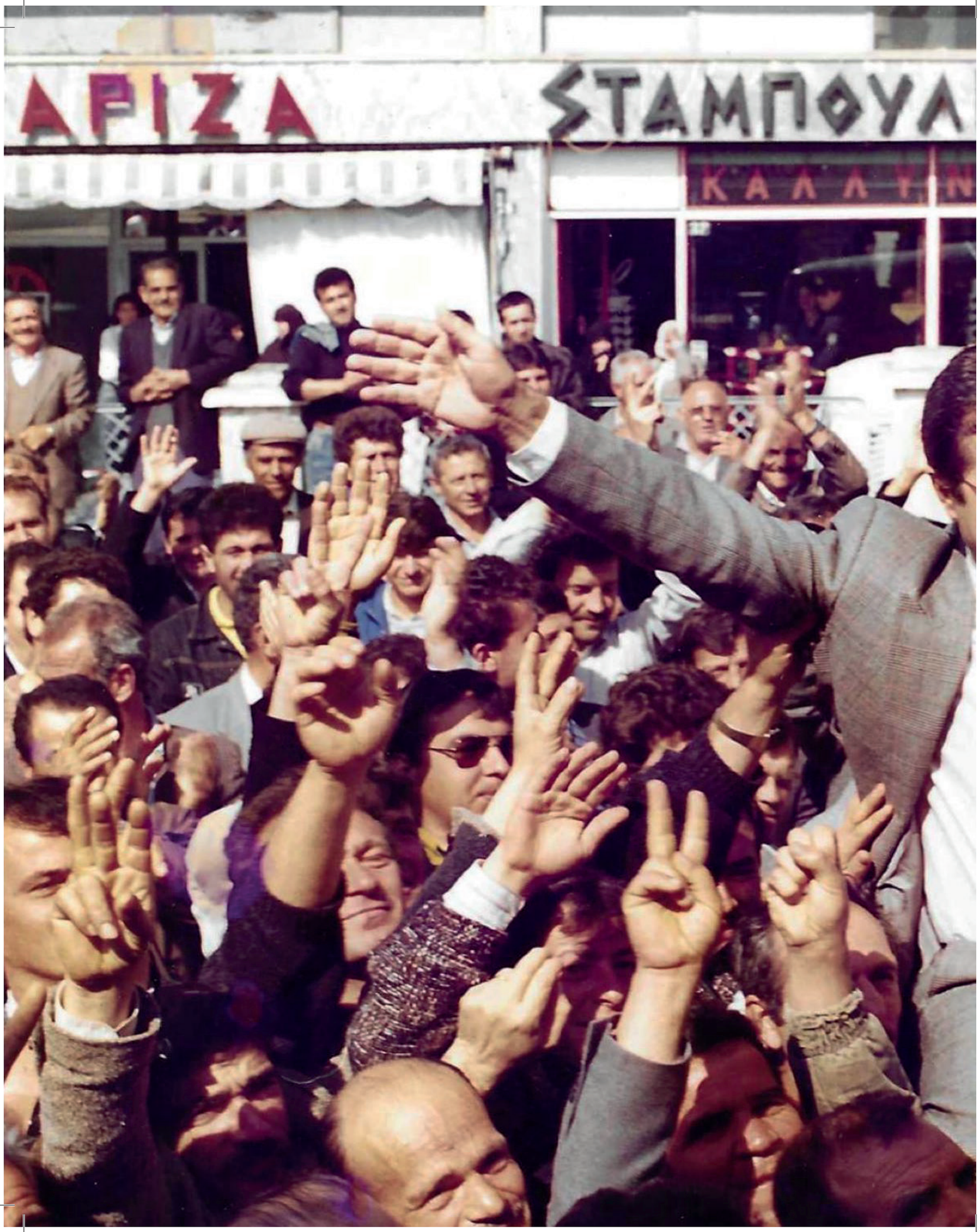
ΣΥΡΙΖΑ
ΣΤΑΜΠΟΥΛ
ΚΑΛΛΥΝ

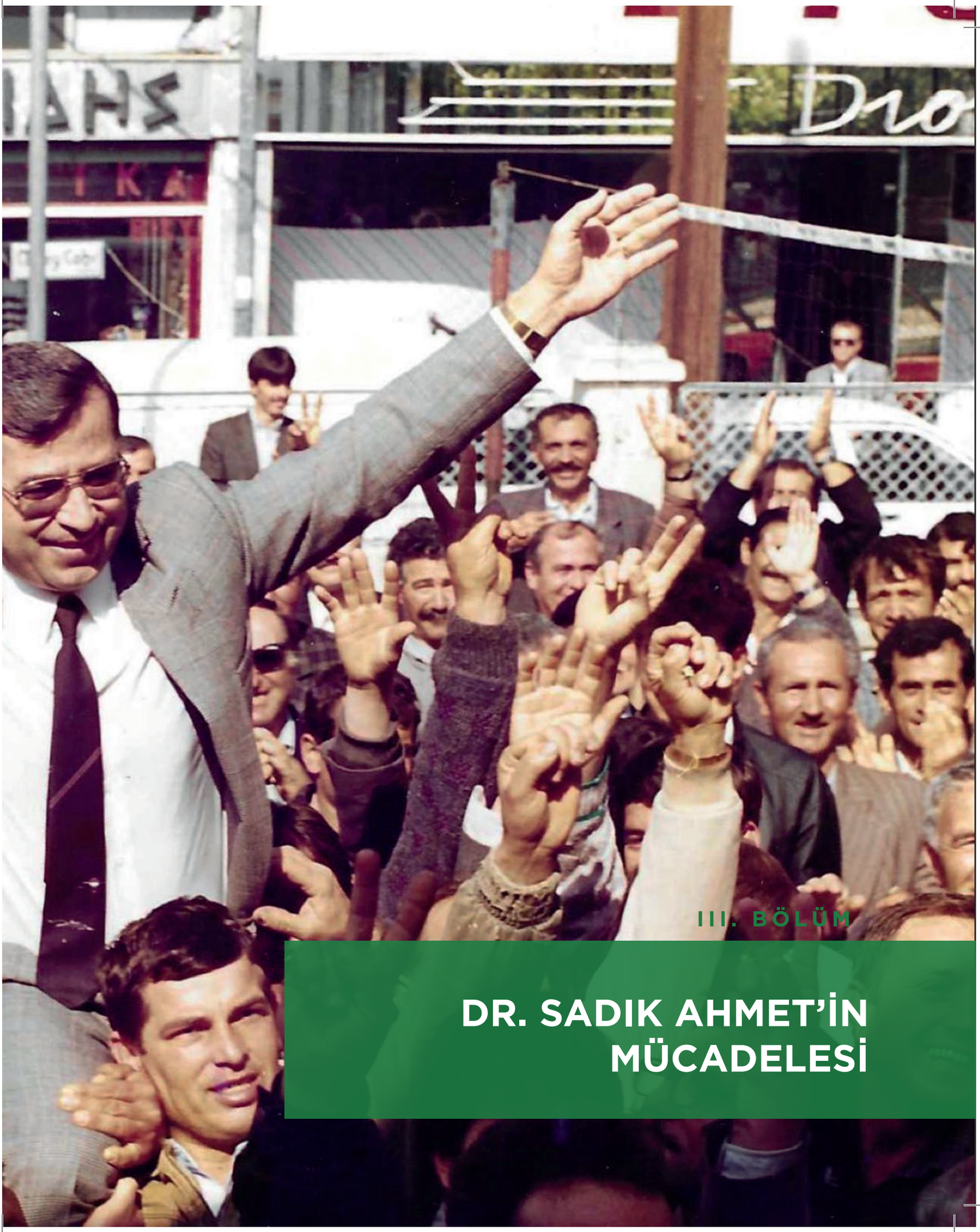

III. BÖLÜM

DR. SADIK AHMET'İN MÜCADELESİ

İMZA KAMPANYASI VE DR. SADIK AHMET'İN SİYASÎ HAYATINDA 1988 YILI

Ali HÜSEYİNOĞLU*

GİRİŞ

İmza kampanyasının sebep ve sonuçlarına geçmeden önce, imza toplama fikrinin nereden çıktığını ifade etmek faydalı olacaktır. 1988 yılında kurulan Avrupa Batı Trakya Türkleri Federasyonu'nun (ABTTF) ilk Başkanı Cafer Alioğlu, 5 Eylül 1985 tarihinde Frankfurt'ta düzenlenen ve Almanya'daki Batı Trakya Türkleri derneklerinin bir araya geldikleri derneklerarası toplantıda, gerek Almanya gerekse Batı Trakya çapında bir imza kampanyası başlatılması kararının alındığını ifade etmektedir. Amacı Batı Trakya Türklerinin sorunlarını çeşitli platformlara taşımak olan bu kampanyayı Azınlık Yüksek Kurulu bir yıl sonra tasdik edip desteklediğini belirtmiştir.[1] Azınlık medyasında yer alan bir haber ise bu konudaki ilk adımın, 27 Temmuz 1985 tarihinde Düseldorf'ta yer alan Kuzey-Ren-Vestfalya Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nde atıldığını ifade etmektedir.[2] Hatta kampanyaya imza vererek destek olmak isteyenler için İskeçe ve Gümülcine'deki bir gazete bürosunun adreslerinin verildiği görülmektedir.[3] Alioğlu'nun da altını çizdiği gibi, Batı Trakya Türklerinin sorunlarını dile getirmek için imza toplama ve sunma fikrinin, ilk kez Almanya'daki Batı Trakya Türklerine ait dernekler arasında konuşulup tartışıldığı ve başlamasının kararlaştırıldığı aşikârdır.[4]

Aynı konu ile ilgili dönemin azınlık milletvekillerinden İsmail Rodoplu, Dr. Sadık Ahmet'in 22-24 Haziran 1988 tarihindeki Selanik'teki mahkemesinde, imza toplama fikrinin ilk olarak Avrupa Parlamentosu'nda kendilerine önerildiğini söylemektedir. Rodoplu'ya göre Türk azınlık ile ilgili sorunların Strazburg'daki Avrupa Parlamentosu'na (AP) iletilmesi adına kendisinin de içinde bulunduğu bir heyete imza kampanyası, dönemin AP milletvekillerinden ve 1980'li yıllarda PASOK'tan da Yunan Parlamentosu'na seçilmiş Amalia[5] Fleming (Kuçuri)[6] tarafından tavsiye edilmiştir. Fleming azınlık temsilcilerine, Strazburg'a gelmeden önce sorunlarla ilgili bir muhtıra hazırlanıp altına azınlığa mensup kişilerin imza atmalarının, Yunanistan'da tüm hak arama yollarının tüketilmesi sonucunda hak ihlalleri devam ettiği takdirde Avrupa Parlamentosu'na gelmelerinin çok daha etkili olacağı yönünde görüş bildirmiştir.[7]

* Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü, alihuseyinoglu@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2101-217X.

1 Cafer Alioğlu, *Batı Trakya Davası'nın Avrupa Cephesi 1982-1994,* (Ed. Feyyaz Sağlam), 1988, s. X.

2 "İmza Kampanyası", *Trakya'nın Sesi*, 22 Ağustos 1985, s. 1.

3 "Duyuru", *Trakya'nın Sesi*, 1 Eylül 1985, s. 2.

4 Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 197; Cafer Alioğlu, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Dizayn Ofset, Bursa, 2005, s. 137

5 Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

6 *Αμαλία Φλέμινγκ: Η Παθιασμένη Ελληνίδα Αγωνίστρια [Amalia Fleming: Tutkulu Bir Yunan Mücadeleci]*, 26 Şubat 2017, https://www.enallaktikos.gr/Article/31796/amalia-flemingk-h-pathiasmenh-ellhnida-agwnistria- [Erişim Tarihi: 18.05.2021].

7 "Dr. Sadık Ahmet, Selanik'te Yargılandı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 5, 1988, s.7 ; "Strasburg ve Almaya Gezisi", *Trakya'nın Sesi*, 14 Ekim 1985, s. 1.

Esasen imza toplama fikrinin kimden ve nasıl çıktığı açık değildir. Bu fikir 1980'lerin ortalarında Almanya'daki Batı Trakya Türkleri arasında olgunlaşırken, bölgedeki Türkler arasında da kulaktan kulağa fısıldanmaya başlamıştır. Bu noktada kampanya ile ilgili cevap bekleyen en önemli soruların başında, Batı Trakya çapında kampanyanın kim ya da kimler tarafından yürütüleceği ve imzaların nasıl toplanacağı gelmektedir. 1980'lerin ikinci yarısına kadar imza toplama fikri Batı Trakya'daki Türkler arasında yaygınlaşırken, eyleme dönüşmesi konusunda kolektif bir adım söz konusu olamamıştır. İmza kampanyası konusu 24 Ağustos 1985 tarihinde İskeçe Müftülüğünde toplanan Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsiller Derneği toplantısında da ele alınmasına rağmen somut bir adıma dönüşememiştir.[8]

1. DR. SADIK AHMET VE İMZA KAMPANYASI: 1985-1988

1985 öncesi dönemde İskeçe'ye bağlı İnhanlı köyündeki arazi istimlaki ile ilgili direniş dışında Batı Trakya Türklerin bir araya gelip hak arama adına kolektif bir eylemleri söz konusu olmamıştır. Aslında bu noktada "olamamıştır" demek daha doğru olacaktır. Çünkü 1970'li ve 1980'li yıllar, Türkiye ile Yunanistan arasındaki Kıbrıs sorununun etkisiyle Batı Trakya Türklerinin en temel haklarının dahi Yunan hükümetleri tarafından çiğnendiği yıllardır. 1974 yılında askerî rejimin sona ermesine ve 1981 yılında Yunanistan'ın Avrupa Birliği (AB) üyesi olmasına rağmen bu yıllarda Batı Trakya Türklerinin azınlık hakları bir yana, Yunan vatandaşlığından doğan temel insan hak ve hürriyetleri dahi ihlal edilmiştir. Bu konjönktürde bırakın ulusal veya uluslararası boyutu, bölgesel düzeyde dahi bu ihlalleri şikâyet etmek ve elini taşın altına koymak çok zor olduğu gibi bir o kadar da riskliydi ve tehlike arz etmekteydi.

İşte tam da bu sırada Dr. Sadık Ahmet bir adım öne çıkıp kendi inisiyatifi ile 1985'in Eylül ayında imza kampanyasını başlatmıştır. Kampanyanın temel amacı, on yıllardır Batı Trakya Türklerine yönelik devam edegelen insan hakları ihallerini önce Yunan Parlamentosu'nda duyurmak, sorunlar devam ettiği takdirde ise bunu Avrupa'daki farklı ulusüstü ve uluslararası organlara (Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, vd.) iletmekti. Bir diğer ifadeyle kendilerini hedef alan tüm antidemokratik uygulamalar karşısında Batı Trakya Türklerinin sesinin, şikâyet ve taleplerinin lokal boyutun ötesinde, Atina, Brüksel ve Strazburg'da duyulmasını sağlayarak Yunanistan'ın bu uygulamalara bundan böyle son vermesi amaçlanmaktaydı.

İmza kampanyası konusunda inisiyatif alması, Batı Trakya Türk toplumunun Dr. Sadık Ahmet'i çok daha yakından tanımasına vesile olmuştur. Tek başına ev ev, mahalle mahalle ve köy köy dolaşarak Türklere ne maksatla imza topladığını izah eden Dr. Sadık Ahmet, kısa bir süre içinde Batı Trakya Türk toplumunun desteğini ve güvenini kazanarak toplum lideri olarak öne çıkmıştır.

Dr. Sadık Ahmet imza kampanyasının öncesinde, 1982 yılında kurulan Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin sekreterliğini yapmaktaydı. Her ne kadar azınlık ileri gelenleri imza kampanyası konusunu kendi aralarında veya toplumla görüşerek bu fikrin olgunlaşmasına katkıda bulunmuşlarsa da, kampanyanın başlaması adına öncülük edecek herhangi bir kişi ortaya çıkmamıştı. Bu esnada Dr. Sadık Ahmet önemli bir girişimde bulunarak imza kampanyasını başlattı. Fakat kampanyanın iki boyutu mevcuttu. İlk olarak Yunan idaresinin Batı Trakya Türklerine yönelik en temel hak ihlallerini ifade eden bir muhtıra metni hazırlanmalı ve akabinde Türk azınlık mensuplarına tek tek veya toplu bir şekilde anlatılmalıydı. Çünkü metne imza atacak olanlar, nasıl bir metne ve ne sebeple

8 "İştir Kişinin Aynası Lafa Bakılmaz", *Trakya'nın Sesi*, 11 Eylül 1985, s.1.

imza attıklarının bilincinde olmalıydılar. Bu aşamada Dr. Sadık Ahmet, azınlığın on yıllardır çiğnenen en temel insan haklarını demokratik bir şekilde imza atmak yoluyla arayabileceğini vurgulamış ve bu amaçla kaleme almış olduğu muhtıranın içeriğini azınlık bireylerine yakaladığı her fırsatta anlatmıştır. Muhtıranın tam metni incelendiğinde aşağıdaki hususların ön plana çıktığı görülmektedir.

Metinde, Yunan idaresi tarafından Batı Trakya Türk azınlığına yapılan insan ve azınlık hakları ihlallerinin oldukça dikkatli ve ayrıntılı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Türkçe ve Yunanca kaleme alınan muhtıranın başlığı, "Yunanistan Cumhuriyeti'nin Sınırları İçinde Yaşayan Batı Trakya Türk Müslüman Azınlığın Şikâyetleri ve İstekleri"dir. Türk azınlığın kısa bir tarihçesi ile ilgili ilk kısımda Lozan Barış Antlaşması'nın azınlık haklarının korunması ile ilgili bazı maddelerine, özellikle de Madde 37 ve Madde 40'a referans verilmektedir. İkinci kısımda, 1967 yılında Askerî Cunta İdaresi ile başlayıp muhtıranın hazırlandığı tarihe kadar devam eden Yunan idaresinin temel insan hakları ihlalleri dile getirilmekte, bu antidemokratik ve ayrımcı uygulamalar karşısında Batı Trakya Türklerinin şikâyet ve istekleri toplam altı maddede oldukça ayrıntılı ve açıklayıcı bir şekilde ele alınmaktadır.[9]

Muhtıranın 1. Maddesi Batı Trakya Türklerinin etnik kimliğinin inkârını ele almaktayken, 2. Maddesinde azınlık eğitiminde yaşanmakta olan sorunlar aktarılmaktadır. 3. Madde, Türk azınlık mensuplarının taşınmaz satın almalarına izin verilmemesine, ağır para cezalarına çarptırılmalarına, motorlu araç kullanmak konusunda yaşadıkları sıkıntılara ve ekonomik hayattaki temel sorunlarına değinmekle birlikte, Türklere ait arazilerin zorla istimlak edildiğinden de söz etmektedir. 4. Madde Türklere inşaat izni verilmediğine işaret etmekte ve 5. Madde, Türklerin Yunan vatandaşlığından ıskat edilmeleri konusunu ve pasaport alımlarındaki zorlukları dile getirmektedir. 6. Maddede ise müftü ve cemaat heyetlerinin seçimi ile ilgili sorunların altı çizilmektedir. Muhtıranın son paragrafında Dr. Sadık Ahmet, önce Yunanistan sonra da uluslararası camiaya bir çağrıda bulunmaktadır:

> *"Batı Trakya Türk Müslüman Azınlığı olarak biz, demokrasinin beşiği olan Yunanistan'ın bu ucra köşesinde antidemokratik uygulamalara kurban ediliyoruz. Uluslararası kuruluşlarda söz sahibi olan bütün devlet temsilcilerine, çok yönlü bir baskı altında bulunduğumuzu açıkça duyuruyoruz. Demokrasinin ve İnsan Haklarının savunucusu olan bütün uluslararası kuruluşlarda bizim haklarımızın da savunulmasını istiyoruz".*[10]

Doktor ve fennî sünnetçi kimliği Dr. Sadık Ahmet'e, en ücra köylerdeki Türk ailelerinin evlerine girmesinde ve muayene ya da tedavi sonrasında kendilerine kampanya hakkında bilgi vermesinde önemli katkı sunmuştur. Demokratik tepkilerini ortaya koymalarına yönelik Türk azınlık toplumunun bir bilinç kazanması adına Dr. Sadık Ahmet'in yoğun bir şekilde çalışması, şüphesiz bölgedeki Yunan resmî makamlarının da dikkatini çekmiştir. Bunun sonucu olarak aktiviteleri Yunan güvenlik güçleri tarafından yakından takip edilmeye başlanmıştır.

Batı Trakya Türk toplumunun Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyasına ilgisinin zaman içerisinde arttığı görülmektedir. Muhtıranın içeriği Türkler tarafından anlaşılıp onaylandıkça imza sayısı kısa sürede 15.000 rakamına dayanmıştır. Bu sırada kampanya ile ilgili onu sekteye uğratacak önemli bir gelişme yaşanmıştır. 9 Ağustos 1986 tarihinde bir sünnet etkinliğine katılmak adına Gümülcine'den Dedeağaç'a gitmekte olan Dr. Sadık Ahmet, şehrin girişine yakın bir noktada Yunan Trafik Polisi tarafından durdurulmuş ve imzalarla ilgili olarak aracı aranmıştır.

9 "Cezalandırıldılar; Doktor Sadık Ahmet 30 Ay Hapis ve Yüz Bin Drahmi Para Cezasına Vacip Kanarya 15 Ay Hapis Elli Bin Dr. Para Cezasına Çarptırıldılar", *Gerçek*, 30 Haziran 1988, s. 1-2.

10 *Agm*.

Şahsına ait çantada muhtıra metni ve yaklaşık 1500 kadar imzanın yer aldığı listeye polisler tarafından el konulmuş ve kendisi Dedeağaç'taki nezarethaneye gönderilmiştir. O anda polislerden birinin *"İşte tam aradığımız zaten bunlardı"* yönündeki söylemi, Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyası ile ilgili yargılanmalarının başlamasının bir işareti olarak yorumlanabilir.[11] Birkaç gün içerisinde tutukluluğu sona erip serbest kalan Dr. Sadık Ahmet'in kampanya ile ilgili mahkeme süreci, tutuklandığı tarihten yaklaşık bir buçuk yıl sonra başlayacaktır. Bu süreçte kendisi aynı azim ve kararlılıkla Batı Trakya Türkleri ile ilgili konularda hak arama mücadelesine devam etmiştir.

Dr. Sadık Ahmet, 24-26 Eylül 1987 tarihleri arasında Selanik'te düzenlenen, içeriği ve tarihi basın aracılığıyla önceden paylaşılmış, uluslararası düzeyde olan "Demokrasi ve İnsan Hakları Kolokyumu"na tek başına katılmıştır. Daha da önemlisi burada, Batı Trakya Türklerinin temel sorunları ile ilgili "Grievances and Requests of the Turkish-Moslem Minority Living in Western Thrace" başlıklı İngilizce broşürü[12] toplantı öncesinde tüm delegelere dağıtmıştır. Güvenlik güçlerinin bunu fark etmesi üzerine Dr. Sadık Ahmet, salondan dışarı çıkarılmıştır.[13] Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyası sonrasındaki bu ikinci adımının, şüphesiz Batı Trakya Türk toplumunun kendisine olan ilgi ve desteğini artırmasındaki payı büyüktür.

2. 29 OCAK 1988 MİTİNGİ VE DR. SADIK AHMET

1988, Batı Trakya Türklerinin Yunanistan'da azınlık olarak sürdürdükleri yaşamlarında dönüm noktası niteliğinde bir yıldır. 29 Ocak 1988 tarihinde 10.000'in üzerinde Müslüman Türk'ün katıldığı Gümülcine'deki protesto mitingi, 1923 yılından o güne, hatta günümüze kadarki süreçte Batı Trakya Türklerinin ilk toplu demokratik gösterisi olma özelliğine sahiptir. Ayrıca 1988, Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyası bağlamındaki dava silsilelerinin başladığı bir yıl olmuştur. Aslında gerek Dr. Sadık Ahmet'in yürüttüğü imza kampanyası, gerekse 29 Ocak 1988'deki miting, 1967'de başlayan Cunta İdaresi'nden 1988'lere kadar olan süreçte temel insan ve azınlık hakları ihlallerine karşı bir direniş, tüm antidemokratik ve ayrımcı uygulamalara "Dur!" denilmesine yönelik Batı Trakya Türk toplumunun toplu haykırışlarıdır. Muhtırada Dr. Sadık Ahmet'in dile getirdiği temel insan hakları ihlallerinin neredeyse tamamının, gerek 29 Ocak 1988 protestosunda dile getirilen sloganlara, gerekse o günkü haber içeriklerine yansıdığı görülmektedir.[14] Dr. Sadık Ahmet'in kendi ifadesiyle 29 Ocak 1988, *"Bir ayaklanma günü değildir. Haksızlıklara, baskılara, ırk ayrımına 'Dur!' dediğimiz gündür!"*.[15]

Yunanistan 1981 yılından itibaren Avrupa Birliği (AB) üyesi olmasına rağmen "Türk" ifadesinin gerek Azınlık eğitim kurumu tabelalarından çıkartılarak, gerekse tarihî Türk sivil toplum kuruluşlarının (Gümülcine Türk Gençler Birliği (GTGB) ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB)) mahkeme kararı ile kapatılması neticesi resmî düzeyde inkâr edilmesi, dinî özgürlükler bağlamındaki kısıtlamalar, eğitim alanındaki eski ve yeni sorunlar, ırkçı 19. madde uygulaması kapsamında

11 Gözetim altı süreci için Bkz. Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 63-65.

12 Sadık Ahmet, "Grievances and Requests of the Turkish-Moslem Minority Living in Western Thrace", *Turkish Review Quarterly Digest*, Sayı: 15, 1989, s. 37-44. Broşürün Türkçe ve Yunancaya çevrilmiş hali için Bkz. "Batı Trakyada Yaşayan Müslüman Türk Azınlığının Şikâyetleri [Τα Παράπονα των Τούρκων Μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης]", *Akın*, 14 Kasım 1987, s. 2-4. İlgili broşür ve daha önce ele alınan imza kampanyası muhtırasının içerik olarak neredeyse tıpatıp aynı olduğu görülmektedir.

13 "Operatör Doktor Sadık Ahmet'in Takdire Şayan Hareketini Azınlığımız Alkışladı", *Akın*, 10 Ekim 1987, s. 1

14 Bazı örnekler için Bkz. "Batı Trakya Türk'ü Tarihinin En Büyük Yürüyüşünü Yapıyor", *Gerçek*, 28 Ocak 1988, s. 1-2; "Bugün Milletimizi Yarın Dinimizi İnkar Eden Zihniyete Hayır", *Akın*, 27 Ocak 1988, s. 1-2.

15 "Temsilcimiz Dr. Sadık Ahmet'in 29 Ocak Mesajı", *Balkan*, 25 Ocak 1994, s. 1.

Türklerin kendi istekleri dışında Yunan vatandaşlığından ıskat edilmeleri, Türklerin taşınmaz mülk satın alamamaları gibi antidemokratik uygulamalar, Türk toplumunun söz konusu tepkilerine sebep olmuştur.

İmza kampanyası için Dr. Sadık Ahmet tarafından kaleme alınan muhtıranın, 29 Ocak 1988 Protesto Mitingi için bir araya gelen Batı Trakya Türkleri üzerindeki etkisi de yadsınamaz derecede büyüktür. İlk kez imza vererek tepkilerini ortaya koyan Türkler, bundan böyle tepkilerini eyleme dökmüş ve protesto mitingine katılarak göstermişlerdir. Söz konusu miting, Dr. Sadık Ahmet'in de içinde bulunduğu Türk azınlık sivil toplum kuruluşları ve ileri gelenleri tarafından kolektif bir şekilde ve Azınlık Yüksek Kurulu'nun öncülüğünde organize edilmesine rağmen, bazı Türk azınlık bireyleri arasında "Sadık'ın Yürüyüşü" olarak tanımlanmıştır ve tanımlanmaya devam etmektedir.[16] Bunun başlıca sebebi, imza kampanyasını yürütmesi ve Selanik'teki uluslararası toplantıda broşür dağıtmasından dolayı Türk azınlık bireylerinin Dr. Sadık Ahmet'i kendi hakları adına mücadele eden, yol gösteren ve cesaret veren bir kişi olarak görmeleridir.

3. 1988 YILI VE DR. SADIK AHMET: SEBEP VE SONUÇLARIYLA MAHKEME SÜREÇLERİ

9 Ağustos 1986 tarihinde imza kampanyası sebebiyle tutuklanan Dr. Sadık Ahmet'in bu konu ile ilgili mahkemesinin 28 Ocak 1988 tarihinde Dedeağaç Üç Hakimli Bidayet Mahkemesi'nde olacağı duyurulmuştu. Fakat mahkeme gününden birkaç gün önce mahkemenin aynı yerde olmak şartıyla 21 Nisan 1988 tarihine ertelendiği iletildi. 29 Ocak 1988'deki Türk azınlık mensuplarının protesto mitingine yoğun katılım sağlanmasının da etkilisiyle Dedeağaç Üç Hakimli Bidayet Mahkemesi savcılığı, Dr. Sadık Ahmet'in davasının Batı Trakya sınırları dahilinde görülmesi durumunda Türk azınlıktan katılımın oldukça yoğun olacağı ve bunun mahkemenin işleyişini etkileyebileceği öngörüsünde bulundu. Bu sebeple mahkeme yerinin değiştirilmesine yönelik talebini Yargıtay'a iletti. Talep Atina'dan olumlu karşılandı ve davanın 27 Mayıs 1988 tarihinde Selanik Üç Hakimli Bidayet Mahkemesi'nde yapılması kararlaştırıldı.

3.1. Dr. Sadık Ahmet Selanik Üç Hakimli Bidayet Mahkemesinde Yargılanıyor

Burada mahkemeler arası yazışmalardaki bir ayrıntıya değinmek kanaatimizce önem arz etmektedir. 1980'lerin başından itibaren, ancak özellikle 1987 yılında GTGB ve BTTÖB davalarında Batı Trakya'daki azınlığın "Türk" kimliği, Yunanistan Yargıtay'ı tarafından reddedilmişti. Bu karardan bir yıl sonra Dedeağaç Üç Hakimli Bidayet Mahkemesi tarafından kaleme alınan yukarıda ifade edilen talep metninde, gerek Dr. Sadık Ahmet için "Türk doktor", gerekse "Batı Trakya Türk Azınlığı" ifadelerinin kullanılmış olduğu görülmektedir.[17] Talep metninde "*Bir Türk doktoru olan Sadık Ahmet'in duruşmasını izlemek üzere Batı Trakya'dan çok sayıda Türk'ün Dedeağaç'a gelip olay çıkarabileceği ihtimali…*" ifadesi yer almıştır.[18] Aynı metinde birkaç yerde "Türk" ibaresinin geçmesi, Yunan makamlarının kendi aralarındaki gizli olmayan yazışmalarında dahi[19] azınlığı "Türk" olarak tanımlayarak

16 Anonim ile mülakat, 2 Temmuz 2021.

17 Koca, *Age*, s. 81.

18 Mustafa H. Mustafa, "Dr. Sadık Ahmet'in Şahsında Yargılanan Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Davası Süresiz Ertelendi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 7-8, 1988- 1989, s. 11

19 Özellikle 1950-1970 yılları arasında Yunan makamlarının Türk azınlıkla ilgili gizli yazışmaları için Bkz. Hristos İliadis, *Trakya Tehdit Altında"; Gizli Yazışmalar*, (Çev. Lale Alatlı), Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne, 2021.

Görsel 1: Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyasına destek verdiği için yargılanan Ağrıyanpınar sakini Vacip Kanarya. (Foto City arşivi)

bu konudaki tutarsızlıklarını ve çelişkilerini yansıtmaktadır. İleriki yıllarda Yunan makamları bu ikircikli durumdan kaçınacak ve azınlık toplumunu "Türk" olarak anmaktan ciddi manada imtina edeceklerdir. Nitekim günümüzde de bu konuda imtina etmeye devam etmektedirler. Bu noktada, Dr. Sadık Ahmet'in davasına Batı Trakya Türk toplumundan yoğun katılım olacağı ile ilgili Dedeağaç savcılığının öngörüsünün oldukça isabetli olduğunu kabul etmek gerekir. 25 Ocak 1990'da, seçim kampanyalarında azınlığı "Türk" olarak adlandırdıklarından dolayı açılan davanın ilk duruşmasının yapıldığı Gümülcine Adliye Sarayı içerisinde ve önünde kadınlı-erkekli büyük bir Türk kitlesinin toplandığını, yargılanmakta olan Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'e desteğini ortaya koyduğunu hatırlamamız gerekir.[20]

27 Mayıs 1988'de Selanik Üç Hakimli Bidayet Mahkemesi'nde görülecek davaya ilişkin Dr. Sadık Ahmet'in kendi imzasıyla azınlık basınında yayınlanan 10 Mayıs 1988 tarihli bildirisinde, 29 Ocak 1988'e atıfta bulunularak azınlığın "Türk" kimliğinin kimse tarafından reddedilemeyeceğinin altı çizilerek 29 Ocak'taki mücadelenin devam ettiği ifade edilmiş ve bu minvalde Selanik'teki duruşma için Türk azınlıktan destek talep edilmiştir:

> *"Sen artık 1920'lerin azınlığı değil, 20. asrın sonunda hak aramasını bilen, güçlü, azimli ve medeni bir azınlıksın. 27 Mayıs bir defa daha senin başarın ile süslenecek ve Selanik'te Türklüğünü bir kere daha haykıracaksın… Doğup büyüdüğün, askerliğini yaptığın ülkede yabancı sayıldığını, demokrasi ve insan haklarının uygulanmadığını göstereceksin. 29 Ocak nasıl senin dirilişin ise, 27 Mayıs da senin yaşamındır…".*[21]

20 25 Ocak 1990 tarihli görüntüler için Bkz. *Doktor Sadik Ahmet'in Mahkeme Önünde Çekilen Görüntüleri*, https://www.youtube.com/watch?v=_jtTaTBI6nk&t=56s [Erişim Tarihi: 13.08.2021].

21 "Dr. Sadık Ahmet, 'Batı Trakya Türk Azınlığı' ", *Yankı*, 27 Mayıs 1988.

27 Mayıs'ta görülen davada Yunan Devleti adına bilirkişi eksikliği sebep gösterilerek yeni mahkeme tarihi olarak 22 Haziran 1988 belirlenmiştir. İmza kampanyası ile ilgili dava nihayet belirtilen tarihte saat 17:00'da görülmeye başlanmıştır. Tüm tarafların ayrıntılı bir şekilde dinlenmesi nedeniyle 24 Haziran 1988 saat 13:30'da sona ermiştir. Sonuç olarak Dr. Sadık Ahmet toplum arasındaki huzuru bozmaktan, Yunanistan'ın uluslararası düzeydeki ilişkilerini zedeleyebilecek derecede yalan haber yaymaktan ve sahte imza kullanmaktan olmak üzere toplam üç temel suçtan iki yıl ve altı ay hapis, 100.000 drahmi de para cezasına çarptırılmıştır. Ayrıca kendisine imza kampanyası kapsamında Meriç ili sınırları dahilinde yardımcı olan ve aynı ilin Arenpınar köyünde yaşayan Vacip Kanarya, aynı mahkeme tarafından 15 ay hapis ve 50.000 drahmi ile cezalandırmıştır[22]

Mahkeme süresince salonda yaşanan tüm gelişme ve tartışmalar gerek bu çalışma gerekse imza kampanayasının detayları adına ayrı önem arz ettiğinden dolayı, kısa da olsa yaşananlara değinmek yerinde olacaktır. Öyle ki, Türk azınlık mensupları bizzat mahkemeye gelerek Dr. Sadık Ahmet'e destek olmuşlardır. Mahkeme süresince orada bulunan gazeteci Mustafa H. Mustafa – ki ileriki yıllarda Dr. Sadık Ahmet ile birlikte *Balkan* gazetesini yayınlayacaklardır – davanın ilk günü yaklaşık 100 azınlık mensubunun mahkemede yer aldığını, son güne gelindiğinde bu rakamın oldukça azaldığını, buna sebep olarak da katılanların davanın bu kadar uzun süreceğini düşünmediklerinden Selanik'e hazırlıksız geldiklerini ifade etmektedir. Mahkemeye gelen bu kişilerin adliye sarayı dışında Yunan sivil polis güçleri tarafından takip edildiklerini, gerek yeme-içme için girdikleri, gerekse konakladıkları mekânlarda takibin devam ettiğini belirtmektedir.[23]

Duruşma süresince itham tanığı olarak toplam 32 Türk ve 6 Yunan devlet memuru ile birlikte savunma olarak da 8 Türk azınlık mensubunun ifadeleri dinlenmiştir. Mahkemeye çağrılan Türk itham tanıklarından tamamı Dr. Sadık Ahmet lehine görüş bildirmişler, mahkeme heyetine karakollar tarafından hazırlanan ifade metinlerine imza atmaya zorlandıklarını iletmişlerdir.[24] Önceden vermiş oldukları yazılı ifadelerin gerçek dışı olduğunu vurgulayarak, Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyasına tamamen kendi istekleri doğrultusunda katıldıklarını belirtmişlerdir. Mahkeme esnasında Dr. Sadık Ahmet'in savunma avukatlarından olan Sabahattin Emin'in *"Ev yapmanız veya inşaat izni almanız için size izin veriyorlar mı"* gibi sorularına tanıklarca *"Vermiyorlar!"* cevabının verilmesi ve sanık ile tanık azınlık mensupları arasındaki benzer diyaloglar mahkeme üyeleri tarafından hemen kesilmiştir.[25] 80 yaşın üzerinde olduğu ifade edilen bir Türk tanık da kendisinin ülkesi için düşmana karşı savaştığını ve dolayısıyla bu tip haksızlıkları hak etmediğini, mahkemenin kendisine bu haksızlıkları dile getirme fırsatı verdiğinden duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir.[26]

Yunan tanıklarının profillerine bakıldığında tümünün devlet memuru oldukları göze çarpmaktadır. Bunların arasında Gümülcine Ulaştırma Dairesi Müdürü, Gümülcine Vergi Dairesi Müdürü, İskeçe İmar ve İskân Dairesi Müdürü, Gümülcine Emniyet Müdürü, Azınlık Okulları Genel Müfettişi vd. yer almaktaydı. Dr. Sadık Ahmet'in kaleme aldığı muhtıra metninin içeriği ile ilgili konuşan bu tanıkların tamamı, yazılanların gerçek dışı olduğunu öne sürmüşler, kendi verdikleri örnek ve istatistiklerle muhtıranın muhteviyatını reddedici ifadeler kullanmışlardır. Örneğin Gümülcine Ulaştırma Dairesi Müdürü, son 20 yıldır azınlık mensuplarına ehliyet verme konusunda herhangi bir ayrımcılık

22 "Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığına Hiçbir Baskı ve Ayrım Yapılmıyormuş, Doktor Sadık Ahmet'e 30 Ay Hapis Cezası Verildi", *Akın*, 29 Haziran 1988, s. 1-2.

23 "Dr. Sadık Ahmet, Selanik'te Yargılandı", s. 8.

24 "Azınlık Hakları Yargılandı", *Yuvamız*, Sayı: 23-24, 1988, s. 8.

25 *Agm*, s. 5.

26 "Dr. Sadık Ahmet'in Şahsında Azınlık Hakları Yargılandı", *Hakka Davet*, Sayı: 72-73, 1988, s. 18.

yapılmadığını ifade etmiş ve Türklerin ehliyet alamamalarının başlıca sebebi olarak Yunan diline hâkimiyetlerinin zayıflığından dolayı yazılı trafik sınavını geçemediklerini göstermiştir.[27] Oysa Batı Trakya Türkleri ile ilgili bilimsel ve alan çalışmalarından çıkan sonuçlar, ehliyet verilmemesinin yazılı sınavdan ziyade pratik sınavdan kaynaklandığını ve yazılı sınavı geçen Türk adaylarının bu son aşamada keyfî olarak elendiğini ortaya koymuştur.[28]

Yunan tanıklar muhtırada dile getirilenlerin gerçeği yansıtmadıkları gibi toplum içerisinde huzuru bozmaya yönelik olduklarını, bölgedeki iki temel demografik unsur arasındaki birlikte yaşamı zedelediklerini, hatta Yunanistan'ın gerek ikili gerekse uluslararası seviyedeki ilişkilerini olumsuz etkileyeceklerini öne sürmüşlerdir. Bu bağlamda mahkemede söz alan Gümülcine Emniyet Müdürü Fricalas'ın ifadeleri, Dr. Sadık Ahmet'in yürüttüğü imza kampanyası ile 29 Ocak 1988 Protesto Mitingi arasındaki ilişkiye yönelik argümanı destekler niteliktedir. Fricalas, *"…Dr. Sadık'ın muhtırasında yer alan haberler Müslüman halkı huzursuz ettiği gibi 29 Ocak yürüyüşünün meydana gelmesine de sebep olmuştur…. 29 Ocak yürüyüşünde Dr. Sadık'ın çok büyük payı vardır"* demiştir. İfadesinin devamında Fricalas, bu muhtırada yazılanların Yunanistan'ın sadece komşu ülke Türkiye ile değil, tüm İslâm ülkeleri ile ikili ilişkilerini zedeleyebilir nitelikte olduklarını belirtmiştir.[29]

Söz sırası Dr. Sadık Ahmet'in savunma tanıklarına geldiğinde, özellikle 1967'de başlayan Askerî Cunta İdaresi döneminden o günlere kadar olan süreçte Türk azınlık mensuplarına yönelik birçok baskı ve ayrımcılık uygulamalarının yaşanmaya devam ettiğini ifade etmişlerdir. İskeçe Müftülüğü Başkâtibi (sonraki yıllarda İskeçe seçilmiş müftüsü) Mehmet Emin Aga söz aldığında, yıllardır sadece çoğunluk mensubu Yunanlara Türklerin taşınmazlarını satın almaları amaçlı kolay ve yüklü miktarda krediler verildiğini, genelde Türklere ait arazilerin istimlak edilmeye devam ettiğini, Türklerin pasaport almalarıyla ilgili yaşanan sıkıntı ve kısıtlamaları, Türklerin inşaat yapmalarına yönelik engellemeleri aktarmıştır.

Mehmet Emin Aga'dan sonra söz alan gazeteci (sonraki yıllarda azınlık milletvekili) İsmail Rodoplu muhtıranın içeriğinin, kendisinin ve diğer azınlık gazetecilerinin yıllardır kaleme aldıkları sorunlardan ibaret olduğunu, kendisinin bu yayınlarından dolayı *"yalan haber yapmak"* ve bunun *"toplum içerisindeki huzursuzluğu bozduğu"* sebebiyle hiç yargılanmadığını belirtmiştir.[30] Yunan mercilerinin Dr. Sadık Ahmet'in muhtırasının içeriğine yönelik iddialarının ne denli asılsız ve isabetsiz olduğunu ifade eden benzer yorumlara, dönemin farklı azınlık basın organlarında da rastlanmaktadır. On yıllardır azınlık basın organlarında bu haberlerin yapıldığına dikkat çekilip, bir kez dahi olsa kendilerinin bu *"suç"* dolayısıyla yargı önüne çıkartılmadıkları açıkça işlenmiştir.[31] Dr. Sadık Ahmet'in avukatı Sabahattin Emin de benzer ifadeler kullanmış ve muhtıradaki içeriğin ilk kez kaleme alınmış yeni bilgilerden müteşekkil olmadığını dile getirmiş, bahse konu içerikle ilgili gerek Batı Trakya'daki Türkçe ve Yunanca basından gerekse uluslararası basından örnekleri mahkeme heyetine sunmuştur.

27 "Dr. Sadık Ahmet, Selanik'te Yargılandı", s. 5-6. Mahkeme ile ilgili Yunanca gazetelerden seçkiler için Bkz. Δαμασκηνός Μητρ. Μαρωνίας και Κομοτηνής [Maronya ve Gümülcine Mitropoliti], *Η Συμβολή της Τοπικής Εκκλησίας εις την Αντιμετώπιαν των Εθνικών Προβλημάτων της Θράκης [Trakya'nın Ulusal Problemlerinin Çözümünde Bölge Kilisesinin Katkısı]*, Ιερά Μητρόπολις Μαρωνίας και Κομοτηνής [Maronya ve Gümülcine Metropolitliği Yayını], Κομοτηνή [Gümülcine], 1989, s. 132-156.

28 Ali Hüseyinoğlu, *The Development of Minority Education at the South-easternmost Corner of the EU: The Case of Muslim Turks in Western Thrace, Greece*, Sussex Üniversitesi (İngiltere), Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2012, s. 208-209; Halit Eren, Batı Trakya Türkleri, Rebel Basım, İstanbul, 1997, s. 93.

29 "Dr. Sadık Ahmet, Selanik'te Yargılandı", s. 6.

30 *Agm*, s. 7.

31 "Suç ve Ceza", *Yankı*, 9 Aralık 1988, s. 2.

Sabahattin Emin, Dr. Sadık Ahmet'in yıllardır bilinen ve yazılmakta olan sorunları tek bir metinde topladığını ifade etmiştir.

Savunma tanığı olarak birkaç kişi daha söz almış ve son olarak söz yargılanmakta olan Dr. Sadık Ahmet'e gelmiştir. Oldukça uzun olan ifadesinin, bu çalışma açısından önemli olan noktalarını kendi ağzından aktarmakta yarar vardır:

> *"Ben azınlığın bir doktoru olarak onların sorunlarıyla da ilgilenmeyi kendime bir insanlık görevi kabul ediyorum. Burada Yunanlı şahitler gerçek dışı çeşitli beyanatlarda bulundular. Verdikleri istatistiki bilgileri inkâr etmiyorum. Ancak bu istatistikler kendi isteklerine göre hazırlanmıştır. Örneğin, 300 senet verdik, tapu verdik deniyor. Fakat kaç kişinin tapu için müracaat ettiği ve kaçının tapu aldığı zikredilmiyor. Yine kaç kişinin traktör ehliyeti için müracaat ettiği kaçının bundan yararlandığı zikredilmiyor. Bugün, 1950'lerde ilkokuldayken benim okuduğum Türkçe kitapları çocuğum da okuyor. Değil okunacak halde olmaları, elle tutulacak halde bile olmayan bu kitapların varlığı, ülkemiz için dahi bir yüz karasıdır… Batı Trakya'da bugün tek [Türk] taksi şoförü bile yoktur. 5 çöpçüden başka resmi dairede çalışan kaç tane [Türk] devlet memuru vardır? Azınlık halkının kaç fabrikası vardır? Otobüs şirketlerinde kaç tane Türk ortak vardır? Kaç tane [Türk] şoför vardır? Bunlara verilecek cevaplar hep hiçtir. Biz bu imza kampanyasıyla hükümeti küçük düşürücü bir harekette bulunmadık. Tam tersine, sorunlarımızı [Yunan] Millet Meclisi'nde dile getirmeyi amaçladık. Eğer Millet Meclisi'nde sorunlarımız çözülmezse Avrupa İnsan Haklarına ve Avrupa'daki diğer çeşitli kuruluşlara başvuracağımızı söyledik. Bugün de tekrar ediyoruz…".*[32]

Sanık ve tanıkların ifadelerinin tek tek dinlenmesi sonrasında mahkeme savcısı, Dr. Sadık Ahmet'e ait muhtıradaki yazılanların hiçbirisinin mahkemede ispatlanmadığını ifade etmiş ve azınlık toplumu üzerinde bir baskı varsa eğer bu baskının Yunan idaresinden değil, kendisinin de bir parçası olduğu azınlık ileri gelenlerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Kültür ve eğitim düzeyi düşük bir toplumda, azınlığın içinden gelen bu tür baskıların sebebinin, o azınlığa mensup ileri gelenlerin liderliklerini koruması amaçlı olduğunu sözlerine eklemiştir. Dr. Sadık Ahmet'in muhtıra ve imza kampanyası ile ilgili girişiminin sebebinin azınlığın şikâyetlerini dile getirmek olduğu kadar kendi özel çıkarları için de olduğunu söylemiştir. Böylelikle Savcı, gerek Dr. Sadık Ahmet gerekse Vacip Kanarya'nın cezalandırılmasını mahkemeden talep etmiştir. Üç günlük bir dava maratonu sonunda ve 24 Haziran 1988 tarihinde mahkeme kararının okunması sonucunda Dr. Sadık Ahmet ve Vacip Kanarya hapis ve para cezalarına çarptırılmışlardır.

Mahkeme sonrasında *Batı Trakya'nın Sesi*'ne bazı demeçler veren Dr. Sadık Ahmet, verilen cezanın hukukî olmaktan çok politik bir ceza olduğunu vurgulamış ve aslında burada kendisinin nezdinde Batı Trakya Türklerinin yargılandığını ifade etmiştir.[33] Benzer bir yorum, mahkeme şahitlerinden İsmail Rodoplu'nun mahkeme sonrası çıkan gazetesinde de yer almıştır: "*İdarecilerimiz sanki karşılarında tüm bir azınlık varmış gibi her iddiayı çürütmeye çalıştılar, fakat suçlu sandalyesinde sadece bir Doktor Sadık Ahmet*".[34]

İmza kampanyasının bundan sonraki gidişatı hakkında da konuşan Dr. Sadık Ahmet, kampanyaya aynen devam edeceğini belirtmiş ve Batı Trakya Türklerine yönelik hak ihlalleri ve baskılar konusunda ulusal ve uluslararası platformlarda haykırmayı sürdüreceğinin altını çizmiştir. Mahkeme

32 "Dr. Sadık Ahmet, Selanik'te Yargılandı", s. 8.

33 *Agm*, s. 9.

34 "Cezalandılar", *Gerçek*, 30 Haziran 1988, s. 1-2.

sonrası mücadele azminin daha da perçinlendiğini ifade eden Dr. Sadık Ahmet, Selanik'teki mahkemenin kendisine şahitlik edenlerin ifadelerini dikkate almadığını ve sundukları belgelerin değerlendirilmediğini sözlerine eklemiştir. Ayrıca, kendisinin başlattığı ve Türk azınlık toplumunun destek verdiği bu kampanyanın ne denli ses getirdiğini ifade eden Dr. Sadık Ahmet, farklı bir imza kampanyasının Türk azınlığın ileri gelenleri tarafından başlatılmasını önermiştir.[35]

3.2. İstinaf: Dr. Sadık Ahmet Selanik'te Yargılanmaya Devam Ediyor

24 Haziran 1988 tarihinde verilen karara itiraz edilmesi sonucunda imza kampanyası ile ilgili dava istinafa taşınmış ve dava yaklaşık altı ay sonra aynı şehirde yer alan Selanik İstinaf Mahkemesi tarafından 20 Aralık 1988 tarihinde görüşülmüştür. Mahkemenin başlaması sonrasında savcının yapmış olduğu açıklama, mahkemenin o günkü seyrini belirler nitelikteydi. Yunan memuru olan itham şahitleri, kötü hava şartlarını ileri sürerek mahkeme salonunda hazır bulunmamışlardı. Şahitlerden bazıları görev gereği Atina'da iken, biri sağlık sebebiyle Gümülcine'de kalmış, bir diğeri de işlerinin yoğunluğunu sebep olarak sunmuştu. Bu sebeple savcı davanın süresiz olarak ertelenmesini talep etmiş ve mahkeme de aynı doğrultuda nihaî kararını vermiştir.[36]

Her iki mahkeme süreci derinlemesine ve farklı yönleriyle analiz edildiğinde istinaf mahkemesinin altı ay önce görülmüş olan mahkeme ile arasında bazı önemli farklılıklar görülmektedir. İstinaf mahkemesi esnasında ilk olarak Türk azınlık, mahkemeye katılım konusunda kolektif ve organize hareket etmiştir. İlk mahkemede duruşmaya katılan azınlık mensubu sayısı en fazla 150 iken, ikincisine çetin kış şartlarının getirdiği zorluklara rağmen büyük bir kısmı gençlerden oluşan yaklaşık 1500 Türk katılmıştır.[37] Sabah Adliye Sarayı önünde hazır bulunarak Dr. Sadık Ahmet ve Vacip Kanarya'yı yalnız bırakmadıkları gibi, aslında imza kampanyasındaki muhtıranın içeriğini desteklemişlerdir.

İki mahkeme süreci arasındaki bir diğer fark, azınlığın en tepe karar alma organı olan "Batı Trakya Azınlık Yüksek Kurulu"nun, Dr. Sadık Ahmet'in kendi inisiyatifi ile başlatmış olduğu ve kısa bir zaman içerisinde Türk azınlık toplumunun desteğini kazanan imza kampanyasına açık desteğinin artmasıdır. 23 Kasım 1988 tarihli Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı Yüksek Kurulu adına Batı Trakya Türk Azınlığı Yürütme Komitesi tarafından kaleme alınan duyuruda, 20 Aralık 1988 tarihinde Dr. Sadık Ahmet'in yargılanacağı dava hakkında görüşüldüğü ifade edilmiş ve bahse konu davanın bir azınlık davası olduğunun oybirliği ile kabul edildiği ifade edilmiştir. Yüksek Kurul'da tartışılan ve kabul edilen önerilerin tahakkuk edilmesi adına bir yürütme komitesi kurulmuş ve bu komitenin Türk azınlığa duyurulması adına bir karar metni kaleme alınmıştır.[38] Bu metinde yer alan ifadeler, Türk azınlığın en tepe karar alma organı olan birimin imza kampanyası ve Dr. Sadık Ahmet'e olan desteğini en açık bir şekilde göstermesi açısından önem arz etmektedir. Bahse konu duyuru dönemin neredeyse tüm azınlık gazete ve dergilerinde yer almış, 20 Aralık'ta görülecek davanın Dr. Sadık Ahmet'in davası olmadığı, *"Bidayette mahkûm edilen Batı Trakya Müslüman*

35 "Dr. Sadık Ahmet, Selanik'te Yargılandı", s. 9.

36 "20 Aralık'ta Bütün Batı Trakyalının Kalbi Selanik'te Attı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 7-8, 1988- 1989, s. 18.

37 Mustafa H. Mustafa, *Agm*, s.12 ; "Dr. Sadık Ahmet'in Şahsında Mahkum Edilen Batı Trakya Türk Müslüman Azınlığının Thessaloniki'de İstinaf Mahkemesi Belirsiz Bir Tarihe Ertelendi", *Akın*, 26 Aralık 1988, s. 1.

38 "Batı Trakya Azınlık Yüksek Kurulu Adına Yürütme Komitesinin Duyurusu", *Gerçek*, 14 Aralık 1988, s. 2.

Görsel 2: İskeçe Karaköy Türk Mezarlığına saldırı 9 Mart 1989. (Hakka Davet dergisi arşivi)

Türk azınlığının yasal, anayasal, uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan ve insanlık haklarının davası" olduğu manşetlerden duyurulmuştur.[39]

23 Kasım 1988 tarihli duyuru metninde Dr. Sadık Ahmet'in Müslüman Türk azınlığı mensuplarına yönelik baskı ve ayrımcılıkları Yunanistan ve dünya kamuoyuna duyurmak üzere bir imza kampanyası başlattığı, yaklaşık 15.000 imzaya ulaşıldığında tutuklanıp adalete sevk edildiği ifade edilmiştir. Haziran ayındaki Yüksek Kurul toplantısında, bireysel olarak Dr. Sadık Ahmet'in başlattığı imza toplama kampanyasının direkt olarak Türk azınlığı ilgilendirmesi sebebiyle artık bunun bir *"Azınlık Davası"*na dönüştüğüne yönelik alınan prensip kararı 23 Kasım'daki toplantısında yinelenmiş ve 20 Aralık'ta görülecek davada tüm azınlık mensuplarının bulunmaları talep edilmiştir. Yüksek Kurul'a göre burada Dr. Sadık Ahmet'in şahsında Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı yargılanacaktır.[40] 20 Aralık'taki mahkeme öncesinde bu duyuru, tek başına çıktığı bu imza kampanyasında Dr. Sadık Ahmet'e azınlık kurum ve kuruluşlarının tam destek olacaklarının önemli bir göstergesidir. Artık Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyası başlangıcındaki yalnızlığı son bulmuş, ferdî olarak başlayan mücadelesi 1988 itibariyle artık bir azınlık davasına dönüşmüştür.

39 "Soydaş! 20 Aralık'ta Thessaloniki'de Görüşülecek Dava Dr. Sadık Ahmet'in Davası Değildir! Bu Dava, Bidayette Mahkum Edilen Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Yasal, Anayasal, Uluslararası Andlaşmalardan Kaynaklanan ve İnsanlık Haklarının Davasıdır!", *Akın*, 12 Aralık 1988, s. 1.

40 Fehim Kelahmet, *Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu, Yürütme Komitesi, Danışma Kurulu Belgeleri (1984-2005)*, BTTADK Yayınları, Gümülcine, 2006, s. 27, 45.

Dr. Sadık Ahmet ve imza kampanyasına Türk azınlık ve ileri gelenlerinden gelen desteğin yanında, 20 Aralık 1988 tarihinde görülecek davaya Yunanistan dışından da ilginin arttığı görülmektedir. Uluslararası Azınlıkları Koruma Komisyonu Başkanı Dr. Hans Heltmann ve Uluslararası Af Örgütü Cenevre Temsilciliğinden Helena Cooli Atina'ya havayolu ile ulaşmış, fakat kötü hava şartlarından ötürü Selanik Havalimanı'nın kapalı olması hasebiyle davaya katılamamışlardır.[41] Almanya'daki Batı Trakya Türk Dernekleri Federasyonu da duruşmadan birkaç gün önce, 17 Aralık 1988 tarihinde, Frankfurt'ta bir yürüyüş düzenlemiştir. Yaklaşık 2000 kişinin katıldığı ve Frankfurt'taki Yunanistan Konsolosluğu'na siyah bir tabutun bırakıldığı yürüşte konuşan dönemin Federasyon Başkanı Cafer Alioğlu, Batı Trakya'daki temel insan haklarından bahsetmiş, Yunanistan'daki bu ihlallerin sona ermesi adına Avrupa'dan yardım talep etmiştir.[42] Anavatan Türkiye tarafından da imza kampanyasının dava süreci yakından takip edilmiştir. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği 16 Aralık 1988'de bir basın toplantısı düzenleyerek kamuoyuna son gelişmeler hakkında bilgi vermiş ve ayrıca bir protesto yürüyüşü tertip etmiştir. Bunun yanında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan iktidar ve muhalefet partilerinden toplam 128 milletvekili tarafından imzalanan bir mektup, dönemin Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu'ya gönderilmek üzere Yunanistan Büyükelçiliği'ne verilmiştir.[43]

SONUÇ

1985-1986 yıllarındaki imza kampanyası ve 25 Eylül 1987'de "Demokrasi ve İnsan Hakları Kolokyumu"nda bildiri dağıtması sonrasında Dr. Sadık Ahmet'in ismi Meriç ve Karasu nehirleri arasındaki bölgede yaşayan tüm Türk azınlık fertleri tarafından öğrenilmiştir. Yunan idaresinin hak ihlalleri konusunda hiçbir Batı Trakya Türk toplumu ferdinin sesinin gür çıkamadığı bir dönem ve ortamda, bizzat kendisine yönelik uygulamaları dahi dile getirmeye çekindiği bir konjonktürde cesaretli ve özgüveni yüksek Dr. Sadık Ahmet, azınlığın sorunlarını yüksek sesle dile getirerek ulusal ve uluslararası düzeyde en tepe noktalara kadar iletmeye çalışmıştır. Dr. Sadık Ahmet'in bu yönde atmış olduğu adımlar Türk azınlık fertlerinin geleceğe dair umutlar beslemelerine, ayrımcılıktan ve hak ihlallerinden arındırılmış bir Batı Trakya hayali kurmalarına yol açmıştır.

Bu başlık altında ele almış olduğumuz imza kampanyası, Dr. Sadık Ahmet'in insan hakları ve demokrasi savunuculuğu ile Batı Trakya Türk toplumunun lideri olma yolunda çok önemli bir kavşak özelliğine sahiptir. Fakat şu hususu da eklemek gerekir ki, Batı Trakya'da Türk azınlık halkının Dr. Sadık Ahmet'e ilgi ve desteğinin artması, başta bölgede yaşayan Yunanlar olmak üzere, aslında genel olarak Yunan toplumunda kendisine karşı olumsuz düşünce ve önyargılarını da beraberinde getirmiştir. Yunanlar tarafından Dr. Sadık Ahmet'e isnat edilen aşağılayıcı ve ırkçılık derecine varan ayrımcı sıfatlar, gerek mahkeme süreçlerinde ve Yunan medyasında kendisine yönelik haberlerde, gerekse Yunan devlet makamları ile münasebetlerinde milletvekili olduğu dönemlerde dahi karşısına çıkmıştır.

41 "Selanik'te Azınlığımızın Yargılanması Süresiz Ertelendi", *Yuvamız*, Sayı: 29, s. 5.

42 Alioğlu, *Batı Trakya Davası'nın Avrupa Cephesi 1982-1994*, s. 353.

43 "20 Aralık'ta Bütün Batı Trakyalının Kalbi Selanik'te Attı", s. 15-17.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Alioğlu, Cafer, *Batı Trakya Davası'nın Avrupa Cephesi 1982-1994,* (Ed. Feyyaz Sağlam), 1988.

Alioğlu, Cafer, *Dünden Bugüne Batı Trakya*, Dizayn Ofset, Bursa, 2005.

Δαμασκηνός Μητρ. Μαρωνίας και Κομοτηνής [Maronya ve Gümülcine Metropoliti], *Η Συμβολή της Τοπικής Εκκλησίας εις την Αντιμετώπισιν των Εθνικών Προβλημάτων της Θράκης [Trakya'nın Ulusal Problemlerinin Çözümünde Bölge Kilisesinin Katkısı]*, Ιερά Μητρόπολις Μαρωνίας και Κομοτηνής [Maronya ve Gümülcine Metropolitliği Yayını], Κομοτηνή [Gümülcine], 1989.

Eren, Halit, *Batı Trakya Türkleri*, Rebel Basım, İstanbul, 1997.

İliadis, Hristos, *Trakya Tehdit Altında; Gizli Yazışmalar*, (Çev. Lale Alatlı), Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne, 2021.

Kelahmet, Fehim, *Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu, Yürütme Komitesi, Danışma Kurulu Belgeleri (1984-2005)*, BTTADK Yayınları, Gümülcine, 2006.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

Makale ve Bildiriler

Ahmet, Sadik, "Grievances and Requests of the Turkish-Moslem Minority Living in Western Thrace", *Turkish Review Quarterly Digest*, Cilt: 3, Sayı: 15, 1989, ss. 37-44.

Süreli Yayınlar (Gazete ve Dergiler)

Akın
Balkan
Batı Trakya'nın Sesi
Gerçek
Hakka Davet
Trakya'nın Sesi
Yankı
Yuvamız

Tezler

Hüseyinoğlu, Ali, *The Development of Minority Education at the South-easternmost Corner of the EU: The Case of Muslim Turks in Western Thrace, Greece*, Sussex Üniversitesi (İngiltere), Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2012.

İnternet Kaynakları

Αμαλία Φλέμινγκ: Η Παθιασμένη Ελληνίδα Αγωνίστρια [Amalia Fleming: Tutkulu Bir Yunan Mücadeleci], 26 Şubat 2017, https://www.enallaktikos.gr/Article/31796/amalia-flemingk-h-pathiasmenh-ellhnida-agwnistria-, [Erişim Tarihi: 18.05.2021].

Doktor Sadik Ahmet'in Mahkeme Önünde Çekilen Görüntüleri, https://www.youtube.com/watch?v=_jtTaTBI6nk&t=56s [Erişim Tarihi: 13.08.2021].

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Anonim ile mülakat, 2 Temmuz 2021.

GÜVEN LİSTESİNİN TESİSİ VE DR. SADIK AHMET'İN İLK MİLLETVEKİLLİĞİ

Özer HATİP*

GİRİŞ

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun doğal lideri olarak kabul görmüş müstesna bir şahsiyettir. Batı Trakya özelinde başlattığı hak arama mücadelesi Türk Dünyası genelinde cevap bulmuş bir mücadelecidir. Dr. Sadık Ahmet'in siyaset arenasına çıkışı Batı Trakya Türk tarihinde bir dönüm noktası oluşturur. Çünkü Batı Trakya davası, Dr. Sadık Ahmet'ten sonra hiçbir kesim için eskisi gibi olmamıştır. Bu başlık altında ele alınacak konular, Batı Trakya Türklerinin bağımsız siyaset arayışları ve Dr. Sadık Ahmet'in ilk kez Batı Trakya Türk siyaset arenasında adından söz ettirmeye başladığı 1989 yılında kurulan bağımsız GÜVEN listesinin oluşumudur. Azınlık siyasî tarihinde önemli bir mil taşı olan bu oluşum, devamında Dr. Sadık Ahmet'in bağımsız milletvekili olarak Yunan Parlamentosuna girmesi ve ilk milletvekilliği sürecindeki siyasî faaliyetleri ele alınarak 5 Kasım 1990 tarihinde tekrar genel seçim ilan edilmesi ile bölümümüz son bulacaktır. Çalışmamız Dr. Sadık Ahmet'i merkeze alarak, Batı Trakya Müslüman Türklerinin siyasî ve sosyoekonomik tarihinin aktarılmasını ve analizini içerir.

1. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRKLERİNİN SİYASÎ TARİHÇESİ

Batı Trakya Müslüman Türklerinin siyasî tarihine bakıldığında ilk kez 93 Harbi'nden, yani 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra bağımsız siyaset üretilmeye başlandığı görülür.[1] Bundan sonraki sayısız askerî ve siyasî badireler, burada yaşayan ve her zaman nüfus olarak çoğunluğu oluşturan Müslüman Türk toplumunu 1923 Temmuz ayında imza edilen Lozan Anlaşması'yla Yunanistan Krallığı içerisinde azınlık durumuna getirmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan Lozan Antlaşması'na kadar geçen süredeki siyasî faaliyetler analiz edildiğinde, bölge Türklerinin daima Osmanlı Devleti ile birleşme yönünde siyaset yaptıkları, bunun mümkün görünmediği zamanlarda ise bağımsız devlet ilan ederek kendi özerk teşkilatlarını oluşturdukları görülür.[2] Türklerin siyasî mücadelesi, ana vatan ile birleşme veya bağımsız yönetim haline gelme eğilimini daima koruduğundan, Batı Trakya bölgesini kontrol altına almak isteyen güçler, her zaman buradaki Türk nüfusu seyreltme

* Uzman, ozerchatip@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1858-2689.

1 1877-1878 yıllarından bahsedilirken, Batı Trakya'yı bugün bilinen coğrafî alandan farklı olarak, daha geniş bir saha içerisinde, düşünmek gerekir. Edirne Vilayeti'nin bir bölümü olan ve Garbî Trakya olarak anılan saha, Adalar Denizi ve Balkan Sıradağları arasındaki alanı kapsamaktaydı ve Rus-Bulgar saldırıları karşısında bütün olarak hareket etmekteydi. Bkz: Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Millî Mücadele*, Cilt: 1, 3. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 1992, s. 19-41; Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015, s. 5-6.

2 Bkz. Ömer Turan, *Rodop Türklerinin 1878 Direnişi*, TTK Basımevi, Ankara, 2000; Cemal Kutay, *1913 de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, Ercan Matbaası, İstanbul, 1962; Kemal Şevket Batıbey (Mehmet Arif), *Batı Trakya Türk Devleti (1919-1920)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1979.

politikası yürütmüşlerdir. İşte Batı Trakya bölgesinin siyasî tablosu uzun yıllar boyunca bu iki basınç arasındaki mücadeleye sahne olmuştur. Lozan Antlaşması'nın ise bu dengeyi Türkler bakımından değiştiren bir unsur olarak ortaya çıktığı görülür.[3] Bu antlaşma Batı Trakyalı Türkleri, İstanbul'da yaşayan Ortodoks Rum[4] cemaati ile karşılıklı olarak mübadele dışı bırakıyor ve o zamanın şartlarına göre eşit vatandaşlık haklarının yanı sıra özerk azınlık haklarına da sahip olan bir sistem organize ediyordu.[5] Yani bölge Türkleri, uzun yıllardır mücadelesini verdikleri topraklarda kalıyor, aynı zamanda bu antlaşma hükümlerince koruma altına alınıyordu.[6] Ortaya çıkan bu yeni sistemin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce (TBMM) de kabul edilmesi ile bölge Türkleri için azınlık statüsünde yeni bir yaşam başlamış oldu. Diğer bir pencereden bakıldığında ise, aslında Misak-ı Millî sınırları içerisinde yer alan bu sahanın çok rahat bir şekilde ana vatana dâhil edilebileceği halde neden geri adım atıldığı sorusu akla gelir. İki ülkenin içerisinde karşılıklı olarak bırakılmış azınlıklara bakıldığında akla gelen diğer bir soru, yeni koşulların bölgede tarım ve hayvancılık üzerine bir sosyoekonomik hayat süren Türklere mi, yoksa İstanbul'da ticaretle uğraşan ve ana kiliseleri burada bulunan Rumlar için mi avantaj sağladığıdır? Böyle ele alındığında Lozan'ın Batı Trakya Türkleri için bir kazanç mı yoksa kayıp mı olduğu hala en ateşli tartışma konularındandır.

Lozan Antlaşması, Batı Trakya tarihinde yeni bir siyasî mücadelenin başlama noktasını teşkil eder. Türkler artık eski siyasî eğilimlerini terk etmişler ve bünyesine dâhil oldukları yeni devlet içerisinde onun kanunlarına ve uluslararası antlaşmalara uygun olarak yeni bir siyasî politika geliştirmişlerdir. Bu siyasî değişimin en önemli yardımcısı ise hala takipçisi oldukları Anadolu topraklarında yükselen Türkiye Cumhuriyeti ve inkılâplarıdır.

O dönemin Yunanistan'ına bakıldığında, krallıkla yönetilen ve demokratik kurumları çoğu zaman darbelerle yıpratılan ve içerisinde bitmek bilmeyen bir "Hellen kimdir?" kavgası süren bir devlet görülmektedir.[7] Batı Trakya Türklerinin, Lozan sonrası siyasî yönelimleri ve değişimleri Anadolu odaklı gelişmiştir. Yunanistan'da Bizans döneminin resmî tarih anlatımında yer alıp almayacağı ve buna paralel olarak çocuklarına mitolojik Hellen isimleri mi yoksa Ortodoksluğun yüce azizlerinin isimleri mi koyulacağı tartışılırken, Batı Trakyalı Türkler arasında ise fes mi yoksa şapka mı takılması gerektiği veya eğitim kurumlarında eğitimin Arap harfleriyle mi yoksa "Yeni Türk Alfabesi"yle mi yapılması gerektiği tartışmaları yapılmaktadır. Türkiye'de Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde gerçekleştirilen inkılâplar, daima bölgedeki Türklerin yakından takip ettikleri ve kendilerine rehber edindikleri unsurlar olmuşlardır. İşte bu atmosferin bir getirisi olarak Batı Trakya Türklerinin siyasî ve politik kabiliyet düzeylerinin, bölgedeki diğer etnik unsurlardan daha farklı ve ileri bir hal aldığı söylenebilir. Eğer bu yeni siyasî atmosferin önderliğini yapan düşünürler, entelektüeller veya azınlığın önde gelen şahsiyetleri çeşitli vesilelerle bölgeden sınır dışı edilmemiş veya göç ettirilmemiş olsaydı, Batı Trakya Müslüman Türklerinin sosyokültürel görünümünün bugünden çok daha farklı olabileceği tezi çok rahat bir şekilde ortaya atılabilir. Bir yanıyla genç bir cumhuriyette gerçekleştirilen ilerleme hamleleri, diğer yandan kadim Yunan öğretisi ile şekillenmiş Batı'daki ilerleme hamleleri bu topluluğa

3 Bkz. Şerafettin Turan, "Lozan Antlaşması", *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 27, Ankara, 2003, s. 214-217.

4 Yazımızda Ortodoks olan Yunanca konuşan Osmanlı tebaası "Rum", Yunanca konuşan Ortodoks Yunanistan vatandaşı ise "Yunan" kelimesi ile anılmıştır. Rumlar ve Yunanların iç içe geçtiği durumlarda "Hellen" sözcüğünü tercih edilmiştir.

5 Bkz. "Lozan Sulh Muahedenamesi", *Düstur: Üçüncü Tertip. V/11*, Necmi İstikbal Matbaası, İstanbul, 1931, s. 36-42.

6 Bkz. Turgay Cin, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği*, Orion Kitabevi, Ankara, 2009, s. 19-23; 49-114; Turgay Cin, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: XI, Sayı: 1, 2009, s. 147-179.

7 Bkz. Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 11-18, 41-54, 69, 107-108, 127-128.

muazzam kazançlar sunabilirdi. Bahse konu bu potansiyel kazanımların edinilememesinin başlıca sebepleri ise Yunanistan'ın darbeler, cuntalar ve iç savaş sebebiyle kendi içerisinde bir türlü olağan ve sürekliliği korunan düzeni kuramamış olması ve Balkanların en yıkıcı hastalığı olan diğer etnik topluluklara karşı düşmanca tutumlar sergilenmesi hastalığına yakalanmış olmasıdır. Özetle, Lozan sonrası Batı Trakya Türk azınlığına bakıldığında, inişler ve çıkışlarla daima dengesiz bir düzen içerisinde oluşturulmaya çalışılan sosyokültürel hayat, darbeler ve cuntalarla şekillenen bir siyasî süreç görülür. Batı Trakya'daki azınlık mensupları bazı dönemlerde Yunanistan içerisinde "Türk" kimliği ile yaşayan saygın vatandaşlar olarak kabul görürken, bazı dönemlerde ise Yunan Devleti içerisindeki yıkıcı unsurlar[8] olarak görülmüşlerdir.

Bahsedilen siyasî dengesizliğin en son örneği, 1967 yılında Yunanistan'ın demokratik hayatını askıya alarak[9] uluslararası toplumdan soyutlanmasına sebep olan,[10] cunta yönetiminde (Albaylar Cuntası) görülür. Daha 10 yıl gibi bir süre önce, azınlık eğitim müesseselerinin tabelaları ve eğitim müfredatı Türk kültürüne uygun olarak düzeltilmişken, yeni gelen askerî yönetim okul tabelalarındaki "Türk" ifadesini "Müslüman" olarak değiştirmeyi uygun görmüştür. Türkiye ile ikili ilişkilere paralel olarak değişmeye başlayan azınlığa yönelik siyaset, bu antidemokratik askerî cunta yönetimi ile artık yok edici bir siyaset anlayışına bürünmüştür. İnsan hakları bir yana, azınlık bireyleri artık düşman unsurlar olarak görülmeye başlanmış, ülke için potansiyel tehlike ilan edilmişlerdir. Büyük devletlerin imza koydukları uluslararası antlaşmalarla kanunlar ve ülkedeki eşit vatandaşlık hakları tamamen yok sayılarak girişilen bu siyasî baskı, yukarıda bahsedilen siyasî ve sosyokültürel ilerleme fırsatının en acımasız yok edicisi olmuş ve Batı Trakya Müslüman Türkleri bu cunta sonrası hiçbir zaman ne siyasî, ne de sosyokültürel olarak eski pozisyonlarına geri dönememişlerdir.

1967 de yönetimi ele geçirip 7 yıl tüm demokrasi ve insan hakları ile ilgili unsurları parçalayıp yok eden Albaylar Cuntası'nın bertaraf edilip, 1974 yılında "Metapolitevsi",[11] yani siyasî değişim ilan edildiğinde Batı Trakya Müslüman Türk toplumu için de yeni bir siyasî süreç başlamıştır. Bu tarihe gelindiğinde hem nüfus olarak azalmış, hem ekonomik olarak çökmüş, hem de bünyesindeki neredeyse tüm ilerici ve entelektüel siyasetçi ve önderlerini kaybetmiş bir azınlık toplumu söz konusudur. Bu gerçekler çerçevesinde azınlık toplumunun demokratikleşme sürecinde birinci önceliği, kendi içerisinden yeni entelektüel ve liderler ortaya çıkararak yeni bir siyaset üretmek, sonrasında ise bu yeni liderler önderliğinde siyasî ve ekonomik olarak kalkınmak olmuştur. İşte bu sürecin bir sonucu olarak adı ilk kez 1985 yılında duyulmaya ve 1989 yılında artık tamamen azınlığın lideri olarak anılmaya başlayan Dr. Sadık Ahmet siyaset sahnesine çıkmıştır.

Yunanistan tarih yazımında 1974 ve 1990 yılları arasındaki yıllar, Yunanistan'da demokrasisinin ve halkçılığın güçlendiği yıllar olarak tarif edilir. Bu süreçte Albaylar Cuntası döneminde etkisizleştirilen demokratik düzen tekrar tesis edilmeye başlanmış, "apohuntopiyisi" yani "cuntasızlaştırma" politikası ile devlet ve özel kurumlardaki askerî cuntanın işbaşına getirmiş olduğu kişiler ve

8 "Yunan Basınında Batı Trakya Türk Azınlığını Hedef Alan Düşmanlık Kampanyası Şiddetleniyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 7-8, 1988-1989, s. 21-23; Nilüfer Erdem, "Mehmet Hilmi'nin Yeni Adım Gazetesi'nde Batı Trakya Türklerinin Yeni Türk Alfabesi'ne Geçmesi İçin Verdiği Mücadele", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2, 2012, s. 164-171.

9 Απόστολος Ε. Βακαλόπουλος [Apostolos E. Vakalopulos], *Ιστορία τού Νέου Ελληνισμού [Çağdaş Yunanların Tarihi] 1204-1985*, Εκδόσεις Βανιάς [Vanias Yayınları], Thessaloniki [Selanik], 2005, s. 454-461.

10 Bkz. M. Murat Hatipoğlu, "Soğuk Savaş Yıllarında Yunanistan", *Balkanlar El Kitabı II.*, (Der. Osman Karatay & Bilgehan A. Gökdağ), Çorum/Ankara, 2007, s. 405-407.

11 Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

işbirlikçileri saf dışı edilmeye başlanmıştır.[12] Ancak ülkenin her yanında ve her kurumunda girişilen demokratikleşme düzenlemelerinin Batı Trakya azınlığının gasp edilen bireysel ve kurumsal haklarını kapsamadığı görülür. Mesela Türk vakıflarının yönetimi aynı kadro olarak tutulmuş, yasak bölge uygulaması kaldırılmamıştır. Yunanistan yönetiminin bu politikasının sebepleri hakkında pek çok değerlendirme yapılmıştır. Lozan'a rağmen bölgenin tamamen Türk nüfustan arındırılması politikası güdüldüğü bu değerlendirmelerin başında gelmektedir. Diğer taraftan ise Yunanistan'ın bu politikasının sebebi olarak Türkiye'nin 1974 yılındaki Kıbrıs çıkarması, Türk hükümetinin 1976 yılında Sismik 1 adlı gemiyi sondaj için Adalar Denizi'ne göndermesi ve 1983'te Kuzey Kıbrıs'ta Türk Cumhuriyeti ilan edilmesi gösterilmektedir. Azınlığa yönelik yanlış ve tabii ki antidemokratik olan bu tutum, aslında azınlığın beklemediği bir siyasî tutum olmuştur. Ülkenin her yerine hâkim olan demokratikleşme hamlelerinin azınlığa neden uygulanmadığı bugün de tam olarak açıklığa kavuşmuş değildir.

Öte yandan bu antidemokratik uygulamalarla yüzleşen azınlık, bu defa haklarını geri almak mücadelesi üzerine bir siyaset oluşturmak zorunda kalmıştır. Aslında Batı Trakya Türklerinin problemlerinin, kendilerine sadece uluslararası ve ulusal haklarının verilmesi ile çözülmesi mümkündür ve bu çok basit ve bir o kadar da zorunludur. Haklarının azınlığa verilmemesi üzerine bu günlere kadar gelen bir siyasî mücadele başlatan Türklerin, yapılan haksızlıklara ilk toplumsal tepkisi 29 Ocak 1988 tarihindeki protesto eylemleriyle olmuştur.

2. 29 OCAK 1988, MİLLÎ DİRENİŞ GÜNÜ

Her topluluğun tarihlerinde simge halini almış günler vardır. Batı Trakya Müslüman Türkleri için bu gün 29 Ocak'tır. Gerek 29 Ocak 1988 yılındaki azınlığın gerçekleştirdiği hak arama yürüyüşü ile gerekse 29 Ocak 1990 tarihindeki azınlık karşıtı şiddet olaylarına karşı azınlığın vakur duruşu ile bu gün simgeleşmiştir. Bugün "Millî Direniş Günü" olarak anılan bu simgesel günde gerçekleşmiş olan hadiseler, azınlığın siyaseten geldiği noktayı ve siyasî olgunluğunu göstermesi açısından önemlidir.

1988 yılının ilk günlerine gelindiğinde, azınlık bireylerinin kendilerini ve topluluklarını yoğun baskı altında hissettikleri görülür. 1974 yılından beri bir türlü cunta öncesi düzeye çıkartılamayan haklarının mücadelesini sürdüren azınlık, yeni bir sorunla karşılaşır. Bu seferki sorun, azınlığın doğrudan etnik aidiyetinin sorgulanması ve bu sorgulamanın devletin üst kurumlarından gelmesidir. 19 Kasım 1987 tarihinde Yunan hükümet sözcüsü olan Rumbatis, basına verdiği beyanatta Batı Trakya'da Türk azınlığın bulunmadığını söyleyerek, *"Yunanistan'da yaşayan Müslüman azınlık dinî ve siyasî hürriyetlerden bütünüyle faydalanmaktadır. Ayrıca 1922 yılında Yunanistan'da yaşayan Müslüman azınlığın sayısı 86 bin iken, bugün bu rakam 120 bine ulaşmıştır"*[13] demekteydi. Bu beyan, üst düzey bir yönetici tarafından dile getirilmesi açısından bir ilk olmakla beraber, azınlık bireylerinin etnik hassasiyetini hedef alması açısından da kabul edilemez olarak karşılandı. Bunun hemen akabinde, 6 Ocak 1988 tarihinde, Batı Trakya'da bulunan azınlık sivil toplum kuruluşlarının isimlerinde "Türk" ibaresi bulunmasından dolayı, Yargıtay tarafından kapatılma kararının verildiği açıklandı. İşte bu iki vaka azınlık tarafından doğrudan etnik kimliklerine yapılmış saldırılar olarak görüldü ve azınlığın siyasî mücadelesi başka bir boyut aldı. Bu noktadan sonra azınlığın hak arama mücadelesine, kimliğinin inkârına karşı mücadele de eklendi.

12 Clogg, *Age*, s. 207, 213.

13 "Batı Trakya'da Türklük ve Türk Varlığı İnkâr Edilemez: Skandal", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 2, 1988, s. 14.

1974 yılından beri haklarını geri almak için mücadele eden, ancak almak bir yana daha katı yasaklamalarla karşılaşan azınlık için artık demokratik protesto haklarını kullanma zamanı gelmişti. Yapılacak protesto eylemlerinin dünya çapında ses getirmesi hedeflendiğinden, en uygun tarih olarak 29 Ocak 1988 tarihi seçilmişti. Çünkü 30 Ocak tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Turgut Özal ile Yunanistan Cumhuriyeti Başbakanı Andreas Papandreu, İsviçre'nin Davos kentinde bir görüşme yapacaklardı. Azınlık siyasetçilerine göre bu görüşmeden önce tertiplenecek bir gösteri, iki ülkenin en üst düzey yetkililerinin dikkatini azınlığın vaziyetine çekmek için doğru olacaktı.[14] Bu düşünceler ile azınlık siyasetçileri ve önde gelenleri 24 Ocak tarihinde İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi başkanlığında, Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu olarak bir toplantı düzenlediler. Dr. Sadık Ahmet'in de katılımcılar arasında olduğu kurul; azınlığın genel katılımıyla gerçekleşecek bir yürüyüşün düzenlenmesini, dış ülkelere bir kınama metni gönderilmesini, protesto olarak Türk çocuklarının aileleri tarafından üç gün okullara gönderilmemesini ve karşılaşılan hak ihlallerini Avrupa mahkemesine götürmeyi kararlaştırdı. Bu kararları hayata geçirmek üzere de bir yürütme kurulu belirlendi. Yürütme kurulu da vakit kaybetmeden bir toplantı yaparak demokratik usuller içerisinde gerçekleştirilecek protesto eylemlerini aşağıdaki bildiri ile tüm kamuoyuna bildirdi:

"Batı Trakya Türk Azınlığı Yüksek Kurulu'nun oybirliği ile seçtiği yürütme kurulu, 26 Ocak 1988 tarihindeki toplantıda aşağıdaki kararları oybirliği ile almıştır:

1. *Türklüğümüzü inkâr eden bu kararları, Lozan Antlaşması'na imza eden garantör devletlere bildirmek.*
2. *Uluslararası demokratik ve insan hakları ile ilgili kuruluşlara Türklüğümüzü yok etmek isteyen idarecilerimizi şikâyet etmek.*
3. *İslâm ülkeleri temsilcilerine ve kuruluşlarına bugün milliyetimiz, yarın dinimize kastedecek bu şoven zihniyeti ve kararı duyurmak.*
4. *29 Ocak Cuma günü, Cuma Namazı'ndan sonra Gümülcine Eski Camii'nden yürüyüş düzenlemek.*
5. *Tüm azınlık okulları öğrencilerinin 1, 2, 3 Şubat günleri okullara gitmemesi.*
6. *İşbu duyurumuzun Türklüğümüz adına tüm azınlık basınında yayınlanması ricasıyla*

Batı Trakya Türk Azınlığı
Yüksek Kurulu Yürütme Komitesi"[15]

Bu hadisenin önemli yanı azınlığın her kesiminden isimleri bir araya toplamış olmasıdır. Bugüne kadar pasif siyaset taraftarı kişiler bile bu protesto kararlarını desteklemişlerdir. Siyaset üstü olarak görüldüğü anlaşılan bu eylem belki de uzun yıllar sonra ilk kez tüm azınlık camiasını bir araya toplamıştır. Diğer yandan Batı Trakya Türklerinin de çok kısa bir süre sonra başını Dr. Sadık Ahmet'in çekeceği, daha cesur ve uluslararası ölçekte siyaset üretme noktasına geldiği anlaşılmaktadır.

29 Ocak 1988 Cuma gününe gelindiğinde protesto yürüyüşünün gerçekleşeceği Gümülcine sokakları ve çevresi tarihî hadiselere sahne olmuştur. Katılımı engellemek için İskeçe'de bir gece öncesinden olağan üstü hal ilan edilmiş ve Gümülcine emniyet birimleri yürütme komitesine, Eski Cami önünde, Hıristiyan vatandaşlardan oluşan başka bir grubun eylem başvurusu olduğunu gerekçe göstererek bu yürüyüşü iptal etmelerini bildirmiştir. Ancak bu hamleler işe yaramamış, İskeçe, Dedeağaç, Dimetoka ve Gümülcine'den binlerce azınlık mensubu yürüyüş ve toplantı merkezi olarak kararlaştırılan

14 Bkz. İbrahim Baltalı, *29 Ocaklar ve Perde Arkası*, Rodop Rüzgârı Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2006, s.15.

15 "Batı Trakya'da Tarihi Kararların Alındığı Toplantı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 3, 1988, s. 17.

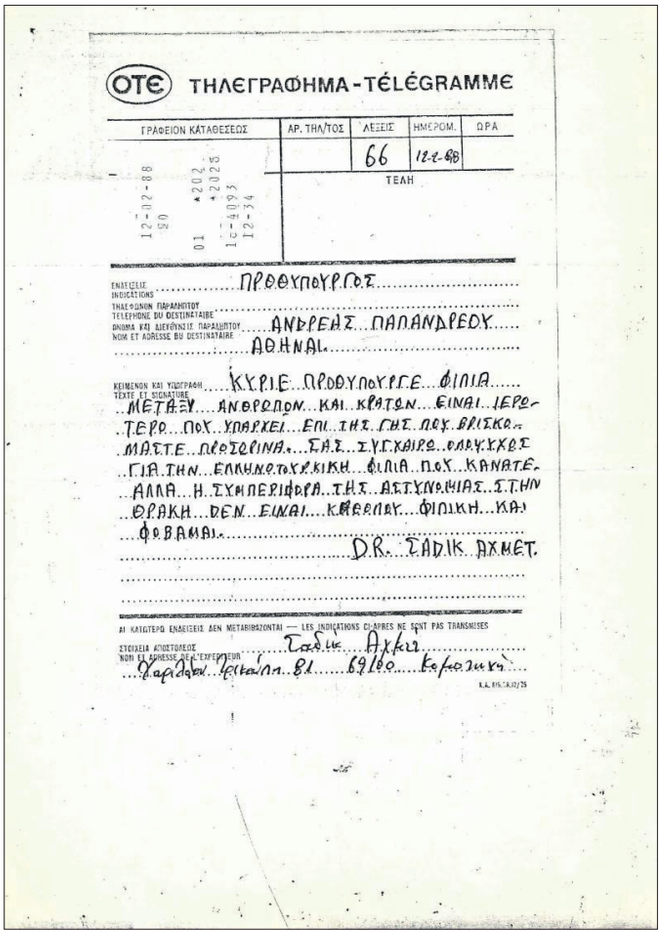

ΟΤΕ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ-TÉLÉGRAMME

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΣ	ΑΡ. ΤΗΛ/ΤΟΣ	ΛΕΞΕΙΣ	ΗΜΕΡΟΜ.	ΩΡΑ
		66	12-2-88	

ΤΕΛΗ

12-02-88 90 01 *202 *2025 10-4093 12-34

ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ INDICATIONS ΠΡΟΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ ΠΑΡΑΛΗΠΤΟΥ TELEPHONE DU DESTINATAIRE

ΟΝΟΜΑ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΠΑΡΑΛΗΠΤΟΥ NOM ET ADRESSE DU DESTINATAIRE ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΑΘΗΝΑΙ.

ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΥΠΟΓΡΑΦΗ TEXTE ET SIGNATURE ΚΥΡΙΕ ΠΡΟΘΥΠΟΥΡΓΕ ΦΙΛΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΚΡΑΤΩΝ ΕΙΝΑΙ ΙΕΡΩΤΕΡΟ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΗΣ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ. ΣΑΣ ΣΥΓΧΑΙΡΩ ΟΛΟΥΥΧΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΚΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΦΙΛΙΑ ΠΟΥ ΚΑΝΑΤΕ. ΑΛΛΑ Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΘΡΑΚΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΘΟΛΟΥ ΦΙΛΙΚΗ ΚΑΙ ΦΟΒΑΜΑΙ.

DR. ΣΑΔΙΚ ΑΧΜΕΤ.

ΑΙ ΚΑΤΩΤΕΡΩ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΔΕΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΖΟΝΤΑΙ — LES INDICATIONS CI-APRES NE SONT PAS TRANSMISES

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΕΩΣ NOM ET ADRESSE DE L'EXPEDITEUR Σαδικ Αχμετ Ταρίδου Τρικάνη 81 69100 Κομοτηνή

K.A. 816.5.8.12/25

Görsel 1: Dr. Sadık Ahmet'in, dönemin başbakanı Andreas Papandreu'ya gönderdiği ve "Trakya'da polisin davranışı hiç de dostça değil ve korkuyorum" cümlesine yer verdiği 12 Şubat 1988 tarihli telgraf. (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

Gümülcine Eski Camii önünde toplanmak üzere harekete geçmişlerdir. Daha önce bu ölçekte kitlesel bir hareket görmemiş olan bölge emniyet teşkilatı Gümülcine şehir girişlerini kapatmış ve civar şehirlerden getirilen takviye emniyet güçlerince azınlık bireylerinin Gümülcine'ye girişlerine izin verilmemiştir. İlerleyen saatlerde yürütme komitesine, bazı yerlerde polis güçlerinin azınlık mensuplarını tartakladığı, şiddet uyguladığı ve gözaltılar olduğu haberleri gelmeye başlamıştır.[16] Tüm engellemelere rağmen Gümülcine'ye girebilmiş olanlar ise, Eski Cami'nin polis kordonu altında olması sebebiyle Gümülcine Türk Gençler Birliği'nin (GTGB) bahçesinde ve önünde toplanmışlar, "Türk'üz" ve "Müslümanız" diye haykırmaya başlamışlardır. Bu esnada Eski Cami müezzinine, polis güçlerince, camide Cuma Namazı kılınmasına müsaade edilmeyeceği bildirilmiştir. Bunun üzerine; Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği başkanı ve yürütme komitesi başkanı olan İsmail Molla (Rodoplu), iktidar milletvekili Ahmet Faikoğlu, muhalefet milletvekili Mehmet Müftüoğlu, sabık milletvekilleri Hasan İmamoğlu ve Hafız Yaşar, dönemin Rodop Valisi olan Zisis Beko'ya giderek Cuma Namazı'nın yasaklanmasına dair görüşmüşler ve vali kendilerine sözlü olarak namazı yasakladığını beyan etmiştir.[17] Bu yasaklama üzerine azınlık Vaaz ve İrşad Heyeti, Batı Trakya camilerinde o gün Cuma Namazı kılınmayacağını ilan etmiştir.

Tüm engellemelere rağmen amacın hâsıl olduğu anlaşılınca, seslerini tüm dünyaya duyurmak amacıyla Gümülcine'de toplanmak isteyip sadece bir bölümünün bunu yapabildiği kalabalık azınlık kitlesi, gözaltına alınan soydaşlarının serbest bırakılacağına dair teminat aldıktan sonra olaysız dağılmıştır. Ancak bu olaylar çerçevesinde ve sonrasında çok sayıda azınlık mensubunun kötü muamelelere maruz kaldığı görülmüştür. İskeçe Müftüsü'nün, Yunanistan Kamu Düzeni Bakanı'na aşağıdaki telgrafı göndermiş olması bunun en somut göstergesidir:

"Sayın Antoni Drosoyanni, Kamu Düzeni Bakanı

Gümülcine'de 29.01.1989 Eyleminde meydana gelen yaralanma olaylarının çoğu, günlük basında yanlış olarak yazıldığı veya bazı yetkililerin iddia ettikleri gibi, eylem

16 Bkz. Baltalı, *Age*, s. 18-20.

17 "29 Ocak'ta Batı Trakya Türk'ü Bir Tarih Yazdı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 3, 1988, s. 11-12; Baltalı, *Age*, s. 18.

bölgelerinde vuku bulmamıştır. Önemli yaralanma olaylarının eylem bölgeleri dışında, Rodop ve İskeçe illerinin çeşitli karakollarında meydana geldiğini size ihbar ederiz. Bazı karakollardaki kamu düzeni görevlilerinin hal ve hareketleri kabul edilir cinsten değildi. Olayların cereyan ettiği karakollardaki görevliler hakkında eldeki bilgilere dayanarak konuyu araştırmanızı ve gelecekte benzeri olayları yasaklamanızı rica ederiz.

İskeçe Müftüsü, Mustafa Hilmi"[18]

29 Ocak 1988 protesto eylemleri birçok açıdan Batı Trakya Türk siyaset hayatına etki etmiştir. İlk olarak uzun süredir sağlanamayan siyasî birlik sağlanmış ve azınlık bireyleri gasp edilen haklarına karşı demokratik haklarını kitlesel boyutta nasıl arayabileceğini tecrübe etmişlerdir. Pasif, korkak ve *"şimdi zamanı değil"* anlayışıyla siyaset yapılamayacağı ortaya çıkmıştır. Bu aşamadan sonra azınlık siyasî çevresinde konuşulmaya başlayan hamle ise bağımsız siyasî hareket oluşumunun sağlanması olacaktır.

3. AZINLIĞIN BAĞIMSIZ SİYASET ARAYIŞLARI

Batı Trakya Müslüman Türkleri, uzun yıllar içerisinde oluşmuş siyasî tecrübeleri ekseninde kendi siyasî üslubunu geliştirmiş bir topluluktur. Lozan'dan sonra Batı Trakya Türkleri ulusal ve uluslararası kanunlarla belirlenmiş ve demokratik usullerce işleyen bir siyasî yaşamı sürdürmeye başlamışlardır. Yunanistan'ın eşit vatandaşları olarak ve uluslararası kanunların kendilerine sağladığı özerk haklar çerçevesinde yaşamlarını sürdüren Türkler, ülkeleri Yunanistan'ın karşılaştığı sorunları diğer yurttaşlarla birlikte göğüslemişlerdir. Mesela İkinci Dünya Savaşı sırasındaki Alman-Bulgar istilalarına birlikte maruz kalmışlar, hatta Yunanistan silahlı güçleriyle birlikte faşist Mussolini yönetimindeki İtalyanlara karşı birlikte savaşıp şehit düşmüşlerdir.[19] İç savaş esnasında çok sayıda kayıp vererek neredeyse tüm ekonomik kazanımlarını yitirmişlerdir.[20]Ayrıca, ülkede meydana gelen tüm askerî darbeleri ve cunta idarelerini Yunan komşuları ile birlikte tecrübe etmek zorunda kalmışlardır. Cereyan etmiş bu hadiseler ile Batı Trakya Türklerinin ülkede yaşayan çoğunlukla kader birliği pekişmiştir. Bölgede yaşayan Türklerin, Yunanistan öncesi dönemde, yaklaşık 600 yıllık birlikte yaşama kültürüne de sahip olduğu göz önüne alındığında, 1989 yılına gelindiğinde Avrupa Birliği (AB) üyesi bir ülkede maruz kaldıkları siyasî, sosyokültürel ve sosyoekonomik baskıların analizini ve çıkarımını yapmak son derece güç bir iştir. Ancak belki Alexis Heraclides, Vamık D. Volkan ve Norman Itzkowitz gibi araştırmacıların tespitlerini göz önüne aldığımızda konunun psiko-tarihsel, psiko-politik ve hamaset odaklı çıkarımlarına ulaşıp tartışabiliriz. [21]

1974 Metapolitevsi ve 1981 AB üyeliği sonrası aktif bir siyasî profil çizmekten uzak görünen azınlık siyasetinin bu pasif durumunun, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ikili sorunların ve özellikle de Kıbrıs sorununun Batı Trakya azınlığına yansımasından kaynaklandığı söylenebilir. Ülkede demokrasinin tesis edilebildiği yıllarda, Yunanistan'ın en üst yasama organı olan Yunan

18 "29 Ocak'ta Batı Trakya Türk'ü Bir Tarih Yazdı", s. 16.

19 Ahmet Kayıhan, *Lozan ve Batı Trakya: 1913'te İlk Türk Cumhuriyeti*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1967, s. 22.

20 Bkz. Rahmi Ali & Tevfik Hüseyinoğlu, *1946-1949 Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2009, s. 28-30.

21 İlgili Görüşler İçin Bkz. Alexis Heraclides, *Yunanistan ve 'Doğu'dan Gelen Tehlike' Türkiye: Türk Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları*, (Çev. Mihalis Vasilyadis & Herkül Millas), İletişim Yayınları, İstanbul, 2002; Vamık D. Volkan & Norman Itzkowitz, *"Türkler ve Yunanlılar: Çatışan Komşular"*, (Çev. Banu Büyükkal), Bağlam Yayınları, İstanbul, 2002.

Parlamentosu'nda daima azınlığı temsil eden Türk milletvekilleri görev almışlardır.[22] Bu parlamenterlerin genel analizine bakıldığında iki önemli özellik öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki milletvekili seçilenlerin çoğunlukla iktidarı elde eden siyasî partilerin listelerinden seçilmiş olmaları, diğeri de kent kökenli oluşlarıdır.[23] Ancak bu görünümün 1985 genel seçimlerinden sonra değiştiği görülür. Hafiz Ali Galip, Molla Yusuf, Osman Nuri ve Hasan Hatipoğlu gibi Eski ve Orta Kuşak milletvekilleri siyasî temsil ehliyetlerini önce Hasan İmamoğlu, Orhan Hacıibram ve Mehmet Müftüoğlu gibi hukuk eğitimi almış daha genç isimlere, sonra da Dr. Sadık Ahmet ve İsmail Rodoplu gibi kırsal kökenli ve daha mücadeleci kişilere devretmişlerdir. Hikmet Öksüz'ün değerlendirmesine göre, 1975'te imza edilen Helsinki Nihaî Senedi'nden sonra azınlık sorunları dünya gündeminde ön plana çıkmaya başlayınca yıllardır azınlık hakları gasp edilen Batı Trakya Türkleri, Dr. Sadık Ahmet gibi halkın içinden gelen liderler ile siyasî mücadeleye devam etmişlerdir.[24] Bu mücadelenin ilk düsturu ise siyasî partilerin güdümünden uzak bağımsız siyasî hareketler üretmek olmuştur.

Batı Trakya Türk siyaset tarihine bakıldığında, bağımsız milletvekili olarak Yunan Parlamentosu'na girme hamlesinin ilk kez 1981 genel seçimlerinde Sabahattin Galip ile denendiği görülür. Galip, 1974'teki siyasî değişimle birlikte yapılan ilk genel seçimlerde "Merkez Birliği-Yeni Kuvvetler" partisinden azınlığı temsilen seçilmiş ve muhalefet milletvekili olarak parlamentoda görev yapmıştı. 18 Ekim 1981 tarihinde yapılan genel seçimlerde ise bağımsız olarak adaylığını açıklamışsa da azınlık oylarının bölünmemesi için seçim öncesi adaylıktan çekilmiştir.[25] 1981 seçimleri sonrası azınlığın bağımsız siyaset üretmesi artık yüksek sesle düşünülmeye başlanan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Azınlığın kronikleşmeye başlayan sorunlarının ne sağ görüşün temsilcisi olarak kabul edilen Nea Dimokratia (Yeni Demokrasi) partisi ile ne de sol görüşün temsilcisi olan PASOK partisiyle çözülemeyeceği çıkarımları halk arasında olmasa bile azınlığın siyaset aktörleri arasında konuşulmaya başlanmıştır.[26] Bu minvalde 2 Haziran 1985 tarihinde ilan edilen genel seçimlerde Batı Trakya Türk siyasî hayatında bir ilke imza atılır ve Sabahattin Galip, Gümülcine bağımsız adayı olarak seçimlere katılır. Aynı seçimde İskeçe azınlık mensupları ise bağımsız bir liste oluşturarak seçimlere girerler. "BARIŞ" ismi verilen bağımsız İskeçe listesinde; Mehmet Emin Aga, Celal Zeybek ve Hikmet Cemiloğlu isimleri yer almaktadır. Dönemin önemli siyasetçisi ve gazetecisi Hasan Hatipoğlu'nun değerlendirmesine göre; bağımsız listeler azınlığa; 1. Gümülcine ve İskeçe'de birer milletvekili, 2. yasalara dayanarak azınlık toplumunun kişiliğini yüceltmek, 3. azınlığın tüm haklı yasal davalarında savaş verebilecek güce sahip olduğunu ispat etmek, 4. azınlık bireylerinin, Batı Trakya Müslüman Türklüğü yararına batılı ülkeler, özellikle mensubu bulunulan Avrupa ortak pazarı ülkelerindeki vatandaşların sahip oldukları insanî hakları elde edebilmek için yasal mücadeleden korkulmadığını ispat etmek konularında avantaj sağlayacaktır.[27] İskeçe'de kurulan BARIŞ Listesi, sonraki günlerde seçim propagandası icra etmek üzere *Barış* isminde bir gazete de çıkarmaya başlamıştır. Hatta öyle ki, *İleri* gazetesi sahibi ve yazarı Halil Salih (Hâkî) bu organizasyonun ileride "Barış Partisi"ne dönü-

22 Bkz. Hatip, *Age*, s. 162-168.

23 Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Yayınları, Çorum, 2006, s. 234.

24 *Age*, s. 235.

25 Hatip, *Age*, s. 95; Halil Salih (Hâkî), "İlimizde Durum", *İleri*, 2 Ekim 1981, s. 1-2; Halil Salih (Hâkî), "Kesin Sonuçlar", *İleri*, 6 Kasım 1981, s. 1-2.

26 Bkz. Hızal (Halil Salih / Hâkî), "Bağımsız Azınlık Politikası", *İleri*, 5 Mart 1982, s.1-2.

27 Hasan Hatipoğlu, "Bağımsız Listeler Azınlığımıza Ne Kazandırıyor", *Akın*, 19 Mayıs 1985, s. 2; Hasan Hatipoğlu, "Israr Ediyoruz Azınlığımız Sırat Köprüsünden Geçecek: Bağımsız Listeler Azınlığımıza Ne Kazandırıyor", *Akın*, 24 Mayıs 1985, s. 1.

şebileceğini, Meriç ile Karasu arasında tüm azınlığı kapsayarak manevî kolları arasına alabileceğini yazmıştır.[28]

1985 yılında gerçekleşen genel seçimlerin özelliği, oy pusulalarında bulunan isimlere zait işareti konulma usulünün terk edilip liste usulü oy pusulasına geçilmiş olmasıdır. Bu yeni yöntem ise azınlığın en az iki milletvekilini kesin çıkaracak olması olarak yorumlanmıştır. 1985 yılı seçim sonuçları açıklandığında, Gümülcine'nin merkez olduğu Rodop seçim bölgesinde, bağımsız aday Sabahattin Galip'in 11.502 oy aldığı,[29] ancak bu sayının milletvekili seçilmek için yeterli gelmediği görülür. İskeçe'de ise bağımsız BARIŞ listesi 10.167 oy almış, ancak o listeden de hiçbir azınlık adayı meclise seçilememiştir. Sonuçlara göre parlamentoya, Rodop bölgesi Nea Dimokratia azınlık adaylarından Mehmet Müftüoğlu ve İskeçe'de PASOK azınlık adaylarından Ahmet Faikoğlu seçilmişlerdir.[30] Seçim sonrası azınlık basını ve diğer yazılanlar takip edildiğinde, bağımsız listelerin milletvekili çıkaramamasından çokça bahsedilmediği görülür. Azınlık bağımsız milletvekili çıkaramamışsa da birçok yorumda, elde edilmiş olan sonuç bir *"başarı"* olarak değerlendirilmiştir. Anlaşılan o ki, 2 Haziran 1985 genel seçimleri azınlığın bağımsız siyasî arayışları için bir deneme ve tecrübe tatbikatı olmuştur.

4. DR. SADIK AHMET VE GÜVEN LİSTESİ

Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya siyasî hayatında görünür olması imza kampanyası ile başlar. Bu imza kampanyası cunta idaresi ile gasp edilen hakların geri iadesini talep eden demokratik bir eylem iken, Yunanistan yönetimi bu girişime Dr. Sadık Ahmet'i gözaltına alarak cevap vermiştir. Ömrünün kâfi gelmeyeceği bir yargılanma sürecinin de başlaması demek olan bu haksız süreç, artık azınlığın tahammül sınırlarını zorlayan icraatların da bir tanesi haline gelecektir. Daha önce başarılı bir hekim ve Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nde faal bir üye olarak bilinen Dr. Sadık Ahmet, imza kampanyası ve bu eylemin icrası ile alakalı olarak gözaltına alınmasıyla azınlığın dikkatini çekmiştir. İmza kampanyası mahkemeleri Dr. Sadık Ahmet'i öyle bir pozisyona getirmiştir ki, artık mahkemeler kendisini yargılamaktan ziyade, O'nun şahsında azınlığı yargılamaktadırlar.[31] Bunun yanı sıra Dr. Sadık Ahmet, topladığı yaklaşık 10.000 imzayı da içeren "Yunanistan Cumhuriyeti'nin Sınırları İçinde Yaşayan Batı Trakya Türk Müslüman Azınlığın Şikâyetleri ve İstekleri" başlığını taşıyan bir beyannameyi 25 Eylül 1987'de Selanik'te toplanmış olan "Demokrasi ve İnsan Hakları Kolokyumu"nda konferansa katılanlara dağıtmak istediğinde salondan çıkarılınca azınlığın dikkatini daha fazla çekmiştir.[32] İşte bu süreç Dr. Sadık Ahmet'i Batı Trakya Müslüman Türk siyasî hayatında beklenen ve özlenen şahsiyet ve azınlığın yeni siyasî mücadele yolunda ihtiyaç duyulan lider konumuna getirmiştir.

Dr. Sadık Ahmet'in ilk dönem siyasî faaliyetleri ve söylemleri analiz edildiğinde, bir süredir azınlık siyasetinde hâkim olan pasif ve yönetimin her dediği karşısında geri adım atan siyasetçi profilinin zıddı bir profil ortaya çıkar. Dr. Sadık Ahmet ile birlikte azınlığın yeni siyaset yapma usulünün, halkı yanına alıp siyaset üreten bir usule evirildiği çok açık görülmektedir. Baskın Oran'ın

28 Halil Salih (Hâkî), "BARIŞ'a Selam", *İleri*, 31 Mayıs 1985, s. 2.

29 Hasan Hatipoğlu, "2 Haziran 1985 Seçimlerinde Rodop İlinde Kullanılan Oylar", *Akın*, 5 Mayıs 1989, s.2.

30 Hatip, *Age*, s. 169-170.

31 Bkz: Mustafa H. Mustafa, "Dr. Sadık Ahmet'in Şahsında Yargılanan Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının Davası Süresiz Ertelendi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 7-8, 1988-1989, s. 11-13.; "Selânik'te Azınlık Yargılandı", *Yuvamız*, Sayı: II/23-24, 1988, s. 7-9.

32 Öksüz, *Age*, s. 9.

değerlendirmesine göre Dr. Sadık Ahmet, bilinçli veya bilinçsiz şekilde, azınlık içinde etkin olan ve pasif politika öneren çeşitli kişilere *"cesaret ve inatçılık"* özellikleriyle karşı durabilmiştir.[33] Dr. Sadık Ahmet'in daha mücadeleci ve korkusuz bir siyasî tutum takınmasının kuşkusuz haklı gerekçeleri vardır. Çünkü Dr. Sadık Ahmet'in mücadelesine başladığı zamanlarda azınlığın çözüm bekleyen, mücadele verilmesi gereken bir sorunlar yekûnu bulunuyordu. Bu sorunların çözümü ise eski pasif tutumluların aksine daha aktif ve mücadeleci bir siyasî karaktere ihtiyaç duyuyordu.

Dr. Sadık Ahmet'in azınlık siyasetinde öne çıktığı dönemlerde Türklerin çözüm bekleyen başlıca sorunları şöyleydi:

a. Azınlığın etnik kimliğinin reddedilmesi: Yunan idaresi, bölgede yaşayan Türklerin etnik kimliklerini ifade etmesine izin vermiyor, kendi içinde de değişik unsurlardan oluştuğunu ileri sürerek ve Lozan Anlaşmasında azınlığın "Müslüman" olarak tarif edildiğini söyleyerek, azınlık bireylerinin ve kurumlarının kendilerine sadece "Müslüman" olarak tanımlayabileceklerini dayatıyordu.

b. Azınlık bireylerinin vatandaşlıktan atılmaları: Yunan idaresi, Batı Trakya dışında ikamet etmek isteyen veya seyahat için Batı Trakya dışına çıkan azınlık bireylerini 3370 sayılı Yunan vatandaşlık kanununun 19. maddesine istinaden haksız olarak vatandaşlıktan ıskat ediyordu.

c. Azınlığın dinî özgürlüğünün engellenmesi: Yunan idaresi, İslâm dininin usullerine aykırı olarak, azınlığın dinî işlerinden sorumlu yöneticileri olan müftülerini ve baş müftüsünü seçmelerine izin vermiyordu.

d. Azınlığın topluluk müesseselerine el konuluyordu. Kadim Osmanlı ve Bizans gelenekleri bir kenara bırakılarak yüzyıllar içerisinde oluşturulmuş vakıflar ve bu vakıfların yönetildiği cemaat yönetimlerine antlaşma ve kanunlara aykırı olarak devlet idaresince tayinler yapılıyordu.

e. Azınlığa ait dernek ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK), isimlerinde "Türk" kelimesinin kullanılmış olması bahanesiyle kapatılıyordu.

f. Lozan Antlaşması'nda en ayrıntılı şekilde belirtilmiş olmasına karşın Türk eğitim müesseseleri işlevsizleştirilmeye çalışılıyordu. Türk dilinde işlenmesi gereken dersler asgariye indirilerek, bunların sınavları da Yunanca olarak yapılmaktaydı. Nitekim 1987-1988 öğretim yılında Gümülcine Celal Bayar Türk Lisesi'ninde hiç öğrenci kalmadığı bildiriliyordu.[34]

g. Azınlık mensuplarının ekonomik faaliyetlerinin en önemli sermayesi olan ata yadigârı tarım arazileri çeşitli bahaneler öne sürülerek istimlak edilmekteydi. Bu arazilerin bazıları, Çuhacılar Ovası'nda Eşekçili Köyü tarlaları istimlakinde olduğu üzere, kamusal tesis kurmak amacıyla istimlak edilirken, bazı tarım alanları ise, Bekirli-Arabacıköy ve İnhanlı da olduğu gibi, Türklerden zorla alınarak bölgeye yeni iskân edilmiş Hıristiyanlara verilmekteydi.

h. Azınlık bireylerinin bölge içerisinde veya dışarısında Yunanistan'da gayrimenkul alımına müsaade edilmiyordu. Ayrıca, bireyler gayrimenkul satımlarını yalnızca Hıristiyan vatandaşlara yapabilirlerdi.

33 Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2. Basım, Bilgi Yayınları, Ankara, 1991, s. 197.

34 H. Mollahüseyin, "Batı Trakya Türklerinin Karşılaştıkları Problemler", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 1, 1987, s. 19.

i. Yüksek eğitimlerini Türkiye'de tamamlayıp Batı Trakya'ya geri dönen üniversite mezunlarının diplomaları reddediliyor, mesleklerini yapmalarına müsaade edilmiyordu.

j. Azınlık mensuplarının yaşadığı bölgenin bir kısmı "Yasak Bölge" olarak ilan edilmişti. Burada yaşayanlar kendi evlerine gelip gitmek için güvenlik güçlerinden izin belgesi almak zorundaydılar.

k. Azınlık topluluğunun büyük bölümünü oluşturan çiftçiler ve genelde şehir merkezlerinde küçük işletme sahibi olan esnaflar, yasal prosedürlerle yıpratılmaya çalışılıyor ve haksız muamelelere tabi tutuluyordu.

Yukarıda bazıları sıralanmış sorunların çözümü için azınlığın etkin bir siyaset üretmesi gerekiyordu ve bunun için bağımsız siyasî adımlar gerekiyordu. Batı Trakya Müslüman Türkleri için bağımsız siyaset üretmek, siyasî partilerin güdümünden veya baskısından kurtularak özgürce siyaset tatbik etmek anlamına geliyordu. 1974 sonrası tecrübelerle oluşan bu kanaati en açık şekilde dile getiren ise Dr. Sadık Ahmet olmuştur. Bugün bakıldığında Dr. Sadık Ahmet'in azınlığın sorunlarına ve bu sorunların çözüm yollarına dair oldukça kapsamlı ve net fikirlere sahip olduğu anlaşılıyor. Çeşitli vesilelerle dile getirdiği bu fikirleri en açık şekilde 20 Aralık 1988 tarihinde, imza kampanyası davası üzerine, *Batı Trakya'nın Sesi* dergisine verdiği beyanattan takip edebiliriz. Derginin 7-8. sayısında yayınlanan bu beyanatta Dr. Sadık Ahmet, argümanlarını da ortaya koyarak, adeta azınlığın gelecekteki bağımsız siyasetinin haritasını çizmiştir.

Bu beyanat takip edildiğinde, Dr. Sadık Ahmet'e göre; başlattığı imza kampanyası sonrası azınlığa önderlik yapmaya başlaması Yunan Devlet idarecilerini paniğe sevk etmiştir. Batı Trakya Türk toplumu Dr. Sadık Ahmet'in şahsında aslında kendisinin yargılandığını görmüştür ve artık azınlığın siyasî pratikleri değişmelidir. Dr. Sadık Ahmet, *"Biz ne Filistinliler gibi toprak derdindeyiz ne de Güney Afrikalılar gibi idareyi ele geçirmeye çalışıyoruz. Biz Yunanistan'daki Türk toplumu olarak insan gibi yaşamak istiyoruz"* diyerek yeni siyasî eğilimin demokratik çerçevesini çizmiştir. Ona göre azınlığın çözüm bekleyen acil meseleleri: 1. Eğitim meselesi, 2. Vakıflar idaresi, 3. Müftülük seçimleri, 4. Cemaat başkanlarının seçilmesi, 5. Azınlığın "Türk" kimliği meselesi, 6. Azınlık topraklarının istimlaki ve taşınmaz alım satım meseleleri, 7. İnşaat izni sorunu ve 8. Azınlık mensuplarının vatandaşlıktan çıkarılmaları meseleleridir.[35] Dr. Sadık Ahmet'in mevcut sorunların çözümsüzlüğü konusunda dile getirdiği düşünceleri de önemlidir. Çünkü ilerleyen zamanlarda bu konularda oldukça mesai harcadığını biliyoruz. Dr. Sadık Ahmet'e göre, Batı Trakya Lozan Antlaşması'ndan bu yana Yunanistan'daki hususî teşkilatlar tarafından idare edilmekteydi ve bu teşkilatlar azınlığı demokratik hak ve hürriyetlerinden mahrum bırakmakta ve keyfî bir şekilde idare etmekteydiler.[36] Bu sebeple, bağımsız siyasî temsilci, yani bağımsız milletvekili çıkarmak bu açıdan da çok önem arz ediyordu. Çünkü bağımsız milletvekilinin azınlığın karşılaştığı sorunları ve uygulanan yanlış politikaları birinci ağızdan en tepeye, yani Atina yönetimine doğrudan iletme imkânı vardı. Partiler de bu bahsedilen kesimin etkisinde olduklarından dolayı, partilerden seçilmiş milletvekilleri aslında azınlığın bu anlamdaki ihtiyaçlarını karşılamaktan çok uzak kalıyorlardı.

Bölgedeki genel vaziyeti bu bakışla değerlendiren Dr. Sadık Ahmet'e göre artık bağımsız milletvekili çıkarmanın zamanı gelmişti. Dr. Sadık Ahmet azınlığın siyasî geleceği üzerine; *"Batı Trakya Türk toplumuna tatbik edilen menfi politikalar millî mesele olarak değerlendirilmekte ve Yunanistan'daki bütün partiler azınlık aleyhindeki genel politikayı az veya çok benimsemiş bulunuyorlardı. Bu sebeple iktidar veya muhalefet*

35 "Batı Trakya'nın Sesi Dr. Sadık Ahmet'le Selanik'te Görüştü", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 7-8, 1988-1989, s. 19-20.

36 "Batı Trakya'nın Sesi Dr. Sadık Ahmet'le Selanik'te Görüştü", s. 20.

partisini desteklemek yerine, Türk toplumu temsilcilerinden müteşekkil bir bağımsız listeyi desteklemek gerektiğini düşünüyorum"[37] diyordu. İlerleyen yıllarda Yunanistan seçim kanununu değiştirtecek bu sözlere bakıldığında, Dr. Sadık Ahmet'in kafasındaki yeni azınlık siyasetinin çok net olduğu anlaşılmaktadır.

Haziran 1989 genel seçimleri ilan edildiğinde azınlığın yeni siyasî takvimi hazırdı. Dr. Sadık Ahmet, Avukat Sabahattin Emin ve Gazeteci İsmail Molla (Rodoplu) bağımsız bir liste ile Rodop bölgesinde, genel seçimlere katılıyorlardı. "GÜVEN" ismi verilen bu bağımsız listenin ilan bildirisine bakıldığında ise yeni siyasî ekolün kodları ortaya çıkar:

"Rodop İli Seçmenlerine

DUYURU

Biz, aşağıda açık ismi ve imzaları bulunan Avukat Sebahattin Emin, Doktor Sadık Ahmet ve Gazeteci İsmail Molla (Rodoplu) 18 Haziran 1989 tarihinde ülkemiz Yunanistan'da yapılacak genel milletvekili seçimlerine "GÜVEN" adını verdiğimiz üç kişilik bağımsız bir Türk listesi ile katılmaya karar verdik.

Esasen 1967 askeri cunta ile yoğunlaşan Batı Trakya Türk Müslüman toplumunun çilesi, 1974'te Yunanistan'da yeniden kurulan çok partili demokratik sistem içerisinde de sistemli olarak günümüze kadar gelmiş, ister sağ ister sol parti iktidarlarında, her parti Batı Trakya Türk'ünü asırlar boyu yaşadığı bu topraklardan söküp atma yarışına girişmiştir. Batı Trakya Türk'ü hakkında uyguladıkları bu yok etme planlarına bizden aldığı Ahmet Mehmetleri de alet ve kurban etmiş olmaları Batı Trakya Türk'ünü kendi vicdan ve kendi sesini arayıp bulmaya itmiştir.

Yıllarca birikmiş haksızlık, ayırım ve baskılara karşı kendi sesi ve kendi gücüyle mücadele etmenin şart ve zorunlu olduğuna inanan Rodop ili azınlık seçmeni, bağımsız listenin kurulmasıyla gurur duyacak ve onu var gücüyle destekleyecektir.

Zira, 1974'ten 1981'e kadar yedi yıllık Yeni Demokrasi iktidarı, 1981'den 1989'a kadar süregelen PASOK Partisi iktidarının Batı Trakya Türk toplumu üzerindeki gayri kanuni ve gayri insani uygulamaları hepimiz tarafından gayet iyi bilinmektedir. Fakat ne yazık ki bu uygulamalar karşısında azınlık milletvekillerinin parti korkusu ile parti menfaatlerini, bu çilekeş toplumun menfaatlerinden üstün tutması, azınlık insanlarının partilerde yer alacak olan adaylara güvenini temelden sarsmış ve yıkmıştır.

Çünkü, 'Ben sizin dertlerinizi mecliste ve hür dünya insanları önünde dile getireceğim' diyerek yola çıkan ve maalesef milletvekili olduktan sonra temsil ettiği çilekeş Türk toplumundan çok, gölgesinde bulunduğu siyasi partiyi ve kendi şahsi menfaatlerini koruyan milletvekillerine ihtiyacı yoktur Batı Trakya Türk seçmeninin.

20 yılı aşkın bir zamandan beri, kendi doğduğu, büyüdüğü, her türlü vatandaşlık görevlerini eksiksiz yerine getirdiği bu vatanda, Batı Trakya Türk'ü bir yabancı muamelesi görmüş, hak ve hukuku çiğnenmiş, onur ve gururu zedelenmiş, adeta vatanında istenmeyen bir toplum haline getirilmiştir.

1923 Lozan Antlaşmasıyla güvence altına alınan taahhütler, ülkenin her vatandaşa tanıdığı haklar ve nihayet günümüz insanına insan olarak yapılması gereken muameleler çok görülmüştür insanımıza…

Bütün bu acı gerçekleri gören, toplumumuzda birlikte acıları ta yüreğinde sezen biz alınları ak, yürekleri pak üç azınlık evladı, üç dost, önce ALLAH'A sonra da yüreğinde buram buram Türklük ve Müslümanlık yaşatan, siz değerli soydaşlarımızın GÜVEN ve desteğine güvenerek yola çıkmaya, toplumumuzun hakkı ile temsil edecek bağımsız "GÜVEN" listesini kurmaya karar verdik.

Allah'ın izni ve sizin desteğinizle yirmi yılı aşkın bir zamandan beri idarecilerimizin insafsızca üzerimize yüklediği bu insanlık dışı muameleleri önce vatanımızın en yüksek makamlarına, sonra da hür

37 "Batı Trakya'nın Sesi Dr. Sadık Ahmet'le Selanik'te Görüştü", s. 20.

Görsel 2: Bağımsız Türk milletvekili adayları köy ziyaretleri öncesinde Gümülcine'deki seçim bürosu önünde. (Hakka Davet dergisi arşivi)

dünyanın en yüksek kuruluşlarına duyurmaya ve buralara kadar davet edip getirerek idarecilerimizin marifetlerini sergilemeye azmettik.

Hem de ne bir partiye, ne de bir patrona değil, sadece ve sadece davamızın haklılığına inanmış insanlar olarak gücümüzü aldığımız sizlere sadece sizlere güvenerek yola çıktık.

Allah Doğruların Yardımcısıdır.

Avukat Sabahattin Emin
Doktor Sadık Ahmet
İsmail Molla (Rodoplu)"[38]

GÜVEN listesinin ilanı uzun yıllar özlemi duyulan bağımsız siyaset icraatının fiilen en sağlam şekilde hayat bulması olarak değerlendirilebilir. Bağımsız listenin hayat bulmasına azınlık içinden ve dışından hem olumlu hem de olumsuz tepkiler gelmiştir. Konunun esas muhatabı olan azınlık bireylerinin ise bu adımdan oldukça memnun oldukları azınlık basınından takip edilebilir.[39] Ayrıca 29 Ocak protesto eylemleri ve 5 Mart 1989 Karacaoğlan toplantısı gibi kitlesel eylemlerin rüzgârını hala üzerinde hisseden azınlık, seçim çalışmaları kapsamında köylerde gerçekleşen propaganda konuşmalarında aynı heyecanını koruyordu. Zamanında partili olarak siyasî faaliyetlerde bulunmuş bazı eski ve orta kuşak Türk siyasetçilerin de bu bağımsız siyaset hareketine destek verdikleri

38 "18 Haziran Genel Seçimleri: Rodop İli Seçmenlerine Duyuru", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 9, 1989, s. 6.

39 Bkz. Halil Salih (Hâkî), "Hayırlı Olsun", *İleri*,5 Mayıs 1989, s. 1; Hasan Hatipoğlu, "Komotini ve Ksanthi Seçim Bölgelerinde 120 Bin Müslüman Türklüğü Bağımsız Listelerde Kenetlendiler", *Akın*, 25 Nisan 1989, s.1-2; M. H. Mustafa, "Hakkın ve Doğrunun Yolu Tektir", *Yuvamız*, Sayı: 34, 1989, s. 3-4.

Görsel 3: İskeçe ve Gümülcine'de kurulan bağımsız listeler, büyük bir iyimserlikle seçimlere girmişlerdir. Fotoğraf 16 Haziran 1989 tarihlidir. (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

görülüyordu.[40] Bunun yanında, azınlığın dernekleri ve yurt dışındaki sivil toplum müesseseleri de bu hareketi yakından takip ediyorlar, üyelerini seçim zamanı mutlaka memleketlerine dönüp oy kullanmaları konusunda uyarıyorlardı.

Bağımsız azınlık siyasetinin bu denli büyümesi bazı kesimleri rahatsız etmiştir. Rahatsız olan ilk kesim, siyasî partilerin bölgedeki milletvekili adayları olmuş, gerek azınlık gerek çoğunluk mensubu adaylar bir karşı propaganda faaliyetine başlamışlardır.[41] Bağımsız azınlık siyasetine, siyasetin üst mevkilerinden de karşı tepki gelmiş, Başbakan Andreas Papandreu, 22 ve 23 Nisan 1989 tarihlerinde Bulgaristan Devlet Başkanı Todor Jivkov ile bir araya geldiğinde bir gazetecinin Batı Trakya'daki Müslüman azınlığı ile ilgili sorusuna, *"Yunanistan'da azınlık sorunu olduğunu bilmiyorum. Dolayısıyla bu konuyu tartışmam. Türkiye eğer uluslararası hukuk ve anlaşmaları çiğneyerek böyle bir konuyu ortaya atarsa, bu kendi sorumluluğunda olacaktır. Türkiye bu durumda, olası gelişmelerin sorumluluğunu da üstlenmek zorundadır"*[42] diye cevap vermiş ve olası gelişmelerin ne olabileceğine dair çıkarımlar azınlığın tepkisini çekmiştir. Nea Dimokratia partisinin lideri Konstantinos Miçotakis ise Gümülcine meydanında yaptığı seçim konuşmasında azınlığı *"Hellen Müslümanları"* olarak tanımlayarak, bağımsız listeleri Türkiye'nin ve onun buradaki temsilcilerinin oluşturduğunu söylemiş ve bu listelere oy verilirse Batı

40 "18 Haziran 1989 Seçimlerinden Önce Azınlık Halkına Yapılan Açıklama"; "Duyuru", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 10-11-12, 1989, s. 5-6.

41 Bkz. "Gerçek Tehlikeler Tehlikeli Gerçekler", *Trakya'nın Sesi*, 14 Haziran 1989, s.1-2.

42 "Türk'e Karşı Papandreu-Jivkov İttifakı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 9, 1989, s. 44.

Trakya'nın bir gettoya dönüşeceğini iddia etmiştir.[43] Seçim sonrası muhtemel hükümet başkanı olarak görülen Miçotakis'in bu konuşması bölgedeki birçok azınlık karşıtı unsuru da harekete geçirmiştir. Bölge kilisesinin lideri olan Damaskinos'un çağrısı ile 14 Haziran günü Metropolitlik önünde bir toplantı yapılmış ve *"Hellen Müslümanlarına evet – Ankara ajanlarına hayır"* sloganları atılmıştır. Bu kapsamda azınlık basınında çokça yazılan bir diğer konu ise trafik ve diğer polis memurlarının azınlığa sistematik cezalar yazmaya başlamaları ve seçim konuşmaları için konvoy olarak çeşitli azınlık köylerine ulaşmaya çalışan bağımsız liste araçlarını durdurarak çalışmaları geciktirmeleridir. Propaganda faaliyetleri dışında, seçimlerin uygulanmasına yönelikte de bazı engellemelerle karşılaşılmıştır. Örneğin bazı seçim bölgelerindeki seçmenlerin oy kullanacakları seçim sandıklarının yerleri değiştirilmiş, seçmenler uzak yerlere yönlendirilmiş, hatta bazı seçmenlerin oy kullanacakları sandıklar yasak bölgede yer alan birimlere kaydırılarak buralara giriş için izin almaları gerektiği söylenmiştir. Seçimlere dört gün kala Türkiye ile olan sınır kapısındaki çalışanlar grev yapmışlar ve bu sebepten dolayı Türkiye'den oy kullanmak üzere memleketlerine gitmek isteyen azınlık mensupları geri dönmek zorunda kalmışlardır.[44] Bunlar dışında, yönetim, Batı Trakya'nın seçilebilme barajını yükseltmek üzere bölgeye oy kullanma hakkına sahip 8.000 asker sevk etmiş, böylece bir önceki seçimde 17.500 oy olan seçim barajını bu seçimlerde 19.233'e yükseltmiştir.[45]

Bu ve benzeri birçok engellemeye maruz kalan azınlığın bağımsız listesi yılmamış, en ücra yerdeki azınlık köyüne ulaşmak için çabalamış, yeni azınlık siyasetini seçmene anlatmış ve uzun zamanlardan sonra ilk defa azınlık içinde bu denli bir birliktelik tesis edilebilmiştir. 18 Haziran 1989 genel seçimleri, azınlık açısından işte bu atmosferde gerçekleşmiştir. Seçim sonuçları açıklandığında, tüm engellemelere rağmen, GÜVEN listesinin amacına ulaştığı görülür. Rodop seçim bölgesinde 76.932 geçerli oyun 25.131'ini alan[46] bağımsız liste, Dr. Sadık Ahmet'i ilk bağımsız Türk vekil olarak parlamentoya göndermiştir. İskeçe'de kurulmuş "BARIŞ" listesi ise aynı başarıyı gösterememiş, öyle ki İskeçe'den azınlığı temsilen hiçbir milletvekili çıkamamıştır.

5. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN İLK BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLİ

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun uzun yıllar özlemini duyduğu bağımsız siyaset üretmenin bir sonucu olarak, azınlığın ilk bağımsız milletvekili sıfatıyla Yunan Parlamentosu'na seçilmiştir. 18 Haziran 1989 genel seçimlerinin sonuçları ilan edildiğinde azınlık ilk kez bağımsız milletvekili ile parlamentoda temsil edilecektir. Yunan Parlamentosu tutanaklarına göre Dr. Sadık Ahmet, 3 Temmuz 1989 Pazartesi günü parlamentodaki tek Müslüman milletvekili olarak Kuran-ı Kerim üzerine yemin ederek göreve başlamıştır.[47]

43 M. H. Mustafa, "Büyük Bir Zaferle Sonuçlanan Milletvekili Seçiminin Öyküsü", *Yuvamız,* Sayı: 35-36, 1989, s. 3-7.

44 Mustafa, "Büyük Bir Zaferle Sonuçlanan Milletvekili Seçiminin Öyküsü", s. 4-5.

45 Oran, *Age.*, s. 205-206.

46 "Rodop İle Ksanthi İli Toplu Seçim Sonuçları ve Oyların Dağılımı", *Akın,* 26 Haziran 1989, s. 3.

47 Πρακτικά Βουλής, Ε' Περίοδος (Προεδρευόμενης Δημοκρατίας), Σύνοδός Α', Συνεδρίαση Α', Δευτέρα 3 Ιουλίου 1989, σ. 4 [Yunan Parlamentosu, Genel Kurul Tutanakları, 5. Dönem: 1/1, 3 Temmuz 1989, s. 4.]

Görsel 5: Dr. Sadık Ahmet, 3 Temmuz 1989'da Yunan Parlamentosunda yemin ederken (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

Milletvekili yemininin ardından Dr. Sadık Ahmet'in ilk sözleri: *"Az önce ülkenin yasalarını ve anayasasını koruyacağıma dair söz vererek milletvekili yemini ettim. Toplumumuza da bu yasaların eşit uygulanmasından başka bir isteğim yoktur. Bu bakımdan yeminimi harfiyen yerine getirebilmek ve yasalarla anayasanın azınlık insanına da tam ve eşit olarak uygulanmasını sağlayabilmek için elimden geleni yapacağım. Dilerim ki, diğer milletvekili meslektaşlarım da yeminlerine sadık kalırlar"*[48] olmuştur. Hükümet kurma çalışmalarında yeni dönemde yönetimi ele alacak Cannis Cannetakis hükümetine güvenoyu veren Dr. Sadık Ahmet, Atina basınının da sürekli gündemini meşgul eden bir siyasî kimlik haline gelmiştir. Seçim çalışmalarında Dr. Sadık Ahmet'i uzaktan laf anlamaz, söz dinlemez, problem bir insan olarak değerlendirmiş olan bu basın, kendisiyle irtibata geçtiğinde temsil ettiği toplumun haklarını savunmaktan başka hiçbir iddiası olmayan sakin ve makul bir parlamenterle karşılaşınca hayret etmiştir.[49]

Dr. Sadık Ahmet azınlık milletvekili olarak çalışmalarına oldukça hızlı başlamıştır. Görevinin daha ilk aylarında azınlığın problemlerine çözüm aramak için çok sayıda görüşme gerçekleştirmeye başlamıştır.[50] İlk teması 17 Temmuz tarihinde İmar ve İskân Bakanı Sotiris Kuvelas ile olmuş, azınlığın kanayan yarası haline gelmiş inşaat izni verilmemesi konusunda bakana bilgi vermiştir. İnşaat izni verilmeyen azınlık mensuplarının yaptıkları tüm inşaatlar kaçak yapı statüsüne girmekteydi. Dr. Sadık Ahmet, zarurî bir ihtiyaca binaen gerçekleşen bu inşaatların bu statüden kurtarılarak resmileştirilmesini istemiş, bu konuda yargıya intikal etmiş azınlık inşaatı davalarının da geri çekilmelerini ilave etmiştir. Ayrıca bu nevi inşaat izinlerinin ayrım yapılmadan azınlık bireylerine yasal olarak temin edilmesi konusunda da istekte bulunan Dr. Sadık Ahmet, bakanın inceleme sonrasında kendisinin bilgilendirileceğini ifade etmesinin ardından bu ilk resmî görüşmesini tamamlamıştır.

Dr. Sadık Ahmet'in bir sonraki teması Adalet Bakanı Fotis Kuvelis ile olmuştur. Batı Trakya'daki adalet sisteminin aksayan yönlerini dile getirdiği bu görüşmesinde bakana yanında getirdiği elliyi aşkın ceza makbuzunu sunmuş ve bu ceza makbuzlarının sadece seçim çalışmaları sırasında azınlık bireylerine kesilen cezaların bir kısmı olduğunu aktarmıştır. Bunun üzerine Adalet Bakanı Kuvelis, konu ile ilgili Asayiş Bakanı ile irtibata geçeceğini söylemiştir.

Bağımsız milletvekilinin bir sonraki durağı ise Asayiş Bakanı Yannis Kefaloyannis olmuştur. Daha önce Adalet Bakanı'na ilettiği konuyu gündeme getiren vekil, Batı Trakya'da görev yapan bazı memurların Türk halkına baskı yaptığını, esnaflara ve diğer meslek sahiplerine gereksiz cezalar

48 Oktay Mehmet, "Bağımsız Azınlık Milletvekili Dr. Sadık Ahmet Kur'an-ı Kerim'e El Basarak Milletvekili Yemini Etti", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 10-11-12, 1989, s. 13.

49 "Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Atina Temasları", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 10-12, 1989, s. 15.

50 Siyasi temaslarla ilgili Bkz. "Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'in Atina Temasları", Güven, 4 Ağustos 1989, s. 1-2; "Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Atina Temasları", s. 15-16.

yazıldığını örnekleriyle aktarmıştır. Bazı soydaşlara aynı anda beş dava ihbarnamesi gönderildiğini ve bu duruma itiraz edenlere ise; *"Bunu daha önce düşünmeliydiniz. Şimdi gidin sizi Dr. Sadık Ahmet kurtarsın"* gibi yakışıksız cevaplar verildiğini bakana aktarmıştır. Asayiş Bakanı konunun inceleneceğini söyledikten sonra, Batı Trakya'da bulunan iki toplumun uyum içinde olması gerektiğini ve Yunanistan ile Türkiye arasında dostluğun önemini dile getirmiştir.

Azınlığın yeni temsilcisinin bir sonraki görüşmesi ise İçişleri Bakanı Nikos Konstantopulos ile gerçekleşmiştir. Dr. Sadık Ahmet bölgede azınlığın maruz kaldığı ayrımları ve haksızlıkları bakana iletmiştir. İçişleri Bakanının, Yunanistan içerisindeki tüm insanların Yunan vatandaşı olduklarını ve eşit haklara sahip olduklarını beyan etmesi üzerine Dr. Sadık Ahmet, Türklerin vatandaşlıktan ıskat edilmelerini örnekleriyle aktarmıştır. Konuyla ilgili notlar alan Bakan, Batı Trakya'da Bakanlığı ile ilgili konularda kendilerine zamanında bilgi verilmesini rica etmiştir.

Dr. Sadık Ahmet'in bakanlık kademesindeki bu ilk temaslarından sonuncusu Başbakan Yardımcısı ve hükümet sözcüsü Athanasios Kanellopulos'la olmuştur. Azınlığın çözüm bulmakta zorlanılan genel sorunlarını dinleyen Kanellopulos, Dr. Sadık Ahmet'ten bu sorunların yer aldığı bir rapor hazırlayıp kendisine iletilmesini istemiştir. Bağımsız listenin yayın organı olan *Güven* gazetesinden takip edilebildiği kadarıyla Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin sorunlarını içeren bir rapor hazırlayarak 16 Ağustos günü görüştüğü Başbakan Cannis Cannetakis'e teslim etmiştir. Ancak bir gün sonra Başbakanlığın siyasî işler ofisi, ilgili raporda *"Batı Trakya Türk Müslüman Azınlığı"* tabirinin yer almasından dolayı raporu Dr. Sadık Ahmet'e iade etmiştir.[51]

Dr. Sadık Ahmet'in ilk dönem milletvekilliği çalışmaları arasında belki de en çok konuşulan faaliyeti, birçok azınlık mensubunun vatandaşlığını kaybetmesine yol açan Yunanistan vatandaşlık yasasının 19. maddesi ile ilgilidir. Dr. Sadık Ahmet bu maddenin kaldırılmasını içeren bir kanun tasarısını meclise sunmuştur.[52] Ayrıca 12 Eylül tarihinde Batı Trakya Türklerinin eğitim sorunlarını içeren bir soru önergesini Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanı'nın cevaplaması istemiyle Meclis Başkanlığına vermiştir. Bu soru önergesi: a) Lozan Antlaşması'nın 40. maddesinde öngörüldüğü şekilde, azınlık okullarında öğrenci velilerine serbestçe öğretmen seçmelerine neden müsaade edilmiyor? b) Azınlık okullarında okutulan ders kitaplarının Türkiye'den gelmesine veya bu sahada eksiklik görüldüğü zaman hiç olmazsa Yunanistan'da basılmalarına neden müsaade edilmiyor? c) Yalnız Gümülcine ve İskeçe'deki iki azınlık ortaokulunda yapılan giriş sınavları uygulamasını sayın bakan nasıl izah eder? d) Bir öğrencinin bir dilde okuduğu belirli bir dersin yazılı sınavında başka bir dil kullanmak mecburiyetini getiren uygulamaya sayın bakan nasıl bir anlam verir? e) Ortaçağ öğretimi programı uyguladıkları halde azınlık okullarına bilgisiz ve yeteneksiz öğretmen yetiştiren esas kaynak durumundaki Gümülcine ve İskeçe Medreseleri hakkında sayın bakan ne söyleyecektir? f) Anlaşmalar uyarınca gelen ilkokul ve lise öğretmenlerinin zamanında göreve başlamalarına neden müsaade edilmiyor? sorularını içermekteydi.[53]

Neredeyse bir ay içerisinde gerçekleşen bu ve benzeri çalışmalar azınlığın bağımsız siyaset arayışının meyveleri anlamına gelmekteydi. Daha önceki azınlık vekillerinin bu nevi görüşmelerde bulunabilmek için öncelikle bağlı oldukları partiden izin almaları gerekliydi. Ayrıca bu denli açık, cesur

51 "Azınlık Sorunları Paketi Hükümet ve Parti Başkanlarında", *Güven,* 18 Ağustos 1989, s. 2; "Toplumumuzun Tarihî Konumu ve Yöneticilerimizin Olumsuz Tutumu", *Güven,* 5 Eylül 1989, s. 1.

52 "Vatandaşlık Kanunun Değişmesi İçin Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet Millet Meclisine Kanun Tasarısı Yatırdı", *Güven,* 5 Eylül 1989, s. 1.

53 "Eğitim Sorunlarımız Meclis Başkanlığına Verildi", *Güven,* 19 Eylül 1989, s. 1-2.

ve ispatlarla örülmüş bir görüşme usulü o zamana kadar görülmemişti. Gerçekleşmekte olan bu temaslar sırasında Dr. Sadık Ahmet'e, bu görüşmelerin sonuçsuz kalması veya oyalama yoluna gidilmesi durumunda ne olacağı sorulmuştur. Bu soru üzerine Dr. Sadık Ahmet, *"Bu gibi görüşmeler ilk olmamıştır, ama bu kez belki de son olacaktır. Bize yapılan haksızlıklar bütün ilgili bakanlara anlatıldıktan sonra, makul bir süre içinde haksızlıklara kalıcı bir çözüm getirilmediği takdirde, uluslararası kuruluşlara müracaat etmek safhasına geçilecektir. Fert olarak ve milletvekili adayı olarak daima bunu söyledim. Milletvekili olarak da yine aynı şeyi söylüyorum. Kesin kararım ve değişmez prensibim budur"* diye cevap vermiştir. Bu cevap aslında daha önce de iddia ettiğimiz konuyu desteklemektedir. Dr. Sadık Ahmet bu yola çıkmadan önce azınlığın sorunlarını gerçek manada sahiplenmiş ve kafasındaki yeni siyasî cereyanı net olarak oluşturmuştu.

Bağımsız Türk Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in meclis dışında da aktif bir siyasî faaliyet sürdürdüğü bilinir. 2 Ağustos tarihinde ABD Atina Büyükelçisi verdiği davete Dr. Sadık Ahmet'i de davet etmiş ve karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur.[54] Bunun dışında, 23 ve 27 Eylül tarihleri arasında Strasbourg'a bir çalışma gezisi düzenleyen Dr. Sadık Ahmet, burada Avrupa konseyi bünyesinde çeşitli görüşmeler yapmış, böylece azınlığın sorunları uluslararası mercilere anlatılabilmiştir.

SONUÇ

18 Haziran 1989 seçimleri, Yunan siyasî hayatına ömrü çok kısa olan bir hükümet doğurmuştu. Bu seçimler neticesinde hiçbir parti tek başına iktidar olacak sayıda milletvekili çıkaramamış ve amacı Yunanistan'ı tekrar seçime götürecek geçici bir koalisyon hükümeti oluşturulmuştur. Nitekim çok geçmeden, 5 Kasım 1989'da yeniden genel seçim ilan edilmiş ve Dr. Sadık Ahmet'in ilk milletvekilliği süreci kısa bir vadede zorunlu olarak sonlanmıştır.

Dr. Sadık Ahmet bu geçici hükümet ile azınlığın istediği sonuçları alamayacağının şüphesiz farkındaydı. Ancak yine de bu üç aylık çalışma döneminde dahi son derece aktif ve ayakları yere basan bir siyasî faaliyet içerisinde olmuştur. Bu doğrultuda, bir Türk olarak Yunan Parlamentosu'nda görev yapması hususunun geçtiği bir değerlendirmede Dr. Sadık Ahmet şunları söylemektedir:

> *"Yunanistan'ı kötülemek istemem. Evimi kötülemek istemem. Fakat hükümetin problemlerimi çözmediğini gördükten sonra niçin gitmeyeyim? [Burada azınlığın sorunlarını aktarmak üzere uluslararası kurumlara gitmeyi kastetmektedir] Bugün bile sağlık memuru, Sosti (Susurköy) köyünde bir Müslüman'ın açacağı kuaför dükkânına ruhsat vermek için gidip kontrol edeceğine kendisine dönüp 'Git Sadık kontrol etsin' diyebilmektedir… Bakınız, seçim öncesi daha sorumsuzdum, normal bir vatandaş gibi. Şu anda Yunan Meclisinin üyesiyim. Yunanistan vatanımdır. Bu şüphesiz bir hakikattir. Ülke olarak Yunanistan'ı da düşünmem gerekir. Başkaları bana ne dese beni hiç ilgilendirmez. Çünkü ben Yunan vatandaşıyım, nüfuz hüviyet kimliğim vardır, Yunan Meclisinin verdiği kimliğe sahibim. Fakat bazen; 3 günde, 5 günde meseleleri halledeceğiz diyerek azınlık haklarını da savunmam gerekir. Problemler 3 günde çözülmez. Konumum kesinlikle değişmemiştir, zaman olarak değişiklik arz edebilir. Ama bugüne kadar olduğu şekilde uzun zaman sürecinde değil. Şu anda mühletler var. Ben sadece kanunların uygulanmasını istiyorum… Fakat seçildikten sonra artık sorumlusun. Her istediğini söyleyemezsin. Çünkü halk ve meclis tarafından bir şekilde kontrol ediliyorsun. Yaşadığın ülke aleyhine konuşamazsın..."*[55].

54 "Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Atina Temasları", s. 16.

55 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 154-155.

KAYNAKLAR

Resmî Yayınlar

Düstur, *Üçüncü Tertip. V/11*, Necmi İstikbal Matbaası, İstanbul, 1931.
Πρακτικά Βουλής, Ε' Περίοδος (Προεδρευόμενης Δημοκρατίας), Σύνοδός Α', Συνεδρίαση Α', Δευτέρα 3 Ιουλίου 1989 [Yunan Parlamentosu, Genel Kurul Tutanakları, 5. Dönem: 1/1, 3 Temmuz 1989].

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Ali, Rahmi & Hüseyinoğlu, Tevfik, *1946-1949 Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2009.
Baltalı, İbrahim, *29 Ocaklar ve Perde Arkası*, Rodop Rüzgârı Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2006.
Batıbey, Kemal Şevket (Mehmet Arif), *Batı Trakya Türk Devleti (1919-1920)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul,1979.
Bıyıklıoğlu, Tevfik, *Trakya'da Millî Mücadele*, Cilt: 1, 3. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 1992.
Cin, Turgay, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği*, Orion Kitabevi, Ankara, 2009.
Clogg, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.
Hatip, Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.
Hatipoğlu, M. Murat, "Soğuk Savaş Yıllarında Yunanistan", *Balkanlar El Kitabı II.*, (Der. Osman Karatay & Bilgehan A. Gökdağ), Karam ve Vadi Yayınları, Çorum/Ankara, 2007.
Heraclides, Alexis, *Yunanistan ve "Doğu'dan Gelen Tehlike" Türkiye: Türk Yunan İlişkilerinde Çıkmazlar ve Çözüm Yolları*, (Çev. Mihalis Vasilyadis & Herkül Millas), İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
Kayıhan, Ahmet, *Lozan ve Batı Trakya: 1913'te İlk Türk Cumhuriyeti*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1967.
Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.
Kutay, Cemal, *1913 de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, Ercan Matbaası, İstanbul, 1962.
Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2. Basım, Bilgi Yayınları, Ankara, 1991.
Öksüz, Hikmet, *Batı Trakya Türkleri*, Karam Yayınları, Çorum, 2006.
Turan, Ömer, *Rodop Türklerinin 1878 Direnişi*, TTK Basımevi, Ankara, 2000.
Volkan, Vamık D. & Itzkowitz, Norman, "*Türkler ve Yunanlılar: Çatışan Komşular*", (Çev. Banu Büyükkal), Bağlam Yayınları, İstanbul, 2002.
Βακαλόπουλος, Απόστολος Ε. [Vakalopulos, Apostolos E.], *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού [Çağdaş Yunanların Tarihi] 1204-1985*, Εκδόσεις Βανιάς [Vanyas Yayınları], Θεσσαλονίκη (Selanik), 2005.

Makale, Bildiri ve Ansiklopedi Maddeleri

Cin, Turgay, "Batı Trakya Türklerinin Hukuki Statüsü Sorunları ve Avrupa Birliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: XI, Sayı: 1, 2009, ss.147-179.
Erdem, Nilüfer, "Mehmet Hilmi'nin Yeni Adım Gazetesi'nde Batı Trakya Türklerinin Yeni Türk Alfabesi'ne Geçmesi İçin Verdiği Mücadele", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2, 2012, ss.157-178.
Turan, Şerafettin, "Lozan Antlaşması", *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 27, ss. 214-217.

Süreli Yayınlar

Akın
Batı Trakya'nın Sesi
Güven Gazetesi
İleri Gazetesi
Trakya'nın Sesi
Yuvamız

5 KASIM 1989 SEÇİMLERİ, DR. SADIK AHMET'İN ADAYLIĞININ KABUL EDİLMEMESİ VE TAKİP EDEN DAVALAR SÜRECİ

Özer HATİP*

GİRİŞ

Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun doğal lideri olarak kabul edilen Dr. Sadık Ahmet, 18 Haziran 1989 tarihinde gerçekleşmiş milletvekili seçimleri sonrası Yunan Parlamentosu'nda görev yapmış ilk bağımsız Türk milletvekili olmuştur. Azınlığın yeni siyasî hareketinin temsilcisi olarak, parlamento çatısı altında, yürütme organları ile gerçekleştirdiği görüşmelerle ve yurtdışında gerçekleştirdiği temaslarla aktif bir siyaset yürütmüştür. Aktif olarak yürüttüğü siyasî faaliyetler ve liderlik karakteri onu azınlığın uhdesinde yüceltirken, Türk azınlık karşıtlarının gözünde ise düşmanlaştırmıştır. Yerel Yunan basınının bir numaralı siyasî hedefi haline gelmesinin yanı sıra Atina basını ve dünya basını da kendisinden, olumlu veya olumsuz anlamda çokça bahseder olmuştur. Dr. Sadık Ahmet, azınlık haklarının geri verilme mücadelesini sürdürürken, diğer taraftan da kendini sonu gelmez bir düşmanlık cephesiyle savaşmak zorunda bulmuştur. Daha önceki konuşmalarında "karanlık odaklar"[1] olarak tarif ettiği bir yapının yanı sıra Yunan basını da Dr. Sadık Ahmet'in daima karşısında yer alarak onu ve dolaylı olarak azınlığın yeni siyasî aksiyonunu yıpratma telaşına düşmüştür. Bu başlık altında ele alacağımız konu; 5 Kasım 1989 genel seçimlerinin ilan edilmesinin ardından gelen siyasî çalışmalarla başlar ve Dr. Sadık Ahmet'in karşılaştığı davaları ele alarak hapis cezası verilmesiyle devam eder. Çalışmamız Dr. Sadık Ahmet'in hapishane günleri ve 29 Ocak 1990 olaylarının aktarılmasıyla sonlanır. Dr. Sadık Ahmet'i ve siyasî faaliyetlerini merkeze alan bu çalışma, Batı Trakya Müslüman Türklerinin siyasî ve sosyoekonomik tarihinin aktarılması ve analizini amaçlamaktadır.

* Uzman, ozerchatip@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1858-2689.

1 Dr. Sadık Ahmet'in bu ifadeyi değişik zamanlarda dile getirdiği bilinir. Aralık 1988 tarihinde Batı Trakya'nın Sesi dergisine verdiği mülakatta ise bu ifadenin muhataplarını açıkça beyan ettiği görülür. Dr. Sadık Ahmet'e göre, Batı Trakya Lozan Antlaşması'ndan beri, Yunan Haberalma Teşkilatı ve Yunan Dışişleri Bakanlığı gibi hususî teşkilatlar tarafından kontrol edilmekteydi ve bu teşkilatlar bölgede çözümsüzlüğün başlıca aktörleriydiler. Bkz. "Batı Trakya'nın Sesi Dr. Sadık Ahmet'le Selanik'te Görüştü", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 7-8, 1988-1989, s. 20.

1. 5 KASIM 1989 SEÇİMLERİNE HAZIRLIK VE DR. SADIK AHMET'İN MİLLETVEKİLİ ADAYLIĞININ REDDEDİLMESİ

Batı Trakya Müslüman Türkleri, Yunanistan'da gerçekleşen 1974'teki cunta idaresinin yıkılması ve siyasî yenileşme sonrası, azınlık ve bireysel haklarının geri verilmemesi üzerine yeni bir siyasî politika üretmişlerdir. Bu politika, demokratik çerçevede, daha aktif ve cesur bir çalışma ile hem ülke içinde hem ülke dışında hak mahrumiyetlerinin dile getirilip düzeltilmesi için çalışılmasını içermektedir. Bu kapsamda öne çıkan ve liderliği ele alan Dr. Sadık Ahmet, 18 Haziran 1989 genel seçimlerinde ilk kez bağımsız azınlık milletvekili olarak milletvekili seçilmiştir. Temmuz 1989'dan itibaren parlamento çalışmalarına başlayan Dr. Sadık Ahmet, ilk iş olarak hükümet üyeleri ile görüşmeler yapmış ve azınlığın içinde bulunduğu gayri demokratik durumu paylaşarak çözüm aramıştır. Daha sonra ise, Avrupa ve İslâm ülkeleri nezdinde görüşmelerle konunun geçiştirilmemesi gerektiği mesajını ülke yöneticilerine ileterek aktif ve cesur çalışmalarını sürdürmüştür. Ancak Haziran seçim sonuçları ülkede hükümet kurulmasını imkânsız kılan bir vaziyetteydi ve bunun üzerine kurulan Cannis Cannatakis[2] hükümeti aslında Yunanistan'ı tekrar genel seçime götürmek üzere oluşturulmuştu. Nitekim Haziran seçimlerinden beş ay sonrası için yeni bir genel seçim kararı alınmıştır. Çok kısıtlı olan bu yasama sürecinde bile Dr. Sadık Ahmet'in gerçekleştirdiği siyasî çalışmalar dikkat çekiciydi. Özellikle daha önce pasif siyaset yürütmekte olan azınlık için bu kısıtlı sürede yapılanlar çok önem arz etmekteydi. Dr. Sadık Ahmet'in şahsında azınlık artık hem ülkenin hem de ülke dışındaki kurumların gündeminde yer alıyor ve daha da önemlisi, kendi toplumsal özgüvenini geri kazanıyordu.

5 Kasım 1989 seçimleri ilan edildiğinde azınlık siyasî çevreleri tekrar bağımsız listeler ile siyasî çalışmalara devam etme kararı verdiler. Hatta bu seçimi, önceki seçimin eksikliklerinin giderilmesi olarak ele aldılar. *Batı Trakya'nın Sesi*'ndeki bir değerlendirmeye göre; Haziran ayındaki seçim denemesi 5 Kasım'da yapılacak seçimlerin daha bilinçli ve derli toplu olacağını göstermekteydi. Önceki seçimde görülen eksiklikler bu seçimde giderilerek, Batı Trakya Türkleri 5 Kasım seçimlerine daha güçlü ve daha iyi bir organizasyonla yine bağımsız listelerle katılacaklardı. Bağımsız liste hareketi, Batı Trakya'da yeni bir dönem başlangıcı, derlenme, toparlanma, birlik ve beraberlik dönemi olacaktı.[3] Halil Salih (Hâkî)'nin konu ile ilgili olarak *İleri*'de kaleme aldığı değerlendirme yazısı ise, azınlığın iç dinamiklerini özetliyordu. Hâkî'nin değerlendirmelerinde, Gümülcine'nin merkez olduğu Rodop seçim bölgesindeki azınlık kitlesinin bağımsız liste üzerinde daha azimli ve kararlı olduğu paylaşılmaktaydı. İskeçe seçim bölgesindeki azınlık bireylerinin isteği ise bağımsız listenin yeni adaylarla kurulması yönündeydi. Azınlık kitlesinin nüfusça az olduğu Meriç (Evros) bölgesinde ise, seçilemeyecek dahi olsa bağımsız aday açıklanmasının talep edildiği aktarılmaktaydı.[4]

Batı Trakya Türklerinin Rodop'taki bağımsız siyasî hareketi olan GÜVEN ve İskeçe'deki İKBAL listeleri seçimlere yaklaşık bir ay varken ilan edildi. Buna göre GÜVEN listesi, Dr. Sadık Ahmet ve İsmail (Molla) Rodoplu dışında yeni bir isim olarak ilahiyatçı İbrahim Şerif'i de aday gösteriyordu. Bir önceki listede yer alan Avukat Sabahattin Emin ise bağımsız adaylara dışarıdan destek veriyor ve seçim çalışmaları boyunca bu üç aday ile birlikte tüm faaliyetlerde hazır bulunuyordu. GÜVEN listesi Haziran seçimlerinde olduğu gibi yine bir duyuru ile adaylarını azınlık seçmenine ilan etti. Bu duyuruda da partili milletvekillerinin azınlık sorunlarının çözümü noktasında etkisiz kaldıkları vurgusu öne çıkıyordu:

2 Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

3 "5 Kasım'da Seçim: Bağımsız Listeler Güçleniyor", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 10-12, 1989, s. 7.

4 Halil Salih (Hâkî), "Seçimler 5 Kasım'da", *İleri,* 6 Ekim 1989, s. 2.

"Rodop ili Müslüman-Türk seçmeninin ısrarlı arzusu üzerine biz gazeteci Molla İsmail (Rodoplu), Dr. Sadık Ahmet ve ilahiyatçı İbrahim Şerif önümüzdeki 5 Kasım milletvekili seçimlerine yine Bağımsız Güven Listesi halinde inmeye karar verdik.

Çünkü bundan önceki 18 Haziran seçimlerinde yine Batı Trakya Türk Toplumu özellikle 1974'ten beri partiler için geçirdiği acı tecrübelerden sonra gönül birliği ile Güven'e güvenen nasıl kendi benliği, kendi davasına sahip çıkarak kendi temsilcisini seçmiş ve meclise göndermişse, 5 Kasım'da da aynı inanç, aynı gaye ile güveneceği temsilcisini yine meclise göndermekte azimli ve kararlıdır.

Rodop ili seçmeni 18 Haziran'daki bu büyük ve tarihi başarısından sonra hiçbir surette partilere dönerek o acı ve ezik günleri tekrar yaşamak istemiyor.

Zaten daha bugünden partilerin Batı Trakya Müslüman-Türk seçmeninin elinden namusu kadar değerli olan oyunu alabilmek için kent ve köylerde nasıl terör havası estirdiğini insanımız gözüyle görmekte ve bunun acısını yaşamaktadır.

Daha acısı ise, kendi insanımız gibi görünen, güya Batı Trakya Müslüman-Türk toplumunun hakkını savunduğunu iddia eden, namuslu ve dürüst halkımızın karşısına çıkarak oy isteme cüretinde bulunan bazı maceraperestlerin hala aramızda dolaşmasıdır.

Fakat doğduğu, büyüdüğü, bu vatanda insanca yaşamaktan başka hiçbir arzusu olmayan ve bu yolda, sadece bu amaçla mücadele eden ve edecek olan Batı Trakya Müslüman-Türk toplumunun bu haklı ve kanuni mücadelesinin önüne hiçbir kuvvet duramayacaktır.

Biz önce Allah'a sonra da davamızın haklılığına inanan namuslu ve vicdan sahibi Müslüman-Türk seçmenine güveniyoruz

Kendi davasına inanan 'birimiz hepimiz için, hepimiz birimiz için' prensibini kendine sembol edinmiş Rodop ili Türk seçmeni de GÜVEN'e güvenecek, 6 Kasım'da dosta düşmana karşı alnımızın akıyla çıkacaktır.

Allah doğruların yardımcısıdır".[5]

Kısıtlı bir zaman aralığı içerisinde seçim çalışmalarını sürdüren Dr. Sadık Ahmet ve arkadaşları, seçim mahkemesi tarafından kendilerine iletilen bir tebligat ile yeni bir engellemeyle karşı karşıya kalmışlardır. İlgili tebligata göre Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in, genel seçim adaylığı hususunda ilgili makama sundukları dilekçede *"Başka seçim bölgesinden aday olmadığımı beyan ederim"* ibaresinin yer almadığı için eksiklik görülmüştü ve bu eksiklikten dolayı adaylıkları kabul edilmiyordu.[6] Oysa ilgili kanunda başvuru dilekçelerinde olabilecek eksikliklerin giderilmesi için tarafların daha önceden bilgilendirilmesi öngörülüyordu.[7] Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif, milletvekilliği başvurularının reddedilmesi üzerine gerekli prosedürleri takip ederek istinaf mahkemesine başvurmuşlar ve ilgili dilekçelerin görevli mübaşir tarafından doldurulduğunu beyan ederek *"ret"* kararının geri çekilmesini talep etmişlerdir. Bunun üzerine mahkeme mübaşiri dinlemiş ve dilekçelerin doldurulduktan sonra adayların yüzüne yüksek sesle okunduğu belirlendiğinden mahkeme itirazları reddetmiştir. İstinaf mahkemesinin bu kararı üzerine adaylar 30 Ekim tarihinde, "Areios Pagos" denilen Yunan Yargıtay'ına itiraz başvurusunda bulunmuşlar, ancak Yargıtay'dan da olumlu sonuç alamamışlardır. Dr. Sadık Ahmet bu konuyu *"tashih-i karar"* edilmesi talebiyle tekrar ilgili bidayet mahkemesine taşımışsa da başvurusu reddedilmiş ve böylece tüm hukuk yolları tüketilmiştir.[8]

5 "Bağımsız Güven Listesi'nin Duyurusu", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı:13, 1989, s. 17; "Zafer Bağımsız Güven'in", *Güven,* 17 Ekim 1989, s. 1.

6 Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015, s. 122.

7 "5 Kasım Seçimleri Yapıldı: Rodoplu Yunan Meclisinde", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı:14, 1990, s. 8.

8 "Batı Trakya'da Bizans Oyunları", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 13, 1989, s. 5.

Bu karar üzerine Dr. Sadık Ahmet olanları bir *"oyun"* olarak nitelendirmiştir. Adaylıkları düşen Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif, *"iki bağımsız milletvekili çıkaracak oy potansiyeline sahip Gümülcine'de Türklerin arasına ayrılık sokularak bölünmek istendiği belirtilerek bu oyuna gelmeyeceklerini, bu amaçla da GÜVEN listesindeki diğer bağımsız aday İsmail Rodoplu'yu desteklediklerini"* açıklamışlardır.[9]

Tüm hukukî yollar denenmesine rağmen mahkemelerden alınan olumsuz sonuçlar üzerine bağımsız GÜVEN listesi, bundan böyle sadece İsmail Rodoplu ile temsil ediliyordu. Bu durumun azınlık oylarının liste dışına gitmesini hedeflediği ve bağımsız azınlık siyasetine bir engelleme olduğu yorumları arasında GÜVEN listesi seçim çalışmalarını sürdürüyordu. Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif planlandığı gibi tüm seçim çalışmalarında yer alıyor, tüm köyler geziliyor ve Rodoplu için oy isteniyordu. Seçim konuşmalarında öne çıkan konular, azınlığın karşılaştığı sorunlar ve bunların çözümü için parti dışı bağımsız milletvekili çıkarmanın önemi üzerinde yoğunlaşıyordu. Haziran seçim çalışmaları da düşünülürse yaklaşık altı aydır en ücradaki yerleşim yerleri bile ziyaret edilmeye gayret ediliyor ve her biri bir bayram havasında gerçekleşen bu gelgitlerle azınlık birbirine adeta çelik ağlarla bağlanıyordu.

5 Kasım 1989 genel seçim çalışmaları sırasında da tıpkı Haziran'da olduğu gibi bağımsız liste hareketi birçok engelleme ve zorlukla karşılaşmıştır. Atina ile Batı Trakya hava alanları arasındaki uçak seferleri seçim haftası durdurulmuş, otobüs seferleri de iptal edilmiştir.[10] Ayrıca yine devlet görevlilerinin haksız cezalar yazdığı ve bazı köylerde *Güven* gazetesi ve oy pusulalarını dağıtan ekiplere çeşitli sözlü tacizlerde bulunulduğuna dair gözlenen hadiseler olmuştu.[11] Hukuk dışı ve demokrasiye yakışmayan bu nahoş olaylar, Dr. Sadık Ahmet başta olmak üzere azınlığın yeni temsilcilerinin siyasî olarak sınanması olarak değerlendiriliyor ve bu denli zorluklara rağmen adayların sergiledikleri cesur ve olgun tavır aslında Batı Trakya Müslüman Türklerinin siyasî gelişimini gösteriyordu.

2. 5 KASIM 1989 MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİ

5 Kasım 1989 Pazar günü gerçekleşen genel seçimler esnasında Batı Trakya'da demokratik usullere yakışmayan birçok olayın meydana geldiği gözlemlenmiştir. *Yuvamız* dergisinin aktardığına göre, *"Pazar günü şehir ve köyler, sanki henüz istila edilmiş bir bölge görünümündeydi. Hangi sokağa girsen veya hangi sandık başına gitsen karşına hep askerler çıkıyordu. Yapılan hesaplara göre o gün, yerli askerler dışında, bölgemize 15.000 civarında asker taşınmıştı. Oysa partiler ve hükümet seçim günü askerin yer değiştirmemesi hususunda anlaşmışlardı".*[12] 18 Haziran seçimlerinde 231 seçim sandığının bulunduğu Türk bölgelerinde 5 Kasım'da bu sayı 190'a indirilerek azınlık bireylerinin oy verme sürecinin zorlaştırılmak istenmesi, bazı Türklerin sandık başında dövülmeleri ve Türk bölgelerindeki elli sandığın, kuyrukta seçmenler beklerken vaktinden erken kapatılmak istenip muhalefet partilerinin itirazı üzerine yeniden açılması da o günün seçim hadiseleri arasındaydı.[13] Ayrıca, oyların sayım aşamasında GÜVEN listesi adına vilayet binasında görevli olan *Yuvamız* dergisi yazarının aktardığına göre, oy pusulalarının sayımı bazen dondurulmuş ve bazı şüpheli hareketler gözlemlenmiş, en sonunda sabah 05:00'dan sonra bölgenin seçim sonuçları ilan edilebilmiştir.[14]

9 "5 Kasım Seçimleri Yapıldı: Rodoplu Yunan Meclisinde", s. 8.

10 Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2. Basım, Bilgi Yayınları, Ankara, 1991. s. 206.

11 "Zaferin Adım Adım Öyküsü", *Yuvamız Dergisi*, Sayı: 39, 1989, s. 4-5.

12 *Agm*, s. 5.

13 Oran, *Age*, s. 206.

14 "Zaferin Adım Adım Öyküsü", s. 6.

Seçim sonuçlarına göre Batı Trakya Türkleri yeniden bir zafer ilan ediyorlardı. Rodop seçim bölgesindeki 84.674 adet geçerli toplam oyun 24.625'ini GÜVEN listesi adına İsmail Rodoplu almıştı. Nea Dimokratia (Yeni Demokrasi) partisinin 31.746 oy ve PASOK partisinin 23.058 oy aldığı[15] Rodop bölgesinde İsmail Rodoplu, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun Haziran seçimlerinde seçtiği Dr. Sadık Ahmet'ten sonra Yunan Parlamentosu'na gönderdiği ikinci bağımsız Türk milletvekili olmuştur. İskeçe'de ise azınlık yine bağımsız listeden milletvekili çıkaramamış, 1985 seçimlerinde PASOK partisinin adayı olarak meclise giren Ahmet Faikoğlu'nun da parti listesinden ayrılıp bağımsız İKBAL listesini desteklemesi üzerine[16] İskeçe Türkleri bu seçimde de meclise azınlık temsilcisi gönderememişlerdir.

Azınlık tarihinde ikinci isim olarak bağımsız milletvekili seçilmiş olan İsmail Rodoplu, 20 Kasım 1989 Pazartesi günü Yunan Parlamentosu'nda Kuran-ı Kerim'e el basarak göreve başlamıştır.[17] Dr. Sadık Ahmet'in dava arkadaşı olan İsmail Rodoplu da azınlık insanının kendine yakın gördüğü ve Semetli (Simvola) köyünde yetişerek daha sonra aldığı iyi eğitimi ile sivrilmiş bir mücadele insanıydı.[18] Ancak İsmail Rodoplu da ilk kez girdiği parlamentoda siyasî çalışmalarını yoğunlaştıramamıştır. Çünkü meclisteki aritmetik yine bir partinin hükümet kurmasına müsaade etmemiştir. Bunun üzerine bir koalisyon hükümeti kurularak beş ay sonrası için (8 Nisan 1990) tekrar bir seçim kararı alınmıştır. Yukarıda ele aldığımız şekilde, Dr. Sadık Ahmet bu seçimlerde adaylığı reddedilmesi üzerine milletvekili seçilememiştir. Dokunulmazlığının da düşmesi anlamını taşıyan bu durum üzerine kendini sonu gelmeyecek saldırılar ve davalar sürecinin içerisinde bulacaktır. Anlaşılan o ki Batı Trakya Müslüman Türkleri, Dr. Sadık Ahmet şahsında yargılanmaya devam edecektir.

3. DR. SADIK AHMET'E AÇILAN DAVALAR VE TUTUKLANMASI

Batı Trakya Müslüman Türkleri, uzun yıllardır gerçekleşmesini bekledikleri bağımsız siyasî harekete Dr. Sadık Ahmet'in liderliğinde kavuşmuşlardır. Lozan ve diğer uluslararası antlaşmalarla sağlanan azınlık haklarının yanı sıra Yunanistan Cumhuriyeti'nin eşit vatandaşlık haklarından da yararlanmaları gereken azınlık bireyleri, ne bireysel ne de azınlık haklarını gerektiği biçimde kullanamamaktadırlar. Ülkede siyasî yönetimler değişmekte, ancak azınlığa uygulanan politika aynı kalarak hak mahrumiyetleri her geçen yıl artarak devam etmektedir.[19] İşte böylesine karanlık bir dönemde Batı Trakya Türk azınlığının liderlik sorumluluğunu sırtına alan Dr. Sadık Ahmet, milletvekilliği dokunulmazlığını kaybetmesiyle birlikte aleyhinde açılan davalar ile karşılaşacaktır. İlk kez 1988 yılında imza kampanyası ile karşılaşmış olduğu mahkemeler, 1989 yılının son aylarından itibaren tekrar başlayacaktır.

Aslında daha 18 Haziran 1989 seçim çalışmaları sırasında gerçekleşmiş bazı olaylar nedeniyle GÜVEN listesi adayları, 25 Ağustos 1989 tarihinde savcılığa çağrılarak ifadelerine başvurulmuştu. Seçim çalışmaları atmosferinde, kimin tarafından düzenlendiği bilinmeyen bazı korsan bildiriler üzerine sorgulandıkları anlaşılan adaylar, bu bildirilerle ilişkileri bulunmadığını beyan etmişlerdi.[20] Yine aynı seçim çalışmaları ile ilgili İskeçe PASOK partisinin adayı olan Ahmet Faikoğlu'na, 12

15 "5 Kasım Seçimleri Yapıldı: Rodoplu Yunan Meclisinde", s. 8.

16 "A. Faikoğlu Seçimlere Katılmıyor", *Yankı*, 1 Kasım 1989, s. 1.

17 Πρακτικά Βουλής, ΣΤ' Περίοδος (Προεδρευόμενης Δημοκρατίας), Σύνοδός Α', Συνεδρίαση Α', Δευτέρα 20 Νοεμβρίου 1989 [Yunan Parlamentosu, Genel Kurul Tutanakları, 6. Dönem: 1/1, 20 Kasım 1989], s.3.

18 Bkz. Hatip, *Age*, s. 116-118.

19 Bkz. "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", *A Helsinki Watch Report*, USA, August 1990.

20 "Bağımsız Güven Listesi Adayları İfadeye Çağrılıyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 10-12, 1989, s. 16.

Eylül 1989 tarihinde İskeçe Üç Hakimli Bidayet Mahkemesi tarafından Koyunköy'de (Kimerya) oy sayımı yapılırken olay çıkardığı gerekçesiyle beş ay hapis cezası kararı verilmişti.[21] Ayrıca İskeçe bağımsız İKBAL listesi adaylarından Mehmet Emin Aga'ya, *"yerel yöneticileri kandırmaya çalışmak"* iddiasıyla ve İskeçe bölgesinin tarihî yerleşim birimi olan Şahin (Ehinos) belediye başkanı Fikri İhtiyar'a ise, *"üst makamlarca istenilen belgeleri vermediği"*[22] iddiasıyla davaların açıldığı görülüyordu.

Dr. Sadık Ahmet'e ise bu dönemde tebliğ edilen ilk dava, 29 Kasım'da Selanik'te görüleceği bildirilen imza kampanyasının devamı olan dava idi. En son 20 Aralık 1988 tarihinde belirsiz bir tarihe ertelenen bu dava, daha önce olduğu gibi yine Batı Trakya Türkleri Azınlık Yüksek Kurulu'nun kararıyla azınlığa karşı yapılan bir dava olarak kabul edildi. Mahkemeyi takip etmek üzere 3.000 civarında Batı Trakya Türk'ü Selanik'e gitti ve duruşmanın yapılacağı salona tekbir sesleriyle girdi. Verdiği mücadele ile dünya çapında bir sima haline gelmiş olan Dr. Sadık Ahmet'in bu mahkemesini Türkiye ve Avrupa'dan da önemli sayıda siyasetçi, insan hakları savunucusu ve basın mensubu takip ediyordu. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) adına üç değişik siyasî partiden milletvekillerinin hazır bulunduğu mahkemeyi, Uluslararası Af Örgütü, Azınlıkları Koruma Masası, Almanya Yeşiller Partisi ve Almanya Batı Trakya Türk Federasyonu gibi kurumların temsilcileri de Selanik adliyesinde takip ediyorlardı. Mahkemeyi takip etmek üzere Selanik'e gelmek isteyen İstanbul Barosu başkanı ve yönetim kurulu üyelerine ise vize verilmediği görülüyordu. Belirsiz bir zamana ertelenen bu mahkeme sonrası Dr. Sadık Ahmet, *"Haklı olmanın vicdan huzuru yanında böylesine anlamlı bir desteğe Batı Trakya Müslüman Türk toplumu tarafından layık görülmenin gururunu da yaşıyorum"* demiştir. İmza kampanyası davası sonraki yıllarda devam etmiştir ve 1 Şubat 1994 tarihindeki duruşmada önceki karar bozularak Dr. Sadık Ahmet 16 ay hapis cezasına çarptırılmış ve bunun da para cezasına çevrilmesine karar verilmiştir. Bu kararın adil olmadığını savunan Dr. Sadık Ahmet, davayı Yargıtay'a taşımışsa da sonucu için ömrü vefa etmemiştir.[23]

Dr. Sadık Ahmet'e tebliğ edilen diğer üç dava ise 1989 yılında gerçekleşen seçimlerdeki propagandaları ile ilgilidir. Bunlardan ikisi, GÜVEN listesinin yayın organı olan *Güven*'de yayınlanan 17 Kasım 1989 ve 22 Kasım 1989 tarihlerindeki yazılarla ilgilidir. Bahse konu yazılardan 17 Kasım tarihinde yayınlanan "Doktor Sadık Ahmet'in Mesajı" başlığını taşıyan yazı ve 22 Kasım'daki "Batı Trakya Türk Azınlığı" başlığını taşıyan bildiride, "Türk" sıfatının yer almasının *"vatandaşları şiddete ve ikiliğe teşvik etmek suretiyle kamu barışını bozması"* suçlarını doğurduğu iddia edilmiştir. 8 Şubat tarihli celpnamede Dr. Sadık Ahmet'in, *"Yunan makamlarının Trakyalı Müslümanlara ayrım ve baskı uyguladığı yolunda yanlış iddialarda bulunduğu, Trakya'daki Müslüman azınlıktan söz ederken 'Helen Müslüman Azınlığı' demek yerine 'Türk Azınlığı' diyerek yurttaşlarla ilgili olarak bölünmeler yarattığı, sonuçta Trakya'daki yurttaşlar arasında kamu barışını bozduğu"* iddia ediliyordu.[24] Bu suçlamalara ilişkin 8 ve 15 Şubat 1990 tarihlerinde Rodop Üç Hakimli Ceza Mahkemesi'nde görülmesi açıklanan davalar, savcının talebi doğrultusunda Gümülcine'den çok uzak bir şehir olan Agrinio'ya alınmış ve daha sonra Dr. Sadık Ahmet'in ikinci dönem milletvekili seçilmesi üzerine gündeme gelmemiştir.

Bu üç dava arasında en öne çıkanı şüphesiz 25 ve 26 Ocak 1990 tarihlerinde Gümülcine'de görülen ve Dr. Sadık Ahmet'le İbrahim Şerif'in tutuklanıp hapse gönderildiği ceza davasıdır. GÜVEN listesi adayları, 5 Kasım 1989 genel seçimleri kapsamında, seçim propagandalarına başlamışlardı. Bu doğrultuda bölgedeki çeşitli noktalarda seçim konuşmaları yapılmış, gazetelere mülakatlar

21 "A. Faikoğlu Beş Ay Hapis Cezasına Çarptırıldı", *Yankı,* 23 Eylül 1989, s. 2.

22 "Batı Trakya'da Türklerin İnsanca Yaşama İsteği Yargılanıyor", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı:14, 1990, s. 4.

23 Hatip, *Age*, s. 120.

24 Oran, *Age*, s. 203-204.

verilmiş ve bağımsız listenin yayın organı olan *Güven* gazetesinde çeşitli yazılar yayınlanmıştır. Bu seçim çalışmalarının sürdüğü sırada listedeki bağımsız milletvekili adaylarından Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in adaylıkları iptal edilmiş, ancak seçim propagandası çalışmaları programlandığı gibi her üç isim tarafından birlikte yürütülmüştür. GÜVEN listesi Batı Trakya azınlık seçmeninin karşısına daima üç adayı ile birlikte çıkmış, adaylar konuşmalarını birlikte yapmış ve basın faaliyetlerini de hep birlikte sürdürmüşlerdir. Kısıtlı bir zaman aralığını kapsayan bu seçim çalışmaları çok hızlı ve yoğunlaştırılmış şekilde hayata geçirilmiş ve seçim sonuçları açıklandığında planlandığı gibi Batı Trakya Türklerinin, Rodop'taki bağımsız adayı İsmail Rodoplu, Yunan Parlamentosu'na girmeyi başarmıştır. Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in dava konusu edilen fiilleri işte bu seçim çalışmaları sırasında yaptıkları siyasî beyanlarından ve 5 Kasım seçimleri öncesi yayımlanan "Rodop İli Müslüman-Türk Seçmenine" başlıklı duyurudan kaynaklanmıştır.

İsmail Rodoplu'nun da isminin geçtiği soruşturma, Rodoplu'nun milletvekili seçilmesi sebebiyle Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'e yöneltilmiştir. Bahse konu soruşturma kapsamında adaylara iki suçlama yöneltilmiştir. Suçlamalardan ilki, *"1989 Ekim ayının son 10 günü içerisinde Gümülcine'de Nea Dimokratia, Sol Koalisyon ve PASOK partilerinin bir terör ve anarşi atmosferi yarattıklarını söyleyerek, iftira ve yalan haber yaparak Ceza Hukuku'nun 245., 320. ve 321. maddelerini ihlal etmek"*tir. İkinci suçlama ise adayların yapılan konuşmalarda ve verilen beyanlarda *"Ceza Kanunu'nun 192. maddesini ihlal ederek, 'Türk' sözcüğünü kullanmak yoluyla vatandaşları açıkça veya dolaylı olarak şiddete yönelterek veya aralarında anlaşmazlıklar yaratarak toplumsal barışı bozmak"*tır.[25]

İlgili suçlamalar üzerine 25 Ocak tarihinde Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in yargılanmasına Gümülcine mahkemesinde başlanmıştır. Kaderin bir cilvesidir ki, Gümülcine'nin Osmanlı yönetiminde bulunduğu 19. yüzyılda hükümet dairesi olarak inşa edilmiş tarihî yapı, 1990 yılında "Gümülcine Mahkeme Binası" olarak, Dr. Sadık Ahmet'in Türklük uğruna yargılanacağı bina olacaktır. Davanın görüleceği gün Gümülcine'nin değişik yerlerine çok sayıda güvenlik gücü yerleştirildiği gözlemlenmiş, mahkeme bahçesinde ve civarında yaklaşık 5.000 Türk'ün toplandığı ve azınlık bireylerinin durmadan *"Türk'üz!"* diye bağırdıkları görülmüştür. Mahkemenin yapılacağı salona Türk azınlık bireylerinin kabul edilmediği, ancak çok sayıda Yunan vatandaşın salonda hazır bulunduğu gözlemlenmiştir. Davayı izleyenler arasında TBMM adına üç milletvekili, Türkiye Barolar Birliği ve İstanbul Barosu başkan ve yönetim kurulu üyeleri, T.C. Gümülcine Başkonsolosu Kemal Gür'ün yanı sıra Avrupa ülkelerinden çeşitli kurumların temsilcileri ve gözlemcileri de hazır bulunmuşlardır. Bunun dışında, yurt içinden ve ayrıca aralarında *TRT*'nin de bulunduğu birçok yurt dışı basın kurumu da mahkeme için Gümülcine'ye gelmiştir.

Helsinki Watch Raporu ve bu raporu kaynak alan Baskın Oran'ın ifadeleri, mahkemeyi canlı takip eden Hâkî'nin gözlemleri, İstanbul Barosu gözlemcilerinin tespitleri ve *Batı Trakya'nın Sesi*'nin değerlendirmeleri takip edildiğinde davanın seyri ile ilgili çok ilginç ayrıntılara ulaşılır. Bu kaynakların aktardıklarına göre, bu yargılama usullere aykırı olarak gerçekleşmiş ve adil yargılanma ilkesi ihlal edilmiştir.[26] Yukarıda sıralanan kaynaklara göre; Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif davası sabah 9:00'da başlamıştır. Davanın hakimleri duruşma salonuna, salonda toplanmış heyecanlı Yunanlar tarafından atılan destek naraları ve alkışlar arasında girmiş ve salondaki topluluğun Dr.

25 "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", s. 17-18.

26 25-26 Ocak mahkemelerinin ayrıntıları için Bkz. "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece"; Oran, *Age*; Halil Salih (Hâkî), "Mahkemeden İzlenimler", *İleri*, 2 Şubat 1990, s. 4; "Batı Trakya'da Devlet Terörü", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 15, 1990, s. 6-10; "İstanbul Barosu Başkanı Kazan: 'Bu Davada Adaletin Değil, Kin ve Nefret Duygularının Tescil Edildiğini Gördük'", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 15, 1990, s. 11-12.

Görsel 1 ve 2: Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in yargılandığı "Gümülcine Mahkeme Binası" önündeki Batı Trakya Türkleri (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

Görsel 3: Dr. Sadık Ahmet, İbrahim Şerif ve İsmail Rodoplu, Gümülcine Mahkemesindeki duruşmada. Fotoğraf üzerinde 25.01.1990 tarihi yer almaktadır. (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

Sadık Ahmet'e sözlü sataşmalarına çoğunlukla göz yumulmuştur. Mahkeme başladığında hakimlerin Dr. Sadık Ahmet'in sunduğu belgelere göz ucuyla bakmaları ve umursamaz tavırları dikkat çekmiş, bu durum davayı takip edenler tarafından daha başından kararın verildiği şeklinde değerlendirilmiştir. Mahkemenin başlamasıyla gözlemlenen bu olumsuz tutum ve hakimlerin tavrı üzerine Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'i savunmak üzere görev alan avukatlar; Sabahattin Emin, Hüseyin Aga, Adem Bekiroğlu ve Hasan Kasıkçı heyetteki bir hakim hakkında redd-i hakim talebinde bulunmuşlar, ancak talepleri kabul edilmeyince kurulmuş olan mahkemenin taraflı olduğunu beyan ederek davadan çekilmişlerdir. Mahkeme öncesi hiçbir Yunan avukatın savunma yapmayı kabul etmediği bir ortamda, sanıkların Türk avukatlarının da çekilmesiyle mahkemenin seyri daha sert bir şekilde devam etmiştir. Duruşmada ilk önce itham tanıkları dinlenmiştir. Birinci itham tanığı olarak söz verilen Gümülcine Barosu Başkanı Kamarakis sözlerine bir savcı edası ile başlamış, Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in yayınladıkları malum bildiride "Türk" kelimesini kullanmak suretiyle bölgede terör havası estirdiklerini iddia etmiştir. İkinci olarak dinlenen PASOK partisinin bölge milletvekili adayı Sakaris de sanıklar aleyhine ifade vermiştir. Hakimlerin Sakaris'e yönelttikleri: *"Bunların azınlık hakları tanınmıyormuş doğru mu?"* sorusuna Sakaris, *"Hayır yalan söylüyorlar. Güya bunlara traktör ehliyeti verilmiyormuş, bizzat ben aracı olup kaç tane aldım bunlara"* diye cevap vermiştir. Bunun üzerine Dr. Sadık Ahmet, *"Niye aracı oldun? Sen neci oluyorsun? Demek ki normal yoldan verilmediği için senin torpiline ihtiyaç duydular"* diyerek cevap vermiştir. Üçüncü tanık olarak çağırılan Yunanistan Komünist Partisi milletvekili adayı Fakiridis ise, sanıkların "Türk" ibaresini kullanmak suretiyle bölgede terör havası estirdiklerini kabul etmediğini beyan etmiş, sanıkların seçim bildirgesinde bulunan ifadelerin seçim propagandası dahilinde normal karşılanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu ifade üzerine sinirlendikleri görünen hakimler, *"Bunlar Türk mü?"* diye bağırmışlar, Fakiridis bu tavır üzerine *"Kendilerine sorun. Türk'üm diyorlarsa, Türk'türler"* cevabını vermiştir. Bunun üzerine mahkeme heyeti duruşmaya ara vermiştir. 25 Ocak tarihindeki davaya verilen arada Dr. Sadık Ahmet, mahkeme binasının avlusunda bulunan ve sayıları yaklaşık 5.000 kişi olarak tespit edilen Batı Trakya Müslüman Türklerine hitaben, akıllara kazınmış şu konuşmayı yapmıştır:

> *"Bu akıllı adamlar içeride bizim ırkımızı inkâr etmek istiyorlar. (Kalabalıktan protesto sesleri yükselir) Birisi, akıllının biri, kalktı bana Çingene dedi, kendi soyunu… … (Kalabalıktan daha yoğun protesto sesleri yükselir) …şimdiye kadar onları (kendisine Çingene diyen kişiyi kastederek) Türkler evlerinde baktılar, onları beslediler. İhanet ettiler burada bize! (Kalabalıktan yine protesto sesleri) Bu mahkeme yeri 1923'te bu kadar insan topladı bir de bana bu kadar topladı (Kalabalıktan protesto sesleri ve sona Türk'üz sesleri).*
>
> *Bizim ırkımızı inkâr edebilecek adam yok…"*

Verilen aranın ardından devam eden duruşmada ilk sözü iddia tanıklarından olan Nea Dimokratia bölge adayı Stilyanos Bleças almış ve o da Gümülcine Barosu başkanı gibi sanıkların cezalandırılmalarını istemiştir. Bundan sonra savunma tanıkları dinlenmeye başlanmış ve ilk olarak Batı Trakya Türk siyasetinin sembol isimlerinden biri olan eski milletvekili Hasan Hatipoğlu ifade vermiştir. Hatipoğlu'nun sözleri, salonda sayıları daha da artmış olan Yunan izleyiciler tarafından kesilmiş, eski milletvekili Batı Trakya azınlığının karşılaştığı baskıları anlatmıştır. Bir sonraki savunma tanığı ise 1985 ile 1989 yılları arasında İskeçe milletvekilliği yapmış Ahmet Faikoğlu olmuştur. Faikoğlu'nun ifade sırasındaki şu sözleri öne çıkmıştır:

> *"Dışarıda savunmasız insanlar coplanıyor. Suçsuz insanlara Türk olduklarını söyledikleri için dayak atılıyor. Fikir ve ifade hürriyeti olmayan bir ülkede demokrasiden nasıl söz edilebilir? Demokrasi, millî kimliğine sahip çıkan insanlara dayak atmak mıdır? Sanık sandalyesindeki arkadaşları terör havası estirmekle suçluyorsunuz. Şu anda yönetimin dışarıda estirdiği hava terör havası olmuyor da bu insanların Türk kelimesini kullanması mı terör oluşturuyor?".*

Savunma tanıklarının ifadelerinin ardından söz Dr. Sadık Ahmet'e verilmiştir. Dr. Sadık Ahmet savunmasını Yunanca olarak sakin bir tavırla yapmış, beraberinde getirdiği evrak çantasından çok sayıda delili mahkemeye sunmuştur. Dr. Sadık Ahmet'in savunması sırasında salonda bulunan izleyicilerden gelen sözlü sataşmalara hakimlerin umursamaz tavrı ise şaşkınlık yaratıcı boyuttadır. İzleyiciler dışında hakimlerin de Dr. Sadık Ahmet'e takındıkları tavır ve sarf ettiği cümleler hayretler içerisinde takip edilmiştir. Dr. Sadık Ahmet'in savunması ve mahkemedeki genel durum ile ilgili Helsinki Watch Raporu ve İstanbul Barosu başkanı şu bilgileri vermektedir: Bahse konu dava, *"bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil yargılanma şartı"* yerine getirilmediğinden dolayı *"Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uygun değildir"*. Dava boyunca, üç hakimden ikisi ve savcı sanıklara bağırmış, hatta ikinci hakim sık sık yerinden ayağa kalkarak bağırmasının etkisini şiddetlendirmeye çalışmıştır. Mahkeme salonunu dolduran kalabalık bağrışmalar ve tezahürat ile sanıkların ve avukatların sözlerini bastırmış, baş hakim bu kargaşalara yüzünde sakin bir gülümseme ile karşılık vermiştir. Sanıklar mahkemede Türk kökenli olduklarını söylediklerinde yargıçlar, *"O zaman neden Türkiye'ye gitmiyorsun?"* diye sanıklara seslerini yükseltmişlerdir. Yargıçlar tanıkları yönlendirmişler, savunma tanıklarının kısa sürede savunma yapmaları istenirken, iddia tanıklarına 30 ile 40 dakika söz hakkı tanımışlardır. Sanıklar bu davada 192. maddeden dolayı yargılanıyorlardı ve bu madde: *"Vatandaşları kamu düzenini açıkça bozmaya yönlendirmek ve güç kullanılmasını teşvik etmek"* suçlarını kapsamasına karşın, bu yönde güç kullanımının veya teşvikin oluştuğuna dair hiçbir tanık ifade vermemişti. İkinci hakimin düşmanca tavırlarını gerekçe gösteren savunma avukatları mahkemeyi terk etti ve bunun üzerine sanıklar kendilerine yeni avukatlar bulunması için mahkemeden süre talep ettiler. Ancak bu en temel hak kendilerine sunulmadı. Dr. Sadık Ahmet'ten sonra savunma yapmaya başlayan İbrahim Şerif'e atanan tercüman çok yetersizdi. Ancak bu yetersizliğe rağmen mahkeme temel bir kusur işleyerek yargılamaya devam etti. Davanın bir yerinde savcı Dr. Sadık Ahmet'e yönelerek, *"Sonunuz Çavuşesku gibi olacak"* diye bağırmıştır. Helsinki Watch Raporuna yansıyan diğer bir ifadeye göre, bu bir mahkeme değil, siyasî bir gösteriydi. Ayrıca bu mahkemenin Hollanda televizyonu tarafından kayıt altına alındığı ve aktarılan gözlemlerin doğruluğunun bu vasıta ile oraya konduğu da raporda belirtilmiştir.[27]

Savunma tanıklarının dinlenmesinden sonra saat 16:30 sularında mahkeme sona ermiş, mahkemenin sonraki günü olan 26 Ocak saat 08:00 da karar verilmek üzere toplanacağı ilan edilmiştir. Mahkemenin ardından Dr. Sadık Ahmet, bahçeden ayrılmayan topluluğa bir teşekkür konuşması yaparak,

27 "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", s. 19-20; "İstanbul Barosu Başkanı Kazan: 'Bu Davada Adaletin Değil, Kin ve Nefret Duygularının Tescil Edildiğini Gördük'", s. 11-12; Oran, *Age*, s. 200-202.

Görsel 4: Dr. Sadık Ahmet, güvenlik güçleri tarafından mahkeme salonundan polis aracına götürülürken. (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

"Hak arama mücadelemizdeki kararlılığı ispat eden bu topluluk davasına sahip çıktığını dost düşman herkese göstermiştir" diyerek topluluğun ertesi gün duruşmaya gelmesine gerek olmadığını sözlerine eklemiştir.[28]

26 Ocak 1990 Cuma günü ilgili davayı karara bağlamak üzere tekrar toplanan Rodop Üç Hakimli Ceza Mahkemesi, Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'e 18 ay hapis ve 3 yıl da siyasî haklardan men cezası vermiştir. Açıklanan mahkeme kararına göre Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in temyiz hakları bulunmakla birlikte, temyiz davasına kadar tutuklanmalarına karar verilmiştir.[29] Bunun üzerine Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif hemen tutuklanarak Selanik'teki Dudullu (Diavata) cezaevine gönderilmişlerdir. Tutukluların hapishaneye gönderilmesinin ardından Gümülcine mahkemesi ve çevresinde bazı olaylar da gözlemlenmiştir. Mahkemenin tutuklama kararını büyük bir sevinçle karşılayan bir gurubun, Dr. Sadık Ahmet'in eşi Işık Sadık Ahmet ve çocukları Levent ve Funda Sadık Ahmet'i mahkeme binasının çıkışında yuhaladıkları ve üzerlerine bozuk para attıkları aktarılmıştır. Ayrıca davayı izleyen Hollanda televizyonu çalışanlarına ve diğer gözlemcilere de tepkiler gelince mahkeme civarındaki mağazalara sığındıkları belirtilmiştir.[30]

28 "Batı Trakya'da Devlet Terörü", s. 7-8.

29 "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", s 20; "Batı Trakya'da Devlet Terörü", s. 8; Oran, *Age*, s. 200.

30 "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", s 20; "Batı Trakya'da Devlet Terörü", s. 8.

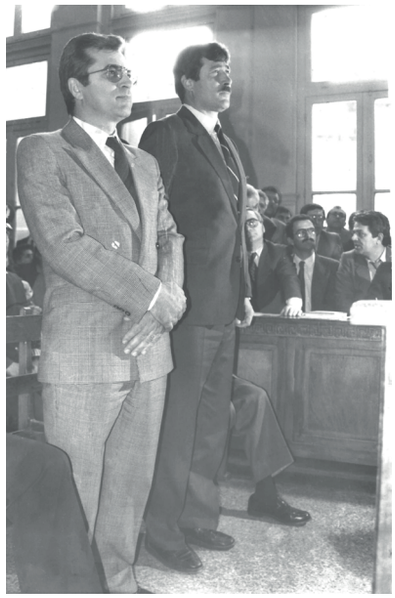

Görsel 5: Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif, Patras Mahkemesinde. (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

Gerek Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı nezdinde, gerekse dünyanın her köşesinde adaletin üstünlüğünü ve insan haklarının önemini savunan kesimler nezdinde bu mahkûmiyet kararı tepki ve protestoyla karşılanmıştır. Söz konusu kararın iptali için ilk olarak 27 Ocak 1990 tarihinde Gümülcine İstinaf Mahkemesi'ne başvurulmuş ve istinaf davasının 7 Şubat'ta görülmesine karar verilmiştir. İstinaf davasını izlemek üzere de Avrupa ve Türkiye'den çok sayıda gözlemci ve basın mensubu gelmiştir. Mahkemenin yapılacağı salona yine hiçbir Türk alınmadığı gözlenirken, salonda bulunan izleyicilerin sivil polis memurları oldukları iddia edilmiştir.[31] Görülen istinaf davası sonucu Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in tahliye istekleri reddedilmiştir. Mahkeme sonrası Gümülcine sokakları, yine bazı istenmeyen olaylara sahne olmuştur. Mahkeme sonrası binadan çıkan Alman Avukat Dr. Hans Heltmann ve davayı izlemek üzere orada bulunan *TRT* ekibine bir grup fanatik Yunan tarafından saldırılmıştır.[32] Çıkan bu olaylardan sonra Yunan makamları daha sonra görülecek davaların Gümülcine'nin 716 kilometre uzağında bulunan Patras şehrinde görülmesine karar vermişlerdir.[33]

Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in ikinci istinaf duruşmaları 9 Mart tarihinde Patras şehrinde görülmüş, ancak kefalet karşılığı salıverilme istemleri reddedilmiştir. Bu aşamadan sonra Dr. Sadık Ahmet'in son kez istinaf mahkemesine başvurma hakkı kalmıştı ve yapılan bu istinaf mahkemelerine uluslararası kamuoyunun da tepkisi giderek artmaktaydı. Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Derneği'nin, Almanya Batı Trakya Türk Federasyonu'nun ve bazı insan hakları organizasyonlarının tahliye için çeşitli çalışmalar sürdürdüğü bilinmektedir. Bu baskılar karşısında Yunanistan Adalet Bakanı K. Stamatis, *Eleftherotipia* gazetesine: *"Eğer isterlerse Sadık ve Şerif tahliye edilecektir"* diye beyanat vermiş, 1868/89 sayılı kanunun 26. maddesini işaret etmiştir.[34]

Üçüncü ve son istinaf duruşması ise yine Patras şehrindeki İstinaf Mahkemesi tarafından ele alınmış ve 30 Mart 1990 tarihindeki mahkemede Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'i ikisi Patras Barosu'na kayıtlı, biri ise Atina Barosu'na kayıtlı üç avukat savunmuştur. Sabah 09:00'da başlayan dava akşam saat 19:00'a kadar sürmüş ve yine yurt içi ve yurt dışından çok sayıda gözlemci ve basın mensubu mahkemede hazır bulunmuşlardır. Mahkeme sürecinde öne çıkan konu, hakimlerin sanıklara yönelttiği etnik kimlikleri ile ilgili ısrarlı soruları olmuştur. Dr. Sadık Ahmet'in bu sorular karşısında söylediği *"Biz, Yunan vatandaşıyız, dinimiz Müslüman ve Türk kökenliyiz"*[35] cevabı, hem Yunan yönetiminin ısrarlı azınlık politikasını, hem

31 "Batı Trakya'da Devlet Terörü", s. 8.

32 "Alman Avukat Hans Heltman da Yunanlıların Saldırısına Uğradı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 15, 1990, s. 12; "Yunanlılar Dr. Sadık Ahmet'in Duruşmasını Görüntülemek İsteyen TRT Ekibine Saldırdı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 15, 1990, s. 13.

33 Oran, Age, s. 203.

34 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 202.

35 "Dr. Sadık Ahmet Serbest", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 16- 17, 1990, s. 14-15.

Görsel 6: Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif, 30 Mart 1990 Patras İstinaf Mahkemesinde (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

de Batı Trakya Müslüman Türklerinin yeni siyasî yaklaşımının tutumunu ortaya koyması açısından önemlidir. Birkaç karar değişikliğinin ardından son olarak akşam saatlerinde mahkeme; Dr. Sadık Ahmet için daha önce verilen 18 ay hapis cezasını 15 aya ve İbrahim Şerif için ise 10 aya indirerek bunları da para cezasına çevirmiş, daha önce verilen üç yıl siyasî haklardan men cezasını da kaldırmıştır.[36]

4. DR. SADIK AHMET'İN HAPİSHANE GÜNLERİ

Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif tutuklandıkları 26 Ocak 1990 tarihinden temyiz sonrası tahliye edildikleri 30 Mart tarihine kadar 64 gün cezaevinde hapis yatmışlardır. Hapiste bulunulan bu süre zarfında Dr. Sadık Ahmet'in çok sayıda kitap okuduğu ve bir de günlük tuttuğu bilinir. Dr. Sadık Ahmet'in hapishaneye İngilizce ve Fransızca sözlükler getirttiği ve yabancı dil ile meşgul olduğu, ayrıca getirttiği Kuran-ı Kerim'i tutukluluğu boyunca üç kez hatmettiği bilinmektedir.[37] Bu sürede Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya davasını düşünmek için de şüphesiz zamanı olmuştur. Dudullu hapishanesinde kaleme aldığı ve altında kendisi dışında İbrahim Şerif'in imzası bulunan kamuoyunu bilgilendirme yazısı, Dr. Sadık Ahmet'in hapiste de davasıyla ilgilendiğini gösterir. Aslı Yunanca olarak kaleme alınmış bu yazı, esasen Yunan kamuoyuna yönelik olarak azınlığın meramını aktarmaktadır:

36 *Agm*, s. 14-15.

37 Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 110-111.

Görsel 7: Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif, Patras İstinaf Mahkemesinin tahliye kararının ardından. Fotoğrafta Levent Sadık Ahmet'in, kararın ardından babasına sarıldığı görülmektedir. (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

"Yanlış anlaşılmalara meydan vermemek için Yunan halkı önünde açıkça beyan etmek ve açıklamak isterim ki, 25 ve 26 Ocak 1990 tarihlerinde yargılandığım Üç Hakimli Gümülcine Ceza Mahkemesi'nde, bu ülkenin vatandaşlığı durumumla ilgili olarak söyleyip ifade ettiğim husus aşağıdaki gibidir: 'Türk asıllı (kökenli) Müslüman Yunan vatandaşıyım. Tıpkı Türkiye'deki Helenlerin Yunan asıllı Hıristiyan Türk vatandaşları oldukları gibi, ABD Helenlerinin de Yunan asıllı Hıristiyan Amerika vatandaşları oldukları gibi vs. (Kendimi bilmeye başladığım çok genç yaştan itibaren ifade ede geldiğim) işbu durum hiçbir şekilde şüphe götürmezdir. Başkaca her türlü yorum, ifade ya da durumumu gösterme çabası bu ülkenin vatandaşı olarak yukarıda açıkladığımdan başka türlü beni ifade edemez".[38]

1990 yılında hazırlanmış Helsinki Watch Raporuna hapishanedeki koşullarıyla ilgili yansıyan bilgilere göre Dr. Sadık Ahmet, Helsinki Watch gurubunun Danimarka başkanı olan Eric Siesby ile hapishanede bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede Dr. Sadık Ahmet, hapishanede olağan dışı bir muameleye maruz kalmadığını aktarmıştır. Rapordaki 16. dipnota göre, Siesby'nin ziyaretinin ardından Dr. Sadık Ahmet'in, yedi kişiyle paylaştığı hapishane koğuşu iki kişi azaltılmış, gardiyanlar kendisine daha kibar davranmaya başlamışlar ve yardımcı olabilecekleri bir husus olup olmadığını sorar olmuşlardır.[39]

Her birey için şüphesiz zor olan hapis hayatı muhakkak ki Dr. Sadık Ahmet için de zor geçmiştir. Dava adamı olmanın yanı sıra bir baba ve eş olan Dr. Sadık Ahmet'in bu hapisliğini nasıl geçirildiğini anlatabilecek en doğru kaynak ise kızı Funda Sadık Ahmet'in kaleme aldığı ve babasının hapishane notlarını da içeren "Kardan Kız" isimli kitabıdır. Batı Trakya Türklerinin liderinin duygusal yönünü de ortaya koyan bu kitaptan anlaşıldığı üzere, Dr. Sadık Ahmet her birey gibi kısıtlı hayatı süresince ailesine ve dışarıdaki hayata özlem duymuş, birlikte tutuklu bulunduğu İbrahim Şerif ile fikir alışverişinde bulunmuş ve diğer mahkûmların da sevip saydığı bir kişi olmuştur.[40]

5. 29 OCAK 1990 OLAYLARI

Dr. Sadık Ahmet'in 25 ve 26 Ocak 1990 tarihinde Gümülcine'de yargılandığı sırada şehirde olağan üstü tedbirlerin alındığı ve Yunan vatandaşların bazı taşkınlıklar yaptıklarına yukarıda değinmiştik. Bu kalabalıkları iki faktörün etkilediği ve dolaylı olarak kışkırttığı iddia edilmektedir. Bunlardan ilkinin Yunan yerel ve ulusal basın kurumları, ikincisinin ise kilise olduğuna işaret edilmiştir.[41] Baskın Oran tarafından *"Yunan 6-7 Eylül'ü"*[42] olarak isimlendirilen bu olayların boyutları 29 Ocak 1990 günü vahim bir seviyeye ulaşmış ve Batı

38 Koca, *Age*, s. 202.

39 "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", s. 21.

40 Funda Sadık Ahmet, *Kardan Kız*, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara, 2005, s. 20-31.

41 "Batı Trakya'da Devlet Terörü", s. 8-10.

42 Oran, *Age,* s. 202.

Trakya Müslüman Türk toplumuna karşı tüm insanlık değerlerinin ayaklar altına alındığı bir barbarlık sahnelenmiştir.

Kronolojik bir yol izlenerek olaylar irdelenecek olunursa tutuklamadan sonra Türk topluluğu, Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in tutuklanmalarını protesto etmek amacıyla harekete geçmiş ve topluluğun en üst karar mercii olan Azınlık Yürütme Kurulu şu kararları almıştır:

"1. Haksız tutuklamayı protesto etmek amacıyla Türkler dükkânlarını açmayacak.
2. Türk okulları kararı protesto etmek amacıyla boykot gerçekleştirecek.
3. Evlere siyah bayraklar asılacak.
4. Büyük bir yürüyüş düzenlenerek haksız tutuklama protesto edilecek."

Alınan bu kararlara bakılacak olunursa, azınlığın bu tutuklamaları, aynı 29 Ocak 1988 tarihinde olduğu gibi en üst perdeden protesto etmek istediği anlaşılmaktadır. Bu kararların üzerine Yunan yönetimi de bazı adımlar atmış, ancak bu adımlar demokratik protesto haklarını kullanmayı kararlaştırmış azınlık kitlesinin protesto haklarını özgürce kullanmalarını sağlamak üzerine olmamıştır.

27 Ocak Cumartesi günü Yunanistan Dışişleri Bakanı Andonis Samaras Gümülcine'ye ani bir ziyaret gerçekleştirmiş ve bu ziyarette Metropolit Damaskinos ve devletin atanmış müftüsü Cemali Meço ile özel görüşmeler gerçekleştirmiştir. Sonraki gün Bağımsız Milletvekili İsmail Rodoplu, Vaaz ve İrşat Heyeti Başkanı Ahmet Hacıosman ve Avukat Sabahattin Emin, Gümülcine Jandarma komutanlığına çağrılmış ve buradaki komutan ile yapılan değerlendirme görüşmesinde Jandarma Komutanı Davalos, İskeçe Müftülük Katibi Mehmet Emin Aga'yı dövdürteceğini azınlık temsilcilerine ifade etmiştir.[43] Yönetimin bu sivri çıkışları ve basının Türk azınlığı aleyhine günlerdir süren yayınları üzerine azınlık temsilcileri, Yüksek Kurul kararlarını bir süre ertelemeye ve 29 Ocak 1988 tarihini anmak üzere sadece Eski Cami'de bir mevlit okutarak bu önemli günü anmaya karar vermişlerdir.

29 Ocak 1990 Pazartesi günü geldiğinde daha sabah saatlerinden itibaren Gümülcine sokaklarında değişik protestocu grupların varlığı göze çarpmaya başlamıştır. Türkler aleyhine sloganlar atan bu grupların bazılarının Gümülcine dışından geldiği ve çok hırçın oldukları gözlemleniyordu. Öğle namazından sonra okunması planlanan mevlit için Eski Cami'ye ulaşmaya çalışan Türklerin bu grupların tacizlerine uğradıkları haberleri gelirken, şehir merkezine civar köylerden mevlit için gelenlerin de bu grupların saldırılarına uğradıkları ifade ediliyordu. Saat 11:00 civarı bu protestoların şiddetlendiği görüldü. Şehir sokaklarında rast gelinen Türkler bu gruplar tarafından tartaklanmaya ve bazıları darp edilmeye başlandı. Saldırganlar önce Türkler tarafından sıkça ziyaret edilen Çukur Kahve'ye yöneldi ve buradaki Türkler kahvehaneden yaka paça dışarı çıkarılarak tartaklandı. Daha sonra saldırgan grup civardaki Türk esnafa ait dükkân ve iş yerlerine saldırmaya başladı. Camlar kırıldı, ürünler yağmalandı, dükkânlardaki ve bürolardaki eşyalar sokaklara saçıldı. Sürekli Türkler ve Türklük aleyhine sloganlar atan bu barbar grubun seçerek, sadece Türk dükkânları veya işyerlerini hedef aldıkları görüldü. Kısa zamanda çarşı içerisindeki sokaklara dağılan saldırganlar, hali hazırda Yunan Parlamentosu milletvekili olan İsmail Rodoplu'nun bürosunu da hedef aldılar ve bürodaki tüm eşyaları ve evrakı talan ettiler. Daha ilginci ise bu olayları değerlendirmek üzere milletvekili Rodoplu'nun bürosunda toplanmış olan milletvekili ve yanındaki kişilere polis memurlarının gelip, *"Bu büroda bulunan kimsenin güvenliğini garanti etmiyoruz, burayı terk*

43 "Batı Trakya'da Devlet Terörü", s. 9.

edin" demesidir. Kendi ülkesinin vekilini, kendi resmî bürosunda koruyamayan polis gücünün bu olaylardaki tutumu ve oynadığı rol uzun süre tartışılmıştır. Polislerin uyarıları üzerine saldırganlar gelmeden Rodoplu ofisini terk ederek avukat Adem Bekiroğlu'nun bürosuna geçmiş ve buradan Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz ile iletişime geçerek, *"Batı Trakya Türkleri, sabahı olmayan bir geceye girmiştir sayın bakanım"* sözlerini anavatana iletmiştir.[44]

Bu vahşet olayları sırasında milletvekili İsmail Rodoplu'nun bürosuna sonradan intikal etmiş ve polis memurlarının önceden yaptıkları uyarıdan haberleri olmayan eski PASOK milletvekili Ahmet Faikoğlu ve İskeçe Bağımsız İKBAL listesi milletvekili adayı ve aynı zamanda İskeçe müftülük kâtibi olan Mehmet Emin Aga, dehşeti yaşamışlardır. Saldırganların büroya gelmesi ve bu ikiliyi orada görmeleriyle saldırılar başlamış, ikili ciddi şekilde darp edilerek yaralanmış, hatta Mehmet Emin Aga'nın başına demir bir çubukla vurularak hayatına kastedilmiştir. Eski milletvekili Faikoğlu ve müftülük kâtibi Aga önce Dedeağaç Hastanesine kaldırılmış, oradan da Türkiye'ye geçirilerek İstanbul Taksim İlkyardım Hastanesi'nde tedavi altına alınmışlardır. Başlı başına üzücü olan bu saldırı olayının daha acı yanı ise, Mehmet Emin Aga'nın bu yaralanması nedeniyle babası ve aynı zamanda dönemin İskeçe Müftüsü olan Mustafa Hilmi Aga'nın aniden rahatsızlanarak vefat etmesi olmuştur. Bu vefat üzerine Aga ve Faikoğlu, İstanbul'daki tedavilerini yarım bırakarak Batı Trakya'ya dönmüşlerdir.[45]

29 Ocak 1990 tarihinde Batı Trakya Müslüman Türklerine gerçekleştirilen bu saldırılar sonrası, aralarında Faikoğlu ve Aga'nın da bulunduğu 30 kişi yaralanmış, tamamı Türklere ait 400 iş yeri ve dükkân, içerlerindeki ürün ve malzemelerle birlikte kırılıp dökülmüş veya talan edilmiş, bazı Türklerin araçlarına zarar verilmiştir. Helsinki Watch Raporuna göre bu saldırganların sayısı yaklaşık 1.000 kişiydi ve aralarından 150 kadarı bu saldırılarda ve vandallıkta başı çekiyordu. Yine rapora göre Yunan güvenlik güçleri bu saldırıları engelleme girişiminde bulunmamıştır.[46] O güne dair *İleri* gazetesine yansıyan bazı notlar azınlığın durumunu çok açık şekilde ortaya koymaktadır:

> *"Artık Batı Trakya'da, Türkler için, can ve mal güvenliği kalmamıştır… Devlet ve yan devlet, el ele, omuz omuza vererek bu vahşeti sergilemişlerdir… Azınlığa ait yüzlerce dükkân devlet gözetiminde yan devlet eliyle tahrip edilmiştir… Sille-tokat, tekme-yumruk yiyenlerimizin sayısını ancak Allah bilir… 29.01.1990 vahşeti, Ortak Pazar üyesi ülkemiz için bir yüz karasıdır… 29.01.1990 olaylarıyla Lozan, bir kez daha ayaklar altına alınmış, Batı Trakya Türklerine esir muamelesi yapılmıştır…".*[47]

29 Ocak 1990 olayları sonucu meydana gelen maddî zararların yarım milyon doların üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Olaylar sonrası Yunan Hükümeti, başvuru yapılması halinde oluşmuş maddî zararların devlet tarafından tazmin edileceğini bildirmiş, ancak bilindiği kadarıyla azınlık bireylerinin hiçbiri böyle bir başvuruda bulunmamıştır. Yaşanılan şiddet olayları sonrası Türkiye Cumhuriyeti'nin Gümülcine Başkonsolosu Kemal Gür, 1 Şubat tarihinde Rodop Bölge Valisi'ne bir mektup göndererek, hükümetinin talimatıyla saldırıya uğrayan dükkânları ziyaret edeceğini belirtmiş ve validen bu ziyaretler için gerekli güvenlik önlemlerinin alınmasını istemiştir. Bahse konu mektupta Başkonsolosun, azınlık mensuplarından *"soydaşlarımız"* diye söz etmesi, iki ülke arasında

44 Bkz. İbrahim Baltalı, *29 Ocaklar ve Perde Arkası*, Rodop Rüzgârı Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2006, s. 23-24; Koca, *Age*, s. 197-199; "Batı Trakya'da Devlet Terörü", s. 6-10; Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", s. 21.

45 "Mehmet Emin Aga ve Eski Milletvekili Ahmet Faikoğlu Ağır Yaralandı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 15, 1990, s. 17; "Batı Trakya Müslüman Türk Toplumunun Dini Lideri Mustafa Hilmi Aga Vefat Etti", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 15, 1990, s. 18-19.

46 "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", s 21; Baltalı, *Age,* s. 23.

47 "Değerlendirmeler", *İleri*, 2 Şubat 1990, s. 3; Koca, *Age*, s. 198-199.

diplomatik bir krize sebep olmuştur. Bu ibarenin kullanılmış olması sebebiyle Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin Atina Büyükelçisini çağırarak Gümülcine Başkonsolosunun Türkiye tarafından geri çekilmesini talep etmiştir. Türkiye'nin bu talebi geri çevirmesi üzerine Başkonsolos Kemal Gür, 3 Şubat'ta verilen bir nota ile istenmeyen kişi ilan edilmiş, bunun üzerine Türkiye de karşılık olarak Yunanistan'ın İstanbul Başkonsolosu İlias Klis'i istenmeyen kişi ilan etmiştir.[48]

SONUÇ

Aslında Dr. Sadık Ahmet daha 1985 yılında, imza kampanyası ile birlikte, azınlığın sorunlarını ve mücadelesini omuzlarına almıştı ve yargılandığı çok sayıda dava onun şahsında Türklerin mahkûm edilmek istendiği davalar haline gelmişti. İstinaf sonrası Dr. Sadık Ahmet her ne kadar özgürlüğüne kavuşmuşsa da, aslında azınlık sadece etnik kimliğini özgürce savunmak istedi diye 64 gün de olsa mahkûm edilmiştir. Batı Trakya Müslüman Türklerine göre, sadece Türk kökenli olduklarını söyledikleri için 1990 yılındaki Yunanistan adalet sisteminin Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'i mahkûm etmiş olması, dünya adalet tarihine talihsiz bir karar olarak geçmiştir.

Diğer taraftan 29 Ocak 1990 olayları sırasında Dr. Sadık Ahmet Selanik'te hapishanede tutuklu bulunuyordu ve bu üzücü olayları ziyaretçileri vasıtasıyla öğrenmişti. 29 Ocak 1990 tarihinde Batı Trakya Müslüman Türk azınlığına karşı yapılmış bu saldırılar sonrası azınlık topluluğu sükûnetini korumayı başarmış, taşkınlık oluşturacak herhangi bir olaya başvurmaya tenezzül etmemiş, hakkını ülke içinde ve dışında demokratik organlar ve eylemlerle aramayı seçmiştir. Uzun yıllardır sabrı sınanan ve liderleri henüz iki gün önce tutuklanıp hapse gönderilmiş Batı Trakya Türk toplumunun bu vakur duruşu, siyaseten geldiği olgunluğu ve gelişmeyi ispat açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

Resmî Yayınlar

Πρακτικά Βουλής, ΣΤ' Περίοδος (Προεδρευόμενης Δημοκρατίας), Σύνοδός Α', Συνεδρίαση Α', Δευτέρα 20 Νοεμβρίου 1989 [Yunan Parlamentosu, Genel Kurul Tutanakları, 6. Dönem: 1/1, 20 Kasım 1989].

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Baltalı, İbrahim, 29 Ocaklar ve Perde Arkası, Rodop Rüzgârı Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2006.

Hatip, Özer, Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.

Koca, Mehmet, Dr. Sadık Ahmet Fırtınası, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Oran, Baskın, Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, 2. Basım, Bilgi Yayınları, Ankara, 1991.

Sadık Ahmet, Funda, Kardan Kız, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara, 2005.

Süreli Yayınlar

Batı Trakya'nın Sesi
İleri
Yankı
Yuvamız

Tezler

Özpak, Özkan, Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Diğer

"Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", A Helsinki Watch Report, USA, August 1990.

48 Oran, A*ge*, s. 202; "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", s. 21.

DR. SADIK AHMET'İN İKİNCİ MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİ

Özer HATİP*

GİRİŞ

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının 1974 sonrası temelleri atılmaya başlanan yeni siyasî hareketinin temsilcilerinden ve daha sonraki süreçte de liderliğini üstlenen kişi olmuştur. 18 Haziran 1989 tarihinde yapılmış milletvekili seçimleri sonrası Yunan Parlamentosu'nda görev yapmış ilk bağımsız Türk milletvekili olmuş, 5 Kasım 1989'da yapılmış milletvekilliği seçimlerinde adaylığı düşürülerek hakkında çeşitli davalar açılmış ve seçim çalışmaları esnasında azınlığa "Türk" olarak hitap etti diye, 26 Ocak 1990 tarihinde hapis cezasına çarptırılarak 64 gün Selanik'te hapis yatmıştır. 8 Nisan 1990 tarihinde Yunanistan'da tekrar milletvekilliği seçimleri ilan edilince hapishaneden milletvekilliği adaylığını açıklamış ve 30 Mart 1990 tarihinde görülen temyiz davası sonucu salıverilerek dokuz gün sonra Yunan Parlamentosu'na ikinci kez bağımsız milletvekili olarak girmiştir. Bu bölümde Dr. Sadık Ahmet'in ikinci kez milletvekili seçilmesi ve bu dönemde gerçekleştirdiği siyasî faaliyetlere yer verilecektir. Batı Trakya azınlığının bu süreçteki siyasî yaklaşımlarının Dr. Sadık Ahmet etrafında ele alınacağı çalışmamız, Yunan seçim sisteminin değiştirilerek seçim barajı getirilmesi ile sonlandırılacaktır.

1. 8 NİSAN 1990 SEÇİMLERİ

Yunanistan'da 18 Haziran 1989 tarihinde yapılan genel seçimler, hükümet kurulmasına imkân veren bir sonuç doğuramadığı için 5 Kasım 1989 tarihinde tekrar seçime gidilmiştir. Dr. Sadık Ahmet'in milletvekilliği başvurusu kabul edilmediği için bu seçimlerde İsmail (Molla) Rodoplu, Türk azınlığın parlamentoya gönderdiği bağımsız vekil olmuştur. 5 Kasım 1989 tarihindeki seçim sonuçlarına göre 300 sandalyeli Yunan Parlamentosu'nda milletvekili dağılımı aşağıdaki şekildedir:

- Nea Dimokratia[1]: 148
- PASOK: 128
- Sinaspismos (Sol İttifak): 21
- Yeşiller: 1
- Bağımsız: 2

(Bağımsızlar: İsmail Rodoplu ve Sol İttifak destekli bir bağımsız)[2]

Bu tabloya göre, hükümetin kurulması için gereken 151 güvenoyunun sağlanmasında İsmail Rodoplu'nun oyu çok kritik bir hal almıştı. Şöyle ki, seçimleri en çok milletvekili ile tamamlamış

* Uzman, ozerchatip@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1858-2689.

1 Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

2 Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015, s. 166.

Miçotakis'in muhafazakâr yapıya sahip sağcı Nea Dimokratia partisinin, siyasî gelenekleri gereği PASOK veya Sol İttifak ile koalisyon yapması düşünülmüyordu. Bu durumda Yeşillerin tek adayı ve bağımsız adayın desteğini sağlasa dahi 151. güvenoyu için Rodoplu'nun desteğine ihtiyacı vardı. Seçimi ikinci sırada tamamlayan PASOK partisi ise, sol görüşlü olması sebebiyle Sol İttifak ile bir koalisyon gerçekleştirebilirdi. Ancak Yeşiller, bu partinin koalisyonunda oluşacak bir hükümete güvenoyu vermeyeceklerini daha önceden açıklamışlardı. Böylece PASOK'u açıkça desteklediğini söyleyen bağımsız milletvekilinin[3] desteği alınsa bile sayı 150 oluyordu ve bu ihtimalde de İsmail Rodoplu'nun oyu 151. oy olarak gerekliydi. Her halükârda, Batı Trakya Türk azınlığının milletvekili olan İsmail Rodoplu, beş ay sonra yapılmış 5 Kasım 1989 tekrar seçimlerinden bir hükümet çıkması için kilit pozisyonda idi.

Yunan kamuoyunun baskısı sebebiyle hiçbir siyasî parti bağımsız Türk milletvekilinin oyu ile oluşacak bir hükümete sıcak bakmıyor, ancak kendisine öneriler getirmekten de geri durmuyorlardı. Miçotakis, Rodoplu'dan güvenoyu istemeyi reddedeceklerini söylüyor, buna rağmen partinin bölgedeki temsilcileri Rodoplu'yu destek vermesi konusunda yokluyorlardı. Sol İttifak temsilcileri ise Rodoplu ile yaptıkları görüşmede azınlığı "Türk" olarak isimlendirmemesi, bunun yerine parti başkanı Florakis'in önereceği söylem ile azınlığı isimlendirmesi şartıyla kendisinin güvenoyunu talep edeceklerini söylemişlerdi. Rodoplu bu öneriyi *"Florakis benim dediğimi dese olmuyor mu?"* diyerek reddetmiştir. Bunlar dışında, Türk azınlık karşıtı odaklar da bu süreçte boş durmamışlardır. İsmail Rodoplu'nun anlattıklarına göre, kilisenin başı çektiği malum odaklar Cumhurbaşkanı Serçetakis'e başvurular yaparak, *"Ne yap yap, Turgut Özal'ın temsilcisi olan bu Türk milletvekiliyle parlamentoda hükümet kurulmasına müsaade etme"* demişlerdi. Rodoplu ise tüm bu olanlara, *"Her şeyden önce biz Yunanistan'ın kötülüğünü isteyen birileri değiliz. Benim katılımımla hükümet kurulacaksa, kurulsun"* diye cevap veriyor, azınlığın duruşunu yansıtıyordu.[4] Ancak tüm bu girişimlere rağmen Rodoplu'nun hükümetin kurulmasındaki kilit rolü kabul edilmemiş, ilk üç sıradaki parti anlaşarak ülkeyi üçüncü kez 8 Nisan 1990 tarihinde seçimlere götürecek bir geçici hükümet oluşturmuşlardır. Mehmet Koca'ya göre *"geleneksel Hellen gururu"* bir Türk'ün kilit oyu ile kurulacak hükümete tahammül edemezdi ve etmedi de.[5]

Yunanistan dokuz ay içerisinde üçüncü defa genel seçime gidiyor ve Batı Trakya Türkleri bu seçimlere de kendilerinin belirlediği bağımsız adaylar ile katılıyorlardı. Gümülcine'nin merkez olduğu Rodop seçim bölgesinde oluşturulan bağımsız GÜVEN listesinin ilk sırasına ise hapishanedeki lider Dr. Sadık Ahmet'in ismi yazılıyordu. Dr. Sadık Ahmet milletvekilliği başvurusunu hapishaneden avukatı aracılığı ile yapmış, bir önceki seçimde olduğu gibi herhangi bir hataya meydan vermemek için tüm prosedürler eksiksiz ve azamî dikkat ile gözden geçirilmiştir. Yapılan başvuru, 28 Mart 1990 tarihinde onaylanarak kesinlik kazanmış ve iki gün sonra Dr. Sadık Ahmet, Patras İstinaf Mahkemesi'nde görülen davası sonucu cezası paraya çevrilmek suretiyle serbest bırakılmıştır. Bu baş döndüren gelişmelerin tarihlerine bakıldığında, 30 Mart'ta serbest kalan Dr. Sadık Ahmet'in seçimlere kadar sadece dokuz gününün bulunduğu görülmektedir. Liderleri hapiste olan ve serbest kalıp kalmayacağı bilinmeyen Batı Trakya Türk siyasî hareketinin ise tüm ihtimallere dair planlarını yaptığı ve siyasî bir olgunluk çerçevesinde seçimlere hazırlandığı fark edilmektedir.

8 Nisan 1990 genel seçimlerinin öncesinde azınlık üzerinde yoğun bir baskı hissediyordu. Uzun yıllardır özlemi duyulan birlik ve beraberlik ortamı yakalanmış, ancak birliğin lideri Dr. Sadık Ahmet tutuklanmıştı. 29 Ocak 1990'da azınlık görülmemiş bir şiddet ve barbarlık ile karşılaşmış, azınlık bireyleri güvenliklerini ve özgürlüklerini sorgular olmuşlardı. Cunta marifetiyle yönetimi

3 Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, (Çev. Dilek Şendil), 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 247.

4 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 209-210.

5 *Age*, s. 209.

etkisizleştirilmiş vakıf idare sistemi yetmezmiş gibi şimdi de Müslümanların dinî temsilcileri olan Müftüler, Hıristiyan devlet yetkililerinin seçtiği isimler arasından atanmak isteniyor ve aynı zamanda Lozan'ın ihlal edilmesi demek olan bu hamleden Yunan idaresi geri adım atmıyordu.[6] Azınlığın günlük hayatında ötekileştirme her alanda hissediliyor, vatandaşlık kanununun meşhur 19. maddesi son zamanlarda yoğunlaşarak uygulanıyor, her an vatandaşlıktan atılacağı endişesi ile hiçbir azınlık bireyi kendini ülkenin eşit vatandaşı olarak göremiyordu. Bunlar yetmezmiş gibi azınlığın içinden bir kesim, eski alışkanlıklarla pasif siyaset anlayışına geri dönmeyi ve bağımsız listeler ile yönetimle karşı karşıya gelmeyip, güçlü partiler ile yeniden siyaset yapmayı dillendirir olmuştu. İşte bu ortamda azınlığın yeni siyasî temsilcileri kararlarını verdiler ve hem Gümülcine'de GÜVEN hem de İskeçe'de İKBAL bağımsız listelerini hazırlayarak azınlık üzerine sirayet edebilecek bir yılgınlığa müsaade etmediler. Buna göre bağımsız GÜVEN listesi Dr. Sadık Ahmet, Ahmet Hacıosman ve Mustafa Hafız Mustafa ile oluşturulmuş, İskeçe'deki bağımsız İKBAL listesi ise eski PASOK milletvekili Ahmet Faikoğlu ilk sırada olmak üzere Kadir Yunusoğlu ve Rasim Murcaoğlu ile kurulmuştu. Bağımsız siyaset hareketi, yukarıda sıralanan baskı unsurları sebebiyle bu seçim sürecinde diğerlerinden farklı olarak çok sakin ve düşük tempoda bir çalışma yürütmüştür. Bugün bakıldığında bu sakinliğin siyaseten olduğu kadar azınlık bireylerinin psikolojik vaziyeti açısından da çok yerinde bir hamle olduğu görülmektedir.

Sessiz propagandaya rağmen GÜVEN listesi için kesin zaferle sonuçlanacağı tahmin edilen milletvekili seçimlerinin öncesinde adaylar azınlık seçmenine şu bildiri ile seslenmişler, kendileri için değil, hapisteki dava arkadaşları Dr. Sadık Ahmet için oy istemişlerdir:

"Müslüman Türk Seçmenine

Soydaşlar, yeni bir zafere hazırlandığımız 8 Nisan seçimlerine çok az bir zaman kaldı. Rekor oy beklediğimiz bu seçimler öncesinde size şu önemli açıklamada bulunmak istiyoruz:

Bir önceki açıklamamızda da dediğimiz gibi, Bağımsız GÜVEN Listesinde yer almış olmak bizler için bir şeref vesilesidir. Ancak bu seçimlerin değişik bir özelliği vardır.

Bildiğiniz gibi Dr. Sadık arkadaşımız geçen Cuma günü hapisten çıkarak aramıza döndü. Ancak, kendisini başka davalar da beklemektedir. Selanik'te 30 ay hapis cezasına çarptırıldığı davanın istinafından başka, Mayıs ayında Agrinio mahkemesinde de iki ayrı davadan yargılanacaktır.

Sözünü ettiğimiz bu davalarda suçlu görülmesi halinde belki de yine hapishane yolunu tutacaktır.

İşte, sadece ve sadece Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun elinden alınan haklarının geri verilmesi mücadelesini sürdürürken bu mahkeme ve hapis maceralarıyla karşı karşıya kalan bu mücadeleci arkadaşımızı kurtarmanın tek bir garantili yolu var. O yol da kendisini 8 Nisan seçimlerinde milletvekili seçmektir.

Bu gerçeğin bilincinde olan bizler Ahmet Hacıosman ve Mustafa Hafız Mustafa, arkadaşımız Dr. Sadık Ahmet'i hem de daha güçlü olarak Millet Meclisi'ne göndermek için oy pusulalarında adımıza zait işareti konulmasını istememeyi kararlaştırdık. Bu kararımızı, bizi seven dostlarımızın da yerinde bulacağını umuyoruz.

8 Nisan'da yeni bir Bayram yaşamak umuduyla…

Ahmet Hacıosman
Mustafa Hafız Mustafa" [7]

6 Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2. Basım, Bilgi Yayınları, Ankara, 1991, s. 208; Koca, *Age*, s. 211.

7 "Gerçek Bir Fedakârlık Örneği", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 16-17, 1990, s. 8.

Seçim sürecine bakıldığında Yunan yönetiminin de bu seçimlerde bölge üzerindeki baskıları diğer seçimlerin aksine düşürdüğü görülür. 1990 yılında tamamlanmış Helsinki Watch Raporuna göre bunun sebebi ise uluslararası gözlemcilerin bölgedeki varlığıdır.[8] Asker kimliği taşıyan seçmenlerin dışarıdan bölgeye sevk edilerek oy kullanmaları sebebiyle seçilme barajının yükseltilmesi bu seçimde de uygulanmış, hatta bölgenin PASOK milletvekili adayı Dimitrios Çetines seçimlerden sonra Yüksek Seçim Mahkemesi'ne başvurarak *"askerlerin yasadışı oy kullandığı"* gerekçesi ile seçimlerin tekrarını istemiştir.[9]

Seçimlerden sadece dokuz gün önce serbest kalan Dr. Sadık Ahmet ise vakit kaybetmeden bölgeye gelmiş ve seçim çalışmaları ile yakından ilgilenmeye başlamıştır. Dr. Sadık Ahmet'in serbest kalması azınlık siyasetinin evirileceği noktayı tayin etmek açısından olduğu kadar, azınlık bireylerinin moral ve motivasyonunu yerine getirmesi açısından da son derece önemli bir hadisedir. Liderlerini tekrar aralarında gören Türkler için bağımsız azınlık siyasetinin arkasında olduklarını somut olarak ispat etme zamanı gelmiştir. 8 Nisan tarihi gelip seçim sonuçları açıklandığında artık tüm dünya, Batı Trakya Müslüman Türklerinin kendi etnik kimlikleri, dinî inançları ve kültürleri çerçevesinde, Yunanistan Cumhuriyeti'nin eşit vatandaşları olarak var olmak istediklerini çok açık bir şekilde anlamıştır. 8 Nisan 1990 seçim sonuçlarına göre: GÜVEN listesi Rodop seçim bölgesinde 83.747 geçerli oyun 29.547'sini almıştır. Bu ise bölge oyunun %35,2'sine tekabül etmekteydi. GÜVEN listesinin ilk sırasında yer alan Dr. Sadık Ahmet, oyların 28.441'ini almıştı. İskeçe'de bir önceki seçimlerde 11.366 oy almış olan bağımsız İKBAL listesi,[10] bu seçimlerde büyük bir başarı sağlamış ve oylarını 16.209'a yükseltmiştir.[11] Bu oylar Rodop İli'nde Batı Trakya Türk azınlığın temsilcisi olarak Dr. Sadık Ahmet'i Yunan parlamentosuna gönderirken, İskeçe İli'nden de Ahmet Faikoğlu azınlığın ikinci bağımsız milletvekili olarak Yunan parlamentosu çatısı altında yerini almıştır. Son dokuz ay içinde gerçekleşen üç genel seçimde oylarını daima arttıran bağımsız azınlık listeleri, bu sefer iki vekili birden parlamentoya gönderme mutluluğunu yaşıyorlardı. İşte bu sonuç, 1974 sonrası başlayıp 1985'li yıllarda rayına oturtulan yeni azınlık siyaset hareketinin başarısının açık resmiydi.

Seçim sonuçlarının ardından *Batı Trakya'nın Sesi* dergisine konuşan Dr. Sadık Ahmet'e göre 8 Nisan seçimleri ile Batı Trakya Türkleri şahsiyet kazanmış, toplum olarak var olduklarını ve pısırıklıktan vazgeçip dimdik ayakta durduklarını ispat etmişlerdir. Dr. Sadık Ahmet'e göre ayrıca, bağımsız listelerin hem Rodop hem de İskeçe'de oylarını artırmalarının ilk sebebi, azınlığa "Türk" diyerek gerçek adıyla hitap etti diye iki liderin haksız yere hapse atılmalarıydı. 29 Ocak saldırılarına rağmen azınlık kendine olan güvenini artırmıştı ve soğukkanlılığını koruyarak demokratik cevabını vermişti. Dr. Sadık Ahmet azınlığın beklentilerine dair soruya bir hekim olarak cevap vereceğini söyleyerek, *"…Hastalığın teşhisini koymak zordur. Zaman alır. Teşhis konulunca tedavisi kolaydır. Burada da teşhis, konulmuştur. Haksızlık yapıldığı, yanlış politika uygulandığı ve düzeltilmesi lazım geldiği Atina'da üst düzeyde kabul edilmiştir… İyi niyetle sorunların ve haksızlıkların ortadan kalkmasına çalışılacağına inanıyorum"*[12] ve *"İşbirliği yapmak isteyen partiyle konuşmaya hazırız. Bu konuşmalarda azınlığın haklarının verilmesi ele alınacaktır. Ortak bir noktada anlaşıldığı takdirde işbirliği mümkündür"*[13] diyerek geleceğe dair azınlığın hükümetten umutlu ve beklentiler içerisinde olduğunun da sinyalini vermiştir.

---

8 "Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", *A Helsinki Watch Report*, USA, August 1990, s. 30.

9 "PASOK Adayının İtirazı", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 18-19-20, 1990, s. 47.

10 "5 Kasım Seçimleri Toplu Sonuçları", *İkbal,* 11 Kasım 1989, s. 2.

11 "Adaylara Göre Oy Dağılımı", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 16-17, 1990, s. 10.

12 "Telereportaj", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 16-17, s. 13.

13 "Zindandan Meclise: Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu Yunan Parlamentosunda", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı:16-17, 1990, s. 9.

2. DR. SADIK AHMET'İN İKİNCİ MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİ

8 Nisan 1990 genel seçimlerinde Dr. Sadık Ahmet ikinci kez bağımsız milletvekili seçilmiş ve 21 Nisan 1990 tarihinde Ahmet Faikoğlu ile birlikte Kuran-ı Kerim'e el basarak göreve başlamıştır.[14] İlk kez milletvekili seçildiği 18 Haziran 1989 tarihinden yaklaşık dokuz ay sonra milletin oylarıyla Yunan Parlamentosu'ndaki temsil görevine geri dönmüştür. Zamanın Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Başkanı olan Tahsin Salihoğlu'nun 24 Mart tarihinde dile getirdiği, *"Batı Trakya Türkleri, liderleri Dr. Sadık Ahmet'i cezaevinden meclise göndermeye kararlıdır… 9 Nisan 1990 tarihinde Batı Trakya Türk'ü Gümülcine'den Dr. Sadık Ahmet'i, İskeçe'den de Ahmet Faikoğlu'nu Yunan Meclisine gönderecektir. Dr. Sadık Ahmet cezaevinden meclise girecektir…"*[15] öngörüsü gerçekleşmiş ve Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerini temsilen hapisten meclise girmiştir.

Yunan siyasî tarihine bakıldığında PASOK partisinin karizmatik lideri Andreas Papandreu ile tüm skandallara rağmen ve sadık seçmeni sayesinde 1981 yılından beri meclisteki güçlü temsilini sürdürdüğü görülür. 1989 Haziran seçimlerinden önce partisinin oy kaybını öngören tecrübeli siyasetçi, nisbî seçim sistemini hayata geçirerek rakibi olan Nea Dimokratia'nın oylarını ciddi şekilde arttırmadıkça iktidar olmasını engellemeyi hedefliyordu.[16] Bu yeni seçim sistemi Papandreu'nun amacına ulaşmasına yardım etse de ülke koalisyon ve güvenoyu hesaplamalarıyla üç seçimi art arda yapmak zorunda kalmıştı. Bu seçim furyasının sonuncusu olan 8 Nisan seçimleri de kemikleşmiş Yunan oylarına farklı bir tesir etmemişti. Ancak bu sefer Nea Dimokratia'nın neo-liberal lideri Miçotakis, dördüncü bir seçime izin vermeyen akıllıca bir hamle yaparak hükümeti kurmayı başarmıştı. 8 Nisan 1990 genel seçimleri sonrası Yunan Parlamentosu'ndaki sandalye dağılımı şöyleydi:

- Nea Dimokratia: 150
- PASOK: 123
- Sinaspismos (Sol İttifak): 19
- DİANA (Demokratik Yenilik, muhafazakâr): 1
- Yeşiller: 1
- Bağımsız: 6

(Bağımsızlar: Sadık Ahmet, Ahmet Faikoğlu ve Sol destekli 4 bağımsız)[17]

Yukarıdaki dağılıma göre Miçotakis'in hükümeti kurması zor değildi ve muhafazakâr DİANA vekilinin desteği ile 151. güvenoyunu alabiliyordu. Çok istikrar vaat etmese de Miçotakis hükümeti, 26 Nisan'daki güven oylamasında meclisten 152 oy alarak hükümeti kurabildi. Üç buçuk yıl görevde kalacak hükümete verilen güvenoylarından biri ise Dr. Sadık Ahmet'e aitti. İskeçe bağımsız milletvekili Ahmet Faikoğlu'nun çekimser kaldığı bu oylamada Dr. Sadık Ahmet'in olumlu oy kullanması, değişik tepkileri de beraberinde getirmiştir. Azınlık içinden ve dışından olumlu ve olumsuz tepkiler alan Dr. Sadık Ahmet'in daha ilk günden çok zorlu bir milletvekilliği süreci yaşayacağı anlaşılmıştır. 8 Nisan 1990'dan bir sonraki genel seçimlerin yapılacağı 10 Ekim 1993 tarihine kadar yaklaşık üç buçuk yıl (42 ay) milletvekilliği görevinde bulunan Dr. Sadık Ahmet, Yunanistan içerisindeki siyaset çevreleri ve basın tarafından çok sayıda saldırıya maruz kalmıştır. Hatta bazen bu saldırılar fizikî saldırıya dahi dönüşmüştür. [18]

14 Πρακτικά Βουλής, Z' Περίοδος (Προεδρευόμενης Δημοκρατίας), Σύνοδός Α', Συνεδρίαση Α', Σάββατο 21 Απριλίου 1990 [Yunan Parlamentosu, Genel Kurul Tutanakları, 7. Dönem: 1/1, 21 Nisan 1990], s. 5.

15 "Tahsin Salihoğlu: Dr. Sadık Ahmet Cezaevinden Meclise Girecektir", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 16-17, 1990, s. 17.

16 Clogg, *Age*, s. 245.

17 Hatip, *Age*, s. 166.

18 Bkz. "Dün Bize Bugün Milletvekilimize", *İleri*, 30 Kasım 1990, s. 4; Koca, *Age*, s. 218; "Dr. Sadık Ahmet'e Planlı Saldırı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 24-25, 1990, s. 17.

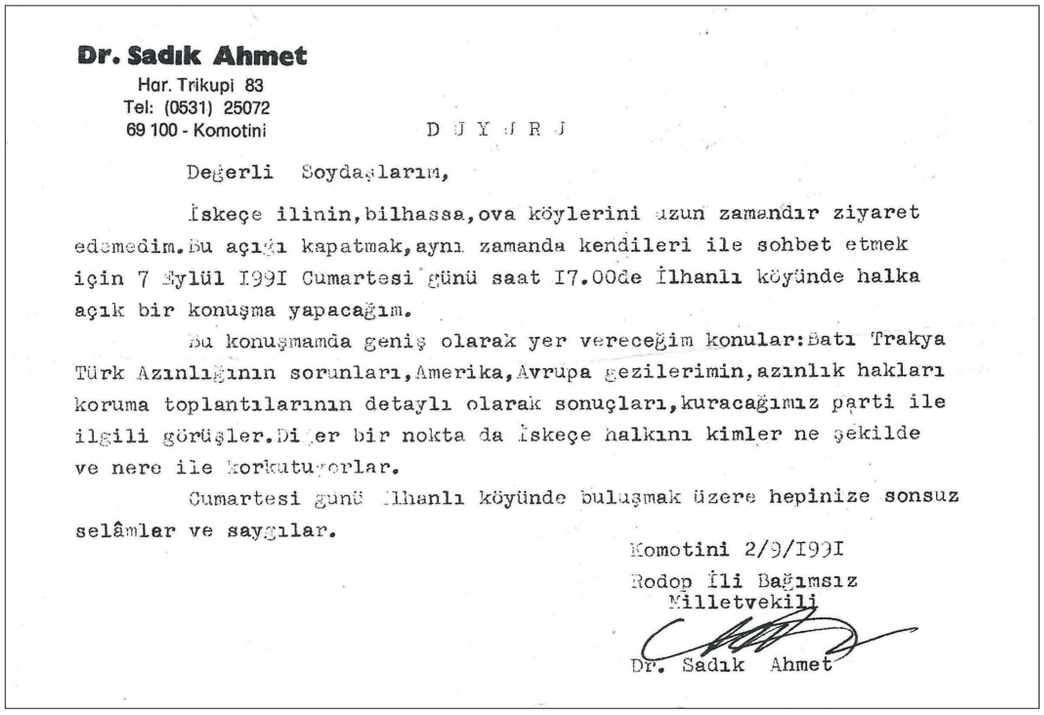

Dr. Sadık Ahmet
Har. Trikupi 83
Tel: (0531) 25072
69 100 - Komotini

D U Y U R U

Değerli Soydaşlarım,

İskeçe ilinin, bilhassa, ova köylerini uzun zamandır ziyaret edemedim. Bu açığı kapatmak, aynı zamanda kendileri ile sohbet etmek için 7 Eylül 1991 Cumartesi günü saat 17.00de İlhanlı köyünde halka açık bir konuşma yapacağım.

Bu konuşmamda geniş olarak yer vereceğim konular: Batı Trakya Türk Azınlığının sorunları, Amerika, Avrupa gezilerimin, azınlık hakları koruma toplantılarının detaylı olarak sonuçları, kuracağımız parti ile ilgili görüşler. Diğer bir nokta da İskeçe halkını kimler ne şekilde ve nere ile korkutuyorlar.

Cumartesi günü İlhanlı köyünde buluşmak üzere hepinize sonsuz selâmlar ve saygılar.

Komotini 2/9/1991
Rodop İli Bağımsız
Milletvekili
Dr. Sadık Ahmet

Görsel 1: Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in, Batı Trakya Türk halkına 2 Eylül 1991 tarihli duyurusu. (Mehmet Hatipoğlu arşivi)

Dr. Sadık Ahmet'in ikinci milletvekilliği süreci incelendiğinde, siyasî mesaisinin çoğunu işaret edeceğimiz dört konunun işgal ettiği görülür. Bunlardan ilki vatandaşlık kanununun 19. maddesi ile vatandaşlıktan atılan azınlık bireylerinin durumları, ikincisi müftülükler meselesi, üçüncüsü azınlık okullarındaki eğitimin geliştirilmesi ve sonuncusu ise Türklere inşaat izinlerinin verilmesini sağlamaktır. Bunların dışında azınlığın temel problemlerinin çözümü ve diğer azınlık meseleleriyle ilgili çalışmaları da göz önüne alındığında, Dr. Sadık Ahmet'in oldukça yorucu, ancak verimli bir milletvekilliği süreci geçirdiği rahatlıkla söylenebilir.

2.1. Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerinin Vatandaşlıktan Atılmalarını Önlemeye Yönelik Faaliyetleri

İkinci Dünya Savaşı sonrası *"Yunanistan'ı Alman işgalinden kurtaran komutan"* olarak isminden söz ettiren Mareşal Papagos, 1952 tarihinde yapılan seçimler sonrası "Yunan Dirilişi (Sinagermos)" hareketi ile hükümet kurabilmişti. Türkiye ile iyi ilişkiler kurmaya özen gösteren Papagos, Batı Trakya azınlık okullarına "Türk Okulu" tabelalarını astıran lider olarak da bilinmekteydi.[19] Papagos'un hükümette olduğu yıllarda hazırlanan, 1955 tarih ve 3370 sayılı "Yunan Vatandaşlık Kanunu"[20] ise sonraki yıllarda Türk azınlık bireylerinin en çok canını yakan uygulama haline gelerek vatandaşlıktan çıkarma politikasının temelini oluşturacaktır. İlgili kanunun 19. maddesi, *"Yunan ırkından olmayan Yunanistan vatandaşları, Yunanistan dışına çıktıklarında dönmeyecekleri kanaati hasıl olursa vatandaşlıktan çıkarılır"* şeklinde düzenlemişti. Nitekim bu madde kullanılarak çok sayıda azınlık mensubu istemi dışında

19 Hatip, *Age*, s. 67, 77-78.

20 Bkz. Halim Çavuşoğlu, *Yunan Vatandaş(sız)lık Kanunları*, Naturel Yayın, Ankara, 2007.

kanunsuzca vatandaşlıktan atılmıştır. 2005 yılında Rodop bölgesi azınlık milletvekili olan İlhan Ahmet'in, İçişleri ve Kamu Yönetimi Bakanlığı ile Kamu Düzeni Bakanlığı'na verdiği soru önergesine ilgili bakanlıkların verdiği cevapla Yunanistan, 1955 ile 1998 yılları arasında, Trakya ve Oniki Adalar kökenli 46.638 Müslüman'ın Yunan vatandaşlığını kaybettiğini yazılı olarak beyan etmiş ve bunlardan 115 Müslüman'a itiraz dilekçeleri üzerine "vatansız kimlik belgesi" verildiğini belirtmiştir.[21] 1990'lı yılların başlarında yoğunlaşan vatandaşlıktan çıkarma hadiseleri, Dr. Sadık Ahmet'in de milletvekili olarak çözüm aradığı başlıca konular arasındadır.

1991 yılının Şubat ayında, 544 kişinin toplu olarak bir defada vatandaşlıktan atılması üzerine azınlık huzursuzluğunu yüksek sesle dile getirmeye başlamıştır. Dr. Sadık Ahmet ise konuyu bir soru önergesi ile Yunan Parlamentosu'na taşımış ve sonraki tüm siyasî görüşmelerinde de bu konuyu gündemde tutmuştur. Dr. Sadık Ahmet'in İçişleri Bakanlığı'na verdiği soru önergesi şöyledir:

"…Sayın Bakan,

Atalarımız Trakya'ya 5-6 yüzyıl önce yerleşmişlerdir. Trakya'daki varlığımız o zamandan günümüze dek devam etmektedir. Evet, yaşamımız ne denli güç koşullar altında olursa olsun Trakya'da var olmaya devam edeceğiz. Çünkü biz orada doğup büyüdük. Devlet bize kolaylıklar sağlamazsa bile biz doğup büyüdüğümüz o yerlerle birbirimize bağlıyız.

Demokratik bir ülke için en çok antidemokratik, anayasaya ve insan haklarına aykırı olan husus, Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesidir.

İlki 30 Ağustos 1989 ve ikincisi de 2 Kasım 1990 tarihlerinde olmak üzere, Yunan Millet Meclisi'ne sunduğum yasa önerileriyle, bu ünlü maddenin iptalini istedim. Bu konuda bakanlığınız hiçbir şey yapmadı. Ama bizim aleyhimize bir kanun veya kararname söz konusu olunca (dini liderler konusunda olduğu gibi), yortu arifesi de olsa oylanıp yayınlanıyor.

Müslüman Türk azınlığı içinden binlerce kişi Yunan vatandaşlığını kaybetmiştir. Sebebi ise, sadece, azınlığa mensup olmalarıdır. Trakya'da 45 yıldan bu yana vatansız olarak yaşayan kişiler mevcuttur. Evet, kimi 30 ve kimi de 20 yıldan beri vatansız olarak yaşıyor. Hatta bugün bile vatandaşlığını kaybedenler bulunmaktadır. Bu uygulama bana, cuntanın ***"Yunanistan Hellen Hristiyanlarındır"*** *sloganını hatırlatıyor. Yoksa başka ırktan gelenlerin Yunanistan'da yaşama hakkı yok mudur? Öğrenim için Türkiye'ye giden vatandaşlığını yitiriyor. Aile reisi yurtdışına gidince, tüm aile fertleri vatandaşlıklarını kaybediyorlar. Rusya'dan gelen Pontusluya ise, Yunanistan'a gelir gelmez derhal vatandaşlık veriliyor. İşte eşitlik.*

Bu uygulama eğer demokratik ise, devam edilmesinde bir sakınca yoktur. Ancak, Bakanlığınızın mührünü ve sorumlu bir memurunuzun imzasını havi listeleri de ibraz ederek, Yunan vatandaşlığını kaybeden kişileri açıkladığımızda, bize 'Yunan düşmanısınız' suçlamasında bulunulmamalıdır.

Sayın bakana sorulur:

1. *Yunan Anayasası, Yunanistan'da sadece Hellen kökenlilerin yaşamasını mı öngörmektedir?*
2. *Başka kökenden olanlar, Yunan vatandaşı olma hakkına sahip midirler?*

21 Hatip, *Age*, s. 143.

3. *Müslüman Türk azınlığına mensup kişiler, doğup büyüdükleri Trakya'da yaşama hakkına yoksa sahip değiller mi?*
4. *Anayasa da ihlal edilerek azınlığa karşı bu denli antidemokratik bir tutum izlenmesinin sebepleri nelerdir?*
5. *Yunan devletinin bu çilekeş kurbanları ne zaman Yunan vatandaşlığını tekrar elde ederek bir Nüfus Cüzdanına sahip olacaklardır?*
6. *Azınlık insanlarının vatandaşlıktan çıkarılması işlemi devam edecek midir?*

Atina, 07.02.1991"[22]

Dr. Sadık Ahmet'in bu soru önergesi üzerine İçişleri Bakanlığı 11.04.1991 tarihinde bir cevap vermiş, ancak bu cevapta kendi isteği ile vatandaşlıktan çıkanlardan bahsedilmesi üzerine Dr. Sadık Ahmet 24.04.1991 tarihinde bir soru önergesi daha vererek, *"… kendi arzularıyla vatandaşlığını yitirenlerden değil, mülkleri Trakya'da olup… bir öğrenci ve hatta Yunan ordusunda görev yapmakta olan bir asker"*in[23] vatandaşlığını kaybetmesinden bahsettiğini beyan etmiş ve vatandaşlıktan atılmaların sebep olduğu acı vaziyeti açıkça ortaya koymuştur.

Dr. Sadık Ahmet, İçişleri Bakanlığı'na sunduğu 7 Şubat 1991 tarihli soru önergesinde aynı ay (Şubat) içerisinde, çok sayıda azınlık mensubunun toplu olarak vatandaşlıktan atıldığını da hatırlatmış ve bu kişilerin listesini yayınlayacağını söylemiştir. Dr. Sadık Ahmet, Avrupa Topluluğu, Avrupa Konseyi, ABD ve Kanada'nın aralarında bulunduğu ülkelerin Atina Büyükelçilikleri ile Birleşmiş Milletler'in Atina temsilciliğine konu ile ilgili birer mektup göndermiştir. Mektuplarında vatandaşlıktan atılan azınlık mensuplarından bir bölümünün Yunan pasaportuyla yurt dışında çalıştıklarını, büyük bir bölümünün ise Yunanistan'da gayrimenkulleri bulunduğunu ifade ederek, *"uygulamanın en ilginç yönünün ise bazı azınlık üyelerinin Yunan ordusunda askerlik yaptıkları sırada vatandaşlıktan atılmaları olduğunu"* beyan etmiştir. Dr. Sadık Ahmet bu mektupları göndermekteki amacını, *"Yunan Hükümeti'nin imza attığı uluslararası anlaşma ve sözleşmeleri hiçe sayarak, insan haklarını nasıl ihlal ettiğini göstermek"* olarak belirtmiştir.[24] Gönderilen bu mektupların ekinde ise Şubat ayında vatandaşlıktan atılanların isimlerini içeren bir liste bulunuyordu ve bu listeye göre tam 544 Batı Trakya Türk'ü toplu olarak vatandaşlıktan atılmıştı.

Aynı doğrultuda Dr. Sadık Ahmet ve İskeçe milletvekili Ahmet Faikoğlu, vatandaşlıktan atılmaların da konu edildiği bir yazı kaleme almışlar ve bu yazıyı 13 Mayıs 1991 tarihinde Avrupa parlamenterlerine göndermişlerdir. Bu yazıda Avrupa Parlamentosu'nun (AP), ırkçı ölçütlere dayanan Yunan Vatandaşlık Yasası'nın söz konusu 19. maddesine daha fazla tahammül göstermeyeceğini ümit etmek istediklerini aktarmışlardır.[25]

Dr. Sadık Ahmet'in çabasıyla dünya gündemine getirilmeye çalışılan bu konu önce Helsinki İnsan Hakları İzleme Teşkilatı tarafından dikkate alınmıştır. Teşkilat 4 Nisan 1991 tarihinde Yunanistan Başbakanı Konstantin Miçotakis'e bir mektup göndererek, uluslararası anlaşmalar ve sözleşmeleri

22 "Gümülcine Bağımsız Türk Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Yunanistan Bakanlarına Verdiği Soru Önergeleri: İçişleri Bakanı'na Soru Önergesi", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 29, 1991, s. 9.

23 "Gümülcine Bağımsız Türk Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Vatandaşlıktan Çıkarma ile İlgili İçişleri Bakanı'na Muhatap Sorusu", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 30, 1991, s. 16.

24 "Hür Dünya'ya İthaf: Yunanistan 544 Batı Trakya Türkü'nü Vatandaşlıktan Çıkardı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 30, 1991, s. 3-15.

25 "Batı Trakya Türk Milletvekilleri Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu'nun Avrupalı Parlamenterlere Gönderdikleri Mektup", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 30, 1991, s. 31-32.

hatırlatarak mağdur edilen kişilere vatandaşlıklarının geri verilmesini talep etmiştir.[26] Daha sonra birçok uluslararası kuruluştan da bu uygulamanın sonlandırılmasına dair açıklamalar yapılmıştır. Dr. Sadık Ahmet'in 19. madde ile ilgili çok sayıda soru önergesi verdiği ve başbakan da dahil olmak üzere birçok bakanlığa mektup yazdığı görülür. Bu mesele azınlığın başlıca problemi olarak daima gündemde tutulsa da, 1990'lı yılların sonuna kadar çok sayıda azınlık bireyi Yunan vatandaşlığından atılmıştır.

2.2. Dr. Sadık Ahmet'in Müftülüklerle İlgili Faaliyetleri

Dr. Sadık Ahmet ikinci defa milletvekili seçildiğinde gündemdeki en ağır azınlık sorunu müftülükler meselesiydi. Lozan Anlaşması'na göre dinî müesseseleri ve dinî yaşantıları açısından özerk olan Batı Trakya Müslüman Türklerinin müftülükler ile ilgili yasal dayanağı 10 Temmuz 1881 Sözleşmesi, 1913 Atina Antlaşması, 1920 Yunan Sevr'i ve Lozan Antlaşması'dır. 1913 Atina Antlaşması'nın 11. maddesinin 6. paragrafına göre müftü, Müslüman cemaatçe seçilir ve müftüler bir araya gelerek denetçi pozisyonuna havi bir baş müftü seçerler. Turgay Cin'e göre müftülükler meselesi Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının hukukî statüsü kapsamında değerlendirilmesi gereken ve hem devletler hukuku hem de iç hukuk açısından bağlayıcılığı bulunan bir hukukî durumdur.[27] Hukukî statüsünün dışında, müftülükler Batı Trakya'da Yunanistan'ın uyguladığı baskı karşısında birliğin simgesidirler ve azınlığın verdiği mücadelelerin başında yer almışlardır. Dolayısıyla müftüler 1985 yılına kadar daima azınlığın önderi olarak kabul edilmişlerdir.[28]

2 Haziran 1985 tarihinde Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'nın hayatını kaybetmesi üzerine Yunan yönetimi müftülüğe vekâleten bir isim tayin edince Müslümanlar buna tepki göstermişler ve ilgili anlaşmalar gereği cemaatin kendi içinde bir seçim ile bu ismi belirlemesi gerektiğini söylemişlerdir. Ancak tüm itirazlara rağmen Yunanistan yönetimi Hafız Meço Cemali'yi önce 16 Aralık 1985 tarihinde müftü vekili olarak, sonra da 1990 Mayıs ayında asaleten atamıştır. Konu ile ilgili itirazların sürdüğü bir sırada, azınlığın önderi konumundaki İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi 12 Şubat 1990 tarihinde vefat edince, bu defa İskeçe müftülüğüne atama yapılmış ve azınlığın itirazı üzerine 22-24 Ağustos 1991'de İskeçe müftülük olayları meydana gelmiştir.

Bugüne kadar gelen müftülükler sorununun tarihî gelişimi bu şekilde iken bu konunun çözümü ile ilgili Dr. Sadık Ahmet çok sayıda girişimde bulunmuştur. Gümülcine müftülüğüne yapılan asaleten atama sonrası ilk iş olarak bir basın açıklaması yayınlayan Dr. Sadık Ahmet, Müslüman toplumunun kendi seçmediği bir kişinin kesinlikle bu toplumun müftüsü ve lideri olamayacağını tüm kamuoyuna duyurmuştur.[29] 18 Mayıs 1990 tarihinde ise azınlığın tüm önde gelenlerinin katıldığı bir toplantı düzenlenmiş ve azınlığın konu hakkındaki görüşü Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanlığı'na aşağıdaki muhtıra ile gönderilmiştir:

> *"Sayın Bakan,*
>
> *Gümülcine müftülüğünün yasadışı ve antidemokratik bir usulle tayin edilişi Batı Trakya Türk Müslüman Azınlığında derin bir nefretle karşılanmıştır.*

26 "Helsinki Watch'ın Yunanistan Başbakanı Konstantin Miçotakis'e Vatandaşlıktan Çıkarma ile İlgili Gönderdiği 4 Nisan 1991 Tarihli Mektubu", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 30, 1991, s. 17.

27 Turgay Cin, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği*, Orion Kitabevi, Ankara, 2009, s. 61-97.

28 Halit Eren, *Batı Trakya Türkleri (Lozan'dan Günümüze)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1995, s. 84.

29 Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s.124-125.

Görsel 2: Dönemin Bağımsız milletvekilleri Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu Gümülcine seçilmiş müftüsü İbrahim Şerif ile bir etkinlikte (Foto City arşivi)

Azınlığın milletvekilleri ve seçilmiş idarecileri olarak biz, Türk Müslüman azınlığı fertlerinin bu tayine gösterdiği büyük hassasiyeti size bildiriyoruz ve Gümülcine, İskeçe, Dimetoka müftülüklerinde boş olan yerlere, 2345 sayılı kanuna göre müftü seçimlerinin derhal ilan edilmesini istiyoruz.

Saygılarımızla."[30]

Yunan makamlarının müftülük meselesi üzerine azınlığın isteklerini duymazdan gelmesi ve konunun çözümüne dair hiçbir girişimde bulunmaması üzerine Dr. Sadık Ahmet, 17 Aralık 1990 tarihinde bir duyuru yayınlamış ve uluslararası antlaşmalar ve yürürlükteki kanunlar kapsamında Batı Trakya Müslümanlarının 28 Aralık 1990 Cuma günü, Cuma namazından sonra kendi müftülerini belirlemek için seçim yapacağını ilan etmiştir.[31] Müslümanların kendi müftülerini seçecek olması Yunan idaresinde rahatsızlık yaratmış ve 28 Aralık günü geldiğinde Gümülcine'ye civar şehirlerden de getirilmek suretiyle çok sayıda güvenlik gücü yerleştirilmiştir. Azınlığın gözünü korkutmak için yapıldığı düşünülen bu girişim, camilerde gerçekleştirilen müftü seçimini engelleyememiş ve müftülük seçimi cemaatin üç aday arasından uygun gördüğü adaya el kaldırmak suretiyle oy vermesi usulüne göre olaysız tamamlanmıştır. Seçimlerin sonuçlarına bakıldığında, azınlık bireylerinin oylarının %95'ini Dr. Sadık Ahmet'in aynı zamanda birlikte hapis yattığı dava arkadaşı olan ilahiyatçı İbrahim Şerif yönünde kullandıkları görülmektedir.[32] İbrahim Şerif'in Müslümanların oyları ile müftü seçilmesinin Yunan idaresi tarafından kabul görmeyeceğinin açıklanmasının ardından Dr. Sadık Ahmet, *"Halk bir müftü seçti. Yasal hakkını kullandı. Demokratik bir usulle İbrahim Şerif'i Gümülcine müftülüğüne getirdi. Biz ilgili makamlardan bu seçim sonucuna saygılı olmasını ve şeklen atama işleminin yerine getirilmesini isteyeceğiz"* diye konuştu. Dr. Sadık Ahmet atama işleminin yerine getirilmesi ile ilgili dilekçeyi yasal sorumlu olan Gümülcine Valisine ve ilgili bakanlığa göndermiştir. Ancak bu talebe cevap verilmediği gibi, Yunan Hükümeti 22 Ocak 1991 tarihinde "Batı Trakya'da Müftülük Müessesesi ve İlahiyat Okulu Kurulmasına İlişkin Esasları Düzenleyen" bir kanun hükmünde kararname çıkarmıştır. 24 Aralık'taki Yunan Resmî Gazetesi'nde yayınlanmış bu kararname ile tüm uluslararası anlaşmalara aykırı olarak Batı Trakya'da görevlendirilecek müftülerin artık ilgili bakanlık tarafından atanacağı kararlaştırılmıştır.

İlgili kararnamenin yayınlanmasından sonra Gümülcine ve ardından da İskeçe müftülüğü için idare atama kararı almış, bunun üzerine 22 Ağustos 1991 tarihinde İskeçe müftülüğüne Mehmet Emin Şinikoğlu atanmıştır. Bu atamanın ardından görevdeki İskeçe Müftüsü Mehmet Emin Aga polis zoruyla müftülük binasından çıkarılmak istenmiş ve bu cebirle çıkartılma

30 "Yasadışı Tayine Tepki", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 18-19-20, 1990, s. 15.

31 "Gümülcine İli Müslüman Türk Halkına Duyuru", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 26, 1991, s. 7.

32 "İbrahim Şerif Gümülcine Müftüsü Seçildi"; *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 26, 1991, s. 4-6.

esnasında Aga yaralanarak hastaneye kaldırılmıştır. Bu tartaklanma ve zorla müftü tayini üzerine Dr. Sadık Ahmet, *"Bu hareket Batı Trakya'daki Türk toplumunun din hürriyetinin olmadığını gösteriyor. Zorbalıkla hiçbir şey yapılamaz. Kanunî mücadelemizi vereceğiz"* demiş, azınlık bireyleri de 23 Ağustos Cuma günü İskeçe'nin Komotini (Gümülcine) caddesinde oturma eylemine başlamışlardı. Oturma eyleminin sürdüğü 24 Ağustos gecesi saat 03:00 sıralarında azınlık toplumu bir kez daha saldırıya uğramış, sayıları yüzlerle ifade edilen fanatik bir grup Türklere taşlar, demir çubuklar ve şişelerle saldırmıştır. Polis güçlerinin müdahale etmediği fanatikler 36 azınlık mensubunu yaralamış ve 29 Ocak 1990 tarihinde Gümülcine'de olduğu gibi birçok Türk dükkânı da yağmalanmıştır. 22 Ağustos 1991 tarihinde başlayan İskeçe müftülük olayları 24 Ağustos'ta beş Türk'ün dövülmesiyle devam etmiş ve bu süre içerisinde İskeçe şehri çok gergin saatler geçirmiştir.[33] Gümülcine'deki 29 Ocak 1990 olaylarına benzer eylemlerin sergilendiği bu olaylar, Batı Trakya'da "29 Ocak Millî Direniş Günü" kapsamında her yıl anılmakta ve binlerce İskeçeli Türk'ün mücadelesi sonraki nesillere anlatılmaktadır. Dr. Sadık Ahmet müftülük meselesi üzerine gerek ülke içinde gerekse ülke dışında çok sayıda girişimde bulunmuş, ancak Yunan idaresi bu konuda geri adım atmamış ve böylece tarih sahnesine "seçilmiş müftü" ve "atanmış müftü" olarak iki farklı müftü kavramı çıkmıştır.

2.3. Dr. Sadık Ahmet'in Azınlık Eğitimi İle İlgili Faaliyetleri

Hicrî 1309 (1891-1892) Edirne Vilayet Salnamesi'nden öğrendiğimize göre Osmanlı Gümülcine'sinde, kasabaya bağlı köylerle birlikte 115 mektep ve 9 medrese bulunuyordu.[34] İskeçe'de ise 2 medrese ve yeni usule göre eğitim veren kız ve erkek ibtidaî mekteplerinin yanı sıra bağlı köylerinin tamamında sıbyan mektepleri bulunuyordu.[35] Bu iki yerleşim birimi dışındaki Dedeağaç, Dimetoka ve diğer birimlerde de birçok eğitim müessesesi bulunuyordu. 1923 Lozan Anlaşması, Türklere ait bu eğitim müesseselerini, yönetimi ve müfredatı azınlığın uhdesinde olmak üzere, Batı Trakya Müslüman Türklerine bırakarak,[36] azınlığa açıkça eğitim özerkliği sağlıyordu. Zamanın akışı içinde gelişmelere uzak bir hal alan azınlığın eğitim müesseseleri, 1990'lı yıllara gelindiğinde problemlerle boğuşuyordu. Azınlığın vakıflar yönetiminin tahrip edilmesi ve Yunan yönetimlerinin azınlığın eğitim özerkliğine müdahaleleri bu problemlerin başlıca sebepleri arasındadır. 1988 yılına gelindiğinde azınlığın önde gelen kurumlarından Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ve Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nin oluşturduğu eğitim komisyonu, azınlık eğitimi hakkında ayrıntılı bir çalışma yaparak azınlık eğitiminin yenilenmesi ve geliştirilmesi için bir rapor yayınladı. Bu rapor 9 Ocak 1988 tarihinde Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu ile Eğitim Bakanı'na gönderilerek, Lozan başta olmak üzere diğer antlaşma ve kanunlar çerçevesinde azınlık eğitiminin sorunlardan kurtarılması ve medenî bir eğitim güncellemesi talep edildi.[37] Dr. Sadık Ahmet 1990 yılında ikinci kez milletvekili seçilip mecliste çalışmalarına başladığında azınlık eğitiminin, bazı fizikî iyileştirmeler hariç, daha sorunlu bir hal aldığı görülmüştü. Bu yüzden Dr. Sadık Ahmet'in üzerinde sıkça durduğu konulardan biri de azınlığın eğitimi olmuştur.

33 "Batı Trakya'da Müftülükler İşgal Altında", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 33, 1991, s. 3-25.

34 *1309 Sene-i Hicriyesine Mahsus Salname-i Vilayet-i Edirne*, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, A.II/2134, Vilayet Matbaası, Edirne, H.1309 (1891-1892), s. 224-229.

35 *Age*, s. 234-239.

36 Bkz. "Lozan Sulh Muahedenamesi", *Düstur: Üçüncü Tertip. V/11*, Necmi İstikbal Matbaası, İstanbul, 1931, ss. 36-42; Eren, *Agt*, s. 135-159.

37 "Batı Trakya Türkleri Eğitim Raporu", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 4, 1989, s. 28-33.

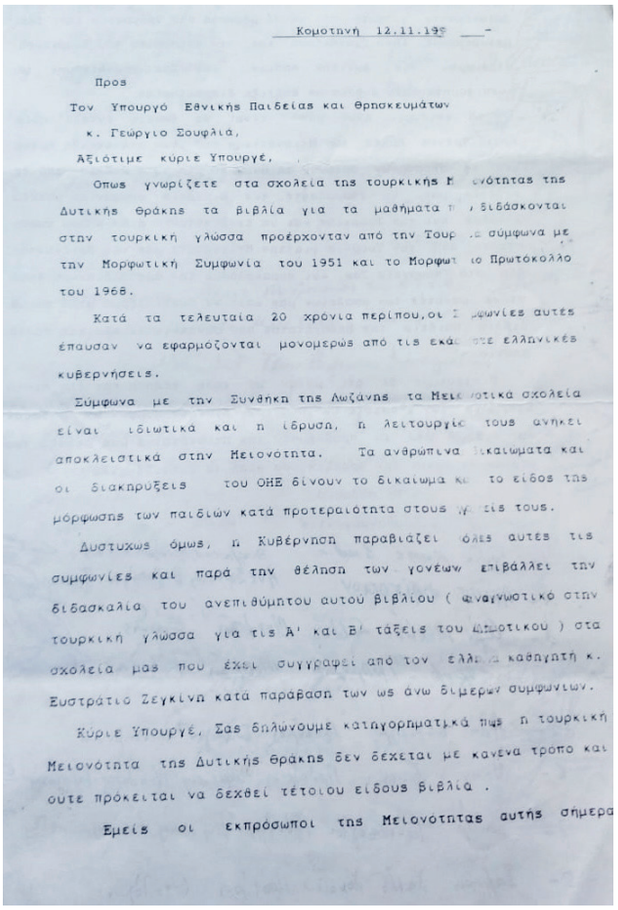

Κομοτηνή 12.11.199

Προς
Τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
κ. Γεώργιο Σουφλιά,

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

Οπως γνωρίζετε στα σχολεία της τουρκικής Μ νότητας της Δυτικής Θράκης τα βιβλία για τα μαθήματα π , διδάσκονται στην τουρκική γλώσσα προέρχονταν από την Τουρ σύμφωνα με την Μορφωτική Συμφωνία του 1951 και το Μορφωτ ο Πρωτόκολλο του 1968.

Κατά τα τελευταία 20 χρόνια περίπου, οι Σ φωνίες αυτές έπαυσαν να εφαρμόζονται μονομερώς από τις εκά στε ελληνικές κυβερνήσεις.

Σύμφωνα με την Συνθήκη της Λωζάνης τα Μειο οτικά σχολεία είναι ιδιωτικά και η ίδρυση, η λειτουργία τους ανήκει αποκλειστικά στην Μειονότητα. Τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι διακηρύξεις του ΟΗΕ δίνουν το δικαίωμα κ το είδος της μόρφωσης των παιδιών κατά προτεραιότητα στους γ ς τους.

Δυστυχώς όμως, η Κυβέρνηση παραβιάζει όλες αυτές τις συμφωνίες και παρά την θέληση των γονέων επιβάλλει την διδασκαλία του ανεπιθύμητου αυτού βιβλίου (φανγνωστικό στην τουρκική γλώσσα για τις Α' και Β' τάξεις του Δημοτικού) στα σχολεία μας που έχει συγγραφεί από τον ελλη καθηγητή κ. Ευστράτιο Ζεγκίνη κατά παράβαση των ως άνω διμερών συμφωνιών.

Κύριε Υπουργέ, Σας δηλώνουμε κατηγορηματικά πως η τουρκική Μειονότητα της Δυτικής Θράκης δεν δέχεται με κανένα τρόπο και ούτε πρόκειται να δεχθεί τέτοιου είδους βιβλία .

Εμείς οι εκπρόσωποι της Μειονότητας αυτής σήμερα

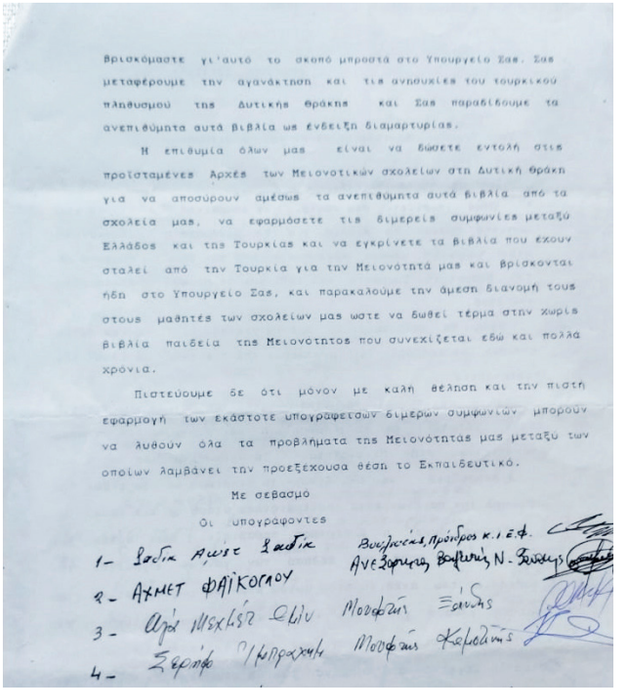

βρισκόμαστε γι'αυτό το σκοπό μπροστά στο Υπουργείο Σας. Σας μεταφέρουμε την αγανάκτηση και τις ανησυχίες του τουρκικού πληθυσμού της Δυτικής Θράκης και Σας παραδίδουμε τα ανεπιθύμητα αυτά βιβλία ως ένδειξη διαμαρτυρίας.

Η επιθυμία όλων μας είναι να δώσετε εντολή στις προϊσταμένες Αρχές των Μειονοτικών σχολείων στη Δυτική Θράκη για να αποσύρουν αμέσως τα ανεπιθύμητα αυτά βιβλία από τα σχολεία μας, να εφαρμόσετε τις διμερείς συμφωνίες μεταξύ Ελλάδος και της Τουρκίας και να εγκρίνετε τα βιβλία που έχουν σταλεί από την Τουρκία για την Μειονότητά μας και βρίσκονται ήδη στο Υπουργείο Σας, και παρακαλούμε την άμεση διανομή τους στους μαθητές των σχολείων μας ώστε να δωθεί τέρμα στην χωρίς βιβλία παιδεία της Μειονότητος που συνεχίζεται εδώ και πολλά χρόνια.

Πιστεύουμε δε ότι μόνον με καλή θέληση και την πιστή εφαρμογή των εκάστοτε υπογραφεισών διμερών συμφωνιών μπορούν να λυθούν όλα τα προβλήματα της Μειονότητας μας μεταξύ των οποίων λαμβάνει την προεξέχουσα θέση το Εκπαιδευτικό.

Με σεβασμό

Οι υπογράφοντες

1- Βουλευτής, Πρόεδρος κ.τ.Ε.Φ.
2- ΑΧΜΕΤ ΦΑΪΚΟΓΛΟΥ Βουλευτής Ν. Ξάνθης
3- Μουφτής Ξάνθης
4- Μουφτής Κομοτηνής

Görsel 3: Türk okullarında okutulmak üzere Yunan yazar tarafından kaleme alınmış kitaplar Dr. Sadık Ahmet tarafından toplanarak ilgili yazı ile birlikte Yunan Milli Eğitim ve Dinişleri Bakanlığına teslim edilmiştir. (Hakka Davet dergisi arşivi)

8 Nisan 1990 seçimlerinde seçilen iki Türk milletvekilinin ilk icraatları azınlık eğitimi üzerine olmuştur. Parlamento eğitim komisyonundan geçen yasa tasarısına göre, Yunanistan'daki tüm ilkokul, ortaokul ve liselerin taşınır ve taşınmaz mallarının mahallî idarelere devredilmesi öngörülüyordu. Bu tasarıya itiraz eden Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu, Batı Trakya'daki okul, cami, medrese ve diğer müesseselerin Türk azınlığa ait olduğunu, bunların vakıf idareleri ve müftüler tarafından atanan mütevelliler tarafından idare edildiklerini belirterek Türk okullarının, Türk vakıflarının mülkiyetinde bırakılarak kanun kapsamı dışında tutulmalarını istediler. Milletvekillerinin bu önerileri kabul edilmiş ve 8 Ağustos'ta görüşülen tasarıya ek madde konularak Türk okulları kapsam dışında bırakılmıştır.[38]

Yunan Parlamentosu'nda kabul edilen Türk okulları hakkındaki bu düzeltme sonraki eğitim düzenlemelerine yansımayınca 12 Kasım 1990 tarihinde Dr. Sadık Ahmet parlamentoya bir soru önergesi vermiştir. *"Batı Trakya Azınlık eğitimi bugün Ortaçağ eğitimi düzeyinde bulunmaktadır. Okullarımızın çoğunda doğru dürüst öğretmen ve zamana uygun Türkçe kitap yoktur. Bulunan Türkçe kitaplar da eski ve sayıca yetersizdir. Okullarımızın bu pejmürde durumu Sayın Bakan'a defalarca yazılı ve sözlü duyurulmasına rağmen, bu durumun düzeltilmesi yönünde hiçbir gayret gösterilmemiştir"* diyerek, azınlığın eğitim alanındaki ihtiyaçlarını bir kez daha gündeme taşımıştır.

Özerk olması gereken, ancak yönetimin her türlü engeliyle karşılaşıp bir türlü geliştirilemeyen azınlık eğitiminin içinde bulunduğu durum günden güne kötüye gitmekteydi. O dönemde azınlık

38 "Bağımsız Türk Milletvekillerinin Başarısı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 18-19-20, 1990, s. 6-7.

eğitiminde çözüm bekleyen en acil hususlar, ikili anlaşmalar çerçevesinde Türkiye'den gelen ders kitaplarının ilgili bakanlık tarafından onaylanmıyor ve öğrencilere dağıtılamıyor olması, Türk okullarındaki öğretmen eksiğine rağmen Türk öğretmenlerin Türkiye mezunu oldukları gerekçesiyle okullara atanmaması, azınlık ortaokullarına giriş sınavları ve azınlık liselerinde yıl içinde Türkçe okutulan derslerin bitirme sınavlarının Yunanca yapılmaları olarak sıralanıyordu. Dr. Sadık Ahmet bu ve diğer eğitim meseleleri ile ilgili olarak birçok defa soru önerileri vermiş, basın açıklamaları yapmış ve söz aldığı her platformda Türk öğrencilerin eğitimsiz bırakılmak istendiği için iyileştirilmelere gidilmediğini dile getirmiştir.

Eğitim konusunda azınlığın karşılaştığı en sancılı mesele, azınlık eğitim komisyonunun 12 Şubat 1992 tarihinde aldığı kararla Türk okullarında Yunan bir yazar tarafından kaleme alınmış Türkçe alfabe ve okuma kitabının okutulmasını dayatması olmuştur. Türk okullarına dağıtılan ve ikili anlaşmalara tamamen aykırı olan bu Türkçe ders kitapları veliler tarafından ret edilmiş ve Dr. Sadık Ahmet bu kitapların toplanarak kendi ofisine getirmesini isteyerek topladığı kitapları Atina'daki Eğitim Bakanlığı'nın kapısına bırakmıştır. Bu gelişmeler üzerine çok sayıda Türk öğrenci velisine soruşturma açılmış ve mahkemeler bazı azınlık bireylerine hapis cezaları vermişlerdir.[39] Yunan idaresinin kitap konusundaki ısrarı ve bunlar dışında da yeni kitaplar dağıtmaya başlaması üzerine Dr. Sadık Ahmet ve azınlığın kurumları, okulları boykot kararı almışlar ve 1 - 5 Şubat 1993 tarihlerinde azınlık okullarında öğrenci ve öğretmenlerin katılımıyla yönetimin ısrarcı tutumu protesto edilmiştir.

Dr. Sadık Ahmet ayrıca azınlık okullarının tamiri ile ilgilenmiş ve ilkokul sonrası azınlık öğrencilerinin ortaokul kayıtlarının kura ile yapılmasına tepki göstermiştir. Dr. Sadık Ahmet'ten sonraki azınlık temsilcileri de eğitim konusuna eğilmişler, ancak ne yazık ki antlaşmaların Batı Trakyalı Türklere sağladığı haklar hala tam manasıyla elde edilememiştir.[40]

2.4. Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerine İnşaat İzni Verilmesi İçin Faaliyetleri

Dr. Sadık Ahmet'in ikinci dönem milletvekilliği sırasında mesai harcadığı diğer bir konu devam eden toprak istimlakleri ve Türklere inşaat ruhsatı verilmemesi olmuştur. Yunan Hükümeti 1990 yılında Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelere Sovyetler Birliği'nden gelen Ortodoks göçmenleri yerleştirmeyi kararlaştırmış ve bu kapsamda bazı arazilerin kamulaştırılarak buralara göçmenler için konutlar inşa edileceğini duyurmuştur. İlk önce İskeçe'nin Soğanyakası ile Gümülcine'nin Kirazyakası olarak bilinen ve Türk nüfusun yoğun olduğu bölgeye göçmenler için yerleşim birimi kurulacağı duyurulmuştur.[41] Daha sonra Şapçı kasabasının Sarısu mevkiindeki yaklaşık 1.000 dönüm arazi, göçmen konutları yapılacağı gerekçesiyle askerî dozerler tarafından sürülmüştür. Türklere ait olan bu tarım alanlarının

39 "Yunanlı'nın Kitabına Karşı Çıkmanın Cezası 17 Ay Hapis", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 47, 1993, s. 7-9; "Mustafçovalı İki Soydaşımıza 21'er Ay Hapis Cezası", *Batı Trakya'nın Sesi Dergisi*, Sayı: 52, 1993, s. 5; "İskeçe'nin Ilıca Köyünden Dört Kadın Soydaşımıza Onar Ay Hapis!", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 60, 1994, s. 12.

40 Bkz. Sebahattin Abdurrahman, *Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Azınlık Okulları*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2019; Rahmi Ali, *Ebced'li Yıllardan Günümüze, Batı Trakya Türkleri'nde Eğitim*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.

41 "Batı Trakya Türk Toprakları Göçmen Rumlara Veriliyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 24-25, 1990, s. 15.

gaspı büyük tepki toplamıştır.[42] Türklerin itirazlarına rağmen Şapçı kasabasında göçmen konutları oluşturulmuş, hatta Aythodori ile Boyatlı köylerine de yeni yerleşim birimleri inşa edileceği, ayrıca Ortodoksluğa geçen 300 Ermeni'nin Maronya Metropolitinin himayesinde Gümülcine'ye yerleştirilmesi kararlaştırılmıştır.[43] 1993 yılına gelindiğinde bölgeye yaklaşık 8.000 göçmenin yerleştirildiği anlaşılıyor ve daha 60.000 göçmenin yerleştirilmesi için çalışmalar yapıldığı görülüyordu. Yunan kamuoyuna *"Pontuslu kardeşlerimiz"* olarak lanse edilen bu göçmenlere verilen konutların, Avrupa Topluluğu tarafından fonlanması ise düşündürücü olmuştur.[44] Lozan Antlaşması'nın imzalandığı 1923 senesinde Batı Trakya'daki toprakların %84'ü Türklere aitti.[45] 1993 yılında ise bu oranın %36'ya düştüğü tahmin ediliyordu.[46] İstimlakler ve insanî yardım adı altında bölgeye getirilen göçmenlerle Batı Trakya'daki toprak mülkiyeti, Yunan idaresi tarafından daima Türkler aleyhine değiştirilmiştir.

Göçmenlerin bölgeye iskân edildiği dönemde Türkler arazi ve konut satın alamıyorlar, almak isteyenlerin kredi talepleri bankalardan geri çevriliyordu. Şehirlerde veya köylerde zamana yenik düşen ve tamiri gereken konutlara gerekli tamir izinleri verilmediği gibi, evlenen çiftler için yeni evler inşa edilemiyordu. Çatısı aktığı için tamir etmek zorunluluğu olan veya evleneceği için kendi arsasına ev inşa etmek isteyen kişilerin izin talepleri ilgili dairede bekletiliyor, aciliyetten dolayı izinsiz tamirat veya inşaat yapanlara yüksek miktarda cezalar kesiliyor, inşaatları kaçak sayılıyor, hatta yıkılıyordu. 4 Aralık 1990 tarihinde Dedeağaç şehrinde Türklere ait 30 konut iş makineleriyle yıkılmak istenmiş, üç ev yıkılmış ve Türklerin tepkisi üzerine yıkım ekibine refakat eden polislerle çatışmalar çıkmıştır. *Batı Trakya'nın Sesi*'nden öğrendiğimize göre, 1979 ile 1984 yılları arasında Dedeağaç'ta kırkın üzerinde Türk konutu izinsiz inşa edildiği gerekçesiyle yıkılmıştır.[47] 19 Eylül 1991 tarihinde ise yine Dedeağaç'ta bulunan Türklere ait yedi konut polis tarafından basılmış, içeridekiler zorla dışarıya çıkartılmış ve evler içeride eşyaları olduğu halde yıkılmıştır.[48] Bundan bir yıl sonra 15 Ekim 1991'de Gümülcine'nin Yenice mahallesinde Türklere ait on ev kaçak olduğu söylenerek yıkılmıştır. Bu yıkım esnasında, konut sahiplerinin polisler tarafından tartaklanarak evlerinden çıkarıldığı, eşyaların sokağa atıldığı, hatta bazı evlerin enkazında insanların yıllık mahsulü olan kurutulmuş tütünlerin dahi kaldığı görülmüştür. Bu yıkımlar üzerine bir basın açıklaması yapan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Halit Eren, bu yıkım olaylarının ardında *"Türklerin yerleşim özgürlüğünü engellemek ve onları Batı Trakya'da tedirgin etmek"* maksadının olduğunu söylemiştir.[49]

Dr. Sadık Ahmet, toprak istimlakleri ve inşaat izinleri ile ilgili oldukça aktif faaliyetler içerisinde olmuş, öncelikle 1990 yılının Nisan ayında Başbakan Miçotakis ile bir araya geldiğinde konuyu dile getirmiştir. Görüşme sonrasında başbakanın kendisine, *"Bu insanları kaçak inşaat yapmaya biz mecbur*

42 "Yunanistan Türklere Ait Arazileri İşgal Etti: Batı Trakya'da Yeni Tahrik", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 39, 1992, s. 3.

43 "Rodop İlinde Pontuslular İçin İki Yeni Yerleşim Birimi Daha Oluşturulacak", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 44-45, 1992, s. 23.

44 "Batı Trakya'da Yunan Oyunu: Eski Sovyetler Birliği'nden Getirilen Pontus Rumları Batı Trakya'ya Yerleştiriliyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 53, 1993, s. 6-7.

45 Bkz.: Yusuf Halaçoğlu & Halit Eren, "Batı Trakya", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt: 5, 1992, s. 145-146; Pervin Chairoula, *Balkan Savaşlarından Sonra Batı Trakya Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2018, s. 65-78; Nilüfer Erdem, "Nüfus Mübadelesi ve Batı Trakya Türkleri", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Özel Sayı:1, 30 Ağustos 2021, s. 141.

46 "Batı Trakya'da Yunanlıların Gasp Ettikleri Türk Toprakları", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 54, 1993, s. 16-18.

47 "Dedeağaç'ta Türklerin Evleri Dozerlerle Yıkılıyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 24-25, 1990, s. 14.

48 "Dedeağaç'ta Türk Evleri Yıkıldı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 34, 1991, s. 12.

49 "Yunanistan'dan Haklarımızı Mutlaka Alacağız", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 43, 1992, s. 2.

ediyoruz; çünkü kendilerine inşaat izni vermiyoruz" diyerek konu ile özel olarak ilgileneceğini ifade ettiğini aktarmıştır.[50] 27 Şubat 1991 tarihinde Dr. Sadık Ahmet, Çevre ve Bayındırlık Bakanı'na verdiği soru önergesi ile binlerce Türk'e verilmeyen inşaat izinleri ve kesilen yüksek miktardaki cezaları hatırlatarak devletin, neden azınlık mensuplarını eşit olarak görmediğinin ve insan haklarına saygı göstermediğinin cevaplamasını istemiştir.[51] Sonraki uygulamalarda bazı iyileştirmeler yapılmış olsa da Batı Trakya'da Türklerin aleyhine gerçekleşen toprak istimlakleri ve inşaat izni sorunları uzun yıllar boyu devam etmiştir.

Dr. Sadık Ahmet'in milletvekili olarak gerçekleştirdiği faaliyetler yukarıda ele aldığımız dört meseleden ibaret değildir. Bunlar dışında; azınlığın ekonomik durumuna ve tarımsal etkinliğine dair çalışmalar yapmış, tarihsel gelenekleri açısından azınlık bireylerinin öncelikli sosyal etkinlikleri arasında yer alan avcılık hususunda, yönetim tarafından toplatılan av tüfeklerinin iadesi için girişimlerde bulunmuştur. Bunların yanı sıra azınlık evlerine telefon hattı verilmemesini ve Batı Trakya'dan çeşitli vesilelerle göç etmek zorunda kalmış, vatandaşlıklarını kaybetmiş kişilerin vize alarak aile ziyaretinde bulunamamalarını gündeme taşımıştır. Ayrıca Dr. Sadık Ahmet bu dönemde dünyanın çok sayıda ülkesine seyahatler gerçekleştirerek o güne kadar çok cılız kalmış Batı Trakya Türk diasporasını canlandırmayı ve koordine etmeyi başarmıştır. Bu kapsamda Dr. Sadık Ahmet'in Türk Dünyası ve özellikle Balkan Türkleri özelinde çok sayıda çalıştaya katıldığı ve buralarda dile getirdiği yenilikçi politika önerileri ile dikkat çektiği görülmektedir.

3. DR. SADIK AHMET'İN İKİNCİ MİLLETVEKİLLİĞİ SÜRECİNDE KARŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR, ENGELLEMELER VE TEHDİTLER

Dr. Sadık Ahmet faaliyetleri ve fikirleri ile o güne kadar Yunan siyasî hayatında rastlanılmamış bir duruş sergilemiş ve bu güçlü duruşu sebebiyle gerek siyasî çevrelerden gerek kilise kanadından ve gerekse basından kendisine yönelik çeşitli engelleme, tehdit ve dezenformasyon kampanyaları düzenlenmiştir. Bunların başında milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasına, hatta vatandaşlıktan atılmasına yönelik istekler gelmektedir. 1993 yılında Yunanistan Anayasa'yı Koruma Vakfı ve Atina Barosu'na kayıtlı bir grup avukat, vatandaşlık yasasının 20. maddesine göre Dr. Sadık Ahmet'in vatandaşlıktan çıkartılması talebiyle, İçişleri Bakanlığına başvuruda bulunmuşlardır. Hâlihazırda milletvekili olan Dr. Sadık Ahmet'in ilgili başvuru doğrultusunda dokunulmazlığının kaldırılması reddedilince, bu defa aynı topluluk İçişleri Bakanlığı'na bir dava açmıştır. Dr. Sadık Ahmet bu kapsamda 11 Ocak 1994 günü Danıştay'da görülecek mahkemeye davet edilmiş, ancak mahkeme ertelenmiş ve tekrar gündeme gelmemiştir.[52] Bunun dışında bölgenin Ortodoks kilisesinin başı olan Metropolit Damaskinos da yazdığı bir yazı ile Dr. Sadık Ahmet'in vatandaşlıktan atılmasını talep etmişse de bu yazı azınlık bireyleri tarafından ciddiye alınmamıştır.[53]

Dr. Sadık Ahmet milletvekilliği süresince birçok kez dokunulmazlığının kaldırılması talepleriyle karşılaşmıştır. Örneğin Atina Savcılığı 9 Ocak 1992 tarihinde parlamentoya gönderdiği yazısında vatana ihanet ettiği suçlamasıyla Dr. Sadık Ahmet'in dokunulmazlığının kaldırılmasını istemiştir. Dr. Sadık Ahmet, *"Son kez milletvekili seçildiğim 8 Nisan 1990 tarihinden bugüne kadar milletvekili dokunulmazlığımın kaç kez kaldırılmak istendiğini ben de unuttum… Maalesef, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun haklı*

50 "Dedeağaç'ta Türk Evleri Yıkıldı", s. 12.

51 "Çevre ve Bayındırlık Bakanlığı'na Sorudur", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 29, 1991, s. 10.

52 "Manevi İşkence!", *Balkan*, 18 Ocak 1994, s. 1.

53 "Kara Papaz Damaskinos Yine Sahnede", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 30, 1991, s. 22.

davasını savunmayı, bilinçli olarak yanlış değerlendiriyorlar" demiştir.[54] Yine Atina Savcılığı 1992 senesi Kasım ayında, toprak istimlakleri üzerine *"Ölürüz ancak topraklarımızı teslim etmeyiz"* diyen Dr. Sadık Ahmet'in, bu cümle ile kan dökme tehdidinde bulunarak vatandaşları devlete karşı isyan etmeye teşvik ettiğini öne sürmüştür. Dokunulmazlığının kaldırılmasına yönelik bir diğer başvuru ise 1993 yılında kitap boykotlarının sürdüğü bir sırada Rodop Savcılığı tarafından yapılmıştır.[55] Vatandaşlıktan çıkarılmasına ve milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına yönelik çok sayıda talep ve davayla karşı karşıya kalan Dr. Sadık Ahmet bu durum karşısındaki tutumunu, *"Ben artık bu tür olayları izlemiyorum. Ben Batı Trakya Türklüğünün çıkarlarını korumak için elimden geldiğince çalışıyorum… Ben doğru olduğuna inandığım yolda yürüyeceğim ve bu nedenle her kim dokunulmazlığımın kaldırılmasını isterse istesin sonucu değiştiremez"*[56] ifadeleriyle dile getirmiştir.

Dr. Sadık Ahmet sürdürdüğü cesur azınlık siyaseti sebebiyle birçok defa tehdit de edilmiştir. Bunlardan ilki 1 Nisan 1992 tarihinde Atina'da yayınlanan *Eleftheri Ora* gazetesinin Dr. Sadık Ahmet'in bir trafik kazasında hayatını kaybettiği haberinin devlet televizyonu ERT1'de ana haber olarak verilmesi üzerine ortaya çıkmıştır. Bu yalan haberin 1 Nisan şakası olduğu açıklansa da[57] azınlık toplumundan hiç kimse böyle bir şakaya gülmediği gibi, bunun Dr. Sadık Ahmet'e yapılmış açık bir tehdit olduğu düşünülmüştür. Sonraki süreçte bu gibi şakaların gerçek isteklere dönüştüğü gözlemlenmiş, Gümülcine devlet radyosunun 23 Aralık 1992 tarihli yayınında konuşan eski Nea Dimokratia milletvekili Stilyanos Bleças, Dr. Sadık Ahmet'i Ankara'nın ajanı olarak suçlayarak, *"kendisini yolda görünce içimden dövmek geliyor"* diyebilmiştir. Bu suçlamalar ve temenniler üzere yayına bağlanan bir dinleyici *"bizden biri çıksın ve Sadık Ahmet'i öldürsün"* diye istekte bulunmuştur.[58] 1993 yılının ilk aylarında ise bünyesinde on bir derneği barındıran "1941-1944 Millî Mücadele Teşkilatı Panhellenik Konfederasyonu", Dr. Sadık Ahmet'e imzalı bir mektup göndererek kendini ve azınlığı Türk olarak beyan etmesini ve Türkiye'ye anavatanım demesini eleştirmiş, yüzlerce dernek mensubunun kendisine karşı sabrının taşmakta olduğunu bildirmiştir.[59]

Bu gibi tehditler bazen dozunu iyice artırmış ve 1 Şubat 1993 tarihinde, azınlık okullarının boykot eylemleri sırasında, valilik önünde bulunan Dr. Sadık Ahmet'in yanına gelen Rodop Valisi Karahalios, *"Hemen git buradan, burada insanları tehdit etme. Seni hapislerde çürüteceğim. Benim sabrımı taşırma. Seni yok edeceğim. Ardından karın ve çocukların ağlayacak. Yanındaki kölenin (Mustafa Hafız Mustafa) de karısı ve çocukları ağlayacak. Serseri… Burada demokrasi var…"*[60] diye hakaret ederek, eyleme destek veren Dr. Sadık Ahmet'e "demokrasi dersi!" vermek istemiştir. 25 Kasım 1990 tarihinde ise şehir meydanında gerçekleşen bir resmî tören esnasında bölgede yerel bir radyonun sahibi olarak bilinen Çatlakos isimli bir şahıs Dr. Sadık Ahmet'in yanına gelerek *"Pis Türk, senin ne işin var bu törende"* diye bağırarak protokol sırasında bulunan Dr. Sadık Ahmet'e fizikî olarak saldırmak istemiştir.[61]

54 "Yunanistan'ın Yeni Tahriki: Dr. Sadık Ahmet'in Dokunulmazlığı Kaldırılmak İsteniyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 38, 1992, s. 4.

55 "İnandığım Yolda Yürüyeceğim", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 48, 1993, s. 15.

56 Özpak, *Agt,* s. 153.

57 *Agt,* s. 151.

58 "Sadık Ahmet'e Ölüm", *Milliyet,* 23 Aralık 1992, s. 9; "Yunan Devlet Radyosunda Dr. Sadık Ahmet'in Öldürülmesi İstendi", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 44-45, 1992, s. 22.

59 "Dr. Sadık Ahmet'e Açık Tehdit", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 48, 1993, s. 16.

60 Özpak, *Agt,* s. 151.

61 Koca, *Age*, s. 218-219.

Dr. Sadık Ahmet'in karşılaştığı ve yukarıda özetlemeye çalışılan bu gibi engellemeler, tehditler ve saldırılar, milletvekilliği süresince devam ettiği gibi milletvekilliği sonrasında sayısız mahkeme celbine dönüşmüş[62] ve Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun Dr. Sadık Ahmet'in şahsında yargılanması vefatına kadar devem etmiştir.

4. DR. SADIK AHMET'İN İKİNCİ MİLLETVEKİLLİĞİ SÜRECİNDE BAĞIMSIZ AZINLIK SİYASETİ

1974 sonrası yeniden şekillenen ve haklarını geri alma eksenli olarak gelişen Batı Trakya Türk siyaseti, 1980'lerden itibaren siyasî partilerden bağımsız, dünya ölçeğinde ve daha cesur adımlar takip etmiştir. İhtiyaç duyulan lidere Dr. Sadık Ahmet'le kavuşan bağımsız azınlık siyaseti, bu noktadan sonra daha etkin bir yol takip edebilmiş, parlamentoya üç farklı dönemde üç Türk milletvekili göndermiştir. Azınlığın yeni siyasî atılımları sayesinde azınlığın sorunları dünya ölçeğinde de gündem olmaya başlayınca, Yunan idaresinin temel haklar noktasında bazı iyileştirmelere gitmesi, yerel idarecilerin ısrarlı ve baskıcı tutumlarına rağmen kaçınılmaz olmuştur.

Dr. Sadık Ahmet ikinci kez milletvekili olarak Yunan Parlamentosu'na seçildiğinde, ilk dönemindeki kadar olmasa da, azınlık meselelerinin parlamento ve Atina eksenli olarak çözümleneceğine dair umudunu koruduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede 14 Mayıs 1990 tarihinde Başbakan Miçotakis ile görüşen Dr. Sadık Ahmet, bu görüşmesini *"Başbakan Miçotakis beni iyi karşıladı. Söylediklerimi sonuna kadar dinledi. Bazı haklarımızın verileceğini, problemlerimizin çözümleneceğini söyledi. Yani, üstünkörü konuşmadı. Baştan savma yapmadı. Samimiydi ve ciddiydi. Bazı meselelerimiz için gene iki ülke ilişkilerini şart koştu… Çünkü ortada bir Lozan vardır…"*[63] cümleleriyle olumlu bir perspektifle değerlendirmiştir. Ancak bu görüşmenin hemen akabinde ortaya çıkan müftülük atamaları ve Türk evlerinin yıkılmaları meselelerinde hükümetin takındığı tavır, Dr. Sadık Ahmet'in çizdiği perspektifi yerle bir etmeye yetmiş, mücadelenin sadece Atina eksenli olmayacağı anlaşılmıştır.

Batı Trakya Türklerinin hükümetten yana ümitlendiği ikinci bir gelişme, Başbakan Miçotakis'in 13 ve 14 Mayıs 1991 tarihlerinde bölgeye yaptığı ziyaret esnasında kullandığı söylemidir. Önce İskeçe'yi sonra da Gümülcine'yi ziyaret eden Başbakan yaptığı konuşmalarda, *"Geçmişte hatalar oldu. Bu hataları Yunanistan hükümetleri kasten yapmadı"* itirafında bulunarak, *"Yunanistan, anayasasında öngördüğü gibi tüm vatandaşlarına eşitliği sağlamak zorundadır"* demiştir.[64] Buna paralel olarak da *"isonomia-isopolitia"* yani; azınlığa devlet ve kanunlar önünde eşitlik vaadinde bulunmuştur. Miçotakis'in bu ılımlı yaklaşımının sonraki dönemlerde bazı hususlarda hayata geçirileceği görülecek, mesela inşaat izinlerinde daha rahat bir tutum izlenecektir. Ancak Miçotakis'in aynı ziyaretler esnasında Batı Trakya'daki azınlığı Türk, Pomak ve Roman olarak üç ayrı gruba ayırması azınlığın tepkisini çekmiştir. Miçotakis'in dile getirdiği ve tepki çeken bir diğer cümle ise, *"Azınlığın hakları olduğu kadar sorumlulukları da vardır"* cümlesi olmuştur. Dr. Sadık Ahmet bu konuda, *"Azınlık toplumu olarak şimdiye kadar sadece sorumluluklarımızın varlığı hissettiriliyor ve bunu hissediyorduk da… İnşallah bundan böyle haklarımızın da varlığını hissederiz"* demiştir.[65] Başbakanın eşitlik vaatleri yanında gittiği her noktada dile getirdiği üçe bölünmüş azınlık kavramı, azınlığın umutlarını değil tepkisini çoğaltmıştır.

62 Sadık Ahmet, "Kazanan Taraf Biz Olacağız", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 58, 1994, s. 17.

63 Halil Salih (Hâkî), "Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Açıklaması", *İleri,* 25 Mayıs 1990, s. 1-4.

64 "Batı Trakya'da Türk Azınlığa Haksızlık Yaptık", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 31, 1991, s. 3-5.

65 "Batı Trakya'da Türk Azınlığa Haksızlık Yaptık", s. 3-5.

Dr. Sadık Ahmet liderliğinde kendi bağımsız temsilcilerini parlamentoya gönderebilen bir noktaya gelen azınlık, 1990 yılında değiştirilen seçim kanunu ile yeni politikalar üretmek zorunda kalmıştır. 1989 Haziran seçimlerinden önce Andreas Papandreu tarafından hayata geçirilen ve PASOK'un parlamentodaki sandalye sayısını yüksek tutmayı amaçlayan seçim kanunu,[66] 1990 Kasım ayında Miçotakis hükümeti tarafından değiştirilmiştir. Hükümet, Yunanistan ekonomisindeki istikrarsızlığı ve ülke içerisindeki huzursuzluğu 1989 ve 1990 yıllarında art arda yapılan üç genel seçime bağlamış ve istikrar için seçim sisteminin değiştirileceğini açıklamıştır. Yeni seçim kanununa göre ülke genelinde %3'lük seçim barajı getiriliyor ve bu baraj bağımsız adaylar için de aynen uygulanıyordu. Ülkedeki siyasî istikrarı hedefleyen bu değişiklik Batı Trakya'daki azınlığın aleyhineydi. Yeni getirilen barajın aşılabilmesi Türkler için imkânsız görünüyordu. Çünkü Batı Trakya bölgesinden bağımsız aday çıkarılabilmesi için yaklaşık 240.000 oya ihtiyaç vardı. Oysa bölgede yaşayan Türklerin toplam sayısı 150.000 civarında idi. Yeni seçim kanununun Kasım 1990 tarihinde mecliste kabul edilmesi üzerine Dr. Sadık Ahmet hükümete verdiği güvenoyunu geri çektiğini açıklamış, *"Batı Trakya Türk azınlığının iyi niyetli yaklaşımları ve yasal mücadelesi görmezlikten geliniyor"* demiştir. Dr. Sadık Ahmet aynı konuşmasında seçim kanununun değiştirilmesine karşı azınlığın yeni siyasî hamlesinin ise bir parti kurmak olduğunu açıklamıştır.[67]

Seçim kanununun değiştirilmesi ile Türklere bağımsız milletvekilliği kapısı kapanmıştır. Türkler, hükümetin bu hamlesini doğrudan kendi bağımsız siyasetlerine yönelik bir engelleme olarak kabul etmişler ve kazandıkları siyasî birikimlerini de yanlarına alarak, Dr. Sadık Ahmet'in başkanlığında bir siyasî parti kurmuşlardır. Dostluk, Eşitlik, Barış Partisi (DEB) ismi ile kurulan siyasî parti, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının yeni siyasî hamlesi olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Yeni seçim kanunu ile gerçekleşen 10 Ekim 1993 genel seçimleriyle azınlık Yunanistan'a bırakıldığı 1920 tarihinden beri ilk kez parlamentoya temsilci gönderememiş, ancak aldığı yüksek oyla liderinin Dr. Sadık Ahmet olduğunu tüm mecralara ilan etmiştir. Yani bir anlamda Batı Trakya Türkleri 1993 seçimlerinde parlamentoya vekil seçmek için değil, meşru liderlerinin ve temsilcilerinin Dr. Sadık Ahmet olduğunu ilan etmek için sandık başına gitmişlerdir. Çünkü hem azınlık hem de Dr. Sadık Ahmet anlamıştır ki, vekillik azınlığın sorunlarını çözmede tek başına yeterli değildir. Dr. Sadık Ahmet'in aşağıdaki sözleri sanırız bu konudaki en açıklayıcı cümleleri içermektedir:

> *"… Ezilen toplumumuzun haklı davasını savunmak ve sesini duyurmak için değil milletvekilliği dokunulmazlığına, milletvekilliğinin kendisine bile ihtiyacım yoktur. Nerede ve hangi mevkide olursam olayım, toplumumuzun haklı mücadelesini sürdürmekten beni hiçbir güç menedemeyecektir"*[68].

SONUÇ

Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun 1877-1878 yıllarındaki 93 Harbi ile başlayan siyaset yolculuğu 1923 yılında imza edilen Lozan Antlaşması ile azınlık toplumu olarak devam etmiş ve 1980'li yıllardan sonra tarih sahnesine çıkan Dr. Sadık Ahmet'in liderliğinde olgunluğunu tamamlayarak ve bağımsızlığını kazanarak yoluna devam etmiştir. Bundan böyle daha cesur ve dünya ölçeğinde bir çizgi takip eden azınlık siyaseti, demokratik usullerden ayrılmayarak ürettiği politikalarla uluslararası ve vatandaşlık haklarının peşine düşmüş ve yeterli seviyede olamasa da başarı sağlamıştır.

66 Clogg, *Age*, s. 245.

67 "Yunanistan'da Türklerin Parlamentoya Girmesini Engelleyen Yeni Seçim Kanunu Kabul Edildi", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 24-25, 1990, s. 16.

68 "Yunanistan'ın Yeni Tahriki", s. 4.

Dr. Sadık Ahmet'i lideri olarak kabul eden azınlık, onu ilk bağımsız Türk milletvekili olarak Yunan Parlamentosu'na göndermiş ve daima arkasında durmuştur. Dr. Sadık Ahmet de bu görevi varoluş meselesi haline getirerek daima azınlık için mücadele vermiştir. İkinci kez bağımsız milletvekili seçildiğinde azınlık sorunlarının çözümü için insanüstü bir gayret göstermiş ve azınlığın bugünkü kazanımlarının çoğunun temelleri onun ısrarlı ve cesur siyasî faaliyetleri sayesinde atılmıştır.

KAYNAKLAR

Resmî Yayınlar

1309 Sene-i Hicriyesine Mahsus Salname-i Vilayet-i Edirne, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, A.II/2134, Vilayet Matbaası, Edirne, H.1309 (1891-1892).

Düstur, Üçüncü Tertip. V/11, Necmi İstikbal Matbaası, İstanbul, 1931.

Πρακτικά Βουλής, Z' Περίοδος (Προεδρευόμενης Δημοκρατίας), Σύνοδός Α', Συνεδρίαση Α', Σάββατο 21 Απριλίου [1990Yunan Parlamentosu, Genel Kurul Tutanakları, 7. Dönem: 1/1, 21 Nisan 1990].

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Abdurrahman, Sebahattin, *Lozan'dan Günümüze Batı Trakya Azınlık Okulları*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2019.

Ali, Rahmi, *Ebced'li Yıllardan Günümüze, Batı Trakya Türklerinde Eğitim*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.

Cin, Turgay, *Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği*, Orion Kitabevi, Ankara, 2009.

Clogg, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, (Çev. Dilek Şendil), 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

Çavuşoğlu, Halim, *Yunan Vatandaş(sız)lık Kanunları*, Naturel Yayınları, Ankara, 2007.

Hatip, Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2. Basım, Bilgi Yayınları, Ankara, 1991.

Makale ve Ansiklopedi Maddeleri

Erdem, Nilüfer, "Nüfus Mübadelesi ve Batı Trakya Türkleri," *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Özel Sayı:1, 30 Ağustos 2021, ss.139-151.

Halaçoğlu, Yusuf & Eren, Halit, "Batı Trakya", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 5, 1992, s. 144-147.

Süreli Yayınlar:

Balkan
Batı Trakya'nın Sesi
İkbal
İleri
Milliyet

Tezler

Chairoula, Pervin, *Balkan Savaşlarından Sonra Batı Trakya Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2018.

Eren, Halit, *Batı Trakya Türkleri (Lozan'dan Günümüze)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1995.

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Diğer

"Destroying Ethnic Identity: The Turks of Greece", *A Helsinki Watch Report*, USA, August 1990.

DR. SADIK AHMET'İN HAYATINDA 1993-1995 DÖNEMİ

İbrahim KELAĞA AHMET*

GİRİŞ

Dr. Sadık Ahmet'in hayatında 1993-1995 dönemini ele aldığımız bu başlık altında, kendisinin Batı Trakya Türklerinin siyasî lideri sıfatıyla hayatının son 2,5 yılında Türk azınlığın sorunlarının çözümü yönünde Yunanistan'da yaptığı çalışmaları, Yunan parlamentosunun bir üyesi olarak 10 Ekim 1993 seçimlerine kadarki siyasî faaliyetlerini, %3'lük seçim barajı nedeniyle milletvekili seçilemese de azınlığın lideri ve seçilmiş temsilcisi olarak ortaya koyduğu etkinlikleri, hakkında açılan davaları, Batı Trakya Türk azınlığının sorunlarını anlatmak ve dünya kamuoyuna duyurmak amacıyla başta Türkiye olmak üzere dünyanın farklı ülkelerine gerçekleştirdiği ziyaretleri, tematik olarak değil de kronolojik bir sıra takip ederek anlatmaya çalışacağız.

Dr. Sadık Ahmet'in siyasî düşünceleri ve Batı Trakya Türklerinin meselelerine yönelik değerlendirme ve analizleri konusunda yararlanacağımız başlıca kaynak, sahibi olduğu haftalık *Balkan* gazetesinde bizzat kendisinin kaleme aldığı yazılar ve kendisiyle ilgili gelişmelere yer veren haberler olacaktır. Böylece inceleyeceğimiz dönemde pek çok önemli olayda birinci elden kendi yorumlarını, olaylar karşısındaki tutumunu ve değerlendirmelerini zaman zaman alıntılara da yer vererek gözlemleme fırsatı bulacağız.

Sıradan bir insanın hayatında 2,5 yıl çok da önemli gelişmeleri barındırmayabilir. Ancak Dr. Sadık Ahmet için bu dönem her açıdan yoğun ve çok yönlü faaliyet ve çalışmalarla geçmiştir. Olayların kronolojik akışı incelendiğinde bu tespitin doğruluğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Mercek altına yatıracağımız bu kısa zaman aralığındaki çalışmalarını sıralayınca, Batı Trakya Türklerinin azınlık tarihinde azınlığın kronik hale gelmiş başta eğitim konusu olmak üzere, anayasal güvence altında olması gereken azınlık haklarına ve bunların yanı sıra temel hak ve özgürlüklerine yönelik kısıtlamaların kaldırılmasında ya da en azından var olan baskıların hafifletilmesinde Dr. Sadık Ahmet'in iç ve dış dinamikleri harekete geçirmek suretiyle hükümet üzerinde oluşturduğu baskının da oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye'de İstanbul, Ankara, Antalya, Bursa, Adana, Trabzon, Ordu, Giresun, Adapazarı, Kayseri ve Konya gibi önemli kentlere yaptığı ziyaretler, buralarda katıldığı paneller, verdiği konferanslar, yaptığı basın toplantıları, yurt dışında Fransa (Strasburg), Almanya, Amerika, Rusya, Pakistan (Karaçi), Fas (Kazablanka) ve Bulgaristan ziyaretleri nihaî noktada Batı Trakya davasını anlatma ve bu davayı Türkiye dışında dünya kamuoyunun gündemine dâhil ederek daha geniş kesimlere duyurma amaçlı girişim ve çabalar olarak görülmelidir.

* Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Balkan Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, ikelagaahmet@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3851-0826.

Azınlık tarihinde, azınlık davasını bu kadar sahiplenmiş, şahsına yönelik tehditleri ciddiye almayarak hayatı pahasına bu konuda mücadele vermiş bir başka azınlık ferdini göstermek zordur. 1991 yılı Mayıs ayında Başbakan Miçotakis,[1] Batı Trakya'da yaptığı konuşmalarda o zamana kadar uygulanagelmiş olan azınlık politikasında hatalar yapıldığını kabullenmiş ve izleyen dönemde yasalar önünde eşitlik politikası uygulanacağını açıklamıştır.[2] Yunan Hükümeti bu noktaya kendiliğinden gelmemiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi hükümetin tutum değişikliğinde Dr. Sadık Ahmet'in mücadelesinin oldukça etkili olduğunu unutmamak gerekir.

Dr. Sadık Ahmet milletvekili seçildikten sonra azınlığın temsilcisi olarak ülke dışında gerçekleştirdiği ziyaretler sırasında temas kurduğu uluslararası kuruluşların temsilcilerine Batı Trakya Türklerinin içinde bulunduğu yaşam şartlarını yorulmadan sürekli anlatmış ve bu hususta yardım talebinde bulunmuştur. 1991 yılında azınlığa yönelik haksızlıkların Yunan devletinin yöneticileri tarafından kabullenilmesini, gerek o dönemdeki adıyla Avrupa Topluluğu'nun, gerekse insan hakları kuruluşlarının oluşturduğu baskının bir sonucu olarak görmek gerekir. Bu baskının oluşmasını sağlayan da şüphesiz Dr. Sadık Ahmet'in çabaları ve verdiği mücadele olmuştur.

1. DR. SADIK AHMET'İN HAYATINDA 1993 YILI VE AZINLIĞIN MESELELERİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARI

Batı Trakya'da 1993 yılı Ocak ayının en önemli gündem konularından biri, Yunan makamlarının Türk azınlık ilkokullarının ikinci sınıfları için Yunan yazarlara hazırlattığı Türkçe ve Dilbilgisi kitaplarının okullara dağıtılması ve müfredat kapsamında okutulması girişimiydi. Dr. Sadık Ahmet'in genel başkanı olduğu Dostluk, Eşitlik, Barış Partisi (DEB), *"Yunanlı Türk'e Türkçe öğretemez! Türk'e Türkçe'yi ancak Türk öğretir!"* sloganıyla bu çabaların protesto edilmesi için aldığı kararları Türk azınlık mensuplarına duyurmuştur. Azınlık Okulları Müfettişliği'nin 1 Şubat 1993 tarihinde Gümülcine'de valilik toplantı salonunda yapılacak toplantıya Türk azınlık öğretmenlerinin katılmaması, kitapların müfettişliklerden alınmaması, 1-5 Şubat tarihleri arasında okul binalarının girişlerinin kapatılarak öğretmen ve öğrencilerin girişlerine engel olunması, aynı tarihler arasında öğretmenlerin göreve gitmemesi ve boykot başlatması, öğrencilerin okullara gönderilmemesi yönünde çağrıda bulunmuştur. Ayrıca tüm kurumlarıyla Batı Trakya Türk toplumuna büyük sorumluluk düştüğü hatırlatılmış ve azınlık toplumunun bu kararları desteklemesi istenmiştir.[3] DEB, kitaplar konusunu çok önemsiyordu. Çünkü bu konuda geri adım atmak Türkiye'nin azınlık eğitiminde antlaşmalardan doğan söz hakkının süreç içinde tamamen ortadan kalkmasına ya da işlevsiz kalmasına yol açacaktı.[4]

1 "Μητσοτάκης" kelimesi bazı kaynaklarda "Mitsotakis" olarak da verilmektedir. Yunancada "τσ", yani "ts" yan yana geldiğinde "ç" olarak okunmaktadır. Biz bu çalışmamızda, Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şeklini vermeyi tercih ettik.

2 Sebahattin Abdurrahman, "Yunanistan İle Bulgaristan'daki Türklerin Siyasal Temsil Mücadelelerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler,* (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem & Pervin Hayrullah), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 230-231.

3 "Yunanlı Türk'e Türkçe Öğretemez! Türk'e Türkçeyi Ancak Türk Öğretir!", *Balkan*, 30 Ocak 1993, s. 1.

4 Mustafa H. Mustafa, "Yeni Yasal Mücadelemiz Hayırlı ve Uğurlu Olsun", *Balkan*, 30 Ocak 1993, s. 1.

Türk azınlık okullarında 1 Şubat 1993 tarihinde başlatılan o zamana kadarki en geniş katılımlı eğitim boykotu valilik nezdinde ciddi bir rahatsızlık yaratmıştır. Davet edildikleri valilikte düzenlenecek toplantıya, Türk azınlık öğretmenlerinin ne oranda katılacaklarını ve DEB tarafından yapılan boykot çağrısına ne ölçüde uyulacağını bizzat gözlemlemek için valilik önüne gelen bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet'i, dönemin valisi Dionisios Karahalios hapislerde çürütmek ve peşinden çoluk çocuğunu ağlatmakla tehdit etmiş ve bunun üzerine ikili arasında bir tartışma yaşanmıştır. Dr. Sadık Ahmet bir milletvekili olması nedeniyle, valinin bir devlet adamına yakışmayan bu partizanca tavrı karşısında Kamu Düzeni, Adalet ve İçişleri Bakanlarına çektiği telgraflarla şikâyette bulunmuş ve bu çirkin olayı rapor etmiştir.[5]

Dr. Sadık Ahmet'in 1-5 Şubat 1993 tarihleri arasında gerçekleştirilen öğretmen ve öğrenci boykotundaki tutum ve davranışları Rodop ili Ceza Mahkemesi Savcısı tarafından yasadışı kabul edilmiş ve hakkında işlem yapılabilmesi için Savcı Meclis Başkanlığı'na başvurarak DEB Genel Başkanı ve Bağımsız Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in dokunulmazlığının kaldırılmasını istemiştir. Söz konusu savcının daha önce de başka eylemler gerekçe gösterilerek aynı yönde talepleri olmuştur. Dr. Sadık Ahmet bu konuya ilişkin değerlendirmesinde, Batı Trakya Türklerinin haklarını koruma konusunda yaptığı çalışmalardan vazgeçmesinin söz konusu olamayacağını ve dokunulmazlığının kaldırılacağı endişesiyle çalışmalarını aksatması durumunda topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmemiş olacağını belirterek bu tür girişimlerden dolayı endişe taşımadığını ifade etmiştir.[6]

Dr. Sadık Ahmet bu olaydan sonra 2 Şubat 1993 tarihinde dönemin Başbakanı Miçotakis'e, Rodop İli Bağımsız Milletvekili sıfatıyla yazdığı mektupta hükümetin azınlıkla ilgili izlediği politikayı kabul edilemez ve Batı Trakya için çok zararlı bulduğunu belirterek eğitim sorununa odaklanmıştır. Başbakana azınlıkla ilgili niyet ve düşüncelerinin bilinmekte olduğunu ve bunları ne mevcut hükümetin ne de başka herhangi bir hükümetin uygulamayacağını belirtmiş, *"… Bize hiç kimse boyun eğdiremeyecek ve bizi asimile edemeyecektir. Çocuklarımızın eğitiminden sadece biz sorumluyuz. Çocuklarımızı ve haklarını yalnız biz koruyacağız. Size itimadımız yoktur…"* diyerek hükümete karşı azınlığın duyduğu güvensizliği dile getirmiştir.[7]

Dr. Sadık Ahmet 1993-1995 yılları arasında girişte de değindiğimiz gibi çok sayıda toplantı, konferans ve panele konuşmacı olarak katılmıştır. Her ne kadar incelediğimiz dönemde onun hayatında önemli kabul edilen olayları ele almak önceliğimiz olsa da, Batı Trakya Türklerinin dünü ve bugününü anlatmak ve olabildiğince daha geniş kitlelere duyurmak amacıyla Türkiye başta olmak üzere katıldığı etkinliklere kısa da olsa kronolojik sıra içinde değinmek gerekmektedir. 13 Şubat 1993 tarihinde Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği (BTTDD) Bursa Şubesi, Dr. Sadık Ahmet'in de davetli olduğu ve konuşmacılar arasında BTTDD Genel Başkanı Halit Eren ve Prof. Dr. Cihat Özönder'in de bulunduğu "Batı Trakya Türklerinin Dünü- Bugünü-Yarını" konulu bir panel düzenlemiştir. Bursa'da yaşayan Batı Trakyalıların büyük ilgi gösterdiği geniş katılımlı panelde Dr. Sadık Ahmet,

5 "Vali Karahalios, Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'i; Hapislerde Çürütmek ve Çoluk Çocuğunu Ağlatmakla Tehdit Etti" *Balkan*, 6 Şubat 1993, s. 4.

6 "Dr. Sadık Ahmet Dokunulmazlığının Kaldırılmasını İsteyenlere Seslendi: İnandığım Yolda Yürüyeceğim", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 48, 1993, s. 15.

7 Sadık Ahmet, "Bize Hiç Kimse Boyun Eğdiremeyecek ve Asimile Edemeyecektir!" *Balkan,* 6 Şubat 1993, s. 4.

Görsel 1: 13 Şubat 1993 tarihinde Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği (BTTDD) Bursa Şubesi'nin düzenlediği "Batı Trakya Türklerinin Dünü- Bugünü-Yarını" konulu panel öncesinde BTTDD Genel Başkan Halit Eren, Prof. Dr. Cihat Özönder ve Dr. Sadık Ahmet. (Hakka Davet dergisi arşivi)

Batı Trakya'da yaşanan gelişmeler ve azınlığın; (o tarihte güncelliğini koruyan) okullarındaki ders kitapları, Türk kimliğinin inkârı, Yunan vatandaşlığından atılmaya dayanak teşkil eden Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi, dinî önderlerini seçme özgürlüğünün bulunmaması gibi bir kısmı günümüzde de (2021) hala çözüme kavuşmamış temel sorunlarına ilişkin düşüncelerini anlattığı 1,5 saat süren bir konuşma yapmıştır.[8] Dr. Sadık Ahmet konuşmasında mevcut sorunların çözümü noktasında azınlığa da görev düştüğünü, *"Herkes Türkiye'den bekliyor. 'Türkiye bizi kurtarsın' değil! Sesimizi duyurmamız lazım. Biz bir şey yaparsak Türkiye bizi kurtaracak"* cümlesiyle ifade etmiştir.[9] Dr. Sadık Ahmet'in siyasî yaşamında çok önemsediği konulardan biri de Batı Trakya Türklerinin maruz kaldığı baskıların bilhassa ülke dışında duyurulmasıydı. Azınlığın sorunlarının çözümünde Yunanistan üzerinde uygulanacak dış baskının etkili olacağına ve bu mekanizmanın işletilmesinde geç kalındığına inanan Dr. Sadık Ahmet, pek çok yazısında değindiği bu konuyu panelde şöyle dile getirmiştir: *"Biz Batı Trakya'dan sesimizi duyuramadık, suçlu biziz! Dışarıya açılmadık, biz suçluyuz! 15-20 yıl önce olsaydı bu, bugün durumumuz böyle olmazdı."*[10]

Bölgeyi ziyaret eden hükümet üyeleri, bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet'i muhatap almayarak müftülük meselesinde her fırsatta atanmış müftü Meço Cemali'ye olan desteklerini fiilen ortaya koymaktaydı. 25-26 Şubat 1993 tarihlerinde Meriç (Evros) ve Rodop illerini ziyaret eden Kamu Düzeni Bakanı, atanmış müftü Meço Cemali ile de görüştükten sonra hükümetin azınlık

8 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 259-263.

9 *Age*, s. 261.

10 *Age*, s. 263.

üzerindeki baskının hafifletilmesi yönünde aldığı bazı kararlara atıfta bulunarak, *"Yaptığım inceleme ve temaslardan anlaşılmaktadır ki hükümetin açıkladığı eşitlik politikası uygulanmakta, Müslümanlarla Hristiyanlar arasında hiçbir ayrım bulunmamaktadır"* demiştir. Bunun üzerine Dr. Sadık Ahmet *"Sayın Bakan, hangi azınlık temsilcisiyle görüşerek böyle bir kanaate varmıştır, bize söyleyebilir mi?"* sorusunu yöneltmiştir. Atanmış müftünün azınlık toplumu nezdinde kabul görmediğini de belirterek, *"Hiçbir Türk köyüne davet edilmeyen, hiçbir Türk köyü camiine ibadet etmek için bile gidemeyen bir şahıstan toplumumuz hakkında hangi sağlıklı bilgi alınabilir?"* diye sormuştur. Dr. Sadık Ahmet hükümetten Batı Trakya çapında örgütlenmiş olan DEB'i muhatap almasını ve bir noktada paydaş olarak kabul edilmesini talep ederek, azınlığın siyasî partisinin yok sayılarak atılacak adımlarla bölgede hiçbir yere varılamayacağı görüşünü dile getirmiştir.[11]

Dr. Sadık Ahmet'in siyasî faaliyetleri resmî makamların yanı sıra Yunanistan'daki sivil toplum örgütlerinde de rahatsızlık yaratmıştır. Bunun en somut örneğini 26 Şubat 1993 tarihinde Dr. Sadık Ahmet'e gelen bir tehdit mektubu oluşturmaktadır. Yunanistan çapında örgütlenmiş 11 derneğin çatı örgütü olan "Millî Mücadele Teşkilatı Panhelenik Konfederasyonu"[12] Başkanlığı tarafından gönderilen mektupta, Dr. Sadık Ahmet'in "Türk"üm demesi ve azınlığın sorunlarını çözümlemek için Meclis dışında verdiği mücadele vatana ihanet olarak kabul edilmekte ve yürüttüğü etkinliklerden dolayı yüzlerce Millî Mücadele mensubunun sabırlarının taşmak üzere olduğu vurgulanarak (onların iddiasına göre) yabancı çıkarlara hizmet eden, Yunan aleyhtarı çeşitli etkinliklerde bulunan Dr. Sadık'a kutsal haklarını kullanmak için Konfederasyon üyelerinin çekinmeyeceği hatırlatılmaktadır.[13] Seçilmiş bir milletvekilinin bu şekilde açıkça tehdit edilmesi çok dikkat çekici ve kınanması gereken bir durumdur. Bu tehdit olayı ve yukarıda sözünü ettiğimiz Rodop Valisi'nin benzer içerikteki tehditleri Dr. Sadık Ahmet'in çalışmalarının ne ölçüde rahatsızlık yarattığını göstermektedir.

Dr. Sadık Ahmet, incelediğimiz dönemde gerçekleştirdiği çok sayıda yurt dışı ziyaretlerden ilkini Antalya'ya yapmıştır. 21-23 Mart 1993 tarihleri arasında Antalya'da toplanan Türk Devletleri ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı'na, Batı Trakya Türklerini temsilen katılmış ve üç gün süren kurultayın açılış günü bir de konuşma yapmıştır. Dr. Sadık Ahmet kurultay çalışmaları kapsamında yer aldığı Kültür- Siyaset- Hukuk Komisyonu'nun düzenlediği raporda Batı Trakya Türklerini konu alan bir maddeye yer verilmesini sağlamıştır. Bu maddede Batı Trakya Türklerinin ırkına saygı gösterilmemesi kınanmış ve Türk Dünyası'nın haklı davalarının yanında olduğu vurgulanmıştır.[14]

Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal bir kalp krizi sonucu 17 Nisan 1993 tarihinde hayatını kaybettiğinde Dr. Sadık Ahmet, önceden planlanmış bir ziyaret için Ankara yolundaydı. Cenaze törenine de katılan Dr. Sadık Ahmet, TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk, Başbakan Süleyman Demirel, ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ve başka

11 Sadık Ahmet, "Hiçbir Türk Köyünü Ziyaret Etmeyen ve Camiine Girmeyen Kişiden Bilgi Alınabilir Mi?" *Balkan*, 2 Mart 1993, s. 3.

12 Konfederasyon'un Yunanca adı "Πανελλήνια Συνομοσπονδία Εθνικών Αντιστασιακών Οργανώσεων (Π.Σ.Ε.Α.Ο.), 1941-45" olup çatısı altında II. Dünya Savaşı'nda Yunanistan'da Alman işgaline karşı mücadele vermiş dernekleri toplamaktadır.

13 "Milli Mücadele Konfederasyonu, Dr. Sadık Ahmet'i İmzalı Bir Yazı İle Tehdit Etti" *Balkan*, 2 Mart 1993, s. 3.

14 "Antalya'da Adriatik'ten Çin'e Kadar Dünya Türklüğünün Yer Aldığı Üç Günlük Kurultay'da DEB Partisi Başkanı Milletvekili Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklüğünü Temsil Etti." *Balkan* 30 Mart 1993, s. 1 ve 4.

siyasetçilerle görüşmüş, çeşitli bakanlıklara da ziyaretler gerçekleştirmiş[15] ve oradan Pakistan'a giderek Karaçi kentinde düzenlenen İslâm Ülkeleri Konferansı Dışişleri Bakanları Toplantısı'na gözlemci olarak katılmıştır[16]. Batı Trakya'ya döndükten sonra *Balkan* gazetesinde yazdığı makalede bu ziyaretler hakkında bilgi vermiştir. Türkiye ziyaretinin ardından Yunanistan'da kendisine *"oraya direktifler almaya gitti"* şeklinde bazı suçlamalar yöneltileceğini öngören Dr. Sadık Ahmet, azınlık temsilcilerinin Türk azınlığı ilgilendiren konularda Türk yetkililerle görüşmesini doğal karşılayarak kendisini suçlayacak olanlara yazısında şu cevabı vermektedir:

> *"Böyle düşünen ve söyleyenlere sadece şunu söyleyeceğim: Yunan uyruklu, İslam dinine bağlı ve ırkı Türk olan azınlığımız bu meziyetlerinden ötürü ve Lozan'da imza atan taraflardan biri olması nedeniyle Türkiye ile doğrudan bağlantılıdır. Kısaca, Türkiye Batı Trakya Türklüğünün anavatanıdır. Onun için bu toplumun bir temsilcisi olarak elbette Ankara'daki yetkililerle görüşeceğim ve kimi konularda görüş alışverişinde bulunacağım…"*[17]

Yunanistan Dışişleri Eski Bakanı (ve daha sonraki dönemde başbakanlık da yapacak olan) Andonis Samaras'ın, Gümülcine'de üniversitede yaptığı bir konuşmada kendisini temas ve faaliyetlerinden dolayı *"profesyonel bozguncu"* ilan etmesini, hatta *"ajan"* olarak nitelemesini Dr. Sadık Ahmet ciddiye almayarak, uğruna mücadele ettiği davanın Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun elinden alınan haklarının iadesi davası olduğuna dikkat çekmektedir. Dr. Sadık Ahmet yukarıda sözünü ettiğimiz yazısının son bölümünde taşıdığı sıfatın kendisine yüklediği misyonu dile getirirken, sahip olduğu sorumluluğun gereklerini yerine getirme konusundaki kararlılığını ortaya koyarak, kendisini bu yoldan alıkoyacak olanlara da şu anlamlı mesajı vermektedir:

> *"Üzerimde Batı Trakya Türklerinin temsilcisi sıfatı bulunduğu sürece, bu sıfatın vecibelerini en iyi biçimde yerine getirmeğe çalışacağım. Bu çalışmalarımdan da beni ne Samaras gibilerinin ithamları, ne de başkalarının çelme takma uğraşıları engelleyemeyecektir. Çünkü mücadelemiz kutsaldır ve Batı Trakya Türklerinin haklarını elde etme mücadelesidir!"*[18]

Dr. Sadık Ahmet'in yürüttüğü mücadele Türkiye'de akademik çevrelerde de takdirle karşılanmıştır. Bunun en somut örneği Karadeniz Teknik Üniversitesi tarafından kendisine verilen "Fahri Doktora" unvanıdır. Üniversitenin İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi Kurulu'nun 12 Nisan 1993 tarih ve 1993/38 sayılı teklifi üzerine Üniversite Senatosu 22 Nisan 1993 tarih ve 23 sayılı kararında, Yunanistan Parlamentosu ve Avrupa Topluluğu nezdinde Batı Trakya Türk azınlığının haklarını koruma konusunda verdiği mücadeleden dolayı kendisini bu paye ile onurlandırmıştır. 20 Mayıs 1993 tarihinde üniversitede düzenlenen törende Rektör Prof. Dr. Aydın Dumanoğlu, yaptığı bir konuşmadan sonra Dr. Sadık Ahmet'e "Onur Doktoru" belgesini vererek cüppesini giydirmiştir. Azınlıktan bir soydaşımıza (törenin yapıldığı 1993 yılından geriye doğru) yetmiş yıllık azınlık tarihinde ilk kez böyle bir unvanın verilmiş olmasının haklı gururu *Balkan* gazetesinin konuya ilişkin haberinde görülmektedir.[19] Dr. Sa-

15 "TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk'un Misafiri Olarak Ankara'ya Giden Dr. Sadık Ahmet, Çeşitli Ziyaret ve Temaslarda Bulundu" *Balkan*, 27 Nisan 1993, s. 3.

16 Sadık Ahmet, "Bizim Davamız Haklarımızı Elde Etmektir" *Balkan*, 4 Mayıs 1993, s. 1.

17 *Agm*, s. 1.

18 *Agm*, s.1.

19 "DEB Partisi Başkanı ve İlimiz Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'e Karadeniz Teknik Üniversitesi'nce Onur Doktoru Unvanı Verildi", *Balkan*, 25 Mayıs 1993, s. 1-2; Koca, *Age*, s. 301.

dık Ahmet tören sırasında yaptığı konuşmada Yunanistan'da Batı Trakya bağlamında insan hakları sorununa değinerek Türk azınlığa devlet tarafından uygulanan baskılara örnekler vermiş ve Yunanistan'ın Batı Trakya Türk azınlığına yapıcı davranmasının Türkiye ile Yunanistan arasında arzulanan yumuşama sürecine olumlu katkı sağlayacağı değerlendirmesinde bulunmuştur.[20]

Görsel 2: Karadeniz Teknik Üniversitesi tarafından 1993 yılında Dr. Sadık Ahmet'e "Fahri Doktor" unvanı verilmesi için düzenlenen törenden. (Funda Sadık Ahmet arşivi)

DEB Başkanı Dr. Sadık Ahmet, Türk Ocakları Adana Şubesinin davetlisi olarak 25 Mayıs 1993 tarihinde gittiği Adana'da Batı Trakya Türklüğünün yaşantısı hakkında bir konferans vermiş ve şehirde üniversite öğrenimi gören Batı Trakyalı öğrencilerle görüşmüştür. Ayrıca Adana Valisi, Belediye Başkanı, Adana Barosu ve Adana Balkan Türkleri Derneği'ni ziyaret etmiştir.[21] Dr. Sadık Ahmet'in 10 Ekim 1993 tarihindeki erken genel seçimler öncesi gerçekleştirdiği bir yurt dışı gezi de 4-5 Eylül tarihleri arasında Bulgaristan'a yapılmıştır. Bulgaristan'da Halk ve Özgürlükler Hareketi (HÖH) lideri Ahmet Doğan'la görüşmüş ve incelemelerde de bulunmuştur.[22]

Türk azınlığın hala çözüme kavuşmamış sorunlarından biri olan Vakıf İdare Heyetleri seçimleri ya da yaygın ifadesiyle cemaat seçimleri, 1993 yılında Dr. Sadık Ahmet'in üzerinde önemle durduğu konulardan biridir. Albaylar Cuntası döneminde vakıf idarelerinin başına atama ile görevlendirme yapılmıştır. 1974 yılında cuntanın devrilmesinden sonra Yunanistan'da demokrasiye geçilmiş, merkez sağdaki Nea Dimokratia (Yeni Demokrasi) Partisi yedi yıl iktidarda kalmış, ardından ülkeyi sekiz yıl Andreas Papanderu liderliğindeki merkez solda yer alan PASOK Partisi yönetmiş ve Türk azınlık ile ilgili konularda tutum değişikliğine gidilmeyerek baskı ve ayrımcılık politikası sürdürülmüştür. PASOK'tan sonra kısa süreliğine yaşanan siyasî istikrarsızlık üst üste yapılan üç seçimle aşılmış ve 8 Nisan 1990 erken seçimlerinden sonra Nea Dimokratia hükümeti kurmuştur. DEB Başkanı Dr. Sadık Ahmet'in seçimlerin ardından Başbakan Miçotakis ile yaptığı görüşme, azınlığın kronik sorunlarının çözüme kavuşturulacağı beklentisi yaratmıştır. Türk azınlığın özgürlük alanını kısıtlayan kimi idarî tedbirler kaldırılmasına rağmen cemaat seçimleri gibi temel azınlık haklarına ilişkin konularda bir gelişme kaydedilmemiştir. Bunun üzerine Dr. Sadık Ahmet 9 Haziran 1993 tarihinde Başbakan Miçotakis'e hitaben bir mektup yazmıştır. Dr. Sadık Ahmet mektubunda Miçotakis'e üç yıllık başbakanlığı döneminde ülkenin ekonomik kalkınması yönünde olumlu adımlar atıldığını ve Başbakan'ın Batı Trakya'daki açıklama ve vaatlerinden sonra Türk azınlığın da politika değişikliğinden belli ölçüde istifade ettiğini belirtmektedir. Ancak eğitim, Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi ve vakıf idareleri gibi konularda sorunların çözülmediği ve durumun daha da kötüye gittiği tespitinde bulunmaktadır.

20 "Balkanlar'da Türkler Yurtlarında Yaşamaya Devam Edecektir", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı:50, 1993, s. 13.

21 "Bir Konferans İçin Adana'ya Giden DEB Partisi Başkanı Dr. Sadık Ahmet, Adanalıların Gönüllerini Fethetti", *Balkan* 1 Haziran 1993, s. 3; "Batı Trakya Türklerinin Lideri Adana'da Konferans Verdi, Dr. Sadık Ahmet'e Büyük İlgi", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 51, 1993, s. 16.

22 "1993 Yılı Batı Trakyalı İçin Böyle Geçti", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 58, 1994, s. 14.

Dr. Sadık Ahmet, Miçotakis'e iktidara geldiğinde yaptıkları görüşmeyi ve vakıf idarelerinin seçimlerinin 1967 öncesinde olduğu gibi yapılabileceği yönündeki sözünü hatırlatmaktadır. Batı Trakya'daki üç ilde ve bunların yanı sıra İstanköy (Kos) ve Rodos'taki vakıf servetlerinin sadece idare edilmemekle kalmayıp bu servetlerin beceriksiz, yeteneksiz ve fırsat düşkünleri tarafından yağmalandığını belirtmektedir. Dr. Sadık Ahmet bu sorunun kısa sürede çözüme kavuşturulması konusundaki beklentisini dile getirdikten sonra Başbakan'a sorunu çözmekle bölgenin kalkınmasına ve insanların mutluluğuna olumlu katkıda bulunacağını söyleyerek mektubuna son vermektedir. [23]

1993 yılının en önemli siyasî olayı şüphesiz 10 Ekim 1993 tarihinde yapılan milletvekili erken genel seçimleridir. Dr. Sadık Ahmet, Rodop ilinde bağımsız GÜVEN listesinden ilk kez 18 Haziran 1989 seçimlerinde milletvekili seçilmişti. İskeçe ilinden ise İKBAL listesinden Ahmet Faikoğlu seçilmişti. İstikrarlı bir hükümet kurulamaması sonucu 5 Kasım 1989 tarihinde yinelenen seçimlerde GÜVEN listesinden seçime katılan Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in adaylıkları başvuru dilekçelerinde *"başka seçim bölgesinden aday olmadığımı beyan ederim"* ifadesi eksik olduğu gerekçesiyle onaylanmayınca, sadece İsmail (Molla) Rodoplu seçimlere katılabilmiş ve seçilmişti.[24] Peşi sıra yapılan bu seçimlerde hükümet kurmak için anlamlı bir parlamento çoğunluğu sağlanamaması sonucu 8 Nisan 1990 tarihinde seçimler bir kez daha tekrarlanmıştır. Seçim tarihinden kısa süre önce cezaevinden tahliye edilmiş bulunan Dr. Sadık Ahmet,[25] GÜVEN listesinden aday gösterilmiş ve 29.550 gibi yüksek bir oyla bir kez daha milletvekili seçilmişti. Üst üste yaşanan seçimler hükümeti yasa değişikliği ile %3'lük bir seçim barajı getirme yoluna itmişti. Getirilen seçim barajı 230-240 bin dolayında bir oya tekabül etmekteydi ve bu oran Batı Trakya'daki Türk seçmenlerin tamamının oyunun yaklaşık 4-5 katına eşitti. Burada esas sorun barajın sadece partiler için değil, bağımsız adaylar için de aranıyor olmasıydı. Dolayısıyla bir bağımsız aday il barajını aşsa da ülke barajı olan %3'ün üzerinde bir oy alamadığı takdirde seçilme imkânından yoksun kalıyordu[26]. Seçim barajları demokrasilerde istikrarı sağlamak için alınan yasal bir önlemdi. Ancak siyasal partiler için parlamentoya girme koşulu olan bu barajın il bazında bağımsız adaylar için de aranması iyi niyetli bir girişim olarak değerlendirilemez. Bu

23 "Dr. Sadık Ahmet Başbakan Mitsotakis'e Cemaat Seçimlerine İlişkin Bir Yazı Gönderdi", *Balkan*, 22 Haziran 1993, s. 3; "Dr. Sadık Ahmet'ten Başbakan Mitsotakis'e Mektup, Cemaat Seçimleri Yapılsın", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 51, 1993, s. 15.

24 Koca, *Age*, s. 274; Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015, s. 122.

25 Olayların akışını takip edebilmek için kısaca bilgi vermek gerekirse 5 Kasım seçimlerinde adaylıkları onaylanmayan Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif, GÜVEN listesinin tek adayı İsmail Rodoplu'yu desteklemek üzere seçim kampanyasına katılarak konuşmalar yapmışlardır. Propaganda faaliyetleri sırasında yaptıkları konuşmalarda *"Seçmenlere yanıltıcı propaganda yapmak, Batı Trakya'da Yunan yönetiminin ayrım ve baskı yaptığını iddia etmek ve yayınladıkları bildirilerde 'Türk' kelimesini kullanmak suretiyle, vatandaşlar arasında bölünmeye yol açarak kamu düzenini bozmak"* suçlamasıyla haklarında dava açılmış ve 25 Ocak 1990 tarihinde Gümülcine Üç Hakimli Bidayet Mahkemesi'nde duruşmaya davet edilmişlerdir. Yargılama sonucu Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif 18'er ay hapis ve 3 yıl seçme ve seçilme hakkından mahrumiyet cezasına çarptırılmışlar ve 26 Ocak 1990 Cuma günü kararın yüzlerine okunmasından sonra hükmün infazı için Selanik Cezaevine sevk edilmişlerdir. 30 Mart 1990 günü Patras İstinaf Mahkemesi'nde görülen temyiz duruşmasında cezaları paraya çevrilerek serbest bırakılmışlardır. Hatip, *Age*, s.122-124.

26 Hikmet Öksüz, "Batı Trakya Türkleri", *Balkanlar El Kitabı, 2.Cilt: Çağdaş Balkanlar,* (Ed. Bilgehan A. Gökdağ & Osman Karatay) 3.Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara 2017, s. 508; Baskın Oran, *Türk- Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 209-210; Zerrin Balkaç, "Batı Trakya Türkleri", *Türkler,* Cilt: 20, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 483.

gelişme azınlıktan bağımsız bir Türk milletvekilinin seçilmesini imkânsız hale getiriyordu.[27] Dr. Sadık Ahmet seçim barajlarının partiler için getirildiği düşüncesinden hareketle seçime DEB adına değil de bağımsız olarak katılması durumunda ve il ölçeğinde seçilebilmek için aranan oy oranını sağlaması halinde adlî bir süreç başlatarak milletvekilliğini tescil ettirebileceğini düşünmüştü.[28] 10 Ekim seçimlerinde niçin bağımsız listeler sorusunun yanıtı burada yatmaktaydı. Aslında Yunan siyasî partilerinin listelerinden seçilen azınlık milletvekillerinin parti programı ve disiplini nedeniyle etkisiz kalmaları da seçmenleri bağımsız listelere yöneltmekteydi.[29] Gerek Rodop, gerekse İskeçe illerinde bağımsız listelerin il barajını aşması durumunda %3'lük seçim barajına karşı Yunanistan ve Avrupa'daki yüksek mahkemeler nezdinde itiraz süreci işletilecekti.[30] Dr. Sadık Ahmet seçimlerden kısa süre önce seçmenlerine hitaben yayınladığı mesajında bu seçimlerde milletvekili çıkaramayacaklarını ve bunun bir kayıp olarak görülebileceğini, ancak adayların kazanımlarının çok daha fazla olacağını ve koskoca bir toplumun gerçek temsilcisi sıfatını taşıyacaklarını, bu yüzden de seçimlerde güçlü bir oy desteğiyle çıkmaları gerektiğini ifade etmiştir.[31]

Dr. Sadık Ahmet hükümetin aldığı erken seçim kararıyla ilgili olarak seçimlerin zamanında ya da erken yapılmasının kendisinin izleyeceği politikayı etkilemeyeceğini, çünkü tek amacı ve hedefinin Batı Trakya Türklüğünün tüm sorunlarının çözülmesi ve haklarının iadesi olduğunu somut bir şekilde ifade etmiştir. Seçimlerde takınacağı tavır merak konusu olan DEB, seçim gündemiyle toplanan Merkez Komitesinde aldığı kararları kamuoyuna duyurmuş ve partinin kapılarının tüm diğer partilere açık olduğunu, ancak azınlık hakları ve temel haklar konusunda hiçbir taviz verilmeyeceğini özellikle belirtmiştir.[32]

Seçim kampanyası döneminde Dr. Sadık Ahmet bu motivasyonla seçimlere hazırlanmıştır. İskeçe'den Nea Dimokratia'dan aday olan Orhan Hacıibram'ın seçim merkezindeki afişinin "Türk" sözcüğü geçtiği için kendi partilileri olan Hıristiyanlar tarafından parçalanması üzerine Dr. Sadık Ahmet, *"Kendi adayının Türklüğünü hazmedemeyen partiler toplumumuzun Türklüğünü hazmederler mi*? sorusunu sorarak bütün oyların bağımsız listelerde toplanması çağrısında bulunmuştur. Orhan Hacıibram'a da adaylıktan çekilmesi yönünde çağrı yapılmıştır.[33] Dr. Sadık Ahmet'in seçim kampanyası açık hava toplantılarıyla yoğun bir şekilde devam etmiştir ve Türk kimliğinin iktidar tarafından inkârı konusu kampanyanın önemli bir başlığını oluşturmuştur.

Rodop ilinin nüfusu tamamen Türklerden oluşan en önemli nahiyesi Kozlukebir'de (Arriana) 27 Eylül akşamı yapılan görkemli seçim mitinginde Dr. Sadık Ahmet niçin bağımsız listeler oluşturulduğunu, partili adayların durumunu, seçimler sonucu belirlenecek temsilcilerin neler yapacağını, azınlık toplumunun içinde bulunduğu durumu ve geleceğe yönelik beklentilerini anlatmış ve *"Bize kukla mebus değil, haklarımızı savunacak temsilci lazım"* diyerek partilerin adayı olarak

27 Hatip, *Age,* s. 124.

28 Koca, *Age,* s. 274-275, 278; "Yunanistan'da Erken Genel Seçimler ve Batı Trakya Türklerinin Seçim Stratejisi, *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 54, 1993, s. 7.

29 Abdurrahman, *Agm,* s. 233.

30 Mustafa H. Mustafa, "10 Ekim Seçimlerinde Niçin Bağımsız Listeler…" *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı:54, 1993, s. 23.

31 Sadık Ahmet, "DEB Partisi Başkanı Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklüğüne Mesajı", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 54, 1993, s. 23.

32 Mustafa H. Mustafa, "Batı Trakya Türkleri Seçimlere Hazır!", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 54, 1993, s. 8-10.

33 "Türk'üm Demeyi Suç Sayan Partilere Verilecek Oy Yok!" *Balkan,* 27 Eylül 1993, s. 1-2.

seçilecek azınlık milletvekillerinin parti disiplini nedeniyle hareket özgürlüğünün olmayacağına göndermede bulunmuştur.[34]

Dr. Sadık Ahmet seçim döneminde İskeçe ilinde DEB adına seçime katılan İKBAL listesinden Niyazi Avcı'ya destek olmak amacıyla İskeçe Soğan Yakası merkez köylerinden Gökçeler'de (Seleron) seçim mitingine katılmış, seçimlere niçin DEB çatısı altında katılmadıklarını seçmenlere açıklamış ve azınlık toplumuna yapılan haksız uygulamaların bir devlet politikası olduğuna vurgu yapmıştır. Burada yaptığı seçim konuşmasında hükümetin azınlık toplumu aleyhindeki uygulamalarının ancak Avrupa ve diğer dünya ülkeleri ve uluslararası kuruluşların azınlığın davasına sahip çıkmasıyla son bulacağını dile getirmiştir.[35]

10 Ekim 1993 seçimlerine dış basının da ilgisi yoğun olmuştur. Belçika, Almanya, Fransa gibi ülkelerin gazete ve televizyon kanalları seçim kampanyası döneminde Batı Trakya'ya gelerek Dr. Sadık Ahmet'le seçimler hakkında görüşerek çekim yapmışlardır. Gümülcine'nin yaka köylerinden Eşekçili'deki (Thamna) seçim konuşmasını bir Alman televizyonu başından sonuna kadar görüntülemiştir. *Balkan* gazetesinin 4 Ekim tarihli nüshasında bu konudan bahsedilirken, seçimlerin ardından Batı Trakya Türklüğünün Yunan Parlamentosu'nda temsil edilemeyecek olması gerçeği kabul edilmekle birlikte azınlığın seçeceği temsilciye Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin kapılarının açılacak olmasına dikkat çekilmektedir.[36] 6 Ekim günü Gümülcine Kırmahalle seçim mitingine de yoğun bir katılım olmuştur. Bu yoğun katılım DEB tarafından, öteden beri Gümülcine kent merkezinde yaşayan Türklerin azınlık sorunlarını köylerdeki azınlık mensupları kadar sahiplenmediği iddialarına da bir yanıt olarak gösterilmiştir.[37]

Dr. Sadık Ahmet seçim kampanyası döneminde tüm Batı Trakya'yı adım adım dolaşarak gitmediği yer, konuşmadığı bölge bırakmamıştır. Seçim konuşmalarında yönetimin sadece dış dünyanın dilinden anladığını açıklamış ve azınlığın hakları alınacaksa bunun dış dünyanın baskısıyla olacağını belirterek Yunanistan nezdinde dış kamuoyu baskısının etkili olacağı inancını ifade etmiştir.[38] Seçimlerden zaferle çıkan Dr. Sadık Ahmet, "DEB Partisi Başkanı ve Batı Trakya Türk Toplumu Temsilcisi" sıfatıyla imzaladığı mesajında kendisine gösterilen güvenden dolayı seçmenlerine teşekkür etmiştir. Seçim sonuçlarının DEB'in azınlığın en güçlü ve tek siyasî sesi olduğunu kanıtladığını ve bundan böyle Batı Trakya Türklüğünü sadece DEB'in temsil edeceğini belirtmiş ve temsilcileri olarak dünyanın her yerinde Türk azınlığın hakkını koruyacağına dair namus sözü vermiştir.[39]

Bağımsız listelerin elde ettiği zafer Yunanlar için sürpriz olurken, azınlığın bu konuda ne ölçüde kararlı olduğunu da ortaya koymuştur. Bu kararlı tutum azınlıkta toplum

34 "Kozlukepir'de Benzeri Görülmemiş Toplantı!" *Balkan*, 28 Eylül 1993, s. 1.

35 "Rodop İlinden Sonra İskeçe İli Soydaşlarımız Da Kararını Verdi: 10 Ekim'de De Zafer Bağımsız Listelerin Olacak!" *Balkan*, 30 Eylül 1993, s. 1.

36 "Zafere Koşar Adım", *Balkan*, 4 Ekim 1993, s. 1.

37 "İşte Kasaba!" *Balkan*, 8 Ekim 1993, s. 1.

38 Mustafa H. Mustafa, "Batı Trakya'da Erken Seçimden Çıkan Sonuç: Zafer", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 56, 1993, s. 5.

39 Sadık Ahmet, "Dostluk Eşitlik Barış Partisi Genel Başkanı Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türk Toplumuna Mesajı", *Balkan*, 13 Ekim 1993, s. 1.

bilincinin yerleştiğine dair de güçlü bir kanıt teşkil etmekteydi.[40] Seçim sonuçlarıyla aslında Dr. Sadık Ahmet'in tek ve tartışılmaz liderliği bir kez daha tescil edilmiştir.[41]

Seçim sonuçlarına göre PASOK 171, Nea Dimokratia (Yeni Demokrasi) 110, Politiki Aniksi (Siyasî Bahar) 10, Kommunistiko Komma Elladas (Yunan Komünist Partisi) de 9 milletvekili çıkarmıştı. Bu sonuçlara göre uzun yıllar (1981-1989) ülkeyi yönetmiş olan PASOK Partisi yeniden iktidara gelmiştir.[42]

Seçim yasasına göre seçilme şartı olan %3'lük ülke barajını aşamadığı gerekçesiyle milletvekilliği ilan edilmeyen Dr. Sadık Ahmet bağımsız adaylardan, seçilmek için ülke barajını aşma şartı arayan ve bağımsız milletvekili seçilmeyi imkânsız hale getiren ilgili yasa maddesine karşı anayasaya aykırılık iddiasıyla Yunanistan Anayasası'nın 100. maddesine göre teşkil edilen Yüksek Özel Mahkemeye başvurmak suretiyle 18 Ekim tarihinde bir dava süreci başlatmıştır.[43] Çünkü demokrasiyle yönetilen ülkelerde bağımsız adaylar için seçilme şartı olarak ülke barajını aşma şeklinde bir uygulama yoktu ve Yunan Seçim Kanunu'nun ilgili maddesi bu yönüyle antidemokratik ve anayasaya aykırı görülmekteydi.[44] Davanın Atina'da görüşüleceği tarih başvurunun işleme konulmasından sonra 13 Nisan 1994 olarak bildirilmiştir.[45]

Seçim yasasının ilgili maddesine karşı iptal davası açmak amacıyla 18 Ekim Pazartesi günü Atina'ya giden Dr. Sadık Ahmet, 19 Ekim Salı günü Atina'daki Yabancı Basın Muhabirleri Birliği'nde (Derneği'nde) çok başarılı geçen bir basın toplantısı düzenlemiştir. Basın mensupları huzurundaki bu toplantının önemi büyüktü. Çünkü Batı Trakya'nın azınlık tarihinde bu bir ilkti. Toplantıyı on yabancı ajans ve 25 kadar gazeteci izlemiştir. Yabancı ajanslar arasında Associated Press, Fransız Haber Ajansı, Reuters, İran Haber Ajansı ve Anadolu Ajansı yer alırken, Fransız ve İtalyan gazetelerinin muhabirleri, Yunanistan'dan *Eleftherotipia*, *Apogevmatini*, Türkiye'den *Milliyet*, *Hürriyet*, *Sabah* gazetelerinin ve *TRT*'nin muhabirleri de hazır bulunmuştur. Dr. Sadık Ahmet basın toplantısında Seçim Yasası'nın bağımsız adaylar için öngördüğü %3'lük ülke barajı uygulamasının dünyanın başka bir ülkesinde bulunmadığını ve Yunanistan'ın aksine Avrupa ülkelerinde azınlıkların temsil hakkının desteklendiğini belirtmiştir. İlgili yasa maddesinin iptali yönünde hukukî süreci başlattığını basın mensuplarıyla paylaşmış, Avrupa Mahkemeleri nezdinde de dava açılacağını belirtmiş ve diğer konuların yanı sıra gündeme gelen Yunan Vatandaşlık Yasası'nın ırkçı 19. maddesi ile ilgili soruları da yanıtlamıştır.[46]

DEB Başkanı Dr. Sadık Ahmet göreve yeni başlayan Başbakan Andreas Papandreu'ya verilmek üzere 18 Ekim günü Atina'da Meclis'teki Başbakanlık Özel Kalemine bir mektup teslim etmiştir. Türk azınlığın yasal ve seçilmiş temsilcisi olarak mektubunda Türk azınlığın

40 Coşkun Ü. Salihoğlu, "Batı Trakya'da Seçim Zaferi", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 55, 1993, s. 3-4.

41 Mustafa H. Mustafa, "Dr. Sadık Ahmet'in Başarısı", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 55, 1993, s. 7.

42 "Gün DEB'in Günü", *Balkan,* 13 Ekim 1993, s. 1.

43 Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 174.

44 "Söz Adaletin", *Balkan*, 19 Ekim 1993, s. 1.

45 "10 Ekim Seçimleri Sonuçlarına Dr. Sadık Ahmet Tarafından Açılan Dava 13 Nisan Günü Atina'daki Yüksek Seçim Mahkemesi'nde Görüşülecek" *Balkan,* 15 Mart 1995, s. 1.

46 "Seçim Öncesi Vaatlere Uygun Olarak, Yenilen Milletvekilliği Hakkımız Dünyaya Anlatıldı" *Balkan* 26 Ekim 1993, s. 1-2.

sorunlarını özetledikten sonra Türklere (o tarihte) inşaat izinleri verilmemesinden dolayı sadece Rodop ilinde sayıları 4.500'ü bulan kaçak yapılar konusuna Başbakan'ın müdahale etmesini istemiştir. Bu konu yıllarca azınlık için kelimenin tam anlamıyla kanayan bir yara olmuştur. Yeni yapılar için inşaat ruhsatı verilmemesi, yapı onarımlarına da izin verilmemesi azınlık insanını çaresiz bırakmış ve evlenecek yaşta çocuğu olan aileler çözümü kaçak inşaat yapmakta bulmuştur. Doğal olarak kaçak yapılar için ağır para cezaları uygulanmaktaydı. 1985 yılında kaçak yapılar için çıkan aftan Rodop ve İskeçe illerinin kapsam dışı bırakılması, yönetimin anayasadaki eşitlik ilkesini gözetmek gibi bir niyeti olmadığını göstermişti. Dr. Sadık Ahmet, Başbakan'a yazdığı mektupla azınlık insanı için bu yakıcı soruna çözüm bulmaya çalışmıştır. [47]

Dr. Sadık Ahmet, seçim yasası ile ilgili olarak Atina'da Yüksek Özel Mahkeme nezdindeki iptal başvurusunun ardından vakit kaybetmeden Almanya'ya gitmiştir. Orada, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF) Başkanı Cafer Alioğlu ve Genel Sekreter Halit Habiboğlu ile birlikte 26 Ekim 1993 günü Avrupa Konseyi Sosyal İşler Komisyonu Başkanı Gerhart Reddeman ile görüşmüş, seçim yasası ile milletvekilliğinin nasıl gasp edildiğini belgelere dayanarak anlatmış ve Komisyon Başkanı'ndan destek sözü almıştır. Dr. Sadık Ahmet ve Federasyon temsilcilerinden oluşan azınlık heyeti, Almanya İnsan Hakları Yardımlaşma Alt Komitesi Başkanı Friedrich Vogel ve Alman Dışişleri Bakanlığı'ndan yetkililer ile de görüşmüştür. Bu ziyaretler şüphesiz Yunanistan'ın azınlığın sorunları konusundaki duyarsız tutumunu değiştirmesini sağlayacak Avrupa merkezli bir baskı mekanizmasını harekete geçirmeyi amaçlıyordu.[48]

DEB Genel Başkanı Dr. Sadık Ahmet, konu Batı Trakya davasını anlatmak olunca aldığı davetlere yorulmadan icabet etmiştir. Türk Ocakları'nın davetlisi olarak 20-21 Kasım tarihlerinde Ordu ve Giresun'da Batı Trakya Türk toplumunun yaşam koşulları ve karşı karşıya bulunduğu sorunları konu alan konferanslar vermiştir. Karadeniz dönüşünde Ankara'da da temaslarda bulunarak Batı Trakya'ya dönmüştür. [49]

Dr. Sadık Ahmet 10 Ekim seçimlerinden sonra milletvekili sıfatını kaybedince doğal olarak milletvekili dokunulmazlığı ortadan kalkmış, hakkında açılan ve dokunulmazlık nedeniyle ertelenmiş davalar yeniden gündeme gelmeye başlamış ve yeni davalar da açılmaya başlanmıştır. 9 Aralık 1993 tarihinde bürosunda kendisine tebliğ edilen duruşma celpnamesi milletvekilliği sonrası açılan ilk davanın habercisiydi. Dava Anayasa Koruma Vakfı ve bazı Atinalı avukatlar tarafından açılmıştı. İsnat edilen suçlamaya göre Dr. Sadık Ahmet'in yurt dışındaki etkinlikleri Yunanistan'ı kötülemekteydi ve Vatandaşlık Yasası'nın 20. maddesi gereği vatandaşlıktan çıkarılma istemiyle hakkında dava açılmıştı. Dr. Sadık Ahmet bu girişimi Batı Trakya Türk toplumunun haklarını savunanlara bir gözdağı olarak yorumlamaktaydı ve Türk azınlığın haklarını içte ve dışta aradığı için vatandaşlıktan çıkarılması isteniyordu. Konu ile ilgili kaleme aldığı makalesinin bir bölümünde hakkında dava açanlara ve onlar gibi düşünenlere kararlı bir dille şöyle diyordu:

47 "DEB Partisi Başkanı ve Seçilmiş Temsilcimiz Dr. Sadık Ahmet, Başbakan Andreas Papandreu'ya Bir Mektup Gönderdi" *Balkan*, 26 Ekim 1993, s. 3.

48 "Avrupa'dan Yeşil Işık", *Balkan,* 2 Kasım 1993, s. 1; Koca, *Age,* s. 255; Özpak, *Agt,* s.175.

49 "Dr. Sadık Ahmet Davetli Olarak Gittiği Ordu ve Giresun'da Konferanslar Verdi, Bu Hafta Amerika Yolcusu", *Balkan,* 30 Kasım 1993, s. 1.

"Batı Trakya Türk'ü beni, şartlar ne olursa olsun, dünyanın her yerinde haklarını aramam için yetkili kıldı. Beni bu kutsal davadan döndürecek bir insan gücünün varlığına inanmıyorum. Beni mahkemelere sürüklemekle, mücadele azmimden caydırabileceklerine inanıyorlarsa boşuna uğraşıyorlar.

Son 10 Ekim seçimlerinde bana güvenerek oylarını veren ve beni Rodop ilinde 1. sıraya yerleştiren soydaşlarımın hakkını her zaman ve her yerde savunacağım.

Yönetim benim Meclis'e milletvekili olarak girmemi engellemekle insan haklarına ne derece saygılı olduğunu tüm dünyaya gösterdi. Aslında bu davranış azınlığın sesini kesmek içindi. [...]

Her ne isterlerse yapsınlar kendilerinin bileceği iştir; yalnız insan ve azınlık haklarına, dinlerine, dillerine saygılı olunmadığı sürece ben toplumumuzun haklarını savunmaya devam edeceğim. Sonunda mutlaka biz kazanacağız ve biz haklı çıkacağız.

[…]"

Dr. Sadık Ahmet makalesinin son bölümünde hakların mücadele ile elde edildiği görüşünü somut örneklerle ortaya koymaktadır. İsrail'in Filistinlilerin haklarını sonunda tanımak zorunda kaldığını, Güney Afrika'daki beyazların iktidarının siyahîlere haklarını iade ederek eşitliğe evet demek zorunda kaldığını ve Bulgaristan'ın Türklere onca ettiği eziyetlerden sonra Türklerin hükümet ortağı olmasını kabul ettiğini belirterek mücadeleden yılmamak gerektiğini vurgulayarak kararlılık mesajı vermektedir. [50]

Dr. Sadık Ahmet'in yukarıda bazı bölümlerini alıntıladığımız makaleyi yazmasına vesile olan dava Atina'da Danıştay'da açılmıştı. Davacılar, Dr. Sadık Ahmet yurt dışında ülke aleyhine faaliyetlerde bulunmasına rağmen İçişleri Bakanlığı'nın kendisini vatandaşlıktan atmamış olmasını bir suç olarak değerlendirip Bakanlık aleyhine dava açmışlardı. Ancak milletvekili dokunulmazlığına sahip olmasından dolayı dava açıldığı tarihte görüşülememişti. Danıştay'da açılan dava için duruşma tarihi 11 Ocak 1994 olarak belirlenmişti. Davacıların haklı bulunması durumunda Dr. Sadık Ahmet Yunan vatandaşlığını kaybedecekti.[51]

Dr. Sadık Ahmet'in 1993 yılı Aralık ayı içinde son yurt dışı gezisi 2-5 Aralık tarihleri arasında Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın davetlisi olarak Washington'da yapılan 3. Türk Dünyası Konferansı Kurultayı'na katılmak üzere Amerika Birleşik Devletlerine yapılmıştır. Amerika'da üçüncü kez yapılan konferansa eski Sovyetler Birliği, Türkiye ve Türklerin yaşadığı diğer coğrafyalardaki ve Avrupa'daki Türklerin temsilcileri, Amerika'da yaşayan Türklerin temsilcileri ve Türkiye'nin Amerikalı dost bilim adamları ve politika oluşturucu uzmanları katılmıştır. Dr. Sadık Ahmet, konferansta ilgi odağı olmuş ve bir de konuşma yapmıştır.[52]

50 Sadık Ahmet, "Kazanan Taraf Biz Olacağız", *Balkan,* 14 Aralık 1993, s. 1-2.

51 " Dr. Sadık Ahmet'in Vatandaşlık Yasası'nın 20.Maddesine Göre Vatandaşlıktan Atılması İsteniyor", *Balkan*, 14 Aralık 1993, s. 4.

52 "Amerika'da Türk Dünyası Konferansı'na Katılan Dr. Sadık Ahmet, Toplumumuzu En İyi Biçimde Temsil Etti", *Balkan*, 14 Aralık 1993, s. 4.

2. DR. SADIK AHMET'İN HAYATINDA 1994-1995 YILLARI, AZINLIĞIN MESELELERİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARI VE HAKKINDA AÇILAN DAVALAR

Dr. Sadık Ahmet'in siyasî hayatında 1994 yılı başlarındaki en kayda değer olay, 19 Ocak tarihinde Gümülcine'de gerçekleştirilen ve Yunanistan'dan basın yayın kuruluşlarının büyük ilgi gösterdiği DEB 1. Olağanüstü Kurultayı'dır. 10 Ekim 1993 seçimlerinde partinin gösterdiği başarı partiyle ilgili algıyı değiştirmiş ve daha iki yıl önceki kurultaya azınlık yerel yöneticileri ve dernek başkanlarının ilgisi sınırlı düzeyde kalırken, bu kez geniş katılım olmuştur. Bu durum partinin Batı Trakya Türk toplumu nezdinde yer etmeye başladığı şeklinde yorumlanmıştır. Kurultayda bir konuşma yapan Parti Genel Başkanı Dr. Sadık Ahmet, azınlığın eğitimden sonra en önemli sorununun ekonomi olduğunu vurgulayarak vakıflar, müftülükler, yasak bölge ve vatandaşlık yasası gibi temel azınlık sorunlarını bir kez daha dile getirmiş ve bu konular maddeler halinde kurultay sonunda alınan kararlara da konu olmuştur.[53]

Parti kurultayından kısa bir süre sonra Dr. Sadık Ahmet, 23 Ocak 1994'te Almanya'da Batı Trakya Türk Federasyonu'nun Giessen'de düzenlediği ve Almanya'dan Federasyona bağlı 22 derneğin temsilci ve üyeleri ile Federasyon Başkanı Cafer Alioğlu ve Türkiye'den BTTDD Genel Başkanı Halit Eren'in de iştirak ettiği bir koordinasyon toplantısına katılmıştır.[54]

Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyası yüzünden hakkında açılmış olan ve milletvekili seçilmesi sonucu dokunulmazlık kazanması nedeniyle ertelenmiş olan dava, dokunulmazlığın kalkmasıyla birlikte gündeme gelmiş ve duruşma tarihi 1 Şubat 1994 olarak tespit edilmiştir. Ertelenmiş olan davanın geçmişini kısaca hatırlamakta fayda vardır. Dr. Sadık Ahmet 1985 sonbaharında başlatmış olduğu imza kampanyası[55] sürerken, 9 Ağustos 1986 günü Gümülcine'den Dedeağaç'a gittiği sırada Dedeağaç yakınlarındaki Miri (Makri) köyü kavşağında polis tarafından durdurulmuş ve aracında yapılan arama sonucu toplanan imzalara konu olan "Yunanistan Cumhuriyeti Sınırları İçinde Yaşayan Batı Trakya Türk-Müslüman Azınlığının Şikâyetleri ve İstekleri" başlıklı metin ve 1.500 kadar imza içeren listelerin bulunması üzerine gözaltına alınmış ve ifadesi alındıktan sonra 48 saat emniyette tutularak serbest bırakılmıştı.[56] Hukukta işleyen standart prosedür gereği savcılığın hazırladığı iddianamenin kabul edilmesiyle 28 Ocak 1988 tarihi için Dedeağaç Üç Hakimli Bidayet (Asliye) Mahkemesi huzurunda yargılanmak üzere duruşma günü belirlenmişti. Ancak Savcılık yargılamanın Dedeağaç'ta yapılması durumunda bölgeden çok sayıda Batı Trakyalı Türk'ün duruşmayı izlemeye geleceğini gerekçe göstererek kamu güvenliği nedeniyle davanın başka bir bölge mahkemesine aktarılmasını talep etmiş ve bunun üzerine dava ertelenerek yargılamanın 27 Mayıs 1988 tarihinde Selanik Üç Hakimli Bidayet Mahkemesi'nde yapılması kararlaştırılmıştı. Üç gün süren, Türkiye'den ve Avrupa ülkelerinden çok sayıda siyasetçi

53 "Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Kurultayı Yapıldı, *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 59, 1994, s. 4-5; Murat Derin, *Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi,* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s.76.

54 "Batı Trakya Temsilcileri Almanya'da Biraraya Geldi", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 59, 1994, s. 18-19; Özpak, *Agt*, s. 184.

55 Koca, *Age,* s. 62; Kenan İnan & Hikmet Öksüz, "Batı Trakya Türklüğü ve Dr. Sadık Ahmet", *Türk Kültürü,* Sayı: 396, Nisan 1996, s. 203-204.

56 Koca, *Age,* s.65; Oran, *Age,* s. 198.

ve hukukçunun izlediği yargılama sonunda Dr. Sadık Ahmet *"yalan haber yaymak ve sahte evrak düzenlemek suçlamasıyla"* 24 Haziran 1988 günü okunan kararla 30 ay hapis ve 100 bin drahmi para cezasına çarptırılmıştı.[57] Karar aleyhine kanun yoluna başvurulması sonucu davanın İstinaf Mahkemesi'nde görüşüleceği tarih 20 Aralık 1988 olarak belirlenmişti. Anılan tarihte mahkeme heyeti muhtemelen devletin çıkarlarını gözeterek davayı belirlenmiş olan tarihte ele almayı uygun görmeyerek süresiz olarak ertelemişti.[58] Beklenti imza kampanyasıyla ilgili davanın uzun süre gündeme gelmeyeceği yönünde iken, ertelenen davanın 29 Kasım 1989 tarihinde Selanik İstinaf Mahkemesinde görüşüleceği Dr. Sadık Ahmet'e 31 Ekim 1989 günü tebliğ edilmişti. Anılan duruşma günü mahkemede bu kez görülen diğer davaların uzaması gerekçe gösterilerek Dr. Sadık Ahmet'in istinaf duruşması bir defa daha süresiz ertelenmişti.

İmza kampanyası nedeniyle yalan haber yaymak suçlamasıyla açılan ve ertelemeler nedeniyle bir türlü karara bağlanamayan bu dava yukarıda da belirttiğimiz gibi Dr. Sadık Ahmet'in milletvekili seçilmesiyle bir daha gündeme gelmemişti, ta ki 10 Ekim 1993 seçimlerindeki %3'lük baraj nedeniyle meclisteki sandalyesini kaybederek dokunulmazlığı kalkana kadar. Davanın ilk açıldığı tarihten bu yana 6 yıl, son duruşmanın yapıldığı tarihten beri de 4 yıl, 2 ay geçmişti. [59]

Selanik İstinaf Mahkemesi'nde 1 Şubat 1994 günü yapılan duruşmayı izlemek üzere Batı Trakya'nın çeşitli bölgelerinden çok sayıda azınlık mensubu, seçilmiş müftüler, bağımsız eski milletvekilleri, nahiye müdürleri, Türkiye'nin Selanik Başkonsolosluğu'ndan diplomatlar ve İskeçe ile Rodop illerinden emniyet mensupları ve sivil memurlar duruşma salonunda hazır bulunmuştur. Geniş güvenlik önlemleri altında yapılan duruşma takriben 6 saat sürmüş, Dr. Sadık Ahmet davanın siyasî olduğunu söyleyerek savunma avukatı almamış ve 70 dakika süren savunmasını Yunanca olarak bizzat yapmıştır. Dr. Sadık Ahmet'in savunmasının Türkçe geniş bir özeti makalenin ekinde yer almaktadır. Duruşma sonunda 1988 yılındaki 1. derece yargılama neticesinde verilmiş olan 30 aylık hapis cezası 16 aya indirilmiş ve paraya dönüştürülmüştür. [60] Dr. Sadık Ahmet savunmasında azınlığın Türk kimliğinin inkârı, eğitim sorunu, Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi, Türklerin taşınmaz mülk edinme hakkından yoksun olması, azınlık mensuplarına kamu kurumlarında memur olarak görev verilmemesi, vakıf idare heyetlerinin seçimle belirlenmemesi, müftülük sorunu gibi Batı Trakya Türklerinin yıllardır çözülmemiş olan meselelerini tek tek Mahkeme Heyeti ve yargılamayı izleyen basın mensupları önünde bir kez daha anlatma fırsatı bulmuştur. [61]

Selanik İstinaf Mahkemesi'nin mahkûmiyet kararı Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından kınanmıştır.[62] Ayrıca Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Yönetim Kurulu da 2 Şubat 1994 tarihli basın bildirisinde kararı kınamıştır. [63]

57 Öksüz, Age, s. 507; Oran, *Age*, s. 198.

58 Koca, *Age*, s. 70, 87.

59 *Age*, s. 103.

60 *Age*, s.110; "Batı Trakya Türk Toplumu Lideri ve DEB Partisi Başkanı Dr. Sadık Ahmet'e 16 Ay Hapis Cezası", *Balkan*, 8 Şubat 1994, s. 1; Coşkun Ü. Salihoğlu, "Dr. Sadık Ahmet'e 16 Ay Hapis!", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 59, 1994, s.10.

61 Koca, *Age*, s. 105-110.

62 "T.C. Dışişleri Bakanlığı, Dr. Sadık Ahmet'in Yargılanması Olayını Kınadı", *Balkan*, 8 Şubat 1994, s. 2.

63 "Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Basın Bildirisi", *Balkan*, 8 Şubat 1994, s. 3.

Dr. Sadık Ahmet, Selanik İstinaf Mahkemesi'nde mahkûmiyet kararıyla sonuçlanan yargılama sonrası, duruşma sırasında yaptığı savunmanın geniş özetinin yayınlandığı *Balkan* gazetesinin 15 Şubat 1994 tarihli nüshasındaki aşağıda bir bölümünü alıntıladığımız "Haklarımız Alınacaktır" başlıklı yazısında, yargılamaya ve savunmasına göndermede bulunarak karar hakkındaki düşüncelerini açıklarken, aslında onun adalete olan inancını da yitirdiğini görmekteyiz:

> *"Gerek altı saat süren duruşma ve gerekse bir saati aşkın savunmamız sırasında suçsuzluğumuzun belgeleriyle kanıtlanmış olmasına rağmen yine de suçlu sayılmamız, insan hakları ve demokrasi adına olayın üzücü yanını oluşturmaktadır. Böyle bir karardan sonra insan ister istemez şöyle düşünmek zorunda kalıyor: Gerçekleri söylemek, belgeleriyle kanıtlamak; suçsuz sayılmak ve haklı kabul edilmek için yeterli gerekçe olmuyor… Gerçekler; kişi, kuruluş ve toplumların çıkarlarına göre yanlış ve yanlışlar da tam tersine doğru sayılabiliyor. Öyleyse haklı olmak için güçlü olmaktan başka çare kalmıyor. Ekonomik olarak güçlü, beyin olarak güçlü, toplum olarak birbirine kenetli ve güçlü olunursa, ancak o zaman haklı sayılabiliriz. [...]*
>
> *Ben Dr. Sadık Ahmet, sizlerin güvendiğiniz bir temsilciniz olarak her zaman ve her yerde haklarımızı savunmaya devam edeceğim.*
>
> *Davamızda haklı olduğumuz ve üzerimizde uygulanan haksızlık politikalarının varlığı her yerde biliniyor. Bizim bu aşamadaki mücadelemiz, haklı olduğumuzun bilindiğine göre bu haklarımızın verilmesi ve haksızlık politikalarının ortadan kaldırılması içindir.*
>
> *Bugün olduğu gibi, yarın da bu birlik ve beraberliğimizi devam ettirirsek ki ben bundan eminim, gasp edilen haklarımızı muhakkak ve en kısa sürede alacağız ve Batı Trakya Türklüğü layık olduğu ve hak ettiği huzura mutlaka kavuşacaktır."* [64]

Selanik'te mahkûmiyetle sonuçlanan 1 Şubat 1994 tarihindeki yargılamadan kısa süre sonra 4 Şubat Cuma günü Dr. Sadık Ahmet'e sanık olarak yargılanacağı üç ayrı dava ile ilgili mahkeme celpleri tebliğ edildi. Bunlar sırasıyla: 1) *Güven* gazetesinin 17 Kasım 1989 tarihli nüshasında azınlıktan "Türk Azınlığı" diye söz ederek bu azınlığa ayrımcılık ve baskı yapıldığını iddia etmek ve bu yalan haberlerle toplum huzurunu ve barışı bozmak suçlamasıyla 14 Nisan 1994 günü Agrinio Üç Hakimli Ceza Mahkemesi'nde görülecek olan dava (Türklük Davası -I), 2) *Güven* gazetesinin 22 Kasım 1989 tarihli nüshasında yer alan bir yazıda azınlıktan "Türk Azınlık" diye söz edildiği suçlamasıyla 14 Nisan 1994 günü Agrinio Üç Hakimli Ceza Mahkemesinde görülecek olan dava (Türklük Davası -II), 3) Devletin bastırdığı ve Türk azınlık okullarına zorla dayatılan ders kitaplarının okullardan alınarak DEB Genel Merkezine getirilmesi için öğrenci velilerine yapılan çağrıyı içeren duyurunun suç sayılması nedeniyle Parti Başkanı sıfatıyla Dr. Sadık Ahmet ve Parti Genel Sekreteri Ahmet Hacıosman aleyhinde açılan ve 30 Haziran 1994 günü Rodop Üç Hakimli Ceza Mahkemesi'nde görülecek olan dava (İstenmeyen Kitaplar Davası).[65]

Şubat ayının ilk haftası içinde Dr. Sadık Ahmet ile *Balkan* gazetesi Yayın Yönetmeni Mustafa H. Mustafa'ya haklarında açılmış ve 30 Haziran 1994 günü görülecek olan bir başka dava ile ilgili mahkeme celbi tebliğ edilmiştir. Bu davada sanıklar memurun görevini yapmasını

64 Sadık Ahmet, "Haklarımız Alınacaktır", *Balkan*, 15 Şubat 1994, s. 1.

65 "Dr. Sadık Ahmet Aleyhine 3 Ayrı Dava Daha…", *Balkan*, 8 Şubat 1994, s. 4; "Mahkemeler Haftası", *Balkan*, 12 Nisan 1994, s.1, 4; Oran, *Age,* s. 203-204.

engellemekle suçlanmaktaydı. Davaya konu olan olay, dönemin Rodop Valisi ile Dr. Sadık Ahmet arasında valilik önünde yaşanan tartışma ile ilgiliydi. 1 Şubat 1993 günü Türk azınlık öğretmenlerinin aldığı boykot kararı sonrası, valilikte yapılması planlanan toplantıya da katılmama kararına ne ölçüde uyulduğunu bizzat görmek için valilik önüne gelen Dr. Sadık Ahmet, vali tarafından açıkça tehdit edilmişti. Bu olayda Dr. Sadık Ahmet, valiye ve beraberindeki memurlara saldırmakla suçlanmıştı. Oysa daha önce de söz ettiğimiz gibi aslında vali, Dr. Sadık Ahmet'i hapislerde çürütmekle tehdit etmişti.[66] Anlaşılan bu tatsız olay savcılığa intikal etmiş ve resmî makamların aksettirdiği şekilde tek taraflı iddialar dikkate alınarak dava konusu yapılmıştı.

Yukarıda "Türklük Davası – I ve II" olarak ifade ettiğimiz ve Dr. Sadık Ahmet'in sanık sıfatıyla yargılandığı davalar 14 Nisan 1994 günü Batı Trakya'dan çok uzakta,[67] güneybatı Yunanistan'da, Etoloakarnania ili Agrinio Üç Hakimli Ceza Mahkemesi'nde görüldü. Yargılamayı TBMM İnsan Hakları Komisyonu üyelerinden Kırıkkale Milletvekili Hacı Filiz, İstanbul Milletvekili Mehmet Çevik ve Erzincan Milletvekili Ali İbrahim Tutu ile Komisyon Danışmanı Feride Eroğlu da izlemişlerdir. Duruşmada iddia makamı tanıkları hazır bulunmamıştı. Duruşma Savcısı'nın isnat edilen ve her iki davaya konu olan suçların basın yoluyla işlenen suçlar kapsamında olduğunu ve 16 Ekim 1993 tarihine kadar işlenen tüm basın suçlarının hükümetin çıkardığı bir yasa ile affolunduğu, dolayısıyla her iki davanın da düşmesi gerektiği mütalaasında bulunması üzerine Mahkeme Heyeti de bu yönde karar vermiş ve davalar düşmüştür. Dr. Sadık Ahmet, 1 Şubat'ta da aynı kanun maddesinden yargılandığını ve 16 ay hapis cezasına mahkûm olduğunu belirterek var olan çelişkiye dikkat çekmiştir.[68] Tabi burada iki ayrı mahkemenin birbirinden farklı kararlar vermiş olması, Agrinio Mahkemesi'nde görülen davada isnat edilen suçun basın yoluyla işlenmiş ve af kapsamına alınmış olmasından kaynaklanmıştır.

Dr. Sadık Ahmet azınlığın kronik hale gelmiş müftülük, cemaat idareleri ve eğitim gibi meselelerinin çözümü için milletvekili olduğu dönemde ve sonrasında da yoğun mesai harcamıştır. Mecliste görev yaptığı yıllarda sorunları Başbakan'a yazdığı mektuplarla dile getirmiş ve azınlığın beklentilerini siyasî iradeyi temsil eden yürütme erkinin başına iletmiştir. Eğitim meselesi, azınlık toplumunun çok geniş bir kesimini ilgilendirdiği için gündemin üst sıralardaki yerini daima korumuştur (günümüzde de bu durum değişmiş değildir). Eğitim konusunda mevzuatta yapılan değişikliklerle devlet sürekli kontrol alanını genişletmiş ve azınlığın özerk olması gereken eğitimini yıllar içinde tüm değişkenleriyle kendi denetimi altına almayı başarmıştır.[69] Yunan Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanlığı'nın 1994-1995 eğitim yılından itibaren yürürlüğe girecek olan 24 Mayıs 1993 tarihli kararı gereği azınlık okullarında görev yapan Türk öğretmenlerin atanma ve görevden alınma gibi özlük haklarıyla ilgili konularda yetki valilere verilmekteydi. İşte bu Bakanlık Kararı'na karşı Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB) 28 Mart-2 Nisan tarihlerini kapsayacak şekilde boykot kararı almış ve azınlığın diğer öğretmen kuruluşları da bu eyleme destek olmuşlardır. DEB boykota tüm öğretmen ve öğrencilerin katılması yönünde bir tavsiye kararı almış ve Batı Trakya'nın dört bir tarafına dağılmış parti

66 "Mahkemeler Zinciri Devam Ediyor", *Balkan,* 15 Şubat 1994, s. 4.

67 Yargılamanın yapıldığı Agrinio şehri Gümülcine'ye yaklaşık 650 km. mesafededir.

68 "Aynı Konuda, İki Ayrı Mahkeme Birbirine Zıt İki Ayrı Karar Verdi", *Balkan*, 19 Nisan 1994, s. 1.

69 Batı Trakya'da azınlık eğitiminde yaşanan sorunlar konusunda Bkz. İbrahim Kelağa Ahmet, "Lozan'ın 90. Yılında Batı Trakya Türk Azınlığının Eğitim Sorununa Genel Bir Bakış", *Taraflarının Bakışıyla Lozan Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Savaş Açıkkaya & Nilüfer Erdem), Türk Ocağı İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul. 2015, s. 190-211.

delegelerini görev başına çağırmıştır.[70] DEB Başkanı Dr. Sadık Ahmet boykotun sona ermesinin ardından *Balkan* gazetesinde bir değerlendirme yapmış ve *"Sevgili Soydaşlarım"* diye başlayan bir yazı kaleme almıştır. Dr. Sadık Ahmet yazısında azınlığın en önemli sorununun eğitim sorunu olduğunu ve çalışmalarının ağırlık noktasını da bu konunun teşkil ettiğini, onlar çözüm yolları ararken ülke yöneticilerinin yeni eğitim sorunları yarattığını belirtmiştir. Öğretmenler konusunda valilere tanınan yetkileri düzenleyen karara karşı Batı Trakya Türklüğünün sesi olan DEB'in daha ilk günden itibaren her türlü tepkiye hazır olduğunu ve öğretmenlerin alacakları kararları açıklıkla destekleyeceğini ilan ettiğini ifade etmiştir. Dr. Sadık Ahmet boykota katılımın özellikle öğrenciler açısından yüzde yüze ulaşmış olmasını memnuniyet verici olarak nitelemiş ve öğretmenlerin de İskeçe bölgesindeki SÖPA'lılar dışında tamamının boykota katıldığını belirtmiştir.[71] Boykotu izleyen hafta başı, 4 Nisan Pazartesi günü okullara ilgili müfettişliklerden gönderilen yazılarda ise öğretmenlere boykota katılıp katılmadıklarının sorulması,[72] muhtemel soruşturmaların habercisiydi.

Dr. Sadık Ahmet, Yunanistan'daki çalışmalarından fırsat buldukça Türkiye'den aldığı konferans davetlerine de olumlu yanıt vermeye çalışmaktaydı. 7-10 Nisan 1994 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Balkan Konferansı'na, daha sonra ise 29-30 Nisan 1994 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen "Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları IV. İlmî Kongresi"ne katılmıştır.[73] Dr. Sadık Ahmet 14 Mayıs'ta BTTDD Bursa Şubesinin düzenlediği bir etkinliğe katılmak üzere Bursa'ya gitmiş, orada düzenlenen etkinlikte yaptığı konuşmada amaçlarının Batı Trakya'da yapılan baskıyı duyurmak, uluslararası kuruluşları harekete geçirmek olduğunu bir kez daha belirterek azınlığın manevî değerlerine sahip çıkmasının önemini, *"Biz Müslüman'ız. Ben manevî değerlerimize inanıyorum; ama milliyetçiyim de. Kendimize dönmemiz, kendimizi bilmemiz lazım. Kendimize dönmediğimiz müddetçe kayboluruz, eririz"* cümleleriyle anlatmıştır.[74] Dr. Sadık Ahmet, ertesi gün DYP Sakarya Gençlik Kollarının düzenlediği "Kanayan Yara Batı Trakya" konulu panele konuşmacı olarak katılmak için 15 Mayıs 1994 tarihinde Adapazarı'na gitmiştir. Burada Sakarya Üniversitesi Rektörü'nün yönettiği etkinlikte Dr. Sadık Ahmet dışında diğer panelistler Devlet Bakanı Baki Ataç, Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Vahdettin Sevinç, BTTDD Genel Başkanı Halit Eren ve Adapazarı Şubesi Başkanı Rafet Kunter'di. Dr. Sadık Ahmet üniversite öğretim üyeleri ve öğrencilerin çoğunlukta olduğu panelde yaptığı konuşmasının sonuç bölümünde verilen mücadelede başarıya ulaşmanın yolunu, *"Bu davada hakkımızı bulabilmek için önce biz Batı Trakya Türkleri olarak mücadele vereceğiz, sonra da anavatanımız Türkiye ve dünyada insan haklarından yana diğer güçler bize destek vereceklerdir. Başarıya ancak böyle ulaşılabilir"* şeklinde açıklamıştır.[75] Dr. Sadık Ahmet panelden sonra resmî temaslarda bulunmak üzere Ankara'ya gitmiş ve Başbakan Tansu Çiller'le görüşmüş, Mecliste Anavatan Partisi grubunda milletvekillerine hitaben bir konuşma yapmış, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı Bülent Ecevit ve Refah Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi yöneticileriyle görüşmüştür.[76]

70 "Öğretmen-Öğrenci Boykotu'na İlişkin DEB Partisi Kararları", *Balkan*, 27 Mart 1994, s. 1.

71 Sadık Ahmet, "Eğitim Boykotunun Başarıyla Sona Ermesi Münasebetiyle DEB Partisi Başkanı Dr. Sadık Ahmet'in Açıklaması", *Balkan* 5 Nisan 1994, s. 4.

72 "Başarıyla Sona Eren Öğretmen - Öğrenci Boykotunun Ardından Soruşturmalar Başladı", *Balkan*, 12 Nisan 1994, s. 2.

73 Özpak, *Agt*, s. 185.

74 Koca, *Age,* s. 265.

75 "Toplumumuzun Sorunları, Adapazarı'nda Düzenlenen Bir Panelde Tartışıldı", *Balkan*, 24 Mayıs 1994, s. 1, 4; Özpak, *Agt*, s. 185.

76 *Agt,* s.186.

Dr. Sadık Ahmet'in siyasî hayatının bu döneminde önemli bir başka olay, 12 Haziran 1995 tarihinde yapılması söz konusu olan Avrupa Parlamentosu (AP) seçimleriydi. Ulusal Meclis için milletvekili seçimlerinde olduğu gibi bu seçimler için de Seçim Yasası'na sonradan ilave edilen bir madde ile getirilen %3'lük seçim barajı, daha baştan azınlığın destekleyeceği herhangi bir bağımsız aday için seçilme şansı bırakmıyordu.[77] Azınlığın önünde üç seçenek olduğunu *Balkan* gazetesinin 10 Mayıs 1994 tarihli nüshasından öğrenmekteyiz: Seçmenler istediği adayı desteklemek konusunda serbest bırakılabilirdi, seçilemeyecek olsa da bir aday gösterilebilirdi ya da protesto amacıyla beyaz oy kullanılabilirdi. [78]

Seçim tarihi yaklaşırken "Avrupa Parlamentosu Seçimlerini Protesto İçin Beyaz Oy!" manşetiyle çıkan *Balkan* gazetesi, alt başlıklarında bunun gerekçesini, *"Batı Trakya Türk Toplumu'nun Avrupa Parlamentosu'na girmesinin engellenmesini protesto ediyoruz", "Ulusal Parlamento'dan sonra Avrupa Parlamentosu'na da %3'lük baraj getirilmesini protesto ediyoruz", "Avrupa Parlamentosu'nun toplumumuz sorunlarına gerektiği gibi eğilmemesini protesto ediyoruz", "12 Haziran Pazar günü yapılacak seçimlerde bir protesto oyu olarak Beyaz Oy kullanıyoruz!"* şeklinde açıklamıştı. DEB Yönetim Kurulu Dr. Sadık Ahmet'in başkanlığında 4 Haziran Cumartesi günü yaptığı toplantıda aldığı karar uyarınca Türk seçmenlere "Beyaz Oy" kullanmaları yönünde çağrıda bulunmuştur.[79]

12 Haziran 1994 Pazar günü yapılan AP seçimlerinde azınlık seçmeni ülke yönetiminde uzun yıllar söz sahibi olmuş iktidardaki PASOK ve ana muhalefetteki Nea Dimokratia'ya tepki göstermiş, merkez sağ ve merkez soldaki büyük partiler yerine küçük siyasî oluşumlar lehine oy kullanmıştır. Rodop ilinde azınlık seçim sandıklarında 10 bin dolayında oy bu şekilde kullanılmış, daha bilinçli olan 12 binin üzerinde seçmenin iradesi ise sandığa beyaz oy olarak yansımıştır.[80] Seçimlerin ardından Dr. Sadık Ahmet, DEB Başkanı imzasıyla *Balkan* gazetesinde yayınlanan makalesinde sonuçları değerlendirerek, bölge Yunanlarının azınlık seçmeninin yeniden büyük partilere yöneldiği şeklinde yorumlar yaptığını ve Sadık ortadan kalkarsa toplumun yine eski rahat günlerine kavuşacağını ifade ettiklerini hatırlatmaktadır. Dr. Sadık Ahmet yazısının devamında, Batı Trakya Türk toplumunun son 5-10 yıl içinde kabuk değiştirdiğinin, siyasal açıdan bilinçlendiğinin ve hak hukukunun nerede olduğunu çok iyi öğrendiğinin, yasaların ve uluslararası antlaşmaların kendine tanıdığı haklar çerçevesinde insanca yaşamak için gerekenin ne olduğunu çok iyi bildiğinin altını çizerek yıllarca azınlık seçmenini boş vaatlerle ikna etmeyi başaran büyük partilerin işinin bundan sonra pek de kolay olmayacağını ima etmektedir. Dr. Sadık Ahmet sandıklardan çıkan sonuçların AP seçimlerinde azınlığın tepki ve protesto oyu kullandığını gösterdiği yorumunda bulunmaktadır. Bu arada seçim sonuçlarına bakarak kimsenin azınlığın dağıldığı gibi yanlış bir yargıya kapılmaması uyarısında bulunmakta ve *"Sadık'ın bittiğine gerçekten inananlar varsa seçim yasasındaki %3'lük barajı kaldırsınlar"* diyerek kendinden ve azınlığın şahsına olan güveninden emin bir şekilde rakiplerine ve iktidara adeta meydan okumaktadır.[81]

77 Koca, *Age,* s. 280.

78 "Toplumumuza Soruyoruz: Avrupa Parlamentosu Seçimlerinde Oyumuzun Rengi Nasıl Olsun?", *Balkan*, 10 Mayıs 1994, s. 1.

79 "Avrupa Parlamentosu Seçimlerini Protesto İçin Beyaz Oy!", *Balkan*, 7 Haziran 1994, s. 1-2.

80 "Batı Trakya Türk Toplumu Pazar Günü Yapılan Seçimleri "Angarya" Gibi Gördü ve Yasal Mecburiyet Olduğu İçin Oyunu Kullandı Ama, Çeşitli Yönlerde De Tepkisini Gösterdi", *Balkan* 14 Haziran 1994, s. 1-2.

81 Sadık Ahmet, "Batı Trakya Türk Toplumu Lideri Dr. Sadık Ahmet'in Mesajı", *Balkan*, 14 Haziran 1994, s. 1-2.

Görsel 3: Dr. Sadık Ahmet, Konya Büyükşehir Belediyesi'nin 7 Ağustos 1994 tarihinde düzenlemiş olduğu "Balkanlarda Yaşanılan Son Durum" konulu konferansta. (Hakka Davet dergisi arşivi)

Dr. Sadık Ahmet, hakkında açılan davalardan mahkûmiyetle sonuçlananlara karşı Yüksek Temyiz Mahkemesi'ne (Areios Pagos) başvurarak iç hukuk yollarını tükettikten sonra hak arama sürecinde son çare olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne müracaat etmekteydi. Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyası nedeniyle yargılandığı davada Selanik Üç Hakimli İstinaf Mahkemesi'nde 1993 yılında aldığı ve paraya çevrilen 16 aylık hapis cezasına karşı Yunan Yüksek Temyiz Mahkemesi'ne kararın bozulması yönünde yaptığı başvurunun reddedildiğinin Haziran ayı ortalarında tebliğ edilmesiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru için süreç işlemeye başlamıştır.[82] Benzer şekilde 5 Kasım 1989 seçimleri öncesi kampanya döneminde bağımsız GÜVEN listesi adayları olarak yayımladıkları bir seçim bildirisinde azınlığa *"Türk Toplumu"* diye hitap etmiş olmalarından dolayı Seçilmiş Müftü İbrahim Şerif'le birlikte hapis cezasına çarptırılmışlar ve ceza paraya çevrilmişti. Ardından Dr. Sadık Ahmet, Yüksek Temyiz Mahkemesine kararın iptali istemiyle başvurmuş ve istemin reddi sonucu 1991 yılında Avrupa Konseyi İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) müracaat etmiş ve uzun bir bürokratik sürecin ardından başvurunun Strasburg'da görüşüleceği tarih 1 Temmuz 1994 olarak belirlenmişti[83]. AİHM her iki tarafın tezlerini dinledikten sonra oybirliğiyle aldığı kararda Yunanistan'ın, Dr. Sadık Ahmet'i "Türk Toplumu" dediği için cezalandırmakla 4 Kasım 1950 tarihli İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin 10. maddesini ihlal ettiğine hükmetmiştir. Konuyu *Balkan* gazetesindeki yazısında ayrıntılı bir şekilde değerlendiren Dr. Sadık Ahmet, bu kararın ifade özgürlüğünü güvence altına aldığını belirterek Türk azınlık mensuplarının kendilerini ve aidiyetlerini ifade etme konusunda herhangi bir korku ve endişe duymalarının yersiz olduğunu özellikle belirtmiştir. Dr. Sadık Ahmet bu kararı, Batı Trakya davası için verdiği mücadelenin bir ödülü olarak görmüş ve verdiği mücadelenin amacını şöyle açıklamıştır:

> *"Batı Trakya Türk toplumu olarak, ülkemiz Yunanistan'ı dış dünya nezdinde güç duruma düşürmek gibi bir niyet ve amacımız kesinlikle yoktur! Bizim tek amacımız uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan tüm haklarımızın kesintisiz olarak soydaşlarımıza iade edilmesidir".*[84]

Dr. Sadık Ahmet'in konferans ve ziyaret programı Ağustos ayından itibaren yeniden yoğunluk kazanmaya başlamıştır. 4 Ağustos günü Çiğli Belediyesi'nin davetlisi olarak İzmir'e gitmiş ve orada adına yaptırılan bir parkın açılışını yapmıştır. Daha sonra Konya Büyükşehir Belediyesi'nin davetlisi olarak Konya'ya gitmiş ve 24. Konya Millî Fuarı kapsamında 7 Ağustos 1994 günü düzenlenen "Balkanlarda Yaşanılan Son Durum" konulu konferansta bir konuşma yaparak Yunan makamlarının azınlık üzerinde uyguladıkları baskı siyasetini örnekleriyle anlatmıştır. [85]

82 "Seçilmiş Temsilcimiz Dr. Sadık Ahmet Bir Kez Daha Avrupa Mahkemesi Kapılarını Aralıyor", *Balkan*, 28 Haziran 1994, s. 4.

83 "Seçilmiş Temsilcimiz Dr. Sadık Ahmet, Toplumumuza Uygulanan Haksızlık Politikalarını Avrupa Mahkemesi'nde Anlattı", *Balkan*, 5 Temmuz 1994, s. 4.

84 Sadık Ahmet, "Avrupa'dan Adalet Sesi…" *Balkan*, 12 Temmuz 1994, s. 1, 4.

85 Özpak, *Agt*, s. 186-187.

1994 yılının ikinci yarısında Yunanistan'ın en önemli siyasî gündemi kuşkusuz 16 Ekim tarihinde yapılması söz konusu olan yerel seçimlerdi. Dr. Sadık Ahmet ve Genel Başkanı olduğu DEB, yerel seçimleri çok önemsiyordu. Çünkü burada baraj engeli olmadığı için parti yerel yönetimlerde etkili olmak istemekteydi.[86] Ancak bu yerel seçimleri diğerlerinden farklı kılan özellik, yerel yöneticilerle birlikte ilk kez valilerin ve il meclis üyelerinin de seçimle belirlenecek olmasıydı. Burada hükümet açısından doğan sıkıntı, Rodop ilinde nüfus çoğunluğunun Türklerde olması nedeniyle Türk azınlıktan birisinin vali seçilmesi olasılığıydı. Tabi hükümet bunun önlemini alarak Rodop ve Meriç (Evros) illerini birleştirme yoluna gidecekti. Seçimlerde yaşanması muhtemel sıkıntıları göz önünde bulunduran Gümülcine'de yayınlanan *Hronos* gazetesinin 26 Temmuz 1994 tarihli nüshasında, Ekim ayında ilk kez yapılacak vali ve il meclis seçimleri için Batı Trakya *"diken"* olarak nitelendirilmişti. Bu konuda Dr. Sadık Ahmet *Balkan* gazetesinin ulaşabildiğimiz son sayısı olan 2 Ağustos 1994 tarihli nüshasında "Diken" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Dr. Sadık Ahmet yazısında diken olarak görülen Batı Trakya saf dışı bırakılarak bir seçim yapmak mümkün olamayacağına göre, Yunanistan'ın bu dikenle birlikte yaşamayı öğrenmesi gerektiğini belirtmektedir. Ülke yöneticilerine seslenen Dr. Sadık Ahmet, onları Batı Trakya Türklerinin tüm haklarını vermeye davet ederek eninde sonunda bunu yapmak zorunda kalacakları konusundaki inancını ifade etmektedir. Batı Trakya Türklerinin mecliste temsil edilmesinin seçim yasasıyla önüne geçilmiş olması, kendisine göre demokrasi ve insan hakları adına utanç verici uygulamalardır. Dr. Sadık Ahmet bu yazısında da azınlığın bilinçlendiği konusuna vurgu yapmaktadır. İktidarın tek yapabildiği, kendisinin milletvekili seçilmesini engellemek olmuştur. Ancak Dr. Sadık Ahmet için önemli olan Batı Trakya Türk'ünün ona verdiği destektir. Bu devam ettiği sürece görevini eksiksiz yerine getirmekte kararlıdır. Çünkü onun gönlünde halkın meclisi en yüce ve her şeyin üzerinde bir temsil makamıdır. Yazısına son verirken ülke yöneticilerini doğru yola davet etmekte, birlikte ve bir arada yaşamanın değerine gönderme yaparak onlara bu dikenle birlikte huzur içinde yaşamayı öğrenmeleri tavsiyesinde bulunmaktadır. Çünkü o zaman Batı Trakya bir gül bahçesinden farksız olacaktır. [87]

Dr. Sadık Ahmet'in hayatında 1994-1995 dönemini ana hatlarıyla ortaya koymak için yaptığımız araştırma sırasında geniş biçimde yararlandığımız ve sütunlarında birinci elden Dr. Sadık Ahmet'in temel konulardaki görüş, düşünce ve değerlendirmelerini okuma fırsatı bulduğumuz *Balkan* gazetesinin BAKEŞ Kütüphanesi'nde ulaşabildiğimiz son sayısı 2 Ağustos 1994 tarihine aittir. Bu tarihten Dr. Sadık Ahmet'in hayatını kaybettiği 24 Temmuz 1995 gününe kadar olan dönem için farklı kaynaklardan da yararlanılmıştır.

Dr. Sadık Ahmet 1994 yılı Aralık ayında MHP İlçe Başkanlığı'nın davetlisi olarak gittiği Kayseri'de "Batı Trakya Türklerinin Sorunları" konulu bir konferans vermiştir. Konuşmasında Yunanistan'ın, Türkiye'nin güçlenmesinden büyük rahatsızlık duyduğuna işaret etmiştir. Güçlü bir Türkiye'nin de bütün Dış Türklerin hayat garantisi olduğunu söyleyen Dr. Sadık Ahmet'in konuşmasında öne çıkan aşağıdaki gözlem ve tespitlerinin ne ölçüde yerinde olduğunu anlamak için günümüzde Batı Trakya'da yaşananlara ve uygulanan politikalara bakmak yeterli olacaktır:

> *"Asimilasyon Yunanistan'da adeta devlet politikası haline gelmiştir. Göreve gelen hiçbir hükümetin bu politikayı değiştirmeye gücü yetmemektedir. Her fırsatta insan hakları savunucusu olduğunu iddia eden Yunanistan, bu alanda sürdürdüğü sinsi politikalarla, bugüne kadar bütün dünyayı kandırmayı başardı. Yunanistan, Batı Trakya'da yaşayan 150 bin Müslüman Türk'ü her zaman*

86 Hikmet, *Age,* s. 508.

87 Sadık Ahmet, "Diken", *Balkan*, 2 Ağustos 1994, s. 1, 4.

Görsel 4: Dr. Sadık Ahmet, 9 Nisan 1995 tarihinde Türk Ocakları Adana Şubesi tarafından düzenlenen "Batı Trakya Türklüğünün Dramı" konulu konferansta. (Hakka Davet dergisi arşivi)

Müslüman Yunanlılar olarak görerek, Türk olduklarını hiçbir zaman kabullenmedi."[88]

10-12 Aralık 1994 tarihleri arasında Fas'ın Kazablanka kentinde düzenlenen İslâm Konferansı Örgütü 22. Dışişleri Bakanları Toplantısına, Batı Trakya'dan dinî ve siyasî liderler Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu, Mehmet Emin Aga, Ahmet Faikoğlu ve İbrahim Şerif'ten oluşan bir heyet katılmıştır. Batı Trakya Heyeti toplantıda Batı Trakya meselesinin de ele alınmasını başarmış ve Dışişleri Bakanları düzeyinde gerçekleşen toplantı sonunda hazırlanan raporda Batı Trakya'ya da yer verilmiştir. [89]

Fas'tan İstanbul'a dönen Dr. Sadık Ahmet, 13 Aralık 1994 tarihinde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Münasebetler Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından düzenlenen ve Rektör Prof. Dr. Bülent Berkarda'nın da dinleyicileri arasında bulunduğu "Batı Trakya Türkleri ve Yunanistan" konulu bir konferansta konuşmuştur. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'da çözüm bekleyen konuları Türk kimliğinin inkârı, eğitim sorunu, siyasî eşitlik, vatandaşlık hakkı, cemaat ve müftülük meseleleri olarak altı başlık altında toplamıştır. [90]

Dr. Sadık Ahmet 1995 yılı Şubat ayından başlayarak yaz aylarına kadar süren bir dizi panel, sempozyum ve konferansa katılmıştır. Bunlardan kısaca söz etmek gerekirse 7 Şubat günü Ankara'da düzenlenen "Balkan Ülkelerinde Toplum Hayatı" konulu seminere katılarak Batı Trakya Türklerinin yaşadığı sorunları anlatmıştır. 17-18 Şubat tarihlerinde Manisa'nın Salihli ilçesine giderek Türk Dünyası Dayanışma Grubu ile Belediye tarafından düzenlenen "Balkanlar'daki Son Siyasî Gelişmeler" konulu panele katılmıştır. Ardından 19 Şubat günü Ankara Aydınlar Ocağı'nın düzenlediği "Türkiye, Balkanlar, Kafkasya, Orta ve Yakın Doğudaki Siyasî Gelişmeler" konulu sempozyumda bir konuşma yapmıştır. Dr. Sadık Ahmet, 9 Nisan tarihinde Türk Ocakları Adana Şubesi tarafından düzenlenen "Batı Trakya Türklüğünün Dramı" konulu konferansa katılarak Batı Trakya sorununu ve uygulanan asimilasyon politikalarını anlatmıştır.[91]

Dr. Sadık Ahmet'in katıldığı uluslararası etkinliklerden biri de BTTDD tarafından Taner Mustafaoğlu'nun başkanlığı döneminde ve 22-23 Nisan 1995 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen "1. Uluslararası Batı Trakya Kurultayı"dır. Kurultaya hükümeti temsilen Devlet Bakanı Yıldırım Aktuna ve siyasî parti temsilcilerinin yanı sıra Batı Trakya'dan ve Almanya, İngiltere gibi ülkelerden Batı Trakya derneklerinin temsilcileri katılmış, oluşturulan dört ayrı çalışma grubunda Batı Trakya sorunu kapsamlı bir şekilde tartışılmıştır. Dr. Sadık Ahmet konuşmasında Batı Trakya Türk toplumunun güçlenmesinin tek yolunun DEB çatısı

88 "Kayseri'de Konuşan Dr. Sadık Ahmet: Türkiye Dış Türklerin Garanti Belgesidir", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 68, 1994, s. 20-21

89 "Batı Trakya Heyeti Kazablanka'da", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 68, 1994, s. 30; Özpak, *Agt*, s. 187.

90 "İstanbul Üniversitesi'nde Düzenlenen Konferansta Konuşan Dr. Sadık Ahmet: Yunanistan Türk Toplumunu Tehlike Olarak Görüyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 68, 1994 s. 23-24; Özpak, *Agt*, s. 188.

91 *Agt*, s.188-189.

altında birleşmekten geçtiğine inandığını belirtmiş ve Yunanistan'ın azınlığı parçalama girişimlerine birlik beraberlikle karşı konulabileceğini ifade etmiştir.[92]

Dr. Sadık Ahmet'in en son üzerinde çalıştığı konulardan birinin azınlığın ekonomik durumunu düzeltmek ve refahını yükseltmek olduğunu bilmekteyiz. Bu konuda yaptığı çalışmalar ve hayata geçirmeyi hedeflediği projelerin kapsamı ve detayı hakkında somut bilgi ve belgeye sahip değiliz. Bu konudaki düşüncelerini ve planlarını güvendiği dava arkadaşlarına anlattığı bilinmektedir.[93] Kendisiyle imza kampanyası döneminden beri tanışan ve azınlığın sorunlarının Avrupa'da anlatılmasında ona her zaman büyük destek olan ABTTF Başkanı Cafer Alioğlu, "Hayatım ve Anılarım" adlı kitabında bu konuya ışık tutan bir anısını paylaşmaktadır. Ölümünden kısa süre önce 15 Mayıs 1995 tarihinde Frankfurt'ta yapılacak federasyon genel kurul toplantısına katılmak üzere aynı araçta seyahat ederken Dr. Sadık Ahmet, oluşturdukları bir Ekonomik Kurul'un üyelerinin tamamlanmak üzere olduğunu belirterek ona kurula katılma teklifinde bulunmuştur.[94] Dr. Sadık Ahmet'in ekonomi odaklı bu projesi zamansız gelen ölümü ile hayata geçirilememiştir.

Dr. Sadık Ahmet'in 24 Temmuz 1995 günü hayatını kaybettiği şüpheli kazadan önce tespit edebildiğimiz kadarıyla katıldığı son etkinlik 15 Temmuz 1995 tarihinde MHP Maltepe İlçe Başkanlığı'nın İstanbul Küçükyalı'da düzenlediği "Esir Fakat Asil Türkler" konulu paneldir. Bu panelden 9 gün sonra 24 Temmuz 1995 günü Dr. Sadık Ahmet, eşi ve çocuklarıyla birlikte otomobiliyle Gümülcine'den İskeçe'ye giderken Gümülcine'nin 15 km kuzeybatında bulunan Susurköy (Sosti) kavşağında önlerine aniden çıkan Yunan bir çiftçinin kullandığı traktörün sebep olduğu şüpheli kazada ağır yaralanmış ve kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetmiştir. 27 Temmuz'da adına yaraşır geniş katılımlı görkemli bir cenaze töreninin ardından Gümülcine Kahveci Mezarlığı'na defnedilmiştir. [95]

SONUÇ YERİNE

Batı Trakya Türklerinin azınlık tarihinde farklı mesleklerde temayüz etmiş, azınlık davasına ve yaşadıkları azınlık toplumunun yararına değişik şekillerde değerli katkı sunmuş pek çok isimden söz etmek mümkündür. Siyaset sahnesinde de bugüne kadar çok sayıda milletvekili farklı partilerin çatısı altında, bazıları kısa süreli bazıları ise uzun yıllar azınlığı temsil etmiş ve azınlığın kolektif hafızasında yer etmiştir. Bu başlık altında azınlığı, bağımsız milletvekili olarak Yunan Parlamentosu'nda iki dönem temsil ettiği süre de dâhil olmak üzere yaklaşık 10 yıl süren Dr. Sadık Ahmet'in siyasî hayatının 2,5 yıl gibi kısa bir zaman dilimini inceledik. Yazdıklarından ve söylediklerinden hareketle O'nun fikirlerini ve bu fikirleri hayata geçirmek için verdiği hak arama mücadelesini, azınlığın sorunlarını bitmeyen bir enerjiyle anlatma gayretini ve bunun karşılığında maruz kaldığı baskı ve kovuşturmaları anlatmaya çalıştık. Dr. Sadık Ahmet verdiği mücadele ile Batı Trakya davasını insan hakları ve uluslararası hukuk çerçevesinde büyük bir özveri ve kararlılıkla savunmuş ve azınlık politikasının en güçlü aktörü olmakla kalmamış azınlık siyasetine de yön vermeyi başarmıştır. O'nu hayattan koparan talihsiz kaza yaşanmasaydı, şüphesiz daha yapacağı çok şey vardı. 48 yıllık ömründe soydaşları için

92 "Tarihi Uluslararası Batı Trakya Kurultayı Toplandı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 71, 1995, s. 2-6.

93 Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri,* BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015, s. 124-125.

94 Cafer Alioğlu, *Hayatım ve Anılarım,* BTTDD Bursa Şubesi Yayını, 2020, s. 62.

95 Hatip, *Age,* s. 125.

verdiği mücadeleyle Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin unutulmayacak liderleri arasındaki yerini almıştır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Alioğlu, Cafer, *Hayatım ve Anılarım,* BTTDD Bursa Şubesi Yayını, 2020.

Balkaç, Zerrin, "Batı Trakya Türkleri", *Türkler*, Cilt: 20, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 470-488.

Hatip, Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri,* BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Oran, Baskın, *Türk- Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

Öksüz, Hikmet, "Batı Trakya Türkleri", *Balkanlar El Kitabı*, Cilt: 2, Çağdaş Balkanlar, (Ed. Bilgehan A. Gökdağ & Osman Karatay), 3. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, ss. 501-510.

Makale ve Bildiriler

Abdurrahman, Sebahattin, "Yunanistan İle Bulgaristan'daki Türklerin Siyasal Temsil Mücadelelerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem & Pervin Hayrullah), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul 2016, ss. 224-245.

İnan, Kenan & Öksüz, Hikmet, "Batı Trakya Türklüğü ve Dr. Sadık Ahmet", *Türk Kültürü,* Sayı: 396, Nisan 1996, ss. 195-205.

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Lozan'ın 90. Yılında Batı Trakya Türk Azınlığının Eğitim Sorununa Genel Bir Bakış", *Taraflarının Bakışıyla Lozan Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Savaş Açıkkaya & Nilüfer Erdem), Türk Ocağı İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 190-211.

Süreli Yayınlar

Balkan

Batı Trakya'nın Sesi

Tezler

Derin, Murat, *Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

EKLER

Dr. Sadık Ahmet'in 1 Şubat 1994 günü Selanik Üç Hakimli İstinaf Mahkemesi'ndeki Savunmasının Geniş Özeti

Milletlerin medeniyetteki seviyeleri, ülkelerindeki azınlıklara tanıdıkları haklarla ölçülür

BALKAN

Sahibi: Dr. Sadık AHMET Yayın Yönetmeni: Mustafa H. MUSTAFA Sorumlusu: Ahmet HACIOSMAN
Yıl: 3 Sayı: 104 Salı 15 Şubat 1994 Sayısı: 100 Dr. Faks-Tel:(0531)25072 Adres: Har.Trikupi 83 69100 Komotini

İşte SAVUNMAMIZ!

Batı Trakya Türk Toplumu Lideri Dr. Sadık Ahmet, 1 Şubat 1994 günü Selânik Üç Hakimli İstinaf Mahkemesi'nde "Yalan haber yaymak" suçlamasıyla yargılanması sırasında tarihe geçecek bir savunma yaptı. Yaklaşık 70 dakika süren bu savunmanın geniş özetini aşağıda yayınlıyoruz:

Sayın Hakimler,

Yalan haber yaymak suçlamasıyla karşınızda bulunuyorum. Esas hakkındaki görüşlerimi belirtmeden önce bazı açıklamalarda bulunmak istiyorum.

Bilindiği gibi Batı Trakya'da bir Azınlık toplumu yaşamaktadır. Bazıları bu azınlığa "Müslüman Azınlığı" demekteyse de biz "Türk Azınlığı" diyoruz.

Yunanistan demokratik bir ülke olup demokrasi ile yönetilmektedir. İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Bu sözleşmenin 9. maddesinde düşünce ve ifade özgürlüğünden söz edilmekte ve "insanlar düşünce, vicdan, din ve ifade özgürlüğüne sahiptirler" denilmektedir.

Geçmişte, azınlığın Türk olduğunu söylediğim için suçlandırılmıştım. Bu hususta da kısaca şöyle diyeceğim: Geçmişte ülkenin Başbakanları ve çeşitli Bakanlarının "Türk Gençler Birliği Başkanına" vs. ifadelerle yazıları mevcuttur. Türk Gençler Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği başlıklı kuruluşların tüzükleri ülkemiz Bidayet Mahkemeleri tarafından onaylanmıştı.

Ayrıca, görüşülmekte olan işbu davanın Aleksandropolis'ten Selânik'e aktarılması için Yargıtay'ın aldığı karar metninde şahsımdan "Türk Doktoru"

(Devamı 2. sayfada)

15 ŞUBAT 1994 BALKAN SAYFA 2

Dr. Sadık Ahmet'in Selânik Mahkemesi'ndeki Savunması

ve toplumumuzdan da "Türk Azınlığı"" diye bahseden ifadeler vardır.

Okullarda okutulan Çağdaş Tarih kitabında "İstanbul'daki Elenler'le Batı Trakya'daki Türkler mübadele dışı bırakılmışlardır" denilmektedir.

Elektrik, su ve telefon teşkilatlarının söz konusu Birliklerimize gönderdikleri makbuzlarda Türk sözcüğünden söz edilmektedir. Ayrıca, Trakya Bölge Valisi Fesopulos'un yayınladığı bir genelgede azınlık insanına Müslüman yerine Türk diye hitap edilmesi emredilmektedir.

Yasak bölge sınırları içinde kalan, ki giriş çıkışlar özel izne tabidir, Ehinos ve Miki gibi köylerdeki Azınlık Okullarında verilen diploma ve tasdiknamelerde "Türk Okulu" deyimine rastlanmaktadır.

EĞİTİM

Faziletli tanık Mehmet Emin Aga'nın da dediği gibi, Lozan'a göre Azınlık okullarındaki eğitimde ve de din işlerinde bir otonominin söz konusu olması gerekir.

İnsan Hakları Sözleşmesine göre her kes çocuklarının istediği gibi eğitme hakkına sahiptir.

Birleşmiş Milletler Beyannamesi'nin 26. maddesinin 3. paragrafına göre, öğrenci velileri, çocuklarının nasıl bir eğitim görmeleri konusunda öncelik hakkına sahiptirler.

Bunlar uluslararası kurallardır. Şimdi Azınlık Okullarında ne olmaktadır?

Benim ilkokula devam ettiğim 1959 yılına kadar, Yunanistan'la Türkiye arasında var olan Kültür Anlaşmasına göre tüm kitaplar Türkiye'den geliyorlardı. Bugün ilkokula gitmekte olan kızım da aynı kitabı okumaktadır. Aradan geçen 35 yıl içinde kitabın içeriğinin değiştirilmesine izin verilmemiştir.

Bu kitaplar yenilenerek, ikili anlaşmalar uyarınca, incelenme ve onay için Yunanistan devletine Türkiye tarafından üç yıl önce gönderilmelerine rağmen bugüne kadar hiçbir işlem yapılmamıştır.

İnsan Haklarını imzalamış bir ülke için üzücü olan bir başka durumu da dile getireceğim. Azınlık lisesine devam eden çocuğum bugün sadece dört Yunanca dersle gününü geçirmektedir. Bir tek Türkçe kitap ve Türk öğretmen yoktur. Ne Türkiye'den kontenjan öğretmeninin gelmesine müsade edilmekte ve ne de yetişmiş azınlık öğretmenleri tayin edilmektedirler. Bir tanık, insanımızın cahil olduğu için traktör ehliyeti sınavlarında başarılı olamadığını iddia etti. Bu şartlar altında nasıl bilgili olunacak. Ama buna rağmen insanımızın cahil olduğu görüşüne de katılmıyorum. Amerika'da, Avrupa'da kısa bir sürede ehliyet alabilen azınlık insanı nasıl olur da Yunanistan'da alamaz?

Kültürlü olmak için sadece Yunanca öğrenilecek diye bir şart yoktur. Öyle olsaydı dünyanın her yerinde sadece Yunanca konuşulurdu. Kültür edinmenin dili ve ırkı yoktur. Türkçe okudu diye insan geri kalmış sayılmaz.

İki ülke arasında yapılan bir anlaşmaya göre Türkiye'ye öğrenci gönderilerek öğretmen yetiştiriliyordu. Daha sonraları siyasi nedenlerle bu anlaşma iptal edildi. Nitekim işbu davanın da ben siyasi olduğuna inanıyorum.

Yönetim siyasi amaçlarla Selânik'te bir Özel Akademi açtı ve burada Elence eğitimi gören öğretmenlerin Azınlık Okulları'nda Türk dili öğretmenleri yapmaları isteniyor. Bu mümkün müdür? Bu şartlar altında ben şikâyet etmeden nasıl duracağım? Birinin ortaya çıkıp bu sorunları dile getirmesi gerekirdi. **Ve bu sorunları dile getirmek, ülkeyi uluslararası platformda küçük düşürmek anlamını taşımaz.**

İmza kampanyasının amacı, herşeyden önce sorunları ülkemiz yönetimine, Millet Meclisi katına getirmekti. Daha sonra, bir sonuç elde edilmemesi durumunda, ülkemizin de imzası bulunan uluslararası kuruluşlara başvurarak bu sorunların çözümü için yardımlarını istemekti.

Öyle sanıyorum ki, ülkemiz anayasası insanları renk, ırk, dil ve dinlerine göre ayırmamaktadır. 5. madde tüm vatandaşları eşit kabul etmektedir.

Eğer çocuklarımızı istediğimiz gibi eğitemezsek ne yapmamız gerekecek? Eğitmeyelim mi?

Ülkemiz yasalarına göre zorunlu eğitim 9 yıldır. Çocuklarımız hiçbir yıl ilkokuldan ortaokula sınavsız alınmamışlardır. Bu olayın yasanın çiğnenmesi demektir. Milletvekili olarak çok kez bu durumu hükümet ve Meclis nezdinde dile getirdim. Hiçbir sonuç çıkmadı. Geçen sene hükümetin bulduğu çözüm daha da kötüydü. Çocuklarımız Loto gibi kur'a ile okula alındılar. Bu mu özgür eğitim? Eğer bu söylediklerim suç unsuruysa beni cezalandırmanıza razıyım. Suç değilse durumlar düzeltilsin.

Ben Yunan ordusunda 34 ay hizmet verdim. O zaman Yunan vatandaşıydım da daha sonra mı değilim?

Okullarımız özel okul statüsündedirler. Buna göre öğretmenlerimizi biz kendimiz ödüyoruz. Ancak, devlet, kendisine ayrı bir mali yük olmamasına rağmen öğretmen tayinine izin vermiyor. Neden? Biz çocuklarımızı eğitmek istiyoruz. İzin verilmiyor. Neden?

Yaklaşık 800 çocuğumuz her yıl ilkokulu bitirip ortaokula gitmek istiyor ama sadece 90-100 tanesine kur'a ile ortaöğrenim hakkı tanımıyor. Bu olay, yasaları çiğnemek değil midir? Bir çocuğun eğitim düzeyi kur'a ile belirlenir mi?

İnsanımızın Elence bilmediği iddia ediliyor. Eğer insanımıza ortaöğrenim olanağı tanınmazsa Elence nasıl öğrenilecek. Ben ilkokulu bitirdiğimde hiç Elence bilmiyordum. Ama daha sonra okulda öğrendim. Hem okul imkânları kapatılacak hem de dil bilmediği ve Yunanlılarla dostluklar kurmuyor diye insanımız eleştirilecek. Devlet okuluna gitmek isteyene kapılar açık, ne sınav, ne kur'a. Azınlık okuluna giriş ise kur'a ile.. Bu durum insafsızlık değil mi? Haksızlığı ve ayırımı yapan kim? Azınlık Okulları eski Genel Müfettişi Lambakis bugün burada hazır bulunsaydı kendise soracağım çok soru olacaktı.

Bir de aleyhte tanıklar arasında yer alan İbrahim Haliloğlu adlı ve de aynı zamanda köylüm olan biri vardı. Bugün nedense kendisi buraya çağrılmamış. Yunan teknik lisesini bitiren bu soydaşımız, Bidayet duruşması sırasında aleyhte ifade vermek için kendilerinin karakolda mecbur edildiklerini söylemişti.

BAŞBAKAN DA MI YALAN SÖYLÜYOR?

Şimdi durum ne merkezdedir? Bazı sahalarda olumlu gelişmelerin varlığını söylemekten çekinmiyorum.

Ben eğer ülkemizi dış ülkelerde küçük düşürecek yalan haber yaymayı amaçlamış olsaydım, var olmayan durumları da varmış gibi gösteriridim. Örneğin o yıllarda taşınmaz mülk alımına izin verilmiyordu ve ben bu durumu açıklamıştım. Şimdi de bu durum değişti ve taşınmaz mülk alabiliyoruz diyorum. Hatta ben kendim yakın geçmişte bir ev satın aldım. Benim gibi pek çok kişi de son iki yılda ev ve tarla aldı. Eğer arsası müsaitse inşaat da yapabiliyor.

Bu değişim 14 Mayıs 1991'den sonra oldu. O günün Başbakan Kostandinos Miçotakis Batı Trakya'da "Evet, bugüne kadar azınlığa bazı ayırımlar yapılıyordu, ama bundan sonra eşit vatandaş muamelesi yapılacak" dedi ve bundan sonra bazı vatandaşlık hakları iade edilmeğe başladı.

Öyleyse ben "azınlığa ayırım yapılıyor" derken yalan haber yapmış oluyorum da aynı sözleri Başbakan söylerse yalan haber yaymış olmuyor mu?

Başbakan'ın "Bundan sonra azınlığa eşit vakandaş muamelesi yapılacak" demesi, o güne kadar bazı haksızlıkların ve ayırımların yapıldığı anlamını taşımaz mı? En azından ben bu anlamı çıkarıyorum.

YUNAN VATANDAŞLIĞI

Yunan Vatandaşlığı yasasının 19. maddesi çok açık: "Her kim Yunan ırkından olmayıp ülkeyi geri dönmemek üzere terketmişse vatandaşlıktan atılır" diyor.

Bugün pek çok insanımız halen Yunanistan'da yaşamakta olmalarına rağmen Yunan vatandaşlığından atılmış bulunmaktadırlar.

Vatandaşlıktan atılan yüzlerce azınlık mensubundan hiçbiri kendi isteğiyle vatandaşlıktan çıkarılmamışlardır. Bunlar arasında askerlik hizmetini yaptığı günlerde vatandaşlıktan atılanlar bile vardır. Bu durum bir ayırım değil midir?

Yaşlı bir soydaş Rençper emeklisi olabilmek için yıllarca para ödediği halde emeklilik günü geldiğinde kendisine "Siz Yunan vatandaşlığını kaybetmişsiniz, emekli olamazsınız" deniyor. Devlet para alırken o şahıs vatandaştı da sıra devletin para vermesine geldiğinde mi vatandaşlıktan çıkarılmış olduğu hatırlanıyor?

Bu yanlışlıkların ve hataların düzeltilmesini istiyoruz. Olayın uluslararası düzeye getirilmesini amaçlamıyoruz.

Diyelim ki ben yalancıyım ve yalan haber yaymayı amaçlıyorum. Ancak son yıllarda bölgeyi pek çok uluslararası kuruluş temsilcileri ziyaret ettiler. Onlar da izlenimleri hakkında pek çok rapor yayınladılar ve bizim söylediklerimizden pek farklı değiller. Hatta daha da ağır. Bütün onlar ve biz gerçekleri görmüyor ve söylemiyorsak gözlerimizi değiştirmemiz gerekecek.

Gerçekleri çok canlı olarak yaşıyoruz. Benim kendi babam da 50 dönüm yer almıştı. Ama ne zaman? 1950 ile 1965 arası. Daha sonra durumlar değişti. Bize alım izni verilmemesinin yanısıra hristiyan vatandaşlara, azınlık mülkü almaları için özel krediler bile verildi.

Ben kendi paramla almak istiyorum, izin yok; hristiyana ise devlet kredisi varsa, o bölgede "eşitlik"ten söz edilemez.

Son günlerin güncel bir haberi. Kamulaştırma bedelleri yasaların öngördüğü süre içinde belirlenmediği için Açık Hava Hapishanesi için zorunlu kamulaştırma kararının kendiliğinden düştüğü Hükümet Gazetesi'nde yazıyor. Bu olumlu bir gelişme. Çünkü bu kamulaştırma ile binlerce azınlık insanı mağdur olacaktı. Bu olumlu gelişmeyi açıkça belirtmekten de çekinmiyoruz.

Biz her zaman eşitlikten yanayız ve bunu savunuyoruz. Yasaların her vatandaşa eşit olarak uygulanmasını istiyoruz. Şikâyetlerimiz, yasaların kendilerinden ziyade uygu-

EUROSTAR
CAVİT ve NEJAT
☛ Karar vermekte zorluk çekenlere şimdi EUROSTAR var!
☛ Beyaz eşya ve elektrik malzemelerindeki yenilikleri EUROSTAR şehrimize getirdi. (Uydu antenleri, televizyon, süpürge ve tüm mutfak eşyaları...)
☛ Her çeşit uydu anteni, Risayver ve El-En-Bi
☛ Eğer uydu anteniniz net görüntü getirmiyorsa, hemen arayın, üstün teknik bilgileriyle ve garantili servisiyle EUROSTAR anında hizmetinizde
Bize (0531) 29425 No'lu telefonla da ulaşabilirsiniz
DÜKKANIMIZ, YENİ CAMİ ARKASINDA SOBACILAR ARASINDADIR!

Dr. Arabacis Anastasios
Kadın Hastalıkları ve Doğum Uzmanı
Trakya Üniversitesi Öğretim Üyesi
Özellikle Ultrason ve Doğum öncesi kontroller üzerinde İngiltere'de ihtisas yapan Doktor, uyguladığı özel bir yöntemle bebeğin oğlan veya kız olmasını da belirleyebiliyor.
Ayrıca, kısırlık ve meme rahatsızlıkları kontrolleri...
Bakalbaşı 17-21 (Yangıncılar karşısı) Komotini
Tel: Muayenehane: 24176 Ev:37500 ve 21718 Klinik:25665

ARICILARA MÜJDE! ARI YEMLERİMİZ GELDİ! Yeni Cami arkasında Maraligaz

15 ŞUBAT 1994 BALKAN 3. SAYFA

Dr. Sadık Ahmet'in Selânik Mahkemesi'ndeki Savunması

Azınlık çekillerinden kaynaklanmaktadır.

DİĞER HAKSIZLIKLAR

Ekonomik şikâyetlerimize gelince: Azınlık olarak bırakıldığımız 1920'lerde toplam varlığımız yüzde 80 civarında iken bugün bu oran yüzde 30-35'lere düşmüştür. Ne oldu? Kimileri satıldı ama, pek çoğu da zorunlu kamulaştırma yoluyla azınlık insanının elinden alındı.

Nüfus: Mübadeleden sonra yapılan sayımda, ki sayım sonucu herkesin eline ETABLİ belgesi verilmiştir, azınlığın nüfusu 129.000'di. Bu gün Viyana'da yapılan bir toplantıda Bakanlık mensubu azınlık nüfusunun 150 bin olduğunu söyledi. Tam gerçeği bilemiyoruz. Çünkü sayımlarda bu hususa yer verilmiyor.

Eczacı Nurioğlu Yüksel'in durumuna gelelim. Bu eczaneye 1932'den bu yana eczane açma izni verilmezse ve ben bu durumu açıklarsam "yalancılık" yapmış olacağımı sanmıyorum.

Bugün bazı durumlar değişmiş olabilir. Biz 1980'li yıllardan söz ediyoruz. Bugün taşınmaz mülk alınabiliyor olması 1980'li yıllarda da alınabildiği anlamına gelmez. Eğer o tarihlerde bu gerçekleri ben açıklamasaydım mutlaka her hangi başka biri açıklayacaktı.

Aleyhte tanıklardan Malye Müdürü Meneşelidis'e "Hizmetinizdeki 60 memurdan kaçı azınlık mensubu?" diye sorduğumda "Hiçbiri!" dedi. Sanıyorum ki Vilâyet'te 400 kadar memur görev yapıyor. Bunların da hiçbiri azınlık mensubu değil. Bir temizleyici bile yok. Hiçbir bankada azınlık mensubu yok. Hiçbir korucumuz yok. Hiçbir taksicimiz yok. Belediyelerde birkaç çöpçü dışında görevlimiz yok.

"Yalan haber yaymak" diye suçlandırıldığım söz konusu yazıyı milletvekilliğim sırasında pek çok kez ilgili Bakanlıklara sundum. Eğer yalan ve uydurma olaylara dayandırılmış olsaydı, ne Başbakan ve ne de bir başkası "bundan böyle, eşit vatandaş muamelesi uygulanacak" demezlerdi.

Vakıf mülklerimiz 1967 yılına kadar seçilmiş idare heyetleri tarafından idare ediliyordu. 1967 cuntası seçilmiş kişilerin görevine son vererek tayinli kişileri vakıflarımızın başına getirdi. Başbakan Miçotakis 1990 yılında bizzat bana seçim yapılacağı sözü vermiş olmasına rağmen, hâlâ bu seçimler yapılmadı.

Bunun dışında 1990 yazında çıkan bir yasaya göre azınlık okullarının her hangi bir nedenle kapanması halinde bu okulların taşınır-taşınmaz tüm mülklerinin vakıflara geçeceğini öngörmekle, bu vakıfların doğrudan doğruya azınlık mülkü olduğu kanıtlanmaktadır. Fakat, bu vakıflar azınlığın iradesi dışında belirlenen kişiler tarafından yönetilmektedirler. Bu da bir başka haksızlıktır ve devam etmektedir.

Bir de Müftülük sorunumuz var. Yunanistan'da Rodop, Ksanthi, Dimetoka ve Rodos olmak üzere 4 müftülük makamımız var. 2345/1920 sayılı yasaya göre bu makamlara müslümanların kendilerinin müftü seçmelerini öngörmektedir. Hatta Venizelos Lozan'ın görüşüldüğü tarihlerde "Biz azınlığa müftü seçme hakkını bile tanıdık" demek suretiyle güçlü mevkiye geçmek istemişti. Şimdi bunu uygulamayan yöneticiler Venizelos'u da reddetmiş olmaktadırlar.

Bunun dışında insan hakları da kişilere din özgürlüğü tanımaktadır. Eğer bu anlaşmalara ve insan haklarına saygılıysak insanımıza dini liderini belirleme hakkının da verilmesi gerekir. Eğer saygılı değilsek o başka...

Ben yaptıklarımla ülkemiz aleyhine bir icraatta bulunduğumu sanmıyorum. Ne de böyle bir amacım var. Fakat birileri sancılar içindeyken hiçbir kimsenin ilgilenmemesine dayanamam. Bu ilkem yalnızca azınlık insanı için değil, tüm insanlar için geçerlidir.

Bütün bu söylediklerim, yani azınlığa yapılan ayırımlar Elen gazeteciler tarafından da çok kez dile getirildi ve ayırımlar kınandı. Ayrıca, hapiste bulunduğum 1990 yılı başlarında o günkü parti başkanları Miçotakis, Papandreu ve Florakis tarafından da bir televizyon programında azınlığa yapılan ayırımlar politikasının varlığı kabul edildi.

Ben gerçeklerin nasıl olduğunu söylemekle mükelleftim. Bunun dışında amacım ve hedefim yoktu. Ama bir yasak bölge varlığını inkâr edemezsek bunu söylemek suç mu? Azınlık mensuplarının yurt dışına çıkarken, yasak olmasına rağmen, fişlenmelerini yüksek sesle söylemek suç mu? Türkçe konuşurasam kem gözlerle karşılaşıyorum da İngilizce konuşursam neden hoşgörüyle bakılıyorum.

Azınlık insanının haklarının verilmesinden başka isteği yok. Haksızlıkların durdurulmasını, eşitlik ilkesinin uygulanmasını, ayırımlara son verilmesini istiyoruz. Başka bir isteğimiz yok. Umut ederim ki bu mahkeme kararı, eski güzel günlerin geri gelmesi için olumlu bir adım olur.

Azınlık olmamız mı suç? Bugün Avrupa Birliği nüfusu içinde bir azınlık olan Yunanistan'a diğerleri azınlık gözüyle bakarak ayırım mı yapsınlar. Elbette hayır. Onun için tüm ayırımlara son verilmesi gerekir. Azınlık bunu istiyor. Eşit vatandaş muamelesi görmek istiyor. Tüm haklarının iade edilmesini istiyor. Bu da çok değildir herhalde.

Tekrar ediyorum; bu dava ceza davası olmayıp siyasi bir davadır. Eğer gerçekten ceza davası olsaydı ve yazdıklarım bölgede ikilik ortamının yaratılmasına vesile teşkil etseydi dava konusu metnin yazılmasından bu yana türkçe gazetelerde öylesine yazılar yazıldı ki, dava konusu metin onların yanında hiç kalır.

Sizler hakimsiniz, sizler karar vereceksiniz. Ben doğru bildiklerimi, doğruluğuna inandıklarımı söyledim. Karar size aittir.

İMZA SAHTEKARLIĞI

Burada bir de imza sahtekârlığı suçlamasıyla yargılanıyorum. O konuda sadece şunları söyleyeceğim.

Emniyet güçleri üzerinde bin küsur imzalı evrak bulmuştu. Oysa o güne kadar topladığım imzalar 13.500 kadardı.

Size şunu kesinlikle söyleyebilirim ki, bu 13.500 imzadan hiçbirini ben kendim atmadım. Ben insanların hepsinin ne adlarını ne de diğer köylerini vs. bilebilirim.

Ben imza toplamak için köy camilerine veya kahvelerine gidiyordum. Oradaki insanlar listeleri alıp imzalıyorlardı. Şimdi bazıları çeşitli adlarına da imza atmışlarsa onu bilemem.

Ayrıca bir tanığın da söylediği gibi, doktor olarak gittiğim evlerde de imza topladım. Bu imza olayı iki yıl kadar sürdü. Günde iki eve sağlık ziyaretine gitsem binlerce imza toplayabilirdim ve topladım da...

Bazılarının karakollarda verdikleri ifadelerde, kendilerinin imza atmadıklarını söylemesi olayına gelince; Davanın görüşülmesi sırasında sizin de gözlediğiniz gibi mahkeme huzuruna çıkarılan tanıkların çoğunluğu Yunancayı bilmemektedirler. Onun için karakollarda nasıl bir ifadenin altına imza attıklarını bilmiyorlardı. Asıl ifade burada özgürce söylenenlerdir. Burada söylenenler ise imza kampanyasına isteyerek katıldıkları ve karakolda "benim imzam sahtedir" diye bir ifade vermedikleri merkezindeydi.

Bu nedenle hakkımdaki imza sahtekârlığı suçlamasının da gerçeği yansıtmadığına inanıyor ve bu konuda da gerçekçi bir yaklaşımla karar vereceğinize inanıyorum.

NOT: 70 dakikalık savunmadan kısa bir özeti sütunlarımıza aktararak duruşma konusunda okuyucularımıza bir fikir vermeğe çalıştık.

SATILIK TARLA

Ksanthi (İskeçe) Ovasının Katramio (Karaköy) bölgesinde üç parçadan oluşan ve içinde su bulunan toplam 100 dönümlük tarla satılıktır.

İlgililerin (541) 31486 numaralı telefondan bilgi almaları rica olunur.

SEVEN STAR Pastanesi

Dükkânlara ve kahvelere toptan satışlar.... Ayrıca, düğün, nişan, sünnet ve mevlitler için her çeşit pasta, kurabiye, çikolata, turta ve şekerlemeler evlere teslim edilir.

KALİTEDE UCUZLUK BİZDE!

Eski İskeçe Yolunda E.O.K. (Tütün Teşkilâtı) Bitişiği

Tel: (0531) 36563 Ev: 36109 Komotini

YENİ ELENCE-TÜRKÇE SÖZLÜK KİTAPÇILARDA

Aslen Likion (Kurcalı) köyünden olan Öğretmen Mehmet Pişka'nın büyük emekler sonucu hazırladığı sözlük kitapçılarda satışa çıkarılmış bulunmaktadır. Bugüne kadar var olanlarla kıyaslanmayacak kalitede olan ve ilkokul ile orta öğrenim gençliğinin ihtiyaçlarına cevap veren bu sözlüğü, Elence öğrenmek isteyen herkesin alması kendi menfaatleri gereğidir.

NOT: Sözlük, İskeçe'de en eski kitapçı Mümin Ali Molla'da satılmaktadır.

MUSTAFA M. MUSTAFA

MİKROBİYOLOJİ UZMANI

Tıbbî Tahlil Laboratuarı

Her çeşit kan ve idrar tahlilleri yapılır

İoaninon 70 Komotini (Kasaplar Çarşısı karşısı)

Tel: İş: (0531) 36393 Ev: (0531) 21563

STANDART

HAFUZ H. İBRAHİM

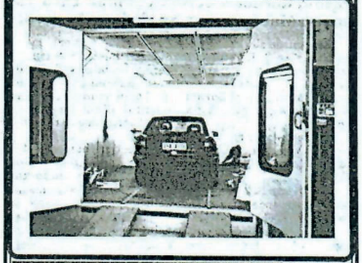

Araba boyamada İtalyan harikası *SAIKO* marka fırın vs. aletlerimiz ve işyerimiz devren satılıktır.

Doğanca yolunda (Radyo Merkezine giderken) ☎ 34443 Komotini

ARICILARA MÜJDE! ARI YEMLERİMİZ GELDİ! Yeni Cami arkasında Marangoz Hüseyin Hamdi ☎: 35300

DOSTLUK, EŞİTLİK VE BARIŞ PARTİSİ'NİN (DEB) KURULUŞU VE BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN SİYASÎ HAYATINDAKİ YERİ

Murat DERİN*

GİRİŞ

Tarihte birçok kez hükümetler kuran Batı Trakya Türklerinin siyasî tecrübeleri 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na (93 Harbi'ne) kadar dayanmaktadır. Batı Trakya bölgesi 1920 Mayıs'ında Yunanistan tarafından işgal edilmiş, 1923 Lozan Barış Antlaşması ile resmen Yunanistan'a bırakılmıştır.[1] Batı Trakya Türkleri bu antlaşma ile resmî azınlık statüsünü kazanmışlardır. Türk azınlığı bu tarihten günümüze kadar hukukî haklar çerçevesinde siyasî açıdan yönetime katılma mücadelesi vermiştir. Yaşadıkları ülkenin meclisine temsilcilerini göndererek en temel vatandaşlık hakları ile azınlık haklarını da kullanabilmek ve karar alma süreçlerinde etkili olabilmek amacıyla yapılan bu mücadeleler genellikle Yunan egemen partileri çatısı altında gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1920 - 2019 yılları arasında Yunanistan'da gerçekleşen tüm genel seçimlerde -1993 istisnası hariç- her dönem en az bir, en çok dört Türk milletvekili Yunan meclisinde görev almıştır. Bu tarihler arasında yapılan 35 genel seçim sonucunda 94 vekillik azınlık mensubu Türk adaylar tarafından kazanılmıştır. Bu vekillerin 59'u Rodop, 34'ü İskeçe ve 1'i de Meriç (Dimetoka) bölgesinden seçilmiştir. Bu isimlerden Osman Nuri Fettahoğlu (İskeçe) sekiz dönem ile en fazla görev yapan azınlık milletvekili olmuştur. Fettahoğlu'nu altışar dönemle Hafiz Ali Galip ve Molla Yusuf takip etmiştir.[2]

Yunan idaresi imzalayıp yükümlülük altına girdiği antlaşmalara genellikle aykırı hareket etmiş, azınlığın en temel vatandaşlık hakları ile azınlık haklarını kullanmasına izin vermemiştir. Etnik kimliğin inkârından siyasî katılımın engellenmesine, vatandaşlıktan çıkarılmaktan cemaat ve vakıf mallarının yönetimine, eğitimden[3] dinî özgürlüklerin kısıtlanmasına kadar birçok alanda hak ihlalleri devam etmekte, buna karşın azınlık varlık mücadelesi vermektedir.

Yunanistan'ın siyasî tarihi siyasal çalkantılarla doludur. 1936 yılında Metaksas[4] diktası, 1941-1944 İkinci Dünya Savaşı, 1946-1949 Yunan İç Savaşı,[5] 1967-1974 Albaylar Cuntası

* Uzman, muratderin22@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7367-4223.

1 İbrahim Kamil, *Bulgaristan Diplomatik Belgelerine Göre Anadolu ve Trakya'da Milli Mücadele (1919-1922)*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 190-191.

2 Özer Hatip, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2015, s.1. Hatip'in çalışması 2015 genel seçimlerine kadar olan sayıları vermektedir. Daha sonra gerçekleşen iki genel seçim sonuçları istatistiklere ilave edilmiştir.

3 İbrahim Kelağa Ahmet, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İki Dilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Cilt: VI, Sayı: 1, 2006, s. 1-12.

4 Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

5 Geniş bilgi için Bkz. Rahmi Ali & Tevfik Hüseyinoğlu, *Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı 1946-1949*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2009.

dönemleri ülkeyi her açıdan istikrarsızlığa sürüklemiştir. Bu istikrarsız dönemlerde demokratik hakların da askıya alındığı söylenebilir. Özellikle Albaylar Cuntası ile ülkedeki tüm demokratik kurumlar feshedilmiş, Türk azınlığın özerklik ve yurttaşlık hakları bu yönetim tarafından ellerinden alınmıştır. Bu yönetimin 1974 yılında yıkılmasıyla Konstantinos Karamanlis, Fransa'daki sürgünden geri dönüp yönetimi ele almıştır. Bu siyasal dönüşüm Yunan halkına demokratik hakların iadesini sağlamış, Batı Trakya Türkleri de yitirdikleri hakları geri almak için mücadele etmişlerdir. Fakat çeşitli bahanelerle bu haklar uzun yıllar geri alınamamıştır. Azınlık mensupları ilk kez 1980'lerin sonlarında demokratik eylemlerle seslerini duyurmaya çalışmışlardır.[6]

Azınlık toplumunun ihlal edilen hakları ve yaşanılan sorunlar seçtikleri temsilciler tarafından parti disiplini nedeniyle açıkça dile getirilememiş ve dolayısıyla herhangi bir kazanım elde edilememiştir. Özellikle 1967-1974 cunta dönemiyle birlikte toplum üzerindeki baskılar daha da artmıştır. Bu olumsuz gelişmeler Batı Trakya Türklerini yeni arayışlara yöneltmiştir. Yunan egemen partilerden siyasî temsilci çıkarmalarına rağmen sorunlarına çözüm bulamayan Batı Trakya Türkleri, çareyi bağımsız listelerle seçimlere girmekte aramışlardır.[7] Azınlığın sorunlarına hassasiyet gösterilmemesi ve beraberindeki birçok faktör bağımsız listelerin oluşmasına sebep olmuştur.

1985 yılında Rodop ilinde GÜVEN, İskeçe ilinde BARIŞ isimli bağımsız listelerle ilk kez hiçbir Yunan partisine bağlı olmadan genel seçime girildi. Rodop ilinde GÜVEN listesinden Sabahattin Galip, İskeçe'de ise BARIŞ listesinden Mehmet Emin Aga bağımsız adaylardı. Bu gelişme üzerine Yunan partileri, daha önce üçüncü sırada açıkladıkları Türk adayları ikinci sıraya yükselttiler. Bağımsız listeler Rodop seçim bölgesinde 10.390, İskeçe seçim bölgesinde ise 10.318 oy almalarına rağmen yeterli oya ulaşamadıkları için milletvekili çıkaramadılar. Bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmakla birlikte azınlık bağımsız bir temsilciyi meclise gönderebilme umudunu kazandı.[8]

Aynı amaçla, 18 Haziran 1989 tarihinde yapılan genel seçime de Rodop ilinde GÜVEN, İskeçe ilinde İKBAL isimli bağımsız listelerle girildi. İskeçe İKBAL listesi, Mehmet Emin Aga, Kadir Yunusoğlu, Mustafa Hasanoğlu ve Rasim Muroğlu'ndan oluşmuştu. Rodop ilinde GÜVEN listesi ise Dr. Sadık Ahmet, İsmail (Molla) Rodoplu ve Sabahattin Emin olarak belirlenmişti.[9] 18 Haziran 1989 tarihinde gerçekleşen genel seçim sonucuna göre, İskeçe'de İKBAL listesi 9.000 oy almasına rağmen milletvekili çıkaramadı. Rodop seçim bölgesinde GÜVEN listesi 24.858 oy almıştı. Bu oyların 24.472 adedi Dr. Sadık Ahmet'in şahsına verilmişti.[10] Bu kez beklenen oldu ve Dr. Sadık Ahmet Rodop ilinde bağımsız GÜVEN listesinden seçilerek Yunan Parlamentosuna girdi. Batı Trakya Türkleri tarihte ilk kez Yunan partisine dâhil olmadan bağımsız bir Türk adayı meclise göndermiş oldular. Dr. Sadık Ahmet, dört buçuk aylık kısa bir zamanda Batı Trakya Türklerinin sorunlarını hem hükümet nezdinde hem de uluslararası alanlarda yaptığı girişimlerle dile getirmiştir. Böylece parti disiplini nedeniyle sorunları dile getiremeyen vekiller yerine bağımsız bir vekilin azınlık için

6 Hatip, *Age,* s. 22, 92-93.

7 Sebahattin Abdurrahman, "Batı Trakya Türklerinin Siyasal Temsilinde Yeni Arayışlar: Dostluk Eşitlik Partisi ve Bağımsız Listeler", Tarafların Bakışıyla Lozan - Uluslararası Sempozyum Bildirileri, (Ed. Cezmi Eraslan, Cezmi Bayram, Savaş Açıkkaya & Nilüfer Erdem), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2015, s. 190-211.

8 M. Murat Hatipoğlu, *AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri, Azınlık Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar*, Türk Ocakları Aydın Şubesi Yayınları, Aydın 2005, s. 46-47.

9 Halit Eren, *Batı Trakya Türkleri*, Rebel Basım, İstanbul, 1997, s. 123; Baskın Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 204.

10 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 127, 146.

Görsel 1: Güven Listesinin Gümülcine Tuzcu köydeki mitinginden. (Foto City arşivi)

daha faydalı olabileceği açıkça görülmüştür. Yunanistan'da 18 Haziran 1989 seçimleriyle başlayan siyasî iktidarsızlık halkı bir yıl içinde üç kez sandığa götürmüştü.[11]

5 Kasım 1989 seçimleri için bağımsız GÜVEN listesinden Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu ve İbrahim Şerif adaylık başvurusu yaptılar. Fakat 23 Ekim 1989 tarihinde gelen tebliğ ile Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in adaylık başvuruları evrak eksikliği bahanesiyle kabul edilmemişti. Dr. Sadık Ahmet, bu tebliğe gerekli yasal itirazı yapmasına rağmen sonuç değişmemiştir. Batı Trakya Türklerinin birbirine düşecekleri düşünülürken aksine Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu ile tüm seçim bölgesini gezmiş ve azınlıktan Rodoplu'ya oy vermelerini istemiştir. Nitekim azınlık mensupları İsmail Rodoplu'yu 19.156 oy ile Yunan Parlamentosu'na göndermiştir. Böylece bağımsız GÜVEN listesi ikinci zaferini kazanmış oldu.

8 Nisan 1990 seçimlerinde GÜVEN listesi Dr. Sadık Ahmet, Ahmet Hacıosman ve Mustafa Hafız Mustafa olarak oluşturuldu. İskeçe de ise bağımsız liste Ahmet Faikoğlu, Kadir Yunusoğlu ve Rasim Murcaoğlu olarak şekillenmiştir. 8 Nisan tarihinde gerçekleşen seçim sonuçlarına göre Dr. Sadık Ahmet, Rodop ilinde kullanılan 83.747 geçerli oyun 28.441'ini alarak ikinci kez milletvekili seçildi. GÜVEN listesi toplamda 29.547 oy ile % 35.28 oy oranına ulaşmıştı. İskeçe'de ise geçerli 64.260 oyun 11.153'ünü alan Ahmet Faikoğlu milletvekili seçildi. İKBAL listesi de 16.435 oy ile %25.5'lik oy oranına ulaşmıştı. Böylece Batı Trakya Türkleri ilk kez iki bağımsız milletvekilini Yunan Parlamentosuna göndermişti. Konstantinos Miçotakis başkanlığında kurulan hükümet üç buçuk yıl süreyle görevde kalmıştı. Azınlığın iki temsilcisi de 10 Ekim 1993 tarihine kadar 42 ay görev yapmış ve Batı Trakya Türklerini layıkıyla temsil etmişlerdir.[12]

11 Bu üç seçim 18 Haziran 1989, 5 Kasım 1989 ve 8 Nisan 1990 tarihlerinde gerçekleşmiştir.

12 Murat Derin, *Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 56.

18 Haziran 1989'da Dr. Sadık Ahmet (Rodop-GÜVEN), 5 Kasım 1989'da İsmail Rodoplu (Rodop-GÜVEN), 8 Nisan 1990'da Dr. Sadık Ahmet (Rodop-GÜVEN) ve Ahmet Faikoğlu (İskeçe-İKBAL) bağımsız olarak seçildiler. Böylece 1989 ve 1990 yıllarında gerçekleşen bu üç seçimde Batı Trakya Türkleri dört bağımsız milletvekilliği kazanmış oldular.[13]

Ülkedeki siyasal istikrarsızlık bahane edilerek, Miçotakis hükümeti tarafından mevcut seçim yasasının güçlü bir iktidara engel olduğu gerekçesiyle 24 Ekim 1990'da meclise yeni seçim tasarısı getirilmişti. 163 sayılı yasa tasarısı şu hükmü getiriyordu:

> *"Bütün ülkede, partilerin, koalisyonların, bağımsız listelerin ve münferit adayların almış olduğu geçerli oyların toplamının en az yüzde 3'üne eşit sayıda oy almamış olan parti veya partiler koalisyonu veya bağımsız listeler veya münferit aday herhangi bir tasnifte ve hiçbir seçim bölgesinde milletvekili sandalyesine hak kazanamaz."*[14]

Kanun tasarısı Kasım 1990'da tüm muhalefet partilerinin ve iki azınlık milletvekilinin karşı çıkmalarına rağmen Nea Dimokratia (Yeni Demokrasi) Partisi'nin 151 oyuyla yasalaştı. Böylece Yunan meclisine seçilebilmek için hem partilerin hem de bağımsız adayların ülke genelinde %3 oranını aşmaları gerekiyordu. Dolayısıyla seçim barajı Batı Trakya Türklerinin meclise bağımsız şekilde seçilmesini engelliyordu. Yaklaşık 150 bin nüfusu olan toplumun 240 bin civarında oy çıkarması mümkün değildi. Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Faikoğlu'nun dünyanın hiçbir yerinde böyle bir yasa olmadığı itirazlarına cevap veren İçişleri Bakanı Kuvelas, Türkiye'de meclise girebilmek için yüzde 10 şartı bulunduğunu belirtmişti. Ancak bu ifade yanlıştır. Çünkü Türkiye'de bağımsız adaylar için ülke genelinde bir baraj söz konusu değildir.

Batı Trakya Türkleri, Yunanistan'da 10 Ekim 1993 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimlerine de bağımsız listeler ile katıldılar.[15] Yeni gelen yasa nedeniyle %3 barajının aşılamayacağı zaten biliniyordu. Ancak yine de bağımsız listeler ile girmeyi tercih ettiler. 10 Ekim 1993 tarihinde gerçekleşen seçimde GÜVEN listesi 26.228 oy, Dr. Sadık Ahmet ise 24.956 oy aldı. Bu sonuçlara rağmen, Dr. Sadık Ahmet, %3 barajı nedeniyle meclise giremedi. İskeçe'de İKBAL listesi de 12.458 oy aldı. Ahmet Faikoğlu 7.874, Niyazi Avcı 3.040 ve Rasim Murcaoğlu ise 1.018 oy almışlardı. Önceki seçime kıyasla yaklaşık 5.000 oy az alınmıştı. Dr. Sadık Ahmet ise oylarını istikrarlı bir şekilde muhafaza etmişti. Bağımsız listelerin bu zaferi Yunan idaresinde soğuk duş etkisi yaparken, azınlıkta ise toplum bilincinin yerleştiğini göstermekteydi. Bu seçim ile Batı Trakya Türkleri milletvekilinden ziyade kendi liderlerini seçmişlerdir.

10 Ekim 1993 seçim sonuçlarına göre Batı Trakya Türkleri tarihlerinde ilk kez Yunan meclisine temsilci gönderemediler. Dr. Sadık Ahmet pes etmedi. 12 Haziran 1994 tarihinde yapılacak olan Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerine katılma kararı aldı. Yunan idaresi, 10 Ekim 1993 seçimlerden yaklaşık 8 ay sonra %3'lük barajın AP seçimlerinde de uygulanacağına dair yasal değişiklik yaptı. Böylece Dr. Sadık Ahmet'in ve Batı Trakya Türklerinin siyasal açıdan önü kesilmiş oldu.[16]

---

13 Eren, *Age,* s. 124-125; Oran, 1991, *Age,* s. 204-210; Hikmet Öksüz, *Batı Trakya Türkleri (1913-2006)*, Karam Yayıncılık, Çorum, 2006, s. 222.

14 Oran, *Age,* s. 209.

15 Bu yaklaşım azınlık siyasetçilerinin 1996 yılında yeniden büyük partilerden aday olmalarıyla son bulacaktır. Azınlık mensupları Yunan egemen partilerden aday oldular ve olmaya devam ediyorlar. Dr. Sadık Ahmet'in düşünceleriyle bu uygulamalar tezat oluşturmaktadır.

16 Dr. Sadık Ahmet liderliğinde Batı Trakya Türkleri bu durumu protesto etmek için 12 Haziran 1994 tarihinde yapılan AP seçimlerinde beyaz oy kullandılar. Bkz. *Balkan,* 7 Haziran 1994, s. 1.

Yaşanan hak ihlalleri, engellemeler ve son olarak azınlığın temsilcisiz kalması Dr. Sadık Ahmet'i parti kurmaya zorlamıştır. Dr. Sadık Ahmet parti kurmaya karar verdi ve bu yönde çalışmalara başladı. 12 Eylül 1991 tarihinde Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin (DEB/KIEΦ)[17] resmen kurulduğunu duyurdu.

1. DEB'İN KURULUŞU

Batı Trakya Türklerinin siyasal katılımının engellenmesi amacıyla çeşitli yollara başvuruldu. %3 barajı bardağı taşıran son damlaydı. Dr. Sadık Ahmet, %3 barajı sonrası Miçotakis Hükümetine verdiği güvenoyunu geri çekti. Batı Trakya Türklerinin lideri Dr. Sadık Ahmet artık siyasî bir parti kurmanın kaçınılmaz olduğunu düşünüyordu. Nitekim 10 Nisan 1991 Çarşamba günü Gümülcine Türk Gençler Birliği (GTGB) lokalinde bir toplantı düzenleyerek ilk kez toplumun bir siyasî partiye ihtiyacı olduğunu açıkladı. Rodop İli'nin her bölgesinden çok sayıda davetlinin katıldığı toplantıda bir konuşma yapan Dr. Sadık Ahmet: *"Bu partinin oluşturulma isteği, var olan Yunan siyasi partilerinin Türk azınlığın meselelerine gerekli duyarlılığı göstermemesinden kaynaklandı"* dedi. Dr. Sadık Ahmet konuşmasını şöyle sürdürdü:

> *"Hükümet, son seçim yasasına, yüzde üçlük baraj getirmek suretiyle azınlığımızın siyasi temsilciliğini yok etmeyi amaçlamaktadır. Bunun üzerine, biz de hem siyasi temsilciliğimizi devam ettirmek, hem de dış dünya nezdinde daha aktif çalışmalarda bulunmak üzere Batı Trakya Müslüman Türk Toplumu'nun bir siyasi parti şemsiyesi altında toplanmasının daha yararlı ve zaruri olduğu inancındayız. Parti sayesinde sesimizi dünyaya daha da güçlü duyuracağız. Böylece milletvekili çıkarmasak dahi parti sayesinde sorunlarımızı dünya çapında dile getireceğiz ve çözümü için dış dünyanın yardımını sağlamış olacağız".*[18]

Dr. Sadık Ahmet böyle bir toplantının İskeçe'de de yapılacağını, daha sonra tüzük taslağına son şeklinin verilerek delege kayıt etmeye başlayacaklarını ve parti isminde de henüz bir karara varılmadığını sözlerine ekledi.

Dr. Sadık Ahmet, parti kurma fikrini açıkladıktan sonra hemen parti kurma çalışmalarına başlamıştır. Batı Trakya'nın ileri gelenlerini partinin kurucu üyesi olmaya ve bu amaca yönelik birlikte çalışmaya davet etmiştir. Davetler toplum nezdinde kabul görmüş ve kurucu üyeler şu isimlerden oluşmuştur:

Dr. Sadık Ahmet (Milletvekili), İdris Mehmet (Rençper), Yusuf Hüseyin (Din Görevlisi), Sadık Sadık (Din Görevlisi), Şerif Şerif (Din Görevlisi), Hasan Paçaman (Vaiz), Mustafa Mustafa (Rençper), Salih Sulko (Öğretmen), Şaban Makaracı (Tüccar), Ali Ahmet (Rençper), Ali Başoğlu Hüseyin (Rençper), Halil İsmail (Rençper), Yüksel Nurioğlu (Eczacı), Niyazi Hasan (Öğretmen), Ahmet Kurt (Din Görevlisi), Orhan Mustafa (Rençper), Ali Molla (Makine Mühendisi), Nazif Şakir (Kooperatif Yönetim Kurulu Üyesi), Necmi Abdurrezzak (Öğretmen), İbrahim Ahmet (Rençper), Ahmet Salih Çavuş (Makinist), Mehmet Devecioglu (Veteriner), Sayit Seyit (Rençper), Ahmet Hacıosman (Vaiz, Gazeteci), Remzi Hasan (Rençper), Ali Bağdatlı (Esnaf), Hüseyin Esat (Rençper)[19]

17 Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin Yunanca ismi Κόμμα Ισότητας Ειρήνης Και Φιλίας [Komma İsotitas İrinis Ke Filias] ve İngilizce de Friendship Equality and Peace Party olarak tercüme edilir.

18 "Batı Trakya'da Türkler Parti Kuruyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 29, 1991, s. 4.

19 Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Genel Merkezi Kurucu Üyeleri Tablosu.

Görsel 2: Batı Trakya Türklerinin ilk siyasi partisi olan DEB'in 13 Ekim 1991 tarihinde Gümülcine Türk Gençler Birliği Salonunda tüm kurucu üyelerinin katılımıyla gerçekleştirdiği tarihi toplantıdan geriye kalan fotoğraf. (Foto City arşivi)

Görsel 3: Dostluk Eşitlik Barış (DEB) Partisi Amblemi

Partinin kurucu üyeleri belirlendikten sonra partinin isminin ne olacağı gündeme geldi. İlk olarak "Güven" ismi ortaya atıldıysa da Dr. Sadık Ahmet'in "Eşitlik, Dostluk ve Barış" önerisi kabul görmüştür. "Eşitlik, Dostluk ve Barış" olan kullanım daha sonra "Dostluk, Eşitlik ve Barış" şeklini almıştır.

Dr. Sadık Ahmet, parti ismini "Eşitlik, Dostluk ve Barış" olarak istemesinin nedenini şöyle ifade etmiştir:

> *"Bu kelimelerin ifade ettiği anlamların tatbikat sahasında az görülmesindendir. Aslında; herkesin, her kurum ve yönetimin ağzından düşürmediği, olmasını, uygulanmasını gerçek olarak arzu ettiğidir. Bu kelimelerin anlamlarına, günlük hayatımızda ne kadar çok yaklaşırsak insanlığı korumak ve yaşatmak için en büyük katkıda bulunuruz".*[20]

Dr. Sadık Ahmet, *Batı Trakya'nın Sesi* dergisinin 35. sayısındaki *"Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi, Batı Trakya Müslüman Türk Toplumunundur"* başlıklı yazısında, partinin ismini oluşturan kelimeleri şöyle açıklamıştır:

> *"Eşitlik-Dostluk-Barış, kelimeleri rastgele seçilmedi. Her birinin Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun içinde bulunduğu hayat tarzı ve ilkeleriyle doğrudan doğruya ilişkisi vardır.*
>
> *Eşitlik: Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun özellikle son 30 yıldan beri özlemini çektiği 'Eşit Vatandaş' muamelesi partimizin başındaki Eşitlik kelimesiyle ile karşılığını bulmaktadır.*

20 "Batı Trakya'da Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 34, 1991, s. 6-7.

Dostluk: Her şeyden önce toplumumuz insanı her türlü dostluktan yanadır. Kendi arasında dostluk, yan yana yaşadığı Hristiyan vatandaşlarla dostluk, vatan ve anavatan yöneticileriyle halklarının dostluğu ve genelde de tüm dünya insanlarının dostluğu partimizin baş hedefi ve ilkesidir.

Barış: Bugün üye sayısı 38'e ulaşan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK)'nın başlıca ilkelerinden biri dünyada barıştır. Hal böyleyken biz de bu ana ilkenin dışında kalmazdık".[21]

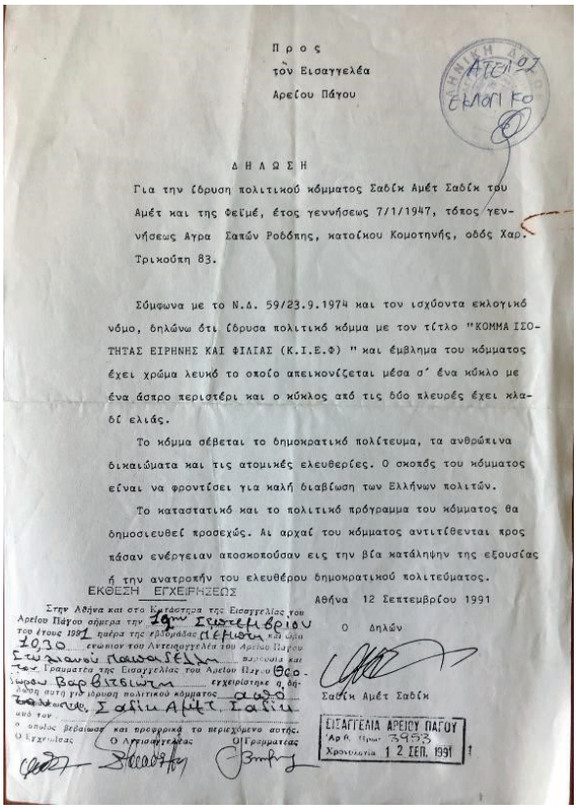

Προς
τον Εισαγγελέα
Αρείου Πάγου

ΔΗΛΩΣΗ

Για την ίδρυση πολιτικού κόμματος Σαδίκ Αμέτ Σαδίκ του Αμέτ και της Φεϊμέ, έτος γεννήσεως 7/1/1947, τόπος γεννήσεως Αγρα Σαπών Ροδόπης, κατοίκου Κομοτηνής, οδός Χαρ. Τρικούπη 83.

Σύμφωνα με το Ν.Δ. 59/23.9.1974 και τον ισχύοντα εκλογικό νόμο, δηλώνω ότι ίδρυσα πολιτικό κόμμα με τον τίτλο "ΚΟΜΜΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑΣ (Κ.Ι.Ε.Φ) " και έμβλημα του κόμματος έχει χρώμα λευκό το οποίο απεικονίζεται μέσα σ' ένα κύκλο με ένα άσπρο περιστέρι και ο κύκλος από τις δύο πλευρές έχει κλαδί ελιάς.

Το κόμμα σέβεται το δημοκρατικό πολίτευμα, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες. Ο σκοπός του κόμματος είναι να φροντίσει για καλή διαβίωση των Ελλήνων πολιτών.

Το καταστατικό και το πολιτικό πρόγραμμα του κόμματος θα δημοσιευθεί προσεχώς. Αι αρχαί του κόμματος αντιτίθενται προς πάσαν ενέργειαν αποσκοπούσαν εις την βία κατάληψην της εξουσίας ή την ανατροπήν του ελευθέρου δημοκρατικού πολιτεύματος.

ΕΚΘΕΣΗ ΕΓΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

Αθήνα 12 Σεπτεμβρίου 1991

Ο Δηλών

Σαδίκ Αμέτ Σαδίκ

ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ
Αρ. Πρωτ. 3993
Χρονολογία 12 ΣΕΠ. 1991

Görsel 4: 12 Eylül 1991 tarihinde Dr. Sadık Ahmet'in imzasıyla Yunan Yüksek Mahkemesi'ne (Areios Pagos) teslim edilen DEB'in kuruluşuna dair dilekçe (Murat Derin arşivi)

Parti ismi belirlendikten sonra amblemi hazırlandı. Amblem, genişçe siyah bir daire içinde dostluk ve barışı simgeleyecek şekilde iki yanı zeytin dalı ile çevrelenmiş bir mavi dünyanın ortasında beyaz bir güvercinden oluşmaktadır. Siyah dairenin üst tarafında Türkçe D.E.B., Yunanca ise ΚΙΕΦ (KİEF) kısaltmaları yer alır. Amblemde kullanılan siyah, beyaz ve yeşil renkler 1913 yılında kurulan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin bayrağının renklerini temsil eder niteliktedir. [22]

Son olarak parti tüzüğünün hazırlanması için Yunan avukatlarla görüşülmüş, yüksek meblağlar talep edilince bu fikirden vazgeçilmiştir. Bu yüzden tüzüğün hazırlanması görevi Ali Müminoğlu'na verilmiştir. Ali Müminoğlu, birçok parti tüzüğünü incelemiş, 40 gün süren çalışma neticesinde taslak bir metin ortaya çıkarmıştır. Bu taslak metin azınlık avukatlarından Adem Bekiroğlu, Sabahattin Emin (Salepçi), Hasan Kaşıkçıoğlu ve Hüseyin Aga tarafından kontrol edilerek son halini almıştır. Tüzük, Necmi Abdurrezzak tarafından temize çekilerek, 12 Eylül 1991 tarihinde Dr. Sadık Ahmet'in imzasıyla Yunan Yüksek Mahkemesi'ne (Areios Pagos) teslim edilmiştir. Böylece Batı Trakya'nın ilk ve tek partisi olan DEB 12 Eylül 1991 tarihinde resmen kurulmuştur.[23]

Dr. Sadık Ahmet parti kurulduktan sonra, *"Toplumumuzun partileşmeye yönelmesi beklenilmeyen bir gelişme değildi. Biz bu gelişmenin startını seçim propagandaları sırasında da vermiştik. Ancak ülkemizdeki bazı siyasi gelişmeler parti kurmamızı biraz çabuklaştırdı"* diyerek son gelişmelere dikkat çekmiştir.

DEB kuruluşundan günümüze 13 Eylül 1991 tarihli tüzüğü esas alarak faaliyetlerini sürdürdü. Ancak Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra tüzüğe uygun işleyiş bazen sekteye uğradı. Işık Sadık Ahmet'in ve Mustafa Boşnak'ın tüzüğe uygun şekilde Merkez Kurul Kararı ile geçici genel başkan

21 "Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi Batı Trakya Müslüman Türk Toplumu'nundur" *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 35, 1991, s. 13.

22 Koca, *Age*, s. 286; Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 206.

23 *Agt,* s. 206.

seçilmelerinin ardından iki yıl içinde seçimli kongre yapılmaması bu duruma örnek olarak gösterilebilir.[24]

DEB'in resmi web sayfasında[25] güncel tüzüğe rastlanmadığından Genel Merkezden değişiklikleri ile birlikte güncel tüzük talep edilmiştir. DEB başkanvekili, siyasî ve hukukî işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı Avukat Ahmet Kara, 13 Eylül 1991 tarihli tüzüğün değişmediğini, sadece 11 Temmuz 2010 tarihinde gerçekleşen genel kurulda göreve gelen organların görev süresinin 6 yıl olduğuna dair geçici bir hüküm ile var olan tüzüğü tescil ettirdiklerini beyan etti.[26] Mevcut tüzüğün 23. maddesinin b fıkrası *"Kurultay, olağan olarak, her iki yılda bir toplanır. Görevden ayrılan Merkez Kurulu'nun faaliyetlerini ve hesaplarını denetler, Merkez Denetleme Kurulu'nun raporunu kabul eder. Başkanı ve Merkez Denetleme Kurulunu seçer."* şeklindedir. Partinin siyasî tarihinde her iki yılda bir kurultay yapıl(a)madığı görülmektedir.

2. DEB'İN TEŞKİLATLANMASI

DEB ilk kurucu üyeler toplantısını 13 Ekim 1991 tarihinde GTGB salonunda yaptı.[27] Bu toplantının orijinal tutanakları incelendiğinde üye kayıtlarına kısmen başlandığı, Batı Trakya'nın tamamında üye kayıtlarının yapılması gerektiği, üyelik aidatı alınıp alınmayacağı, partiye bir büro temin edilmesi, partinin bir gazete çıkarması ve 26 Ekim tarihinde Kozlukebir'de bir miting düzenlenmesi gibi konuların tartışılıp karara bağlandığı görülmektedir. Ayrıca 26 Ekim'de Amerika'dan İnsan Hakları İzleme Komitesi Başkan Yardımcısı Lois Whitman'ın Batı Trakya'ya geleceği de kayıtlara geçmiştir.[28]

Görsel 5: DEB'in Kozlukebir köyündeki ilk mitinginden (Foto City arşivi)

DEB'in ilk toplantısında alınan karar gereği partinin ilk mitingi 26 Ekim 1991 tarihinde Kozlukebir'de (Arriana) gerçekleşti. Elverişsiz hava şartlarına rağmen mitinge katılım oldukça fazlaydı. Dr. Sadık Ahmet mitingde yaklaşık bir saat konuşma yaptı. Yoğun tezahürat ve alkış nedeniyle sıkça kesilen konuşmasında özellikle

24 Özcan Ali Osman (Gazeteci - Dr. Sadık Ahmet'in akrabası) ile mülakat, 11 Haziran 2018.

25 http://www.debpartisi.org [Erişim Tarihi: 20.06.2018]

26 Avukat Ahmet Kara (DEB Partisi'nin başkanvekili, siyasî ve hukukî işlerden sorumlu genel başkan yardımcısı) ile mülakat, 19 Haziran 2018.

27 Parti kuruluş başvurusu 12 Eylül 1991'de yapılmıştır. Resmî tüzüğün üzerine ise kuruluş tarihi olarak 13 Eylül 1991 yazılmıştır. Esasında siyasî partiler, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde, önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar. Yani başvuru yapıldığı an kurulmuş sayılırlar, herhangi bir izin ve onaya tabi tutulmazlar. Bu sebeple 12 Eylül 1991 tarihinin, kuruluş tarihi olarak kabul görmesi gerekmektedir. Bu çalışmada söz konusu tarihler orijinal metin ve belgelerde yer aldıkları şekliyle kullanılmışlardır.

28 Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 13 Ekim 1991.

Batı Trakya Türk toplumuna yapılan haksızlıklar, seçim barajı ve AP milletvekili seçimleri üzerinde durdu.[29]

DEB kurucu üyeleri ikinci toplantıyı 24 Aralık 1991 tarihinde GTGB salonunda yaptı. Kurucu üyelerin tamamının yer aldığı toplantının açılış konuşmasını yapan Dr. Sadık Ahmet, partinin kuruluşundan itibaren geçirdiği safhaları ve Batı Trakya çapında devam eden üye kampanyasının hangi aşamada olduğunun bilgisini verdi. Dr. Sadık Ahmet, *"Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi, Batı Trakya Türkü'nün öz malı ve kendi sesidir. En demokratik şartlarla başkanını ve yöneticilerini seçecek olan partimiz toplumsal mücadelelerin bayraktarlığını yapacaktır. Bu sebeple de ne kadar çok üyemiz olursa sesimiz o kadar güçlü çıkacaktır"* dedi.[30]

Açık Hava Hapishanesi yapma amacıyla azınlık mensuplarının tarlalarının kamulaştırması olayı ile ilgili olarak şunları söyledi:

> *"Bu uygulama toplumumuzun idam fermanıdır. Şurası kesinlikle bilinsin ki, bu kamulaştırma daha öncekilere benzemeyecektir. Biz tarlalarımız için ölmeye hazırız. Bu ve benzeri sözlerim bazı çevrelerce tahrif edilerek, 'Sadık kan dökmekten söz etti' denildi. Oysa idarecilerimize düşen görev, sözlerimizi tahrif ederek Yunan kamuoyunu yanlış yönlendirme yerine, azınlık insanına karşı adil davranmak olmalıydı. Kısaca, mücadelemiz kamulaştırma kararının iptal edildiğinin Resmi Gazete'de yayınlanmasına kadar devam edecektir".*

Daha sonra Vaaz ve İrşad Heyeti'nin çalışmalarını yürüttüğü Yeni Cami Kütüphanesinden çıkarılmaları konusunda ise; *"Bu olay, dinimize karşı yapılmış bir harekettir, seçilmiş müftümüze karşı bir harekettir"* dedi.

Toplantı sonunda oy birliği ile kabul edilerek onaylanan kararlar şunlardır:

> *"1. Açık Hava Hapishanesi için yönetimin zorunlu kamulaştırmayı planladığı tarlalarımız konusunda Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi'nin tavrı açıktır. Bugüne kadar Batı Trakya Müslüman Türk Toplumunun elinden yeterince fazla tarla alınmıştır. Artık azınlığın verilecek bir karış arazisi yoktur. Bu yerlerin alınması için cesetlerimizin çiğnenmesi gerekir.*
>
> *2. Din adamlarımızın Yeni Cami Kütüphanesi'nden kapı dışarı edilmelerini nefretle kınıyoruz. Bu yer, ecdat yadigârı bir vakıf mülküdür. Buranın idaresi de yönetimin tayinlilerinin değil, azınlığın kendisine aittir. Toplumumuzun din konusunda gerçek temsilcileri olan yüksek din adamlarımızı da Yeni Cami Kütüphanesi'nden uzaklaştıracak bir güç tanımıyoruz ve bu konuda yüksek din adamlarımızın tüm karar ve mücadelelerini destekliyoruz".*[31]

Toplantıda alınan bu kararlar ile kurucu üyeler, açık hava hapishanesinin yapılması için tarlaların zorla kamulaştırılmasını (Tarlalar Meselesi) ve din adamlarının Yeni Cami Kütüphanesinden atılmalarını protesto ettiler.

DEB kurucu üyelerinin üçüncü toplantısı ise 25 Ocak 1992 tarihinde yine GTGB'de gerçekleşti. Yirmi dört kurucu üye ile dinleyici olarak Ali Kamber, Mustafa Hafız Mustafa ve Arif

29 "Kozlukebir'de Muhteşem Miting", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 35, 1991, s. 4-5; Koca, *Age*, s. 291-293.

30 "Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi'nin Kurucular Kurulu Toplantısı Yapıldı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 35, 1991, s. 5; Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 24 Aralık 1991.

31 "Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi'nin Kurucular Kurulu Toplantısı Yapıldı", s. 5.

Hüseyin'in katıldığı bu toplantıda 29 Ocak Olaylarının yıl dönümünde Batı Trakya'daki tüm camilerde mevlit okutulması ve parti adına bir bildiri yayınlanması kararlaştırıldı. Ayrıca önceki toplantılarda çıkarılma kararı alınan parti gazetesinin ismi *"Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Yayın Organı"* olarak belirlendi. Dr. Sadık Ahmet'in önerisiyle I. Genel Kongre tarihi 10-11 Nisan olarak kararlaştırıldı. Bu tarihteki kongreye katılacak delegelerin her köyden 150 üyeye kadar bir, 151 ile 250 arası iki, 251 ve yukarısı için üç delegenin seçilmesi kabul edildi.[32]

Dr. Sadık Ahmet, teşkilatlanma çabalarının yanı sıra partiyi tanıtma, partinin neden kurulduğunu ve amaçlarını anlatmak için Batı Trakya köylerini ziyaret ediyordu. Şubat ayında da İskeçe'nin ova köyleri Kırköy (Kirno), Kurthasanlı (Kremasti) ve Beyköy'e (Avatos) kurucu üyelerle birlikte gitti. Dr. Sadık Ahmet ve heyet köylerde büyük ilgi gördü ve partiye önemli katılımlar gerçekleşti.[33]

DEB kurucu üyeleri 16 Şubat 1992 tarihinde yeniden GTGB'de toplandılar. Bu toplantıda gündem, işbölümü ve kitap sorunuydu. Öncelikle parti içi işbölümü yapılması için seçim yapıldı. Buna göre; Genel Başkan Dr. Sadık Ahmet, Başkan Yardımcısı Ali Bağdatlı ve Salih Sulko, Genel Sekreter Ahmet Hacıosman, Yönetim Kurulu üyeleri olarak da Mustafa Boşnak, Nazif Şakir ve Şaban Makaracı oy birliğiyle seçildiler. Genel Başkan olarak seçilen Dr. Sadık Ahmet şunları söyledi:

> *"Genel Başkanlığa gelmem dolayısıyla sizlere teşekkür ederim. Parti olarak en iyisini yapmak görevimiz olacaktır. Hepimize hayırlı olsun. Sizlerden şu anda bir tek isteğim var: Düşüncelerinizi açık olarak, hiç çekinmeden söyleyeceksiniz. Saygılı ve demokratik olmak görevimiz olacaktır."*[34]

Seçimin ardından Yunan idaresinin uluslararası metinlere aykırı olarak hazırlatıp azınlık okullarında dağıttığı kitaplar ve açık hava hapishanesi kurulması için kamulaştırılan tarlalar meseleleri görüşüldü. Ayrıca Genel Kongre için delege seçimlerinin bu toplantıdan itibaren her köyde seçilmeye başlanacağı da dile getirildi.

Toplantıda görüşülüp, karara bağlanan maddeler şöyledir:

> *"1. Türk çocuklarına, Türk olmayan birinin hazırladığı ikili anlaşmalara tamamen ters düşen bir kitap okutulamaz.*
>
> *2. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB) tarafından hazırlanıp, 1968 tarihli Türk-Yunan Kültür Protokolü hükümlerine uygun olarak Yunanistan yetkililerine teslim edilen 55 adet Türkçe ders kitabı en kısa zamanda onaylanıp okullarımıza getirilmelidir.*
>
> *3. Okullarımızdaki öğretmen, okul encümeni, öğrenci velileri ve tüm soydaşlarımız ortak hareket ederek anlaşmalar dışı hazırlanıp, okullarımıza sokulmak istenen bu alfabe ve okuma kitaplarını geri çevirmelidirler.*
>
> *4. Önümüzdeki günlerde de benzeri bir durumla karşılaşılması halinde, eğer bu kitap bahse konu protokol dışı hazırlanmışsa okul yöneticilerince müfettişliklerden alınmamalıdır".*[35]

---

32 Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 25 Ocak 1992

33 Özpak, *Agt,* s. 209.

34 Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 16 Şubat 1992.

35 Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 16 Şubat 1992.

Düzenli olarak her ay gerçekleşen DEB kurucu üyeler toplantılarında alınan kararlara ve toplantı tutanaklarına bakıldığında partinin azınlığın sorunlarına odaklandığı ve bu sorunların gündeme getirilme görevini üstlendiği diğer bir ifadeyle temsil yetkisinin DEB'de olduğu açıkça görülmektedir.

3. DEB'İN İLK GENEL KURULLARI[36]

Dr. Sadık Ahmet, DEB'i 12 Eylül 1991 tarihinde kurdu ve partinin geçici genel başkanı oldu. 11 Nisan 1992'de yapılan seçimli kongrede asil genel başkan olan Dr. Sadık Ahmet, bu görevini vefat ettiği 24 Temmuz 1995 tarihine kadar sürdürdü. Dr. Sadık Ahmet çeşitli mahkemeler ve seçimler nedeniyle 19 Ocak 1994 tarihinde olağanüstü genel kurul yapmıştır. 21 Aralık 1994 tarihinde de basına kapalı bir genel kurul daha yapılmıştır. Merhum liderin vefatından günümüze kadar da birçok genel kurul yapıldı. Batı Trakya azınlık basını incelendiğinde genel kurul numaralandırılmalarında tutarsızlıklara rastlanmıştır. Genel kurul davet ya da sonuç duyurularında farklı rakamlar yer almıştır. Olağan ve olağanüstü genel kurulların numaralandırılmasında yanlışlık yapıldığı açıktır. Parti genel merkezinde 2010 öncesi bilgi ve belgeler bulunmadığından, genel kurul toplantıları kronoloji dikkate alınarak numaralandırılmıştır.

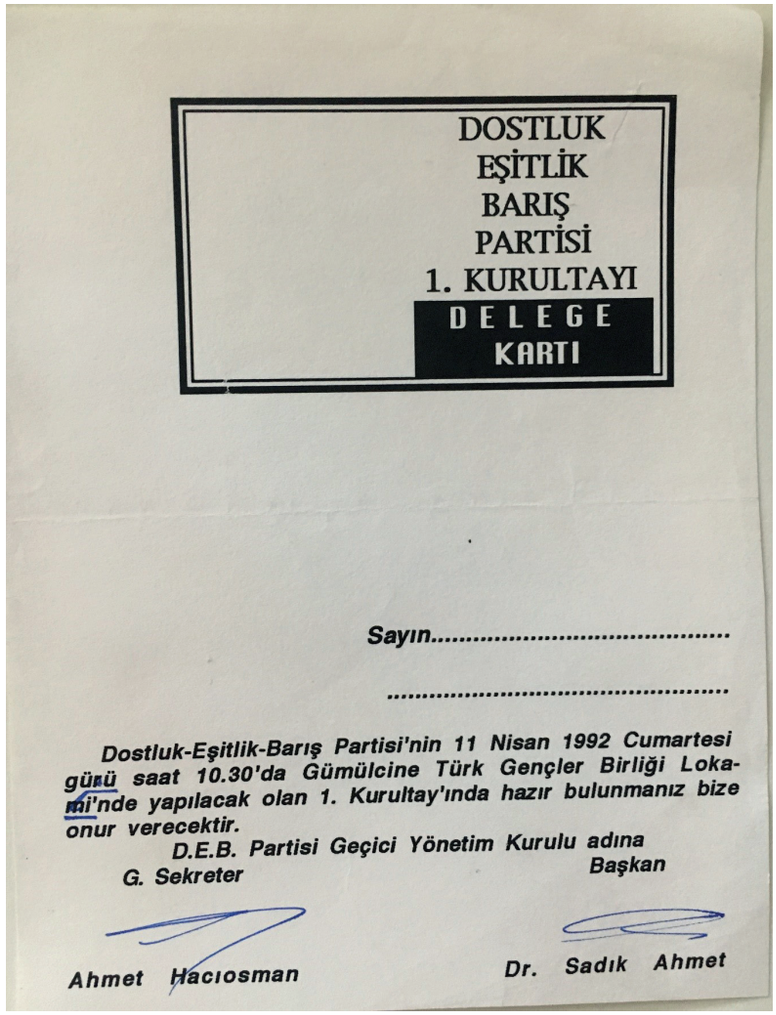
DOSTLUK
EŞİTLİK
BARIŞ
PARTİSİ
1. KURULTAYI
DELEGE
KARTI

Sayın.....

.....

Dostluk-Eşitlik-Barış Partisi'nin 11 Nisan 1992 Cumartesi günü saat 10.30'da Gümülcine Türk Gençler Birliği Lokali'nde yapılacak olan 1. Kurultay'ında hazır bulunmanız bize onur verecektir.

D.E.B. Partisi Geçici Yönetim Kurulu adına

G. Sekreter — Başkan

Ahmet Hacıosman — Dr. Sadık Ahmet

Görsel 6: DEB'in 11 Nisan 1992'de gerçekleşen I. Genel Kuruluna dair Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Hacıosman'ın imzasıyla gönderilmiş olan davet yazısı (Hakka Davet dergisi arşivi)

3.1. DEB'in I. Genel Kurulu (11 Nisan 1992)

DEB'in ilk kurultayı 11 Nisan 1992 tarihinde GTGB salonunda gerçekleşti. Bu kurultaya köy ve mahalleleri temsil eden 185 delege katıldı. Ayrıca çok sayıda azınlık önde gelenleri, eski politikacılar, yerel yöneticiler, çeşitli dernek başkanları ve basın mensupları da kurultayı izlediler.[37] Kurultayda bir konuşma yapan Dr. Sadık Ahmet, *"bütün Batı Trakya Türklerini tek bir şemsiye altında toplamak, tek hedefe doğru*

36 Geniş bilgi için Bkz. Murat Derin, *Batı Trakya Türklerinin Gür Sesi: Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini) 2021. Azınlık basınının parti toplantılarını "Genel Kurul", "Kurultay" ve bazen de "Genel Kongre" kavramlarıyla haberleştirdiği görülmüştür. Hâlbuki bu kavramlar farklı anlamlara gelir. Çalışmada söz konusu kavramlar, basında yer aldıkları şekliyle kullanılmıştır.

37 "D.E.B. Partisinin 1. Kurultayı Muhteşem Oldu", *Balkan, Dostluk Eşitlik Barış Partisi Gazetesi,* 14 Nisan 1992, s. 3-4.

Görsel 7 ve 8: DEB'in I. Genel Kurulundan (Foto City arşivi)

bilinçlendirmek ve tek vücut halinde mücadele etme amacında olduklarını" söyledi. Ayrıca *"toplumu ayakta tutan unsurların milliyet ve din olduğuna vurgu yaparak, bu unsurları koruyarak yaşamalıyız"* dedi.[38]

Dr. Sadık Ahmet'in konuşmasından sonra Ahmet Hacıosman, Ali Nuri ve Ali Müminoğlu da kürsüye gelerek delegelere hitap ettiler. Konuşmaların ardından genel başkanlık seçimine geçildi. Genel başkanlık seçimine tek aday olarak giren Dr. Sadık Ahmet, yapılan açık oylama ile tüm delegelerin oyunu alarak genel başkan seçildi. Yedi aylık kurucu genel başkanlık sona ermiş ve Dr. Sadık Ahmet seçimle gelen asil genel başkan olmuştu. Dr. Sadık Ahmet, artık faaliyet ve temaslarını bu unvanla daha güçlü olarak sürdürecekti.[39]

Dr. Sadık Ahmet'in teşekkür konuşmasını tamamlamasıyla birinci oturum sona erdi. Öğleden sonra ikinci oturumda öncelikle Merkez Denetleme Kurulu seçimi yapıldı. Tüzük gereği kurucu üyelerden oluşması gereken Merkez Denetleme Kuruluna yapılan oylama ile Yüksel Nurioğlu, Ahmet Kurt, Sadık Sadık, Remzi Hasan ve Necmi Abdurrezzak seçildiler.

Partinin ikinci kurulu olan Merkez Kuruluna ise Ahmet Hacıosman, Mustafa Hafız Mustafa, Hamdi Lütfü, Hüseyin Yazıcı, Ali Müminoğlu, Salih Sülko, Esat Hüseyin, Hasan Paçaman, Ali Bağdatlı, Mustafa Mustafa (Boşnak), Şerif Şerif, Nazif Şakir, Sayit Seyit, Şaban Makaracı, Orhan Mustafa, Mehmet Hasan, Niyazi Avcı, Cemali Ferhat, Hüseyin Kuru, Hüseyin Babaemin, Ahmet Mustafa, Hasan İsmail, Mehmet İdris, Mehmet Sepetçi, İbrahim Salihoğlu, Mehmet Mehmet, Ali Yaşar, İdris Ramadan, Feyzullah Halil ve Mehmet Muzaffer seçildi. Merkez Kurulu 16 Mayıs 1992 tarihinde toplanarak Ahmet Hacıosman'ı genel sekreter, Salih Sülko, Ali Bağdatlı, Mustafa Mustafa (Boşnak), Nazif Şakir ve Niyazi Avcı'yı da siyasî büro üyeliklerine seçtiler. Ayrıca disiplin kurulu başkanlığına Ali Müminoğlu, disiplin kurulu üyeliklerine ise Hasan Paçaman, Hüseyin Yazıcı ve Ahmet Mustafa seçildi.[40]

38 11 Nisan 1992 tarihli DEB Partisi 1. Kurultayına ait tutanak.

39 Koca, *Age,* s. 293.

40 "D.E.B. Partisinin 1. Kurultayı Muhteşem Oldu", s. 3-4.

3.2. DEB'in II. Genel Kurulu (19 Ocak 1994)

DEB tüzüğünün 23. maddesi[41] parti başkanına uygun gördüğü bir zamanda kurultay yapma yetkisini tanımaktadır. Dr. Sadık Ahmet, partili delegelerin isteklerini de dikkate alarak bu yetkiyi kullanmış ve 19 Ocak 1994 tarihinde Olağanüstü Kurultay kararı alınmıştır.[42] Bu olağanüstü kurultayın Ekim ayında yapılması öngörülmüş, fakat araya erken seçimlerin girmesi bunun gerçekleşmesini engellemişti.

Dr. Sadık Ahmet, kongrede çeşitli mahkemeler ve seçimler yılı olmaya aday 1994 yılının değerlendirilmesinin yapılacağını açıklamıştır. Tüzüğün 23. maddesine göre iki yılda bir toplanan DEB Partisi olağan kurultayında başkan ve partinin diğer kurullarının seçimleri de yapılır. Ancak 19 Ocak tarihli Kurultay'da başkanın isteği üzerine olağanüstü olduğu için seçimlerin yapılmadığı gibi köylerden de yeni delege seçimine gidilmemiştir.

DEB'in olağanüstü kurultayı, 19 Ocak 1994 Çarşamba günü GTGB'de yaklaşık 150 kişinin katılımıyla gerçekleşti. Parti genel başkanı Dr. Sadık Ahmet'in ana konuşmacı olduğu kurultayın çalışmalarını Divan Başkanı Mustafa Hafiz Mustafa başlattı. Açılışta gazeteci ve televizyon ekibi yoğunluğu yaşandı. Özellikle Atina'nın ve bölgenin tüm yayın organları açılışı ve Dr. Sadık Ahmet'in konuşmasını görüntülediler. Dr. Sadık Ahmet konuşmasında, anti demokratik seçim barajı ile meclisteki temsil haklarının engellenmiş olmasına karşın DEB başkanının ihlal edilen hakları dünyanın her yerinde savunacağına vurgu yapmıştır. Ayrıca başta etnik kimlik olmak üzere tüm hakların alınacağını söylemiştir.[43]

Kurultay'da Dr. Sadık Ahmet'in ayrıntılı açıklamalarının yanı sıra, 29 Ocak kutlamaları ve kutlamalara katılacak olan CHP Genel Başkanı Deniz Baykal ile beraberindekilerin gerektiği gibi ağırlanması, 1 Şubat'ta Dr. Sadık Ahmet'in Selanik'teki davasının toplum olarak izlenmesi gibi kararlar da alındı. Büyük güvenlik önlemleri altında yaklaşık üç saat süren Kurultay çalışmalarına yerel yöneticiler ve dernek temsilcileri de katıldılar.[44]

3.3. DEB'in III. Genel Kurulu (21 Aralık 1994)

DEB'in 3. Olağan Kurultayı 21 Aralık 1994 Çarşamba günü GTGB lokalinde gerçekleşmiştir. Basına kapalı olarak yapılan kurultay çalışmalarına Batı Trakya'nın her köşesinden çok sayıda delege katıldı. Parti genel sekreteri Ahmet Hacıosman'ın yönettiği kurultay çalışmalarının ilk bölümünde bazı delegeler söz alarak partinin çalışmaları hakkında çeşitli görüşler öne sürdüler ve açıklamalarda bulundular. Son olarak Genel Başkan Dr. Sadık Ahmet söz aldı. Bir saati aşan uzun konuşmasında Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk toplumunu ilgilendiren çeşitli sorunlara ayrıntılarıyla değindi ve yapılan çalışmaları özetledi. *Balkan* gazetesinin neden yayınlanamadığından, Danışma Kurulunun kurulması ve toplantılarına dek pek çok konuda açıklık getirilmeye çalışılan bu konuşma toplantıyı izleyen delegeler tarafından dikkatle izlendi.

---

41 Tüzüğün 23. maddesinin c fıkrası: *"Kurultay, Merkez Kurul'un, başkanın veya parti organlarının çoğunluğunun takdiri üzerine, lüzum görüldüğü hallerde olağanüstü toplanır"* şeklindedir.

42 Temin edilen belgelere göre bu genel kurul, Olağanüstü Genel Kuruldur. Ancak, genel sekreter Ahmet Hacıosman'ın tutmuş olduğu tutanaklarda "Olağan" olarak geçmektedir. Daha sonra 21 Aralık 1994'te yapılan Genel Kurul bu sebeple 3. Olağan Kurul olarak duyurulmuştur. 19 Ocak 1994 Tarihli DEB 1. Olağanüstü Kurultayına Ait Orijinal Tutanak Örnekleri.

43 "DEB Partisi Olağanüstü Kurultayı Başarılı Geçti", *Yuvamız,* Yıl: 10, Sayı: 114, 1996, s. 6-7.

44 "DEB Partisi I. Olağanüstü Kurultayı Kararları", *Balkan,* 25 Ocak 1994, s. 1-2; "DEB Partisi Olağanüstü Kurultayı Başarılı Geçti", s. 6-7.

Dr. Sadık Ahmet'in, *"DEB Partisi Batı Trakya Türk toplumunun en büyük ve tek siyasi örgütüdür. DEB Partisi'nin rızası olmadan Batı Trakya'da hiçbir siyasi atılımın başarıya ulaşması mümkün değildir"* şeklindeki sözleri büyük alkış aldı. Bu konuşma sonrasında yeni Nahiye Müdürleriyle İl Meclisi üyelerinin DEB ile ortak bir toplantıya çağrılmaları ve Ramazan'da iftar toplantılarının düzenlenmesi karara bağlandı.[45]

3.4. DEB'in IV. Genel Kurulu (13 Aralık 1998)

Batı Trakya Türk toplumunun lideri, DEB'nin kurucusu ve ilk genel başkanı Dr. Sadık Ahmet 24 Temmuz 1995 tarihinde Gümülcine'den İskeçe istikametine doğru giderken Susurköy (Sosti) yakınlarında Zisis Arabacis isimli Yunanlı bir çiftçinin kullandığı traktörün çarpması sonucunda hayatını kaybetti. Kazada araçta bulunan Dr. Sadık Ahmet'in eşi Işık ve oğlu Levent hafif yaralanırken kızı Funda ağır yaralandı. Kazanın Batı Trakya Türk azınlığının haklarının imza altına alındığı Lozan Barış Antlaşmasının yıldönümü olan 24 Temmuz tarihinde olması dikkat çekicidir. Şüpheli kaza üzerindeki sis perdesi aralanamamıştır.[46]

Dr. Sadık Ahmet partinin kuruluşundan vefatına kadar genel başkan olarak görev yaptı. Dr. Sadık Ahmet'in eşi Işık Sadık Ahmet de uzun yıllar olayların içinde bulunmuş ve merhuma her zaman yardımcı olmuştu. Bu sebeple 7 Ekim 1995 tarihinde Gümülcine'de bir otel salonunda toplanan DEB Merkez Komitesi üyeleri oybirliğiyle Işık Sadık Ahmet'i DEB Geçici Genel Başkanlığına seçtiler. Işık Sadık Ahmet, *"Eşimin başlattığı mücadeleyi devam ettireceğim. Bu benim için kutsal bir görevdir"* diyerek görevi devraldı. Ahmet Hacıosman genel sekreterliğe, Ali Bağdatlı, Hasan Paçaman, Mustafa Mustafa (Boşnak) ve Salih Sülko da başkan yardımcılıklarına seçildiler.[47] Işık Sadık Ahmet, genel başkanlık görevini 13 Aralık 1998 tarihine kadar sürdürdü.

DEB'in olağan genel kurul toplantısı, 13 Aralık 1998 tarihinde GTGB'de gerçekleşti ve Nazmi Arif, üç aylığına partiyi yeniden yapılandırma görevi ile genel başkanlığa getirildi. 27 Aralık 1998 tarihinde parti binasında yapılan toplantıda Merkez Komitesi seçiminde, Yönetim ve Denetim Kurulu üyeliklerine yapılan seçimlerin tümünde oybirliği sağlandı.[48]

DEB'in V. Genel Kurulu 14 Şubat 1999'da,[49] VI. Genel Kurulu 22 Mayıs 2005'te,[50] VII. Genel Kurulu 11 Temmuz 2010'da,[51] VIII. Genel Kurulu 22 Mayıs 2016'da ve IX. Genel Kurulu 5 Ocak 2019'da[52] gerçekleşmiştir.

---

45 Bu Genel Kurul basına kapalı olarak gerçekleştiğinden veriler *Yıwamız* dergisinin Ocak 95 sayısı 4. sayfasından alıntılanmıştır. Basın bildirisine göre seçim yapılmadığı anlaşılmaktadır. "DEB Partisi'nin 3. Olağan Kurultayı G.T.G. Birliği Salonunda Yapıldı", *Yıwamız*, Yıl:1995 Sayı: 101, s. 4.

46 "Dr. Sadık Ahmet'e Muhteşem Cenaze", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 73, 1995, s. 2.

47 "Işık Ahmet: Eşimin Başlattığı Mücadeleyi Devam Ettireceğim. Bu Benim İçin Kutsal Bir Görevdir", *Yeni Balkan,* 20 Şubat 1996, s. 1; "DEB Partisine Yeni Lider: Işık Ahmet", *Yıwamız,* Yıl: 10, Sayı: 111, 1995, s. 11.

48 "D.E.B. Partisi Diriliyor", *Özgür Balkan*, 24 Ocak 1999, s. 2; "Işık Ahmet, Batı Trakya Bayrağını Nazmi Arif'e Devretti, DEB'de Yeni Dönem", *Ekspres,* 21 Aralık 1998, s. 1.

49 "DEB Partisinde Yönetim ve Disiplin Kurulu Üyeleri Belli Oldu" *Trakya'nın Sesi,* 28 Şubat 1999, s. 5; "D.E.B Partisi'nde Seçim", *Öğretmenin Sesi,* Yıl: 1, Sayı: 9, 1999, s. 3.

50 "D.E.B. Partisi Kongresini Yaptı" *Gündem*, 27 Mayıs 2005, s. 4. Gündem Gazetesi haberde 8. Olağan Kongre ifadesini kullanmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere numaralandırmada tutarsızlıklar söz konusudur.

51 "Dostluk-Eşitlik-Barış Partisi'nde Yeni Dönem", http://archive.is/R9nA [Erişim: 29.05.2018]

52 "DEB Partisi Olağan Kongresi Gerçekleştirildi" http://www.debpartisi.org/haberler.php?s=detay&id=5735 [Erişim: 18.02.2021];

1991 yılında kurulan DEB 2014 yılına kadar herhangi bir seçime resmî olarak katılmamıştır. DEB'in ilk kez resmî olarak katıldığı seçim 25 Mayıs 2014 tarihli Avrupa Parlamentosu (AP) seçimleridir.[53]

DEB'in kuruluşundan günümüze kadar görev yapan genel başkanları ve görev süreleri şöyledir:[54]

1. Dr. Sadık Ahmet (12.09.1991-24.07.1995),
2. Işık Sadık Ahmet (07.10.1995-13.12.1998),
3. Nazmi Arif (13.12.1998-14.02.1999),
4. Ahmet Hacıosman (14.02.1999-16.09.2007),
5. Mustafa Boşnak (16.09.2007-11.07.2010) ,
6. Mustafa Ali Çavuş (11.07.2010-5.1.2019),
7. Çiğdem Asafoğlu (5.1.2019 - Halen görevine devam ediyor)

4. DEB'İN SİYASAL KONUMU VE AZINLIK AÇISINDAN TAŞIDIĞI ÖNEM

DEB misyonu gereği kuruluşundan günümüze kadar her alanda Batı Trakya Türklerinin haklarını savunmaktadır. Azınlık toplumunun ilk ve tek siyasî temsilcisi olmaya da devam etmektedir. Parti ilk resmî seçim sınavını AP seçimlerinde vermiş ve ortaya olağanüstü bir tablo çıkmıştır. 2014 yılındaki AP seçimlerinde Batı Trakya Türk'ü tek yumruk olmuş, varlığını tüm dünyaya haykırmıştır. DEB azınlık toplumu ile bütünleşmiş ve meydanı kimselere boş bırakmamıştır. DEB'in kuruluşu ve varlığı ile ilgili *"Ne gerek vardı? Gerek var mıydı?"* gibi tartışmalar Dr. Sadık Ahmet zamanında dahi olmuştu. Hatta Batı Trakya'nın entelektüelleri *"Acaba tepede ayrışma mı oluyor?"* şeklinde geçici bir endişe duymuşlardı. Fakat bu partinin ne kadar gerekli olduğu daha o zaman ortaya çıkmıştı. 2010 yılı ile başlayan heyecan ve daha sonra 2014 yılındaki AP seçimleriyle bu partinin ne kadar gerekli ve önemli olduğu görüldü. Azınlık daha önce büyük partilerde eritilmişti. Hiç kimse kimliğine vurgu yapamıyordu. Azınlığın haklarını savunacak ve ciddi iddialarda bulunacak siyasî bir kuruluşa ihtiyaç vardı. İşte bu görevi DEB üstlendi. Azınlık mensupları, *"Burası hakkımızı arıyor"* deyip, bu partiye aidiyet duygusuyla bağlanmışlardır.[55]

Genel başkanlığını yapmış Mustafa Ali Çavuş, DEB'in varlığı ve önemi ile ilgili şunları söylemiştir:

> *"Batı Trakya'daki herhangi bir seçilmiş, 'Batı Trakya Türk azınlığı' tanımını ve 'Lozan'dan doğan haklarımızı alamıyoruz' ifadesini söyleyemiyor. Bu seçilmiş kişiler 'Türk'. Ancak mensup oldukları partiler nedeniyle mecliste 'Batı Trakya Türkü' diyemiyorlar. Seçek ve Alantepe panayırlarında da kimse 'Türk' diyemiyor. Batı Trakya'da ayrı konuşuyorlar, Atina'da ayrı konuşuyorlar. Biz DEB olarak, her yerde aynı şeyi rahatlıkla konuşuyoruz. İşte bizim farkımız bu".*[56]

DEB, 2010 yılından sonra siyasî olarak varlığını hissettirmiştir. Her ne kadar Yunan partileri ile ittifak ya da çatışma halinde bulunmasa da Batı Trakya Türklerinin siyasî tercihlerinde etkindir. Bilindiği üzere DEB, Seçim Kanunu'nda yer alan %3'lük baraj nedeniyle AP seçimleri

53 Mustafa Ali Çavuş (DEB Genel Başkanı) ile mülakat, 21 Nisan 2017.

54 Geniş bilgi için Bkz. Derin, *Age.*

55 Aydın Ahmet (DEB Genel Sekreteri - Teşkilatlardan Sorumlu Genel Başkan Baş Danışmanı) ile mülakat, 21 Nisan 2017.

56 Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, 21 Nisan 2017.

dışında Yunanistan'daki hiçbir resmî seçime katılmamıştır. Fakat bazı seçimlerde Yunan partilerinden "Türk" adayları destekleme kararlarının alındığı da görülmüştür. Örneğin, DEB Merkez Kurulu 17 Şubat 2000 tarihinde yaptığı toplantıda PASOK partisinden milletvekili adayı olan Ahmet Hacıosman'ı oy birliği ile onayladığını ve desteklediğini belirten bir karar almıştır.

DEB'in kuruluşundan günümüze inişli çıkışlı bir grafiği vardır. DEB ilk zamanlar kurucusu Dr. Sadık Ahmet ile giderek yükselen partiydi. Ancak 24 Temmuz 1995 tarihinde parti genel başkanının vefatı ile bu yükseliş yerini duraklamaya bırakmıştır. Azınlık üzerindeki şaşkınlığı çok uzun yıllar atamamıştır. Liderini kaybeden Batı Trakya Türk toplumu ve parti bu olumsuzlukların yanında maddî imkânsızlıklar yüzünden de oldukça güç kaybetmiştir. Parti bürosunun kirasının dahi ödenemediği günler yaşanmıştır. Hatta bir süre parti bürosu kapatılmış, dönemin genel başkanı Mustafa Boşnak parti tabelasını evinde muhafaza etmiştir. Ahmet Hacıosman, özellikle iktisadî sorunlardan yakınarak şunları söylemiştir:

> *"Dr. Sadık Ahmet'in anısını yaşatabilmek için, çok büyük imkânsızlıklarla mücadele verdik. Büromuzun kirasını çıkarabilmek için hem benim dönemimde hem de Mustafa Boşnak döneminde Bulgaristan'a turlar düzenledik, yılsonlarında takvim basarak gelir elde etmeye çalıştık"*[57]

2005 yılından sonra Batı Trakya'da ortaya çıkan aşırı partizanlık (Pasokçu, Nea Demokratiacı) toplumu ikiye bölmüştü. Bunun yanında, Dr. Sadık Ahmet'i seven ve *"Neden mirası bu halde?"* sorusunu kendine soran Türk gençleri *"Bu böyle gitmez"* dediler. Partiyi yapılandırmak için 2008 yılından itibaren iki yıl ciddi şekilde hazırlık yaptılar. Mevcut genel başkan Mustafa Boşnak'ın yaşadığı sağlık sorunları nedeniyle görevi bırakmasıyla olağanüstü genel kurula gidildi. 11 Temmuz 2010 tarihinde yapılan olağanüstü genel kurul ile Mustafa Ali Çavuş ve genç arkadaşları partide 6 yıl için görev aldılar. Bu tarihten itibaren parti yeniden teşkilatlanmış, fizikî koşullar iyileştirilmiş, resmî delege kayıtları gerçekleştirilmiştir. Neredeyse ölü durumda olan ya da diğer bir ifadeyle "Tabela Partisi" durumuna düşen parti ayağa kaldırılmıştır. Göreve gelen başkan ve yönetim ilk olarak Gümülcine merkezinde 80m2 bir büro kiralamış, burası yetmeyince üst katında 35 m2lik bir yer daha kiralanmıştır. İlk etapta 5.000 üye kaydedilmiş ve günümüzde bu sayı 7.000 civarına çıkarılmıştır. İmkânlar giderek iyileşince parti Gümülcine-Kozluköy (Karidia) yolu üzerindeki yeni DEB Genel Merkezi'ne taşınmıştır.[58] Günümüzde burada teknik ekipman, idarî personel, partinin resmi araçları gibi bir çok imkân söz konusudur. Maddî şartların iyi olması, azınlık toplumuna ulaşımı ve iletişimi kolaylaştırmıştır. Gidilmedik köy, girilmedik ev ve sıkılmadık el bırakılmamıştır. Nitekim bu ziyaretler sayesinde azınlık toplumunda bir heyecan ve kıpırdama olmuştur. Bu uyanış etkin ve verimli bir çalışma ile 2014 AP seçimlerinde zirve yapmıştır. Televizyonlardaki seçim sonuç tablolarında Rodop ve İskeçe vilayeti griye boyanmıştır. Bu olay Batı Trakya Türklerinin dağılmadığının ve istenildiğinde yeniden birlik olabileceklerinin göstergesiydi.[59]

2010 sonrasındaki gelişmeler bu kadarla kalmamıştır. Bu dönemde, ilk kez İskeçe'ye büro açarak İskeçe il teşkilatı oluşturulmuştur. Ayrıca Meriç il teşkilatı bürosunun açılışı yapılmıştır. Dönemin DEB Genel Başkanı Mustafa Ali Çavuş, bundan sonraki hedeflerinin Selanik ve Atina'da temsilcilik açmak olduğunu belirtmiştir. BTTDD, ABTTF ve DEB İşbirliği Protokolü

57 Ahmet Hacıosman (Eski Azınlık Milletvekili) ile mülakat, 23 Mayıs 2018.

58 "DEB Artık Yeni Merkez Binasında", *Gündem,* 8 Ocak 2016, s. 1, 7-9. 2019 yılından itibaren Gümülcine merkezindeki büroya taşınılmıştır.

59 Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, 21 Nisan 2017.

imzalanmıştır. Yine bu dönemde DEB, FUEN ve EFA gibi uluslararası kuruluşlara üye yapılmıştır. AP'da 12 milletvekili bulunan ve yeşillerle 20 vekil sayısına ulaşarak grup oluşturan EFA, Batı Trakya için oldukça önemlidir. DEB, EFA aracılığıyla 2016 yılında etnik kimlik ile ilgili, 2018 yılında Batı Trakya Türk azınlığının eğitim sorunuyla ilgili ve son olarak 2020 yılında da Batı Trakyalı çiftçiler hakkında olmak üzere toplamda 3 soru önergesini Avrupa Komisyonu'na sunmuştur. [60]

SONUÇ

Batı Trakya Türkleri, 7 Ocak 1947 - 24 Temmuz 1995 tarihleri arasında kısacık ömrünü azınlık toplumuna adayan Dr. Sadık Ahmet'i liderleri olarak benimsemişlerdir. Bu cesur lider azınlığın uluslararası metinlerle kazandığı hakların mücadelesini her platformda vermiş ve azınlık toplumunun gür sesi olmuştur. Batı Trakya Türklerinin ilk bağımsız milletvekili olan Dr. Sadık Ahmet, %3 engelinden sonra azınlığın ilk ve tek siyasî partisi olan DEB'yi 12 Eylül 1991 tarihinde kurmuştur. DEB, 1991 ve 1995 yılları arasında azınlığın siyasal ve sosyal yaşamında aktif rol oynamıştır. Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra geride bıraktığı mirası "*tabela partisi*" durumuna düşmüş, özellikle ekonomik sıkıntılar nedeniyle bir dönem parti bürosu kapanmıştır. Bu sıkıntılı günlerden sonra 2010 yılında bazı gençlerin yönetimi ele almalarıyla DEB yeniden canlanmıştır. 2010 yılından günümüze DEB'nde çok önemli değişim ve gelişimler olmuştur. Teşkilatlanma ve yapılanma tamamlanmış, ekonomik ve fizikî şartlar iyileştirilmiştir. Parti ilk kez 25 Mayıs 2014 tarihinde yapılan AP seçimlerine resmen katılmıştır. Bu seçimde tarihî bir başarıya imza atan DEB, İskeçe ve Gümülcine'de birinci olmuştur. Böylece yıllarca baskı altında yaşamış, "Türk" olduğunu bile ifade edememiş bir toplumun gür sesi yeniden yankılanmıştır.

DEB'nin girdiği ikinci resmî seçim de 26 Mayıs 2019 tarihinde gerçekleşen AP seçimleridir. Batı Trakya Türkleri yine bu seçimde de DEB'yi verdikleri oylarla İskeçe ve Rodop bölgesinde birinci parti yaptılar. Seçim sonuçları 2014 yılındaki başarının tekrarlandığını göstermektedir. Gelecekte yapılacak bir ittifak ile %3 barajı aşılabilir, bu yönde çalışan partinin vekil ya da vekiller çıkarması olasıdır.

Siyasette esas gaye iktidar olmak ve orada kalmaktır. DEB %3'lük seçim barajı nedeniyle Yunanistan ve Avrupa Parlamentosu'na temsilci gönderememektedir. Zaten DEB'nin kurulmasına bu siyasal engeller neden olmuştur. Diğer yandan 1923 yılından beri defalarca birçok milletvekili çıkarılmasına karşın, Batı Trakya Türklerinin ihlal edilen haklarıyla ilgili olumlu bir gelişme de olmamıştır. Dr. Sadık Ahmet, vekil çıkarmadan da toplum mücadelesi yapılabileceğinin altını çizmiştir. Parti sayesinde azınlık sorunları dış dünyaya duyurulabilirdi.

Gerçekten de DEB her dönem azınlığın tüm sorunlarına odaklanmış, toplumda birleştirici bir güç olmuştur. DEB, ulusal ya da uluslararası her platformda sorunları dile getirerek çözümler aramıştır. Bu bakımdan partinin ülkedeki karar alma süreçlerinde dolaylı şekilde de olsa etkili olduğu söylenebilir. Parti, kuruluş misyonunu yerine getirerek azınlığın siyasi aktörü olmuştur. Bununla birlikte DEB azınlığın en geniş tabanlı örgütlenmesine sahip, tüm azınlık mensuplarını bünyesine dahil etmiş bulunan resmî bir kuruluştur. Ancak zor olsa da bu bölgesel parti kimliğini aşarak Yunanistan geneline yayılmalıdır. Nitekim 22 Şubat 2021 tarihinde DEB genel başkanı Çiğdem Asafoğlu 2023 seçimlerinde %3 barajını

60 Mustafa Ali Çavuş ile mülakat, 21 Nisan 2017.

aşabilmek amacıyla ittifak kurma yolunda ilk adımları attıklarını açıklamıştır. Bu adımlar kapsamında vekil ya da vekillerin çıkacağı günler uzak görünmüyor.

Diğer yandan Batı Trakya'daki siyasî durum ele alındığında, %3 barajından sonra sadece 1993 yılında Bağımsız Listelerle seçimlere girildiği görülmektedir. Dr. Sadık Ahmet'in vefatından sonra eski düzene dönülmüştür. Yani azınlık mensupları yine Yunan egemen partilerden seçimlere girip, o partilerden seçilmektedir. Doğal olarak parti disiplini nedeniyle azınlığın sorunlarına çare oldukları da söylenemez. Bu durum Dr. Sadık Ahmet'in verdiği mücadele ve fikir ile taban tabana zıttır. Ancak azınlık temsilcisiz kalmasın düşüncesiyle Batı Trakya Türk toplumu seçimlerde Türk adayları desteklemektedir. Seçim barajı kalkmadıkça ya da DEB ittifaklarla Yunan Meclisine temsilci gönderemedikçe mevcut durumun aynı şekilde devam edeceği açıktır.

Tüm olumsuzluklara karşın Batı Trakya Türkleri eğitimli ve özgüveni yüksek kültürlü gençleriyle geleceğe umutla bakıyor. Dr. Sadık Ahmet'in en önemli mirası emin ellere teslim edilmiştir. Parti, tüm gücüyle toplumuna hizmet etmeye gayret göstermektedir. Batı Trakya Türklerine düşen en büyük görev ise; DEB'ne her zaman sahip çıkmak ve partinin varlığının azınlık açısından taşıdığı hayatî önemi asla unutmamaktır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Derin, Murat, *Batı Trakya Türklerinin Gür Sesi: Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi,* BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2021.

Eren, Halit, *Batı Trakya Türkleri*, Rebel Basım, İstanbul, 1997.

Hatip, Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2015.

Hatipoğlu, M. Murat, *AB Üyesi Yunanistan'ın Etnik Dokusu İçinde Batı Trakya Türkleri, Azınlık Sorunlarına Tarihsel ve Güncel Yaklaşımlar*, Türk Ocakları Aydın Şubesi Yayınları, Aydın, 2005.

Kamil, İbrahim, *Bulgaristan Diplomatik Belgelerine Göre Anadolu ve Trakya'da Milli Mücadele (1919-1922)*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2020.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Oran, Baskın, *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, 2.Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

Öksüz, Hikmet, *Batı Trakya Türkleri (1913-2006)*, Karam Yayıncılık, Çorum, 2006.

Rahmi Ali & Tevfik Hüseyinoğlu, *Yunan İç Savaşı'nda Batı Trakya Türk Azınlığı 1946-1949,* BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2009.

Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 1, (Çev. Seha L. Meray), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969.

Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 2, (Çev. Seha L. Meray), 3. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler, Takım: II, Cilt: 2, (Çev: Seha L. Meray), 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Makale ve Bildiriler

Abdurrahman, Sebahattin, "Batı Trakya Türklerinin Siyasal Temsilinde Yeni Arayışlar: Dostluk Eşitlik Partisi ve Bağımsız Listeler", *Tarafların Bakışıyla Lozan - Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, (Ed. Cezmi Eraslan, Cezmi Bayram, Savaş Açıkkaya ve Nilüfer Erdem), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2015, ss. 190-211.

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) Azınlık Eğitim Sistemi İçinde İki Dilli (Türkçe-Yunanca) Azınlık İlkokulları", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Cilt: VI, Sayı: 1, 2006, ss. 1-12.

Süreli Yayınlar

Batı Trakya'nın Sesi
Balkan
Balkan Dostluk Eşitlik Barış Partisi Gazetesi
Ekspres
Gündem
Özgür Balkan
Yeni Balkan
Yuvamız

Tezler

Derin, Murat, *Batı Trakya'da Bir Siyasi Parti: Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Özpak, Özkan. *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

İnternet Kaynakları

http://www.debpartisi.org [Erişim Tarihi: 20.06.2018]

"Dostluk-Eşitlik-Barış Partisi'nde Yeni Dönem", http://archive.is/R9nA [Erişim: 29.05.2018]

"DEB Partisi Olağan Kongresi Gerçekleştirildi" http://www.debpartisi.org/haberler.php?s=detay&id=5735 [Erişim: 18.02.2021]

"BTTDD, ABTTF ve DEB Protokol İmzaladı",
http://www.bttdd.org.tr/haberler/genel-merkezden-haberler/bttdd-abttf-ve-deb-protokol-imzaladi.html [Erişim: 10.06.2018]

Mülakatlar

Ahmet Hacıosman ile mülakat, 23 Mayıs 2018.
Avukat Ahmet Kara ile mülakat, 19 Haziran 2018.
Cahit Mustafa ile mülakat, 11 Haziran 2018.
Nazmi Arif ile mülakat, 01 Mayıs 2018.
Özcan Ali Osman ile mülakat, 11 Haziran 2018.
Aydın Ahmet ile mülakat, 21 Nisan 2017.

Diğer

Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi Bilgi Broşürü.
Dostluk Eşitlik Barış Partisi 1. Olağanüstü Kurultayına Ait Orijinal Tutanak Örnekleri, 19 Ocak 1994.
Dostluk Eşitlik Barış Partisi 1. Olağan Kurultayına Ait Orijinal Tutanak Örnekleri, 11 Nisan 1992.
Dostluk Eşitlik Barış Partisi 1991 Tarihli Parti Tüzüğü.
Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 13 Ekim 1991.
Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 24 Aralık 1991.
Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 25 Ocak 1992.
Dostluk Eşitlik Barış Partisi Kurucu Üyeler Toplantı Tutanakları, Gümülcine Türk Gençler Birliği, 16 Şubat 1992.
Dostluk Eşitlik Barış Partisi Parti Programı.

DR. SADIK AHMET'İN YUNANİSTAN DIŞINDAKİ FAALİYETLERİ VE TEMASLARI

Kerem ABDURAHİMOĞLU*

GİRİŞ

Uluslararası toplum dünya üzerinde azınlıkların ve insan haklarının korunmasında son çeyrek asırdır hayatî bir önem kazanmıştır. Son yıllarda baskı altındaki birçok azınlık grubu uğradığı haksızlıklara karşı uluslararası alanda kamuoyu oluşturup destek sağlamaya çalışarak mücadele etmektedir. Bu konuda Batı Trakya Türklerinin maruz kaldığı hak ihlallerinin tamamen uluslararasılaşıp dünya nezdinde bir mesele haline getirilmesinde, Dr. Sadık Ahmet'in 1990'lı yıllarda yürüttüğü hak arama mücadelesi çok önemli bir yer tutar. Dr. Sadık Ahmet'in Yunanistan dışı temasları ve girişimleri ile Batı Trakya Türklerinin uğradığı hak ihlallerinin uluslararası ölçekte tanıtılmasına geçmeden önce, azınlık meselelerinin uluslararasılaşma tarihine değinmek yerinde olacaktır. Böylece Dr. Sadık Ahmet'in hak arama mücadelesinde hangi tarihsel dönemeçte uluslararası toplumun hayatî rolünü fark edip mücadele stratejisini bu temel üzere kurduğu da anlaşılacaktır.

1. ULUSLARARASILAŞAN AZINLIK MESELELERİ

Batı Avrupa'da azınlık kavramının ve azınlık meselelerinin ortaya çıkışı XVI. yüzyıl sonlarına denk gelir. Reform hareketiyle Ortaçağ'ın siyasal bölünmüşlüğünün mutlakiyetçi krallıklara evrilmesi ve dinsel bütünlüğünün parçalanarak Vatikan'ın din üzerindeki mutlak egemenliğinin sona ermesiyle, Batı Avrupa ilk kez dinsel azınlıklar ile tanışmıştır. Bu süreci Vatikan'ın din üzerindeki belirleyici rolünden bağımsızlığını ilan eden mutlakiyetçi krallıkların Katolik ve Protestan ülkelere bölünerek birbirleri üzerinde kendi dinini hâkim kılmayı amaçlayan din savaşları izlemiştir. Nihayetinde dinsel azınlıkların ortadan kaldırılamayacağının anlaşılmasıyla, daha sonra ulusal azınlıkların korunmasına da bir prototip oluşturacak ilk azınlıkları koruma belgesi, Fransa tarafından ülkesinde yaşayan Protestan uyruklara verilen, saray ve Paris dışında vicdan ve din özgürlüğü, medenî ve siyasal hak eşitliği, memuriyetlere atanma, kendi dininden yargıçlar tarafından yargılanma vb. gibi haklar tanıyan 1598 Nant Fermanı'dır.[1]

Öte yandan Avrupa'da daha azınlık kavramının dahi ortaya çıkmadığı XV. yüzyıl ortalarında, Avrupa'nın güneydoğusunda giderek güçlenerek Güney Doğu Avrupa'ya kadar ulaşmış, Avrupa'dan çok farklı bir medeniyet anlayışından gelen bir Türk-İslâm sentezi olan Osmanlı Devleti, azınlık hakları alanında çağın çok ilerisinde bir koruma mekanizması geliştirmiştir. Öyle ki "Millet Sistemi" ile Müslüman olmayan cemaatlere kendi dinleri, dilleri ve kimliklerini tamamen muhafaza edebilecekleri ve huzur içinde yaşayacakları önemli bir özerklik sağlamıştır.[2]

* Balkan, Avrasya ve Orta Avrupa Çalışmaları Uzmanı, keremabdurahimoglu@hotmail.com

1 Baskın Oran, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1986, s. 23-24.

2 *Age*, s. 26.

Ancak Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim tebaasına tek taraflı olarak tanıdığı bu geniş hak ve özgürlüklere rağmen, devletin eski gücünü yitirmesi ile başta Rusya olmak üzere Avrupalı devletler, kendi çıkarları doğrultusunda Osmanlı'nın gayrimüslim tebaasının haklarının koruyuculuğuna soyunmuşlardır. Bu minvalde ortaya çıkan "Doğu Meselesi" ve Osmanlı'nın gayrimüslim tebaasının korunması konusunda Karlofça'dan (1699) başlayarak, Pasarofça (1718), Belgrad (1739) ve Küçük Kaynarca (1774) Antlaşmaları, başta Rusya'ya olmak üzere Büyük Devletlere Osmanlı'nın gayrimüslim tebaası üzerinde söz hakkı tanımış ve esasında azınlık hakları konusunu uluslararası boyuta taşıyan erken dönem uygulamaları olarak kayda geçmişlerdir.[3]

XIX. yüzyıla gelindiğinde Büyük Devletler, Fransız Devrimi'yle bütün Avrupa'ya yayılan milliyetçilik akımının etkisiyle ayaklanan Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim cemaatlerinin hamiliğini üstlenmişlerdir. Kendilerine biçtikleri, Osmanlı tebaası olan gayrimüslim ve Osmanlı'dan bağımsızlığını kazanmış Yunanistan gibi küçük ulus-devletlerde kalan Müslüman cemaatlerin koruyuculuğu rolünü, çökmekte olan Osmanlı Devleti'ne ve yeni kurulan küçük ulus-devletlere kabul ettirmişlerdir. Böylelikle azınlıklar meselesi tarihte ilk kez bu kadar yoğun olarak uluslararası ölçekte tartışılmıştır. Diğer taraftan Büyük Devletlerin çıkarlarına ve Osmanlı Devleti'ni parçalama amaçlarına uygun olarak gayrimüslimleri korumaları, Osmanlı Devleti bünyesindeki milliyetçi-ayrılıkçı hareketlerin yükselmesine ve neticede Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına, büyük kitlesel kıyım ve göç dalgalarına sebebiyet vermiştir.

XIX. yüzyılda Büyük Devletlerin kollektif korumacı azınlık rejimi ile kışkırtılan ulusal ayaklanmalar sebebiyle barut fıçısına dönen Balkanlarda, Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle çokuluslu bir imparatorluğun topraklarının mirasçısı olarak ortaya çıkan ulus-devletler, sınırları dâhilinde önemli azınlık gruplarını da miras edinmişlerdir. Böylelikle azınlık hakları meselesi bir kez daha uluslararası toplumu meşgul eden önemli bir konu olmuş ve bu konuda tarihte ilk kez evrensel bir koruma sistemi amaçlanarak Milletler Cemiyeti (MC) çatısı altında bir azınlık hakları rejimi geliştirilmiştir. Ancak bu rejim, Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletlerinin siyasî çıkarları esasına dayalı bir rejim olması ve mağlup devletleri cezalandıran bir anlayışla temellendirilmesi hasebiyle, evrensel bir mekanizma geliştirmekten uzaktır. Bu çerçevede Yunanistan'ın Batı Trakya Türk azınlığına karşı yükümlülükler üstlendiği Yunan Sevr'i (1920) ve Lozan (1923) Antlaşmaları, MC sistemi çerçevesinde yapılmış uluslararası antlaşmalardır. Burada sıklıkla karıştırılan ve açıklığa kavuşturulması gereken konu, Yunanistan'ın 1923 Lozan Antlaşması'ndan ziyade 1920 Yunan Sevr'i Antlaşması ile azınlıklara karşı yükümlülük üstlenmişken, Türkiye'nin 1920 Sevr Antlaşması'ndan kaynaklı ülkesindeki azınlıklara karşı yükümlülüğünün olmadığıdır. Bunun en önemli sebebi, Birinci Dünya Savaşı'nın mağlubu olarak dayatılan Sevr Antlaşması'nın Türkiye'yi cezalandırmaya yönelik bir antlaşma olması ve ülke sınırları içinde kalan azınlıkların hak ve statüleri ile ilgili tüm konuları Büyük Devletlerin inisiyatifine bırakmasıdır. Nitekim bu antlaşmayı ve hükümlerini Millî Mücadele ile Türk milleti geçersiz kılmıştır. Öte yandan Birinci Dünya Savaşı galibi Yunanistan'ın imza ettiği Yunan Sevr'i, MC sistemi içinde yeni kurulan bir ulus-devlette kalan azınlıkların haklarını korumaya yönelik bir garanti antlaşmasının ötesinde cezalandırıcı bir niteliği olmaması sebebiyle meşru ve geçerlidir.

MC sistemi Almanya gibi mağlup devletleri de cezalandıran bir takım hükümler getirmiştir. Diğer yandan Adolf Hitler gibi bir demagogun bu mağduriyetten yararlanarak, Almanya dışında kalmış büyük Alman azınlık gruplarını MC azınlık rejimini kullanarak manipüle etmesine ve dünyanın en kanlı savaşlarından birine sebebiyet vermiştir. İkinci Dünya Savaşı ile çöken MC uluslararası

3 *Age*, s. 28.

azınlık hakları rejiminin yerini bir diğer uluslararası mekanizma, Birleşmiş Milletler (BM) sistemi almıştır. İnsan hakları merkezli bir yaklaşımla MC'de olduğunun aksine azınlıklara pozitif haklar öngörmeyerek sadece negatif haklarını garanti etmeye çalışmış bu sistemin ilk zamanlarda evrensel ve etkili bir azınlık hakları rejimi geliştirdiğini söylemek güçtür.[4] Nitekim MC sistemi tarafından azınlıklara sağlanan görece geniş hakların Almanya'daki faşist yönetim tarafından manipüle edilerek büyük bir felakete yol açması nedeniyle, Avrupa'da ve dünyada savaş sonrası dönemde azınlık meselelerine karşı uzun bir süre negatif bir algı varlığını korumuştur.[5] Aslında Osmanlı Millet Sistemi'ne alternatif olarak gelişen MC ve BM gibi uluslararası azınlık hakları koruma rejimlerinin, son tahlilde sürekli bir çökmeye ve azınlıklara insanca yaşama hakkı tanımada sürekli bir geriye doğru gidişe mahkûm olduğu söylenebilir. Nitekim BM'in de savaş sonrası dönemde geliştirdiği insan hakları merkezli koruma rejimi, 1990'lı yıllarda Sosyalist Blok'un yıkılması aşamasında, Balkanlarda meydana gelen etnik çatışmaları önleyememiştir.

Böylece, uluslararası toplum 1990'lı yıllarda Balkanlarda meydana gelen kanlı olaylar sonrasında tekrar azınlık hakları meselelerine eğilmiş ve yeni koruma mekanizmaları geliştirmiştir. Avrupa Birliği (AB), Avrupa Konseyi (AK) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi uluslararası kurumlar bu konuda inisiyatifler alarak yeni azınlık hakları koruma standartları belirlemişlerdir. Buna paralel olarak 1990'lı yıllardan itibaren çeşitli hükümet dışı insan hakları kuruluşları da azınlıkların maruz kaldığı hak ihlallerine karşı girişimler başlatarak, uluslararası kamuoyu oluşturma ve hak ihlali yapan söz konusu devletin azınlık politikasını değiştirmesi için uluslararası toplumun dikkatini çekme çalışmaları başlatmışlardır.[6] İşte bu gelişmeler ışığında Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk toplumunun maruz kaldığı baskı ve ayrımların çağdaş dünyaya aktarılması ve bu konuda uluslararası kamuoyu oluşturup destek sağlanmasının önemini kavrayarak, mücadelesini Yunanistan dışı dünya ile temas ve ortak hareket etme üzerine kurmuştur. Yazının devamında detaylandırılacak olan Dr. Sadık Ahmet'in uluslararası alanda mücadelesine geçmeden, Batı Trakya'nın kendisinden önceki dönemde dış dünya ile ilişkilerinin kısaca değerlendirmesi konu bütünlüğü açısından faydalı olacaktır.

2. DR. SADIK AHMET ÖNCESİ DÖNEMDE BATI TRAKYA'NIN DIŞ DÜNYA İLE TEMASI

Dr. Sadık Ahmet'in bölge siyasetine damga vurduğu ve bir hak arama mücadelesi başlattığı 1980'li yılların öncesi incelendiğinde, Batı Trakya Türk azınlığının ahvalinin ve sorunlarının aktif ve sürekli bir şekilde uluslararası ortama taşındığını söylemek pek mümkün değildir. Buna çeşitli etkenler sebep olarak sunulabilir.

İlk olarak Batı Trakya Türklerinin, azınlık olarak bırakılmalarından itibaren iki savaş arası dönemde MC'nin yarattığı azınlık hakları rejimi, azınlık sorunlarını uluslararası ölçekte tartışacak kadar olgunlaşmış değildi. Birinci Dünya Savaşı neticesinde Avrupa haritasından silinen iki büyük imparatorluk, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluklarından ayrılarak kurulan ulus-devletler önemli azınlık gruplarını da miras edinmişlerdi. MC ilk kez bu azınlık gruplarına geniş haklar tanıyarak bir uluslararası koruma mekanizması geliştirmesine rağmen, bu mekanizmanın

4 *Age*, s. 30-51.

5 Jan Kuklik & Rene Petras, Minorities and Law in Czechoslovakia, 1918-1992, Karolinum Press, Prague, 2017, Bütün kitap.

6 Will Kymlicka, "The Internationalization of Minority Rights", *International Journal of Constitutional Law*, Volume: 6, Issue: 1, January 2008, P. 1–32.

azınlıklara gerçek eşitlik ve insanca yaşama hakkı sağlamadan ziyade, Birinci Dünya Savaşı'nın mağlup devletlerini cezalandırma, Orta Avrupa ile Balkanlarda genç ulus-devletleri azınlık kartıyla kontrol etme gibi siyasî amaçları vardı ve evrensel bir azınlık rejimi yaratmaktan çok uzaktı.[7] Nitekim bu durumun azınlıklar üzerinde yarattığı manipülasyon zemini, yine Adolf Hitler'in faşizmi tarafından en verimli bir şekilde kullanılmış ve son tahlilde insanlık tarihinin en büyük soykırımlarından birine, kitlesel zorunlu göç ettirmelere ve savaş sonrası dönemde uzun yıllar azınlıklara karşı olumsuz bir algının oluşmasına sebep olmuştur.[8]

Bu dönem yine Batı Trakya ve Türk azınlığı özelinde incelendiğinde, azınlık sorunları da dâhil olmak üzere bölgede yaşanan sorunların azınlık münevverleri tarafından Yunanistan dışı mecralara taşınmasının söz konusu olmadığı görülmektedir. Savaş arası dönemde Yunanistan bir dizi toplumsal sorunlar ve ekonomik-siyasal istikrarsızlıklarla karşılaşmıştır. Batı Trakya'da ise bunlara ek olarak yeni imza edilmiş Lozan Antlaşması'nın uygulanması, Türkiye'den gelen ve Batı Trakya'ya yerleştirilen Rum göçmenler sorunu ve Türkiye'de gerçekleştirilen inkılâpların Türk azınlık yapısına entegrasyonu gibi gelişmeler, azınlık münevverini çoğunlukla meşgul eden meseleler olmuştur.[9] Öte yandan Batı Trakya Türk azınlığının bu dönemde Yunanistan dışı dünya ile iletişiminin, getirdiği yenilikler ve demokratik düzenle Balkanlarda ve Avrupa'da bir gelişme modeli yaratan genç Türkiye Cumhuriyeti ekseninde geliştiği söylenebilir. Ancak yine de bu iletişim, azınlık siyasetçilerinin azınlık meseleleri konusunda Türkiye Cumhuriyeti hükümetleriyle temaslarından ziyade, Mehmet Hilmi gibi Batı Trakya'lı Türk aydınlarının Türk İnkılâbı'nın yeniliklerinin azınlığın gelişimi için benimsenmesine öncülük etmesinden ve azınlığın Türkiye ile organik bağlarını geliştirmeye yönelik girişimlerden ibarettir.[10] Böylelikle Batı Trakya'da hemen Lozan sonrasında Mehmet Hilmi ile başlayan kitlesel bilinçlendirme hareketleri, daha ileriki yıllarda Türk azınlığın hak arama mücadelelerinde önce Türkiye'nin ve daha sonra diğer uluslararası kurumların desteğine başvurmasında ilk adımı oluşturur.

İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte çöken MC'nin halefi BM, MC sisteminin azınlıklara sağladığı negatif ve kendi özelliklerini koruma hakkı olarak vücut bulan pozitif hakları, sadece insan hakları çerçevesine indirgeyerek negatif haklarla sınırlandırmıştır.[11] Bu anlamda İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ulusal çatışmalardan ziyade ideolojik olarak bölünen uluslararası sistem, bir yandan soykırım gibi insanlık suçlarına karşı bir insan hakları koruma mekanizması geliştirirken, diğer yandan savaş arası dönemin azınlık hakları rejimine kıyasla bu konuda bir geriye gidiş söz konusudur. Bu dönemde uluslararası sistemin tamamında azınlık meseleleri konusunda bir sessizliğin hâkim olduğu da söylenebilir. Nitekim Sovyetler Birliği, etkisi altına aldığı tüm unsurlarda kollektif bir sınıf bilinci ve kimliği yaratmayı amaçlayarak azınlık hakları meselesini ötelemeye çalışırken, Batı Bloku ülkeleri de savaş arası dönemin azınlık hakları rejiminin Nazi Almanyası tarafından manipüle edilmesini hafızalarında diri tutarak bu konuda inisiyatif almaktan kaçınmışlardır.[12]

Savaş sonrası dönemden başlayarak 1980'li yılların sonlarına kadar Batı Trakya Türk azınlığının durumunun ve sorunlarının Yunanistan dışına yansıtılması oldukça sınırlı kalmıştır. Ancak yine

7 Oran, *Age*, s. 30-51.

8 Kuklik & Petras, *Age*, Bütün kitap.

9 Ali Chousein, *Continuities and Changes in the Minority Policy of Greece: The Case of Western Thrace,* Middle East Technical University, Master Thesis, 2005, p. 54-58.

10 Nilüfer Erdem, "Mehmet Hilmi'nin 'Yeni Adım Gazetesi'nde Batı Trakya Türkleri'nin Yeni Türk Alfabesi'ne Geçmesi İçin Verdiği Mücadele", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 14, Sayı: 2, 2012, s. 157-177.

11 Oran, *Age*, s. 30-51.

12 Kuklik & Petras, *Age*, Bütün kitap.

de bu dönemde azınlığın dış dünya ile teması tamamen yok değildir. Bu konuda kayda değer bir örnek, 1947 yılında Türk azınlık milletvekili Osman Üstüner'in Türkiye ziyaretidir. 1923 yılında azınlık olarak bırakıldığı tarihten itibaren ilk kez bir Türk azınlık milletvekili Türkiye'yi ziyaret ederek dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Başbakan Hasan Saka ile görüşmüş, İstanbul, Bursa, İzmir ve Eskişehir'de bir dizi temaslarda bulunmuştur.[13]

Akabinde, Türk-Yunan dostluğunun zirveye ulaştığı yıllarda, Şubat 1952'de, Türkiye'nin daveti üzerine Yunanistan Dışişleri Bakanı Sofoklis Venizelos ile birlikte Türk azınlık milletvekilleri Osman Üstüner ve Osman Nuri Fettahoğlu, Ankara'ya resmî bir ziyaret gerçekleştirmişlerdir.[14] Bu ziyaret iyi ilişkileri geliştirmeye yönelik bir iyi niyet göstergesinin de ötesinde, Batı Trakya Türk azınlığı meselesinin bir Türkiye ve Yunanistan meselesi olduğunun anlaşılması ve bu konuda herhangi bir uyuşmazlık veya olumlu adımın, bu iki ülke arasında varılacak uzlaşma dâhilinde gerçekleşebileceğini göstermesi açısından sembolik bir önem de taşır. Burada iki ülke arasında köprü görevi görecek olan azınlık milletvekillerinin böyle ikili bir görüşmede hazır bulunması, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Batı Trakya Türk azınlığı konusunda ilgili taraf olmasına meşruiyet kazandırmaktadır.

Yine aynı yılın Aralık ayında Gümülcine Celal Bayar Lisesi'nin açılışı münasebetiyle Yunanistan Kralı Pavlos ve Kraliçe Frideriki ile birlikte İskeçe ve Gümülcine'yi ziyaret eden Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar, bu ziyaret sırasında da azınlık müftüleri, cemaat başkanı ve mebuslarıyla görüşmüştür.[15] Fakat iki ülke ilişkilerini geliştirmeye yönelik karşılıklı olarak gerçekleştirilen ziyaretler, ikili ilişkilerin bozulmasıyla farklı bir boyut kazanmış ve 1950'li yıllarda tesis edilen dostluk ve güven bir daha sağlanamamıştır.

Öte yandan 1960'lı yıllara gelindiğinde Batı Trakya Türk azınlığı, Türkiye temsilcileri ile temaslarını belirli bir ölçüde sürdürürken (iyi ilişkiler döneminin en son örneği olarak dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Selim Sarper ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Evangelos Averof'un Ekim 1960'ta birlikte gerçekleştirdikleri Gümülcine ziyareti verilebilir),[16] giderek kötüleşen azınlığın durumu ve kendini açıkça göstermeye başlayan hak ihlalleri, Türkiye dışında uluslararası toplumun da sınırlı da olsa dikkatini çekmeye başlamıştır. Örneğin 1964 yılında Batı Almanya'dan gelen bir grup televizyoncu medrese, Türk Gençler Birliği ve *Akın* gazetesini ziyaret ederek azınlık hakkında bilgi almıştır.[17] Yine 1965 yılında ABD merkezli *The New York Times* gazetesi Balkan ülkeleri muhabiri Batı Trakya'yı ziyaret ederek Türk azınlık hakkında bilgi toplamıştır.[18]

Takip eden Albaylar Cuntası yıllarında siyasî ortamın müsait olmaması sebebiyle Batı Trakya'nın dış dünya ile bağlarının kesildiği söylenebilir. Albaylar Cuntası'nın 1974'te yıkılmasıyla, Batı Trakya Türk azınlığı yeniden kurulan demokratik düzenin dışında bırakılmış, diktatörlük döneminde temellendirilmiş baskı ve ayrımlar artarak devam etmiştir. Böylece dünya genelinde ve Balkanlarda giderek artan azınlık hareketleri ve dünya kamuoyunun azınlık meselelerine karşı artan ilgisine binaen, Batı Trakya Türk azınlığı uluslararası toplumun gündeminde sıklıkla yer almaya başlamış ve sınırlı da olsa Batı Trakya'dan heyetler, Türk azınlığı uluslararası ölçekte temsil etmeye ve uluslararası kuruluşlarla temas kurmaya başlamışlardır.

13 "B. Osman Üstüner", *Trakya*, 10 Kasım 1947, s. 2

14 "Türkiye'den Selam ve Muhabbet Getirdik", *Trakya,* 14 Şubat 1952, s. 1-4

15 "Tarihi Bir Gün", *Trakya,* 8 Aralık 1952, s. 1

16 "Türk-Yunan Dışişleri Bakanları B. Sarper ve B. Averof Gümülcine'de", *Akın,* 28 Ekim 1960, s. 1

17 "Televizyoncular Geldiler", *Akın,* 29 Ağustos 1964, s. 4

18 "The New York Times Yazarı Batı Trakya'ya Geldi", *Akın,* 18 Ocak 1965, s. 1

Bu konuda en ilginç örneklerden birisi, Libya "İslama Çağrı Derneği" tarafından çıkarılan *Cihat* isimli derginin, Batı Trakya Türk azınlığının maruz kaldığı baskılara geniş ölçüde yer vererek, Türk azınlık meselesini İslâm alemi üzerinden dünyaya duyurmasıdır.[19] Bu kuruluşun söz konusu girişiminden çok kısa bir zaman sonra, yine aynı kuruluş tarafından Gümülcine Müftülüğü'ne yapılan 3.500.000 Drahmilik bir maddî yardım da söz konusu olmuştur.[20] Libya "İslâm'a Çağrı Derneği" daimi üyesi olarak Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa ve damadı Hasan Paçaman, 27-30 Kasım 1984 tarihleri arasında Fas'ın başkenti Kazablanka'ya giderek derneğin yıllık İslâm uleması toplantılarında Batı Trakya Türk toplumunu temsil etmişlerdir.[21] Bunun hemen akabinde yine yukarıda zikredilen dernek tarafından Hollanda'nın Otrit kentinde 3-10 Ocak 1984 tarihleri arasında "Avrupa ve Amerika'daki Vaizler" konulu bir toplantıda Türk azınlık 10 kişilik bir heyet ile temsil edilmiştir.[22]

Öte yandan azınlığının Avrupa nezdinde temsili de bu dönemde Almanya'daki Batı Trakya Türk dernekleri öncülüğünde başlamıştır. Batı Trakya'dan Avrupa Konseyi toplantılarına ilk katılım, Almanya'daki derneklerin daveti üzerine İskeçe Müftülüğü adına Mehmet Emin Aga, Gümülcine Müftülüğü adına Sabahattin Galip ve Yüksek Tahsilliler Derneği adına İsmail Rodoplu tarafından gerçekleştirilmiştir.[23]

1980'li yılların ortalarında uluslararası basın yayın organları ve dış ülke temsilcileri de Batı Trakya Türk azınlığını sık sık ziyaret ederek azınlığın durumu hakkında bilgi almışlardır. Örneğin 1983 yılı Ekim ayında, Dünya İslâm Birliği'ni temsilen Suudi Arabistan'ın Atina Büyükelçisi Batı Trakya'ya gelmiş, İskeçe ve Gümülcine müftülerini ziyaret etmiştir. Yine 1984 yılı Kasım ayında Arap Birliği Atina Temsilcisi Halit İbrahim Baba, İskeçe müftüsünü ziyaret etmiş ve Batı Trakya'da uygulanan baskı rejimini bizzat müftü Mustafa Hilmi'den dinlemiştir.[24] Bu minvalde İskeçe müftüsü Mustafa Hilmi, Atina'daki Arap ve İslâm Ülkeleri elçiliklerine Batı Trakya Türk azınlığının maruz kaldığı haksız uygulamaları anlatan mektuplar göndermiştir.[25]

Arap ve İslâm ülkeleri dışında Batı Trakya bu dönemde, Batı ülkelerinden gelen temsilcilerin de ziyaret bölgesi olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Los Angeles merkezli *United Press* muhabiri 1985 yılının Mart ayında Batı Trakya'ya gelerek azınlığın durumu hakkında bilgi toplamıştır.[26] Bundan birkaç ay sonra da ABD Selanik Başkonsolosu Aleksandır Karayannis, Gümülcine Müftülüğüne resmi bir ziyarette bulunmuş ve müftülükte Türk azınlığın şikâyetlerini dinlemiştir.[27] Sonuç itibriyle Batı Trakya Türk azınlığının maruz kaldığı hak ihlallerine karşı uluslararası ölçekte destek bulma faaliyetleri sınırlı da olsa 1980'li yıllara gelinmesiyle başlamıştır.

19 "Libya 'İslam'a Çağrı' Derneği Tarafından Çıkarılan 'Cihat' Dergisi Bizim İçin Neler Yazıyor", *Gerçek*, 2 Mayıs 1984, s. 1

20 "Libya 'İslam'a Çağrı Derneği'nden Komotini Müftüsü Hüseyin Mustafa'ya 3500000 Drahmilik Bir Çek Geldi", *Gerçek*, 15 Ekim 1984, s. 1

21 "Faziletli Komotini Müftüsü", *Gerçek*, 18 Aralık 1984, s. 1

22 "Azınlığımızdan Bir Heyet Hollandaya Gidiyor", *Gerçek*, 31 Aralık 1984, s. 1

23 "Strasburg'a Bir Heyet Gitti", *Gerçek*, 22 Şubat 1985, s. 1

24 Tevfik Hüseyinoğlu & Mehmet İmamoğlu, *Yunanistanda Başmüftülük Müftülükler ve Müftüler (1913-2014)*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2017, s. 155.

25 "Müftülük Sorunu İle İlgili Atina'daki Arap ve İslam Elçiliklerine Sunduğumuz Yazı Metninin Arapçadan Tercümesi", *Gerçek*, 28 Şubat 1986, s. 1-2

26 "United Press Aramızda", *Gerçek*, 30 Mart 1985, s. 1

27 "Amerikan Başkonsolosu Müftülerimizi Ziyaret Etti", *Gerçek*, 21 Eylül 1985, s. 1

3. DR. SADIK AHMET'İN YURT DIŞI TEMASLARI

Şüphesiz ki Batı Trakya Türk azınlığının sorunlarının dünya çapında tanınıp bilinmesinde ve azınlığın haklı mücadelesine uluslararası destek sağlanmasında Dr. Sadık Ahmet'in siyasî yaşamı boyunca kurduğu yurt dışı temaslarının rolü büyüktür. Dr. Sadık Ahmet'in yurt dışı temasları; Türkiye temasları, İslâm ve Türk Dünyası temasları, Avrupa temasları ve Avrupa dışı temasları olmak üzere dört başlık altında değerlendirilebilir.

3.1. Türkiye Temasları

Dr. Sadık Ahmet'in Türkiye'deki temasları ve gerçekleştirdiği faaliyetler Batı Trakya Türk azınlığının uğradığı haksızlıkların ve onurlu mücadelesinin Türkiye kamuoyu tarafından tanınıp bilinmesinde hayatî rol oynamıştır. Dr. Sadık Ahmet'in yurt dışı faaliyetlerinin büyük bir bölümünü oluşturan Türkiye temaslarının iki ayaklı bir strateji üzerine oturduğu söylenebilir.

Öncelikle Dr. Sadık Ahmet, Türkiye Cumhuriyeti ve hükümetleri ile sürekli temas halinde olarak Batı Trakya Türk azınlığının maruz kaldığı baskı ve haksızlıkları anlatmış, Türk azınlığın haklarını garanti altına alan Lozan Antlaşması'nın tarafı ve azınlığın anavatanı olması statüsü ile Türkiye'den uluslararası ortamda destek sağlamıştır. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin vatandaşlık ve azınlık haklarının iadesi konusunda Türkiye'den sağlanacak desteğin önemini siyasî yaşantısının daha ilk dönemlerinde farkındadır. Mehmet Koca tarafından kaleme alınan "Dr. Sadık Ahmet Fırtınası" isimli çalışmada, zamanın yerel gazetesi *İleri*'ye dayandırılarak Dr. Sadık Ahmet'in Türkiye temasları, 8 Nisan 1990 seçimlerinde tekrar bağımsız milletvekili seçildikten sonra Türkiye'ye yaptığı gezi ile başlatılmaktadır.[28] Türkiye'nin aktif dahli olmadan Batı Trakya azınlığı meselesinde bir yol alınamayacağı gerçeğinin farkında olan Dr. Sadık Ahmet, daha milletvekili seçilmeden Türkiye Cumhuriyeti yetkilileri ile temas kurmuş ve Batı Trakya Türklerinin sorunlarının çözümü için destek aramaya başlamıştır. Bunun en çarpıcı örneği, 1988 yılında Türkiye Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'ın Atina ziyareti sırasında bakan tarafından davet edilen Batı Trakya heyetinde Dr. Sadık Ahmet'in de bulunmasıdır.[29]

Bunun akabinde Dr. Sadık Ahmet, yürüttüğü hak arama mücadelesinde Türkiye ile olan iletişimini ve bağını sürekli olarak diri tutmuş ve uluslararası alanda Türkiye'nin desteğini almıştır. Bunun en bariz kanıtı, 26 Ocak 1990'da Yunan yargısının Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif hakkında verdiği tutuklama kararı ve akabinde gelişen 29 Ocak 1990 pogromundan sonra, dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'ın BM, NATO ve İslâm Konferansı'na Yunanistan aleyhinde şikâyet mektupları göndererek, Batı Trakya Türk azınlığına uluslararası ölçekte açık destek vermesidir. Benzer şekilde Dr. Sadık Ahmet'in Yunan mahkemelerince yargılandığı birçok duruşmaya Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) gözlemciler göndermiş, yapılan haksızlıkları Avrupa Parlamentosu başta olmak üzere çeşitli uluslararası mecralarda dile getirmişlerdir.[30]

Öte yandan Dr. Sadık Ahmet'in Türkiye ile olan ilişkileri siyasî ideolojiler ve partiler üstü, Batı Trakya Türklüğünün hak arama mücadelesini merkeze alan bir yapıya sahiptir. Dr. Sadık Ahmet, Türkiye temaslarını siyasî parti ayrımı gözetmeksizin sürdürmüş ve siyasî yelpazenin tüm cenahlarından destek bulmuştur. Bunun en güzel örneklerinden biri 2-4 Aralık 1991 tarihinde

28 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 256.

29 "23 Mayıs'ta Türkiye Dışişleri Bakanı S. M. Yılmaz Atina'ya Geldi", *Gerçek*, 4 Haziran 1988, s. 1

30 Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 88-92

Görsel 1 ve 2: Dr. Sadık Ahmet Birlik Vakfının İstanbul Şubesinin 1991 yılında düzenlemiş olduğu konferansta. (Hakka Davet dergisi arşivi)

Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyarette Başbakan Süleyman Demirel, Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü, Devlet Bakanları Cavit Çağlar ve Orhan Kilercioğlu, Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu, Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in yanı sıra, muhaletef liderleri Anavatan Partisi Başkanı Mesut Yılmaz, Refah Partisi Başkanı Necmettin Erbakan, Demokratik Sol Parti Başkanı Bülent Ecevit ve bağımsız milletvekili Alparslan Türkeş ile görüşüp azınlık sorunlarını aktarmasıdır. Yine bu konuda dönemin Anavatan Partisi lideri Mesut Yılmaz, *"İktidarda iken olduğu gibi şimdi muhalefet olarak da Batı Trakya'daki soydaşlarımızın yanındayız"* ifadelerini kullanarak, Dr. Sadık Ahmet'in partiler üstü misyonuna vurgu yapmıştır.[31] Bundan kısa bir süre sonra Şubat 1992'de Dr. Sadık Ahmet, Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel ile tekrar ikili bir görüşme gerçekleştirerek bu kez Batı Trakya Türklerinin sorunlarını Doğruyol Partisi ve Anavatan Partisi meclis grubu kürsülerinden haykırmış ve Türk milletine duyurmuştur. Yine aynı ziyarette kendisine "TBMM Madalyası" ile Rusya Federasyonu Başkanı Boris Yeltsin ve Çekoslovakya Meclis Başkanı Aleksandır Dubçek ile birlikte Türk Demokrasi Vakfı tarafından "Demokrasi Ödülü" verilmiştir.[32]

Dr. Sadık Ahmet'in çıkardığı dönemin *Balkan* gazetesinde, kendisinin Türkiye Cumhurbaşkanı ve Türkiye hükümetleri bakanları ile yaptığı toplantılara dair sayısız haber mevcuttur. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, Batı Trakya Türk azınlığının hak arama mücadelesine verdiği önemin ve Dr. Sadık Ahmet'in Lozan Antlaşması'na taraf olması hasebiyle bu mücadeleyi Türkiye ile birlikte sürdürmeyi en makul ve temeli uluslararası hukuka dayanan bir yol olarak gördüğünün ifadesidir. Buna binaen Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi'nin (DEB) kuruluşundan hemen sonra ilk genel başkanı olarak ilk yurt dışı ziyaretini Türkiye'ye yapması,[33] bir toplumsal hareket ve mücadele partisi olarak azınlık sorununun çözümü için uzlaşı sağlanması gereken taraflardan olan Türkiye'nin meşruiyeti açısından da sembolik bir önem taşımaktadır.

31 "DEB Partisi Milletvekili Dr. Sadık Ahmet Türkiye'deki Siyasi Liderlerle Görüştü", *Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni*, 24 Aralık 1991, s. 4

32 "Dr. Sadık Ahmet, DYP ve ANAP Meclis Gruplarında Konuşarak Sorunlarımızı Anlattı", *DEB Partisi Gazetesi*, 3 Mart 1992, s. 2

33 "DEB Başkanı İlk Dış Gezisini Ankara'ya Yaptı", *Balkan*, 21 Nisan 1992, s. 2

Öte yandan Dr. Sadık Ahmet'in Türkiye temasları stratejisinin ikinci ayağı, Batı Trakya Türk azınlığının onurlu mücadelesini siyaset dışında Türk akademisinde ve Türk aydınlarına tanıtma üzerine kuruludur. Bu minvalde birçok Türk üniversitesi ve köklü kuruluşlar tarafından düzenlenen etkinliklerde sayısız konferans vermiş ve panellerde söz almıştır. Bunlardan en önemlilerinden birisi de Türkiye'nin en köklü sivil toplum kuruluşlarından olan Mülkiyeliler Derneği'nin daveti üzerine İstanbul'da katıldığı paneldir. Başta Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal olmak üzere birçok devlet büyüğü, büyükelçi, dış ülke temsilcisi ve yurt dışında yaşayan Türklerin temsilcilerinin katıldığı panelde, Batı Trakya Türklerinin sorunlarını anlatan kısa ve özlü bir konuşma yapmıştır.[34] Buna benzer şekilde, Eskişehir Türk Ocağı'nın Kasım 1991'de[35] ve İstanbul Çemberlitaş'taki Birlik Vakfi'nın Aralık 1991'de düzenlediği konferanslara katılıp haklı mücadelesini anlatmıştır.[36]

Türk aydınını bilgilendirmek amacıyla Türkiye'nin dört bir yanında konferanslar veren Dr. Sadık Ahmet'e Karadeniz Teknik Üniversitesi tarafından da, "Yunanistan Parlamentosu ve Avrupa Topluluğu nezdinde Batı Trakya Türk Azınlığı'nın haklarını koruma konusunda verdiği mücadele" gerekçesiyle "Onur Doktoru" unvanı verilmiştir.[37] Koca, Dr. Sadık Ahmet'in katıldığı son konferansın, Milliyetçi Hareket Partisi Maltepe İlçe Teşkilatının 15 Temmuz 1995 tarihinde "Esir Fakat Asil Türkler" konulu etkinlikte olduğunu ifade etmektedir.[38] Sonuç olarak Dr. Sadık Ahmet'in Türkiye ile olan aktif ilişkisi ve temasları hem Türk devlet yetkililerinin Lozan'a taraf olarak Batı Trakya'da yaşanan haksızlıklar ve baskılar konusunda daha iyi bilgilendirilmesi, hem de Türk kamuoyunda Batı Trakya Türk azınlığı meselesinin tanıtılması açısından hayatî önem arz etmiştir.

3.2. İslâm Ülkeleri ve Türk Dünyası Temasları

Daha önce de zikredildiği gibi 1980'li yıllardan itibaren başlayan Batı Trakya Türklerinin ahvalini İslâm Dünyası'na duyurma girişimleri, Dr. Sadık Ahmet önderliğinde genişletilerek daha aktif bir şekilde sürdürülmüştür. Ağustos 1990'da Kahire'de gerçekleştirilen İslâm Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansı'na Dr. Sadık Ahmet, ilahiyatçı Hasan Paçaman ve Tevfik Hüseyinoğlu ile birlikte katılmış, toplantı sonunda Batı Trakya Müslüman-Türk azınlığının maruz kaldığı baskı ve ayrımların endişe ile izlendiği konferansın nihaî raporunda yer almıştır. Ertesi yıl Ağustos ayında İstanbul'da düzenlenen İslâm Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansı'nda Batı Trakya Türk azınlığı, bir kez daha bağımsız milletvekilleri Dr. Sadık Ahmet, Ahmet Faikoğlu ve seçilmiş müftüler İbrahim Şerif ve Mehmet Emin Aga tarafından temsil edilmiştir. Şüphesiz ki Dr. Sadık Ahmet'in İslâm ülkeleri nezdinde gerçekleştirdiği temaslardan en önemlisi, Senegal'in başkenti Dakar'da 8-12 Aralık 1991 tarihleri arasında düzenlenen İslâm Konferansı Devlet Başkanları toplantısıdır. Bu konferansa Dr. Sadık Ahmet başkanlığında İskeçe bağımsız milletvekili Ahmet Faikoğlu ve seçilmiş müftüler İbrahim Şerif ve Mehmet Emin Aga'dan oluşan bir heyet katılmıştır. Bu konferansta Dr. Sadık Ahmet, başta

34 "İstanbul'daki Mülkiyeliler Haftasında Dr. Sadık Toplumumuzu Temsil Etti", *Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni*, 17 Aralık 1991, s. 1

35 "Türk Ocağının Eskişehir'de Düzenlediği Konferansta Dr. Sadık Ahmet Mücadelelerini Anlattı", *Dr. Sadık Ahmetin Basın Bülteni*, 19 Kasım 1991, s. 1

36 "Dostluk-Eşitlik-Barış Partisi Milletvekili Dr. Sadık Ahmet İstanbul'da Bir Konferans Verdi", *Dr. Sadık Ahmet Basın Bülteni*, 3 Aralık 1991, s. 1

37 "Milletvekilimize Onur Doktoru Ünvanı Verildi", *Balkan,* 25 Mayıs 1993, s. 2

38 Koca, *Age*, s. 270.

Görsel 3: Dr. Sadık Ahmet Senegal'in başkenti Dakar'da Gümülcine seçilmiş müftüsü İbrahim Şerif ve Türkiye Cumhuriyeti 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile birlikte. (Hakka Davet dergisi arşivi)

Görsel 4: Dr. Sadık Ahmet , Bulgaristan'daki Türkler ve "Hak ve Özgürlükler Partisi" Başkanı Ahmet Doğan ile birlikte. (Hakka Davet dergisi arşivi)

Görsel 5: Dr.Sadık Ahmet, Halit Eren ve Romanya Tatar Türkleri milletvekili Prof. Dr. Tahsin Cemil ile birlikte (Funda Sadık Ahmet arşivi)

Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal olmak üzere birçok İslâm devleti lideri ile tanışıp Batı Trakya Türklerinin içinde bulundukları zor durumu anlatma fırsatı bulmuştur.[39]

Diğer yandan Dr. Sadık Ahmet, İslâm ülkelerinden destek arama çalışmalarını sürdürürken, Türk Dünyası ile de bir dayanışma ağı kurmaya çalışmıştır. Bunu onun birçok konuşmasında benimsediği söylem üslubundan anlamak mümkündür. Dr. Sadık Ahmet, Türk Dünyası'nı bir bütün olarak görmekte ve bu konuda Balkanlarda ve diğer coğrafyalarda ezilen tüm Türk topluluklarına birlik ve dayanışma mesajları göndermektedir. Bu doğrultuda, Aralık 1991'de Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret sırasında Irak Türkmen Partisi Genel Sekreteri Muzaffer Arslan ile görüşmüş ve bu görüşmede Arslan, Irak Türkmenleri ile Batı Trakya Türklerinin davasının aynı olduğunu ve bir insan hakları davası olduğunu ifade ederek Batı Trakya Türklüğünün haklı mücadelesi ile dayanışma içinde olduğunu bildirmiştir.[40] Yine buna paralel olarak, sosyalist rejimin yıkılıp demokrasinin gelmesi sonrasında, Bulgaristan'da kurulan bir Türk partisi olan "Hak ve Özgürlükler Hareketi" ile başta Dr. Sadık Ahmet olmak üzere, DEB yöneticileri temas kurarak çeşitli alanlarda işbirliği imkânları üzerine çalışmışlardır.[41]

Aynı şekilde Moskova'da katıldığı Avrupa Güvenlik ve İşbirliği çerçevesinde insan hakları ve azınlıklar konulu toplantıda Kırım Türkleri temsilcisi Ayşe Seyidova ve Moldova'daki Gagauz Türkleri temsilcisi Andre Bıyıklı ile

39 *Age*, s. 247-254.

40 "DEB Partisi Milletvekili Dr. Sadık Ahmet Türkiye'deki Siyasi Liderlerle Görüştü", *Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni*, 24 Aralık 1991, s. 4

41 "DEB ile Hak ve Özgürlükler El Ele", *Balkan*, 14 Eylül 1993, s. 3

Görsel 6: Dr. Sadık Ahmet, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği çerçevesinde "İnsan Hakları ve Azınlıklar" konulu toplantı için Moskova'da. (Hakka Davet dergisi arşivi)

görüşmüştür.[42] Dr. Sadık Ahmet yurt dışı girişimlerini sadece Batı Trakya Türklerinin sorunları ile sınırlandırmamış, yakın kültürel bağları ve Osmanlı bakiyesi olmaları hasebiyle Balkanlardaki diğer Türk azınlıklar ve aynı kaderi paylaşan Müslümanlar için de girişimlerde bulunmuştur. Örneğin Bosna Hersek'teki Boşnakların Sırplar tarafından katledildikleri konusunda BM Genel Sekreteri Butros Gali'ye bir protesto telgrafı göndererek tepki göstermiştir.[43]

Daha önce de bahsettiğimiz gibi yürüttüğü hak arama mücadelesinde Dr. Sadık Ahmet tesadüfî dahi olsa hiçbir fırsatı kaçırmamıştır. Bunun en ilginç örneği olarak İstanbul Atatürk Hava Limanı'nda tesadüfen karşılaştığı Kırım Türkleri Millet Meclisi Başkanı Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu ile kısacık da olsa toplumsal meseleler üzerine görüşmeleri ve birlikte dayanışma mesajları vermeleri gösterilebilir.[44]

Öte yandan Dr. Sadık Ahmet'in Türk Dünyası ile en önemli temasları hiç şüphesiz ki 21-23 Mart 1993'te Antalya'da gerçekleştirilen Türk Devletleri ve Toplulukları Dostluk Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı ile 2-6 Aralık 1993 tarihleri arasında Washington'da gerçekleştirilen Türk Dünyası Konferansı'dır. Bu iki etkinlikten ilkinde Türk devletleri veya

42 "Milletvekilimiz Moskova'dan Döndü", *Gerçek*, 24 Eylül 1991, s. 1

43 Özpak, *Agt*, s.147.

44 "Zahmetsiz Rahmet Olmaz", *Balkan*, 6 Nisan 1993, s. 2

toplulukları devlet veya hükümet başkanları ile topluluk liderleri Antalya'da bir araya gelmişlerdir. Bu kurultaya Batı Trakya Türklerini temsilen davet edilen Dr. Sadık Ahmet, kurultayda yaptığı konuşmada *"İki kardeşim var sanıyordum, oysa 250 milyon kardeşim varmış"* diyerek Türk Dünyası'nın bütünlüğüne olan inancını açıkça ifade etmiştir.[45] ABD'de üçüncüsü gerçekleştirilen konferansta ise eski Sovyetler Birliği, Türkiye, Türk diyarları ve Avrupa'daki Türklerin temsilcileri yanısıra Batı Trakya Türklüğü de Dr. Sadık Ahmet tarafından temsil edilmiştir.[46]

3.3. Avrupa Temasları

Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türk azınlığının siyasetine bir hak arama mücadelesinin öncülüğünü üstlenerek damga vurmasında, şüphesiz ki 1985-1986 yıllarında yürüttüğü bir kitlesel bilinçlendirme hareketi olan imza kampanyası önemli bir yer tutar. İmza kampanyasının başlatılması konusunda Özpak tezinde üç farklı görüşten bahseder. Bunlardan ilki, Batı Trakya'daki hak ihlallerine uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmek amacıyla imza kampanyası fikrinin 1985 yılında Almanya'daki Batı Trakya Türk Dernekleri tarafından geliştirildiği, "Büyük Aydınlatma Kampanyası" adıyla başlatılmasının kararlaştırıldığıdır. İsmail Rodoplu'nun referansına dayandırılan ikinci görüş ise, bu fikrin Batı Trakya Türklerinin sorunlarını Avrupa Konseyi gündemine taşımak için Strasburg'da bulunan Batı Trakya Türk heyetine Avrupa Parlamenteri olan Yunan Amalia Fleming tarafından telkin edildiğidir. Üçüncü ve sonuncu görüşe göre ise imza kampanyası fikri, o dönemde Avrupa Parlamentosu'nda görevli İngiliz Parlamenter John D. Taylor'dan çıkmıştır.[47] Dönemin *Gerçek* gazetesinin 19 Mart 1987 tarihli *"İmza kampanyası meselesi nedir, ne değildir? Nasıl başladı, ne durumda?"* başlıklı haberinin satır araları incelendiğinde, Dr. Sadık Ahmet'in 1986 yılı başlarında Almanya'ya gerçekleştirdiği ziyaret sonrasında imza kampanyasını hızlandırdığı anlaşılmaktadır.[48] Buradan hareketle imza kampanyasının başlamasında yukarıda zikredilen ilk görüşün kuvvetle muhtemel olduğu çıkarımı yapılabilir.

Bu konuda bize göre en önemli nokta, imza kampanyasının nasıl ve kim tarafından başlatıldığından ziyade, Dr. Sadık Ahmet'in siyasî hayatında ve Batı Trakya Türklerinin hak arama mücadelesinde bir dönüm noktası olan bu kitlesel hareketin, Avrupa'daki Batı Trakya Türk Dernekleri ile temas halinde başlatılmasıdır. Dr. Sadık Ahmet öncülüğünü üstlendiği hak arama mücadelesinde Avupa'da kamuoyu oluşturmanın önemini çok erken kavramış ve ilk ve en önemli teması Avrupa'da yaşayan soydaş dernekleriyle kurmuştur. Şunu da belirtmeliyiz ki, bu dönemde ve daha öncesinde azınlık önde gelenleri ve aydınları tarafından, sürekli artarak devam eden hak ihlalleri ve baskılarına karşı bölük pörçük ve koordinasyonu zayıf bir şekilde bir takım çözüm arayışları olmuştur. Ancak Dr. Sadık Ahmet önderliğinde hak arama mücadelesi kollektif bir harekete dönüşmüş, yaşanan haksızlıkların devamlı bir şekilde Avrupa'ya duyurulması önemsenmiştir.

45 "Antalya'da Adriatik'ten Çin'e Kadar Dünya Türklüğünün Yer Aldığı Üç Günlük Kurultayda DEB Partisi Başkanı ve Milletvekili Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklüğünü Temsil Etti", *Balkan*, 30 Mart 1993, s. 1

46 "Amerika'da 3. Türk Dünyası Konferansına Katılan Dr. Sadık Ahmet, Toplumumuzu En İyi Bir Biçimde Temsil Etti", *Balkan*, 14 Aralık 1993, s. 4

47 Özpak, *Agt*, s. 39-40.

48 "İmza Kampanyası Nedir Ne Değildir? Nasıl Başladı ve Ne Durumda?", *Gerçek*, 19 Mart 1987, s. 1

28 HAZİRAN 1994 BALKAN

Seçilmiş Temsilcimiz Dr. Sadık Ahmet bir kez daha Avrupa Mahkemesi kapılarını aralıyor

Batı Trakya Türk Toplumu'nun sorunlarını, bir kez daha, Avrupa Mahkemesi'nde dile getirme imkânı doğdu.

Batı Trakya Türk Toplumu'na ülkemiz yönetimi tarafından uygulanan bürokratik engellemeler, haksızlıklar ve ayırımlar politikasını Avrupalılara bir kez daha anlatma imkânı doğdu.

Niçin mi?

Ülkemizin en yüksek yargı organı olan Yargıtay'ın Seçilmiş Temsilcimiz Dr. Sadık Ahmet aleyhine bir karar çıkarması yüzünden...

Bir kimsenin Avrupa Mahkemesi nezdinde başvuruda bulunabilmesi için, vatandaşı bulunduğu ülkedeki yargı organlarına başvuruyu tüketmesi ve bu en yüksek mahkemede de hakkını bulmamış olması gerekmektedir.

Seçilmiş Temsilcimiz ve DEB Partisi Başkanı Dr. Sadık Ahmet'in 1985 yılında, Batı Trakya Türk Toplumu'nun sorunlarını dünya kamuoyuna duyurmak üzere bir imza kampanyası başlattığını herkes bilmektedir.

Ve yine herkesin bildiği gibi, bu imza kampanyasından ötürü tutuklanıp yargılanmağa başlayan Dr. Sadık Ahmet'in, araya milletvekilliği girmesi nedeniyle yargılanmasına bir süre ara verilmiş ve nihayet 1 Şubat 1993 tarihinde Selânik Üç Hakimli İstinaf Mahkemesi'nce paraya çevrilebilen 16 ay hapis cezasına çarptırılmıştı.

Yalan haber yaymak suçlamasıyla yargılanıp hüküm giyen Dr. Sadık Ahmet, bu kararla haksızlığa uğradığına inandığı için kararı Yargıtay nezdinde temyiz etmişti.

Ancak, geçtiğimiz hafta öğrendiğimize göre Yargıtay Seçilmiş Temsilcimizin istinaf kararını bozma başvurusunu reddetmiş bulunmaktadır.

Şimdi ne olacak?

İzlenecek yol belli; 5 Kasım 1989 seçimleri öncesinde yayınladıkları bir duyurudan ötürü Seçilmiş Müftü İbrahim Şerif'le birlikte hapis cezasına çarptırılmaları ve daha sonra Yargıtay'ın da bu kararı bozmaması üzerine Seçilmiş Temsilcimiz Dr. Sadık Ahmet'in tek başına Avrupa Mahkemesine başvuruşu gibi şimdi de aynı yol izlenecek ve Dr. Sadık Ahmet son Yargıtay kararı aleyhine Avrupa Mahkemesi nezdinde dava açacaktır.

Ne zaman?

Yargıtay'ın gerekçeli kararının tebliğ edilmesinden sonra...

Görsel 7: Dr. Sadık Ahmet'in Avrupa Mahkemelerine başvuracağı ile ilgili Balkan gazetesinde çıkmış olan haber. (BAKEŞ arşivi)

Öte yandan Avrupa'daki soydaş dernekleriyle temasın kurulması ve hak arama mücadelesinde ilk kıvılcımın yakılması ertesinde Dr. Sadık Ahmet'in uluslararası toplum temsilcileriyle Batı Trakya Türklerine uygulanan baskıların tanıtılması konusundaki ilk iletişimi, 23-25 Eylül 1987 tarihleri arasında Selanik'te toplanan Avrupa Konseyi Demokrasi ve İnsan Hakları Üyeleri'ne Batı Trakya'da yaşanan haksızlıkları içeren İngilizce broşürleri dağıtmasıyla olmuştur.[49]

Dr. Sadık Ahmet'in bağımsız milletvekili seçildikten sonra ilk Avrupa teması, yine imza kampanyasına başlamadan önce yaptığı gibi Almanya'daki Batı Trakya Türkleri Dernekleri ile olmuştur. Almanya'daki Batı Trakya Türkleri Federasyonu, Mayıs 1990'da Kelsterbach kentinde Helsinki İzleme Komitesi Belçika Başkanı Yvo Peeters'in de hazır bulunduğu geniş katılımlı bir dayanışma gecesi düzenlemiş ve bu geceye Dr. Sadık Ahmet de katılmıştır.[50] Hak arama mücadelesinin Avrupa ayağını aktif olarak başlatmadan önce Dr. Sadık Ahmet'in, bundan böyle Batı Trakya Türklerinin siyasî lideri olarak bu mücadelede öncü rol oynayacığının ve bunun Avrupa'daki soydaşlarla koordinasyon halinde yürütüleceğinin çerçevelenmesi açısından bu ilk gezi önem taşımaktadır. Nitekim dayanışma gecesinde yaptığı konuşmada, *"Bu günlere gelene kadar çok sıkıntı çektik. Ama görüyorsunuz, çalışmalarımızın sonucu ortada. Büyük Atatürk'ün de söylediği gibi hak verilmez, alınır. Bunun için bundan önce olduğu gibi bundan sonra da birbirimize kenetlenerek haklarımızı demokratik yollarla aramaya devam edeceğiz"* diyerek, hem artık onun öncülüğünde verilecek mücadeleye meşruiyet kazandırmış, hem de bunun birlik ve beraberlikle ilerleyeceğinin mesajını vermiştir.[51]

Bu ziyaretin akabinde Avrupa çapında faaliyetlerini başlatan Dr. Sadık Ahmet, ilk olarak Avrupa Parlamenterleri ve Avrupa Konseyi'ne Batı Trakya Türklerinin içinde bulundukları durumu anlatan mektuplar göndermiştir. Bunu 9-15 Haziran 1991 tarihlerinde yaptığı Strasburg çalışma gezisi izlemiştir.[52] Avrupa çapında Dr. Sadık Ahmet'in en önemli temasları arasında, Kasım 1992'de İskandinav ülkeleri olan Norveç ve Danimarka'ya gerçekleştirdiği ziyaretler de yer almaktadır. Norveç'in başkenti Oslo'da İnsan Hakları Teşkilatı Sekreteri Bjorn Caton, Nobel Ödülü Vakfı yöneticileri ve Norveç Millet Meclisi parlamenterleri ile görüşen Dr. Sadık Ahmet, daha sonra Danimarka'ya geçerek burada da bir dizi temaslarda bulunmuş ve bu şekilde Batı Trakya Türk azınlığının sorunlarının Kuzey Avrupa ülkelerine de duyurulmasını sağlamıştır.[53]

10 Ekim 1993 seçimleri neticesinde bağımsız listelere getirilen antidemokratik %3 barajı nedeniyle milletvekili seçilemeyen Dr. Sadık Ahmet, bu dönemden sonra toplum lideri sıfatıyla mücadelenin seyrini tamamen Avrupa'ya çevirmiştir. Seçimlerin hemen ardından Avrupa Siyasî Komisyon Başkanı ile görüşmek üzere Almanya'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede bağımsız adaylara getirilen antidemokratik %3 barajını ve Batı

49 Özpak, *Agt*, s. 45.

50 Koca, *Age*, s. 246.

51 *Age*, s. 246.

52 *Age*, s. 241-242.

53 "DEB Partisi Başkanı ve Milletvekili Dr. Sadık Ahmet, İki Avrupa Ülkesinde Toplumumuzun Sesini Bir Kez Daha Başarıyla Duyurdu", *Balkan*, 24 Kasım 1992, s. 2

Trakya Türk toplumunun yaşadığı diğer hak ihlallerini dile getirmiş ve olumlu sonuçlarla memlekete dönmüştür.[54]

Yine bu dönemde azınlık tarihi açısından ilk olma özelliği taşıyan Avrupa nezdinde bir girişim olarak, Dr. Sadık Ahmet'in 1985 yılında yürüttüğü imza kampanyası nedeniyle hakkında yalan haber yayma suçlamasıyla ve İbrahim Şerif ile birlikte 1989 seçim propagandası sırasında azınlığa "Türk" diye hitap ettikleri için açılan ve hüküm giydikleri davaların, Yargıtay nezdinde temzyizinden de sonuç alamayınca Avrupa Mahkemeleri'ne taşınması gösterilebilir. Böylelikle ilk kez bir Türk azınlık mensubu Avrupa nezdinde mahkemlere başvurarak bir hukuk mücadelesi başlatmıştır.[55] Fakat Dr. Sadık Ahmet'in ömrü bu davaların sonuçlandığını görmeye vefa etmemiştir.

3.4. Avrupa Dışı Temasları

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'da yaşanan drama uluslararası ölçekte dikkati çekmek için her fırsatı değerlendirmiştir. Bu anlamda Batı Trakya Türklerinin sesinin Avrupa dışında, ABD ve Rusya'da yankılanmasını sağlayarak azınlık tarihinde ilklere de imza atmıştır. Dr. Sadık Ahmet, 25 Haziran-4 Temmuz 1991 tarihleri arasında New York'taki "Balkanlarda İnsan Hakları için ABD Konseyi" adlı kuruluşun davetlisi olarak ABD'ye bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Burada Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Javier Perez Cuellar'ın ofisine bir mektup göndermiş, Helsinki İnsan Hakları İzleme Komitesi Yönetim Kurulu üyeleri Robert Bernstein, Jonathan Fanton, Alice Henkin, Lois Whitman ve Susan Osmos'la birlikte gerçekleştirdikleri toplantılarda, Batı Trakya Türklerinin yaşadıkları ayrımcılık ve haksızlıkları detaylı bir şekilde anlatmıştır.[56]

Yine ABD ziyaretinin hemen akabinde 13-20 Eylül 1991 tarihleri arasında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği İnsanî Boyut Çalışmaları'na katılmak üzere Rusya Federasyonu'na bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu kez Batı Trakya Türklerinin ekonomi, eğitim, din hürriyeti, vatandaşlıktan çıkarılma konularında karşılaştıkları bir dizi baskı ve haksızlığı Doğu dünyasının merkezinde dile getirmiştir.[57]

Diğer taraftan Dr. Sadık Ahmet'in Avrupa dışı temasları çok amaçlı ziyaretlerdir. Örneğin Türk-Amerikan Dernekleri Asamblesi'nin davetlisi olarak Haziran 1992'de ABD'yi ikinci ziyaretinde, bir Türk Dünyası organizasyonuna katılımının yanı sıra, New York'ta bulunmasını fırsat bilerek Helsinki Watch Başkan Yardımcısı Lois Withman ile görüşmüş ve ikili son iki yıldır komitenin Batı Trakya Türk azınlığı hakkında hazırladığı raporlar üzerinde değerlendirmeler yapmışlardır.[58]

Yine aynı derneğin Aralık 1993 yılında Washington'da düzenlediği 3. Türk Dünyası Kongresi'ne katılmak için ABD'yi üçüncü kez ziyaret eden Dr. Sadık Ahmet, bu defasında Amerikan Dışişleri Bakanlığı yetkilileriyle görüşerek, bağımsız azınlık milletvekili

54 "Avrupa'dan Yeşil Işık", *Balkan*, 2 Kasım 1993, s. 1

55 "Seçilmiş Temsilcimiz Dr. Sadık Ahmet Bir Kez Daha Avrupa Mahkemesi Kapılarını Aralıyor", *Balkan*, 28 Haziran 1994, s. 4

56 Koca, *Age*, s. 248-249.

57 "Milletvekilimiz Moskova'dan Döndü", *Gerçek*, 24 Eylül 1991, s. 1

58 "Helsinki Watch'tan Lois Withman'la Görüşme", *Balkan*, 16 Haziran 1992, s. 2

seçilmesini engellemek amacıyla Yunanistan'ın yeni uygulamaya koyduğu antidemokratik %3 seçim barajı hakkında bilgi vermiştir.[59]

Öte yandan birçok Avrupa dışı ülke temsilcisi de Dr. Sadık Ahmet'i ziyaret ederek kendisinden Batı Trakya Türk toplumunun sorunlarını dinlemişlerdir. Bunlardan en ilginci, ABD Dışişleri Bakanlığı Güney Avrupa Sorumlusu David Ransom'un bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in meclisteki çalışma ofisine gerçekleştirdiği ziyarettir. Ziyareti sonradan haber alan Yunan Başbakanı buna tepki göstermiş, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı da ABD Atina Büyükelçiliği nezdinde ziyareti kınamıştır. ABD Büyükelçiliği kınamayı kabul etmemiştir.[60] Bu gelişme, Yunan parlamentosunun seçilmiş vekilinin kendi çalışma ofisinde bir dış ülkenin üst düzey yetkilisiyle görüşmesine dahi tahammül edemeyen Yunan yönetiminin azınlığa yaklaşımının uluslararası ortamda anlaşılması açısından önemli bir olaydır.

Dr. Sadık Ahmet'in, 10 Ekim 1993 seçimleri sonrasında *Associated Press*, *Fransız Haber Ajansı*, *Reuters*, *İran Haber Ajansı*, *Kıbrıs Radyosu*, Fransız ve İtalyan gazeteleri, ayrıca *Eleftherotipia*, *Apogevmatini*, *Milliyet*, *Hürriyet*, *TRT*, *Sabah* gazeteleri muhabirlerinden oluşan bir grupla basın toplantısı düzenleyerek uygulanan antidemokratik %3'lük seçim barajı ve diğer azınlık sorunlarını anlatması da Batı Trakya Türk azınlığı tarihi açısından bir ilktir.[61] Bu, Batı Trakya'da yaşanan hak ihlallerinin dünya kamuoyuna anlatılması açısından ilk defa başvurulan bir yöntemdir.

Sonuç olarak Dr. Sadık Ahmet'in Avrupa dışına yaptığı seyahatler, azınlık siyaseti açısından sorunlara çözüm arama konusunda birçok ilkler ve yeni yöntemler getirmiştir. Özellikle Yeni Dünya Düzeni'nin merkezi ABD nezdinde yapılan temaslar, onurlu azınlık mücadelesinin Avrupa sınırlarını aşarak bir insanlık meselesi olarak dünyaya tanıtılması açısından önemli adımlar olmuştur.

SONUÇ

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk azınlığı tarihinde Mehmet Hilmi ile başlayan kitlesel bilinçlendirme hareketlerinde, toplum sorunlarıyla çağın gereklerine uygun yöntemlerle mücadele etmiş bir Batı Trakya Türk aydını ve toplum lideridir. 1990'lı yıllarda azınlık haklarının korunması konusunda Yeni Dünya Düzeni'nin getirdiği uluslararası iletişim mekanizmalarını Batı Trakya Türklerinin haklı davasının savunulmasında sonuna kadar kullanmış, o döneme kadar cılız ve koordinasyonu eksik bir şekilde başlatılmış uluslararası mücadeleyi koordine ederek çok ileri boyutlara taşımıştır. Dönemin şartlarına uygun olarak Dr. Sadık Ahmet, uluslararası mücadeleyi bir siyasî lider ve bağımsız azınlık milletvekili olarak başlatmış ve daha sonra toplum lideri olarak sürdürmüştür. Bir azınlık milletvekili olarak böylesine bir hak arama mücadelesi sürdürmesi, Türk azınlık tarihinde örneği olmayan bir durum iken, daha sonra toplum lideri olarak devam ettirdiği uluslararası mücadele de bugün Batı Trakya Türk azınlığının hak arama mücadelesine ilham vermektedir. Nitekim Batı Trakya Türk azınlığı bugün Dr. Sadık Ahmet'in 1990'larda toplum lideri olarak yürüttüğü uluslararası mücadeleyi, hızla değişen dünyada azınlıkların uluslararası hak arama

59 "Sorunlarımız Amerika'da", *Gerçek*, 8 Aralık 1993, s. 1

60 "Dr. Sadık Ahmet, Azınlık Milletvekilleri Meclisteki Bürolarına Resmi Konuklarını Kabul Edemeyecek Olduktan Sonra O Büroyu Bize Laf Olsun Diye Mi Tahsis Ettiler Dedi", *Balkan*, 22 Aralık 1992, s. 3

61 "Seçim Öncesi Vaadlere Uygun Olarak, Yenilen Milletvekilliği Hakkımız Dünyaya Anlatıldı", *Balkan*, 26 Ekim 1993, s. 1

mücadelesinde sivil toplum kuruluşlarının sürekli artan önemi gerçeğine uygun olarak, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Hüseyinoğlu, Tevfik & İmamoğlu, Mehmet, *Yunanistanda Başmüftülük Müftülükler ve Müftüler (1913-2014)*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2017.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Kuklik, Jan & Petras, Rene, *Minorities and Law in Czechoslovakia, 1918-1992*, Karolinum Press, Prague, 2017.

Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınlar, Ankara, 1986.

Makaleler

Erdem, Nilüfer, "Mehmet Hilmi'nin 'Yeni Adım Gazetesi'nde Batı Trakya Türkleri'nin Yeni Türk Alfabesi'ne Geçmesi İçin Verdiği Mücadele", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2, 2012, ss. 157-177.

Kymlicka, Will, "The Internationalization of Minority Rights", *I-CON*, Volume: 6, Issue: 1, 2008, pp. 1-32.

Süreli Yayınlar

Akın
Balkan
DEB Partisi Gazetesi
Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni
Gerçek
Trakya

Tezler

Chousein, Ali, *Continuities and Changes in the Minority Policy of Greece: The Case of Western Thrace*, Middle East Technical University, Master Thesis, 2005.

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

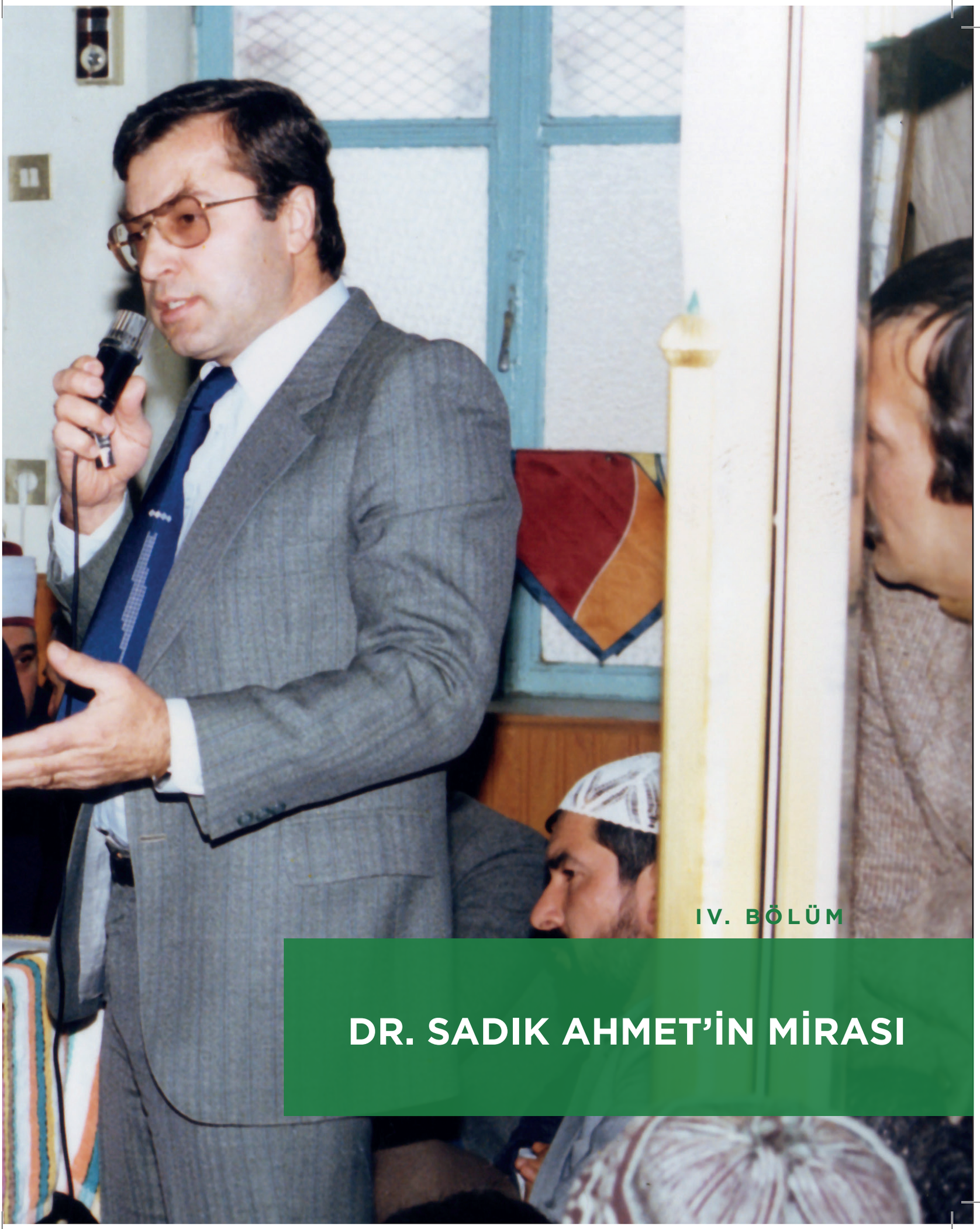

IV. BÖLÜM

DR. SADIK AHMET'İN MİRASI

DR. SADIK AHMET'İN VEFATI VE VEFATININ YANKILARI

Özkan ÖZPAK*

GİRİŞ

Günümüzde Batı Trakya denildiğinde, akla ilk gelen isim Dr. Sadık Ahmet, Dr. Sadık Ahmet denildiğinde ise Batı Trakya'dır. Bu iki ismi birbiriyle özdeşleştiren ise Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türkleri için vermiş olduğu siyasî mücadeledir. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin Yunanistan Devletine karşı verdikleri var olma ve benliklerini koruma mücadelesinin lider ismi olmuştur. Azmi, mücadeleci ve yılmaz kişiliği ile 1985-1995 yılları arasında Batı Trakya Türklerinin, Yunan hükümetlerinin uyguladığı baskılara karşı verdiği mücadelenin bayraktarlığını üstlenmiştir. Yunan makamları Dr. Sadık Ahmet'i susturduklarında tüm Batı Trakya Türklerini susturup mücadele azimlerini söndüreceklerini düşünmüşlerdir. Bu doğrultuda Dr. Sadık Ahmet, ailesi ve yakınları üzerinde sistematik bir baskı politikası izlemişlerdir. Defalarca yargılanan, cezaevinde yatan, tehdit ve saldırılara maruz kalan Dr. Sadık Ahmet, açık bir hedef haline getirilmiştir. 24 Temmuz 1995'te hala kaza mı yoksa bir suikast mı olduğu tartışılan olay ile aramızdan ayrılan Dr. Sadık Ahmet'in vefatının ve vefatının yankılarının anlatılacağı bu bölümün daha iyi anlaşılabilmesi için kendisinin maruz kaldığı baskılar da ele alınmıştır.

1. DR. SADIK AHMET'E YÖNELİK SALDIRILAR, TEHDİT VE BASKILAR

Dr. Sadık Ahmet'e yönelik sistemli baskı politikasının ilk ve en önemli adımı 9 Ağustos 1986'da tutuklanması ve akabinde maruz kaldığı uzun yargılama süreci olmuştur. "Türk" kelimesini kullandığı için 26 Ocak 1990'da tekrar tutuklanan Dr. Sadık Ahmet, iki ay cezaevinde kalmış ve uluslararası kamuoyunun baskıları neticesinde cezası paraya çevrilmiştir. Bundan sonraki süreçte daha yoğun baskılara maruz kalan Dr. Sadık Ahmet'e fiilî saldırılar da başlamıştır. Nitekim bunun ilk örneği 25 Kasım 1990 tarihinde İkinci Dünya Savaşı'nda yapılan direnişin yıl dönümü nedeniyle Gümülcine'de düzenlenen tören esnasında görülmüştür. Bu tören esnasında *Patrida*[1] gazetesi ile özel bir radyonun sahibi olan ve Dr. Sadık Ahmet'in davalarında aleyhte şahitlik yapan Konstantinos Çetlakas, Dr. Sadık Ahmet'e saldırmıştır. Çetlakas, Dr. Sadık Ahmet'e: *"Pis Türk! Senin ne işin var burada? Defol git! Bizim millî bayramımızda senin burada ne işin var?"* diyerek hakarette bulunmuştur. Bu durum karşısında Dr. Sadık Ahmet, Vali ile Bölge Sekreterine: *"Sayın Vali, ne biçim işler bunlar? Ne biçim tahrik bu?"* şeklinde tepki gösterdiğinde, Çetlakas kendisine: *"Ben halkım, git buradan"* diyerek

* Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, ozkanozpak@hotmail.com

1 Yunanca kelimelerin en yakın okunuş şekli verilmiştir.

sözlü saldırısına devam etmiştir. Ayrıca Çetlakas polislerin varlığına rağmen Dr. Sadık Ahmet'in kolundan çekerek tekme atmıştır.[2]

Dr. Sadık Ahmet, Konstantinos Çetlakas'ın kendi şahsında Batı Trakya Türklerini sindirmeye ve dışlamaya yönelik bu hareketi karşısında, saldırının kendisinden çok Yunan Parlamentosuna yönelik olduğunu belirterek gerekli tedbirlerin alınması ve cevap verilmesi için olayı parlamentoya getireceğini söylemiştir.[3] Nitekim Dr. Sadık Ahmet, 26 Kasım 1990 tarihinde Yunan Meclis Başkanına bir kınama telgrafı çekmiştir. Dr. Sadık Ahmet bu telgrafında gerçekleşen olayı anlattıktan sonra tepkisini dile getirmiştir:

> *"… Bu temsil ettiğim insanlar için affedilmeyecek bir tahrik ve hakarettir… Bölgede normal hayatı devam ettirmek ve ilimizde arzu edilmeyen geçmişteki olayları yeniden görmemek için hükümet daha çok ilgi göstermelidir. Böyle sıcakkanlılar başkalarının haklarına saygı göstermelidirler, tahriklerden kaçınmalıdırlar. Batı Trakya'da ve ilimizde vatandaşlar arasında eşitlik hüküm sürmelidir".*[4]

Dr. Sadık Ahmet'e yönelik fizikî tepkilerin yanında manevî baskılar özellikle 8 Nisan seçimleri sonrasında artarak devam etmiştir. Bu manevî baskılar genellikle Dr. Sadık Ahmet'in milletvekili olarak Gümülcine'de katılması gereken millî kutlamalara çağrılmaması şeklinde gerçekleşmiştir. Dr. Sadık Ahmet, özellikle Gümülcine Valisi Dionisios Karahalios'un görev süresi içerisinde, Yunanistan'da millî gün olarak kutlanan ve Gümülcine Valiliği tarafından hazırlanan 25 Mart[5] ve 28 Ekim tarihlerindeki resmî törenlere çağrılmamıştır.[6] Aynı şekilde Gümülcine'nin kurtuluş günü olarak kutlanan 14 Mayıs resmî törenlerine de bu törenleri hazırlayan belediye tarafından davet edilmemiştir.[7]

Dr. Sadık Ahmet'in seçilmiş bir kişi olmasını ve bölge halkının % 54'lük bir kesimini temsil etmesini göz ardı eden bu davranışların temelinde, Yunan makamlarının kendisini meşru bir temsilci olarak kabul etmediklerini gösterme isteği vardır. Ancak halk iradesini yok sayan bu gibi davranışlar karşısında Batı Trakya Türkleri de çocuklarını bu törenlere göndermeyerek tepkilerini ortaya koymuşlardır.[8] Dr. Sadık Ahmet ise kendi üzerinde manevî baskı kurmaya yönelik bu hareketlerin bölgede kurulabilecek dostluk köprülerini zedelediğini çeşitli defalar ifade etmiştir.

Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerinin vatandaşlık haklarını her platformda savunması karşısında maruz kaldığı en ilginç manevî baskılardan biri 1 Nisan 1992 tarihinde gerçekleşmiştir. Atina'da yayınlanan *Eleftheri Ora* gazetesi, Dr. Sadık Ahmet'in geçirdiği bir trafik kazası ile hayatını kaybettiğini yazmıştır. 1 Nisan gecesi *ERT 1* televizyonunun ana haber bülteninde de bu haber ilk sıradan verilmiş, daha sonra da bunun 1 Nisan şakası olduğu açıklanmıştır.[9] Diğer taraftan 21 Aralık 1992 günü Gümülcine'de bulunan *Trakya Devlet Radyosu*'ndan Dr. Sadık Ahmet'in öldürülmesine yönelik açık bir çağrı yapılmıştır. Eski Gümülcine milletvekillerinden Stilianos Bleças'ın katıldığı programı telefonla arayan bir Yunan vatandaşı, *"Sadık Ahmet'i katledecek bir 17 Kasım Örgütü mensubu yok mu?"* demiştir. Dr. Sadık Ahmet, bu olay karşısında resmî olarak ilgili bakanlıklara

2 "Dün Bize Bugün Milletvekilimize", *İleri*, 30 Kasım 1990, s. 4; "Kınama Telgrafları", *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl 4, Sayı 26, Ocak 1991, s. 19.

3 "Dr. Sadık Ahmet'e Planlı Saldırı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 24 – 25, 1990, s. 17.

4 "Kınama Telgrafları", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 26, 1991, s. 19.

5 "Başbakan'ın Eşitlik Vaadine Ne Oldu?", *Balkan*, 31 Mart 1992, s. 1.

6 "28 Ekim Yortusu Kutlanıyor Dr. Sadık Ahmet Yine Davet Edilmedi", *Balkan*, 27 Ekim 1992, s. 2.

7 "Ayırıma Israrla Devam", *Balkan*, 12 Mayıs 1992, s. 2.

8 "28 Ekim Törenlerinde İlimizin Nüfusunun % 54'ü Temsil Edilmedi", *Balkan*, 3 Kasım 1992, s. 2.

9 "Canları Öyle Mi İstiyor?", *Balkan*, 7 Nisan 1992, s. 2.

başvuruda bulunduysa da gereken ilgi gösterilmemiştir.[10] Bir başka olayda ise 1 Şubat 1993 tarihinde Batı Trakya azınlık okullarında başlatılan boykot nedeniyle Gümülcine Valiliği önünde bulunan Dr. Sadık Ahmet, Vali Dionisios Karahalios tarafından tehdit edilmiştir. Vali Karahalios, Dr. Sadık Ahmet'in milletvekili seçilmesinden itibaren halkı ona karşı yönlendirmeye çalışmış ve partizan bir tutum sergilemiştir. Bahsedilen gün ise bu tutumunu tehdit boyutuna ulaştırmıştır. Nitekim valilik önünde bulunan Dr. Sadık Ahmet'e: *"Hemen git buradan. Burada insanları tehdit etme. Seni hapislerde çürüteceğim. Benim sabrımı taşırma. Seni yok edeceğim. Ardından karın ve çocukların ağlayacak. Yanındaki kölenin (Mustafa Hafız Mustafa) de karısı ve çocukları ağlayacak. Serseri… Burada demokrasi var…"* diyerek hakaret etmiştir. Mustafa Hafız Mustafa tarafından yanındaki teyp vasıtasıyla kaydedilen bu konuşmalar valinin, dolayısıyla Yunan resmî makamlarının Dr. Sadık Ahmet'e olan tepkilerinin vardığı noktayı göstermesi bakımından oldukça önemlidir.[11] Bu olaydan 3 hafta sonra Millî Mücadele Teşkilâtı Panhellenik Konfederasyonu Başkanlığı ve bu konfederasyona bağlı 11 derneğin yöneticisi imzaladıkları bir tehdit yazısını Dr. Sadık Ahmet'e göndermişlerdir. 26 Şubat 1993 günü Dr. Sadık Ahmet'e ulaşan bu tehdit mektubunda, kendisinin "Türk" kelimesini kullanmasının Yunanistan'a küfür etmek anlamına geldiği ve azınlığın sorunlarını çözmek için meclis dışında verdiği mücadelenin vatana ihanet olduğu belirtilmiştir. Mektubun son kısmında Dr. Sadık Ahmet'in siyasî faaliyetleri nedeniyle yüzlerce konfederasyon üyesinin sabrının taştığı ve bu durumun devamı halinde kendisini durdurmak için hiçbir şeyden çekinilmeyeceği ifade edilmiştir. Böylece Dr. Sadık Ahmet, imzalı ve mühürlü bir mektupla tehdit edilmiştir ki bu durum, resmî makamların kendisine karşı yürüttükleri psikolojik baskılardan güç alan odakların hareketlerinin varabileceği tehlikeli boyutları en iyi şekilde göstermektedir.[12]

Dr. Sadık Ahmet yukarıda açıklandığı şekliyle maruz kaldığı fiilî saldırı, manevî baskı ve tehditlerin yanında siyasî baskılar ile de karşılaşmıştır. Bu siyasî baskılar Atina Savcılığı'nın, kendisinin milletvekili dokunulmazlığını kaldırtmak istemesi veya Yunan Meclisi'nde sözlü sataşmalar şeklinde meydana gelmiştir. Yıllarca parti kontrolü altında tuttukları Türk milletvekillerinin pasif siyaset çizgisine alışan Yunan siyasetçileri, bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Türk kimliğini ön plana çıkaran cesur siyaset tarzından çekinmişlerdir. Bu durum karşısında Dr. Sadık Ahmet'i sindirecek ve rahat siyaset yapmasını engelleyecek bir tutum sergilenmiş ve kendisi hakkında sayısız davalar açılarak yıpratılıp susturulmaya çalışılmıştır.

Gümülcine Valiliği'nin açık hava hapishanesi inşa etmek için arazi kamulaştırması yapmak istemesine Dr. Sadık Ahmet çok sert tepki göstermiş ve *"ölürüz de topraklarımızı teslim etmeyiz"* diyerek azınlığın valiliğin kararlarına uymamasını istemiştir. Bu durum üzerine Kasım 1992'de Atina Savcılığı, Dr. Sadık Ahmet'in sözlerini kan dökme tehdidi ve vatandaşları devlete karşı isyana teşvik etmek olarak kabul etmiş, Yunan Meclisi'ne başvurarak kendisi hakkında yasal takibat yapabilmek için milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasını istemiştir.[13]

21 Aralık 1991 günü Yunan Meclisi'nde bütçe görüşmeleri sırasında PASOK Milletvekili Konstantinidis, *"Pontusluların Türkiye'de din özgürlüğü yok. Oysa bizim burada güya milletvekili, vatan haini var ki, yurt dışına gidip azınlıkların baskı altında olduğunu söylüyorlar"* şeklinde konuşmuş ve bütün

10 "Trakya Devlet Radyosu'ndan Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'in Katledilmesi Çağrısında Bulunuldu", *Balkan*, 29 Aralık 1992, s. 1.

11 "Vali Karahalios, Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'i Hapislerde Çürütmek ve Çoluk Çocuğunu Ağlatmakla Tehdit Etti", *Balkan*, 6 Şubat 1993, s. 4.

12 "Millî Mücadele Konfederasyonu Dr. Sadık Ahmet'i İmzalı Bir Yazı ile Tehdit Etti", *Balkan*, 2 Mart 1993, s. 1, 3.

13 "Milletvekili Dr. Sadık'ın Dokunulmazlığının Kaldırılması İstendi", *Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni*, Sayı: 6, 3 Aralık 1991, s. 4.

Yunan milletvekilleri bu konuşmayı alkışlayarak Dr. Sadık Ahmet'e sözlü sataşmalarda bulunmuşlardır.[14]

Atina Savcılığı, Dr. Sadık Ahmet'in vatana ihanet suçlamasıyla ifadesinin alınabilmesi için dokunulmazlığının kaldırılması istemiyle Yunan Meclisi'ne bir başvuruda bulunmuştur.[15] Diğer taraftan Yunan Anayasasını Koruma Vakfı yöneticileri, ülke dışında Yunan vatandaşı sıfatıyla bağdaşmayacak şekilde Yunan aleyhtarı hareketlerde bulunduğu gerekçesiyle Dr. Sadık Ahmet'in Yunan Anayasasının 20. maddesine göre vatandaşlıktan çıkarılması için İçişleri Bakanlığına başvurmuşlardır. İçişler Bakanlığının bu istemi kabul etmemesi üzerine adı geçen vakıf yöneticileri bakanlığın yanlış karar verdiği gerekçesiyle Yunan Danıştay'ına başvuruda bulunmuşlardır.[16] Bu dava 11 Ocak 1994'de görüşülmüş ve 6 Aralık 1994 gününe ertelenmiştir.[17] Neticede Dr. Sadık Ahmet'in vatandaşlıktan çıkarılmasının gerektirecek bir durum tespit edilemediğinden dava düşmüştür. Aynı şekilde Dr. Sadık Ahmet'in 1-5 Şubat 1993 tarihlerinde gerçekleşen eğitim boykotuna destek vermesi nedeniyle Rodop Savcılığı dokunulmazlığının kaldırılması istemiyle Yunan Meclisi'ne başvurmuştur. Diğer taraftan Dr. Sadık Ahmet'in Türkiye'de yaptığı konuşmalar veya katıldığı faaliyetler nedeniyle Yunan Meclis Başkanlığı kendisinden birçok defa yazılı açıklama istemiştir.

Hakkında dokunulmazlığının kaldırılması ve vatandaşlıktan çıkarılması amacıyla sayısız dava açılan Dr. Sadık Ahmet bu durum ile ilgili olarak, *"Ben artık bu tür olayları izlemiyorum. Ben Batı Trakya Türklüğünün çıkarlarını korumak için elimden geldiğince çalışıyorum"* demiş ve dokunulmazlığının kaldırılmak istenmesinin çalışmalarını engelleyemeyeceğini, *"Ben doğru olduğuna inandığım yolda yürüyeceğim ve bu nedenle her kim dokunulmazlığımın kaldırılmasını isterse istesin sonucu değiştirmez"* cümlesi ile ifade etmiştir.[18]

Yukarıda maruz kaldığı baskı ve tehditlerin bir kısmı anlatılan Dr. Sadık Ahmet, mücadele azminden asla vazgeçmemiştir. Kendisinin susturulmasının aslında Batı Trakya Türklerinin susturulması demek olduğunu düşünerek korkusuzca her platformda Batı Trakya Türklerinin haklı mücadelesinin bayraktarlığını 24 Temmuz 1995'te meydana gelen kazada hayatını kaybedene kadar devam ettirmiştir. Nitekim içinde bulunduğu tehlikenin farkında olarak idealleri uğruna ölümü bile göze aldığını bir suikast ihtimalini kast ederek şu şeklide ifade etmiştir:

> *"Keşke böyle bir şeye tevessül etseler. Lozan Anlaşması'na göre haklarımızı vermeyen, Batı Trakya Türklüğünü yok farz eden Yunan, böyle bir şey yaptığında, Batı'nın gözleri açılır ve gerçeği belki görür. Ben olmam ama yıllardır ayakta kalma mücadelesi veren masum halkımız ve çocuklarımız biraz olsun nefes alırlar. Feda olsun bu can…".*[19]

---

14 "Bir PASOK Milletvekilinin Mecliste Tüm Azınlığımıza Hakaretini Tüm Diğer Partililer Alkışladılar", *Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni*, Sayı: 8, 24 Aralık 1991, s. 1.

15 "Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'in Dokunulmazlığı Kaldırılmak İsteniyor", *Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni*, Sayı: 10, 14 Ocak 1992, s. 2.

16 "Milletvekilimizin Vatandaşlıktan Iskatı İstendi", *DEB Partisi Gazetesi*, 10 Mart 1992, s. 1, "Milletvekillerimiz 1 Aralık'ta Danıştay'da Yargılanacaklar", *Balkan*, 17 Kasım 1992, s. 2

17 "Manevi İşkence!", *Balkan,* 18 Ocak 1994, s. 1.

18 "DEB Partisi Başkanı ve Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Bir Kez Daha Dokunulmazlığının Kaldırılması İstendi", *Balkan*, 9 Mart 1993, s. 4.

19 Sefer Hakkı, "Gümülcine'de Turan Türküsü", *Ortadoğu*, 28 Temmuz 1995, s. 1, 3.

2. DR. SADIK AHMET'İN VEFATI

2.1. 24 Temmuz 1995 Günü Meydana Gelen Kaza

Batı Trakya Türk toplumunun lideri ve hayatını Batı Trakya davasını savunmaya adayan Dr. Sadık Ahmet ve ailesi 24 Temmuz 1995 Pazartesi günü saat 21.00 dolaylarında, Yalanca köyündeki bir sünnet düğününe katılmak üzere Gümülcine'den otomobilleriyle yola çıkmışlardır. Otomobili Dr. Sadık Ahmet kullanmakta, yanında eşi Işık Hanım ve arka sol tarafta kızı Funda, sağ tarafta ise oğlu Levent oturmaktadır. Dr. Sadık Ahmet ve ailesi Gümülcine-İskeçe karayolunun 7. kilometresinde bulunan Susurköy (Sosti) kavşağına geldiklerinde Zisis Arabacis isimli bir Yunan, AM 36923[20] plakalı traktörü ile yola çıkmıştır. Dr. Sadık Ahmet traktörü gördüğünde otomobilinin direksiyonunu kırmış, ancak üzerlerine gelmeye devam eden traktörden kurtulamamıştır. Çarpmanın etkisiyle Dr. Sadık Ahmet'in AHA 4444 plakalı gri renkli aracı yolun kenarındaki tarlalara doğru 6–7 takla atarak savrulmuştur. Kaza nedeniyle sol tarafı neredeyse tamamen yok olan otomobilden ilk çıkan Levent Sadık Ahmet olmuştur. Kendisi de bacağından yaralanmış olan Levent Sadık Ahmet otomobilden çıktıktan sonra yaşananları aktarmıştır:

Görsel 1: Dr. Sadık Ahmet'in kaza geçirip vefat ettiği Susurköy kavşağı (Hakka Davet arşivi)

Görsel 2: Kaza sonrası Dr. Sadık Ahmet'in aracı (Foto City arşivi)

> *"Otomobilden ilk çıkan ben oldum. Otomobilden çıkan dumanları görünce ilk tepkim 'patlayacak' diye bağırmak oldu. Daha sonra annemi arabadan çıkardım. Annem baygın ve yaralı haldeydi. Sonra kız kardeşim Funda'yı otomobilde sıkıştığı yerden çıkardım. Funda'nın yüzü tamamen kan içindeydi. Yüzünü silmek istediğimde kardeşim, 'yapma abi canım çok yanıyor' dedi. Onu sürekli öksürterek nefes aldırmaya çalıştım. Babam henüz yaşıyordu. Benim kucağımda öldü. Gözlerini ben kapattım."*

Kazanın hemen ardından yoldan geçmekte olanlar ve çevreden kazayı görenler yardıma koşmuşlardır. Dr. Sadık Ahmet ve ailesi hemen Gümülcine (Komotini) Sismanoglio Devlet Hastanesine götürülmüşlerdir. Dr. Sadık Ahmet'in eşi ve kızı tedavi altına alınmışlardır. Dalağı parçalanan ve durumu ağır olan Funda Sadık Ahmet ameliyata alınmıştır. Funda Sadık Ahmet'e göre durumu daha iyi olan Işık Sadık Ahmet'in boynunda ve sırtında incinme ve çatlaklar tespit edilmiştir. Levent Sadık Ahmet hastaneden ilk olarak dayısı Ali Müminoğlu'nu aramış ve olayı haber vermiştir.[21] Kaza haberinin Batı Trakya'da duyulma-

20 "Azınlığımızın Başı Sağ Olsun!", *İleri*, 4 Ağustos 1995, s. 1.

21 Levent Sadık Ahmet (Dr. Sadık Ahmet'in oğlu) ile mülakat, 15 Ağustos 2007.

sıyla beraber hastanede büyük bir kalabalık toplanmıştır. Haber ajansları da olayı hemen basın ve yayın kuruluşlarına ulaştırmışlardır.

Dr. Sadık Ahmet'in ölümüne sebep olan ve üzerinde suikast şüphelerinin bulunduğu kazanın, Lozan Antlaşması'nın imzalandığı gün olan 24 Temmuz'da gerçekleşmiş olması da hafızalarda acı bir tesadüf olarak yer etmiştir.

2.2. Kazanın Suikast Olabileceğine Dair Şüpheler

Dr. Sadık Ahmet'in beklenmeyen ölümü Batı Trakya, Türkiye ve Türk Cumhuriyetlerinde büyük bir şaşkınlık yaratmıştır. Kazanın şaşkınlığının geçmesinden hemen sonra olayın suikast olabileceğine dair şüpheler artmaya başlamıştır. Işık Sadık Ahmet hastanede, Anadolu Ajansına yaptığı açıklamada, *"Zisis Arabacis adındaki Yunan, traktörü üzerimize sürdü. Eşim son anda direksiyonu kırmayı başarabildi ama kaçamadı, traktörün farları yanmıyordu, sanki bizi bekliyordu"* demiştir. Nitekim Işık Sadık Ahmet'in, Susurköy'de oturan Zisis Arabacis ile ilgili olarak, daha önce de Dr. Sadık Ahmet'in otomobiline benzeyen başka bir araca traktörü ile kasıtlı olarak çarptıktan sonra polise giderek *"Ben Sadık Ahmet'i öldürdüm"* dediğini belirtmesi, kazanın bir suikast olabileceğine ilişkin şüpheleri daha da arttırmıştır.[22] Yunan makamları Işık Sadık Ahmet'in kazada kasıt olduğuna dair iddiaları üzerine kendisinin basın mensuplarıyla görüşmesini yasaklamışlardır.[23] Kazanın görgü tanıklarından İlhan Tahsin, Zisis Arabacis'in traktörden atlayarak kaçtığını söylerken, bir kısım Susurköy sakini ise olay yerinde sürücünün talimat almasına yarayacak bir telsiz bulduklarını ve sürücünün olaydan önce arkadaşlarıyla bir Yunan kahvesinde oturarak sarhoş olana kadar içki içtiğini gördüklerini ifade etmişlerdir.[24]

Kazanın bir suikast olma ihtimalini güçlendirecek başka iddialar da zaman zaman gündeme gelmiştir. Nitekim kazadan sonra bir açıklama yapan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Başkanı Taner Mustafaoğlu, Rodop Emniyet Müdürü Zafropilos'un *"Türkler için verdiği mücadeleyi durdurmaması halinde Sadık Ahmet'in bir kazaya uğrayabileceğini"* söylediğini ifade etmiştir.[25] Aynı şekilde Dr. Sadık Ahmet de içerisinde bulunduğu tehlikeli durumun farkında olarak, 7 Ağustos 1994 günü Konya Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği "Balkanlarda Yaşanılan Son Durum Konferansı"na konuşmacı olarak giderken, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden arkadaşı Muzaffer Arslan'a, *"Bizi galiba rahat bırakmayacaklar"* diyerek başına böyle bir kaza gelmesini beklediğini ima etmiştir. Diğer taraftan Dr. Sadık Ahmet'in resmî koruması Pistolas ve istihbarat Şefi Mihail tarafından sürekli izlendiği ve yazıhanesinin telefonlarının dinlendiği de bilinmektedir. Dolayısıyla Yunan istihbaratı Dr. Sadık Ahmet'in attığı her adımı çok iyi takip etmiş ve ne zaman nerede bulunacağını önceden bilmiştir.[26]

22 "Kocamı Öldürdüler", *Türkiye*, 29 Temmuz 1995, s. 1; "Batı Trakya Patlamak Üzere", *Yeni Düşünce*, Yıl: 1, Sayı: 18, 29 Temmuz 1995, s. 1, 7; "Dr. Sadık Ahmet'i Öldürdüler", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 1, 6-7; "Sadık Ahmet Kazada Öldü", *Hürriyet*, 25 Temmuz 1995, s.1, 14; "Yunan Usulü Cinayet", *Günaydın*, 26 Temmuz 1995, s. 1, 12; "Sadık Ahmet'in Ölümü Şüpheli", *Cumhuriyet*, 26 Temmuz 1995, s. 1.

23 "Sadık Ahmet'in Eşine Basın Yasağı Geldi", *Sabah*, 27 Temmuz 1995, s. 10.

24 "Sadık Ahmet Yunan Makamlarınca Öldürüldü", *Milli Gazete*, 27 Temmuz 1995, s. 3.

25 "Ölümle Tehdit Edilmişti", *Milliyet*, 26 Temmuz 1995, s. 17.

26 Necmi Abdurrezzak (Dr. Sadık Ahmet'in sekreteri) ile mülakat, 06 Şubat 2008.

Gündem

Hürriyet

Perşembe, 27 Temmuz 1995 23

Dr. Ahmet'e büyük tören

BATI Trakya'daki Türk azınlığın lideri Dr. Sadık Ahmet'in ölümüne yol açan trafik kazasının üzerindeki esrar perdesi henüz aralanamadı. Kazayı 'kasıtlı' olarak değerlendiren Sadık Ahmet'in eşi Işık Ahmet, dün kaldığı hastanede 'sık sık fenalık geçirdiği' gerekçesiyle kimseyle görüştürülmedi. Kazayla ilgili bilirkişi raporunun hazırlandığı ve kısa zamanda yayınlanacağı bildirildi.

Traktörle kazaya neden olan 61 yaşındaki Zisiz Arabacis'in geçmişinin araştırıldığı kaydedildi. Arabacis'in 1991'de de Sadık Ahmet'in arabasına çarptığı noktada kaza yaptığı ve Vangelis Brachos adındaki bir Yunanlı'nın otomobiline çarptıktan sonra polise, "Sadık Ahmet'in arabasına çarptım" diye ifade verdiği öne sürüldü. 61 yaşındaki Arabacis'in fanatik bir Yunan köylüsü olabileceği ihtimali üzerinde durulmakla birlikte, olayın 'talihsiz bir kaza' olduğu görüşü ağırlık kazanıyor. Yunan televizyonları da, haberlerinde olayda kasıt olup olmadığı yönünde araştırmalara yer verdiler. Mega TV ise Sadık Ahmet'in kaza anında süratli gittiğini öne sürdü ve işkili olabileceğini iddia etti. Bu iddia alkol kullanmayan Sadık Ahmet'in yakınları tarafından tepkiyle karşılandı. Sadık Ahmet'in kaza sırasında arabanın 20 metre uzağına fırladığını anlaşılması üzerine doktorun emniyet kemerinin bağlı olmadığı sanılıyor.

Türk azınlık lideri Dr. Sadık Ahmet, bugün Türkiye'den üst düzey yetkililerin de katılacağı büyük bir cenaze töreniyle toprağa verilecek. Olayın kasıtlı olduğu iddialarının yoğunlaşması üzerine, kazaya yol açan Arabacis'in geçmişi incelenmeye başlandı. Bilirkişi raporunun da hazırlandığı belirtildi.

Sadık Ahmet'in cenazesi, bugün ikindi namazından sonra kaldırılacak ve Gümülcine Yenice Mahallesi Mezarlığı'na defnedilecek. Cenazeye Türkiye'den çok sayıda üst düzey yetkilinin katılması bekleniyor.

Dr. Sadık Ahmet'in Gümülcine'ye 25 kilometre mesafede bulunan Küçüksırkeci Köyü'ne gömülmesinin istendiği, köylülerin bunun için yoğun çaba harcadıkları, ancak Türk diplomatlarına ve heyetine, 'belirli güzergahlar' haricinde dolaşım yasağı olması nedeniyle bu talebin yerine getirilemediği öğrenildi. Kendi köyüne gömülmesi durumunda, hiçbir Türk yetkilinin cenazeye katılamayacağı ya da ileride mezarını ziyaret edemeyeceği gerekçesiyle Sadık Ahmet'in, Gümülcine'deki Yenice Mahalle Mezarlığı'na gömülmesi uygun görüldü.

Başbakan Yardımcısı Hikmet Çetin de, Dr. Sadık Ahmet'in ölümünün en ince ayrıntılarıyla incelenmesi gerektiğini söyledi. Çetin, çok sevdiği dostu Dr. Ahmet'in ölümünden büyük üzüntü duyduğunu belirtti. Çetin, Dr. Ahmet'in kazada kasıt bulunduğu iddialarının hatırlatılması üzerine, "O iddialara bakmak lazım. Konunun en ince ayrıntılarına kadar incelenmesi gerekir. Benim aldığım bilgiye göre Yunan makamları da bunun incelenmesi olanağının sağlanacağını söylemişler" dedi.

Bu arada, bülkümet Dr. Ahmet'in ailesine sahip çıkıyor. Çiller, önceki gün Ahmet'in olayda yaralanan kızını Türkiye'ye getirtmek için harekete geçerken, Hacaloğlu'nun da dün telefonla Işık Ahmet'le görüşüp, "Siz ve çocuklarınız Türkiye Cumhuriyeti'nin güvencesindesiniz" mesajını ilettiği bildirildi.

Bu arada, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Sadık Ahmet'in Yunan istihbaratının bir komplosuna kurban gitme ihtimalinin yüksek olduğunu söyledi.

Zeynel İLİTEŞ-Gebet GÖKÇE GÜMÜLCİNE

İşte katil traktör

Dr. Ahmet'in ölümüne yol açan traktör ve parçalanan arabası kaza yerinde incelenecek.

16 yaşındaki Levent'in sağlık durumu düzeldi.

Işık Ahmet, kazanın kasıtlı olduğunda ısrarlı.

Yılmaz, cenazeye gidiyor

TÜRKİYE'den, başta ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz olmak üzere çok sayıda politikacı Dr. Sadık Ahmet'in cenaze törenine katılmak için bugün Gümülcine'ye gidiyor. Başbakan Çiller de, cenaze töreninde kendisini temsil etmesi için DYP Kırklareli Milletvekili Cemal Özbilen'i gönderiyor. Hükümet adına törene CHP'li İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu katılacak. Törende TBMM'yi de Köksal Toptan, Evren Bulut, Hasan Basri Eler, Engin Güner ve İbrahim Halil Çelik'den oluşan 5 kişilik milletvekili heyeti temsil edecek. Yunanistan'a İstanbul İl Başkanı Erdoğan Toprak başkanlığında bir heyetle gidecek.

DSP'liler, izin alabilirlerse, cezaevinde bulunan İskeçe eski Müftüsü Mehmet Emin Ağa'yı da ziyaret edecekler.

TÜM TÜRKİYE'DE NAMAZ

Türkiye'de de Sadık Ahmet'in gıyabında cenaze namazı kılınacak. Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan yapılan açıklamada, bugün Ankara Kocatepe Camii'nde cenaze namazı kılınacağı bildirildi. Ayrıca Balkan Barış Özgürlükler ve Geliştirme Derneği, Balkan Göçmenleri Federasyonu, Batı Trakya Türkleri Derneği, Bosna-Sancak Derneği ve Balkan Öğrenci Birliği'nden yapılan ortak açıklamada da vatandaşlar tüm Türkiye'de cenaze namazı kılmaya çağrıldı.

Kaza mutlaka araştırılmalı

ÇEŞİTLİ dernek ve kuruluşlar da Dr. Ahmet'in ölümünün mutlaka araştırılması gerektiğini açıkladılar.

Dünya Türkleri Konseyi TBMM Destek Grubu Başkanı, DYP Milletvekili Rıfat Yüzbaşıoğlu, kazanın, Yunan Gizli Servisi tarafından düzenlenmiş bir suikast olma ihtimali üzerinde durulması gerektiğini bildirdi. Yüzbaşıoğlu dün yaptığı yazılı açıklamada, Yunan makamlarını açıklamalarını yeterli bulmadıklarını belirtti. Batı Trakya Türk Birliği Derneği Genel Başkanı Bedri Uçar, "Şu anda kesin bilmiyoruz ama Dr. Ahmet'in ölümünde kast varsa bunun hesabı şerizekalı Yunan'dan sorulacaktır" dedi. Turan Kültür Vakfı Başkanı Rasim Ekşi de, başsağlığı mesajında Batı Trakya'daki her Türk'ün birer Sadık Ahmet olduğunu söyledi. Ekşi, "Bu eylemin milletlerarası anlaşmalarla, dini, millî ve insanî hakları garanti altına alınmış olan Batı Trakya Türkleri'nin susturulmasına yönelik olduğuna inanıyoruz. Ama Batı Trakya Türkleri, 70 yıldır olduğu gibi bugünden sonra da susmayacak ve susturulmayacaktır" dedi.

CEYTAŞ
Ceyhan-Adana

CEYHAN TEKSTİL SANAYİİ A.Ş.
31.12.1994 TARİHİNDEKİ BİLANÇOSU
(2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu Gereğince)

CEYTAŞ CEYHAN TEKSTİL SANAYİİ A.Ş.
SON İKİ YILA AİT BİLANÇOSU

AKTİF (VARLIKLAR) (1 000 TL) | CARİ DÖNEM 31.12.1994 | ÖNCEKİ DÖNEM 31.12.1993
I- DÖNEN VARLIKLAR | 148.307.826 | 84.682.781
A-HAZIR DEĞERLER | 2.522.077 | 25.135.211
B- MENKUL KIYMETLER(Net)

Görsel 3: 27 Temmuz 1995 tarihli Hürriyet'te yer alan Dr. Sadık Ahmet'in ailesi ile geçirdiği kaza ve cenaze törenine dair haber

Suikast şüphelerini arttıracak diğer bir olay ise 26 Temmuz 1995 günü meydana gelmiştir. İlhanlı Nahiyesi Karakol Komutanı Üsteğmen Athanasios Mavridis, İlhanlı Nahiye Müdürü Hüseyin Arif'i telefonla arayarak *"İstediğimiz şahısları trafik kazası ile tasfiye edebiliriz. Sadık Ahmet'i hatırlayınız"* diyerek kendisini tehdit etmiş, sıranın onlara geldiğini söylemiştir.[27]

Kazadan 8 yıl sonra, Yunanistan'da 11 yıl hapis yatmış olan Dimitri Shismanidi isimli bir Gürcü'nün yaptığı açıklamalar olayın bir suikast olabileceğine dair soru işaretlerini yeniden gündeme getirmiştir. Dimitri Shismanidi, cezasını çektiği esnada Yunan yetkililerin ve Gümülcine (Komotini) Güvenlik Şefi Athanasios Dalamakitis'in, Dr. Sadık Ahmet'i öldürmesi karşılığında 20 milyon drahmi ve tahliye sözü verdiklerini ancak kendisinin bu teklifi kabul etmediğini ifade etmiştir.[28]

Yukarıda anlatılanlar ışığında kaza yapılan yerin düz bir yol olması, görüşü engelleyen herhangi bir unsurun olmaması, gece olmasına rağmen görünmemek istermişçesine traktörün farlarının kapalı olması ve olay yerinde bulunan bir telsiz, planlı bir hareketi akla getirmektedir.[29]

2.3. Dr. Sadık Ahmet'in Cenaze Töreni

24 Temmuz 1995 günü meydana gelen kazadan sonra Dr. Sadık Ahmet'in cenazesinin 27 Temmuz 1995 Perşembe günü kaldırılması kararlaştırılmıştır. Bu zaman zarfında Işık

27 "Sadık Ahmet'i Biz Öldürdük", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 74, 1995, İstanbul, s.18.

28 "Dr. Sadık Ahmet'i Öldürmem İstendi", *Medya,* 11 Eylül 2003, s. 1, 4.

29 "Batı Trakya Patlamak Üzere", *Yeni Düşünce*, Yıl: 1, Sayı: 18, 29 Temmuz 1995, s. 7.

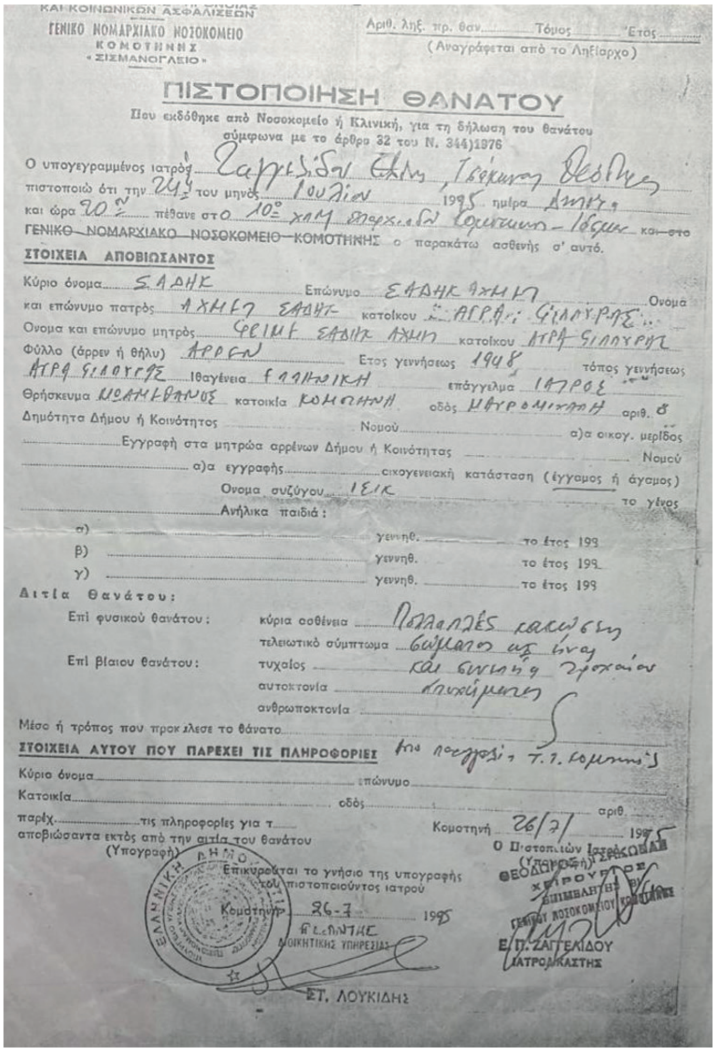
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ
ΓΕΝΙΚΟ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ
ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ
«ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΕΙΟ»

Αριθ. ληξ. πρ. θαν. ...... Τόμος ...... Έτος ......
(Αναγράφεται από το Ληξίαρχο)

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΘΑΝΑΤΟΥ
Που εκδόθηκε από Νοσοκομείο ή Κλινική, για τη δήλωση του θανάτου σύμφωνα με το άρθρο 32 του Ν. 344)1976

Ο υπογεγραμμένος ιατρός ...... πιστοποιώ ότι την 24η του μηνός Ιουλίου 1995 ημέρα ...... και ώρα 20η πέθανε στο 10ο χλμ ...... ΓΕΝΙΚΟ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ ο παρακάτω ασθενής σ' αυτό.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΒΙΩΣΑΝΤΟΣ

Κύριο όνομα ΣΑΔΗΚ Επώνυμο ΣΑΔΗΚ ΑΧΜΕΤ Όνομα και επώνυμο πατρός ΑΧΜΕΤ ΣΑΔΗΚ κατοίκου ...... Όνομα και επώνυμο μητρός ...... κατοίκου ......
Φύλλο (άρρεν ή θήλυ) ΑΡΡΕΝ Έτος γεννήσεως 1948 τόπος γεννήσεως ...... Ιθαγένεια ΕΛΛΗΝΙΚΗ επάγγελμα ΙΑΤΡΟΣ
Θρήσκευμα ΜΩΑΜΕΘΑΝΟΣ κατοικία ΚΟΜΟΤΗΝΗ οδός ...... αριθ. 8
Δημότητα Δήμου ή Κοινότητος ...... Νομού ...... α)α οικογ. μερίδος ...... Εγγραφή στα μητρώα αρρένων Δήμου ή Κοινότητας ...... Νομού ...... α)α εγγραφής ...... οικογενειακή κατάσταση (έγγαμος ή άγαμος)
Όνομα συζύγου ΙΣΙΚ ...... το γένος ...... Ανήλικα παιδιά:
α) ...... γεννηθ. ...... το έτος 199
β) ...... γεννηθ. ...... το έτος 199
γ) ...... γεννηθ. ...... το έτος 199

Αιτία Θανάτου:
Επί φυσικού θανάτου: κύρια ασθένεια ...... τελειωτικό σύμπτωμα ......
Επί βιαίου θανάτου: τυχαίος ...... αυτοκτονία ...... ανθρωποκτονία ......
Μέσο ή τρόπος που προκάλεσε το θάνατο ......

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΥΤΟΥ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΕΙ ΤΙΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
Κύριο όνομα ...... Επώνυμο ......
Κατοικία ...... οδός ...... αριθ. ......
παρέχ. ...... τις πληροφορίες για τ. ...... αποβιώσαντα εκτός από την αιτία του θανάτου
(Υπογραφή)

Κομοτηνή 26/7/1995
Ο Πιστοποιών Ιατρός
(Υπογραφή)

Επικυρούται το γνήσιο της υπογραφής του πιστοποιούντος ιατρού
Κομοτηνή 26-7-1995
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ
ΣΤ. ΛΟΥΚΙΔΗΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ... ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ... ΓΕΝΙΚΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ
Ε. Π. ΖΑΓΓΕΛΙΔΟΥ
ΙΑΤΡΟΔΙΚΑΣΤΗΣ

Görsel 4: Dr. Sadık Ahmet'in ölüm belgesi (Özkan Özpak arşivi)

Sadık Ahmet ve Funda Sadık Ahmet'in tedavilerine Sismanoglio Devlet Hastanesinde devam edilmiştir. Dr. Sadık Ahmet'in naaşı da bu zaman zarfında aynı hastanenin morgunda bekletilmiştir. Ancak Funda Sadık Ahmet, sağlık durumunun hassasiyeti üzerine sonrasında tedavi amacıyla İstanbul'a getirilmiştir.

Yunan adlî makamları, kazadan sonra Dr. Sadık Ahmet'e alkol tespiti için otopsi yapılmasını istemişlerdir. Otopsi fikri hem Dr. Sadık Ahmet'in ailesi, hem de bu otopsiyi yapmaları istenen doktorlar tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Dr. Sadık Ahmet ile aynı hastanede çalışmış olan ve otopsiyi yapmaları istenen Dr. Mehmet Emin ile Dr. Theodoros Sakonas, onun içki içmediğini bildiklerinden otopsi isteğini bütün tehditlere rağmen reddetmişlerdir. Bu durum üzerine Dedeağaç Hastanesi'nden iki doktor getirilerek otopsi gerçekleştirilmiştir. Ancak yapılan otopsi sonucunda Dr. Sadık Ahmet'in vücudunda alkol izine rastlanmamıştır.[30]

Dr. Sadık Ahmet'in ölümüne sebep olan kazadan sonra aile fertleri cenaze hazırlıklarına başlamışlardır. İlk iş olarak mezar yerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Bu doğrultuda naaşın Gümülcine'nin merkezindeki Yeni Cami'nin bahçesine gömülmesi düşünülmüşse de Yunan makamları buna karşı çıkmışlardır. Bu durum üzerine Dr. Sadık Ahmet'in kayın biraderi Ali Müminoğlu, Kahveci (Kır Mahalle) Mezarlığının bitişiğinde geniş bir alanı mezar yeri olarak temin etmiştir.[31]

27 Temmuz 1995 sabahı Dr. Sadık Ahmet'in naaşı gasil işlemlerinin tamamlanmasından sonra Sismanoglio Devlet Hastanesi morgundan alınarak Gümülcine'nin İdadiye Mahallesi'ndeki evine getirilmiştir. Işık Sadık Ahmet ve Levent Sadık Ahmet hastaneden özel izinle cenaze töreni için eve getirilmişlerdir. Funda Sadık Ahmet'e ise babasının öldüğü uzunca bir süre söylenmemiştir. Dr. Sadık Ahmet'in evinin etrafında ise 10 binlerce Türk toplanmıştır. Cenazenin eve gelmesinden sonra Batı Trakya Vaaz ve İrşad Heyeti'nden üyeler ile azınlık hafızları tarafından Kur'an-ı Kerim okunmuştur. İsteyen kişilere, kefen

30 Mehmet Koca, "Dr. Sadık Ahmet Fırtınası", *Evlad-ı Fatihan*, Sayı: 66, 2004, s. 16; "Sadık Ahmet'in Eşine Basın Yasağı Geldi", *Sabah,* 27 Temmuz 1995, s. 10, "Sadık Ahmet Toprağa Veriliyor", *Günaydın*, 27 Temmuz 1995, s. 12.

31 Ali Müminoğlu (Dr. Sadık Ahmet'in kayınbiraderi) ile mülakat, 05 Şubat 2008; İbrahim Ali Osman ile mülakat, 04 Şubat 2008.

Görsel 5: Dr. Sadık Ahmet'in cenaze töreninden (Hakka Davet dergisi arşivi)

açılarak Dr. Sadık Ahmet'in yüzü gösterilmiştir. Bu esnada yaşanan en duygusal anlardan birisi Levent Sadık Ahmet'in, Dr. Sadık Ahmet ile fiziksel benzerliği bulunan Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz'a sarılarak *"Mesut amca, senin ikizini öldürdüler, ikizin yok artık"* demesi olmuştur. Saat 15.00 civarlarında Türk bayrağını çağrıştıracak şekilde kırmızı bir bezle kaplanmış olan Dr. Sadık Ahmet'in tabutu evden alınarak tekbirler arasında Eski Cami'ye götürülmüştür. Bu arada cenazeye katılanların sayısı da 20 bini geçmiştir.

Dr. Sadık Ahmet'in cenaze törenine Türkiye'den Başbakan Tansu Çiller'i temsilen Devlet Bakanı Necmettin Cevheri, hükümeti temsilen Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu, Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz, Yeniden Doğuş Partisi Genel Başkanı Hasan Celal Güzel, Başbakanlık Müsteşarı Ali Naci Tuncer, milletvekilleri Köksal Toptan, Evren Bulut, Ekrem Pakdemirli, Engin Güner, Halil İbrahim Çelik, Hasan Basri Eler, Uğur Aksöz, Cemal Özbilen, İstanbul Belediye Başkan Yardımcısı Ali İbiş, Bayrampaşa Belediye Başkanı Hüseyin Bürge, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Taner Mustafaoğlu, yönetim kurulu üyeleri İlhan Kahveci, Fehmi Özgür, Dr. Halit Eren ve daha birçok siyasetçi ve dernek başkanı katılmıştır.[32]

Dr. Sadık Ahmet'in cenaze namazı seçilmiş Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif tarafından kıldırılmıştır. Cenaze namazını müteakip yapılan konuşmalardan sonra Dr. Sadık Ahmet,

32 "Dr. Sadık Ahmet'e Muhteşem Cenaze", *Batı Trakya'nın Sesi*, Yıl: 10, Sayı: 73, s. 2; "Bir Ölür Bin Diriliriz", *Ortadoğu*, 28 Temmuz 1995, s. 1, 7; Yalçın Yılmaz, "Dr. Sadık Bayrak Oldu", *Türkiye*, 28 Temmuz 1995, s. 16.

Görsel 6: Dr. Sadık Ahmet'in cenaze töreni ile İstanbul'daki gıyabi cenaze namazından (Hakka Davet dergisi arşivi)

on binlerce Batı Trakya Türkünden oluşan insan selinin omuzlarında ebedî istirahatgâhına götürülerek defnedilmiştir.[33]

3. DR. SADIK AHMET'İN VEFATININ YANKILARI

Batı Trakya Türklerinin lideri Dr. Sadık Ahmet'in 24 Temmuz 1995 günü geçirdiği trafik kazası ile vefat etmesi bütün Türk Dünyası'nda büyük bir yankıya sebep olmuştur. Dr. Sadık Ahmet ve ailesinin Sismanoglio Devlet Hastanesine getirilmesinden hemen sonra Anadolu Ajansı Gümülcine Temsilciliği olayı önce Türkiye, daha sonra da tüm dünyaya duyurmuştur.[34]

3.1. Batı Trakya'daki Yankıları

Dr. Sadık Ahmet'in geçirdiği kaza ilk etkisini Batı Trakya'da göstermiştir. Olayı haber alan binlerce Batı Trakyalı Türk, Gümülcine Sismanoglio Hastanesine gelmişlerdir. 25 Temmuz sabahı ise Batı Trakya'nın bütün camilerinde Dr. Sadık Ahmet için salâ okutulmuştur. Batı Trakya'nın yerel radyolarından *Işık FM*, Dr. Sadık Ahmet adına 3 gün boyunca 24 saat Kur'an-ı Kerim yayını yapmıştır.[35]

Batı Trakya'nın ileri gelenleri Dr. Sadık Ahmet'in vefatı ile ilgili duygularını şu şeklide aktarmışlardır:

İskeçe eski milletvekili Ahmet Faikoğlu: *"Acımız çok büyüktür. Türk azınlığının mücadele safhasında böyle bir mücadeleci arkadaşın yokluğu çok çok hissedilir derecede ve hatta yeri doldurulamayacak kadar büyük bir boşluk bırakmıştır".*[36]

Batı Trakya eski milletvekillerinden İsmail Rodoplu: *"Çok değerli mücadele arkadaşım Sadık Ahmet'in böylesi feci bir kazada hayatını kaybetmesi mücadele arkadaşı olarak en başta beni çok üzmüştür…*

33 "Dr. Sadık Ahmet'e Muhteşem Cenaze", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 73, s. 2–5; Yalçın Yılmaz, "Dr. Sadık Bayrak Oldu", *Türkiye*, 28 Temmuz 1995, s. 1, 16; Levent Ahmet ile mülakat, 15 Ağustos 2007; Özcan Aliosman ile mülakat, 04 Şubat 2008; "Bir Ölür Bin Diriliriz", *Ortadoğu*, 28 Temmuz 1995, s. 1, 7.

34 Mehmet Hatipoğlu (Dönemin Anadolu Ajansı Gümülcine Muhabiri) ile mülakat, 05 Şubat 2008.

35 Yalçın Yılmaz, "Dr. Sadık Bayrak Oldu", *Türkiye*, 28 Temmuz 1995, s. 16.

36 "Faikoğlu: Eksikliği Hissedilecek", *Türkiye*, 26 Temmuz 1995, s. 16.

Sadık Ahmet'in genç yaşta feci trafik kazasına kurban gitmesi Batı Trakya Türk azınlığının hak arama mücadelesinde büyük bir boşluk açmıştır".[37]

Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif: *"Batı Trakya Türk Azınlığı, güzide bir evladını kaybetmiştir. Biz onun şehit olduğuna inanıyoruz".*[38]

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Başkanı Taner Mustafaoğlu: *"Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'da Müslüman Türk azınlığının olduğunu bütün dünyaya haykırmıştır. Türk'üm dediği için hapislerde yatmış ve milletvekilliği elinden alınmıştır…".*[39]

3.2. Türkiye'deki Yankıları

Dr. Sadık Ahmet'in vefat haberi Türkiye'de şok etkisi yaratmıştır. Haberin duyulması ile beraber Batı Trakya ile ilgili derneklerin temsilcileri ve Dr. Sadık Ahmet'i tanıyanlar Gümülcine'ye hareket etmişlerdir. *Türkiye Radyo Televizyonu* da önce alt yazıdan, daha sonra da yayınını keserek olayı duyurmuştur. Dr. Sadık Ahmet'in cenazesine gidemeyen sevenleri 27 Temmuz günü başta Ankara Kocatepe Camii, İstanbul Fatih Camii ve Bursa Şükraniye Camii'nde olmak üzere Türkiye'nin her yerinde gıyabî cenaze namazları kılmışlardır.[40] Diğer taraftan Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı'nın girişimiyle müftülüklerce, Dr. Sadık Ahmet adına 65 bin hatim okutulmuştur.[41] Batı Trakya ve Balkanlarla ilgili çeşitli dernek ve kuruluşlar da kazayı kınayan ve ailesine baş sağlığı dileyen açıklamalar yapmışlardır. Dr. Sadık Ahmet'in adı yerel yönetimler tarafından çeşitli bulvar, cadde, köprü ve okullara verilmeye başlanmıştır.[42]

Türkiye'den Dr. Sadık Ahmet'in vefatı ile ilgili olarak en üst düzeyde açıklama Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Işık Sadık Ahmet'e gönderdiği başsağlığı mesajında, üzüntülerini aşağıdaki cümlelerle ifade etmiştir:

> *"Batı Trakya Türk azınlığının güzide evladı Dr. Sadık Ahmet'in elim kaybından büyük üzüntü duydum. Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine eski Bağımsız Milletvekili, Dostluk Eşitlik Barış Partisi Genel Başkanı ve lider olarak topluma şerefli ve unutulmaz hizmetlerde bulunmuştur. Türk Dünyası, insan haklarının yılmaz savunucusu Dr. Sadık Ahmet'i her zaman gururla anacaktır".* [43]

Dr. Sadık Ahmet'in vefatına dair yapılan diğer açıklamalar ise şu şekildedir:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Hüsamettin Cindoruk: *"Bu muhterem soydaş evladımızın mücadelesi daima hatırlanacak, kendinden sonra gelenlere ışık tutacaktır".* [44]

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Tansu Çiller: *"Sadık Ahmet, Yunanistan Parlamentosu ve uluslararası platformlarda Batı Trakya'da yaşayan soydaşlarımızın mücadelelerine yaptığı önderlik ve insan hakları konusundaki çalışmalarıyla adını Batı âlemine duyuran önemli kişilerden biriydi".*[45]

---

37 "Rodoplu: Dr. Sadık'ın Yeri Zor Doldurulur", *Türkiye*, 25 Temmuz 1995, s. 16.

38 "Yunanlı Traktörü Üzerimize Sürdü", *Milli Gazete,* 26 Temmuz 1995, s. 10.

39 "Yunan Usulü Cinayet", *Günaydın,* 26 Temmuz 1995, s. 12.

40 Mehmet Koca, "Dr. Sadık Ahmet Fırtınası", *Evlad-ı Fatihan*, Sayı: 66, 2004, s. 16; Yalçın Yılmaz, "Dr. Sadık Bayrak Oldu", *Türkiye*, 28 Temmuz 1995, s. 16; "Gıyabî Cenaze Namazı Kılındı", *Ortadoğu*, 28 Temmuz 1995, s. 7.

41 "Basın Açıklaması", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı: 57, 1995, s. 59, "Sadık Ahmet Toprağa Veriliyor", *Günaydın*, 27 Temmuz 1995, s. 12.

42 "Bir Ölür Bin Diriliriz", *Ortadoğu*, 28 Temmuz 1995, s. 7.

43 "Ankara Üzgün", *Türkiye*, 26 Temmuz 1995, s. 16; "Dr. Sadık Ahmet'i Öldürdüler", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 1, 6-7.

44 "Türk Dünyası Yasa Boğuldu", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 6.

45 "Ankara Üzgün", *Türkiye*, 26 Temmuz 1995, s. 16; "Dr. Sadık Ahmet'i Öldürdüler", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 1, 6-7.

TAZİYE

Yıllardan beri sürdürdüğü kesintisiz mücadelesi ile Batı Trakya Türklerinin doğal lideri olarak kabul edilen, Gümülcine eski bağımsız milletvekili, değerli mücahit kardeşim

Dr. Sadık Ahmet'in

bir trafik kazası neticesinde hayatını kaybettiğini üzüntüyle öğrenmiş bulunuyorum. Merhuma Yüce Allah'tan rahmet, kazada yaralanan eşi ve çocuklarına acil şifalar dilerken, Batı Trakya'daki bütün Müslüman kardeşlerime sabr-ı cemil niyaz ediyorum.

R. TAYYİP ERDOĞAN
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI

Milli Gazete / 26.07.1995

Görsel 7: Türkiye Cumhuriyeti günümüz Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Dr. Sadık Ahmet ile ilgili taziye mesajı (Milli Gazete arşivi)

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Hikmet Çetin: *"Aynı zamanda benim çok değerli bir dostum olan ve beraber çalışmaktan gurur duyduğum Dr. Sadık Ahmet'i kaybetmekten büyük üzüntü duyuyorum. Kendisine Allah'tan rahmet, ailesine ve halkımıza baş sağlığı diliyorum..."*.[46]

Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Yıldırım Aktuna: *"İnsan haklarının yılmaz bekçisi, savunucusu Dr. Sadık Ahmet'in değerli anısını her zaman saygıyla anacağız"* .[47]

Dışişleri Bakanı Erdal İnönü; *"Batı Trakya Türk azınlığına unutulmaz bir lider olarak üstün hizmetler veren Sadık Ahmet'in zamansız kaybı hepimizi derin bir üzüntüye boğmuştur. Hayatını topluma ve bu yolda insan hakları mücadelesine adayan Dr. Sadık Ahmet'i her zaman saygı ile anacağız"*.[48]

Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz: *"Bugün ailece geçirdiğiniz elim bir kaza sonucunda Batı Trakya'da yaşayan Türklerin haklarını savunma yolunda yıllardır fedakârca mücadele veren değerli dostum, eşiniz Dr. Sadık Ahmet'in vefat ettiğini, sizin ve evlatlarınızın yaralandığını derin üzüntüyle öğrendim. Yeri zor doldurulacak bir kişiliğe sahip olan Sayın Sadık Ahmet'e Allah'tan rahmet, size ve evlatlarınıza acil şifalar, sabır ve başsağlığı diliyorum."*

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş: *"Batı Trakya Büyük bir mücadele adamını kaybetti. Ahmet'in yeri zor doldurulacaktır"*.[49]

Demokratik Sol Parti Genel Başkanı Bülent Ecevit: *"Onun siyasal mücadelesi bütün Türklerin gönlünde yaşayacaktır."*

Yeni Demokrasi Hareketi Lideri Cem Boyner: *"Barış uğruna verdiği mücadele unutulmayacak ve her zaman rahmetle anılacaktır."*

Doğru Yol Partisi Niğde Milletvekili ve Dünya Türkleri TBMM Destek Grubu Başkanı Rıfat Yüzbaşıoğlu*: "Ahmet gerçekten Türk bayrağını Ulubatlı Hasan misali göndere çekenlerden birisiydi. Eğer Sadık Ahmet'e bir el uzanmışsa o mutlaka kırılacaktır".*

Türkiye Barolar Birliği Başkanı Önder Sav: *"Yunanistan'da yaşayan Türkler, en önemli liderlerinden birini, yılmaz ve ödünsüz bir insan hakları savaşçısını yitirdiler"*.[50]

Refah Partisi İstanbul Milletvekili Mukadder Başeğmez: *"Sadık Ahmet dış Türkler dünyasının önemli bir direğidir. Basit bir ifadeyle Batı Trakya'daki bir Rauf Denktaş, edebî ifadeyle bayrağımızın dışarıdaki ay yıldızıydı"*.[51]

Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Engin Güner: *"Yerini doldurmak güç ama inanıyorum ki, Sadık Ahmet'in yolundan gidecek birçok Batı Trakyalı lider çıkacak ve haklı davalarını eninde sonunda kazanacaklardır"*.[52]

46 "Dr. Sadık Ahmet Toprağa Veriliyor", *Türkiye,* 27 Temmuz 1995, s. 16.

47 "Başınız Sağ Olsun Batı Trakyalılar", *Sabah,* 26 Temmuz 1995, s. 19.

48 "Türk Dünyası Yasa Boğuldu", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 6.

49 "Türk Dünyası Yasa Boğuldu", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 6.

50 "Başınız Sağ Olsun Batı Trakyalılar", *Sabah,* 26 Temmuz 1995, s. 19.

51 "Kasıt İhtimali Büyük", *Milli Gazete,* 27 Temmuz 1995, s. 3.

52 A*gm*, s. 3.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş: *"Sadık Ahmet, vatansever, genç ve dinamik kişiliği ile Batı Trakya'daki Türklerin haklarını savunmak için uğraşan, Türklüğü ile övünen değerli bir liderdi…".*[53]

Dr. Sadık Ahmet'in vefatı Türk ulusal basınında geniş bir yer bulmuştur. Kaza 24 Temmuz 1995 Pazartesi günü saat 21.00 dolaylarında gerçekleşmiştir. Sayfa düzenleri oluşturulduğundan haberler 25 Temmuz 1995 tarihli gazetelerde yer alamamıştır. 26 Temmuz'dan itibaren Dr. Sadık Ahmet'in biyografisi, kaza ve cenazeye dair birçok haber ve köşe yazısı ulusal yayın organlarında yer almıştır.

Dr. Sadık Ahmet'in vefatına dair ulusal basında çıkan haber ve yorumların bir kısmı şu şeklidedir:

"Sadık Ahmet'i öldürdüler. Batı Trakya Türklüğünün sembol ismi, esrarengiz bir kaza sonucu hayata veda etti".[54]

"Türk Dünyası Yasa Boğuldu. Hak arayışı mücadelesinde destanlar yazan bir kahramanın ardından Türk Dünyası yas tutuyor. Şaibeli bir trafik kazasında hayatını kaybeden Dr. Sadık Ahmet'in zamansız ölümü bütün Türkiye'de üzüntüyle karşılandı".[55]

"Kahraman Öldü. …Doğrudur ölen bir kahramandır. Kahramanlar inandıkları dava uğruna fikren ve bedenen savaşanlardır. Dr. Sadık Ahmet inandığı dava uğruna fikren ve bedenen savaşan insandı. Türk milletinin yüceliğine inanıyordu. Müslüman Türk'ün dünyanın neresinde bulunursa bulunsun başka insanlar ve gruplar tarafından ezilmemesi gerektiğine inanıyordu…".[56]

"O, bir bozkurttu. …Türklüğün Balkanlardaki yiğit sesi. Halkın örnek lideri, hatta Türkiye'nin bile medarı iftarı… Her fırsatta Türkiye'ye kafa tutmaya kalkışan, düşmanlığını iğrenç boyutlara ulaştıran Yunanistan'ın hakkından tek başına gelen bir bozkurt. Türk dünyasının dört bir yanına ulaşan; Türklüğü için, inancı için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan bir alperen… Almanya'da Türk Federasyonu'nda Türkmen Onur'un yanında her toplantıya koşar, Kırım'da Mustafa Cemiloğlu'nun bütün icraatlarına imza atar, Kıbrıs'ta Denktaş'a omuz verir, Gagavuzlara sık sık uğrar, Amerika'daki Türklerin toplantılarında konferanslar verirdi…".[57]

"Dr. Sadık Ahmet, mutekit bir insandı. Hoşgörülüydü. Sabırlıydı. Çok çile çekti. Hiç belli etmedi. Türk Dünyası için vefatı ciddi bir kayıptır. O imanlı bir insandı. İmansız ebedîliğe varılamayacağını biliyordu. …Herkesi bir iş, bir vazife için yaratan yüce Allah, onu Batı Trakya davası için yaratmıştı. Şimdi görev yeni Sadık Ahmetlere düşecek ve onun alevini yükselttiği Türklük meselesini daha ışıklı, daha ateşli, daha alevli doruklara ulaştıracaklardır".[58]

"Türklük ağlıyor. Batı Trakya'da yaşayan korkusuz neferi, büyük mücadele adamı Dr. Sadık Ahmet bugün toprağa veriliyor… Dr. Sadık Ahmet için bugün Türkiye'nin tüm yerleşim merkezlerinde cenaze namazı kılınacak… Ankara'da Kocatepe Camii'nde namazdan önce bir de hatim duası okunacak".[59]

"Türklük onun için farzdı. Dostluk öldü mü öldürüldü mü, eşitlik öldü mü öldürüldü mü, barış öldü mü öldürüldü mü? Doğruluğu, eşitliği, barışı ilke edinmiş, üç erdemi kucaklamış, partisinin adını bile bu dünya iyisi üç sözcükten oluşturmuş Sadık Ahmet ölmüştü, öldürülmüştü… O, Batımızın Rauf Denktaş'ı idi. O, Batı'ya açılan damarlarımızın Mustafa Cemiloğlu'su idi…".[60]

53 "Denktaş da Tertip İhtimali Üzerinde", *Ortadoğu*, s. 6

54 "Sadık Ahmet'i Öldürdüler", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 1, 6.

55 "Mücadele Adamı", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 1, 6.

56 Tahir Kutsi Makal, "Kahraman Öldü", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 6.

57 Nazif Okumuş, "O, Bir Bozkurt'tu", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 6.

58 Akkan Suver, "Dr. Sadık Ahmet", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 8.

59 "Türklük Ağlıyor", *Ortadoğu*, 27 Temmuz 1995, s.1, 8.

60 Orhan Tahsin, "Türklük Onun İçin Farzdı" *Ortadoğu*, 27 Temmuz 1995, s. 7.

"Bir ölür, bin diriliriz… Geliyorum diyerek bas bas bağıran bir trafik kazasında hayatını kaybeden Batı Trakya Türklüğünün sembol ismi Sadık Ahmet'in cenazesine katılan on binlerce Türk, Sadık Ahmetlerin ölmeyeceğini, bir Sadık Ahmet ölürse binlercesinin dirileceğini gösterdi… Öte yandan Batı Trakya Türkleri lideri Sadık Ahmet'in adı İzmir'in Çiğli ilçesinde bir köprülü kavşağa, İstanbul Zeytinburnu'nda da bir caddeye verilecek…".[61]

"Gümülcine'de Turan Türküsü… Batı Trakya Türklerinin son yıllarda temayüz etmiş ve sembol isimler arasına girmiş, haysiyet timsali büyük insan, Türk milliyetçisi, dava adamı ve Bozkurt Doktor Sadık Ahmet bir trafik kazası sonucu hayata veda etmişti… Rahmetli, her şeyden önce çok hareketli bir insandı. Adeta yerinde duramaz, sürekli üretir, bilgilendirir ve halkının meselelerini her mekân ve fırsatta gündeme getirirdi…".[62]

"Sadık Ahmet artık toprakta…Yunanlıların artık içi rahat edebilir!.. Sadık Ahmet, yaşadığı zaman zarfı içinde kendini değil, cemaatini düşünmüş ve o cemaat için bugün toprağa düşmüştür…".[63]

"…Anlaşıldığı kadarıyla Doktor Sadık Ahmet'in ölümü trafik kazası süsü verilmiş bir cinayettir. Sorumluları ise bellidir… Doktor Sadık Ahmet'e yapılanlar, yapanın yanına kar kalmamalıdır".[64]

"Trakya'nın Ahmet'leri… Sadık Ahmet öldü. Pisipisine trafik kazasında bir Yunan köylüsünün sürdüğü traktöre çarparak. Bütün azınlıklar için lider kaybetmek önemli olaydır. Çünkü azınlıklar ve hele Yunan yönetiminde yaşayan Müslüman Türkler, Türkiye'nin güvencesi dışında, hep kendi içlerinden birilerinin de kalkan görevini üstlenmesine muhtaç olagelmişlerdir…".[65]

"Dr. Sadık Ahmet'e büyük tören… Hükümet Dr. Sadık Ahmet'in ailesine sahip çıkıyor. Çiller önceki gün Ahmet'in olayda yaralanan kızını Türkiye'ye getirtmek için harekete geçerken, Hacaloğlu'nun da bugün telefonla Işık Ahmet ile görüşüp 'siz ve çocuklarınız Türkiye Cumhuriyeti'nin güvencesindesiniz' mesajını ilettiği bildirildi".[66]

"Sadık Ahmet Suikast Kurbanı… Yunanistan'da şüpheli bir trafik kazasına kurban giden Dr. Sadık Ahmet'in dün Fatih Camii'nde gıyabında kılınan cenaze namazına katılan Türk Ortodoks Patriği Selçuk Erenerol, 'Sadık Ahmet'in ölümü kaza değil suikasttır.' dedi… Sadık Ahmet'in büyük bir mücahid olduğunu belirten Erenerol, 'Sadık Ahmet'in ölümüyle Batı Trakya'nın sesi kesilemez' dedi".[67]

"…Müşfikti. Bölgede kendisini herkese sevdirmişti. Aile ocağından aldığı Osmanlı terbiyesi, her hareketinden belli oluyordu… Sadık, Müslüman Türk toplumlarına karşı sağır olan Avrupa'nın bile kulaklarının pasını silmişti… Yeri doldurulamayacak olan Sadık Ahmet, Batı Trakyalılar hatta Türk Dünyası için büyük meşale yakmıştır…".[68]

61 "Bir Ölür, Bin Diriliriz", *Ortadoğu*, 28 Temmuz 1995, s.1, 7.

62 Sefer Hakkı, "Gümülcine'de Turan Türküsü", *Ortadoğu*, 28 Temmuz 1995, s.1, 3.

63 Akkan Suver, "Sadık Ahmet'in Düşündürdükleri" , *Ortadoğu*,28 Temmuz 1995, s.1, 8.

64 Muhsin İdikut Kadıoğlu, "Doktor Sadık Ahmet ve Kürtler", *Ortadoğu*, 31 Temmuz 1995, s. 4.

65 Mümtaz Soysal, "Trakya'nın Ahmet'leri", *Hürriyet*, 26 Temmuz 1995, s. 9.

66 "Dr. Ahmet'e Büyük Tören", *Hürriyet*, 27 Temmuz 1995, s. 23.

67 "Sadık Ahmet Suikast Kurbanı', *Günaydın*, 28 Temmuz 1995, s. 1, 12.

68 Ali İbrahimoğlu, "Meşaleyi O Yaktı", *Türkiye,* 26 Temmuz 1995, s. 16.

"Batı Trakya'nın gür sesi, yetişmiş politika lideri; feci kazaya kurban gitti. Böyle bir yiğit, mücadeleci kişiyi kaybetmenin tesellisi yoktur… Temiz Müslüman adamlar, hayatlarında olduğu gibi ölümlerinde de çevrelerine huzur, barış, iyilik saçarlar…".[69]

"…Bir çınar devrildi, bir yiğit toprağa gömüldü. Yaşarken görmediği ilgiyi, öldükten sonra gördü. Başın sağ olsun Batı Trakya. Başın sağ olsun Türkiye".[70]

"Dr. Sadık Ahmet'e Yazık Oldu… Batı Trakya Türklerinin lideri durumundaki Sadık Ahmet'in ölümü, neresinden bakılırsa bakılsın önemli bir kayıptır. Yunan hükümetinin en büyük baş ağrısıydı…".[71]

"Azınlığımızın Başı Sağ Olsun!.. Hiç kuşkusuz, azınlık içinde, son on yılın politik gündemini tayin ve elinde tutan politikacımız Dr. Sadık Ahmet olmuştur. Azınlık siyasi tarihi, bir on yıl içine Dr. Sadık kadar hayat ve olay sığdıran başka bir politikacı kaydetmez, dahası bundan sonra da zor kaydedecektir…".[72]

"Demokrattı… Demokratça yarıştı ve kazandı… Dava adamıydı… Ömrü boyunca Batı Trakya Türkünün haklı mücadelesinin bayraktarlığını yaptı. Davayı omuzladı, sürekli ileriye götürdü… Korkusuzdu, cesurdu… Tehditlere aldırmadı, saldırılardan yılmadı. Doğru bildiği yolda inançla yürüdü…".[73]

"Dr. Sadık Ahmet zamanla Batı Trakya davasına kendini öyle bir verdi ki, bu uğurda doktorluk mesleğini bile terk etti. O artık Yunanlı ile başa baş mücadele eden bir mücahit; Yunan zulmünü dünyaya anlatmak için memleket memleket dolaşan bir seyyah ve toplantıdan toplantıya koşan bir maratoncu idi…".[74]

"Batı Trakya Türklerinin misyonu ve genç sayılabilecek yaşı nedeniyle 'acıları büyük', 'şüpheleri ciddi', çevresinde kâh nazlı bir bayrak, kâh hırçın bir deniz olup dalgalandıkları o direk yıkılmış, o ses susmuştur… Dosta ve sevgiliye dili tatlı, yüzü güleç; düşmana ve işbirlikçiye nutku sert, çehresi kartal, Atatürk kaşlı adam yok artık…".[75]

"Dr. Sadık Ahmet, Yunanistan'daki Türk azınlığın, kardeşlerimizin sesiydi. Onlarla ilgili nerede bir haber duyulsa hep onun adı geçerdi. Demokratik yollarla ülküsünü gerçekleştirmeye çalışan yılmaz bir savaşçıydı. Onu sadece ölüm durdurabilirdi. Evet, şimdi O öldü. Ancak dava ölmedi. Daha yapılması gereken çok şey var ve bunun için de nice Dr. Sadık Ahmetler olacak…".[76]

"Yalnız Yunanistan'daki Türklerle değil bütün dünya Türklüğüyle ilgili her faaliyete gönülden katılır, 'Yıldırım' gibi oradan oraya koşardı. Onun Batı Trakya'ya ve Türk dünyasına tamamen vakfedilmiş kısa ömrü gelecek nesillere örnek olacak, onlara yön ve yol gösterecektir…".[77]

---

69 Ahmet Kabaklı, "Sadık Ahmet'i Uğurlayış", *Türkiye,* 31 Temmuz 1995, s. 2.

70 Yavuz Donat, "Dr. Sadık Ahmet'le Son Sohbet", *Milliyet,* 28 Temmuz 1995, s. 12.

71 Mehmet Ali Birand, "Dr. Sadık Ahmet'e Yazık Oldu", *Sabah,* 30 Temmuz 1995, s. 10.

72 "Azınlığımızın Başı Sağ Olsun!", *İleri*, 4 Ağustos 1995, s. 1.

73 Emin Pazarcı, "Bir Yiğidin Ardından", *Akşam,* 29 Temmuz 1995, s. 6.

74 Mehmet Koca, "Dr. Sadık Ahmet Türk Dünyasının Kaybı", *Balkanlar'da Türk Kültürü*, Yıl: 4, Sayı: 16, 1995, s. 2.

75 Halim Çavuşoğlu, "Batı Trakya Türk Lideri Merhum Dr. Sadık Ahmet'in Misyonu", *Kırım Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 12, 1995, s. 15.

76 Gürhan Eşiyok, "Barışı İsteyen Adam Dr. Sadık Ahmet", *Balkan Öğrenci Mektubu Dergisi*, Sayı: 2, 1995–1996, s. 31.

77 "Türk Dünyası En Büyük Mücahitlerinden Birini Kaybetti", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı: 104, Ağustos 1995, s. 9

3.3. Yunanistan'daki Yankıları

Dr. Sadık Ahmet'in vefatının Yunan tarafındaki yankılarına bakıldığında resmî makamların oldukça itidalli bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Ancak aşırı milliyetçi bir kısım Yunan bu durumu sevinçle karşılamışlardır. Nitekim bir gurup fanatik Yunan kazayı araçlarıyla klakson çalarak, sevinç naraları ve silah atarak kutlamışlardır.[78] İlk şaşkınlığın ortadan kalkması ile birlikte Yunan makamları Işık Sadık Ahmet'in basın mensupları ile görüşmesini yasakladıkları gibi cenazeye katılmak isteyen ve Türkiye'de yaşayan birçok Batı Trakyalıya ülkeye giriş izni vermemişlerdir. Yunan Hükümet sözcüsü Evangelos Venizelos yaptığı açıklamada, *"Yunan Hükümeti adına Sadık Ahmet'in trajik ölümünden ve ailesinin yaralanmasından dolayı duyduğumuz üzüntüyü dile getirip hükümetimizin ailesine taziyelerini ve kendilerine acil şifalar dileğini bildiririm"* demiştir.[79]

Yunan basın ve yayın organları Dr. Sadık Ahmet'in cenaze törenine büyük ilgi göstermişlerdir. Geniş güvenlik önlemleri altında yapılan cenaze törenine Yunan Meclisi'ni temsilen bölgenin PASOK milletvekilleri Çetines ile Damianidis, Yeni Demokrasi Partisi'ni temsilen Pashalis Konstantinidis katılmışlardır. Yunan Meclis Başkanı Kaklanis törene çelenk göndermiştir. Gümülcine Valisi Stravropulos ile Belediye Başkanı Papadrielis de törene katılanlar arasında yer almıştır. Bir kısım Yunan törene katılan Türklere *"Sıra size de gelecek"* şeklinde tehditler savurmuşlardır.[80]

Dr. Sadık Ahmet'in vefatı ve cenaze töreni Yunan basın organlarında da geniş bir yer bulmuştur. İktidar yanlısı gazeteler haberi yorumsuz verirken, muhalefet yanlısı gazeteler cenaze sırasında devletin eksikliğinin hissedildiği yorumunu yapmışlardır. *Patrida* gazetesi Türkiye'den cenazeye yoğun katılım olmasını, *"Türkiye garantörlük hamiliği yapıyor"* başlığı ile vermiş ve cenazenin devletin itibarını sarsacak boyutlara ulaştığı yorumunu yapmıştır.[81] *Eleftheros Tipos* da aynı konuyu gündemine taşıyarak, cenazede Türkiye'nin Batı Trakya üzerindeki nüfuzunu devam ettirme isteğini ortaya koyduğunu belirtmiş ve olay çıkması beklenen cenazenin sakin geçtiğini yazmıştır. *Apogevmatini,* Dr. Sadık Ahmet'in cenazesine yer verdiği haberinde Türkiye'den gelen yetkililerin azınlıktan "Türk" diye bahsetmesini eleştirmiştir. Gümülcine'de yayınlanan *Hronos*, *"Bölgede anormal durumlar yaratmak için ölünün istismarına hayır!.. Sadık Ahmet'in ölümü Batı Trakya'da gelecekte olacakların habercisidir"* şeklinde bir yorumda bulunarak Yunan yetkililerin cenazeye yoğun katılım göstermesini eleştirmiştir.[82] *Ta Nea* töreni *"Gerginlikten Uzak"* ve *Kathimerini "Sadık Ahmet'in cenaze töreni sakin bir ortamda geçti"* başlığı ile vermiştir. *Eleftherotipia* ise töreni *"Sadık Ahmet'in cenazesi, Mesut Yılmaz'ın iştirakiyle sükûnet içinde kaldırıldı"* başlığı ile vermiş ve *"Binlerce Batı Trakyalı Müslüman, Gümülcine Eski Bağımsız Milletvekili Sadık Ahmet'i Büyük saygıyla uğurladı…"* yorumunda bulunmuştur. [83]

SONUÇ

1985 ile 1995 yılları arasında verdiği siyasî mücadele ile Batı Trakya Türk tarihine damgasını vuran Dr. Sadık Ahmet, azınlığa eylem ve mücadele yollarını açmıştır. Verdiği bu mücadele ile Batı Trakya Türk azınlığının hakları açısından uzun yıllar kat edilemeyecek aşamalar kısa sürede kat

78 "Sadık Ahmet'i Öldürdüler", *Ortadoğu*, 26 Temmuz 1995, s. 6.

79 Gurbet Gökçe, "Batı Trakya Öksüz Kaldı" , *Hürriyet*, 26 Temmuz 1995, s. 5.

80 "Ahmet'e Görkemli Tören", *Hürriyet*, 28 Temmuz 1995, s. 22.

81 "Sadık Ahmet'in Cenazesi Yunan'ı Tedirgin Etti", *Hürriyet*, 29 Temmuz 1995, s. 22.

82 "Sadık Ahmet'in Ardından", *Cumhuriyet,* 29 Temmuz 1995, s. 19.

83 "Görkemli Törene Yunan da Şaşırdı", *Ortadoğu*, 29 Temmuz 1995, s. 7.

edilebilmiştir. Siyasî kişiliğinin yanında bir halk adamı olma özelliği ile Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk azınlığının liderlik özlemini karşılamıştır.

Dr. Sadık Ahmet'in verdiği siyasî mücadelenin Batı Trakya ve uluslararası platformlarda etkili olması, kendisini Yunan kamuoyu nezdinde bir hedef haline getirmiştir. Nitekim birçok kez sözlü ve fiziksel saldırılara maruz kalmış, ölüm tehditleri almıştır. Vazifelerin yerine getirilmesini kahramanlık olarak görmeyip kahramanlıkların vazifelerin bittiği yerde başlayacağına inanan Dr. Sadık Ahmet, bu tehditler karşısında yılmayarak cesaret ve feraset ile mücadelesine devam etmiştir.

Yoğun bir şeklide tehdit ve baskılara maruz kalan Dr. Sadık Ahmet, 24 Temmuz 1995 günü, üzerinde suikast olabileceğine dair şüphelerin bulunduğu, bir kaza ile hayatını kaybetmiştir. Kazada eşi ve çocukları yaralanmıştır. Dr. Sadık Ahmet'in vefatı başta Türkiye olmak üzere tüm Türk âleminde büyük bir üzüntü ve tepkiye sebep olmuştur. Yaşarken verdiği siyasî mücadele kadar cenazesi de büyük bir yankı uyandırmış ve başta Batı Trakya olmak üzere tüm Türk Dünyası'nda birleştirici bir etki yapmıştır. Nitekim Dr. Sadık Ahmet'in naaşı Türkiye'den üst düzey katılım ve büyük bir kalabalık ile defnedilmiştir. Vefatının ardından özelikle Türk ulusal basınında Dr. Sadık Ahmet ve verdiği siyasî mücadeleye dair birçok haber ve makale yer almıştır. Bu haber ve makaleler genel olarak Dr. Sadık Ahmet'in kişiliği, siyasî mücadelesi ve Batı Trakya Türk azınlığına kazandırdığı mücadele azmi üzerinedir.

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin haklı mücadelesi için canını feda etmekten hiç çekinmemiş Türk toplumu da onu hiç unutmamıştır. Nitekim vefatının üzerinden 26 yıl geçmesine rağmen insanların gönüllerine ektiği mücadele azmi, sevgi ve barış tohumlarıyla Dr. Sadık Ahmet'in aziz hatırası her yıl 24 Temmuzlarda yâd edilmektedir. Batı Trakya'da büyüyen gençler onun açtığı yolda yürümekte ve ondan teslim aldıkları bayrağı büyük bir gurur ile taşımaktadırlar.

KAYNAKÇA

Süreli Yayınlar

Akşam
Balkan
Balkan Öğrenci Mektubu Dergisi
Balkanlar'da Türk Kültürü
Batı Trakya'nın Sesi
Cumhuriyet
Diyanet Aylık Dergi
Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni
Evlad-ı Fatihan
Günaydın
Hürriyet
İleri
Kırım Dergisi
Medya
Milli Gazete
Milliyet
Ortadoğu
Sabah
Türk Dünyası Tarih Dergisi
Türkiye
Yeni Düşünce

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Levent Sadık Ahmet ile mülakat, 15 Ağustos 2007.
İbrahim Ali Osman ile mülakat, 04 Şubat 2008.
Ali Müminoğlu ile mülakat, 05 Şubat 2008.
Mehmet Hatipoğlu ile mülakat, 05 Şubat 2008.
Necmi Abdurrezzak ile mülakat, 06 Şubat 2008.

DR. SADIK AHMET'İN YUNAN İDARESİ TARAFINDAN TÜRK KİMLİĞİNİN REDDİ KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ

Çiğdem ASAFOĞLU*

GİRİŞ

1789 Fransız İhtilali sonrası yaşanan toplumsal dönüşümler, milliyetçilik akımının ortaya çıkışı ve "ulus-devlet" ile "ulusal-azınlık" kavramlarının gelişmesi, "ulusal kimlik" tanımının olmazsa olmaz olarak görülmesi, farklılıkların göz ardı edilmesi ya da genel olarak kabul gören bir azınlık tanımının olmayışı daima bir sorun olmuştur. Bazı gruplar azınlık tanımının toplumsal avantajlarını yaşarken, bazıları bu tanımın içinde yer alamamış ve yapısal bir sorun olarak daima bir toplumsal çatışma unsuru kabul edilmişlerdir. Kimlik, bireyin toplumla arasındaki bağıdır. Kişinin kendini nasıl algıladığı ile ilişkilidir. Sadece bireyin kendisi değil, toplum tarafından da tanınan sosyal bir statüdür.[1]

Sosyal kimlik "aynılık" duygusundan kaynaklanmaktadır. Aynı etnik, dinî, dilsel ya da ulusal gruba ait olmayı gerektirir. Din, kültür, etnik köken, rol, statü kimliğin bileşenlerinin bazılarıdır. Bu bileşenlerin biri ya da birden fazlası kişi tarafından öne çıkartılabilir.

Alexander Wendt, kimliğin çıkar ile ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bireysel çıkar ve kolektif çıkarların, sosyal kimliklerin, ötekinin kaderiyle özdeşliği içerdiğini ve bundan etkilendiğini ifade eder. Bu bağlamda bir azınlık toplumu kendini aynı kökten gelen akraba devleti ile özdeştirebilir. Batı Trakya Türkleri özelinde ise azınlık, Yunanistan sınırları içerisinde yaşamakla birlikte bireysel ve kolektif çıkarları Türkiye ile özdeştir ve kendini Türk milletinin bir uzantısı olarak görmek ve kabul etmek en doğal hakkıdır.[2]

Millî kimlik kavramı tarihî, kültürel, dinî motiflerin yanı sıra siyasî temelleri olan bir kavramdır. Fransız ihtilalinden sonra yoğunlaşan "millî" homojenlik anlayışı bir noktada millî kimlik olgusunu da ortaya çıkarmıştır. Millî kimlikte ait olunan milliyet başattır. Millî kimliği vatandaşlık kimliğinden ayırt etmek gerekir. Bu da azınlıkların durumunda önemlidir. Örneğin Türk Milletinin bir parçası olan Batı Trakya Türk azınlığı üyeleri Yunanistan vatandaşıdırlar. Fakat akraba devletleri, ana vatanları Türkiye Cumhuriyeti'dir. Kimlik kavramı çok yönlü bir kavramdır. Castels *"sosyolojik açıdan bakıldığında, tüm kimliklerin inşa edildiği gerçeğini kabul etmek kolaydır"* demektedir.[3]

* Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi (DEB) Genel Başkanı, asafoglucigdem@gmail.com

1 *Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity*, (Ed. Kathryn Woodward), 2nd Edition, Routledge, London & New York, 2004, s. 7

2 Alexander Wendt, "Collective Identity Formation and the International State", *The American Political Science Review*, Vol: 88, Issue: 2, 1994, s. 386.

3 Manuel Castels, *The Power of Identity*, Wiley-Blackwell, Oxford 2001, s. 7.

1. YUNAN İDARESİNİN BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN ETNİK KİMLİĞİNİ TANIMAK İSTEMEMESİ KARŞISINDA DR. SADIK AHMET

Dr. Sadık Ahmet'in, Batı Trakya Türk azınlığı içerisinde öne çıkmasında ve siyasî duruşunda Türk kimlik algısı önemli bir yer tutmuştur. Millî şuuru oldukça yüksek olan Dr. Sadık Ahmet, bir başka hâkim kültür içerisinde azınlık olarak yaşayan bir toplumun ferdi olarak bölgede Türk varlığının, ancak Türk kimliğini korumakla sağlanabileceğine inanmış bir liderdir. Dr. Sadık Ahmet'in millî şuurunun gelişmesinde Yunan resmî makamlarının Batı Trakya'da, Türk etnik kimliğini reddeden tutumlarının da etkisi olmuştur. Yunan idaresinin, özellikle 1967-1974 Askerî Cunta'sından sonra daha etkin bir hale dönüşen Türk kimliğini inkâr etme politikaları karşısında, Batı Trakya'da yaşayan azınlığın etnik Türk kökenli olduğunu pek çok kez dile getirmiş ve bu uğurda hapse atılmayı dahi göze almıştır. Öyle ki Dr. Sadık Ahmet'in *"Ben bir Türk olduğum için hapse götürülüyorum. Eğer Türk olmak bir suç ise, burada tekrar ediyorum: Ben bir Türk'üm ve öyle kalacağım. Bu mesajımla Batı Trakya azınlığına sesleniyorum ve Türk olduklarını unutmamalarını söylüyorum. Haklarımızı bir gün mutlaka alacağız!"* cümleleri hafızalara kazınmıştır.[4]

29 Ocak 1988 olaylarının dördüncü yıl döneminde yaptığı konuşmada Dr. Sadık Ahmet şunları söylemiştir:

> *"Batı Trakya Müslüman Türk toplumu özellikle son 30 yılda çeşitli haksızlık, baskı ve ayrımlara maruz kaldı. Ekonomik baskılar, adalet dışı bir düzen, eşitsizlik uygulamaları, eğitimimizi çökerten anlayış, dar gelirli köylümüzü daha da fakir yapmayı amaçlayan kamulaştırmalar v.s. yaşantımızı güçlükle devam ettirebilir bir hale getirdi.*
>
> *Bütün bu insanlık dışı uygulamalar, 'günün birinde geçer' düşüncesiyle insanımızı toplu direnişe geçirmedi. Ama, örneğin, özellikle biz Türk Milleti'nin, namus için hiç düşünmeden ölümü göğüslemesi gibi, bazen öyle durumlar olur ki; hazmedilmesi, sineye çekilmesi mümkün değildir.*
>
> *29 Ocak 1988 öncesi Batı Trakya Müslüman Türk toplumu için, işte böyle bir durum söz konusuydu. Başlıklarında 'Türk' sözcüğü bulunan derneklerimizin, 'Batı Trakya'da Türk bulunmadığı' gerekçesiyle ülkenin en yüksek mahkemesi tarafından kapatılması kararlaştırılmıştı. Bu karar, Batı Trakya Türklüğünün ulusal kimliğinin inkâr edilmesi demekti. 'Sen Türk değilsin' demekti. Böyle bir karar karşısında, damarlarında Türk kanı taşıyan hiçbir azınlık ferdi tepki göstermeden duramazdı. Durmadı da...*
>
> *29 Ocak 1988 günü, Yüksek Mahkeme'nin yukarıdaki kararını protesto için şehrimizde toplanılması kararlaştırılmıştı. Bu haberi duyan azınlık insanı, yediden yetmişe aynı anda harekete geçti. Yönetimin iptal kararı, karanlık güçlerin engelleri ve şehre girişlere kurulan barikatlar insanımıza vız geldi. Bazen dağları taşları aşarak, bazen çayları hendekleri atlayarak, vasıtanın gidemediği yerlerde de yayan yapıldak şehre doğru hareket etti ve kararlaştırılan saatte şehrimizdeki toplantı yerinde hazır bulundu.*
>
> *Amaç, ne herhangi bir yeri işgal ne de yönetime karşı gelmekti. Ölüme göğüs geren bu insanların tek amacı ulusal kimliğine sahip çıkmak ve onu korumaktı. Onbinlerin ağzında tek slogan vardı: 'Batı Trakya'da Türk vardır, bunun ispatı bizleriz, atalarımızdır! Hiçbir mahkeme kararı bizim ulusal kimliğimizi değiştirmeğe muktedir değildir!'*
>
> *Ve o onbinlerce insan dağılmazdan önce bir kez daha yemin etmişti: Taşınır taşınmaz her türlü mülkümüze el konulabilir, hatta hapislerde çürüyebiliriz ama, ulusal kimliğimizden, Türklüğümüzden vaz geçmeyiz!*
>
> *Nitekim 26 Ocak 1990 günü 'Türk'üz' dediğimiz için 18 ay hapse mahkûm olduk. Ancak, toplumumuz adına ve Türklüğümüzü korumak üzere hapishaneye girdik ama Türklüğümüzden vazgeçmedik.*

4 Lois Whitman, *Destroying Ethnic Identity-The Turks of Greece* (NY: Helsinki Watch, 1990), p. 18.

Görsel 1: İstimlâk kararına karsı 5 Mart 1988 günü Karacaoğlan köyünde yapılan Kararlılık Yürüyüşü (Hakka Davet dergisi arşivi)

Bu yetmiyormuş gibi, bizim hapse girmemizden üç gün sonraya tesadüf eden ve Ulusal Direnişi'mizin ikinci yıldönümü olan 29 Ocak 1990 günü dünya, insanlık tarihinin şehrimizde vahşet olaylarına sahne oldu. Uygar dünyanın temsilcisi Avrupa Topluluğu'nun bir üyesi olan ülkemizin güvenlik güçleri, soydaş dükkânlarına barbarca saldıran canavarları sadece izlemekle yetindiler. Bu canavarlar sürüsü kentimizde ne kadar soydaş dükkânı varsa kırıp geçtiler ve de yağmaladılar.

Sevgili Soydaşlarım,

Çoğumuzun şahit olduğu ve çok iyi bildiği yukarıdaki olayların failleri ve onları yönlendiren karanlık güçlerin tek amaçları vardı. 'Batı Trakya Türk'ünü sindirmek ve onu Elen Müslümanı yapmak!...'

Ama çoğu kez olduğu gibi, yine dışarı düştüler. Bu olaylar, Batı Trakya Türk'ünü sindirmek şöyle dursun, birbirlerine daha da kenetlenmelerine yardım etti. 18 Haziran ve 5 Kasım 1989 seçimlerinde 25 bin dolaylarında olan bağımsız listelerdeki oy potansiyeli, yukarıdaki vandalizm olaylarına bir tepki olarak 30 bine çıktı.

Bugün, utanç duvarlarının yıkıldığı, insanın insana baskısının reddedildiği ve 'insanlar kendilerini ne hissederlerse odurlar' ilkesinin kabul edildiği dünyamızda ne ırk ayırımcılığının yeri vardır ne de yönetimler toplumların ulusal kimliklerini değiştirmeğe muktedirdirler. Aksini düşünenler hüsrana uğramağa mahkûmdurlar.

Bu düşüncelerle, Batı Trakya Müslüman Türk'ünün Ulusal Günü olan 29 Ocak'ın toplumumuzda var olan birlik beraberliği daha da pekiştirmesini diler saygılar sunarım".[5]

5 "Toplumların Ulusal Kimliği Mahkeme Kararlarıyla Belirlenemez" *Balkan,* 28 Ocak 1992. s. 1.

Toplum lideri olarak Dr. Sadık Ahmet, kimlik olgusuna yaklaşımıyla azınlık insanının millî duygular çerçevesinde birbirine kenetlenmesini teşvik etmiştir. Benimsemiş olduğu milliyetçi tutum ve davranış biçimi, azınlığın hâkim Yunan kültürü içerisinde dilsel ve dinsel olarak farklı olmasının da etkisiyle gelişim göstermiştir. Bu temel noktadan hareketle Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin millî kimliğini korumaya yönelik fikir ve eylemleri benimsemiş, Türk azınlığın, azınlık ve vatandaşlık haklarının kazanımı için çok ciddi mücadeleler vermiştir. Dr. Sadık Ahmet, *"Batı Trakya Türk Toplumu'na Demokrasi Ne Zaman Gelecek?"* isimli makalesinde şunları dile getirmiştir:

> *"Geçtiğimiz 24 Temmuz Cuma günü, Cumhurbaşkanı Kostantinos Karamanlis'in verdiği bir kokteylde hazır bulunduk. 1974 yılında Cunta'nın yıkılması ve demokrasinin ülkeye yeniden gelmesi münasebetiyle verilen bu kokteylde tüm hükümet ve devlet erkânı ile askerî, politik ve diplomatik temsilciler hazır bulundular.*
>
> *Ülkemizde 1967 ile 1974 yılları arasında hüküm süren askerî dikta rejiminden en büyük zararı Batı Trakya Türk toplumu görmüştü. Soydaşlarımızın hemen hemen tüm vatandaşlık haklarına el konulmuş, pek çok azınlık ve insanlık hakları askıya alınmıştı.*
>
> *1974 yılında diktanın çökmesi ve Karamanlis'in ülkeye bir 'millî lider' gibi Paris'teki sürgün hayatından geri dönmesinden sonra demokrasi rüzgârları yeniden esmeğe başladı. Vatandaşların demokratik hakları yeniden verilmeğe ve ülkedeki demokratik müesseselere yeniden işlerlik kazandırılmağa başladı.*
>
> *Batı Trakya Müslüman Türk Toplumu da bu demokrasi nimetlerinden faydalanacağı anı sabırla bekledi. Yıllar yılları kovaladı. Ülkeyi sağdan sola çeşitli siyasî görüşlere mensup partiler yönetti. Hatta bir ara iki uç biraraya gelerek iktidar oldular. Ama toplumumuzun kaderi değişmedi. Konu Batı Trakya Türklüğü olunca siyasî iktidarlar, bu toplumun haklarını iade etmemekte hemen birleştiler.*
>
> *Dört kıtada verdiğimiz sürekli mücadeleler sonucu, dünyadaki çeşitli kuruluş ve ülkelerin baskılarıyla hükümetin iade etmek zorunda kaldığı göstermelik birkaç vatandaşlık hakkı dışında diğer tüm haksızlıklar ve antidemokratik uygulamalar bugün de tüm şiddetiyle devam etmektedir.*
>
> *Cemaatlerimiz ve müftülüklerimiz hâlâ cunta artıkları veya tayinli kişiler tarafından yönetilmektedir. Eğitimimizdeki keyfi idarenin anlaşmaları tanımama durumu daha da şiddetlenerek devam etmektedir. Vatandaşlıktan çıkarmalar, tarlalarımıza çeşitli bahanelerle el atmalar yöneticilerimiz için vicdan sızlamasına yol açmadan sürdürüle gelen uygulamalardandır.*
>
> *Bugün ülkemize demokrasinin yeniden gelişinin 18. yıldönümünde tüm ilgililere ve kamuoyuna bir kez daha soruyoruz:*
>
> *Batı Trakya Müslüman Türk Toplumu'na demokrasi rüzgârı ne zaman ulaşacak? Soydaşlarımız da demokrasinin nimetlerinden eşit vatandaş gibi ne zaman yararlanabilecekler?"*[6]

2. YUNAN İDARESİNİN BATI TRAKYA TÜRKLERİNİ ASİMİLE ETMEK İSTEMESİ KARŞISINDA DR. SADIK AHMET

Batı Trakya'da Türk millî kimliğinin korunması ve geliştirilmesini kendine ilke edinmiş olan Dr. Sadık Ahmet, azınlığa karşı devletin uygulamış olduğu asimilasyon politikalarının farkındadır ve buna engel olabilmek için her türlü gayreti göstermiştir. Dr. Sadık Ahmet'e göre Türk azınlığa uygulanan asimilasyon politikalarının gerekçesi, Yunan idaresinin azınlığı *"tehdit olarak algılamasıdır"*. Yunan idaresinin Batı Trakya Müslüman Türk azınlığını tehtid olarak algılamasının perde arkasını Dr. Sadık Ahmet şu sözlerle aktarmıştır:

6 "Batı Trakya Türk Toplumu'na Demokrasi Ne Zaman Gelecek?", *Balkan,* 28 Temmuz 1992, s. 1.

"Geçenlerde Yunanistan'da insan hakları toplantısı oldu. Ben de oradaydım. Tabii son gün nihai bildiri açıklanacak. Başkanın yanına gittiğimde, çantasını açtı. Bir broşürün kapak sayfasında, Türkiye Cumhuriyeti haritası. Etrafında küçük küçük başka parçalar. Bana dönüp: 'Her yer Türk dolu, görmüyor musun Sadık? İşte biz bundan korkuyoruz. Sadece Türkiye değil, her tarafta Türk var. Biz burada on milyonuz, siz bir toplanıyorsunuz, yüz elli milyon oluyorsunuz'."[7]

Yunan idaresinin bu yaklaşımı yıllar sonra İskeçe Türk Birliği, Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği, Evros Azınlık Gençleri Derneği ve İskeçe İli Türk Kadınları Kültür Derneği davalarında vücut bulmuştur. Yunan Yargıtay'ı son olarak 29 Haziran 2021 tarihinde açıklamış olduğu İskeçe Türk Birliği kararında, Türk Birliği'ni tüzüğündeki maddeleri gerekçesiyle bir *"tehdit"* olarak lanse etmiş ve mevcut koşullarda yeniden açılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.[8]

Dr. Sadık Ahmet'in toplumsal olaylardaki öngörüsü, lider kişiliğinin önemli bir özelliği olarak hamlelerini önceden belirlemesinde etkili olmuştur. Dr. Sadık Ahmet, Yunan idaresinin hareket sistemini ve azınlığa yönelik politikalarını iyi okuyan bir liderdir. Buna göre: Yunan idaresinin politikasını öncelikle göçe zorlamak, bu olmadığı takdirde de asimile etmek olarak değerlendirmiştir.[9] Yunan idaresinin Türk kimliğini reddini ve yok etmek isteyişini *"Çocuklarımızın Türkçe değil de Yunanca konuşmasını, Türk gibi değil de Yunan gibi düşünmesini istiyorlar"* sözleriyle açıklamıştır. [10]

3. DR. SADIK AHMET'İN YUNAN İDARESİNE BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN ETNİK KİMLİĞİNİ KABUL ETTİRMEK KONUSUNDAKİ ISRARI

1985 yılında başlattığı imza kampanyasıyla düşünsel dünyasında özümsediği fikirlerini Dr. Sadık Ahmet, *"Türk milli kimliğinin korunmasına yönelik"* eyleme dönüştürmüştür. Yunan yönetimleri tarafından Batı Trakya'nın Türk'ten arındırılması için her türlü insanlık dışı uygulamaları yaptığını belirmiştir. Yunan idaresinin bütün antidemokratik uygulamalarına karşı inandığı yoldan taviz vermeyen, canı pahasına da olsa bu yoldan vazgeçmeyen bir kişiliğe sahip olan Dr. Sadık Ahmet, yürütmüş olduğu mücadelenin mutlaka bir gün olumlu neticeler doğuracağına inanmıştır. Bu durum, *Balkan* gazetesinde aşağıdaki cümlelerle anlatılmaktadır:

"...ilk olarak milletvekili seçildiği 18 Haziran 1989 tarihinden bu yana hükümetin çeşitli düzeylerine gönderdiği yazılarda toplumumuzdan söz ederken 'Batı Trakya Türk Azınlığı' ifadesini kullanan DEB Partisi Başkanı ve Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in yazışmaları protokole geçirilmemekte ve reddedilmekteydi. Red gerekçesi olarak da hep 'Yunanistan'da Türk Azınlığı bulunmadığı' gösteriliyordu.

Yöneticiler öyle istiyor diye milletvekilimiz de buna boyun eğecek değil ya! İster kabul edilsin, ister edilmesin, devletle olan yazışmalarında her gerektiği yerde 'Türk Azınlığı' ifadesini ısrarla kullanan milletvekilimiz, bu gayretinin meyvesini geçtiğimiz günlerde nihayet aldı. Şöyle ki: Hatırlanacağı gibi, 25 Haziran tarihinde iki azınlık ortaokuluna girişler kur'a ile yapıldı. Utanç kur'aları dediğimiz bu yasadışı olayı protesto etmek üzere, 24 Haziran günü Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet, Başbakan Konstandinos Miçotakis'e bir yazı gönderdi.

---

7 Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 275.

8 "Yargıtay'dan İskeçe Türk Birliğine Bir Ret Daha", *Gündem Gazetesi*, 30 Haziran 2021, https://gundemgazetesi.com/detayh.php?id=10881 [Erişim Tarihi: 03.07.2021]

9 "Dr. Sadık Ahmet'in Aziz Hatırasına", *Ankara Aydınlar Ocağı Bülteni*, Mayıs – Ağustos 1995, s. 87–91.

10 Sadık Ahmet, "Türklüğümüzü Unutturmak İstiyorlar", *Yeni Düşünce*, Yıl 10, Sayı 538, 21 Şubat 1992, s. 9.

Gazetemizin 29 Haziran tarihli 68. sayısında aynen yayınladığımız bu yazısında DEB Partisi Başkanı ve Milletvekili Dr. Sadık Ahmet, bol bol 'Türk Azınlığı' ve 'Türk okulu' deyimlerini de her zaman olduğu gibi kullandı.

Bugüne kadar oluğu gibi, bu yazının da bilinen gerekçelerle reddi beklenirken, geçtiğimiz hafta içinde milletvekilimizin kentimizdeki yazıhanesine Başbakanlıktan bir evrak ulaştı. Başbakan adına gönderilen bu yazıda özetle, 24 Haziran 1993 tarihli yazının Başbakanlığa ulaştığı, ancak ilgili olması nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı'na havale edildiği ve milletvekilimizin söz konusu yazısında öne sürdüğü görüşlerin incelenerek hem kendisine hem de Başbakanlığa bilgi verilmesinin istendiği belirtilmektedir.

Şimdi, utanç kur'aları konusunda ne gibi gelişmeler olacağı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın nasıl bir cevap yazısı hazırlayacağı ayrı bir konu. Bizim için, önemli olan ve işbu yazının kaleme alınmasına vesile olan olay, milletvekilimizin içinde 'Türk Azınlığı' sözcüklerinin sıkça kullanıldığı yazısının Başbakanlıkça kabul edilmesi ve protokollanarak Başbakanlık arşivlerine girmiş olmasıdır.

Umut etmek isteriz ki, Başbakanlık düzeyindeki bu uygulama, diğer devlet kademelerinde de bir örnek teşkil etsin ve 'Batı Trakya'da Türk yoktur' gibi saçma gerekçelerle Batı Trakya Türk Azınlığı'nın önemli sorunlarına sırt çevrilmesin".[11]

Dr. Sadık Ahmet, Yunan idaresinin Batı Trakya'da Türk kimliğini yok etmeye yönelik yaklaşımını kabul etmemiş ve bu düşüncesini gerek ulusal gerekse uluslararası platformlarda dile getirmiştir. Yunanistan'ın imzalamış olduğu uluslararası anlaşmalara aykırı davrandığını, Türk kimliğinin inkârı konusunda Yunan devlet politikasının, *İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme*'nin 14. maddesine aykırı olduğunu vurgulamıştır.[12]

Dr. Sadık Ahmet, Yunan idaresinin çelişkili bir şekilde Türk kimliğini inkâr ettiğini de örneklendirmiştir:

"Geçmişte ülkenin başbakanları ve çeşitli bakanlarının 'Türk Gençler Birliği Başkanına' vs. ifadelerle yazıları mevcuttur. Türk Gençler Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği başlıklı kuruluşların tüzükleri ülkemiz bidayet mahkemeleri tarafından onaylanmıştı. Ayrıca görüşülmekte olan işbu davanın Aleksandrupolis'ten [Dedeağaç'tan] Selanik'e aktarılması için Yargıtay'ın aldığı karar metninde şahsımdan 'Türk Doktoru' ve toplumumuzdan da 'Türk Azınlığı' diye bahsedilen ifadeler vardır. Okullarda okutulan Çağdaş Tarih kitabında 'İstanbul'daki Elenler ile Batı Trakya'daki Türkler mübadele dışı bırakılmışlardır' denilmektedir. Elektrik, su ve telefon teşkilatlarının söz konusu birliklerimize gönderdikleri makbuzlarda Türk sözcüğünden bahsedilmektedir. Ayrıca, Trakya Bölge Valisi Fesopulos'un yayınladığı bir genelgede azınlık insanına Müslüman yerine Türk diye hitap edilmesi emredilmektedir. Ehinos [Şahin] ve Miki [Mustafçova] gibi köylerdeki Azınlık Okullarında verilen diploma ve tasdiknamelerde 'Türk Okulu' deyimine rastlanmaktadır".[13]

Dr. Sadık Ahmet, Yunan idaresinin bölge Türklerine uyguladığı etnik kimlik politikasındaki çelişkiler sebebiyle ortaya çıkan durumu, *"1984 yılına kadar Gümülcine Türk Gençler*

11 "Batı Trakya Türk Azınlığı Varlığı, Dolayısıyle De Olsa Kabul Edildi" *Balkan,* 20 Temmuz 1993, s. 1.

12 Sadık Ahmet, "Batı Trakya'da Yaşayan Türk Toplumunun Şikâyetleri ve İstekleri", *Yeni Türkiye*, Cilt: 1, Sayı: 3, 1995, s. 34-35.

13 Sadık Ahmet, "İşte Savunmamız", *Balkan*, 15 Şubat 1994, s. 1-2.

Birliği var olduğu gibi bu birliğe kayıtlı bulunan Türkler de hem de yasal olarak vardılar. Şimdi bu birliğimiz yasal olarak yok kabul ediliyor. Öyleyse bu Türkler ne oldular?" cümleleriyle özetlemiştir.[14]

Dr. Sadık Ahmet'e göre Yunan idaresi, Batı Trakya'da Türk millî kimliğini reddederken aslında kendi içinde bir çelişki yaşamaktadır:

> *"Hepimizin bildiği gibi, Arnavutluk'ta yaşayan Elen azınlık mensupları Yunanistan'ın ulusal günlerini rahatlıkla kutlamakta, Elen bayrağı asabilmekte, Yunan ulusal marşlarını söyleyebilmekte ve hepsinin de Arnavutluk Devleti yöneticileri bu azınlığın Elen Azınlığı olduğunu yüksek sesle telaffuz etmektedirler. Bir de Balkanlardaki diğer azınlıkların durumlarını gözden geçirelim. Toplumumuz dâhil olmak üzere hangi Balkan ülkesinde yaşayan herhangi bir azınlık Arnavutluk'un savunuculuğuna soyunmuş değiliz. Ne de bu azınlığın haklarının çiğnenmediğini iddia ediyoruz. Azınlıkta yaşayan bir kişi olarak böyle bir yaşamın ne demek olduğunu çok iyi biliyor ve kendilerine yapılan haksızlıkları da şiddetle kınıyoruz. Ancak, 'iğneyi kendinize, çuvaldızı başkasına' diye bir söz vardır. Ülkemiz yöneticilerinin Arnavutluk örneğinden yola çıkarak toplumumuza bakış açılarını bir daha değerlendirmesini istiyoruz".*[15]

Dr. Sadık Ahmet, Türk kimliğine olan bağlılığını öylesine içselleştirmiştir ki, 5 Kasım 1989'da yapılan seçimler öncesinde azınlığa dağıttığı bildirilerde, *Güven* gazetesinde yayınlanan yazılarında ve yaptığı seçim konuşmalarında "Türk", "Müslüman Türk" ve "Müslüman Türk Azınlığı" tanımlamalarını kullanmıştır.[16] Bunun neticesinde Yunan mahkemeleri *"bu tanımları kullanmak suretiyle vatandaşlar arasında ayrılık yarattığına ve böylece toplum huzurunu bozduğuna"* hükmetmiş, diğer yandan *"bazı milletvekili adayları hakkında yanlış ve karalayıcı bilgiler vererek seçmenleri etkilemiştir"*[17] iddialarını ortaya sürmüşlerdir. Bu yargı sürecinde o meşhur ifadesiyle *"Ben bir Türk olduğum için hapse götürülüyorum…"* diyerek Dr. Sadık Ahmet, şahsında Batı Trakya Türklerinin yargılandığını dünya kamuoyuna duyurmuştur.

Dr. Sadık Ahmet'in Türklüğe bağlılığı o denli güçlüydü ki, tüm yorucu mahkeme süreçlerine rağmen bundan vazgeçmemiştir. Patras İstinaf Mahkemesinin hakkında vermiş olduğu 15 ay hapis cezasıyla ilgili olarak 24 Ekim 1990 tarihinde Yargıtay'a başvuruda bulunmuştur. Hakkındaki suçlamaların belirsiz olduğu, ayrıca kullandığı "Türk Azınlığı" ifadesinden ötürü herhangi bir olayın meydana gelmediğinin göz önünde bulundurulmadığı gerekçesi ile hakkında verilen cezanın iptalini istemiştir. Fakat Yargıtay cezanın iptaline yönelik istemi reddetmiştir. İç hukuk yollarının tükenmesini müteakip, 11 Temmuz 1991 tarihinde Avrupa Konseyi süreci başlamış, *İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme*'nin 10. maddesine göre ifade özgürlüğünün kısıtlandığı gerekçesiyle başvuruda bulunmuştur. Konsey, 4 Nisan 1995 tarihinde oybirliği ile *İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme*'nin 10. maddesine göre Dr. Sadık Ahmet'in ifade özgürlüğünün çiğnendiğine karar vermiş ve davayı 29 Mayıs 1995 tarihinde *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine* havale etmiştir.[18]

---

14 Sadık Ahmet, "Dr. Sadık Ahmet'in DEB Partisi Kurultayından Özetler", *Balkan*, 25 Ocak 1994, s. 4.

15 Sadık Ahmet, "Kurban Bayramı Mesajı", *Balkan*, 17 Mayıs 1994, s. 1.

16 Dr. Sadık Ahmet'in suçlanmasına sebep olan bildiri ve yazılar için Bkz. "Rodop İli Müslüman-Türk Seçmenine Duyuru", *Güven*, 17 Ekim 1989, s. 1.

17 Case Of Ahmet Sadık v. Greece (46/1995/552/638), Strasbourg, 15 November 1996.

18 Özpak, Agt, s. 109-110; European Commission Of Human Rights, Sadık Ahmet Against Greece, Report Of The Commission, 4 Nisan 1995.

SONUÇ

1967-1974 Askeri Cunta İdaresi'nden bu yana Yunan mercileri tarafından Batı Trakya'daki Türk kimliğinin ve varlığının reddedilmesi, ölümünden 26 yıl sonra bile Dr. Sadık Ahmet'in mücadelesinde ne kadar haklı, ne kadar doğru bir yolda olduğunu göstermektedir. 1990 sonrası Yunan Devleti'nin azınlık politikasında gittiği değişiklikler, bir mikro-milliyetçilik uygulaması olarak "Türk azınlık" kimliğini alt segmentlere ayrıştırmak istenmesi, Batı Trakya Türk azınlığını hâlâ içselleştiremediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Yunan idaresi, kullandığı "Türk" / "Türkçe Konuşan" / "Türk Doğan" tanımları, ayrıca "Pomak" ve "Roman" ayrıştırması ile azınlığın bütünlüğünü zedelemek istemektedir. Günümüzde bu ayrıştırma sebebi ile toplumsal çatışma körüklenmektedir ve maalesef azınlık içerisindeki bu nahoş bölünmeler hissedilir boyuta ulaşmıştır. Bu konuda Türk kimliğini reddeden Yunan devlet yetkilileri Pomak ve Roman kimliğini teşvik etmekte ve maddi olarak destek sunmaktadırlar.[19]

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin lideri olarak siyasî sahneye çıkmasından sonra azınlığın yaşamış olduğu pek çok soruna özenle eğilmiş, kimlik konusunda vermiş olduğu mücadele mahkeme tutanaklarına geçmiş ve sosyal platformlardaki görüş ve düşünceleri gençler için yol gösterici olmuştur. Dr. Sadık Ahmet'in "Türk" kimlik bilinci kendisini takip eden genç nesle ilham vermektedir. Bugün Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi (DEB) bünyesinde çok aktif olarak çalışmalarını sürdüren Gençlik Kollarının kendisine sevgi ve bağlılığı tamdır. Her yıl 24 Temmuz'da Dr. Sadık Ahmet'in vefatının ölüm yıl dönümünde düzenlenen etkinliklere 2018 yılında Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren ve Büyük Birlik Partisi Başkanı Mustafa Destici katılmışlardır. 2021 yılındaki etkinlikler ise Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık'ın katılımıyla gerçekleşmiş ve Parti Gençlik Kolları tarafından kaleme alınan şiirle Dr. Sadık Ahmet'in davasına olan bağlılık bir kez daha ortaya konmuştur:

"Bir ömür adadı halkına,
Halkı her daim yanında.
Açtığın bu dava yolunda,
Yürüyoruz omuz omuza.

Ey davasına sadık Türk'ün evladı!
Susturulmak istendi yine susmadı.
Ey davasına sadık Türk'ün evladı!
Tarihe sığmadı bu vefanın adı.

İlkelerin ilkelerimiz,
Kalpten severiz hepimiz.
Biz Batı Trakya genciyiz,
Sensin liderimiz.

Ey davasına sadık Türk'ün evladı!
Susturulmak istendi yine susmadı.
Ey davasına sadık Türk'ün evladı!
Tarihe sığmadı bu vefanın adı.

95'in Temmuz ayında
Evinin dönüş yolunda,
Uğradı ansızın kazaya,
Yumdu gözlerini hayata.

Ey davasına sadık Türk'ün evladı!
Susturulmak istendi yine susmadı.
Ey davasına sadık Türk'ün evladı!
Tarihe sığmadı bu vefanın adı".[20]

19 Pervin Hayrullah, *Batı Trakya Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2020, s.124, 146.

20 *Dostluk, Eşitlik, Barış Partisi (DEB) arşivi.*

Görsel 2: Dr. Sadık Ahmet'in 2018 yılındaki vefat yıl dönümündeki anma törenine Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren ve Büyük Birlik Partisi Başkanı Mustafa Destici de katılmıştır. (Millet Gazetesi arşivi)

KAYNAKÇA

Arşivler

Dostluk, Eşitlik, Barış Partisi (DEB) Arşivi.

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Castels, Manuel, *The Power of Identity*, Wiley-Blackwell, Oxford, 2001.

Hayrullah, Pervin, *Batı Trakya Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı ve Eğitim Tarihi*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2020.

Questioning Identity: Gender, Class, Ethnicity, (Ed. Kathryn Woodward), 2nd Edition, Routledge, London & New York 2004.

Makale ve Bildiriler

Wendt, Alexander, "Collective Identity Formation and the International State", *The American Political Science Review*, Vol: 88, Issue: 2, 1994, ss. 384-396.

Süreli Yayınlar

Ankara Aydınlar Ocağı Bülteni
Balkan
Gündem
Güven
Yeni Düşünce
Yeni Türkiye

Tezler

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Diğer

Case Of Ahmet Sadık v. Greece (46/1995/552/638), Strasbourg, 15 November 1996.

European Commission Of Human Rights, Sadık Ahmet Against Greece, Report Of The Commission, 4 Nisan 1995.

Lois Whitman, *Destroying Ethnic Identity-The Turks of Greece* (NY: Helsinki Watch, 1990), p. 18.

"Toplumların Ulusal Kimliği Mahkeme Kararıyla Belirlenemez", *Sadık Ahmet'in Basın Bülteni*, 28 Ocak 1992.

DR. SADIK AHMET'İN BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN EĞİTİM SORUNLARINA DAİR GÖRÜŞLERİ

Hüseyin MEHMET*

GİRİŞ

> *"Türklüğü ile övünen Batı Trakyalı, ne zaman uyanacaksın, daha bu karanlıklar bitmeyecek mi? Yeter artık. Her şeyin sonu olduğu gibi bu karanlıklar da bitsin. Bize yol gösterecek ve her zaman önderlik edecek olan güneş doğsun. Evet, doğacak hatta doğuyor. Fakat bize kadar gelen ışınları, henüz bizi yeter derecede ısıtamıyor. Canlılığımızı tam olarak elde edemiyoruz. Çünkü çok uzaktan gelen bu ışınlar ağır ağır ilerlediklerinden, bize gelinceye kadar kuvvetlerini kaybediyorlar. Her geçen gün biraz kuvvetleşmemize rağmen, geçen yılların öküz arabaları gibi çok ağır ilerliyoruz. Halbuki günümüz hızla ilerleme ve uyanma günüdür."*[1]

Bu kuşatıcı cümleleri henüz 19 yaşında genç bir lise öğrencisi kurmaktadır. Yazının devamında gençliğe, eğitim sorunlarına dair kafa yormuş, erken denilebilecek bir yaşta sorumluluk bilinciyle isabetli soruları bir bir sıralamıştır. *Akın* gazetesinin gençlere ayırdığı "Gençlik Köşesi"nde bu satırları yazan o gencecik kalem Dr. Sadık Ahmet'ten başkası değildir. Dr. Sadık Ahmet daha o yaşlardan başlayarak ömrü vefa ettiği sürece Batı Trakya Türkleri davasının, özelde ise eğitim sorunlarının takipçisi olacağının işaretlerini vermiş, Batı Trakya Türklerini temsilen meclise girdiğinde her türlü ahval ve şartta bu sorunları dile getirmekten, benzeri hakları savunmaktan geri durmamıştır.

Hiç şüphesiz eğitim, bir toplumun kültürel devamının ve gelişiminin sağlanmasında en önemli unsurlardandır. Uluslararası zeminde Batı Trakya Türkleri temel hak ve hukuk alanındaki özerkliğine ve bağımsızlığına rağmen bu haklardan hiçbir şekilde tam manasıyla istifade edememiş azınlıklar arasında yer almış, eğitimde olması gereken gelişim seyri hakların uygulamaya sokulması yönünde değil, hep bir sorun mesabesinde tutularak, iklim sıcaklığı sebebiyle ana karadan kopan buz kütleleri gibi her dem eriyerek nefes alınmaz bir adacığa mahkûm hale getirilmiştir.

* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, houseyin.mehmet@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1348-4177.

1 Sadık Ahmet, "Beklenen Güneş" *Akın*, 4 Şubat 1966, s. 2.

1. DR. SADIK AHMET'İN BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN EĞİTİM SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN GİRİŞİMLERİ

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin en önemli sorununun eğitim sorunu olduğunu ilk elden dile getirmiş, üzerine öncelikli olarak eğilmek gereken başlıca konular arasında olduğunu yerel ve uluslararası her platformda vurgulamıştır. Yunan idaresinin eğitimi bir asimilasyon silahı olarak görüp azınlığın eğitim hakkı ile ilgili şartlar içeren Lozan Anlaşması ve Türkiye ile yaptığı ikili anlaşmaları umursamadan uyguladığı politikalara karşı bir taraftan meclise verdiği soru önergeleri, diğer taraftan da azınlık nezdinde yürüttüğü çeşitli kampanya ve eylemlerle mücadelesini sürdürmüştür. Genel itibarıyla Batı Trakya Türklerinin eğitimindeki başlıca sorunlar şunlardır: Türkiye'den gelen kitaplar ve bu kitapların alıkonulması sorunu, mevcut kitaplardaki alfabe sorunu, Batı Trakya Türk Azınlık okullarının yetersizliği, Batı Trakya'da bulunan azınlık ortaöğretim kurumlarına kura ile öğrenci alınması, Batı Trakya Türk Azınlık okullarında görev yapan Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)[2] mezunu öğretmenlerin yetersizliği, Batı Trakya Türklerine ait okullarda Türkçe yapılan derslerin yılsonu sınavlarının Yunanca yapılması. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin öncelikli, en acil olarak çözülmesi gereken sorunu olarak eğitim sorununu görmüştür:

> *"Bugün çözümlenmesi gereken pek çok sorunumuz ve iade edilmesi gereken pek çok yasal hakkımız vardır. Ancak, bunlar arasında öyle bir sorun vardır ki hem mutlaka hem de bir an önce çözümlenmesi gerekmektedir. Adına eğitim-öğretim denen bu sorunumuz çocuklarımızın geleceği ile ilgilidir ve çözümünün gecikmeye tahammülü yoktur. Şüphesiz bütün haklarımız önemlidir ve verilmesi gerekir. Ama öncelik sıralamasında eğitim sorunlarımız ilk sırayı almaktadır. Çünkü geçen günler bir daha geri gelmez. Eğitim öğretimini eksik yapan bir çocuğun aradan yıllar geçince yeniden örneğin ilkokul sıralarına geri dönmesi veya ilerlemiş yaşında bunun telafisi pek mümkün değildir".*[3]

Batı Trakya Türklerinin eğitim sorunları gitgide daralan hak ve hukuk çerçevesinde Yunan idaresinin keyfi uygulamalarına kalmıştır. Yunanistan, 1913 Atina Muahedenamesi'nin 3 Numaralı Protokolü, 1920 Yunan Sevr'i Anlaşması, 1920 tarihli ve 2345 sayılı Müftüler ve Başmüftü Seçimiyle İslâm Cemaatlerine Ait Evkaf Gelirlerinin Yönetilmesine İlişkin Yunan Yasası, Lozan Barış Anlaşması, 16 Haziran ve 28 Eylül 1949 tarihli Kral İradeleri, 1951 tarihli Türk-Yunan Kültür Anlaşması, 1954 tarihli ve 3065 sayılı Yunan Yasası, 26–27 Haziran 1963 tarihli Londra Mutabakatı, 1 Haziran 1968 tarihli Viyana Raporu ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin eğitim ile ilgili bütün maddelerini tek taraflı olarak çiğnemiştir. Bahsi geçen maddeler uyarınca azınlığa sağlanması beklenen imkânlar, tam tersi uygulamalar neticesinde tamamen ortadan kaldırılmıştır.

---

2 Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) 31/1968 sayı ve tarihli Kraliyet Kararmanesi ile kurulmuştur. 1969 yılında eğitim faaliyetine başlamıştır. SÖPA, eğitimi iki yıl olan yüksekokul niteliğinde bir okuldur. Yunan idaresi tarafından Türkiye'den mezun olan öğretmenlerin önünü kesmek amacıyla kurulmuştur. Bu sebeple ve yetiştirdiği elemanların öğretmen olarak yeterli formasyona sahip olmamalarından dolayı Batı Trakya Türk toplumu tarafından okul ve mezunları eleştirilmiştir. 1968 sonrası birçok mezun veren bu okulun faaliyetleri 2011 yılında çıkarılan bir yasayla sonlandırılmıştır. İbrahim Kelağa Ahmet, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler,* Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2016, s. 185-206.

3 "Dr. Sadık Ahmet'in Mesajı", *Balkan*, 7 Eylül 1993, s. 4.

1.1. Kitap Sorunu

Dr. Sadık Ahmet, Dostluk Eşitlik Barış Partisi'nin (DEB) kurulmasından sonra eğitim ile ilgili ilk faaliyeti olarak, azınlık okullarında okutulan kitapların nicelik ve niteliği ile ilgili Yunan meclisine önerge sunmuş ve bu önergeleri faklı tarihlerde yinelemiştir. Sunduğu önergelerin sonuçsuz kaldığını ve olumlu bir adımın atılmadığını gördüğünde, Batı Trakya genelindeki ortaokul ve liselerde eğitim öğretim yılının ilk döneminin kitapsız ve öğretmensiz geçtiğini çarpıcı şekilde vurgulamıştır:

> *"Çocuklarımızı neden cahilliğe mahkûm ediyorsunuz? Batı Trakya'daki okuryazar olmayanların çokluğundan kim sorumludur? Eğitim imkânı vermeyen hükümet mi yoksa istedikleri halde eğitim göremeyen azınlık çocukları mı?"*[4]

Dr. Sadık Ahmet'in talepleri birçok kez karşılıksız kalırken, Azınlık Okulları Genel Koordinatörlüğü'nün 12 Şubat 1992 günü İskeçe ve Gümülcine'de yaptığı toplantılarda Prof. Efstratios Zenginis tarafından 1. sınıflara yönelik olarak hazırlanan alfabe ve okuma kitabının okullarda okutulmasını istemesi DEB Genel Başkanı Dr. Sadık Ahmet'in sert tepkisini çekmiş, derhal DEB Kurucular Kurulunu toplayarak önemli bir takım kararlar almıştır. Söz konusu kitapların 1968 tarihli Yunan-Türk Kültür Protokolü'ne aykırı olduğunu ve Yunan Hükümeti'nin sergilediği bu tutuma karşın azınlık okullarında görevli öğretmen, okul encümeni ve öğrenci velilerinin anlaşmalara aykırı olarak hazırlanan kitapları kabul etmemelerini istemiştir. Bu karar azınlık nezdinde karşılık bulmuş, öğrenci velileri kendilerine dağıtılan kitapları toplayarak okul müdürlüklerine teslim etmişlerdir. Kitapların kabul görmemesi üzerine Yunan makamları, kitapların öğrenciler sabah okula geldiklerinde dağıtılması ve okul çıkışında toplanması emrini okul müdürlüklerine bildirmişlerdir.[5] Bu durum üzerine Dr. Sadık Ahmet, bir parti kararı alarak ikili anlaşmalara aykırı olarak azınlık okullarında okutulmak istenen kitapların veliler tarafından Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanlığı'na teslim edilmek üzere DEB'e getirilmesini istemiştir. Dr. Sadık Ahmet'in bu girişimi de büyük bir yankı uyandırmış ve Batı Trakya'nın en ücra köşelerinden azınlık mensupları öğrencilere dağıtılan kitapları Gümülcine'ye getirerek DEB'e taşımışlardır.[6] Halka açık ilgili duyuru sebebiyle Gümülcine Emniyet Müdürlüğü, Dr. Sadık Ahmet ve Ahmet Hacıosman hakkında ön soruşturma başlatmıştır. Dr. Sadık Ahmet, soruşturma kapsamında olmasına rağmen dokunulmazlığı nedeniyle ifade vermeyi reddetmiştir.[7] Kitap taşıyan okul encümenlerinin bazıları tutuklanmış, hatta haklarında savcılık tarafından sorgulama başlatılmıştır. Dr. Sadık Ahmet, kitap toplama kampanyasına katılan veliler hakkında başlatılan soruşturmalar ve gerçekleşen tutuklamalar nedeniyle 9 Nisan 1992 tarihinde Yunanistan Başbakanı Konstantin Mitsotakis'e bir mektup göndermiştir. Bu mektubundaki *"Batı Trakya'da durum gerginleşiyor. Bu, bölgenin yararına olmayacaktır. Bizi ne karakol, ne de okullarımızın polisler tarafından muhasara edilmesi durdurmayacaktır… Kabul edilmeyen bu kitapları bir an önce okullarımızdan geri alın. Polis serbest eğitime müdahale etmesin. İnsanlar sokağa döküldüğünde çok geç olmuş olacaktır"*[8] cümleleriyle,

4 "DEB Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Yeni Soru Önergeleri", *Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni*, 14 Ocak 1992, s. 2-3.

5 "Yönetimin Şaşırtmaca Manevraları Faydasız", *DEB Partisi Gazetesi*, 10 Mart 1992, s. 2.

6 "DEB Partisi Duyurusu", *DEB Partisi Gazetesi*, 17 Mart 1992, s. 1.

7 "Haklarında Soruşturma Yapılıyor", *DEB Partisi Gazetesi*, 17 Mart 1992, s. 1.

8 "Dr. Sadık Ahmet, Başbakana Gönderdiği Mektupta Tutuklama Olaylarını Kınadı", *Balkan*, 14 Nisan 1992, s. 3.

Görsel 1: Dr. Sadık Ahmet, öğrenci velilerinin topladığı istenmeyen kitapların önünde. (Funda Sadık Ahmet arşivi)

okullarda dağıtılan kitapları kabul etmeme konusunda Türk azınlığın kararlı olduğunu ortaya koymuştur.

Açılan davaların sürekli tehiri ve eğitim öğretim yılının sona ermesi nedeniyle daha etkili mücadele edebilmek adına Dr. Sadık Ahmet, 29 Ağustos 1992 günü DEB Yönetim Kurulunu toplayarak eğitim ile ilgili yeni kararlar alınmasını sağlamıştır. Toplantılar dizisi sonucunda Batı Trakya'da acil olarak çözüm bekleyen eğitim sorunlarını 8 başlık altında tespit etmiştir. Buna göre, ikili anlaşmalar gereğince Türkiye'den gönderilen kitapların azınlık okullarında dağıtılmaması, Yunan yetkililer tarafından anlaşmalara aykırı dağıtılan kitaplar, okul encümenlerine istedikleri öğretmen ile sözleşme hakkı tanınmaması, Türkiye'den gelmesi gereken kontenjan öğretmenlerine Yunan makamları tarafından zorluk çıkarılması, öğretmenlerin çalışma izinleri, bitirme sınavları, yasak bölgede yaşayanların okullarında istedikleri öğretmene görev verememeleri Batı Trakya Türklerinin eğitimindeki başlıca sorunlar olarak tespit edilmiştir.[9] Sorunların tespit edilmesinden sonra Dr. Sadık Ahmet, 31 Ağustos 1992 günü Başbakan, Dışişleri Bakanı ve Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanı'ndan, azınlık ortaokula geçişte uygulanan giriş sınavlarının ve azınlık liselerinin 1. ve 2. sınıflarında uygulanan sene sonu sınavlarının kaldırılmasını ve 3. sınıfta uygulanan bitirme sınavlarının tamamının Yunanca değil okutuldukları dilde yapılmasını istemiştir.[10]

Dr. Sadık Ahmet'in bu teşebbüsleri Yunan makamları tarafından dikkate alınmamış ve 1992–1993 eğitim öğretim yılında da 21–23 Eylül tarihleri arasında ortaokul giriş sınavları uygulanmıştır. Bu sınavlara katılan toplam 209 öğrenciden 41'inin öğrenim hakkı kazanması üzerine Dr. Sadık Ahmet, 23 Eylül günü Başbakan ile Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanına ayrı ayrı mektup göndererek en temel insan hakkı olan eğitim hakkının engellenmesini protesto etmiştir.[11] Yunan makamları ortaokul giriş sınavlarında sergiledikleri tutumu ders kitapları konusunda da sergilemişler ve eğitim öğretim yılının başlamasıyla birlikte anlaşmalara aykırı olarak hazırlanan kitapları yeniden azınlık okullarına dağıtmışlar, ilaveten söz konusu kitapların 2. sınıflarda da okutulmasını istemişlerdir. Dr. Sadık Ahmet, bu durum üzerine 1991–1992 eğitim öğretim yılında kitap toplama ile ilgili alınan kararın yeni eğitim öğretim yılında da geçerli olduğunu açıklamış, ancak yasal mücadelenin sonuçlarının görülmesi için bir süre sabırlı olunmasını istemiştir.[12] Yunan makamlarının konu ile ilgili

9 "Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'in Girişimiyle Bir Araya Gelen Eğitimcilerimiz Batı Trakya Türk Toplumunun Acil Çözüm Bekleyen Eğitim Sorunlarını Tespit Etti", *Balkan*, 1 Eylül 1992, s. 1.

10 "Orta Eğitimdeki Yasa Dışı Uygulamaların Durdurulması İstendi", *Balkan*, 8 Eylül 1992, s. 1.

11 "Ortaokullarımızdaki Utanç Sınavları Hakkında Milletvekillerimizin Tepkileri", *Balkan*, 29 Eylül 1992, s. 2.

12 Sadık Ahmet, "İstenmeyen Alfabe Kitaplarını Toplumumuz Ne Pahasına Olursa Olsun Reddedecektir", *Balkan*, 29 Eylül 1992, s. 2, "İstenmeyen Alfabe Kitaplarına Mutlaka Tepki Gösterilecektir!", *Balkan*, 6 Ekim 1992, s. 2.

ısrarının devam etmesi üzerine ise Ekim ayının ilk haftası içerisinde yaptığı açıklama ile önceki yıl olduğu gibi kitapların veliler tarafından DEB'e teslim edilmesini istemiştir.[13] Dr. Sadık Ahmet'in bu isteği üzerine azınlık mensupları, daha önce birçok okul encümeni ve veli hakkında dava açılmış olmasına rağmen kitapları DEB'e teslim etmeye başlamışlardır. Velilerin kitapları DEB'e teslim etmesi üzerine Yunan makamları bir taraftan ilgililer hakkında soruşturmalar açarken, diğer taraftan da toplanan kitapların yerine yenilerini okullara göndermeye başlamışlardır.[14] Ancak Dr. Sadık Ahmet'in kararlı çalışmaları neticesinde Gümülcine'nin 83 köyünden 81'inde dağıtılan kitapların tamamı toplanmıştır.[15] Gümülcine ve İskeçe'den toplanan kitaplar, 12 Kasım 1992'de birçok dernek ve kuruluş temsilcisinden oluşan bir heyet tarafından Atina'ya götürülerek Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanlığı'nın kapısına bırakılmıştır.[16]

1.2. Azınlık Okullarının Tamiri Sorunu

Kitap sorununun henüz gündemde yerini koruduğu sırada eğitim ile ilgili yeni bir mesele daha ortaya çıkmıştır. Yunan makamları, vakıf mülkü olan azınlık okullarının tamiri için ihaleler açmaya başlamışlardır. Başlangıçta iyi niyetli bir yaklaşım olarak görülebilecek bu girişim konusunda Dr. Sadık Ahmet, azınlık okullarının mülkiyeti üzerindeki niyeti okuduğundan dolayı Yunan makamlarına çok sert tepki göstermiştir. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin sorunları ile ilgili temaslarda bulunmak için gittiği Norveç'in başkenti Oslo'da yaptığı açıklamada, *"Batı Trakya Türk azınlığı okullarının mülkiyet hakkına da tecavüz edilmek isteniyor. Okullarımızın mülkiyeti 1990 yılında benim de onayladığım bir yasayla, doğrudan doğruya vakıf mülküdür ve yönetimin bu konuda hiçbir hakkı yoktur. Okullarımızın yöneticilerinden izin almadan hiçbir kimsenin okullarımıza bir çivi çakmağa bile hakkı yoktur"* cümleleriyle Yunan makamlarının yaptıklarının yanlışlığını ortaya koymuştur.[17]

Dr. Sadık Ahmet uluslararası temaslarını tamamlayıp Batı Trakya'ya döndüğünde de ilk iş olarak DEB İdare Heyetini toplamıştır. 7 Aralık 1992 günü toplanan İdare Heyeti, Dr. Sadık Ahmet'e azınlık okullarına yönelik yasadışı tamirat hadisesine dair ilgili kurumlar nezdinde girişimde bulunması için yetki vermiştir. Nitekim Dr. Sadık Ahmet, 9 Kasım 1992 günü başbakana konu ile ilgili bir mektup yazarak Batı Trakya'da uygulanan baskıları açıkladıktan sonra okul tamiratlarıyla ilgili olarak, *"… Son zamanlarda da güvenlik güçleri himayesinde okullarımızı onarma bahanesiyle işgal ediyorsunuz. Bu okul binaları azınlığın kendisine aittir. Biz sizden para istemedik, isteğimiz inşaat izninin verilmesidir… Azınlığın arzusu a) okullarımız üzerindeki bu oldubittilere biran öce son verilmesidir. b)Okullarımızı tamir ve inşaat izinleri verilmesidir…"* cümleleriyle tepkisini ve isteklerini dile getirmiştir.[18]

13 "Kitaplar Toplanmalıdır!", *Balkan*, 13 Ekim 1992, s. 1.

14 "İlimizde Kitaplar Toplandı", *Balkan*, 1 Eylül 1992, s. 1.

15 "İstediğini Söyleyen İstemediğini İşitir", *Balkan*, 3 Kasım 1992, s. 1.

16 "Toplumsal Konularda Yek Vücut Olduğumuzu Bir Kez Daha Kanıtladık", *Balkan*, 17 Kasım 1992, s. 1-2 ve 4.

17 "Okullarımızı İşgal Operasyonunu DEB Partisi Başkanı Dr. Sadık Ahmet Oslo'dan Kınadı", *Balkan*, 24 Kasım 1992, s. 1.

18 "DEB Partisi İdare Heyeti Dr. Sadık Ahmet Başkanlığı'nda Yaptığı Toplantıda Tamirat Olayının Hükümet Nezdinde Kınanmasını Kararlaştırdı", *Balkan*, 15 Aralık 1992, s. 1-2.

1.3. Eğitim Boykotu

Azınlık okullarının tamirat sorununun devam ettiği sırada kitap konusunda da yeni gelişmeler meydana gelmiştir. Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanlığı, azınlığın ikili anlaşmalara aykırı olarak hazırlanan kitapları kabul etmek istememesine rağmen iki yeni kitap daha hazırlatarak bunları azınlık okullarında dağıtmak istemiştir. Yunan makamlarının kitap konusundaki bu ısrarcı tavrı üzerine Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği bir tepki eylemi gerçekleştirilmesine karar vermiştir. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği, tepki olarak da 1–5 Şubat 1993 tarihleri arasında azınlık okullarında öğrenci-öğretmen boykotu uygulanmasını kararlaştırmıştır. Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliğinin boykot kararı üzerine Dr. Sadık Ahmet, 29 Ocak 1993 günü DEB İdare Heyetini toplayarak konuyla ilgili kararlar alınmasını sağlamıştır. Dr. Sadık Ahmet, *"Yunanlı Türk'e Türkçe Öğretemez"* sloganıyla nitelediği boykot kapsamında, öğretmenlerin valilikte yapılacak toplantıya katılmamalarını, öğretmenlerin kitapları teslim almamalarını, öğretmenlerin ve öğrencilerin 1–5 Şubat tarihlerinde okula gitmemelerini ve okullara girmek isteyenleri de engellemelerini istemiştir. Nitekim anılan tarihler arasında eğitim boykotu başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Dr. Sadık Ahmet, boykot kapsamında 1 Şubat 1993 tarihinde Rodop Valiliği önünde düzenlenen gösteriye de katılmış ve vali ile de tartışmıştır. Bu tartışma neticesinde vali, Dr. Sadık Ahmet'i tehdit etmiştir.[19]

Dr. Sadık Ahmet'in desteği ile gerçekleşen eğitim boykotu hem azınlık hem de Yunan toplumunda büyük yankı uyandırmış, ancak Yunan makamları kendi hazırlattıkları kitapların okullarda okutulması için ısrarlarını devam ettirmişlerdir. Bu doğrultuda kitaplar polis kontrolünde okullara dağıtılmış ve kitapları kullanmak istemeyen öğretmenler haklarında soruşturma açılacağı ihtarında bulunulmuştur.[20] Diğer taraftan 1 Şubat tarihinde vali ile tartışan ve eğitim boykotuna destek veren Dr. Sadık Ahmet hakkında soruşturma başlatılmış ve dokunulmazlığının kaldırılması istenmiştir.

Eğitim boykotu ile bağlantılı olarak ortaya çıkan bir diğer sorun ise boykota katılan bazı öğretmenlerin görevden uzaklaştırılmalarıdır. Azınlık genelinde tepki toplayan bu olayla ilgili olarak DEB Merkez Komitesi, Dr. Sadık Ahmet başkanlığında 8 Mayıs 1993 günü toplanarak 11–12 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirilecek uyarı boykotuna katılmaya karar vermiştir.[21]

Taviz vermeyen baskıcı tutumuna rağmen istenmeyen kitapların toplanması Yunan Hükümeti'nin daha ileri adımlar atmasını engellese de kalıcı bir çözüm yaratamamıştır. Bu durum karşısında Dr. Sadık Ahmet'in bulduğu diğer bir çözüm ise Almanya'da anlaştığı bir yayınevinden yardımcı ders kitapları getirmek olmuştur. Zira Avrupa Birliği yasalarına göre birlik ülkelerinde yazılmış ve herhangi bir dilde olan kitaplar ortaklık ülkesi tüm ülkelere serbestçe sokulabilmektedir.[22]

19 "Yunanlı Türk'e Türkçe Öğretemez", *Balkan*, 6 Şubat 1993, s. 1, "Vali Karahalios Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'i Hapislerde Çürütmek ve Çoluk Çocuğunu Ağlatmakla Tehdit Etti", *Balkan*, 6 Şubat 1993, s. 4.

20 "İstenmeyen Kitaplar Okullarımıza Sokuluyor", *Balkan*, 23 Şubat 1993, s. 1.

21 "DEB Partisi Merkez Komitesi Cumartesi Günü İskeçe'de…", *Balkan*, 11 Mayıs 1993, s. 4.

22 "Almanya'dan Türkçe Ders Kitapları Getirtebiliriz", *Balkan,* 13 Temmuz 1993, s. 1.

1.4. Ortaöğretim Kurumlarına Kura ile Öğrenci Alınması

Dr. Sadık Ahmet'in eğitim ile ilgili faaliyetleri içerisinde azınlık ortaöğretim kurumlarına kura ile öğrenci alınması, lise 1. ve 2. sınıflarında uygulanan sınavlar ile son sınıfta uygulanan bitirme sınavlarına karşı girişimleri önemli yer tutmaktadır. Dr. Sadık Ahmet'in azınlık ortaöğretim kurumlarına kura ile öğrenci alınmasına tepkilerini yorumlayabilmek için, Yunanistan'da zorunlu eğitimin 6 yıl ilköğretim ve 3 yıl ortaöğretim olmak üzere 9 yıl olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Buna rağmen azınlık gençlerinin 9 yıl zorunlu eğitim almalarına olanak verilmemekte, daha doğrusu ancak bir kısmı 9 yıllık zorunlu eğitimi tamamlayabilmekteydiler. Ortaöğretime gitmek isteyen azınlık öğrencileri için giriş sınavları uygulanmakta ve bu sınavda başarılı olanlar eğitim öğretimlerine devam edebilmekteydiler. Azınlığın tepkili olduğu bu uygulama 1993 yılına kadar devam etmiştir. Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanlığının 20 Mayıs 1993 tarihinde aldığı bir kararla azınlık ortaokullarına giriş sınavları kaldırılmış ve Batı Trakya Türklerine ait iki ortaöğretim kurumuna girişte kura sistemine geçilmiştir. En temel insan hakkı olan eğitimi azınlık insanı için şans faktörüne bırakan kura sistemi, giriş sınavlarından daha büyük tepki çekmiştir. Nitekim yılda 90 azınlık öğrencisine ortaöğretim hakkı tanıyacak kura sistemini getiren bakanlık kararını öğrenen Dr. Sadık Ahmet, derhal Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanlığı'na bir telgraf göndererek lotoya benzettiği bu sistemi protesto etmiştir. Dr. Sadık Ahmet 10 Haziran 1993 tarihinde gönderdiği bu telgrafında kura sistemine tepkisini şu cümlelerle ortaya koymuştur:

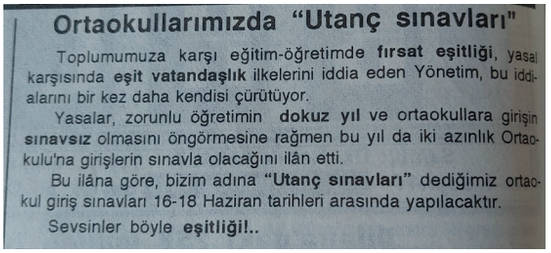

Ortaokullarımızda "Utanç sınavları"

Toplumumuza karşı eğitim-öğretimde **fırsat eşitliği**, yasal karşısında **eşit vatandaşlık** ilkelerini iddia eden Yönetim, bu iddialarını bir kez daha kendisi çürütüyor.

Yasalar, zorunlu öğretimin **dokuz yıl** ve ortaokullara girişin **sınavsız** olmasını öngörmesine rağmen bu yıl da iki azınlık Ortaokulu'na girişlerin sınavla olacağını ilân etti.

Bu ilâna göre, bizim adına **"Utanç sınavları"** dediğimiz ortaokul giriş sınavları 16-18 Haziran tarihleri arasında yapılacaktır.

Sevsinler böyle **eşitliği!..**

Görsel 2: Balkan gazetesinde yer alan, azınlık ortaokullarında giriş sınavlarının yapılacağına dair ilan. (Balkan, 16 Haziran 1992, s. 2)

> *"Çocuklarımızı piyango veya loto yerine mi geçiriyorsunuz? Yaptığınız bu iş devletin ayıbıdır. Bu kararı almazdan önce hiç düşündünüz mü? Dershane eksikliğinden ötürü daha fazla öğrenci kabul edilemediği duyulmuş bir olay mıdır? Gülünç bahane. Hem dershane vardır, hem de yenisini inşa edebiliriz. Yeter ki eğitim için insancıl ve iyi niyet var olsun. Sayın Bakan, bu kararınızı kınıyor ve derhal geri alarak Yunanistan Devleti'ndeki tüm okullarda geçerli olan yasayı uygulamanızı istiyoruz. Azınlık olarak çocuklarımızı eğitmek istiyoruz ve sizin bakan olarak buna engel teşkil etmeniz insanlık ve ahlak dışıdır".*[23]

Azınlık çocuklarının eğitim hakkının piyango gibi kura ile belirlendiği bir yerde azınlık haklarından bahsedilemeyeceğini düşünen Dr. Sadık Ahmet, 24 Haziran 1993 tarihinde bu kez başbakana bir mektup yazmıştır. Dr. Sadık Ahmet, bu mektubunda kura sistemini ve lise 1. ve 2. sınıflarda uygulanan yılsonu sınavlarının ders öğretmenleri yerine bir heyet tarafından yapılmasını eleştirmiştir. Dr. Sadık Ahmet eğitimdeki bu uygulamaların azınlık eğitimini tamamen bozmak amaçlı olduğunu da belirttiği mektubunun sonunda, *"…Eğer gerçekten insana ve demokrasiye inanıyorsanız, yasaları azınlığa karşı da ayırım yapılmaksızın uygulamalısınız. Azınlık yasalar karşısındaki yükümlülüklerinin bilincindedir ve bunları yerine getirmesini bilmektedir. Ancak devlet de azınlığa karşı yükümlülüklerini unutmamalıdır"* cümlelerine yer vermiştir.[24] Dr. Sadık Ahmet'in büyük önem verdiği ve kaldırılması için birçok defalar bakanlık veya

23 "DEB Partisi Başkanı Dr. Sadık Ahmet Millî Eğitim Bakanı'na Bir Telgraf Göndererek Azınlık Eğitimini Lotoya Benzetmemesini İstedi", *Balkan*, 15 Haziran 1993, s. 4.

24 "Sınav Da Kura Da Yasadışı", *Balkan*, 29 Haziran 1993, s. 2.

başbakanlık seviyesinde girişimde bulunduğu kura sistemi 1996 yılına kadar uygulanmış ve belirtilen yıl Danıştay kararı ile kaldırılmıştır.[25]

Dr. Sadık Ahmet, Yunan hükümetlerinin Batı Trakya Türklerinin eğitimini baltalamak amacıyla getirdikleri Türkçe yapılan derslerin yılsonu sınavlarının Yunanca yapılmasını ise *"Ders yılı boyunca Türkçe okutulan derslerin yılsonunda, Yunanlı öğretmenlerden kurulu bir heyet tarafından, Yunanca imtihana tabi tutulmaları da serbest eğitimin engellenmesi için yapılan bir uygulamadır. Bu tür bir uygulamada ise öğrencilerin başarılı olması elbette beklenmemektedir"* cümleleriyle eleştirmiştir.[26]

2. DR. SADIK AHMET'İN EĞİTİM İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin sorunları içerisinde eğitime özel bir önem vermiştir. Eğitimi salt bir vatandaşlık hakkı olarak görmemiş, aynı zamanda eğitimin azınlık hakları ve Türk kimliğinin korunması bakımından etkisi üzerinde de durmuştur. Dr. Sadık Ahmet, Yunan resmî makamlarının eğitim ile ilgili baskılarının temel amacının, Batı Trakya Türklerini asimile etmek olduğu düşüncesindedir.[27] Dr. Sadık Ahmet'e göre Yunan resmî makamları, Batı Trakya'da yaptıkları uygulamalarla sorunu çözmek yerine daha da karışık hale getirmişlerdir. Yunan makamlarının bu şekilde davranmasının temel sebebi ise eğitim yoluyla Batı Trakya Türklerinin kültürünü değiştirmek ve azınlığın Yunan gibi düşünüp hareket etmesini sağlamaktır.[28]

Dr. Sadık Ahmet, yukarıda anlatıldığı şekliyle, azınlığı asimile etmeye yönelik Yunan eğitim politikalarının Lozan Anlaşması'na aykırı olduğu düşüncesindedir. Nitekim bu düşüncesini, *"Lozan Anlaşması'nın Azınlıkların korunmasına ilişkin C bölümünün 40. maddesinde açık olarak 'Azınlıklar, giderlerini kendileri karşılamak şartıyla eğitim ocakları açmaları, bunların idare ve denetim hakları, buralarda dillerini ve dinlerini serbestçe icra etmeleri hakkına sahiptir' denilmektedir… Yunan vatandaşı olmalarına rağmen sadece ve sadece Elen kökenli olmadıkları için insan haklarının çiğnenmesi ve anlaşmaların ihlal edilmesi kabul edilemez ve insanlık dışıdır"* şeklinde ifade etmiştir.[29]

Dr. Sadık Ahmet, Yunan hükümetlerinin Batı Trakyalı Türk çocuklarını gerçek bir eğitimden mahrum bırakmak için SÖPA mezunu öğretmenleri kasıtlı olarak kullanmak istediği görüşündeydi. İki ya da üç yıl eğitim alarak, yetersiz bir şekilde yetişen bu öğretmenlerin Türkçelerinin de iyi bir seviyede olmadığı kanaatindeydi.[30] Türkiye'de yetiştirilen öğretmenlere görev vermek yerine, Batı Trakya Türk Azınlık Okulları'nda görevlendirilen

25 Şerafettin Hurşit, *Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi*, Gümülcine (Komotini) 2006, s. 224.

26 Sadık Ahmet, "Yunanistan", *Balkan Öğrenci Mektubu*, Sayı: 1, 1995–1996, s. 25; Sadık Ahmet, "Yunanistan'daki Türk Toplumunun Kısa Tarihçesi", *Balkanların Sesi Fikir, Sanat ve Kültür Dergisi*, Sayı: 12, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, s. 30-31; Mahmut Erdemir, "Balkan Türklerinin Geleceği Parlak", *Yeni Düşünce*, Sayı: 487, 1 Mart 1991, s. 13.

27 "Dr. Sadık Ahmet'in DEB Partisi Kurultayından Özetler", *Balkan*, 25 Ocak 1994, s. 2; Sadık Ahmet, "En Büyük Sorunumuz Eğitim", *Ortadoğu*, Sayı: 9218, 29 Aralık 1994, s. 10.

28 Sadık Ahmet, "İstenmeyen Alfabe Kitaplarını Toplumumuz Ne Pahasına Olursa Olsun Reddedecektir", *Balkan*, 29 Eylül 1992, s. 2.

29 "Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'in Meclise Soru Önergesi Yağmuru", *Balkan*, 20 Ekim 1992, s. 2.

30 Sadık Ahmet, "Batı Trakya'da Yaşayan Türk Toplumunun Şikâyetleri ve İstekleri", *Yeni Türkiye*, Cilt: 1, Sayı: 3, 1995, s. 35-36,

4-2-1966 AKIN Sahife : 2

GENÇLİĞİN KÖŞESİ

BEKLENEN GÜNEŞ

Yazan: SADIK AHMET (Gümülcine Azınlık Lisesi Sınıf VI)

SADIK AHMET

Türklüğüyle övünen Batı Trakyalı, ne zaman uyanacaksın, daha bu karanlıklar bitmiyecek mi? Yeter artık. Herşeyin sonu olduğu gibi, bu karanlıklar da bitsin. Bize yol gösterecek ve her zaman önderlik edecek olan güneş doğsun. Evet, doğacak. Hatta doğuyor. Fakat bize kadar gelen ışınları, henüz bizi yeter derecede ısıtamıyor. Canlılığımızı tam olarak elde edemiyoruz. Çünkü çok uzaktan gelen bu ışınlar, ağır ağır ilerlediklerinden, bize gelinceye kadar kuvvetlerini kaybediyorlar. Her geçen gün biraz kuvvetleşmemize rağmen, geçen yılların öküz arabaları gibi çok ağır ilerliyoruz. Halbuki günümüz hızla ilerleme ve uyanma günüdür.

Yarının hayatını sağlam temeller üzerine oturtacak olan gençliğe neden önem verilmiyor? Bilhassa çocuğa. Neden birçok köylerimizde, kültürsüz ve bir çocuğu yarına hazırlıyacak kadar bilgi, görgüsü olan öğretmenlere değil de, bilgisiz hocalara yer veriliyor? Neden bunlar ön plâna alınıyor? Neden genç öğretmenler tercih edilmiyor? Bilgileri eskilerin bilgilerinden üstün diye mi, yoksa bu günün çocuğunu yarına hazırlıyacak diye mi?

Bence hiçbir baba oğlunun ne kötülüğünü, ne de cahil kalmasını istemez. Böyle olduğu halde neden genç ve kültürlü öğretmenler tutunamıyor da eskiler hâlâ faaliyette. Bunu bilerek mi yapıyoruz, yoksa bilmiyerek mi. Amma bilerek kimse yapmaz zannediyorum. Çünkü öyle baba düşünülemez ki, oğlunu bile bile uçuruma sürüklesin. Bir işi yaptırmak için en iyi ustayı arıyoruz da, yarının sorumunu üzerine yüklenecek olan ve bir güneş gibi parlıyacak olan çocuk için neden iyi bir usta (öğretmen) aramıyoruz? Aklıma gelmişken sizlere duyurmayı uygun buldum. Birinci dönem notlarını aldığımızda çoğunlukla birinci sınıfların düşük not aldıklarını gördüm. Bu daha çok yurtta olduğum için dikkatimi çekti. Çünkü herbir çocuk aşağı yukarı ayni derecede çalıştığı halde niçin kiminin notları iyi de, kiminin kırık olsun? Bunun nedenini öğrenmek için çocuklara ayrı ayrı sordum. Sonuç şu oldu. İyi not alanlar daha ziyade ilkokulu Türkiyede yetişmiş olan veya sair iyi öğretmenlerde bitirmişler. Diğerleri ise ehliyetsiz öğretmenlerde.

Kırık not çocuğun sınıfta kalmasına ve bir senenin boş yere gitmesine sebep olur. Hem ekseriyetle maddi durumları pek de iyi sayılmayan öğrenci babalarının masrafı boş yere gitmiş sayılır.

Bu arada ehliyetsiz öğretmenler kendilerine karşı bir cephe aldığıma şüphesiz kızacaklardır. Çünkü ellerinde işleri, ayni zamanda gelirleri tehlikeye düşüyor. Fakat doğru düşünürlerse kızmamaları lâzımdır. Yeni öğretmenlerin kendilerinden her bakımdan üstün olduklarını kabullenerek yerlerini seve seve onlara (yeni öğretmenlere) bırakmalıdırlar. Kendi çıkarları için yarının önderini ve genç kuşağını uyutmağa, hatta karanlıklara gömmeğe ne hakları var? Buna insan olanın vicdanı nasıl razı olabilir? Bilmezler mi ki, bunu dinimiz bile şiddetle reddeder.

Neden bazı kahvelerimize bir Türk gazetesinin ve meselâ bir Hayat dergisinin gelmesini hâlâ doğru görmiyenler var? Dünyada olup biteni doğru öğrenecekler diye mi? Yoksa sadece Sofya Radyosunun yayınlarını dinlemek için mi kahveye toplanıyorlar? Gazete ve derginin faydalı olduğunu mu bilmiyorlar? Zannetmiyorum. Gençleri kendileri gibi dünyayı ve dünyada olanları tanımıyan birer fert olarak mı görmek istiyorlar? Böyle ise çok yanlış düşündüklerini bilmelidirler.

Yunanistanda yaşadığımız halde bazılarımız neden Yunancayı biraz olsun öğrenmek istemiyoruz? Zor diyeceksiniz. Bir dereceye kadar doğrudur. Fakat Atalarımızın: «meramın elinden birşey kurtulmaz» dedikleri sözü hatırlar ve biraz olsun çaba göstererek çalışırsak olmıyacağını zannetmiyorum. Hiç olmazsa kendimizi anlatacak kadar bilmeliyiz. Dil bilmediğimiz için gittiğimiz birçok yerden boş döndüğümüzü, yahut bir saatlik işin bir haftada bitmediğini siz benden daha iyi bilirsiniz. Böyle kaybettiğimiz iş, gördüğümüz zarar küçümsenmiyecek kadar çoktur.

Ey! B. Trakyalı, işte bu davalarını hallettiğin ve gelecekte yerini, senden daha iyi koruması için, teslim edeceğin bugünün çocuğuna önem verdiğin zaman, yüze gülen ve karanlıklardan kurtuluş müjdesini getiren güneş doğacaktır.

Görsel 3:
Lise son sınıf öğrencisi Sadık Ahmet'in, 4 Şubat 1966 tarihli *Akın*'da yer alan yazısı (BAKEŞ arşivi)

SÖPA mezunu öğretmenleri Yunan Devleti'nin maaşlı memurları olarak nitelendirmekle birlikte,[31] zaman zaman onların da Yunan makamlarının baskılarına maruz kaldıklarını görerek[32] sorunlarıyla ilgilenmiş ve onları kazanmaya yönelmiştir.[33]

Dr. Sadık Ahmet, özel okul statüsünde olan azınlık okullarının her türlü masrafı Türkler tarafından karşılanmasına rağmen Yunan hükümetlerinin yeni ortaokul ve lise açılmasına izin vermemesini, azınlık ve vatandaşlık haklarına aykırı bir durum olarak değerlendirmiştir.[34] Batı Trakya Türklerinin eğitiminde, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ikili anlaşmaların uygulanmasını istemiştir.[35]

SONUÇ

Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerinin lideri olarak ortaya koyduğu faaliyetlere bakıldığında, eğitim konusundaki faaliyetlerinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Kaldı ki Dr. Sadık Ahmet'in liderlik ettiği dönemde Batı Trakya Türklerinin en önemli sorunlarının başında eğitim sorunu gelmekteydi. Özellikle 1967-1974 Cuntası sonrasında Yunan idaresi Batı Trakya Türklerinin eğitimine, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ikili anlaşmalara da aykırı olarak müdahale etmiş, Batı Trakya Türklerinin eğitimini geri bırakacak şekilde uygulamalara gitmişti. Bu uygulamalar karşısında Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakyalı Türk gençlerinin yaşadıkları ülkenin diğer gençlerinden geri kalmamaları ve çağı yakalamaları dürtüsüyle hareket etmiş, Yunanistan'ın Türkiye ile arasındaki anlaşmalara uyması gerektiğini savunmuştur. Batı Trakya Türk toplumunun millî kimliğini korumasının ön koşulu olarak eğitimi görmüş ve doğru yerde, doğru hareket ve duruş sergileyerek mücadelesini Batı Trakya Türkleri için daimi ışık ve kalıcı iz olabilecek nitelikte sürdürmüştür. Dr. Sadık Ahmet bitmez tükenmez gayretiyle, yazımızın başında da belirttiğimiz gibi aslında Batı Trakya Türkleri için doğrudan *"Beklenen Güneş"* olmuştur. Temennimiz, bu izleri ve istikameti doğru okuyabilecek basirete sahip gençlerin, Batı Trakya Türklerinin davasına vefa ile sahip çıkabilecek nesillerin çıkması yönündedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Hurşit, Şerafettin, *Batı Trakya Türkleri Eğitim Tarihi*, Gümülcine (Komotini) 2006.
Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Makale ve Bildiriler

Ahmet, Sadık, "Batı Trakya'da Yasayan Türk Toplumunun Şikâyetleri ve İstekleri", *Yeni Türkiye*, Cilt: 1, Sayı: 3, ss. 34-40.
Ahmet, Sadık, "En Büyük Sorunumuz Eğitim", *Ortadoğu*, Sayı: 9218, 29 Aralık 1994, s. 10.
Ahmet, Sadık, "Yunanistan", *Balkan Öğrenci Mektubu*, Sayı: 1, 1995–1996, s. 25.
Erdemir, Mahmut, "Balkan Türklerinin Geleceği Parlak", *Yeni Düşünce*, Sayı: 487, 1 Mart 1991, s. 13.

31 "Dr. Sadık Ahmet'in 12 Kasım 1990 Tarihli Soru Önergesi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 24- 25, 1990, s. 18.

32 M. Hafiz Mustafa, "Selanik'ten Gümülcine'ye… Bir Saçmalık Daha!...", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 55, 1993, s. 12-14.

33 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 223-224.

34 "Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'in Meclise Soru Önergesi Yağmuru", *Balkan*, 20 Ekim 1992, s. 2.

35 Sadık Ahmet, " Batı Trakya'da Yasayan Türk Toplumunun Şikâyetleri ve İstekleri", *Yeni Türkiye*, Cilt: 1, Sayı: 3, 1995, s. 35-36; "Yunanlı Türk'e Türkçe Öğretemez", *Balkan*, 30 Ocak 1993, s. 1.

Kelağa Ahmet, İbrahim, "Batı Trakya'da İkidilli Azınlık Eğitiminde Kapanan Bir Sayfa: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA)", *Dünden Bugüne Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler,* Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2016, ss. 187-206.

Süreli Yayınlar

Akın
Balkan,
Balkanların Sesi Fikir, Sanat ve Kültür Dergisi,
Batı Trakya'nın Sesi
DEB Partisi Gazetesi

Diğer

"DEB Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Yeni Soru Önergeleri", *Dr. Sadık Ahmet'in Basın Bülteni*, Sayı: 10, 14 Ocak 1992, s. 2-3.

DR. SADIK AHMET'İN CEMAAT VE MÜFTÜLÜK SORUNLARINA DAİR GÖRÜŞLERİ

Recep PAÇAMAN*

GİRİŞ

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun sorunlarının aşılması ve haklarının korunmasına yönelik olarak lise yıllarından itibaren kafa yormuş ve azınlık basınında yazılar kaleme almıştır.[1] Çocukluğundan itibaren Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa ile yakın temas halinde olmuş, bu durum kendisinin müftülük konusu ve toplum sorunlarına vakıf olmasını sağlamıştır.[2] Doktor olduktan sonra da toplumu bilinçlendirmeye yönelik yazılar yazmış[3] ve sonraki yıllarda cemaat idareleri ve müftülüklerle ilgili sorunların aşılmasına yönelik siyasî bir mücadele içerisine girmiştir.

Bu bölümde, Batı Trakya Türklerinin cemaat idareleri ve müftülüklerle ile ilgili sorunlarını daha iyi anlatabilmek adına öncelikle konu ile ilgili anlaşma, protokol ve kanun metinlerine değinilecektir. Kanaatimize göre Dr. Sadık Ahmet'in konuyla ilgili görüş ve girişimlerini incelemeden önce müftü ve vakıf mallarını idare heyetleriyle ile ilgili hakların kullanımının hangi hukukî normlara dayandıklarını irdelemek gerekmektedir. Sonrasında ise Dr. Sadık Ahmet'in bu soruna ilişkin görüş ve girişimleri katıldığı toplantılar, yaptığı açıklamalar ve yayınladığı mesajlardan hareketle incelenecektir. Kaldı ki Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk toplumunun başlıca sorunlarından biri olan "cemaat idare heyetleri" ve "müftü seçimleri" konusunda birçok beyanat ve girişimde bulunmuştur.

1. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN DİNÎ MESELELERİNİ DÜZENLEYEN PROTOKOL, ANTLAŞMA VE KANUNLAR

Yunanistan'ın bağımsızlığının temeli olan 1830 Londra Protokolü, Yunanistan topraklarında yaşayan Müslümanların haklarının uluslararası güvence altına alındığı ilk belge niteliğini taşımaktadır. Sonrasında 1881 İstanbul Milletlerarası Sözleşmesi, 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol, 10 Ağustos 1920 Yunan Sevr'i Antlaşması Yunanistan topraklarında yaşayan bütün Müslümanları, 1923 Lozan Antlaşması ise sadece Batı Trakya'daki Türk azınlığı ilgilendiren temel hukukî metinlerdir.[4]

* Uzman, Yurt Dışı Türkler Başkanlığı, recep.pacaman@ytb.gov.tr.

1 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 47.

2 Gülsüm Paçaman (Merhum Gümülcine Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa Efendi'nin kızı) ile mülakat, 2 Ağustos 2021

3 Sadık Ahmet, "Yaralar", *Hakka Davet*, Sayı: 4, 1983, s. 10.

4 Zerrin Balkaç, "Batı Trakya Türkleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, Cilt: XX, s. 479.

1.1. 1830 Londra Protokolü

1828-1829 Osmanlı - Rus Savaşı sonunda imzalanan Edirne Antlaşması (1829) ile Osmanlı Devleti, Yunanistan'ın muhtariyetini tanımak zorunda kalmış,[5] Rusya'nın bölgedeki etkinliğini azaltmak için İngiltere harekete geçerek Londra'da Fransa ve Rusya'nın da katıldığı bir konferans yapılmasını sağlamıştır. 3 Şubat 1830'da ise Yunanistan'ı bağımsız bir devlet olarak ilân eden Londra Protokolü imzalanmıştır. Bu protokol ile Yunanistan, yönetimi altındaki topraklarda yaşayan Müslümanların kendi dinlerini yaşama özgürlüğü, dinî kurumlarını ve vakıflarını korumaları konusunda teminatlar vermiştir.[6]

1.2. 1881 İstanbul Milletlerarası Sözleşmesi

Yunanistan, Teselya'yı topraklarına dâhil edince kendisine birtakım yükümlülükler getiren 24 Mayıs 1881 İstanbul Milletlerarası Sözleşmesini imzalamıştır. Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan, İngiltere, İtalya, Rusya ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan bu sözleşmede Yunanistan Krallığı ile Osmanlı Devleti arasındaki yeni sınırlar tespit edilmiş, Yunanistan'a terkedilen topraklar üzerindeki Müslümanların yaşam, mal, onur, din ve geleneklerine saygı gösterileceği ve bu açıdan Yunan kökenli vatandaşlarla aynı hakka sahip olacakları belirtilmiştir. Sözleşmede öne çıkan en önemli husus, Müslüman cemaatlerinin muhtariyetine vurgu yapılmasıdır. Sözleşmenin 4. maddesine göre Müslümanların çiftlikleri, otlakları, meraları, kışlakları, ormanları, her türlü toprak ve diğer taşınmaz malları üzerindeki mülkiyet hakları ister özel kişilere ister cemaatlere ait olsun, Osmanlı hukukuna dayanan ferman, tapu vb. belgeler geçerli sayılmak suretiyle korunacaktır. Gelirleri cami, okul vb. gibi kuruluşlara giden vakıf mallarının mülkiyeti de aynı madde ile korunmaktadır. Sözleşmenin 8. maddesi, Müslümanların dinlerini özgürce yaşayabilecekleriyle ilgilidir. Daha da önemlisi, mevcut veya bundan sonra oluşacak Müslüman cemaatlerinin özerkliği ve hiyerarşik örgütlenmesi tanınmakta, bunlara ait fonlara ve gayrimenkullere ilişilemeyeceği belirtilmektedir. Bu cemaatlerin din konularında manevî önderleriyle olan ilişkilerine hiçbir biçimde dokunulamayacak, yerel şeriat mahkemeleri sırf dinî konularda yetkilerini sürdüreceklerdir. [7]

1830 Londra Protokolü ve 1881 İstanbul Milletlerarası Sözleşmesi, büyük devletler tarafından Yunanistan'a dayatılmış belgeler niteliğindedirler ve 1920 Yunan Sevr'i ile yürürlükten kalkmışlardır. Her iki metin de o dönem Yunanistan'a terk edilmiş topraklar, yani Mora ve Attika yarımadası ve civar adalar için geçerlidirler.[8] O dönem Osmanlı toprağı olan Batı Trakya ile doğrudan ilgisi olmasa dahi Yunan Devleti'nin Müslümanlara tanımış olduğu haklar ile doğrudan ilintili belgelerdir.

1.3. 1913 Atina Antlaşması ve 3 Numaralı Protokol

Türklerin sosyal yapılanmasından bahseden ilk belge, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında 14 Kasım 1913'te imzalanan Atina Antlaşması'dır. Atina Antlaşması'nın 11. maddesi ve 3 Numaralı protokolde yer alan hükümler gereğince müftüler, kendi bölgelerinin Müslüman seçmenlerince seçileceklerdir. [9]

---

5 Nurettin Türsan, *Yunan Sorunu*, Harp Akademileri Komutanlığı, Ankara, 1984, s. 23.

6 Baskın Oran, Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s. 57

7 *Age*, s. 34.

8 Halit Eren, *Batı Trakya Türkleri (Lozan'dan Günümüze)*, Rebel Basım, İstanbul, 1997, s. 55.

9 ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 229/A/14.11.1913

11. madde ile müftülerin yalnız dinî konularda ve vakıfların yönetimine nezaret etmede değil, Müslümanların evlenme, nafaka ve mütevelli tayini gibi dünyevî meselelerinde de yetkili oldukları kabul edilmekte ve müftülerin vereceği kararların Yunan makamlarınca uygulamaya konacağı ifade edilmektedir.

Antlaşmanın 12. maddesi her türlü vakfın güvence altına alındığı, Yunanistan'a bırakılan topraklarda kalan vakıfların cemaat tarafından yönetileceği, gelirleri Osmanlı Devleti müesseselerine bırakılmış olsa dahi bu vakıfların Evkaf Vekâleti tarafından satılana kadar Müslüman cemaatlerince yönetilmeye devam edeceği hükümlerini getirmektedir.[10] Yine bu madde ile çeşitli din ve hayır kuruluşlarının yeterli gelirden yoksun kalması halinde bu kuruluşlara devlet tarafından yardım edileceği taahhüt edilmektedir. 3 Numaralı Protokolün 13. maddesince ise Müslüman cemaatlerin tüzel kişilikleri tanınmıştır.[11]

1913 Atina Antlaşması'nın 11. ve 12. maddeleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

"11. Madde: … Elyevm teessüs etmiş veya atiyen teessüs edecek olan Cemaat-ı İslâmiye'nin muhtariyetine ve silsile-i meratib itibarıyla teşkilâtına ve anlara ait nukut ve emvalin idaresine asla iras-ı nakisa edilemiyeceği gibi ahali ve Cemaat-ı İslâmiye'nin Dersaadet'te makam-ı meşihat-ı ulyâya tabi bulunacak olan rüesa-yı diniyeleri ile olan münasebatına dahi asla iras-ı nakisa olunamayacak ve baş müftünün menşuru makam-ı âli-i meşihattan ita kılınacaktır…

Müftülerden her biri kendi dairesi dâhilinde Müslüman müntehipler tarafından intihap olunacaktır.

Baş müftü Yunanistan'daki bilcümle müftülerden mürekkep bir meclis-i intihap tarafından intihap ve irae olunan üç namzet meyanında bittefrik haşmetlû Yunan kralı hazretlerince tayin olunur…

Müftüler sırf dinî umur ve hususat hakkındaki salâhiyetlerinden emval-i vakfiyenin idaresi üzerindeki teftiş ve nezaretlerinden maada nikâh, talâk, nafaka, vesayet, velayet, ispat-ı rüşt, Müslümanlara ait vasiyetler, tevarüs ve tevliyet gibi mevadda beynelmüslimin icra-yı ahkâm edeceklerdir.[12]

12. Madde: Terk edilen arazide kâin icare-i vahideli, icareteynli, mukataalı evkafa işgal-i askerî zamanında kavanin-i Osmaniye ile muayyen oldukları üzere ister mazbuta ve mülhaka, ister müstesna olsun riayet olunacak ve bunlar terk olunan arazideki Cemaat-ı İslâmiye tarafından idare edilecek ve cemaat-ı mezkûre mütevellilerle galledarların hukukuna riayet eyleyecektir.

(Bend) Yunanistan'a terk edilen arazi dâhilindeki bilâd ve kasabat ve kurada mevcut varidat Memâlik-i Osmaniye'de kâin müessesat-ı diniye ve hayriyeye muhtass olan bilcümle emlâk-i vakfiye-i mazbuta veya mülhaka dahi evkaf nezareti tarafından füruht edilinceye kadar salif-üz zikr Cemaat-ı İslâmiye tarafından idare olunacaktır. Şurası mukarrerdir ki galledarların evkaf-ı mezkûre üzerindeki hukukuna nezaret-i müşarünileyhaca riayet edilecektir...

Aşar-ı vakfiye fesih ve ilga edildiği cihetle şayet işbu fesih ve ilga üzerine Yunanistan'a terk olunan arazideki tekkelerle cami, medrese, mektep ve hastahanelerden ve sair müessesat-ı diniye ve hayriyeden

10 Eren, *Age,* s. 49.

11 *Age,* s. 53.

12 "Yunanistan'la Atina'da Mün'akid Muahede-i Sulhiyye, 23 Zilhicce 1331-10 Teşrin-i Sanî 1329", *Düstur*, II. Tertip, Cilt: 7, Matbaa-i Âmire, Dersaadet, 1336, s. 51, https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/71 [Erişim Tarihi: 1.8.2021]

bazıları âtiyen idarelerine kâfi varidattan mahrum kalacak olurlarsa Hükûmet-i Yunaniye bunun için iktiza eden tahsisatı ita edecektir".[13]

3 Numaralı Protokolün ilgili maddeleri de aşağıdaki gibidir:

"7. Madde: - Baş müftü ile müftüler ve bir de onların aklâmındaki memurin ve müstahdimin, Yunan memurininin haiz oldukları aynı hukuk ve vazaifi haiz olacaklardır.

8. Madde: Baş müftü intihap olunan müftünün seran matlup olan kâffe-i evsafı cami olup olmadığını tahkik eder.

9. Madde: Müftüler ancak Yunan Krallığı Kanun-u Esasisi'nin 88 inci maddesi ahkâmına tevfikan azlolunabilecektir.

10. Madde: Cemaat-ı İslâmiye'ye nezaret ve idare-i evkaf ile de mükellef olduklarından baş müftünün başlıca vazaifinden biri de onlardan hesap talep etmek ve buna müteallik muhasebe cetvellerini hazırlatmaktır.

11. Madde: Menfaat-ı umumîyeye müstenit olduğu tahakkuk etmedikçe ve evvel beevvel muhik bir taviz verilmedikçe hiçbir vakıf yer istimlâk edilemeyecektir.

12. Madde: Makabir-i umumîye-i islâmiye emval-i vakfiyeden olmak üzere tanınacaktır.

13. Madde: Cemaat-ı İslâmiye'nin şahsiyet-i maneviyesi tanınmıştır.

14. Madde: Müftüler tarafından istar olunan hüccet ve ilâmlar baş müftü tarafından tetkik olunacak ve baş müftü bunları ahkâm-ı şer'iyeye muvafık bulduğu takdirde tasdik edilecektir…

15. Madde: Mekâtib-i Hususiye-i İslâmiye ve ezcümle Selanik'teki Mithatpaşa Mekteb-i Sanayii tanınacak ve bunların zaman-ı teessüslerinden beri kendi masraflarına karşılık olmak üzere malik oldukları akarlar mahfuz kalacaktır. Zaten mevcut bulunan veya efrad veya muteberan-ı islâmiyeden mürekkep olarak mahallerince teşekkül edecek komisyonlar tarafından tesis olunacak olan bilcümle Mekâtib-i Hususiye-i İslâmiye hakkında dahi bu suretle muamele olunacaktır".[14]

Hükümler çeşitli nedenlerle uygulanmamış olsa dahi gerek Sohtalar Medresesi vakıf malları ile ilgili Yunan Maliye Bakanlığının 10 Temmuz 1976 tarih ve D. 4021/167 protokol numarası[15] ile benimsenen mütalaa, gerekse şahsın vakıf malı satın alımı ile ilgili görüşülen ve Yunan Yargıtay Mahkemesi'nin (Arios Pagos) 331/1995 sayılı kararı, antlaşmanın geçerlilik arz ettiğini göstermektedir.[16] Diğer bir husus ise Protokolle baş müftü ve müftülerin, Yunan memurlarının sahip oldukları hak ve sorumluluklara sahip oldukları ve ancak Yunan kanunları çerçevesinde azlolunabileceğinin belirtilmiş olmasıdır.

1.4. 2345/1920 Sayılı Kanun

1913 Atina Antlaşması'na uygun olarak müftü ve baş müftü ile vakıf idare heyeti seçimlerinin gerçekleşmesine yönelik "Müftüler ve Baş Müftü İntihabıyla İslâm Cemaatlerine Ait Varidat-ı Evkafın Suret-i İdaresine Müteallik" başlıklı 2345/1920 sayılı kanun çıkarılmış, bu kanunla azınlığın

13 *Age,* s. 53.

14 *Age,* s. 58 – 60.

15 Oran, *Age,* s. 102.

16 Karar 31 Ocak 1995'de Atina'da alınmış ve kamuya açık toplantıda 2 Mart 1995'te Atina'da ilan edilmiştir. https://www.valsamon.com/index.php?id=1&subid=1444 [Erişim Tarihi: 1.8.2021].

teşkilatlanması ve yönetimi; seçimle "Cemaat İdare Heyetleri" ve "Baş Müftü" ile "Müftüler" aracılığıyla gerçekleştirilecek şekilde düzenlenmiştir.[17]

Bu kanunda, İslâm cemaatine ait vakıf gelirlerinin cemaat yönetim kurullarınca harcanacağı, diğer cemaat gereksinimlerinin yanı sıra çeşitli eğitim harcamalarının da buradan karşılanacağı; Müslüman okullarının yönetilmesi ile öğretmenlerinin atanması ve görevden alınması yetkisinin cemaat yönetim kurullarına ait olduğu belirtilmektedir. Müftülerin cemaat tarafından, baş müftünün de müftüler tarafından seçilmesi esası getirilmiştir.

2345/1920 sayılı kanuna göre baş müftü, müftüler arasından seçilir ve baş müftülük makamı Atina'da bulunur. Baş müftü, resmî işlemlerini Eğitim ve Dinişleri Bakanlığı aracılığıyla yürütür. Sadece Adliye Bakanlığı ile doğrudan iletişime geçebilir. Ayrıca baş müftü, diğer müftülerin görevlerini iyi niyetle yerine getirip getirmediklerini denetler. Vakıf mallarının yönetimi için üç yıl görev yapmak üzere 7-12 kişiden oluşan bir idare heyeti belirlenir. Heyet üyelerinden biri başkan seçilir ve başkanın olmadığı zamanlar için bir başkan yardımcısı belirlenir.[18]

1920/1991 sayılı "Müslüman Din Görevlileri Hakkındaki Kanun"un 9. maddesiyle 2345/1920 sayılı kanun ve işbu kanun içerikli işlemle tanzim edilen konulara dair her türlü hüküm iptal edilmiştir.[19]

1.5. 10 Ağustos 1920 Yunan Sevr'i Antlaşması

"Sevr Antlaşması" denilince İttifak Devletlerinin Osmanlı Devleti'ne, Birinci Dünya Savaşı'nın mağlubu olarak dayattıkları 433 maddeden oluşan barış antlaşması akla gelmektedir. Ancak aynı tarih ve yerde İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Yunanistan Krallığı ile "Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Antlaşma" da imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Yunanistan, ülkesindeki azınlıkların haklarının korunması ile ilgili olarak Milletler Cemiyeti'ne karşı sorumlu kılınmıştır. Antlaşmanın önemli hükümleri şunlardır.[20]

> *"Madde 8: Azınlıkların, harcamaları kendilerine ait olmak üzere, dinsel toplumsal kurumlar ve okullar kurma, işletme ve denetleme ile buralarda kendi dillerini kullanma hakkı vardır.*
>
> *Madde 9: Farklı dil konuşan yurttaşların önemli oranda bulundukları bölgelerdeki resmî okullarda, o dilde (çoğunluğun dilinde) eğitim yapılır.*
>
> *Madde 14: Müslümanların kişisel durum ve aile hukuku ile ilgili sorunları, İslâm adetleri çerçevesince çözülür ve bunun için gerekli önlemler alınır, düzenleme yapılır. Dinsel yerler ve mezarlıklar korunur. Vakıflar ve diğer dinsel ve sosyal kuruluşlar tanınır, yenilerinin kurulmasında kolaylık sağlamak esirgenmez".*[21]

Yunan Sevr'i Antlaşması, yukarıda bahsi geçen diğer anlaşmalardan farklı olarak, azınlık hakları konusunda genel düzenlemeler yapmakta ve Yunanistan'da yaşayan bütün azınlıkları

17 Eren, *Age,* s. 70.

18 Ayşe Nükhet Adıyeke, *Yunanistan Sınırları İçinde Müslüman Cemaat Örgütlenmeleri: Cemaat-ı İslamiye'ler (1913 – 1998)*, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi, Ankara, 2001, s. 82.

19 ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 182/A/24.12.1990; ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 11/A/4.2.1991; Eren, *Age*, s. 71-73.

20 ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 311/A/30.10.1923

21 Turgay Cin, "Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Eğitim ve Öğretimine İlişkin Hukuki Düzenlemeler (1830-1940)", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2011, s. 48-60.

kapsamaktadır. Söz konusu antlaşmanın başlangıç bölümünde, *"Yunanistan'ın bundan sonra edinebileceği topraklar için de geçerli olduğu"* belirtilmektedir. Bununla birlikte Yunan Yargıtay'ının 1980 yılında 1723 sayılı "Müftülerin Yargılama Yetkisi" ile ilgili verdiği kararı ile de antlaşmanın geçerliliği doğrulanmaktadır.[22]

1923 Lozan Barış Antlaşması Son Senedinde XVI. numara ile kayıtlı olan Protokol, *"İngiliz İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya ve Yunanistan hükümetleri, işbu Konferansta yapılan Barış Antlaşmasıyla öteki Senetlerin yürürlüğe konulmasının, Yunanistan'daki azınlıkların koruması konusunda Başlıca Müttefik Devletlerle Yunanistan arasında, 10 Ağustos 1920 tarihinde, Sevr'de Trakya konusunda yapılmış Antlaşmanın yürürlüğe konulmasını gerekli kıldığı kanısına varmışlardır"* demektedir. [23]

1.6. Lozan Barış Antlaşması

Lozan Barış Antlaşması 24 Temmuz 1923 tarihinde İsviçre'nin Lozan şehrinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) temsilcileriyle Britanya İmparatorluğu, Fransa Cumhuriyeti, İtalya Krallığı, Japon İmparatorluğu, Yunanistan Krallığı, Romanya Krallığı ve Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı (Yugoslavya) temsilcileri tarafından, imzalanmıştır.

Lozan Barış Antlaşması'nın 37-45. maddeleri "Azınlıkların Korunması"na ilişkindir. 37-44. maddelerde Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklar karşısındaki yükümlülükleri sıralanmıştır. 45. maddede ise *"İşbu kesim hükümleri ile Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıkları için tanınan haklar, Yunanistan tarafından da, kendi topraklarında bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır"* denilmiştir.

Dolayısıyla Batı Trakyalı Türkler, Lozan Antlaşması'nın 40. maddesinden hareketle masrafları kendileri tarafından karşılanmak üzere, her türlü okul ve benzeri öğretim ve eğitim kurumları kurma, yönetme ve denetleme, buralarda kendi dillerini kullanma ve ibadetlerini serbestçe yapma hakkına sahiptirler. Yunan Hükümeti'nin, antlaşmanın 41. maddesi gereği Batı Trakyalı Türklere çocuklarının ilkokullarda Türkçe öğretim görmelerini sağlamak üzere gerekli kolaylığı göstermesi gerekir. Batı Trakyalı Türkler ayrıca devlet bütçesi, belediye ya da benzeri bütçelerde eğitim, din ya da yardım amacıyla genel gelirlerden verilecek paralardan faydalanabilmelidirler.

Lozan Antlaşması'nın 42. maddesi uyarınca Yunan hükümeti, Batı Trakyalı Türklere ait camilerin, mezarlıkların ve diğer dinsel kurumların koruyuculuğunu üstlenmiş bulunmaktadır. Yunan hükümeti tarafından Batı Trakyalı Türklerin Yunanistan'da bulunan vakıflarına, dinsel ve yardım kurumlarına her türlü kolaylığın gösterilmesi gerekir. Antlaşmanın 43. maddesinden hareketle Batı Trakyalı Türkler, inançlarına aykırı ya da ibadetlerini bozucu bir işlem yapmaya zorlanamazlar. 44. maddeye göre ise Yunanistan, azınlıkların korunmasına ilişkin Lozan Antlaşması'nın söz konusu maddelerini tek başına değiştirme hakkına sahip değildir.[24]

Yunanistan 1981 yılında Türkiye'ye gönderdiği notalarda, Yunan Sevr'i Antlaşması ile bağlı olduğunu reddetmekte, antlaşma hükümlerinin, Müslüman azınlıklar açısından Lozan Antlaşması'nın 37-45. maddeleriyle aynı olduğunu iddia etmektedir.[25] Ancak Lozan Barış Antlaşması Son Senedinde XVI. numara ile kayıtlı olan protokole göre, Sevr'de yapılmış antlaşmanın onay belgelerinin,

22 Eren, *Age,* s. 59.

23 Oran, *Age,* s. 65.

24 İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, Cilt: 1, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000, s. 104-105.

25 Oran, *Age,* s. 63.

Lozan'ınkilerle birlikte onaya sunulması öngörülmüştür. Yunanistan 25 Ağustos 1923'te Lozan Antlaşması'nı[26], 30 Ekim 1923'te Yunan Sevr'i Antlaşması'nı[27] onaylamıştır.[28]

2. DR. SADIK AHMET'İN BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN CEMAAT İDARELERİ VE MÜFTÜLÜK SORUNLARININ HALLİNE YÖNELİK GÖRÜŞ VE GİRİŞİMLERİ

Batı Trakya Türklerinin en temel kurumları "Cemaat ve Vakıf İdareleri" ile "Müftülük" kurumlarıdır. Lozan'dan önceki uygulamalar, yukarıda zikretmiş olduğumuz 1913 Atina Antlaşması'na göre yapılmakta idi. Bu antlaşmayı Yunanistan, iç hukuku haline getirmek suretiyle 1920 tarih ve 2345 sayılı kanunu çıkarmıştır. 2345 sayılı kanunun 12. maddesi, ancak 25 yıl sonra 29 Temmuz 1949 tarihlerinde yayınlanan Kral İradesi ile yürürlüğe konmuştur.[29]

1950 yılında ilk kez yapılan Cemaat İdare Heyetleri seçimleri, 1960 ve 1964 yıllarındaki ertelemeler dışında 1967 yılına dek düzenli biçimde yapılmıştır. 1967 yılında iktidarı alan Cunta İdaresi, devlet dairelerinde ve kamu hukuku tüzel kişilerinde düzenin tekrar sağlanmasına ilişkin 65/1967 sayılı bir genel kanun çıkarmış ve buna dayanarak da seçimle gelmiş heyetleri dağıtmış ve yeni heyetler tayin etmiştir.[30] 1974 yılından sonra Yunanistan'a demokrasi gelmiş olmasına rağmen Cemaat İdare Heyetleri seçimleri yapılmamış, cunta zamanında atanan kişilerin büyük çoğunluğu 1990'lı yıllara kadar görevlerine devam etmişlerdir.

Gümülcine Vakıflar İdaresine 1967'de atanan Hafız Yaşar, 22 yıl sonra, 1989 seçimlerinde bağımsız milletvekili olması beklenen Dr. Sadık Ahmet'e istifaya hazır olduğunu bildirmiştir. Dr. Sadık Ahmet, milletvekili seçilmesinden sonra 8 Ağustos 1989 da Cemaat İdaresi Başkanının istifası ile ilgili olarak gittiği Cemaat İdaresi binasının kapısında, emniyet müdürü ve polislerin engeli ile karşılaşmıştır. Bu esnada valiliğe istifasını veren sabık başkan da kapıya gelmiş ve bunun üzerine Dr. Sadık Ahmet'in geçişine müsaade edilmiştir. Akabinde Dr. Sadık Ahmet, Cemaat İdaresi seçimleri gerçekleşene kadar, daha önce kararlaştırılmış olan geçici yönetimin görevlendirilmesine ilişkin dilekçesini valiliğe sunmuştur.[31]

1913 Atina Antlaşmasına uygun olarak çıkarılan 2345/1920 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi için "Müftü" ve "Baş Müftü" kısmı için gerekli kararnameler çıkarılmamış ve müftüler kral iradeleri ile atanmışlardır. O dönemlerde atanan kişilerin büyük çoğunluğu, toplumun ileri gelenlerinin ve seçilmiş temsilcilerinin talepleri üzerine atamaları yapılanlar olup, toplum nezdinde de bu atamalar kabul görmüştür. Diğer taraftan baş müftü seçimi hiçbir zaman gerçekleşmemiştir.[32] Ancak bazı durumlarda müftüler, Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa da olduğu gibi, Batı Trakya Türk azınlığının sosyopolitik önderi ve birlik simgesi haline gelmişlerdir.[33] Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'nın

26 ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 238/A/25.08.1923 (Lozan Antlaşması)

27 ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 311/A/30.10.1923 (Yunan Sevr'i)

28 Eren, *Age,* s. 59.

29 ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 164/A/29.7.1949

30 Eren, *Age,* s. 73

31 "Üç Kişilik İdare Heyetinin İstifasından Sonra Cemaatteki Boşluk Hala Devam Ediyor", *Hakka Davet Dergisi*, Sayı: 84, 1989, s. 5.

32 Gümülcine Müftüsünün vefatı üzerine boş kalan müftülük makamına yeni bir müftü seçmek amacıyla, 25 Haziran 1948 tarihinde cemaat başkanının düzenlediği; sadece Türklerden oluşan cemaat üyeleri, milletvekilleri ve müderrislerin katıldığı toplantıda Hafız Hüseyin Mustafa Efendi'nin müftü tayin olunması valilikten talep edilmiştir. Orijinal metin Bkz. *Hakka Davet,* Ek Sayı: 1, 1987, s. 1.

33 Oran, *Age,* s. 100.

kalp krizi sonucu 2 Haziran 1985 de vefat etmesinin ardından, bu doğal liderlik durumu İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi'ye geçmiştir.

Gümülcine Müftülük makamının boşalması üzerine Yunan Devleti, 3 Haziran 1985'te ilk müftü atamasını gerçekleştirmiş, Batı Trakya Türk azınlığından gelen tepkiler karşısında atanan kişi 5 Haziran'da istifa etmiştir. Azınlık Yüksek Kurulu, 18 Aralık 1985 tarihinde İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi'nin başkanlığında toplanmıştır. Atanan kişinin istifası ve yerine vekâleten getirilecek kişi ile ilgili kararları içeren muhtıra metnine Dr. Sadık Ahmet, "Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsililer Derneği Genel Sekreteri" sıfatı ile imza atmıştır.[34]

Dr. Sadık Ahmet her daim Batı Trakya Türk toplumunun sorunları ile yakından ilgilenmiştir. 1985 Eylül ayında Batı Trakya Türklerinin sorunlarını Avrupa kamuoyuna duyurmak amacıyla 6 maddeden oluşan "Yunanistan Cumhuriyeti Sınırları İçerisinde Yaşayan Batı Trakya Türk-Müslüman Azınlığın Şikâyetleri ve İstekleri" isimli muhtıra ile imza kampanyasının yürütülmesini üstlenmiştir. Muhtıranın 6. maddesinde "Müftülük" ve "Cemaat İdareleri"ne yönelik sorunlar, aşağıdaki şekilde dile getirilmiştir.

> *"Madde 6: Yürürlükteki Yunan kanunlarına göre en büyük dinî âmirlerimiz olan Müftülerimizin ve şehirlerdeki Cemaat Heyetlerimizin seçimle işbaşına gelmeleri gerekir. 1920 tarih ve 2345 sayılı kanunun bu konudaki açık hükümlerine rağmen, bu hakkımızın verilmeyişini şu şekilde özetliyoruz;*
>
> *1) 2 Haziran 1985 tarihinde vefat eden Gümülcine Müftüsünün yerine hükümet geçici Müftü olarak bir din adamımızı tayin etmişti. Müslümanların görüşü alınmadan yapılan bu tayin tepki ile karşılanınca · tayin edilen soydaşımız derhal istifa etmiştir. Altı aylık bir oyalama devrinden sonra, 16 Aralık 1986 tarihinde yine halkımızın isteği hesaba katılmadan ikinci bir tayin yapılmıştır. Bu tayine karşı geniş çapta tepkiler devam ettiği halde hükümet bu keyfi tayini halkımıza zorla kabul ettirmeye gayret sarf etmektedir. Bir seneden beri devam eden anormal durum dini duygularımızı rencide etmiş ve toplumumuz içinde büyük bir huzursuzluk yaratmıştır. Bu sebeple 2345 sayılı kanuna göre, Müslümanların oylarıyla, Gümülcine'de münhal olan Müftülük makamına bir müftünün seçilmesi acil çözüm bekleyen problemlerimizin başında gelir.*
>
> *2) Şehirlerdeki Cemaat Heyetlerimiz yine 2345 sayılı kanuna göre seçimle işbaşına geliyordu. 1967 yılında memleket idaresine el koyan askeri hükümet seçimle işbaşına gelen Cemaat Heyetlerimizi görevlerinden uzaklaştırdı ve yerlerine başkalarını tayin etti. 1974 yılında askeri idarenin düşmesinden sonra Yunan tarihinde eşine az rastlanan demokratik bir idare şekli kurulduğu halde bizim Cemaatlerimizin tayinli idare heyetleri hala değiştirilmemiştir ve bize yeni Cemaat Heyetleri seçme hakkı tanınmamıştır. Müftülerimizi ve Cemaat İdare Heyetlerimizi seçmekten mahrum edilişimizi ne insan hakları ile ve ne de demokrasiyle bağdaştırmak mümkün değildir".* [35]

İmza kampanyası ile ilgili olarak Dr. Sadık Ahmet'e, *"Halk arasında huzursuzluk yaratacak ve uluslararası ilişkileri zedeleyebilecek nitelikte yalan haber yaymak ve sahte imza kullanmak"* sebebi ile soruşturma açılmış, 27 Mayıs 1988 tarihinde Selanik Üç Hakimli Bidayet Mahkemesinde dava görülmeye başlanmıştır. Mahkeme, "Yunanistan Cumhuriyeti Sınırları İçerisinde Yaşayan Batı Trakya Türk-Müslüman Azınlığın Şikâyetleri ve İstekleri" isimli muhtırada yazanların yalan ve toplanılan imzaların sahte olduğunu iddia etmiştir. Dr. Sadık Ahmet hakkında 24 Haziran 1988 tarihinde verilen 30

34 "Azınlık Kamuoyuna", *Hakka Davet*, Sayı: 46, 1986, s. 14.

35 Dr. Sadık Ahmet'in Sahsında Batı Trakya Türkleri Yargılanıyor, (Yayına Hazırlayan H. İlbeyi), BTTDD Genel Merkezi, İstanbul, 1988, s. 5–10.

ay hapis ve 100 bin drahmi para cezasının istinaf davası önce 20 Aralık 1988 ardından da 29 Kasım 1989'da süresiz olarak ertelenmiş ve 1995 yılında kendisinin vefatı üzerine bu dava sonuçsuz kalmıştır.

Dr. Sadık Ahmet, imza kampanyasının bitişi ile ilgili 4 Ekim 1991'de bağımsız milletvekili olarak yaptığı açıklamada, 2345/1920 sayılı Vakıflar ve Müftülükler Kanunu'nun uygulanması için verilen desteğe değinmiş ve verilen destek için teşekkür etmiştir.[36]

Gümülcine Müftülüğüne 16 Aralık 1985 tarihinde, hükümet tarafından Nâib (vekil) olarak atanan Cemali Meço, 30 Mart 1990 tarihinde müftülüğe asaleten atanmıştır.[37] Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine Müftülüğüne yapılan atamayla ilgili tepki göstererek bir açıklama yayınlamıştır. Bu açıklamada toplumun seçmediği bir kişinin toplumun dinî lideri olamayacağını, din görevlilerinin atanan kişinin emirlerine uymamasını, dinî alanda yetkili kuruluşun "Vaaz ve İrşat Heyeti" ve onun temsilcisi olan yönetim kurulu olduğunu, kanunsuz şekilde atanan kişinin gitmesi ve toplumun dinî liderlerini kendisinin seçmesi için kanunî bütün yollara başvuracağını belirtmiştir.[38]

Gümülcine'de 15 Aralık 1990'da toplanan "İlahiyatçılar Kurulu" aldığı karar ile Gümülcine Müftülük seçimi için adaylar arasında seçime gitmiş ve en çok oy alan 3 adayı belirlemiştir. Belirlenen bu adayların isimleri 17 Aralık 1990 tarihinde bir yazı ile milletvekili Dr. Sadık Ahmet'e bildirilerek belirlenen üç kişinin halkoyuna sunulması istenmiştir. Gümülcine bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet 17 Aralık'ta yayınladığı bildiride, *"Uluslararası Antlaşmaların ve yürürlükteki kanunların bize tanıdığı haklar çerçevesinde yapacağımız oylama ile Müslümanlar müftüsünü kendileri seçmiş olacak ve gayrimüslim yöneticilerin keyfi yöntemlerle yaptıkları tayin reddedilmiş olacaktır. Elbirliğiyle gerçekleştirilecek olan bu girişimimizi, milletvekili olarak ben 'Müftü Seçimi' olarak vasıflandırıyorum"* demiştir. 28 Aralık 1990 Cuma günü, Cuma namazından sonra Rodop ilindeki bütün camilerde müftü seçimine gidilmesini istemiş ve bu seçim neticesinde Gümülcine müftüsü olarak İbrahim Şerif ilan edilmiştir.[39]

Yunan makamları, 24 Aralık 1990'da çıkardıkları "Müslüman Din Adamları"na ilişkin esasları düzenleyen Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile müftülük ve cemaat idare heyetlerinin seçimlerini düzenleyen 2345/1920 tarihli yasayı iptal etmişlerdir. Bu KHK'nın görüşüldüğü oturumda Yunan meclisindeki tüm parti temsilcileri ağız birliği etmişler ve Gümülcine ve İskeçe milletvekilleri Dr. Sadık Ahmet ile Ahmet Faikoğlu hakkında çirkin suçlamalarda bulunmuşlardır.[40]

Bunun üzerine milletvekilleri, müftüler, kuruluş başkanları ve nahiye müdürleri 17 Ocak 1991'de Meclis Başkanlığına yazı göndererek kanun tasarısının geri çekilmesi ve 2345 sayılı kanunun yürürlükte kalmasını istemişler ve bu 2345 sayılı kanunun iptalinden doğacak sakıncaları vurgulanmışlardır. Bu mektup 21 Ocak 1991 tarihli meclis oturumu gündemine alınmıştır.[41]

---

36 *Yankı Gazetesi*, Sayı: 84, 11 Ekim 1991'den aktaran Hatip Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri,* BAKEŞ, Gümülcine (Komotini), 2015, s. 186

37 Aydın Ömeroğlu, *Yunanistan'da Başmüftülük ve Müftü Seçimi Sorunu,* İstanbul, 2000, s. 108.

38 "Keyfi Tayinden Sonra, Keyfi İcraat Gelmesi Tabiidir - Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Açıklaması", *Yeni Hakka Davet*, Sayı: 2, 1990, s. 2.

39 "İrşad Heyeti Tarafından Milletvekiline Verilen Resmi Yazı - Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'in Duyurusu", *Yeni Hakka Davet*, Sayı: 7, 1994 s. 14-15.

40 "Müftü Tayini Oyununda Son Perde Yunan Parlamentosu'ndan Kanunsuzluğa Onay", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 26, 1991, s. 13.

41 ; "Batı Trakya'da Müftülük Seçimlerine İlişkin Sorunlar", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt: 15, Sayı: 1-2, 2011, s.193-197; 199101_ΣΥΝΟΔΟΣ_Α_(ΣΥΝΕΧΙΣΗ_ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ)'_ΣΥΝ_ΡΙΖ'_21_Ιανουαρίου_1991.doc (live.com) [Erişim 15.09.2021]

Dr. Sadık Ahmet, Yunan parlamentosunda *"Yunan hukuk sisteminde Müslümanların din özgürlüğü"* çerçevesinde 22 Ocak 1991'de yaptığı konuşmada *"… Mevcut ve önceki hükümetlerin 2345/1920 sayılı kanunun uygulanmasını reddetmesi üzerine Müslümanlar dinî liderini 28 Aralık'ta kendileri seçmişler, atanan Gümülcine Müftüsü bu ildeki Müslümanlar tarafından kabul görmemiştir"* ifadelerini kullanmıştır.[42]

4-8 Ağustos 1991 tarihinde İstanbul Hilton Oteli Konferans Salonunda "İslâm Ülkeleri 20. Dışişleri Bakanları Toplantısı"na katılan Gümülcine Bağımsız Milletvekili Dr. Sadık Ahmet, İslâm Konferansı Teşkilatı Genel Sekreteri Hamid El-Gabid ile özel bir görüşme yapmış ve Yunanistan'ın, dinî alan da dâhil Batı Trakya'da yaşayan Türklere uyguladığı baskıları detaylı olarak anlatmış ve kendisinden destek istemiştir.[43]

Dr. Sadık Ahmet 13-20 Eylül 1991 tarihleri arasında Moskova'da gerçekleştirilen AGİT toplantısında 17 Eylül de yaptığı konuşmada ekonomik sorunlar, eğitim, müftülükler, vakıfların durumu, Batı Trakya Türklerinin Yunan vatandaşlığından ıskatı konusu, birliklerin kapatılması gibi azınlık sorunlarını dile getirmiştir.[44]

Helsinki Watch icra direktörü yardımcısı Lois Whitman'ın 26 Ekim 1991'deki Batı Trakya'ya ikinci ziyaretinde Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif ve bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet, kendisiyle görüşerek müftülük ve cemaat idareleri konularında yaşanmakta olan güncel sorunlar hakkında bilgi vermişlerdir.[45]

Dr. Sadık Ahmet, 4 Aralık 1991 tarihinde TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü, Milliyetçi Çalışma Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş ile Refah Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ı ziyaret etmiş, Yunanistan'ın Batı Trakya'daki Müslüman Türk toplumuna karşı uyguladığı baskıları dile getirmiştir. [46]

Senegal'in başkenti Dakar'da 8-12 Aralık 1991 tarihleri arasında yapılan İslâm Konferansı Teşkilatı'nın toplantısına katılan Dr. Sadık Ahmet, İslâm ülkeleri dışişleri bakanları toplantısında Batı Trakya Türkeri'nin sorunlarını dile getirmiş ve toplantı sonunda hazırlanan nihaî bildiride bu konuya yer verilmiştir. Bildiride Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun haklarının ve temel hürriyetlerinin Yunan Devleti tarafından çiğnenmesine devam edilmesinin endişe ile karşılandığı belirtilerek, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunun bireysel ve toplu olarak, bütün hak ve hürriyetlerine tam olarak saygı gösterilmesi istenmiştir. Bu toplantı çerçevesinde Dr. Sadık Ahmet, çeşitli ülke temsilcilerine Batı Trakya Türk toplumunun sorunları ile ilgili olarak ayrıntılı bilgiler vermiş, Türkiye'yi temsilen toplantıda bulunan Cumhurbaşkanı Turgut Özal'la da ikili görüşmelerde bulunmuştur.[47]

Dr. Sadık Ahmet 1992 yılına girerken yayınladığı mesajında, Batı Trakya Türklerinin haklarının gasp edildiği ve Lozan Antlaşmasına riayet edilmediğinden bahsetmiştir. Mesajında *"Yunanistan'da din özgürlüğü vardır ama, Batı Trakya Müslüman Türküne dinî liderini seçme hakkı yoktur. Bu nasıl bir*

42 199101_ΣΥΝΟΔΟΣ_Α_(ΣΥΝΕΧΙΣΗ_ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ)'_ΣΥΝ_PIZ'_21_Ιανουαρίου_1991.doc (live.com) [Erişim 15.09.2021]

43 "Batı Trakya Meselesi İslâm Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansında", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 34, s.4.

44 Dr. Sadık Ahmet'in Sovyetler Birliğinde Sorunlarımızı Dile Getirmesi, *Yeni Hakka Davet*, Sayı:17, 1991, s.16.

45 "Helsinki Watch İcra Direktör Yardımcısı Bayan Lois Whitman Yine Batı Trakya'ya Geldi", *Yeni Hakka Davet*, Sayı: 18, 1991, s. 5.

46 "Dr. Sadık Ahmet: Dış Türklere Sahip Çıkılsın", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 37, 1991, s. 9.

47 "İslam Konferansı Teşkilatından Batı Trakya Türklerine Destek", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 37, 1991, s. 4.

Görsel 1: Gümülcine Müftülük Seçimi 28 Aralık 1990 (Hakka Davet dergisi arşivi)

dinî özgürlükse, Müslümanların dinî liderinin, müftüsünün kim olacağını Hristiyanlar belirler. Sonra da bu Hristiyanların tayin ettiği bu güya Müslümanların lideri, İslâm dinine hizmet eden yüksek din adamlarını oturdukları odadan kapı dışarı eder ..." cümlelerine yer vermiştir.[48]

Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerif, Selanik Tek Hakimli Bidayet Mahkemesi'nde 21 Mayıs 1993 günü; müftü kıyafeti giyerek çeşitli yerlere gitmek, camilerde müftü gibi vaazlarda bulunmak, yayınladığı mesajlarda kendini müftü olarak tanıtmak ve Müslüman çocuklarının vaftiz törenlerinde (burada kastedilen sünnet törenleridir) müftü sıfatıyla bulunmak suçlarından yargılanmıştır. Davaya Dr. Sadık Ahmet, TBBM İnsan Hakları İzleme Komisyonu, azınlık ve Dostluk Eşitlik, Barış Partisi (DEB) temsilcileri ile birlikte katılarak seçilmiş müftüye destek vermiştir.[49] Dr. Sadık Ahmet söz konusu dava ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamada bulunmuştur:

> *"Gümülcine Müslüman toplumunun hür iradesiyle dinî liderini belirlemesi için yapılan 28 Aralık 1990 tarihli oylamayı ben ilân etmiş ve soydaşlarımızı da seçime katılmaya çağırmıştım. Onun için İbrahim Şerif'in müftülüğünü savunmak da herkesten önce bana düşmektedir ve bu nedenle davanın görüşülmesi sırasında bir numaralı savunma tanığı ben olacağım. Ancak hemen şunu belirteyim ki, İbrahim Şerif aleyhine açılan dava, aslında Batı Trakya Türklüğünün din özgürlüğüne açılan davadır. Toplumumuzun hür iradesiyle yaptığı müftü seçimine, yönetimin karşı çıkması anlamına gelen bu davada suçlu sandalyesine Batı Trakya Türklüğünün din özgürlüğü oturtulacaktır".*[50]

48 "Dr. Sadık Ahmet'in Yeni Yıl Mesajı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 37, 1991, s. 24

49 "Seçilmiş Müftümüz Aleyhine Açılan Dava", *Balkan*, 13 Nisan 1993, s. 2.

50 Mustafa H. Mustafa, "Gümülcine Müftüsüne 'Manevi İşkence', Seçilmiş Müftü İbrahim Şerif Aleyhine Açılan Davanın Görüşülmesi 18 Ay Ertelendi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 50, 1993, s. 5.

DEB Başkanı ve Milletvekili Dr. Sadık Ahmet, Başbakan Kostantinos Miçotakis'e 9 Haziran 1993'te gönderdiği mektupta, daha önce yüz yüze yapılan görüşmede ifade ettiği Vakıf İdare Heyetleri seçimlerinde ilerleme kaydedilmediğine işaret ederek Gümülcine, İskeçe, Meriç illeri ile Rodos ve İstanköy adalarındaki vakıflarda seçimlere gidilmesini istemiştir.[51] Benzer şekilde 1 Şubat 1994 günü Selanik Üç Hakimli İstinaf Mahkemesi'nde yargılandığı davada Gümülcine, İskeçe, Meriç illeri ile Rodos adasındaki müftülüklerde 2345/1920 sayılı kanunda öngörüldüğü gibi seçimlerin yapılmadığını, Yunanistan başdelegesi Venizelos'un Lozan görüşmelerinde *"azınlığa müftü seçim hakkını tanıdığını"* dile getirmiştir.[52]

SONUÇ

Yukarıda, müftülük ve cemaat idare heyetleri ile ilgili Batı Trakya Türk toplumunun antlaşma ve kanunlardan doğan hakları zikredildikten sonra, Dr. Sadık Ahmet'in konuya yaklaşımı ele alınmıştır. Dr. Sadık Ahmet'in örneklerini sunduğumuz çeşitli demeç ve girişimlerinden, Batı Trakya Müslüman Türk toplumu için son derece önem arz eden söz konusu kurumlarla yakından ilgilendiği ortaya çıkmaktadır. Müftülük, cemaat idareleri ve vakıflarla ilgili yaşanmakta olan sorunları son derece önemseyerek bulunduğu her ortamda, Yunan parlamentosunda, uluslararası toplantılarda, ikili temaslarında sayısız kere dile getirmiştir. O'na göre müftülük ve cemaat idarelerinde yaşanmakta olan sorunlar, Batı Trakya Türklerinin özgürlüğünün kısıtlanması ve dinî özgürlüğüne yönelik bir müdahaledir.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 229/A/14.11.1913
ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 238/A/25.08.1923
ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 311/A/30.10.1923
ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 164/A/29.7.1949
ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 182/A/24.12.1990
ΦΕΚ [Yunanistan Resmî Gazetesi], 11/A/4.2.1991

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Adıyeke, Ayşe Nükhet, *Yunanistan Sınırları İçinde Müslüman Cemaat Örgütlenmeleri: Cemaat-ı İslamiye'ler (1913 - 1998)*, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi, Ankara, 2001.

Dr. Sadık Ahmet'in Sahsında Batı Trakya Türkleri Yargılanıyor, (Yay. Haz. İlbeyi H.), BTTDD Genel Merkezi, İstanbul, 1988.

Eren Halit, *Batı Trakya Türkleri*, Rebel Basım, İstanbul, 1997.

Hatip, Özer, *Yunan Parlamentosu'nda Görev Yapmış Batı Trakya Türk Milletvekilleri*, BAKEŞ, Gümülcine (Komotini), 2015.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Oran, Baskın, *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

Ömeroğlu, Aydın, *Yunanistan'da Başmüftülük ve Müftü Seçimi Sorunu*, İstanbul, 2000.

Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, Cilt: 1, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000.

Türsan Nurettin, *Yunan Sorunu*, Harp Akademileri Komutanlığı, Ankara, 1984.

51 "Dr. Sadık Ahmet Başbakan Miçotakis'e Cemaat Seçimlerine İlişkin Bir Yazı Gönderdi", *Balkan*, 22 Haziran 1993, s. 3.

52 "Dr. Sadık Ahmet'in Savunması", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 60, 1994, s. 11

Makale ve Ansiklopedi Maddeleri

Balkaç, Zerrin, "Batı Trakya Türkleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: XX, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, ss. 470 – 488.

Cin, Turgay, "Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Eğitim ve Öğretimine İlişkin Hukuki Düzenlemeler (1830-1940)", *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2011, ss. 48-60.

Süreli Yayınlar (Gazete ve Dergiler)

Balkan
Batı Trakya'nın Sesi
Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi
Hakka Davet
Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
Yeni Hakka Davet
Yankı

İnternet Kaynakları

"Lozan Sulh Muahedenamesinin Kabulüne Dair Kanunlar" 11 Ağustos 1339 -19 Teşrin-i Evvel 1340, Düstur, III. Tertip, Cilt: 5, Necmi İstikbal Matbaası İstanbul 1931, https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/71 [Erişim Tarihi: 1.8.2021].

"Yunanistan'la Atina'da Mün'akid Muahede-i Sulhiyye", 23 Zilhicce 1331-10 Teşrin-i Sanî 1329, Matbaa-i Âmire, Dersaadet, 1336, Düstur, II. Tertip, Cilt 7, s. 51, https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/71 [Erişim Tarihi: 1.8.2021].

https://www.valsamon.com/index.php?id=1&subid=1444 [Erişim Tarihi: 1.8.2021].

199101_ΣΥΝΟΔΟΣ_Α_(ΣΥΝΕΧΙΣΗ_ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ)'_ΣΥΝ_PIZ'_21_Ιανουαρίου_1991.doc (live.com) [Erişim Tarihi: 15.09.2021]

Sözlü Tarih Görüşmeleri

Gülsüm Paçaman (Merhum Gümülcine Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa'nın kızı) ile mülakat, 2 Ağustos 2021.

DR. SADIK AHMET'İN BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN EŞİT VATANDAŞ OLMALARI KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ

Ahmet SERDAR*

GİRİŞ

Tarih öncesinden tarım toplumuna, tarım toplumundan modern döneme ve günümüze uzanan insan toplulukları arasındaki çatışmalar maddî bir varlığı (bir av merasını, verimli bir araziyi, yurt olabilecek bir bölgeyi, potansiyel zenginliğe yol açacak kaynakları v.s.) paylaşmak üzerine yoğunlaşmıştır. Bir kral adına da olsa, bir din adına da olsa, bir ulus ya da bir devlet adına da olsa genişleme ve hâkim olma çabası toplumsal, kitlesel ya da bireysel bilinçaltında, eninde sonunda kıt kaynaklara daha fazla sahip olma güdüsüyle alâkalıdır. İnsanlığın geldiği noktada dünyanın farklı bölgelerinde farklı halklar için tarihin çok farklı geliştiği ve gelişmelerin insanlar ve toplumlar arasında çok ciddi eşitsizlikler yarattığı ortadadır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra dağılan imparatorlukların mirası etnik azınlıklar, dünyanın farklı noktalarında değil, aynı bölgesinde yaşayan farklı halklar için tarihin farklı geliştiğini ve bu gelişmelerin aynı bölgenin farklı halkları arasında ciddi eşitsizlikler yarattığını göstermektedir. Balkanlarda Osmanlı'nın mirası azınlıklar, bu azınlıklar içerisinde de Batı Trakya Türk Azınlığı bu durumu ortaya koyan en çarpıcı örneklerden biridir. Balkanlardaki Osmanlı bakiyesi toplumları bünyesinde barındıran ülkelerden, İkinci Dünya Savaşı sonrası sosyalist ekonomik düzeni benimsemeyen yegâne ülke Yunanistan'dır. Hal böyle iken Yunanistan, azınlık ile çoğunluk arasındaki eşitsizliğin de en belirgin şekilde ortaya çıktığı ülke olmuştur. Balkanlardaki komünist idarelerde (Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya) genellikle etnik ve dinî kimliklerinden bağımsız olarak (en azından 1990ların başına kadar) halklar ve bireyler, varlıktan ziyade yoksulluğu paylaşmışlardır. Diğer taraftan liberal dünyanın birçok gelişmekte olan ülkesinde uluslararası sermayenin önünü açmak ve pazarı genişletmek amacıyla ABD destekli askeri darbeler meydana gelmiştir.[1] Bu darbelerin Yunanistan ayağı olan Albaylar Cuntası döneminde ve sonrasında, Yunan idaresinin Türk Azınlığa karşı sert bir şekilde uyguladığı ayrımcı politikalar eşitsizliği iyice belirginleştirmiştir.

Bugün dünyadaki eşitsizliğin kaynağını ortaya koyabilmek amacıyla ciddi araştırmalar ve çalışmalar yapılmaktadır. "Tüfek, Mikrop ve Çelik" kitabının yazarı J. Diamond da bu konuyu çalışanlardan biridir. Diamond'un eserine ilham kaynağı olan Yeni Gineli[2] yerel bir siyasetçi Yali'nin sorusu,

* Dr. Öğretim Üyesi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, ahmetserdar@uludag.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4611-5781.

1 Ahmet Serdar, "Military Cuops in Turkey and Effects of Last Military Coup Attempt on Turkey's Economy", *Journal of Current Research on Social Sciences*, Volume: 9, Issue: 4, 2019 s. 15-26.

2 Modern dünya ile en geç tanışan yerlerden biri olan ve iki yüz yıl öncesine kadar Yontma Taş Devrini yaşayan tropikal ada Yeni Gine'de kabileler halinde yaşayan insanlar, beyazların gelişiyle merkezi yönetimle tanışmışlardır. Beyazlar bölgeye çelik balta, kibrit, ilaç, giyim kuşam ve şemsiye gibi çeşitli ürünler getirmişlerdir. Yeni Gineliler hayatı kolaylaştıran bütün bu ürünleri halen daha *kargo* ismiyle anmaktadırlar. (Jared Diamond, *Tüfek, Mikrop ve Çelik*, Pegasus Yayınları İstanbul 2018, s. 2 - 25). Yeni Ginelilerin bu izole yaşantısı bize, Soğuk Savaş müddetince İskeçe, Gümülcine ve Meriç illerinin kuzeyindeki yasak bölge olarak adlandırılan dağlık bölgede yaşayan Müslüman Azınlığı anımsatmaktadır.

Görsel 1: 1953 yılında yürürlüğe konan "Yasak Bölge" uygulaması Batı Trakya'da 1995 yılında son bulmuştur.

çok yalın ve bir o kadar da düşündürücüdür. Yali, Diamond'la buluşmasında *"Neden siz beyazların bu kadar çok kargosu var, biz siyahların kargosu neden bu kadar az"* diye sormuştur.[3] Bir diğer ifadeyle siyahların fakirliğini sorgulamıştır. Yali'nin beyaz adama yönelttiği bu soru, *"Dr. Sadık Ahmet Fırtınası'nın"* çıkış noktasını özetler niteliktedir. Bu fırtına, ateşi Almanya'daki Batı Trakya Türk derneklerince yakılan ve Ekim 1985'ten itibaren Batı Trakya'da Dr. Sadık Ahmet tarafından bireysel olarak yürütülen imza kampanyası ile başlamıştır. Dr. Sadık Ahmet'in 24 Temmuz 1995'teki şaibeli ölümüne kadar on yıl sürmüştür. Yali gibi Dr. Sadık Ahmet de adeta bir serzenişte bulunarak Batı Trakya Türklerinin öz vatanlarında, bölgenin diğer sakinlerine göre sadece neden daha az *kargoları* olduğunu değil, neden eşit vatandaş olmadıklarını ve haklarının neden gasp edildiğini sorgulamıştır. Batı Trakya Türklerinin haklarını elde etmeleri için verdiği mücadeleyle de Batı Trakyalıların *"Efsanevi Lideri"* haline gelmiştir.

Dr. Sadık Ahmet yürütmüş olduğu imza kampanyası dâhilinde, *"Yunanistan Cumhuriyeti Sınırları İçerisinde Yaşayan Batı Trakya Türk-Müslüman Azınlığın Şikâyetleri ve İstekleri"* isimli bir belgeyi azınlık üyelerine imzalatmıştır. Bahsedilen belgenin başlangıç kısmında Yunanistan'daki Türk Müslüman Azınlığının kısa tarihçesinden bahsedilmiş ve Lozan Anlaşması ile Batı Trakya Türklerinin kazandığı hukukî statü anlatılmıştır. Belgenin ilerleyen bölümlerinde Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığına yapılan haksızlıklar ve bu haksızlıklar nedeniyle ortaya çıkan şikâyet ve istekler altı madde olarak özetlenmiştir. Bu maddelerde Türk kimliğinin inkârı başta olmak üzere eğitim, ekonomi, sosyal hayat, vatandaşlık hakları ve müftü seçimi ile ilgili konularda şikâyetler dile getirilmiş ve Yunanistan makamlarının uygulamalarına örnekler verilerek yasal olarak olması gereken durum özetlenmiştir. Yunanistan'a karşı adeta bir uyarı niteliği taşıyan bu belgenin sonunda demokrasinin beşiği olarak

3 *Age*, s. 3.

kabul edilen bir ülkede, karşılaşılan antidemokratik uygulamalar nedeniyle uluslararası kuruluşlara çağrı yapılarak Batı Trakya Türklerinin haklarının savunulması istenmiştir.[4]

Başlangıçta yeterli ilgiyi görmeyeceği ve Batı Trakya Türk toplumunu zor durumda bırakacağı endişesiyle çoğu azınlık ileri gelenlerince pek benimsenmeyen imza kampanyası, sonrasında Azınlık Yüksek Kurulu kararıyla da tasdik edilmiş ve ibre tersine dönmüştür. Dr. Sadık Ahmet gözaltına alınmasına, tutuklanmasına ve yargılamasına rağmen üstün gayretleriyle Avrupa Konseyi'nde, Avrupa Parlamentosu'nda ve çeşitli insan hakları komisyonlarında çalınmadık kapı bırakmamış, Avrupa'da ciddi bir *Batı Trakya Lobisi* oluşturulmuştur.[5] Bu sayede azınlık, bütün kesimleriyle uzun yıllar süren sessizliğini bozmuş, ikinci sınıf bir vatandaş olarak doğup ölmenin bir kader olarak kabul edilmemesi gerektiğini idrak etmiştir. Dr. Sadık Ahmet sayesinde Batı Trakya Türk toplumunda, demokratik yollardan uluslararası hukuk çerçevesinde toplumsal mücadele bilinci yerleşmeye başlamıştır. Şüphesiz bu gelişmeler, Yunanistan açısından bazı şeyleri yeniden değerlendirmesini gerektirecek bir durumdur.

Biz bu bölüm çerçevesinde öncelikli olarak Batı Trakya Türklerinin ekonomik, siyasal ve toplumsal alanda karşılaşmış oldukları eşitsizliklerin kısa bir bilançosunu ortaya koyacak, Dr. Sadık Ahmet'in bu konudaki görüşlerini ve ortaya koymuş olduğu mücadeleyi irdeleyeceğiz.

1. YUNANİSTAN ANAYASASI VE BATI TRAKYA TÜRKLERİ

9 Haziran 1975'te Yunanistan Parlamentosu tarafından kabul edilen Yunanistan Anayasası insan haklarına saygılı, demokratik, modern bir anayasadır. Anayasanın 4/1. maddesi, bütün Yunanistan yurttaşlarının yasa önünde *"eşit"* olduklarını ilan eder. Madde 5/1'e göre yurttaşlar kişiliklerini özgür biçimde geliştirme, ülkedeki toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşama katılma hakkına sahiptirler. Madde 5/2'ye göre ise Yunanistan topraklarında yaşayan herkesin yaşamı, onuru ve özgürlüğü milliyetine, ırkına, diline ve dinsel inançlarına bakılmaksızın tam koruma altındadır.[6]

Oysa Yunanistan yurttaşı, yaşadığı toprakların yerlisi ve aslî unsuru olan Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı, demokrasinin beşiği olmakla öğünen kendi ülkesinde yarım yüzyılı aşkın bir süredir ciddi anayasa ihlalleri ile karşı karşıyadır. Nesiller boyu bu topraklarda varlığını sürdüren, üreten, vergi veren, askere giden, gerektiğinde savaşlarda ya da iç savaşta ülkesi uğruna can veren, vatandaşı olduğu ülkenin yasalarına bağlı ve suça karışma oranı çok düşük Batı Trakya Türkleri, Yunanistan Cumhuriyeti kimliği taşıdıkları halde dinî ve etnik kimliklerinden dolayı geçmişten günümüze bir takım sorunlarla yaşamak zorunda kalmışlardır. Batı Trakya Türklerinin sorunları, önceki bölümlerde de belirtildiği gibi Albaylar Cuntası ve Kıbrıs Barış Harekâtı'yla ayyuka çıkmıştır. Toplumsal ve bireysel anlamda bu sorunlar, diğer Yunan vatandaşları ile azınlık arasında eşitsizliğin ortaya çıkmasına zemin hazırlamışlardır. Ortalama bir *Yorgo*'nun, ortalama bir *Mehmet*'e göre neden daha çok kargosu olduğu (zengin olduğu), Gümülcine ve İskeçe'deki Türk mahallelerinin Yunanların yoğunlukta yaşadığı mahallelere göre neden daha geri kalmış oldukları, bölgedeki Yunanların eğitim seviyelerinin Türklere göre neden yüksek olduğu, kamu dairelerinde on Yunan kökenli kamu personeline karşın neden bir Türk kökenli personelin dahi düşmediği, İskeçe'de nüfusun % 45'i, Gümülcine'de

4 Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 40 – 41.

5 Ahmet Serdar, *Batı Trakya Türklerinin Ekonomik Durumu ve Sorunları,* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002, s. 64.

6 "Constution of Greece", https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/001-156%20aggliko.pdf [Erişim Tarihi: 30.07.2021]

ise % 55'i Türk kökenli iken neden vasıflı işlerde Yunanların çalıştığı, neden Yunan köylerindeki evlerin çok daha ışıltılı ve bakımlı, tarımsal aletlerin daha modern, arazilerin daha geniş olduğu, hatta Batı Trakya'nın niçin Yunanistan'ın en geri kalmış bölgesi olduğu üzerinde durmamız gerekir.

2. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN EĞİTİMİNDEKİ İHLALLER

Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği (BTTDD) Bursa Şubesi'nin 2017 yılında Batı Trakya genelinde Türk nüfusun yaşadığı bölgelerin ağırlıklı ortalamalarını dikkate alarak yaptığı bir saha çalışmasına göre, Türk Azınlık en ciddi sorun olarak eğitim meselesini görmektedir. 1980'li yılların başından itibaren Batı Trakya Türk Azınlığının eğitimi iyice çıkmaza girmiş, binlerce azınlık genci orta ve lise eğitimine devam etmek üzere anavatanın yolunu tutmuştur. Yunanistan'ın azınlık insanını *"eğitmeme"* üzerine kurguladığı eğitim politikası, o dönemde çok belirgindi. Bugün 1980'li yıllardaki sorunların bazıları aşılmış gibi gözükse de, okulöncesi eğitiminden yükseköğretime azınlığın pek çok sorunu halen çözüm beklemektedir. Kapanan okullar, atanmayan branş öğretmenleri, çift dilli eğitimin yarattığı zorluklar, ilköğretimde 2011 yılında kapatılan Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) çıkışlı yetersiz formasyona sahip (kendini çok iyi yetiştirmiş, toplumsal ve millî bilinci olanlar hariç) öğretmenlerin görevlendirilmesi, Batı Trakya Türklerinin eğitimindeki başlıca sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu gibi sorunlar, lisans eğitimlerine gerek Türkiye'de gerekse Yunanistan'da devam eden azınlık mensubu yükseköğrenim öğrencileri için ciddi dezavantajlar yaratmaktadır. Gerek Türkiye'de gerek Yunanistan'da günümüzde Batı Trakyalı Türk öğrencilere uygulanan pozitif ayrımcılığa rağmen (Yunan üniversitelerinde uygulanan % 0,5'lik kontenjan, Türkiye'de YTB, TÖMER ya da üniversitelerin kurumsal olarak sağladıkları pozitif ayrımcılık) yükseköğrenimde başarı ciddi altyapı eksikliğinden dolayı ancak kişisel gayretlerle sağlanabilmektedir. Türkiye'deki üniversitelerden mezun olup Yunanistan'a dönen ya da Yunanistan'daki üniversitelerden mezun olup Türkiye'de çalışmak isteyen azınlık gençleri ise denklik sorunuyla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu zorluğu aşanlar Türkiye'de çalışma izni derdine, Yunanistan'da ise yetiştiği alanda iş bulma derdine düşmektedirler. Eğitim kaynaklı kısır döngü, Yunanistan vatandaşları arasındaki eşitsizliğin belki de en belirgin olanıdır. Yunanistan'da olmasa da, Avrupa başta olmak üzere dünyanın dört bir yanında fırsat eşitliği sunulduğunda Batı Trakya Türk toplumu mensuplarının günümüzde tıp, mühendislik ya da sosyal alanlarda çok ciddi işlere imza atabildikleri ortadadır.

Eğitim Sorunu geçmişten günümüze azınlığın kanayan yarası olarak tabir edilebilir. Batı Trakya Türklerinin eğitim sorunlarının çözülmesine büyük önem veren Dr. Sadık Ahmet, 8 Nisan 1990 seçimlerinden sonra hapisten meclise yürüdüğü ve güvenoyu alabilmesi için destek verdiği Konstantinos Mitsotakis iktidarında bu konudaki mücadelesini hızlandırmıştır. 12 Kasım 1990 tarihinde eğitim problemleri ile ilgili olarak Yunan Meclisine bir soru önergesi vermiştir. Önergesinde Millî Eğitim ve Dinişleri Bakanına, Lozan Anlaşması'nın eğitim ile ilgili maddelerinin, İnsan Hakları Beyannamesi'nin 26. maddesinin ve 1951 tarihli Türk-Yunan Kültür Anlaşması'nın hükümlerinin neden uygulanmadığını sormuştur. Bunun yanında Batı Trakya Türklerine ait okullarda SÖPA mezunu öğretmenlerin görevlendirilmesi, bu okullarda okutulan kitapların yetersizliği, Yasak Bölge'deki azınlık mensuplarına kent merkezlerindeki liselerde eğitim görme izni verilmemesi, Türkiye'den gelen kontenjan öğretmenlerinin okullardaki görevlerine zamanında başlayamamaları ile ilgili sorularının da bakan tarafından cevaplanmasını istemiştir.[7]

7 "Gümülcine Bağımsız Türk Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerinin Eğitim Problemleri İle İlgili Olarak Yunanistan Millî Eğitim Bakanı'nın Cevaplaması İsteği İle Yunan Parlamentosu'nda 12/11/1990 Tarihinde Verdiği Soru Önergesi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 24–25, 1990, s. 18.

3. VAKIFLARDAKİ ADALETSİZLİK

Cemaat-ı İslâmiye İdaresi'ndeki vakıflar, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığının en önemli gelir kaynağıdırlar. Bu, İskeçe'de 70 civarında kiralık dükkân ve konut, Gümülcine'de 41 parçadan oluşan toplam 655.000 metrekare tarımsal arazi, 149 adet dükkân ve ev yanında iki ilde 17 cami ve medrese ile ciddi bir ekonomik ve finansal güçtür.[8] Batı Trakya'da görev yapmış bir diplomatın deyimiyle, *"Anıtsal dekor bakımından olduğu gibi, toplumsal doku açısından da İslâm vakıfları, Batı Trakya Türk Toplumunun belkemiği durumundadır"*.[9]

Albaylar Cuntası, kamu tüzel kişilerinde düzenin tekrar sağlanmasına ilişkin çıkartmış olduğu 65/1967 sayılı kanunla vakıfların seçimle gelmiş heyetlerini dağıtmış, yerine uygun gördüğü atamalar ile *"Müslüman Emlakini Tedvine Memur Heyet"* adını taşıyan kurulları İskeçe, Gümülcine ve Dimoteka'da iş başına getirmiştir. Böylelikle eşitsizliğin bir başka kaynağı daha ortaya çıkmış, İslâm vakıflarının üzerinde Azınlığın hür iradesi silinerek devletin keyfi uygulamasına bırakılmıştır.[10]

Demokrasiye yeniden dönüşle AET (bugünkü AB) üyeliğinin arifesinde, iyileştirme yerine Cunta İdaresi'nin yarattığı de facto durum tescil edilmiştir. 20 Kasım 1980'de Yunanistan Resmi Gazetesinde yayınlanan 1091 sayılı *"Batı Trakya'daki Müslüman Azınlığın Vakıfları ve Onların Mal Varlığının Yönetim ve İşletilmesi Hakkındaki Kanun"*, Müslüman vakıflarının özel statüsünü normal bir cemiyet statüsüne indirgemiştir. Kanun 12 Kasım 1980'de, dönemin iki Türk milletvekilinin de mecliste olmadığı bir oturumda, sadece Yunanistan Komünist Partisi'nin (KKE) bir milletvekilinin itirazıyla yasalaşmıştır. Böylelikle vakıfların yönetimi müftülerden alınarak mülkî amire verilmiş, mütevelli heyetinin seçiminde de valilere sınırsız yetki tanınmıştır.[11]

Dr. Sadık Ahmet'in imza kampanyasında ve sonrasındaki duruşmalarda üzerinde durduğu konulardan biri de budur. Son yıllarda iktidara talip politikacıların bu konuda seçim dönemlerinde verdikleri olumlu sinyaller, ne yazık ki iktidara geldiklerinde hep unutulmuştur. Yunanistan Devleti tüm zamanlarda toprak ve diğer gayrimenkul mülkiyetinin Türklerden çıkmasını desteklediği gibi vakıf mallarının da el değiştirmesini ya da kamulaştırılmasını arzu etmiştir.

4. MÜFTÜLÜK KURUMU VE MÜFTÜ SEÇİMLERİNDEKİ İHLALLER

Müftülük, Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı için son derece önemli olan bir kurumdur. Sadece dinî değil hukukî yetkilerle de donatılmış olan müftüler, azınlığın doğal lideri durumundadırlar. Anlaşmalar ve yasalara göre müftülerin, kendi görev çevrelerindeki Müslümanlar tarafından seçilmeleri gerekir. Bunun dayanağı, 1913 tarihli Atina Antlaşması'dır. Ayrıca 1920 yılında Batı Trakya'nın Yunanistan'a ilhakıyla birlikte, 2345/1920 sayılı yasa ile bu konu iç hukuka yansıtılmıştır. Hatta 2345/1920 sayılı yasa müftüleri denetleyecek bir *"baş müftülük"* makamından bahsetmektedir. Baş müftülük kurumu hiçbir zaman işletilmediği gibi günümüzde resmî olarak tayinli müftüler işbaşındadır. Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa Efendi'nin (1912 - 1985)[12] ve İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi Efendi'nin (1905 - 1990) vefatları akabinde azınlık dinî ve toplumsal liderini seçmek istemiştir. Neticede İskeçe ve

8 Ahmet Serdar, "The Impact of Waqfs on Economic Development of the Ottoman Empire: The Case of Western Thrace", *Turkey at the Begining of 21 st Century New Perspectives*, Sofia, 2015, p. 31-39.

9 Baskın Oran, *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu,* Bilgi Yayınevi, Ankara 1991 s. 272.

10 Sedar, *Agt,* s. 54.

11 Oran, *Age,* s. 272.

12 Recep Paçaman, *Yunan İdaresinde Gümülcine Müftülüğü ve Hafız Hüseyin Mustafa Efendi,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011, s. 45; 51.

Gümülcine müftüleri azınlık tarafından seçilmiş, ancak Yunan makamları azınlığın seçmiş olduğu bu müftüleri otuz yılı aşkın bir süredir tanımamakta ısrar ederek yerlerine kendi belirledikleri isimleri atamışlardır. Bunun neticesi olarak seçilmiş ve atanmış müftüler olarak Gümülcine'de ve İskeçe'de ikişer müftü bulunmaktadır. Dimoteka'da ise atanmış bir müftü naibi görev yapmaktadır. Yunanistan Devleti'nin tanıdığı müftüler kendi atadıkları, Türkiye'nin tanıdığı müftüler ise azınlığın seçtiği müftülerdir. Dolayısıyla azınlık, anlaşma ve kanunlar kendisine vermesine rağmen, müftüsünü seçme hakkını kullanamamaktadır.

Yunan idaresinin, 1985 yılında vekâleten Gümülcine Müftüsü olarak atanan Meço Cemali'yi 30 Mart 1990 tarihinde asaleten ataması üzerine Dr. Sadık Ahmet, bir basın açıklaması yayınlamıştır. Bu basın açıklamasında değindiği hususlar şu şekilde özetlenebilir:

> *"1- Müslüman toplumun seçmediği bir müftü kati surette bu toplumun dinî lideri olamaz.*
>
> *2- Hiçbir din adamamız ve imamımız, Meço Cemali'nin emrine uymamalı ve tehditlerden korkmamalıdır.*
>
> *3- Dinî alanda tek yetkili kuruluş, Vaaz ve İrşad Heyeti ve onların temsilcisi olan yönetim kurullarıdır.*
>
> *4- Cemali Meço'nun kanunsuz şekilde getirildiği müftülük makamından bir an önce gitmesi için ve toplumun dinî liderini kendisinin seçmesi için kanunî bütün yollara başvurmaktayım ve sonuna kadar devam ettireceğim".*[13]

Dr. Sadık Ahmet'in bu girişimiyle başlayan süreç, Gümülcine'de 28 Aralık 1990 Cuma günü camilerde yapılan seçim neticesinde İbrahim Şerif'in azınlık mensupları tarafından müftü olarak seçilmesi ile sonuçlanmıştır. İskeçe'de de benzer uygulama ile önce Mehmet Emin Aga, onun vefatından sonra ise Ahmet Mete seçilmişlerdir.[14]

5. YUNAN İDARESİNİN, BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN ETNİK KİMLİĞİNİ İNKÂRI

"Ben Türk değilim" diyen bir kişiye, zorla *"Sen Türk'sün"* denilemeyeceği gibi, *"Türk'üm"* diyen bir kişiye de *"Sen Türk değilsin"* demek *"abesle iştigal"*dir. Ne var ki 1950'li yıllardan itibaren Yunan makamları, Batı Trakya'da Türk varlığını inkâr etmeye başlamışlardır. Nitekim bu inkâr, adında Türk kelimesi geçen Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK'ların) 1984 yılında kapatılmasına kadar gitmiştir. Diğer taraftan Yunan idaresi, azınlığın adında "Türk" kelimesi geçen yeni STK'lar kurmasını da engellemektedir. Azınlık bu konudaki hak arama mücadelesinde önce iç hukuk yollarını tüketmiştir. Sonrasında konuyu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) de götürmüş, dava (İskeçe Türk Birliği davası) azınlık lehine sonuçlanmasına rağmen Yunanistan kararı uygulamaya koymamıştır. Uygulamaya koymamakta da kararlı görünmektedir. Diğer taraftan Batı Trakya Türk Azınlığı da bu davanın peşini bırakmamakta kararlıdır.

Batı Trakya Türk toplumu Yunan idaresi tarafından etnik kimliğinin reddedilmesi üzerine 29 Ocak 1988'de tepkisini açık bir şekilde ortaya koymuştur. Önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi 29 Ocak 1988 Olayları, *Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği* ile *Gümülcine Türk Gençler Birliği*'nin,

13 Halil Salih (Hâkî), "Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in Açıklaması", *İleri*, 25 Mayıs 1990, s. 4.

14 Mehmet İmamoğlu, "Yunanistan'da Müftülerin Seçiminde Yapılan Haksızlıklar", *Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2018, s. 63-65.

Yargıtay kararıyla kesin olarak kapatılmasını müteakip gelişen Batı Trakya Türklerinin *"kimlik mücadelesi"*dir. Bundan iki yıl sonra, yani 29 Ocak 1990 günü azınlığa karşı yapılan faşizan saldırılara ise Yunan polisi kayıtsız kalmıştır. Öyle ki ABD Dışişleri Bakanlığı, 1990 yılı *İnsan Hakları Raporu*nda polisin olayları engellemek için bir çabada bulunmadığını, saldırganların bin kişi civarında olduğunu, Türklere ait dört yüz işyerinin saldırıya uğradığını, maddî zararın yarım milyon dolar olduğunu kayda geçirmiştir.[15]

Dr. Sadık Ahmet, 1 Şubat 1994'te imza kampanyası ile ilgili Selanik Üç Hakemli İstinaf Mahkemesi'ndeki duruşmasında, Yunan idaresinin Türk varlığı karşısındaki çelişkili tutumuna ilişkin özetle şu ifadeleri kullanmıştır: "*Geçmişte azınlığın Türk olduğunu söylediğim için suçlanmıştım. Bu hususta kısaca şöyle diyeceğim: Geçmişte ülkenin başbakanları ve çeşitli bakanlarının 'Türk Gençler Birliği Başkanına' gibi ifadeleri mevcuttur. Ayrıca Yargıtay'ın karar metninde şahsımdan 'Türk Doktoru' ve toplumumuzdan 'Türk Toplumu' diye bahseden ifadeler vardır".*[16]

6. YUNAN İDARESİNİN, BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN VATANDAŞLIK HAKLARI KONUSUNDAKİ İHLALLERİ

Vatandaşlıktan Çıkartma: Bugün uygulanmamakla birlikte, 1955/3370 tarih ve sayılı Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesine dayanılarak çok sayıda Batı Trakya Türk'ü keyfî bir şekilde vatandaşlıktan çıkartılmış, bu insanlar yakın geçmişe kadar haymatlos (vatansız) olarak Türkiye ve bulundukları ülkelerde çeşitli vatandaşlık haklarından mahrum bir şekilde yaşamak zorunda bırakılmışlardır.

Seyahat Özgürlüğünün Kısıtlanması: Komünizm tehdidi ile Kuzey Yunanistan'da oluşturulan yasak bölge uygulamasından en çok etkilenenler, bölgede yaşayan Pomak Türkleri olmuşlardır. Uzun süre bölgeden dışarı ve bölgeye seyahat özel izne bağlı sürdürülmüş, bölgede yaşayanlar izole bir hayat sürmek zorunda bırakılmışlardır.

Seçim Barajı: Batı Trakya Türklerinin üç seçim arka arkaya parlamentoya bağımsız milletvekili göndermeleri Yunan idaresini çok rahatsız etmiştir. Bölgeye asker seçmen sevk edilerek ya da bölge seçmeni olarak kayıtlı olmayan kişilerin bölgede oy kullanması sağlanarak, bağımsız Türk adaylarının önü kesilmeye çalışılmıştır. Dr. Sadık Ahmet ve arkadaşlarının aldığı yüksek oydan ürkmüş olan Yunan idaresi, seçim kanunu değiştirerek bir adayın bağımsız milletvekili olabilmesi için Yunanistan genelinde oyların % 3'ünü alma şartını getirmiştir. Bu da bir azınlık milletvekili adayının, seçim bölgesindeki seçmen sayısının iki katından fazla oy almasını gerekli kılmaktadır.

Gelişme üzerine Dr. Sadık Ahmet tepkisini, *"Bu bağımsız azınlık adaylarının parlamentoya seçilmemesi kanunudur. Azınlığın bağımsız adaylarına şimdiye kadar getirilen en büyük engeldir. Bizim seçilmememiz için böyle bir seçim kanunu getirilmek istenmektedir… Biz Türk azınlığı olarak hakkımızı arıyoruz. Milletvekili olsak da olmasak da aramaya devam edeceğiz"* sözleri ile ortaya koymuştur.[17]Akabinde 5 Kasım 1990'da Miçotakis liderliğindeki Yeni Demokrasi Partisi Hükümeti'ne verdiği desteği çekmiş ve bağımsız bir parti kuracağının sinyalini vermiştir: "*Milletvekili olarak parlamentoda veya siyasî parti olarak parlamento dışında mücadelemizi sürdüreceğiz. Bizim için değişen bir şey olmaz".*[18]

---

15 Serdar, *Agt,* s. 67.

16 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 106.

17 "Batı Trakya Türklerine Seçim Engeli", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 21–22–23, 1990, s. 6.

18 "Yunanistan'da Türklerin Parlamentoya Girmesini Engelleyen Yeni Seçim Kanunu Kabul Edildi", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 24 – 25, 1990, s. 16.

Ehliyet Alma Hakkının İhlali: Otomobil ve motosiklet ehliyeti yanında, genellikle ekmeğini topraktan çıkaran azınlık mensuplarına traktör ehliyeti dahi verilmemiş, ehliyetsiz traktör kullanmak zorunda kalanlar yüksek para cezalarına çarptırılmış, mahkemelerde yargılanmışlardır.[19]

Av Silahı Bulundurmanın Yasaklanması: Batı Trakya Türkleri uzun bir süre av silahı bulundurma hakkından mahrum bırakılmışlardır. Oysa dağ köylerinde yaşayan ve hayvancılıkla uğraşanlar için bu hak, sportif bir faaliyetle ilişkili olmaktan ziyade bir zarurettir.

Haberleşme Hakkının İhlali: İstisnaî haller dışında 1990'lı yılların başına kadar çeşitli gerekçelerle Türk evlerine telefon hattı çekilmemiştir.

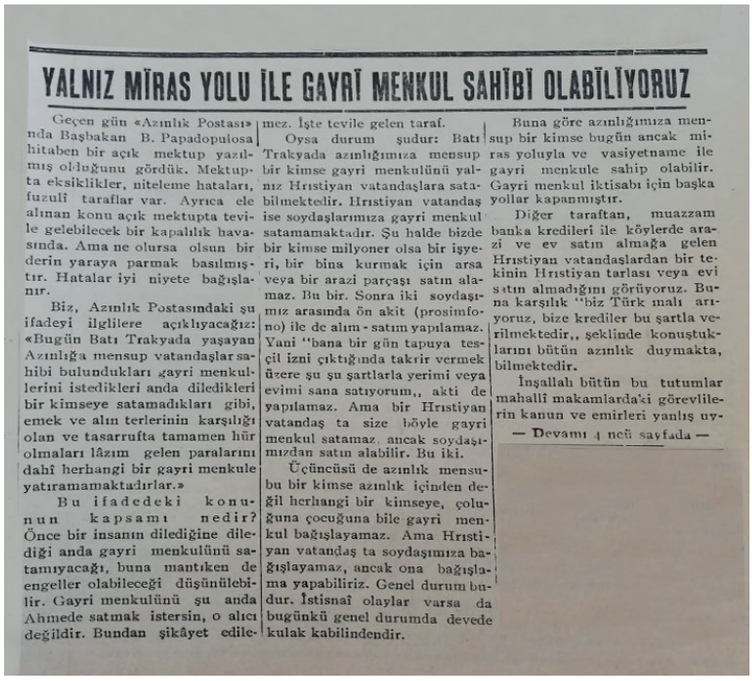

YALNIZ MİRAS YOLU İLE GAYRİ MENKUL SAHİBİ OLABİLİYORUZ

Geçen gün «Azınlık Postası» nda Başbakan B. Papadopulosa hitaben bir açık mektup yazılmış olduğunu gördük. Mektupta eksiklikler, niteleme hataları, fuzulî taraflar var. Ayrıca ele alınan konu açık mektupta tevile gelebilecek bir kapalılık havasında. Ama ne olursa olsun bir derin yaraya parmak basılmıştır. Hatalar iyi niyete bağışlanır.

Biz, Azınlık Postasındaki şu ifadeyi ilgililere açıklıyacağız: «Bugün Batı Trakyada yaşayan Azınlığa mensup vatandaşlar sahibi bulundukları gayri menkullerini istedikleri anda diledikleri bir kimseye satamadıkları gibi, emek ve alın terlerinin karşılığı olan ve tasarrufta tamamen hür olmaları lâzım gelen paralarını dahî herhangi bir gayri menkule yatıramamaktadırlar.»

Bu ifadedeki konunun kapsamı nedir? Önce bir insanın dilediğine dilediği anda gayri menkulünü satamıyacağı, buna mantıken de engeller olabileceği düşünülebilir. Gayri menkulünü şu anda Ahmede satmak istersin, o alıcı değildir. Bundan şikâyet edilemez. İşte tevile gelen taraf.

Oysa durum şudur: Batı Trakyada azınlığımıza mensup bir kimse gayri menkulünü yalnız Hıristiyan vatandaşlara satabilmektedir. Hıristiyan vatandaş ise soydaşlarımıza gayri menkul satamamaktadır. Şu halde bizde bir kimse milyoner olsa bir işyeri, bir bina kurmak için arsa veya bir arazi parçası satın alamaz. Bu bir. Sonra iki soydaşımız arasında ön akit (prosimfono) ile de alım - satım yapılamaz. Yani "bana bir gün tapuya teşçil izni çıktığında takrir vermek üzere şu şu şartlarla yerimi veya evimi sana satıyorum,, akti de yapılamaz. Ama bir Hıristiyan vatandaş ta size böyle gayri menkul satamaz, ancak soydaşımızdan satın alabilir. Bu iki.

Üçüncüsü de azınlık mensubu bir kimse azınlık içinden değil herhangi bir kimseye, çoluğuna çocuğuna bile gayri menkul bağışlayamaz. Ama Hıristiyan vatandaş ta soydaşımıza bağışlayamaz, ancak ona bağışlama yapabiliriz. Genel durum budur. İstisnaî olaylar varsa da bugünkü genel durumda devede kulak kabilindendir.

Buna göre azınlığımıza mensup bir kimse bugün ancak miras yoluyla ve vasiyetname ile gayri menkule sahip olabilir. Gayri menkul iktisabı için başka yollar kapanmıştır.

Diğer taraftan, muazzam banka kredileri ile köylerde arazi ve ev satın almağa gelen Hıristiyan vatandaşlardan bir tekinin Hıristiyan tarlası veya evi satın almadığını görüyoruz. Buna karşılık "biz Türk malı arıyoruz, bize krediler bu şartla verilmektedir,, şeklinde konuştuklarını bütün azınlık duymakta, bilmektedir.

İnşallah bütün bu tutumlar mahallî makamlarda'ki görevlilerin kanun ve emirleri yanlış uy-

— Devamı 4 ncü sayfada —

Görsel 2: Akın'ın 14 Kasım 1969 tarihli nüshasında "Yalnız Miras Yolu İle Gayri Menkul Sahibi Olabiliyoruz" manşetiyle yer alan yazı.(BAKEŞ arşivi)

7. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN TOPRAKSIZLAŞTIRILMALARI

Batı Trakya Türk toplumu toprağa bağlı bir toplumdur. Halkın yarısından fazlası geçimini topraktan sağlamaktadır. Yüz yıl önce bölgede (üç ilin toplamında) işlenebilir arazinin %84'üne Türk kökenliler sahip iken, günümüzde bu oran %18'e kadar gerilemiştir.[20] Çeşitli uygulamalarla mülkiyet Türk kökenlilerden Yunan kökenlilere geçmiştir. Nasıl mı? Bazen azınlık mülkünün satın alınmasının özendirilmesi yöntemine başvurulmuştur. Örneğin 22 Kasım 1966 tarihinde Yunanistan Merkez Bankası ile Ziraat Bankası arasında imzalanan bir protokol ile Trakya Müslümanlarına ait arazilerin, ziraî yapıların Yunan kökenlilerin eline geçmesine yönelik *"özel kredi"* uygulamasına gidilmiştir. Yunan idaresi bazen de üniversite, sanayi bölgesi ya da hapishane inşası gibi gerekçelerle kamulaştırma yöntemini denemiş, arazi birleştirmesi (anadazmos) bahanesini kullanmıştır. Hatta 1974 sonrası bu uygulama Türklerin aleyhine işlemiştir. Bazen de zilliyetin ya da Osmanlı'dan kalan tapuların tanınmaması suretiyle Türklerin arazilerine el konulmuştur.

Topraksızlaştırma ile birlikte Türklerin yeni mal almalarının önüne de çeşitli engeller getirilmiş, 1366/1939 sayılı kanuna dayanılarak taşınmaz mal alım satımı, hatta zilliyetlik hakkının kullanımı kamu yetkililerinden kurulu bir komisyonun iznine bağlanmıştır. Bu komisyon Türk Azınlık mensuplarının yaptıkları başvuruları genellikle reddederken, Türk azınlıktan mal almak isteyen Yunanların başvurularını yıldırım hızıyla kabul etmiştir. Aşağıdaki orijinal gazete kupüründe görüldüğü üzere *Akın*, 14 Kasım 1969'da "Yalnız Miras Yolu İle Gayri Menkul Sahibi Olabiliyoruz" manşetiyle bu konuyu çok güzel işlemiştir.[21]

19 Serdar, *Agt,* s. 68.

20 Ahmet Serdar, "Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik Ve Demografik Gelişimi" *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2014, s. 97.

21 "Yalnız Miras Yolu İle Gayri Menkul Sahibi Olabiliyoruz", *Akın,* 14 Kasım 1969, s. 4.

8. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN EKONOMİK HAYATTAN SOYUTLANMALARI

İnşaat Ruhsatları: İktisadî mantıkla çelişir bir şekilde, (Keynesyen makro ekonomideki çarpan mekanizması inşaat yatırımlarındaki 1 birimlik artışın marjinal tüketim eğilimine bağlı olarak millî geliri bundan birkaç kat fazla arttıracağını öngörür) uzun yıllar boyunca azınlık mensuplarına değil sıfırdan konut ya da işyeri inşaatı yapmak, çatısını onarma ruhsatı dahi verilmemiştir.

İşyeri Açma Konusundaki Kısıtlamalar: *Helsinki Watch Raporu*nda da belirtildiği üzere, 1990'ların başına kadar bölge genelinde Türk kökenlilere ait fabrika, akaryakıt istasyonu, otel, eczane (eczacı olduğu halde) gibi işyerleri bulunmuyordu.[22]

Denklik Sorunu: Türkiye'den alınan üniversite diplomalarının denkliği, Yunan idaresi tarafından uzun bir süre tanınmamıştır. Üniversiteden yeni mezun olmuş Batı Trakyalı Türk gençleri en verimli çağlarını işsiz olarak ya da vasıfsız işlerde çalışarak geçirmek zorunda bırakılmışlardır. Bu da Yunan idaresinin iktisadî mantıkla çelişir bir uygulamasıdır. Türk kökenli beşerî sermaye (kıt kaynak) heba edilmek istenmiştir. Diploma denkliğini alamayan bir grup üniversite mezunu genç, 1988 yılında açlık grevine gitmiş ve içlerinden bir kısmı olumlu sonuç alabilmişlerdir. [23]

Görsel 3 ve 4: Batı Trakyalı Türk üniversite mezunu gençlerin diploma denkliği için 1988 yılındaki açlık grevinden (Batı Trakya'nın Sesi, Sayı: 4, 1988, s. 42)

Ticarî Kredilerden Mahrumiyet: Söz konusu dönemde azınlık mensuplarının tüketici ve ticarî kredi talepleri hep geri çevrilmiştir. Kredi vermek bir yana, Türk esnafa ait işyerleri çok sıkı malî denetime tabi tutulmuş ve her fırsatta en üst seviyeden para cezalarına çarptırılmışlardır. ABD'nin 1997 *İnsan Hakları Raporu*nda belirtildiğine göre 1997 yılında ilk kez Türk asıllı bir Müslüman'a ait işletmeye, Batı Trakya'da kurulan ve genişletilen işletmelere tahsis edilen hükümet teşvikinden pay verilmiştir.[24]

9. BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN GÜNCEL İKTİSADÎ SORUNLARI

Dr. Sadık Ahmet sonrası döneme denk gelen bu sorunlara kısaca değinmekle yetinilecektir. Ancak burada bahsedeceğimiz eşitsizlik kaynaklarının geçmişten gelen kronik yönünün bulunduğunu da ifade etmek gerekir. Dolaysıyla birçoğu Dr. Sadık Ahmet'in mücadelesiyle ilişkilidir.

Azgelişmişlik: Yukarıda bahsedilen birçok konu, bölge için gelişme ve kalkınma sorunu yaratmaktadır. Her ne kadar 1990'ların ikinci yarısından itibaren AB bölgesel fon uygulamalarının ve AB ortak tarım politikasının (OTP) olumlu yansımaları hissedilse de halen Batı Trakya'nın da içinde bulunduğu Doğu Makedonya ve Trakya Bölgesi, Yunanistan'ın en gelişmemiş bölgesi olma özelliğini sürdürmektedir. 1993 yılında 4.500$ olan kişi başına gelirin, Batı Trakya için çok daha düşük olduğunu Dr. Sadık Ahmet her fırsatta vurgulamıştır. OECD verileri ise 2017 yılı için Doğu

22 Serdar, *Agt,* s. 69.

23 Gizem Alioğlu Çakmak, "Bir Avrupa Azınlığı Olarak Batı Trakya Türkleri", *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 2, 2018, s. 149-168.

24 Serdar, *Agm,* s. 121.

Makedonya ve Trakya Bölgesinin, 16.327$ ile 23.747$ olan Yunanistan ortalamasının çok gerisinde olduğunu göstermektedir.[25] Türkler söz konusu olduğunda bu rakamın çok daha düşük olduğu rahatlıkla söylenebilir.

İşsizlik: Memuriyet mahrumiyeti, tarıma dayalı ekonomik yapı, etnik ayrımcılık, Türklerde işsizlik oranının çok daha yüksek olduğu konusunda net bir fikir verir.

Demografik Bozulma: Saydığımız koşullar karşısında Batı Trakya Türkleri için göç kaçınılmazdır. Vasıflı ya da vasıfsız işgücü çareyi gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde aramaktadır. Üretken nüfus bölgeyi terk ederken, Batı Trakya Türklerinin kapanan okullarına yenileri eklenmektedir.

Tütün: Tütüne uygulanan sübvansiyonların (desteklemelerin) asgarî düzeye indirilmesi ki; Batı Trakya Türk toplumunun ekonomik gücü önemli oranda tütüne bağlıdır, bu iş kolunda çalışan insanların umutsuzluğa sürüklenmesine neden olmaktadır. Batı Trakya Türk azınlığı için tütün üretimi ve bundan elde edeceği gelir yaşamsal bir konusudur. Üretimi azınlığın tekelinde olan, bu yüzden de hükümetlerce pek önemsenmeyen tütün konusuna Dr. Sadık Ahmet özel bir ilgiyle eğilmiştir. Tarım bakanlığına yaptığı bir başvuruda şu ifadeleri kullandığını görüyoruz:

> *"Bu insanların gelirlerinin azalmasını hiçbir biçimde kabul edemem. Bunun için de gelirlerin yükselmesi için elimdeki tüm güçlerle mücadele edeceğim. İlgili Bakan olarak önce sizi bu konuda bilgi sahibi kılmak istiyorum. Bundan sonraki safhada, alacağınız önlemler paralelinde ya bu konudaki mücadeleme son vereceğim ya da eğer gerekirse mücadelemi yurt dışında da sürdüreceğim. Çünkü bölgemizde ürettiğimiz tütünler dünyanın her yerinde en çok aranan tütünlerdir… Bu nedenle de bölgemizde yetiştirilen tütünlerin hem miktar bakımından hem de fiyatlarının yükseltilmesi için gereken ilgiyi göstermeniz gerekmektedir. Tütünler ve özellikle kaliteli tütünler ülkemiz için döviz kaynağı demektir".*[26]

Alternatif Üretim Sahaları: Tutarlı girişimlere rağmen ulusal ve uluslararası rekabetin baskısı ve 2008 yılından bu yana devam eden ekonomik kriz ortamında tütüne alternatif tarım ve hayvancılık alanlarındaki üretim sahaları yeterli gelişmeyi kat edememiştir.

Global Kriz: Yaşanan kriz ortamında devletin aldığı mali tedbirler, vergilerin ve harçların yükseltilmesi en çok düşük gelirli azınlık insanını etkilemektedir.

SONUÇ

Bölümümüzde etraflıca ifade edildiği gibi Dr. Sadık Ahmet'in yürütmüş olduğu imza kampanyası ve sonrasındaki mücadelesi, Batı Trakya Türklerine yapılan haksızlıklar ve eşitsizlikler karşısında ortaya çıkmış ve devamında toplumsal bir mücadeleye dönüşmüştür. Daha yolun başında sayılabilecek bir dönemde imza kampanyasının ilk duruşmasında Haziran 1988'de mahkeme başkanına Dr. Sadık Ahmet, "*Eğer Millet Meclisi'nde sorunlarımız çözülmezse Avrupa İnsan Hakları'na ve Avrupa'daki diğer çeşitli kuruluşlara başvuracağımızı söyledik. Bugün de tekrar ediyoruz. Eğer bizim haklarımız, bugünkü statümüz eşit vatandaş muamelesine dönüşürse başta Millet Meclisi, genelde ülkemiz olmak üzere tüm dünyaya karşı mutlu bir azınlık olduğumuzu*

25 "Greece", https://www.oecd.org/cfe/GREECE-Regions-and-Cities-2018.pdf [Erişim Tarihi: 17.08.21]

26 Özpak, *Agt*, s. 183.

haykırmaya hazırız. Tanrı yeryüzünde tüm insanları eşit yaratmış ve bütün insanların bulundukları, yaşadıkları ülkelerde eşit vatandaş muamelesi görmek istemeleri en tabii haklarıdır" demiştir.[27]

Dr. Sadık Ahmet'in yargılanması, yalan haber yaparak halkı aldattığı ve ülkeyi dış dünyaya küçük düşürmeye çalıştığı üzerine kurgulanmıştır. Bir diğer ifadeyle Yunan idaresi Batı Trakya Türklerine yaptığı haksızlıkları reddetmiştir. Oysa Dr. Sadık Ahmet, 1 Şubat 1994'te imza kampanyası ile ilgili Selanik Üç Hakemli İstinaf Mahkemesi'ndeki duruşmasında, *"Ben eğer ülkemizi dış ülkelerde küçük düşürecek yalan haber yaymayı amaçlamış olsaydım, var olmayan durumları da varmış gibi gösterirdim"* demiştir. 14 Mayıs 1991'den itibaren Batı Trakya Türkleri ile ilgili bazı değişikliklerin olduğunu ifade ederek, Konstantinos Miçotakis'in açıklamasına aşağıdaki cümlelerle atıfta bulunmuştur:

> *"O günün başbakanı Mitçotakis, Batı Trakya'da 'evet bu güne kadar azınlığa bazı ayrımlar yapılıyordu. Ama bundan sonra EŞİT VATANDAŞ muamelesi yapılacak' dedi ve bundan sonra bazı azınlık hakları iade edilmeye başladı. Öyleyse ben azınlığa ayrım yapılıyor derken yalan haber yaymış oluyorum da aynı sözleri başbakan söylerse yalan haber yaymış olmuyor mu? Başbakanın bundan sonra azınlığa eşit vatandaş muamelesi yapılacak demesi, o güne kadar bazı haksızlıkların ve ayrımların yapıldığı anlamını taşımaz mı?"*[28]

Dr. Sadık Ahmet 1 Şubat 1994 tarihli duruşmasında Batı Trakya Türklerinin eşit vatandaş muamelesi görmediklerini aşağıdaki cümleleriyle anlatmıştır:

> *"Vilayette yanılmıyorsam 400 civarında memur görev yapıyor ve bunların hiçbiri azınlık mensubu değil. Bir temizleyici bile yok. Hiçbir bankada azınlık mensubu yok. Hiçbir korucumuz yok. Hiçbir taksicimiz yok. Belediyelerde birkaç çöpçü dışında görevlimiz yok. 'Yalan haber yaymak' diye suçlandığım söz konusu yazıyı milletvekilliğim sırasında pek çok kez ilgili bakanlıklara sundum".*[29]

Seçim sistemi değişmiş ve azınlığın hak arama mücadelesinde bağımsız milletvekili seçme ihtimali ortadan kalkınca partileşmek kaçınılmaz olmuştur. Dr. Sadık Ahmet, kurduğu partinin isminin ortasına "eşitlik" kavramını yerleştirmiştir. "*Dostluk, Eşitlik, Barış Partisi"*nin kuruluşu ile ilgili 10 Nisan 1991'de Gümülcine Türk Gençler Birliği'nde yaptığı toplantıda şu ifadeleri kullanmıştır:

> *"Yunan Meclisinde kabul edilen yeni seçim sistemi azınlığımızı siyasî sahada kendi seçtiği temsilcilerden mahrum etmiştir. Batı Trakya Türk toplumunun dünya siyasî platformunda varlığını devam ettirebilme, temsil edilme, birliğinin devamı, gasp edilen haklarının eşit vatandaşlık ve insan hakları çerçevesinde yeniden kazanılması için siyasî parti oluşması kaçınılmaz hale gelmiştir."*[30]

Bir başka söyleminde ayrımcı politikaların mimarı olan devlet içindeki fanatik kesimle ilgili olarak şunları söylemiştir:

---

27 "Dr. Sadık Ahmet, Selanik'te Yargılandı", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 5, 1988, s. 7-8.

28 Koca, *Age,* s.109.

29 Özpak, *Agt,* s. 195.

30 "Batı Trakya'da Türkler Parti Kuruyor", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 29, 1991, s. 3-4.

"Ayrımcı ve baskıcı politikalarla aslında ülkemiz Yunanistan'a en büyük kötülüğü yaptıklarının farkında değiller. Batı Trakya'da yaşayan iki unsur arasındaki ayırımlar kaldırılır, azınlık insanının tüm vatandaşlık, azınlık ve insanlık hakları verilerek her bakımdan birer eşit vatandaş gibi yaşamaları sağlanırsa bu durumdan en çok istifade edeceklerin başında ülkemiz Yunanistan'ın kendisi gelecektir. En azından aynı masaya oturduğumuz uluslararası kuruluşlar nezdinde 'insan haklarına saygılı bir ülke' imajını yeniden kazanacaktır".[31]

14 Temmuz 1993 tarihinde Yunan Başbakanının Arnavutluk yönetiminden Hellen Azınlığı için haklar istemesi üzerine yaptığı bir konuşmada ise azınlık için insanca bir hayat talebinde bulunmuştur:

"1985'ten beri tamamen aynı hakları Türk azınlığı için Yunan Devleti'nden istemekteydim. Ancak bu isteklerimden ötürü Yunan düşmanı, suçlu, kargaşa yaratıcı ve yalancı ilan edildim ve bu sebeple hapse atıldım. Buna rağmen ben de haklıydım. Kuzey İpirlilerin [Epirlilerin] istediği gibi ne otonomi ve ne de anavatana (Türkiye) bağlanmak istemiştik. Sadece, AGİT, uluslararası antlaşmalar ve Yunan Anayasası'na uygun olarak insanca bir hayat istemiştik. İnanıyorum ki, Batı Trakya Türk Azınlığı için aynı hususları benim de isteme hakkım var".[32]

Yukarıdaki satırlarımızda da bahsettiğimiz gibi Dr. Sadık Ahmet'in ölümünden 27 yıl sonra yaptığımız anket çalışmasında, Batı Trakya Türklerinin en önemli sorununun eğitim, bunun ardından da ekonomi olduğu ortaya çıkmıştır. Dr. Sadık Ahmet de azınlığın eğitimden sonra en önemli sorununun ekonomi olduğunu düşünmekteydi. Günümüz dünyasında ekonomik birimler; birey, aile, işletme ya da toplum, ekonomik güçleri doğrultusunda vardırlar, söz sahibi hatta hak sahibidirler. Dolaysıyla bu kapsamda Dr. Sadık Ahmet, Yunan hükümetlerinin asimile politikası dâhilinde, azınlığı ekonomik açıdan da çökertmeyi amaçladıklarını ifade etmekteydi. Batı Trakya Türklerinin millî gelirden daha düşük pay almalarının en büyük sebebini azınlık mensuplarının memur yapılmamasına bağlayan Dr. Sadık Ahmet, bunun yanında ekonomik sıkıntıların diğer sebeplerini ise "*Türklerin geliri toprağa dayalıdır ve toprak sürekli bölünerek küçülmektedir. Türklerin işyeri açması bürokratik engellerle tıkanıyor. Toprağa bağlılıktan kurtulmaya izin verilmiyor*" cümleleriyle ifade etmiştir.[33]

Yeni Gineli Yali'nin *"Neden siz beyazların (Yunanlıların) bu kadar çok kargosu var, biz siyahların (Batı Trakya Türkerlinin) kargosu neden bu kadar az"* sorusu ile başladığımız bölümü, Dr. Sadık Ahmet'in Ticaret Bakanı'na sunduğu soru önergesine değinerek bitirmek istiyoruz. Dr. Sadık Ahmet, Ticaret Bakanı'na yönelttiği bu soru önergesinde Batı Trakya'daki yüzlerce benzin istasyonundan neden hiçbirisinin Türklere ait olmadığını sormuş, yakınlarıyla yaptığı konuşmalarda da "*neden bizim de benzin istasyonlarımız, marketlerimiz, düğün salonlarımız, fabrikalarımız olmasın"* diyerek eşit vatandaşlığın iktisadî fırsat eşitliği ile başlayacağını vurgulamıştır. [34]

31 Özpak, *Agt,* s. 250.

32 *Agt,* s. 256.

33 "Batı Trakya Türkleri, Her Geçen Gün Fakirleşiyor", *Ortadoğu*, Yıl: 29, Sayı: 8659, 27 Mayıs 1993, s. 13.

34 "Bağımsız Türk Milletvekilleri Parlamento'da Yunan Hükümetinden Hesap Sordu", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 24- 25, 1990, s. 13.

KAYNAKÇA

Kitap ve Kitap İçinde Bölümler

Diamond , Jared, *Tüfek, Mikrop ve Çelik*, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2018.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Oran, Baskın, *Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu,* Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

Serdar, Ahmet, "The Impact of Waqfs on Economic Development of the Ottoman Empire: The Case of Western Thrace", *Turkey at the Begining of 21 st Century New Perspectives,* Sofia, 2015, pp 120 - 129

Makale ve Bildiriler

Alioğlu Çakmak, Gizem, "Bir Avrupa Azınlığı Olarak Batı Trakya Türkleri", *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt:5, Sayı: 2, 2018, ss. 149-168.

İmamoğlu, Mehmet, "Yunanistan'da Müftülerin Seçiminde Yapılan Haksızlıklar", *Balkanlarda Türk Kültürü: Batı Trakya Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, (Ed. Cezmi Eraslan & Cezmi Bayram & Nilüfer Erdem), Türk Ocakları İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul, 2018, ss. 59-70.

Serdar, Ahmet, "Tarihsel Süreç İçerisinde Batı Trakya Türklerinin Ekonomik ve Demografik Gelişimi", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 2014, ss. 97-126.

Serdar, Ahmet, "Military Cuops in Turkey and Effects of Last Military Coup Attempt on Turkey's Economy", *Journal of Current Research on Social Sciences*, Volume: 9, Issue: 4, 2019, pp. 15-26.

Süreli Yayınlar (Gazete ve Dergiler)

Akın
Batı Trakya'nın Sesi
İleri
Ortadoğu

Tezler

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Paçaman, Recep, *Yunan İdaresinde Gümülcine Müftülüğü ve Hafız Hüseyin Mustafa Efendi,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Serdar, Ahmet, *Batı Trakya Türklerinin Ekonomik Durumu ve Sorunları,* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.

İnternet Kaynakları

"Constution of Greece", https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/001-156%20aggliko.pdf [Erişim Tarihi: 30.07.2021]

"Greece", https://www.oecd.org/cfe/GREECE-Regions-and-Cities-2018.pdf [Erişim Tarihi: 17.08.21]

DR. SADIK AHMET'İN TÜRKİYE VE TÜRK DÜNYASI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Mümin MÜMİN*

GİRİŞ

Türkler, coğrafi manada doğuda Doğu Türkistan'dan batıda Orta Avrupa'ya uzanan, kuzeyde Sibirya, güneyde ise Hindistan'dan Afganistan, Basra ve Kıbrıs hattına uzanan geniş bir coğrafyada yaşamaktadırlar. Bu coğrafyada bağımsız Türk devletleri olduğu gibi, başka ülkelerin egemenliği altında yaşayan Türkler de vardır[1] ve Türkçenin çeşitli lehçeleri kullanılmaktadır.[2] Nitekim Osmanlı bakiyesi olarak Balkan Türkleri, farklı devletler bünyesinde varlıklarını sürdürmektedirler. Batı Trakya Türkleri de bu grupta yer almakta olup, azınlık statüsünde Yunanistan vatandaşlarıdırlar. Büyük Türk Dünyası'nın parçası olan Batı Trakya Türklerinin bugünkü statüsü, 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile belirlenmiştir.[3]

Dr. Sadık Ahmet'in düşünce yapısında milliyetçiliğin çok önemli bir yer tuttuğu açıktır. Dr. Sadık Ahmet'te milliyetçilik fikrinin nasıl oluştuğunu anlayabilmek için, Batı Trakya Türk toplumunun neredeyse 2000'li yıllara kadar sadece TRT yayınlarını takip ettiğini hatırlamamız gerekir. Hatta Sadık Ahmet'in çocukluk ve gençlik yıllarında televizyon da yoktu. Uzun gecelerde yaşlılar anı ve hikâyelerini anlatırlardı. Bu da Batı Trakyalı Türk gençlerinin geçmişle, ataları ile bağ kurmalarına olanak sağlardı.

Dr. Sadık Ahmet, *"Aynı dili konuşan, aynı geleneğin gereğini yaşayan, aynı hisleri tadan ve aynı soyu taşıyan insanlar doğudan da olsa, batıdan da olsa, kuzeyden de olsa aynı insanlardır, aynı güce sahiptirler…"* cümlesinden de anlaşılacağı üzere bütün Türk Dünyası'nın irtibat halinde olmasını önemsemiştir.[4] Diğer taraftan Türk milletinin yok olmamasının çaresini *"Dilde, fikirde ve işte birlik!"* olarak ifade eden Kırımlı büyük Türk aydını İsmail Gaspıralı'nın düsturunu da içselleştirmiştir. Kaldı ki bu düstur, Türk Dünyası'nda en çok tekrar edilen düsturdur ve İsmail Gaspıralı düşünceleriyle Yusuf Akçura

* Türkçe Öğretmeni, mm.moumin@gmail.com

1 *20. Yüzyılda Türkiye-Türk Dünyası İlişkileri*, (Ed. Cihat Yıldırım & Fatih Tuğluoğlu & Mustafa Gökçe & Osman Okumuş), Pegem Akademi, Ankara, 2021, s. iii-iv.

2 Hamza Akengin, "Türk Dünyası ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri Üzerine Jeopolitik Bir Değerlendirme", *MUTAD*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2017, s. 2-3.

3 Halit Eren, *Batı Trakya Türkleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1995, s. 62–63.

4 "Dr. Sadık Ahmet'in Konuşması", *Tarihi Gerçekler ve Ermeniler Uluslararası Sempozyumu*, Iğdır Valiliği Kültür Yayınları, Ankara, 1997, s. 13; Dr. Sadık Ahmet'in söz konusu konuşması, Özpak'ın tezinde "Ek 21" olarak verilmiştir. Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 268; 435-438.

ve Sadri Maksudi başta olmak üzere pek çok Türk aydınını etkilemiştir.[5] Bu bölümde Batı Trakya Türklerin lideri Dr. Sadık Ahmet'in, Türkiye ve Türk Dünyası ile ilgili görüş ve düşüncelerine yer verilmiştir.

1. DR. SADIK AHMET'İN TÜRKİYE İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Dr. Sadık Ahmet, *"Dünyanın neresinde bir Türk varsa veya nerede kendini Türk hisseden biri varsa orası Türk Dünyası'dır"* diyerek genel çerçevesini çizdiği Türk topluluklarını üçe ayırmıştır. Buna göre Türk toplulukları: Türkiye Cumhuriyeti, kendi hürriyetlerine kavuşmuş ya da bağımsızlıklarını ilan etmiş olan Türk cumhuriyetleri, bir de azınlık olarak kalan Türklerdir. Dr. Sadık Ahmet'e göre bu üç unsur içerisinde Türklerin birliği ve beraberliği açısından en önemli unsur, Türkiye Cumhuriyeti'dir. Dr. Sadık Ahmet, Türk dünyasını büyük bir çınar ağacına benzeterek bu çınar ağacının gövdesini Türkiye'nin, dallarını ise diğer Türk topluluklarının oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu durumun Türkiye'ye bazı sorumluluklar da yüklediğini düşünen Dr. Sadık Ahmet, bu sorumlulukların yerine getirilmesi için öncelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin her yönden güçlü, gelenek göreneğine, milliyetine, milletine ve diline bağlı olması gerektiğinin altını çizmiştir. Dr. Sadık Ahmet'in *"Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde soydaşlarımız, dindaşlarımız bugünün şartlarında güçlü olsunlar, dünyaya parmak ısırtacak şekilde bir hayat sürsünler, elbette ondan sonra dıştakilere de yardım ederler. Dıştakiler, eğer Türkiye güçlü olursa, kendiliklerinden huzura kavuşuyorlar, rahatlıyorlar…"* sözlerinden de anlaşılacağı gibi güçlü Türkiye, diğer Türk toplulukları için de teminattır.[6]

Dr. Sadık Ahmet, Türkiye'nin bütün Türk Dünyası için önem taşımakla beraber, Batı Trakya Türkleri için daha da büyük bir önem taşıdığı düşüncesindedir. Batı Trakya Türklerinin sorunlarının çözümü konusunda mutlak etkisinin olacağını düşündüğü Türkiye ile Batı Trakya Türkleri arasındaki ilişkiyi, *"Yunan uyruklu, İslâm dinine bağlı ve ırkı Türk olan azınlığımız, bu meziyetlerinden ötürü ve de Lozan'a imza atan taraflardan biri olması nedeniyle Türkiye ile doğrudan bağlantılıdır. Kısaca Türkiye, Batı Trakya Türklüğünün anavatanıdır"* sözleriyle ifade etmiştir.[7] Kaldı ki Dr. Sadık Ahmet'e göre seçim sonuçları da Batı Trakya Türk toplumunun *"ırkından, dininden, gelenek ve göreneklerinden"* taviz vermeyeceğini ortaya koymaktaydılar.[8] Türkiye'nin manevî olarak Batı Trakya Türklerinin varlığının garantisi olduğunu savunan Dr. Sadık Ahmet, Türkiye'den Batı Trakya Türkleri için her türlü desteği beklemiştir. Esasen Dr. Sadık Ahmet'in Türkiye'den destek beklentisi, *"Balkanlarda 10 milyon Müslüman yaşıyor, bunun yaklaşık yarısı Türk ve bütün bu insanlar yüzlerini Türkiye'ye dönmüş, ondan bir şeyler bekliyorlar. Türkiye, Balkanlarda yaşayan ve kendisiyle aynı kültürü paylaşan bu insanların beklentilerine cevap vermelidir"* cümlelerinin de ortaya koyduğu gibi tüm Balkan Türkleri ile ilgilidir.[9] Aydınlar Ocağı tarafından düzenlenmiş olan "Balkan Türkleri Zirvesi"nde de aynı temennisini *"…Biz Osmanlı'nın torunlarıyız.... Türkiye'den yardım bekliyoruz. Balkanlar, Türkiye'nin batıya açılan*

5 Bkz. Mustafa Toker, "İsmail Gaspıralı ve 'Dilde Birlik' Fikri Üzerine", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 16, 2004, s. 31-45.

6 Özpak, *Agt,* s. 268-269.

7 *Agt*, s. 269.

8 "Telereportaj", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 16-17, 1990, s. 13.

9 "Dr. Sadık Ahmet, Türkiye'nin Stratejik Öncelikleri Sempozyumunda Konuştu", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 37, 1991, s. 11.

Görsel 1 ve 2: Dr. Sadık Ahmet, Bülent Ecevit ve Süleyman Demirel ile birlikte görülmektedir. Demirel ile olan fotoğrafta, Bursa milletvekilliği ve devlet bakanlığı görevlerinde de bulunmuş olan Gümülcine doğumlu Cavit Çağlar da yer almıştır. (Özcan Ali Osman arşivi)

kapısıdır. Şimdi yapılan yatırımlar, yarının garantisidir" sözleri ile ifade etmiştir.[10]

Batı Trakya Türklerinin, Yunan baskılarından ancak Türkiye'nin vereceği destek ile kurtulabileceğinin farkında olarak Dr. Sadık Ahmet, Türkiye'nin dış Türklerle ilgili bir devlet politikasının olması gerektiğine inanmıştır. Dr. Sadık Ahmet'e göre, dış Türklere sahip çıktığı takdirde Türkiye'de hangi partinin iktidarda olduğu fark etmezdi.[11] Dış Türklerle ilgilenen Dışişleri Bakanlığı'nda yahut başka bakanlıklarda, dış Türkleri tanıyan kişilerin bulunması elzemdi. Hatta dış Türklerle ilgili ayrı bir bakanlık kurulmalıydı. Türkiye hükümetlerinin dış Türklerle ilgili çalışmaları onlara güç verirdi. Hele "Dış Türkler Masası"na işinin ehli kimseler getirilirse gelecek yıllar yine Türklerin yılları olurdu.[12]

10 "Balkan Türkleri Zirvesi Yapıldı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 58, 1994, s. 9.

11 "Dr. Sadık Ahmet: Dış Türklere Sahip Çıkılsın", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 37, 1991, s. 9.

12 Özpak, *Agt*, s. 269.

Görsel 3 ve 4: Dr. Sadık Ahmet, Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş ile birlikte (Funda Sadık Ahmet arşivi)

Dr. Sadık Ahmet, Türkiye'nin Batı Trakya Türklerine yönelik uygulayacağı devlet politikasının faydalı olabilmesi için bazı önemli hususlara da dikkat çekmiştir. Dr. Sadık Ahmet'e göre öncelikle Batı Trakya'ya, Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen gönderilen diplomatların tecrübeli ve milliyetçi kimseler olması gerekirdi. Türkiye Cumhuriyeti, Batı Trakya'yı bölgeye yapacağı ekonomik yatırımlarla desteklemeliydi. Bunun yanında Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya ile Türkiye arasındaki ilişkilerin sıcak tutulabilmesi için Türkiye Cumhuriyeti yetkililerinin Batı Trakya'yı sık sık ziyaret etmeleri gerektiği düşüncesindeydi. Öyle ki Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Yıldırım Aktuna'nın Batı Trakya'ya gerçekleştirdiği ziyaret münasebetiyle yaptığı konuşmasında, bu ziyaretlerin Batı Trakya Türklerini mutlu edeceğine ve başlarını dik tutmalarını sağlayacağına işaret etmiştir. Hatta bu ziyaretlerin yarım veya bir asırda bir değil, yılda en az iki kez tekrarlanmalarının yerinde olacağı kanaatini belirtmiştir.[13] Gerçekten de Yıldırım Aktuna, gittiği her yerde Batı Trakya Türkleri tarafından büyük bir sevgi ve coşkuyla karşılanmıştır. Çünkü otuz beş yıl sonra Batı Trakya'yı ziyaret eden ilk Türk bakandır. Bu sebeple *Batı Trakya'nın Sesi* dergisi 72. sayısının kapağında *"Batı Trakya Türk'ünün 35 Yıllık Hasreti"* manşetini kullanmıştır.[14] Bu manada günümüz Türk devlet adamlarının Batı Trakya ziyaretleri sevindiricidir.[15]

Dr. Sadık Ahmet, yukarıda anlatıldığı şekliyle Türkiye ile Batı Trakya arasındaki ilişkilere önem vermekle kalmamış, verdiği önemin anlam kazanması adına çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Nitekim Türkiye'yi sayısız defalar ziyaret ederek hükümet nezdinde temaslarda bulunmuş, siyasî parti başkanları ve temsilcileriyle görüşmüş, Batı Trakya Türklerinin sorunlarına dair konferans ve toplantılara katılmıştır. Ancak Dr. Sadık Ahmet, bu faaliyetleri nedeniyle Yunanistan'da suçlamalara maruz kalmıştır. Yunan resmî makamları tarafından birçok defalar *"profesyonel bozguncu"* veya *"ajan olarak"* nitelenen Dr. Sadık Ahmet,[16] bu suçlamaların Türkiye ile ilişkilerine gölge düşürmesine izin vermemiştir. Diğer taraftan Dr. Sadık Ahmet, Yunan makamlarının, Batı Trakya Türklerine verdiği destek nedeniyle Türkiye'yi Yunanistan'ın içişlerine

13 *Agt,* s. 270.

14 "Batı Trakya Türkleri Aktuna'yı Bağırlarına Bastılar", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 72, 1995, s. 2.

15 Mehmet Hatipoğlu, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Batı Trakya Ziyareti Sevinç ve Umut Yarattı", https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cumhurbaskani-erdoganin-bati-trakya-ziyareti-sevinc-ve-umut-yaratti/999659 [Erişim Tarihi: 12.12.2021]

16 "Yunan Devlet Radyosunda Dr. Sadık Ahmet'in Öldürülmesi İstendi", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 44-45, 1992, s. 22.

karışmak veya Yunan topraklarında gözü olmakla suçlamalarına da sert tepki göstermiştir. Türkiye ile Yunanistan'ın azınlık politikaları arasındaki farklılığa ise Yunan millî takımında bir Türk asıllının yer alamayacağını, oysa Türkiye'de Rum asıllı Lefter'in[17] defalarca Türk millî formasını giydiğini söyleyerek dikkat çekmiştir.[18]

Dr. Sadık Ahmet'in, milletvekili seçilmezden ve toplum lideri olarak ortaya çıkmazdan önce de Türkiye ziyaretleri bulunmaktadır. Milletvekili olunca bu ziyaretleri daha da önemli hale gelmiştir. Türkiye'ye her gelişinde mutlaka Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği merkezini ve şubelerini ziyaret etmiş, soydaşlarla fikir alışverişinde bulunmuştur.[19] Bu ziyaret ve gezileri sırasında özellikle Ankara'da dönemin bakanları, daire başkanları, siyasî parti liderleri ile de bir araya gelerek Batı Trakya Türklerinin çeşitli sorunlarının çözülmesi adına girişimlerde bulunmuştur.[20] Tüm bunların yanında Dr. Sadık Ahmet, Türkiye'deki farklı üniversitelerin konferanslarına katılarak Batı Trakya Türklerinin sorunlarını anlatmaya çalışmış,[21] hatta bazı üniversiteler tarafından kendisine "fahri doktor" unvanı verilmiştir.[22]

2. DR. SADIK AHMET'İN TÜRK DÜNYASI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Batı Trakya Türk toplumunun bir merkezde toplanması, bilinçlenmesi ve daha iyi hayat sürmesi için Dostluk, Eşitlik, Barış Partisi'ni (DEB) kurmuş olan Dr. Sadık Ahmet,[23] özellikle 1990 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını kazanan Türk cumhuriyetleri ile ilişkilerin geliştirilmesine de önem vermiştir. Geniş bir coğrafya içerisinde yaşayan milyonlarca Türk'ün büyük bir potansiyel yarattığını düşünen Dr. Sadık Ahmet, Türk toplulukları arasında Türkiye'nin önderliğinde geliştirilecek olan kültürel ve ekonomik ilişkilerin bütün Türk Dünyası'nın faydasına olacağı görüşünü benimsemiştir. Ancak Dr. Sadık Ahmet, Türk Dünyası'nda oluşturulması gereken birlik ve beraberliğin siyasî anlamda değil,

Dr. Sadık Ahmet, toplantıya katılan Kırım Türkleri'nden Ayşe Seyit Muratova ve Gökoğuz Türkleri'nden Andre Bıyıklı ile... Foto:BTSAJANSI

Görsel 5: Dr. Sadık Ahmet, Kırım Türklerinden Ayşe Seyit Muratova ve Gökoğuz (Gagavuz) Türklerinden Andre Bıyıklı ile birlikte. (Batı Trakya'nın Sesi, Yıl:4, Sayı: 34, 1991, s. 9.)

17 Rum asıllı Türk futbolcu ve teknik ditektör Lefter Küçükandonyadis, İstanbul Büyükada doğumludur. Fenerbahçe'de futbol oynamış ve 50 kez millî formayı giymiştir. https://www.hurriyet.com.tr/haberleri/lefter-kucukandonyadis [Erişim Tarihi: 27.08.2021]

18 Özpak, *Agt*, s. 270-271.

19 "BTTDD Bakırköy Şubesinin Yeni Lokali Açıldı", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 36, 1991, s. 9-10; "Batı Trakya Türk Toplumu Lideri Dr. Sadık Ahmet Genel Merkezimizi Ziyaret Etti", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 41, 1993, s. 12.

20 "DEB Partisi Genel Başkanı Dr. Sadık Ahmet Ankara'da", *Batı Trakya'nın Sesi*, Sayı: 62, 1994, s. 5-6.

21 "Ankara Hacettepe Üniversitesi'nde Dr. Sadık Ahmet Toplumumuz Sorunlarını Anlattı", *Balkan*, 21 Nisan 1992, s. 1.

22 "Balkanlarda Türkler Yurtlarında Yaşamaya Devam Edecektir", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 50, 1993, s. 13.

23 "Batı Trakya'da Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 34, 1991, s. 6.

Görsel 6: Dr. Sadık Ahmet, Kırım Türklerinin lideri Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu ile birlikte. (Funda Sadık Ahmet arşivi)

Görsel 7: Dr. Sadık Ahmet, KKTC kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ile birlikte. (Funda Sadık Ahmet arşivi)

Görsel 8: Türk Dünyası'nın en yaşlı lideri İsa Yusuf Alptekin ve en genç lideri Dr. Sadık Ahmet. (Hakka Davet dergisi arşivi)

demokratik ilkeler çerçevesinde ve Türk topluluklarının yaşam şartlarını iyileştirecek bir nitelikte olması gerektiği düşüncesindeydi. İnsanca ve özgür olarak yaşayabilmek için Türk Dünyası'nın sahip olduğu gerçek potansiyelin farkına varması gerektiğini savunan Dr. Sadık Ahmet, bu yönüyle Türk Dünyası'nı uyuyan bir deve benzetmiştir.

Dr. Sadık Ahmet, Türk Dünyası'nın sahip olduğu büyük potansiyele rağmen bazı önemli sorunlarının da mevcut olduğunu tespit etmiştir. Dr. Sadık Ahmet'e göre Türk Dünyası'nın önündeki en büyük engeller alfabe birliğinin ve ortak konuşma dilinin eksikliği, Türklük şuurunun ve birlikte hareket etme duygusunun tam olarak gelişmemiş olmasıdır. Bu engeller içerisinde en önemli sorun olarak ortak alfabenin olmayışını gören Dr. Sadık Ahmet, Türk dünyasında kültürel birlik kurulmasının ilk şartı olarak belirlediği bu sorunun aşılması durumunda diğer meselelerin çözülmesinin de kolaylaşacağına inanmıştır. Dr. Sadık Ahmet, mevcut engellere rağmen bunlarının aşılabileceği kanaatini taşıyordu.

Her yönden müreffeh bir Türk Dünyası yaratmanın güçlü bir ekonomiden geçtiğini düşünen Dr. Sadık Ahmet, Türk toplulukları arasında ekonomik iş birliğinin muhakkak sağlanması gerektiği fikrini benimsemiştir. Türk devlet ve toplulukları arasında işbirliği ve kardeşliği geliştirmek için düzenlenen kurultaylara da katılan Dr. Sadık Ahmet,[24] Türkiye Cumhuriyeti'nin öncülüğünde Türk topluluklarının birbirleriyle ticaret yapabilmelerini mümkün kılacak bir merkezin oluşturulmasını gerekli görmüştür.[25]

24 "Türk Dünyası'nın Temsilcileri Antalya'da Söz Verdi: 'Dilde, Fikirde ve İşte Birlik'", *Batı Trakya'nın Sesi,* Sayı: 48, 1993, s. 9.

25 Özpak, *Agt,* s. 271-273.

Üst satırlardan da anlaşılacağı üzere Dr. Sadık Ahmet'in milliyetçi tavrı sadece Batı Trakya ile sınırlı olmayıp, tüm Türk Dünyası'nı kapsamaktaydı. Bu bağlamda Dr. Sadık Ahmet için başta Türkiye olmak üzere, bütün Türk Dünyası ile irtibat içerisinde olmak büyük önem taşımıştır. Bu sebeple de Türk Dünyası'nın temsilcileri ile bir araya gelmeyi önemsemiştir. Görüştüğü Türk liderlerinden biri, KKTC kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş olup, zaman zaman bir araya geldiklerinde Batı Trakya ve Kıbrıs Türklerinin sorunlarının çözümü konusunda istişarelerde bulunmuşlardır.[26]

SONUÇ

Dr. Sadık Ahmet'in vermiş olduğumuz görüşlerinden, Türkiye Cumhuriyeti'nin sadece Batı Trakya Türklerinin huzuru için değil, bütün Türk Dünyası'nın dirliği için güçlü olmasını istediği anlaşılmaktadır. Bir değer ifadeyle Türkiye'yi, Türk Dünyası'nın merkezi olarak görmektedir. Bu sebeple de Türkiye'nin, Türk Dünyasını birleştirecek girişimlerde bulunmasını önemsemiştir.

Pek çok Türk aydını gibi Dr. Sadık Ahmet de İsmail Gaspıralı'nın *"Dilde, fikirde ve işte birlik"* düsturundan etkilenmiştir. Bu düstur, Türk Dünyası'nda en çok tekrarlanan düstur değil midir? Bu yönde atılacak adımlar şüphesiz çeşitli engellerle karşılaşacaklardır. Ama bir Türk'ü en iyi anlayacak olan gene bir Türk'tür. Bu sebeple de Dr. Sadık Ahmet, Türkiye ve Türk Dünyası'na birçok ziyaret gerçekleştirerek Batı Trakya Türklerinin sorunlarına çözüm aramıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

20. Yüzyılda Türkiye-Türk Dünyası İlişkileri, (Ed. Cihat Yıldırım & Fatih Tuğluoğlu & Mustafa Gökçe & Osman Okumuş), Pegem Akademi, Ankara, 2021, s. iii-iv.

Makaleler

Akengin, Hamza, "Türk Dünyası ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri Üzerine Jeopolitik Bir Değerlendirme", *MUTAD*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2017, ss. 1-11.

Toker, Mustafa, "İsmail Gaspıralı ve 'Dilde Birlik' Fikri Üzerine", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 16, 2004, ss. 31-45.

Süreli Yayınlar

Balkan
Batı Trakya'nın Sesi
Sabah

Tezler

Eren, Halit, *Batı Trakya Türkleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1995.

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

İnternet Kaynakları

https://www.hurriyet.com.tr/haberleri/lefter-kucukandonyadis [Erişim Tarihi: 27.08.2021]

Mehmet Hatipoğlu, "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Batı Trakya Ziyareti Sevinç ve Umut Yarattı", https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cumhurbaskani-erdoganin-bati-trakya-ziyareti-sevinc-ve-umut-yaratti/999659 [Erişim Tarihi: 12.12.2021]

26 "Denktaş'ın 7 Yıl Sakladığı Sır", *Sabah*, 23 Nisan 2002, s. 4.

DR. SADIK AHMET'İN İSLÂM DİNİ VE DÜNYASI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Hüseyin BOSTANCI*

GİRİŞ

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk azınlığının tarihinin 1985 ile 1995 yılları arasındaki on yıllık dönemine damgasını vuran ve bu dönem içerisinde gerçekleştirdiği faaliyetler ile azınlık toplumunun günümüzde geçmiş yıllara nazaran daha rahat bir hayat sürdürmesinde en büyük paya sahip olan kişidir. Azınlığın, kendi dönemine kadarki ölü toprağını üzerinden atmasında etkili olan Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerine mücadele yollarını açmış ve öğretmiştir. O, Batı Trakya davasını aklı, feraseti ve cesareti ile bütünleştirip insan hakları, uluslararası hukuk ve bilimsel temellere dayandırarak savunmuştur. Bu sayede Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'nın sembolü ve lideri konumuna gelmiştir. Bu makalede, Batı Trakya Türklerinin gönlünde taht kurmuş ve hak arama mücadelesinde tarihe adını altın harflerle yazdırmış Dr. Sadık Ahmet'in İslâm Dini ve Dünyası ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

1. DR. SADIK AHMET'İN YETİŞTİĞİ ÇEVRE VE MESLEĞİ

İnanma duygusu insana doğuştan verilmiştir. Her insan da içine doğduğu kültürün özellikleri ile büyür ve yetişir. Bu anlamda din, toplumun temelini oluşturan ve ayakta tutan en önemli esaslardan birisidir. Dar bir coğrafya içerisinde yetişen Dr. Sadık Ahmet, Türk ve İslâm kültürünün en temel esaslarını aile, akraba ve komşu çevresinden tam olarak öğrenmiştir. Öyle ki dinine son derece bağlı ve dindar bir kişiliğe sahipti. Çocukluk döneminden itibaren hayatı boyunca beş vakit namaz kılan Dr. Sadık Ahmet, diğer dinî vecibelerini de her şartta gerçekleştirmeye gayret etmiştir. Selanik Aristoteles Üniversitesi Tıp Fakültesinde eğitim gördüğü yıllarda arkadaşları ile kiraladığı dairede kalan ve yemek yapmak konusunda yetenekli Dr. Sadık Ahmet, Ramazan aylarında iftar ve sahurda arkadaşları ile buluşmuştur.[1]

Azınlık olarak yaşayan toplumların, millî ve dinî kimliklerini korumak hususunda daima daha hassas oldukları görülmektedir. Bu hassasiyet, köy çevresi içerisinde var olan otokontrol ile daha da etkili hale gelmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, Dr. Sadık Ahmet'in çocukluk ve gençlik döneminde içinde yaşadığı toplumun değerlerini tam olarak özümsediği fark edilecektir. Zira din, kültürün en önemli unsurlarından biridir. Ancak sadece bir unsur olmakla kalmaz, aynı zamanda dil, sanat ve tarih gibi kültürün diğer unsurlarını da etkiler. Kişiler dinden, manevî bir güç alırlar. Bu manevî güç, hele azınlık olarak farklı kültürler içinde yaşanıldığında, kişilere ayrı bir dinamizm kazandırmaktadır.[2]

* Dr, BAKEŞ Yönetim Kurulu Başkanı, chouseinbostantzi1981@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6437-1252

1 Mehmet Koca, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Şubesi Yayını, Bursa, 2012, s. 44-55.

2 Cemal Tosun, *Din ve Kimlik*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2006, s. 1.

Görsel 1: Dr. Sadık Ahmet Büyük Derbent köyünde 1994 yılında iftar sofrasında (Apti Pencal arşivi).

Dr. Sadık Ahmet, İslâm dininden aldığı manevî gücü, doktor olarak insan hayatına verdiği önemle de birleştirerek toplumuna karşı olan sorumluluklarını yerine getirme noktasında büyük bir hassasiyet ve cesaretle hareket etmiştir. Kentli siyasetçi tipinin aksine halkın dilinden anlayan, köylü ile rahat iletişim kurabilen, onlarla camiye gidip gerektiğinde onlarla ağlayabilen bir yapıya sahiptir. Köyde doğup büyümüş, diğer taraftan kent kültürünü çok iyi tanıyan bir kişi olarak Dr. Sadık Ahmet, esasen kentte de kendisine rahatça bir yer edinmiştir.

Dr. Sadık Ahmet'in mesleği olan doktorluk ve bununla ilişkili olarak yapmış olduğu sünnetçilik, kendisinin Batı Trakya Türk halkıyla bütünleşmesindeki en etkili faktördür. Dr. Sadık Ahmet'in, Batı Trakya'nın ilk fennî sünnetçisi olduğunu hatırlatmamız gerekir. Buna rağmen sünnetçiliğe başlaması pek kolay olmamıştır. Zira Yunan makamları Dr. Sadık Ahmet'e sünnetçilik izni vermek istememişlerdir. Bu durumda Dr. Sadık Ahmet, izin almak konusundaki kararlılığını devam ettirmiş ve Yunan makamlarını, Müslümanlar açısından dinî bir tören olan sünneti engelledikleri gerekçesi ile Müslüman ülke temsilciklerine başvurmakla tehdit etmiştir. Nitekim bu kararlı ve korkusuz tavrı neticesinde Yunan makamlarından sünnet yapma izni alan ilk doktor olmuştur.[3]

Hz. İbrahim'le başlayıp Peygamberimizle devam eden sünnet, hadislerde "hitan" kelimesiyle ifade edilmektedir. Hitan, erkek üreme organının uç kısmında yer alan deri parçasının kesilmesi işlemine verilen isimdir.[4] İslâm dininin kutsal kitabında açıkça belirtilmemesine rağmen *"İbrahim Peygamberin bu hususdaki şeriatına tabi 'ol"* ayeti genel bir kural olarak kabul edilmiştir. Çocuk sünnet yoluyla İslâm topluluğuna katılmakta, Müslüman olmayan çocuklardan ayrılmaktadır. Nitekim üstlendiği bu misyon sebebiyle Batı Trakya Türk toplumu Dr. Sadık Ahmet'e büyük bir ilgi göstermiştir. Batı Trakya'nın en ücra köşelerine kadar sünnet törenleri için giden Dr. Sadık Ahmet, halk ile çok kolay iletişim kurabilmiştir. Gümülcine (Komotini) Sismanoglio Devlet Hastanesi ve Dedeağaç Tıp Fakültesinde çalıştığı dönemlerde azınlık mensuplarından birçoğuna sağlık konusunda yardımcı olmuştur.

2. DR. SADIK AHMET'İN DİN ANLAYIŞI

Özellikle aydınlanma dönemi ile Batı'da başlayan Pozivitizm ve buna bağlı olarak doğan kapitalist zihniyet, dinin bireyden ve toplumdan soyutlanmasına neden olmuştur. Böylece dinin kuşatıcılığı ve sosyal bütünleşme özelliği Batı'da anlam kaybetmiştir. Bunun getirdiği yalnızlaşma ve bireyselleşme, bireyin olaylar karşısında tek başına kalmasına ve kalabalıklar içinde kimsesiz bir kimliğe bürünmesine neden olmuştur. Bu karmaşa içerisinde birey bunalıma girdiği gibi, çeşitli din dışı anlam arayışlarına yönelebilir. Özellikle günümüzde teknoloji ve kitle iletişim araçlarının gelişmesi ile birlikte toplumda var olan sosyal bütünleşme anlam ve mana

3 Özkan Özpak, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 226-227.

4 Meryem Uzak, *Kur'an ve Sünnete Göre İnsan Bedenine Yönelik Estetik Amaçlı Müdahaleler*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 88.

değiştirmekte, çatışmacı ve bireysel yaşam düzeylerini tetiklemektedir.

Görsel 2: 15 Haziran 1991 tarihinde Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine Hacıören köyündeki hatim merasiminde vatandaşlara konuşma yaparken. (Hakka Davet dergisi arşivi)

İşaret ettiğimiz bu durum karşısında Dr. Sadık Ahmet, *"Biz ancak birlikte var oluruz"* cümlesinden de anlaşılacağı üzere mekanik dayanışmayı/mâna-dava etrafında bütünleşmeyi göz önüne alarak, toplumun bilinçlendirilmesini hedeflemiştir. Bunun temel kaynağı da İslâm dinidir. Zira İslâm'ın temelini teşkil eden *"Tevhid İnancı"*, sosyal bütünleşme ve kaynaşmayı sağlamada asıl bir unsur ve prensip konumundadır. İslâm dini, değişen sosyal ve kültürel şartlara ve farklara uymada harikulade bir intibak kabiliyetine sahip olup bu dinin akidesinin temelini oluşturan *"Tevhid"* yani *"Birlik"* inancı en mükemmel ve ideal bir sosyal kaynaşma, kenetlenme, birleşme ve bütünleşme prensibidir. Kur'an'da müminlere topluca Allah'ın ipine sarılmalarının emredilmesi, bir binanın tuğlalarına benzetilerek birbirlerine kenetlenmelerinin önemine dikkat çekilmesi, son tahlilde söz konusu bütünleşmenin dinî temellerini belirlemektedir.

Ayrıca Kur'an'ın ilim, zikir, namaz, oruç, zekât, sadaka, hac, kurban gibi emirleri, bu konudaki teşvik ve tavsiyeleri, koyduğu yasaklar İslâm toplumundaki sosyal bütünleşmeyi sağlamaya yöneliktir. Bu yöndeki ayetlerden anlaşılan, müminlerin çeşitli ülke, kültür, sosyal çevre ve mevkide olsalar da aynı dinin mensupları olmaları hasebiyle kardeş olduklarıdır. Bu bakımdan müminler din kardeşliği hukukuna riayet etmeli, birbirleriyle kaynaşmalı ve birbirlerine kenetlenmelidirler.

Karmaşık toplumlarda dinin en önemli sosyal işlevlerinden biri, içerisinde çeşitli nedenlerle ortaya çıkan sosyal farklılıklardan dolayı bölünüp parçalanmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunan toplumu birleştirmek, kaynaştırmak ve bütünleştirmektir. Son derece farklılaşmış ve üstelik hızlı sosyal değişim süreçlerine sahne olan toplumlarda, bütünleşme problemi daha da çetin bir şekilde ortaya çıkmakta olup, bu durumda dinin toplumsal bütünleşmeyi sağlayıcı rolü daha belirgindir. Mesela; İslâm'ın bu konuya ilişkin yaklaşımında toplumun birlik halinde olması, tevhid inancının sosyal boyutu olarak kendini gösterir. Bu sebeple toplumsal birlik, İslâm'ın olmazsa olmaz ilkelerindendir.[5]

Yukarıdaki bilgiler ışığında bakıldığında, azınlık olarak yaşayanların din, örf ve adetlerine bağlılıkları daha büyük anlam ve önem kazanmaktadır. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk azınlığının birlik ve beraberliğinin, Müslüman - Türk kimliğinin korunması ve yaşatılması gerektiğinin farkındaydı. Bu sebeple Batı Trakya Türk toplumu ile bütünleşebilmek için Ramazan aylarında *"köy iftar sofraları"* geleneğini başlatmıştır. Bu geleneği fırsat bilerek azınlığın yaşadığı en ücra köylere kadar ulaşmıştır. Devlet tarafından yasaklı bölge[6] olarak adlandırılan dağlık bölge bu vesileyle ova halkıyla kaynaştırılmış ve bu köylerde yaşayanlar, Müslüman-Türk davası hakkında bilinçlendirilmiş ve bilgilendirilmişlerdir. *Akın* gazetesi köy sofralarının önemini, *"Ramazan Ayında Birlik ve Beraberliğimiz Daha da Güçlendi"*[7] başlığı altında işlemiştir. Bu durum *Gerçek* gazetesinde ise aşağıdaki cümlelerle anlatılmıştır:

5 Büşra Kutluay Çelik, *Sünnet Sosyolojisi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2019, s. 125-126.

6 "Yasak Bölge Ayıbı Bitmeyecek Mi?", *Balkan*, 6 Temmuz 1993. s. 1

7 "Ramazan Ayında Birlik ve Beraberliğimiz Daha da Güçlendi" *Akın*, 15 Nisan 1991, s. 1.

> *"Bu yıl Ramazan-ı Şerif ayı dolayısıyla köylerimizde birlik-beraberlik ortamı içinde geleneksel İFTAR SOFRALARI düzenleme girişimi ilk defa Küçük Müsellimli kardeşlerimiz tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu güzel Ramazan geleneğimizi yaşatma aşkıyla Uysallı, Kurcalı, Byıklıköy ve diğer köylerimiz şimdiden davetiyelerini yapmışlardır bile. Başta faziletli müftülerimiz olmak üzere milletvekillerimiz, dernek başkanları ve azınlık ileri gelenleri bu münasebetle halkla yakından kucaklaşma ve kaynaşma imkânı bulmakta, birlik-beraberlik duygularını pekiştirmektedir."*[8]

Dr. Sadık Ahmet tarafından başlatılan bu gelenek, günümüzde de devam etmektedir. Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı her yıl seçilmiş müftülere vaizler göndererek azınlığın Anavatan ile gönül bağını devam ettirmektedir. Bu mana ve anlam yüklü bağ, Yunan idaresi tarafından yürütülmekte olan ve Türk-İslâm kimliğinin inkârına yönelik asimile politikalarına karşı bir engel teşkil etmektedir.

Dr. Sadık Ahmet'in 1980'li yıllarda azınlığı bilinçlendirmeye büyük önem vermesinin nedeni, Yunan idaresinin bu yıllardan itibaren Batı Trakya Türk çocuklarını kendi eğitim sistemine dâhil etmeye yönelik faaliyet ve çabalarını artırmasıdır. Çünkü eğitim yoluyla toplum, istenen veya planlanan yönde değiştirilebilir. Yunan idaresi de bu yıllardan itibaren Türk kültürünü yok etmeye ve din eğitimini inisiyatifine alarak Batı Trakya Türk toplumunun Türkiye'den tamamen koparılmasına çalışacaktır. Oysa bir kişinin kendini şekillendirmesinde ve şahsiyetini geliştirmesinde içinde yaşadığı toplum ve kültür önemli bir yere sahiptir.[9] Yunanistan'ın bu siyasete yöneldiği dönemde özelde Türkiye'de, genelde dünyada *"muhafazakârlaşma"* hareketi başlamıştır.[10] Bunun bilincinde olan Yunan Devleti, zorunlu eğitimin dokuz yıla çıkmasını da gerekçe göstererek, 1983 yılından başlayarak ve azınlığın uluslararası anlaşmalardan doğan haklarını gasp ederek, Gümülcine ve İskeçe'nin dağlık bölgelerinde Müslüman-Türk çocukları için bütün derslerin Yunan öğretmenler tarafından Yunanca yapıldığı Ortaokul/Gimnazyumlar açmaya girişmiştir.[11] Okullarda bundan böyle din eğitiminin yeterli derecede verilememesi ve devletin uyguladığı katı asimilasyon politikasına karşı azınlık, Türk-İslâm kültürünü devam ettirebilmek için Kur'an kursları açmaya başlamıştır. Batı Trakya Türklerinin yaşamakta oldukları hemen hemen bütün köylerde açılan bu Kur'an kurslarının etkinliklerinde Dr. Sadık Ahmet de yer almıştır. *Yeni Hakka Davet* dergisi, Dr. Sadık Ahmet'in bu etkinliklerle ilgili görüşlerini de vermiştir:

> *"12 Mayıs Pazar günü Hacıören-Kulübeler köyünde tertiplenen hatim merasimine açık davetiye ile katılan yüzlerce soydaşımız ile beraber Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet de katılmıştır ve şunları söylemiştir: 'İşte birlik ve beraberliğimiz. Bizi bölmek ve parçalamak isteyenler gelsinler ve görsünler ki burada Müslüman - Türklerin nasıl yaşadıklarını. Bizim dinimiz bir, dilimiz bir ve kıblemiz birdir. Biz, böyle birlik ve beraberlik içerisinde yaşadığımız sürece bizi kimse bölemeyecektir.'"* [12]

30 Kasım 1991'de İstanbul'da Birlik Vakfı'nca düzenlenen konferansta ise; *"... Bizler, dinimize, milletimize sıkı sıkıya sarılırsak asla başarılı olamayacaklar"*[13] cümlesi ile katı asimilasyon politikalarının nasıl önleneceğini belirtmiştir.

---

8 "İftarlar Sofraları", *Gerçek*, 6 Nisan 1991, s. 2.

9 Mustafa Ergün, *Eğitim Felsefesi*, Ocak Yayınları, Ankara, 1999, s. 11.

10 Nejdet Subaşı, *Gündelik Hayat ve Dinsellik*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004. s. 155; Kevser Gülçiçek Ayas, *Türk Din Sosyolojisinde Mehmet Rami Ayas*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 219.

11 Hüseyin Bostancı, *Lozan Antlaşması Sonrası Batı Trakya'da Din Eğitiminin Problemleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2021. s. 150.

12 "Hatim Merasimleri", *Yeni Hakka Davet*, Cilt: 2, Sayı: 13, 1991, s. 11.

13 "Batı Trakya Türklerinin Meseleleri", *Balkan*, 3 Aralık 1991, s. 1.

Dr. Sadık Ahmet daha lise yıllarındayken din ve dinle ilgili konularda bilinçli bir öğrenci olmuştur. İslâm dininin doğru bir şekilde anlaşılması ve benimsenmesi, toplumun hurafelerden kurtulması için daha Lise 2. sınıftayken yazdığı "Batıl İnanışlar" isimli makalesinde adeta topluma ders vermektedir:

> *"Her milletin gelenek ve göreneği olduğu gibi Türk milletinin de gelenek ve göreneği vardır. Fakat batıl inanışları bunlar içerisine katmak hiç doğru değildir. Batıl inanışlar toplumu aydınlığa değil, karanlık ve geriye sürükler.*
>
> *Bence bu batıl inanışların en köklü ve korkunçları biz Batı Trakyalı Türkler arasında yayılmış olanlarıdır. Bizi için için kemiren ve her gün biraz daha uyuşturup karanlığa sürükleyenlerden bir tanesi de muskacılıktır. Bu inanış içimize öyle yerleşmiş ki, bunu söküp atmak susuz kuyudan su çıkarmaktan zordur.*
>
> *Muskacılık bence halkın parasını almak için bazı kurnazların kurdukları tuzaklardan başka birşey değildir. Bu kurnazlar, kendi geçimlerini sağlamak için, halkı uyutmaktan hiç çekinmezler. Muska ile hastaları iyileştirdiklerini söylerler. İçerisine bir iki çizgi çizdikleri kâğıdı, üç köşe yapıp mumlayarak hastaya verirler ve derler ki: 'Bunun suyunu içeceksin, bunu tüttüreceksin, bunu duvarın aralığına koyacaksın'. Fakat parayı almadan da muskayı vermez. Muskayı alanın başı, gözü veya başka bir yeri ağrıyorsa, geçtiği zaman: 'Benim başım ağrıyordu, bu hocadan muska aldım da geçti' diye ortalığa yayar. Bilmez ki başı zaten geçecek, hep ağrımayacak ya... Şimdiye kadar kim bilir kaç defa ağrıyıp geçmiştir. Bunun muskadan geçtiğini söyler. Diğer zamanları hatırlamaz dahi.*
>
> *Muskacıların hasta oldukları zaman, doktora koştuklarını siz de benim kadar bilirsiniz ve görmüşsünüzdür. Bu, muskası ile başkasını iyi ediyor da, kendini neden iyi edemiyor? Yoksa muskanın sihirli bir tarafı mı var? Başkalarını iyi ediyor da yazana tesirini göstermiyor. Muska inanıldığı kadar iyi bir ilâç olsaydı, bugünkü doktorlar geceyi gündüze katıp çeşitli tedavi yolları aramakla hayatlarını tüketmezlerdi. Yanlarına birer hoca alıp hem insanlığa fayda sağlamış, hem de hayatlarını kazanmış olurlardı. Hoca dayı da rahat yaşardı. Bu olmadığına ve olamayacağına göre, muskadan fayda beklemek bir ölüden yardım umut etmek demektir.*
>
> *Bunlar yanında, daha ileri giderek kaybolan, çalınan bir eşyayı yerine getirttiğini, sevdalık yaptığını ileri sürenler de bulunmaktadır. Bunu duyan biz zavallılar hemen hocaya koşup: 'Hoca dayı, aman yalvarırım sana, benim hanımın lirasını çalmışlar. Bir muska yaz da getirsinler'. Hoca hemen gözlüğü gözüne, kalemi eline alır ve bir iki satır karalar der ki: '50 dr. vereceksin üç güne kadar gelir. Hiç merak etme'. Biz de muskayı alır gideriz. Fakat gelir mi? O gideceği yere gitmiş. Giden gelseydi mezardan dedem de gelirdi.*
>
> *Bazıları muska ile istediği kızı kaçırtacağını söyleyerek birçok kardeşlerimizin paralarını sülüğün kan emmesi gibi emerler. Böyle birşey olmuş olsaydı Hoca dayı fakirlikten can çekişir miydi? Kendine zengin bir aileden eş alır ve rahatına bakardı. Bunları söylerken sakın din adamlarımızı da incitmiş olmayayım. Ben ancak dini alet edinip din sömürenlere söylüyorum. Bir taraftan milletler aya gitmek isterken, bizim böyle olur olmaz şeylere inanmamız ve uğraşmamız hiç gülünç olmaz mı? Daha bu batıl inançlardan kurtulamayacak mıyız? Ne zamana kadar uyuyacağız? Hiç bize güneş doğmayacak mı? Sevgili okuyanlarım hepimiz el ele verip artık bu batıl inanışlardan kendimizi kurtaralım."*[14]

14 "Batıl İnanışlar", *Akın*, 30 Ekim 1965, s. 2.

3. DR. SADIK AHMET VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ

Yunan idaresi, Batı Trakya Türklerinin etnik kimliğini yok etmeye yöneldiğinde azınlığın Türk değil, Müslüman olduğu tezini kullanmıştır. Bu tezin benimsetilmesi durumunda, etnik kimliğinden uzaklaşacak azınlığın daha kolay asimile olabileceğini ve Türkiye sınırında devlet güvenliği açısından bir sorun teşkil etmekten çıkacağını düşünmüştür. Ancak uyguladığı bu politikada bazı çelişkilere de düşmüştür. Örneğin Müslüman olduğuna vurgu yapılırken, azınlığın dinî hayattaki haklarına da müdahale edilerek Türk-İslâm kültürüne ait tüm semboller yok edilmek istenmiştir. Bu bağlamda Batı Trakya'da camilerin onarımına izin verilmemiş, camiler yakılıp yıkılmıştır. Oysa kişilerin ibadetlerini gerçekleştirdikleri ve Hakk'a sığındıkları mekânlar, insan hayatına anlam kazandıran yerlerdir. Dolayısıyla kişinin dini ne olursa olsun kültürel bağı temsil etmekte, milletlerin tarihine ışık tutmakta, tarihî değer ve bağlılıkları canlı kılmaktadırlar.[15]

Her dinin kendine özgü ibadet edeceği ve kutsal olarak kabul ettiği bir mekân vardır. Dinlerde ibadet edilen yerlere *"Mabet"* denilmekte, İslâmiyet'te ise mabet denilince akla mescit ve camiler gelmektedir.[16] Müslümanlarda ilk eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yerler camiler ya da camilerin yanındaki odalar olmuşlardır.[17] Camiler ibadet yeri olmakla birlikte aynı zamanda bir eğitim-öğretim merkezi, medrese, hastane, mahkeme, sosyal bütünlüğün sağlandığı yer görevlerini ifa etmişlerdir.[18] Bu açıdan bakıldığında camilerin azınlığın hâkim kültür karşısında millî birlik ve beraberliğinin muhafazasında ve devam ettirilmesinde maddî ve manevî anlamı çok daha iyi anlaşılacaktır.

Görsel 3: Dr. Sadık Ahmet hatim töreni için ziyaret ettiği Batı Trakya Türk köylerinin birinde yemekte (Hakka Davet Dergisi arşivi)

Batı Trakya Türk azınlığının mabetlerini inşa etme ve ibadetini serbestçe yerine getirebilmesi uluslararası antlaşmalarla teminat altına alınmıştır. Buna rağmen Yunan idaresi bu antlaşmaları görmezden gelerek hukuk tanımazlığını her dönemde ortaya koymuştur. Konumuzun sınırlarını aşmamak adına, Yunan idaresinin Türklerin mabetlerine gerçekleştirdiği yıkımları dönemin gazetelerinden birkaç örnekle sınırlandıracağız:

"600 yıllık ünlü Poşpoş Tekkesi 1990'da yıktırılırken zamanın Dışişleri Bakanı 'Restore etmek üzere' demişti ama, bugün bir harabeye dönüştü... Bugün yine Poşpoş Tekkesi kadar ünlü Tekke Camii'nin tamiri durdurulurken yöneticilerimizin gizli düşüncesi acaba Poşpoş Tekkesi için olduğu gibi midir?"[19]

15 Ahmet Güç, *Dinlerde Mabed ve İbadet*, 2. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005. s. 19-25.

16 Abdurrahman Küçük & Günay Tümer & Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi*, Berikan Yayınları, Ankara, 2009, s. 459.

17 Osman Keskioglu, *İslâm'da Eğitim ve Öğretim,* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987. s. 25.

18 Güç, *Age,* s. 258- 275; Cahid Baltacı, *İslam Medeniyeti Tarihi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2005. s. 109.

19 " Ünlü Poşpoş Tekkesi", *Balkan,* 16 Ağustos 1994, s. 1.

Görsel 4: 13 Mart 1993 Cumartesi gecesi faili meçhul kişiler tarafından yakılan Dedeağaç Selahattin Camii. (Batı Trakya'nın Sesi, Sayı: 48, 1993, iç kapak)

"Dedeağaç, tarihi Selahattin Camii, 13 Mart 1993 Cumartesi gecesi saat 3:00'te faili meçhul kişiler tarafından yakıldı ve yanan cami enkaz haline dönüştü."[20]

İleri gazetesi sahibi Halil Salih (Hâkî)'nin, yıkılan ve inşaatlarına izin verilmeyen camiler hakkındaki görüş ve yorumları aşağıdaki gibidir:

"Son bir buçuk ay içinde Koyunköy ve Bekirli camilerinin onarımlarıyla ilgili olarak meydana gelen olaylar, Rodos'ta Murat Reis'in Türbesine vaki saldırı, İstanköy'de Germe Camisi'ne yapılan saldırı ve mübarek kadir gecesi Şapçı'da gerçekleştirilen son saldırı, bunların münferit olaylar olarak değerlendirilmesine imkân vermemektedir".[21]

"Sayın Miçotakis'in, 14 Haziran 1991'de, azınlığa eşit hakların sağlanacağından ve vatandaşlık haklarında bir miktar yapılacak gevşetilmeden sonra bazı yerel Hristiyanlara ve yöneticilere zor gelmiştir. Çünkü Türkler, yavaş yavaş canlanmağa başladı... Mal-mülk edinmeğe, iş sahaları açmaya başladı... Yapılacak caminin minaresi çan kulelerini aşmayacak. Fazla fazla uzaklardan da görünmeyecek. Amaç? Diyar-ı Garbi Trakya'nın görünümü Müslümanlığı andırmasın... Hristıyanlığı andırsın... Al sana bir savaş çeşidi daha... İster dinsel deyiniz, ister ulusal... Hiç fark etmez...".[22]

1991 yılında PASOK Partisi'nin iktidara gelmesiyle *"kanun önünde eşitlik"* ilkesinin benimsendiği ifade edilmiştir (İsonomia-İsopolitia). Fakat bu eşitlik Batı Trakya Türklerine verilmiş gibi görünse de, bırakınız uluslararası antlaşmalardan doğan hakların iadesi, temel insanî haklarda dahi ayrımcılık bütün hızıyla devam etmiştir. "Batı Trakya Türk Toplumu'na Demokrasi Ne Zaman Gelecek?" başlığı ile Dr. Sadık Ahmet var olan durumu aşağıdaki sözleriyle özetlemiştir:

"... Dört kıtada verdiğimiz sürekli mücadeleler sonucu, dünyadaki çeşitli kuruluş ve ülkelerin baskılarıyla hükümetin iade etmek zorunda kaldığı göstermelik birkaç vatandaşlık hakkı dışında diğer tüm haksızlıklar ve antidemokratik uygulamalar bugün de tüm şiddetiyle devam etmektedir. Cemaatlerimiz ve müftülüklerimiz hâlâ cunta artıkları veya tayinli kişiler tarafından yönetilmektedir. Eğitimimizdeki keyfi idare, anlaşmaları tanımama durumu daha

20 "Dedeağaç Camii Kirli Eller Tarafından Yakıldı", *Yeni Hakka Davet*, Cilt: 3, Sayı: 32, Mart 1993, s. 8-9.

21 "Ağlarsa Anam Ağlar, Kalanı Yalan Ağlar", *İleri*, 21 Şubat 1997, s. 1-3.

22 "Kimmerya- Koyunköy'de Olaylar ve Tutuklamalar", *İleri*, 10 Ocak 1997, s. 4.

da şiddetlenerek devam etmektedir. Vatandaşlıktan çıkarmalar, tarlalarımıza çeşitli bahanelerle el atmalar yöneticilerimiz için vicdan sızlamasına yol açmadan sürdürüle gelen uygulamalardandır...”[23]

İnsan haklarının korunması ve verilmesi için günümüzde yapılan mücadelelerin zirveye ulaştığı bir zamanda dahi Müftülerin ve Cemaat Başkanlarının seçim ile belirlenmesine izin verilmemektedir. Özellikle hak arama mücadelesinin alevlendiği 1990 yıllardan sonra, Türkiye'den Batı Trakya'ya gelmek isteyen vaizler hudut kapısından geri çevrilmiş ve Yunanistan'a girmelerine izin verilmemiştir. 1993 Ramazan'ında hizmet pasaportları ile Atina üzerinden Batı Trakya'ya gelen Diyanet İşleri Başkanlığına mensup dört vaize izin verilmemesi, uygulanan dinî baskılardan bir tanesidir. Dr. Sadık Ahmet, 1993 yılının Şubat ayında *BBC* muhabirine verdiği röportajda şunları söylemiştir:

“Ramazan ayı, biz İslâm dinine inananların en kutsal ayıdır. Bu ayda seçkin din adamları, dünyada Müslümanların yaşadıkları çeşitli yerleri ziyaret ederek oralardaki Ramazan gelenek-göreneklerini incelerler ve gerekirse dini konularda vaazlar vererek dini inançların daha da güçlenmesine katkıda bulunurlar. Bu düşüncelerle, seçilmiş müftülerimiz de Türkiye'den 4 din görevlisini Batı Trakya'ya davet ettiler. Tek amaç, mübarek Ramazan günlerini anavatandan gelen din görevlileriyle beraber geçirmekti. Bu olayın da hiçbir siyasi yönü yoktu.

Bu seçkin din görevlileri Ramazan'a bir-iki gün kala aramıza geldiler. Gelmesine geldiler de gelmeleriyle birlikte rahatsız da edilmeğe başladılar.

Kentimiz Emniyet Amirliği, önce kendilerine sözlü olarak Batı Trakya'yı terk etmelerini söyledi. Din görevlilerinin bu sözlü isteğe uymamaları üzerine de 24 Şubat günü tutuklandılar ve Kamu Düzeni Bakanlığı'nın kararıyla sınır dışı edildiler.

Sınır dışı edilişlerinin resmi gerekçesi açıklanmadı. Ancak, soruşturma sırasında kendilerine sorulan soru ve tavsiyelerden bir noktaya ulaşmak çok kolay.

Seçilmiş Müftülerimizin davetlisi olarak Batı Trakya'ya gelen Türkiyeli din görevlileri, yönetimin kutsal müftülük makamlarımızda zorla tuttuğu tayinli müftüleri ziyaret etmedikleri için sınır dışı edildiler. Yönetimin amacı, oldu-bittiye getirerek, kendi müftülerine prestij kazandırmaktı. Türkiyeli din görevlileri de bu oyuna gelmedikleri için sınır dışı edildiler.

Yönetimin bu hareketi, Batı Trakya Türk Toplumu'nun din özgürlüğü bulunmadığının en açık bir kanıtıdır.

Medreseler azınlık insanının elinden çıkıp yönetimin eline geçtiği için, kendi din adamımızı yetiştirme imkânı bulunmadığına göre; yüce müftülük makamlarımıza insanımızın istediği müftüleri oturtma imkânımız bulunmadığına göre ve kutsal günlerimizde istediğimiz din adamlarından dini vaazlar dinleme imkânımız bulunmadığına göre... toplumumuzda din özgürlüğü varlığından söz edilebilir mi?

İşte bu olayı dünyaca ünlü BBC Televizyonu muhabirinin bizzat görerek yaşamış olması çok iyi oldu. Yarın-öbür gün, herhangi bir uluslararası platformda ülkemiz yöneticileri din özgürlüğümüz konusunda gerçekleri saptırmağa kalkışırlarsa, BBC muhabirinin gözlemleri bir duvar gibi karşılarına çıkacaktır. Seçilmiş müftülerimizin din adamı misafirleri polis ekip arabasına bindirilerek sınır dışı edilirken, tayinli Meço Cemali'nin 'elini öpenler' bölgemizde cirit atıyorlar. Ancak, gelişmeleri çok iyi

23 “Batı Trakya Türk Toplumu'na Demokrasi Ne Zaman Gelecek?”, *Balkan*, 28 Temmuz 1992, s. 1.

değerlendirmesini bilen halkımızın, bu çıkar düşkünlerine gereken dersi usulü çerçevesinde vereceklerine inanıyorum."[24]

Bir sonraki yıl 17 Şubat'ta, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı'nın göndermiş olduğu iki din görevlisinin Yunanistan'a girmesi tekrar engellenmiştir. Bunun üzerine dinî özgürlüğün kısıtlandığı ile ilgili Dr. Sadık Ahmet aşağıdaki değerlendirmeyi yapmıştır:

"Ülkemizden her hangi bir Hristiyan dini mensubunun, hatta metropolitlerin bile ellerini kollarını sallaya sallaya İstanbul'a gidebildikleri, hatta Patrikhane'nin girişimleri ile İstanbul'da dini toplantılar yapabildiğini göz önünde bulunduracak olursak, iki azınlık arasındaki din özgürlüğü haklarının ne denli farklı olduğunu görürüz. Bu bakımdan sınırdan geri çevrilme olayını din özgürlüğümüze indirilen yeni bir darbe olarak değerlendiriyor ve tüm dünyaya ihbar ediyorum".[25]

Dr. Sadık Ahmet, Yunanistan'da dinî alanda uygulanan baskılar nedeniyle Yunan Hükümeti'ne birçok defalar tepki göstermiştir. Özellikle devlet tarafından atanan Meço Cemali'nin azınlığı temsil etmediğini şu beyanatı ile dile getirmiştir:

"Komotini (Gümülcine) ili Müslüman Türk halkının karşı çıkmasına rağmen hala müftülüğümüzü, son on aydır da kutsal vakıflarımızın idaresini işgal eden, Meço Cemali acaba kimi temsil ediyor? İlimiz Müslüman Türk halkını temsil ettiğini iddia ediyorsa, 28 Aralık 1990 tarihli müftü seçimleri sonuçları ortada. Şayet başka birilerini temsil ediyorsa, bizim müftülük makamından ve cemaat idaresinden bir an önce lütfen uzaklaşsın. Şahsi kapris veya başkalarına hizmet etmek için ilimiz Müslüman halkına ne Meço'nun ne de onun gibilerinin hakaret etme hakkı yoktur. Dinimizin emellerine uysa, o mevkilerde bir an dahi durmaması gerekirdi. Böyle bir kişi dini liderimiz değil, din kardeşimiz bile olamaz. "[26]

Uygulanan asimilasyon politikalarını önleyici ve Türk-İslâm kimliğinin devamını sağlayıcı olan müftülük kurumlarına Yunan idaresinin azınlığın tüm itirazlarına rağmen, özellikle 1985'li yıllardan sonra müftüleri atamaya girişmesi manidardır. Batı Trakya Türk azınlığı uluslararası antlaşmalara, Yunan hukukuna ve 2345 sayılı kanuna aykırı olarak Ortodoks Hristiyan bir idare tarafından müftü atanmasını tanımamaktadır. Gümülcine Bağımsız Milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in girişim ve çabaları ile Gümülcine ili için müftü seçileceği kamuoyuna 17 Aralık 1990 tarihli duyuru vasıtasıyla şu şekilde duyurmuştur:

"Kıymetli soydaşlarım,

Değerli oylarınızla beni milletvekili seçmekle şahsıma gösterdiğiniz yakın ilgi mukabilinde sizleri en samimi şükran duygularımla selamlıyorum.

Milletvekili seçilmemle üstlendiğim görevin ciddiyetini bilerek bütün imkânlarımla çalışıyorum ve güveninize lâyık olmaya gayret sarfediyorum.

Değerli kardeşlerim,

Fırsat buldukça konuşmalarımda sizlere anlattığım ciddi çalışmalarım arasında, ilimizin, MÜFTÜLÜK SORUNU da vardır. 8 Nisan seçimlerinde kazandığımız seçim zaferinden sonra

24 "Din Özgürlüğümüze Yeni Bir DARBE!", *Balkan*, 2 Mart 1993, s. 1-4.

25 "Yeni Bir Darbe!", *Balkan*, 22 Şubat 1994, s. 1.

26 "Meço Toplumumuzu Temsil Etmiyor", *Akın*, 9 Şubat 1991, s. 2.

Görsel 5: Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Başkanı Halit Eren ve İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreteri Hamid El Gabit ile görüşme halinde. (Hakka Davet Dergisi arşivi)

Batı Trakya Müslüman-Türk toplumunun dini duygularını rencide eden müftülük sorununa çözüm getirmeyi çalışma programıma almıştım ve İlahiyatçılarımızın kararını bekliyordum.

15 Aralık 1990 Cumartesi günü toplanan İlahiyatçılar Kurulu üyeleri, yaptıkları seçim sonunda müftülük makamımıza layık gördükleri, İbrahim Şerif, Hasan Paçaman, Aliosman Osman'dan oluşan üç kişiyi belirlemişlerdir.

Bu seçimin sonucunu saygı ve takdir ile karşılıyorum.

İlahiyatçılarımızın seçtiği 3 (üç) din adamımız 28 Aralık 1990 Cuma günü, Cuma namazından sonra Rodop ilindeki camilerimizde dindaşlarımızın açık onayına sunulacaktır ve üç kişiden en çok oy alan, dini liderimiz olarak seçilmiş olacaktır.

Uluslararası Antlaşmaların ve yürürlükteki kanunların bize tanıdığı haklar çerçevesinde yapacağımız oylama ile Müslümanlar müftüsünü kendileri seçmiş olacak ve gayri müslim yöneticilerin keyfi yöntemlerle yaptıkları tayin reddedilmiş olacaktır. Elbirliğiyle gerçekleştirilecek olan bu girişimimizi, milletvekili olarak ben "Müftü Seçimi" olarak vasıflandırıyorum.

Camilerimizin kutsal çatısı altında el kaldırmak suretiyle yapılacak olan bu oylamanın öncülüğünü camilerdeki din görevlilerimiz yapacaktır. Oylamaya katılan dindaşlarımızın sayımında ve oyların yazılmasında mütevelli heyetlerimiz, öğretmenlerimiz ve ileri gelenlerimiz, din görevlilerimize yardımcı olacaklardır.

Her camide yapılacak oylamanın sonuçları en kısa zamanda yazıhaneme teslim edilmiş olacaktır.

Elbirliği ve gönül birliği ile en iyi bir şekilde gerçekleşeceğinden emin olduğum bir şekilde oylamanın toplumumuz için hayırlı olmasını Allah'tan diler, bütün soydaşlarıma saygı ve selamlarımı sunarım."[27]

28 Aralık 1990 tarihinde Gümülcine bölgesinde 132 camide el kaldırma usulü ile yapılan seçimlerde İbrahim Şerif, müftü seçilmiştir.[28] Ancak Yunan Devleti, İbrahim Şerif'in Müslümanların kutsal gün ve gecelerinde, Batı Trakya Müslüman Türk halkına yönelik yapmış olduğu konuşmalara soruşturmalar açmış ve hapis cezaları vermiştir. Bu konudaki gerekçesi ise *"Gümülcine müftüsü sıfatıyla kanunen müftüye tanınmış yetkileri kullanmak"* olmuştur. Her türlü maddî ve manevî baskılar devam ederken iç hukuka başvuran, ancak hiç bir olumlu netice alamayan Müftü İbrahim Şerif, 29 Eylül 1997 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvurmuş ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 9. maddesinde öngörülen düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle Yunan Devleti'ne karşı dava açmıştır. 14 Aralık 1999 tarihinde yayınlanan kararla Mahkeme oybirliği ile İbrahim Şerif'i haklı bulmuş ve Yunanistan'ın AİHS'nin 9. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir.[29]

Yunanistan'ın dinî alanda uyguladığı baskıların insanlık dışı olduğunu düşünen Dr. Sadık Ahmet, demokrasi ve insan haklarına saygılı olduğunu ileri süren ve Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) üyesi olan bir ülkenin, azınlığın dinî haklarına saygı göstermesi gerektiği fikrini savunmuştur.

İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, *"Herkes düşünce ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve tören yapmak suretiyle tek başına veya toplu olarak dinini ve inancını açıklama özgürlüğünü de içerir"*[30] şeklindeki 9. maddesine vurgu yaptıktan sonra Dr. Sadık Ahmet, bu madde ve 1913 Atina Muahednamesi'nin 3 Numaralı Protokolü'nde, 1920 tarihli Yunan Sevr'i Antlaşması'nda, 1920 tarihli ve 2345 sayılı "Müftüler ve Başmüftü Seçimiyle İslâm Cemaatlerine Ait Evkaf Gelirlerinin Yönetilmesine İlişkin" Yunan yasasında ve Lozan Barış Antlaşması'nda Batı Trakya Türk azınlığının kendi müftü ve cemaat idarecilerini[31] seçme hakkına sahip olduğu ifade edilmesine rağmen 1967'den itibaren bu hakkını kullanamadığı tespitinde bulunmuştur. Dr. Sadık Ahmet, bu durumun temel sebebini aşağıdaki cümlelerle açıklamıştır:

"1978'lerde Batı Trakya'da partilerden seçilen milletvekilleri, toplum sorunlarına çözüm getirmedikleri gibi toplumdan da koparak tamamen partiler yönüne hareket ettiklerinden Batı Trakya Türk toplumu müftülük çatısı altında toplanmaya başladı ve bunu kendisi için tehlikeli gören

27 "Milletvekilimiz Dr. Sadık Ahmet'in Duyurusu", *Yeni Hakka Davet*, Cilt: 1, Sayı: 7, Aralık 1990, s. 14-15.

28 "Halkımızın Seçtiği Yeni Müftümüz İbrahim Şerif. 28 Aralık 1990 Cuma günü Rodop ili şehir ve köy camilerinde Müslüman Türk halkımız, yaptığı açık oylama ile İbrahim Şerif'i müftülük makamına meşru Müftü olarak belirlemiş ve kabul etmiştir. Şerif, müftülük makamına oturmak için hükümetin muvafakatini bekliyor", *Yeni Hakka Davet*, Cilt: 1, Sayı: 8, Ocak 1991, s. 1.

29 Bostancı, *Agt*, s. 67.

30 Ayhan Döner, *İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Korunması ve Avrupa Sistemi,* Seçkin Yayınları, Ankara, 2003. s. 82-88.

31 "Vakıflarımızın Yönetimi Batı Trakya Türk Azınlığının Hür İradesine Ne Zaman Teslim Edilecek?" *Balkan*, 10 Mayıs 1994, s. 1.

Yunan hükümeti müftüler öldükten sonra, müftüyü halka seçtirmeyip halkın sevgisini kazanan kişileri müftülük makamından uzaklaştırdı. Müftüleri tayin yoluna gitti".[32]

Osman Turan'a göre; Din ve vicdan hürriyetinden bahsedebilmek için, *"her seviyede dinî mektebin olması, din ilimlerini tetkik ve araştırma müesseseleri, dinî teşkilat ve cemiyet kurma hak ve hürriyetlerin bulunması gerekir".*[33] Medreseler 1967 yılında Albaylar Cuntası ile birlikte devletin eline geçmiş ve Selanik Özel Pedagoji Akademisi'ne (SÖPA) öğrenci yetiştiren bir alt kurum haline getirilmiştir. Dolayısıyla yukarıda yapılan değerlendirmenin haklılığı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Batı Trakya Türklerinin, Yunanistan'da dinî baskılara maruz kaldığı görüşünde olan ve bu durumun değişmesi için büyük bir mücadele veren Dr. Sadık Ahmet, Hıristiyan dünyasındaki genel İslâmiyet algılamasının da bu duruma sebep olduğu fikrindedir. Hıristiyan dünyasının *"Müslüman'ım"* diyene suçlu gibi baktığını düşünen Dr. Sadık Ahmet, bu durumun sadece Yunanistan'da değil, dünyanın diğer yerlerinde de aynı şekilde yaşandığını, *"Baskıların hemen hepsi aynı yönde gelişiyor ve aynı şekli alıyor. Benim Batı Trakya'daki Türkler için söylediğim, üç aşağı beş yukarı, Bulgaristan için de geçerli oluyor. Bakıyorsunuz Kosova'da da aynı oluyor. Yani bunların hepsi, bizi, İslâmiyet'i hedef almışlar. Türklüğü hedef almışlar. Yeter ki kendi emellerine ulaşsınlar"* cümleleriyle ifade etmiştir. Dr. Sadık Ahmet, Hıristiyan dünyasının emellerini ise *"Yabancılar birbirini destekliyor. Sırbistan, Yunanistan, Rusya ittifak halinde olacaktır. Hepsi kendi dinlerini yaymak için çalışıyorlar"* şeklinde açıklamıştır. Dr. Sadık Ahmet, Hıristiyanların Müslümanlardan bir zarar görmemesine rağmen "Haçlı zihniyetini" sürekli canlı tutuklarını bir örnekle açıklamıştır:

"Yunanistan iki yıl kadar evvel, bir ejderha çizmişti. Böyle partiler veya herhangi bir kuruluş o ejderhanın başını Batı Trakya'ya alıyor, kuyruğunu kıvırmış, Bulgaristan'ı içine alıyor. Başını götürmüş, Bosna'ya kadar gidiyor. Altına da: 'İşte İslam Oku!' diyor. Peki, İslam okundan zarar mı görmüşler şimdiye kadar? Hayır, İslamiyet gelişirse, İslamiyet Balkanlarda yaşarsa, zarar mı görecekler? Şimdiye kadar görmedilerse, niye zarar görsünler? Ama neden bunları yapıyorlar? İşte Haçlı Seferlerinin hortlamasıdır bu! Belki uzun zamandır üzeri küllenmiş olan emelleri, yeniden gün ışığına çıkıyor, yeniden Müslüman dünyasına karşı saldırıya geçmek için uğraşıyorlar…".

Dr. Sadık Ahmet, işaret ettiği bu durum karşısında İslâm dünyasının henüz bir birlik arz etmediğini ise: *"Pekiyi biz ne yapıyoruz? İşte bu sorunun cevabını verdiğimiz gün onlara kendimizi kabul ettireceğiz"* cümleleriyle ortaya koymuştur. Diğer taraftan Müslümanların maruz kaldıkları saldırılar karşısında uluslararası kuruluşların üzerlerine düşen görevi yapmakta tereddüt göstermelerine tepkisini, Bosna-Hersek olayları nedeniyle Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Butros Gali'ye gönderdiği bir protesto telgrafında ortaya koymuştur:

"Aylardan beri Bosna-Hersek'teki masum insanlara karşı girişilen vahşet ile ilgili dehşet verici olaylar bizleri derin bir şeklide üzmektedir… Müslüman olmaktan başka hiçbir suçları olmayan bu insanlara karşı işlenen vahim olaylara Birleşmiş Milletler'in hareketsizliği ise bizi şaşırtıyor… Sizi, bu katliama ve tecavüzlere son vermeniz, Bosna Hersek dramının tarihe, şahsınıza ve Birleşmiş Milletler'e kara bir leke olarak kalmaması için gereken insancıl acil önlemleri almaya çağırıyoruz"[34]

32 Özpak, *Agt,* s. 274.

33 Osman Turan, *Türkiye'de Manevi Buhran Din ve Laiklik*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2011, s. 112.

34 Özpak, *Agt,* s. 274-276.

SONUÇ

Batı Trakya 1913 yılında Osmanlı Devleti sınırları dışında kalsa dahi Türkiye, bölgede kalan Müslüman-Türk azınlığın haklarını uluslararası antlaşmalarla garanti altına almayı başarmış ve böylece Müslüman-Türk azınlığın dinî ve millî kimliğini korumasının koşullarını sağlamıştır. 1980 sonrasında Türkiye'de "*muhafazakârlaşma*" yoğunlaşırken aynı dönemlerde Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin kimlik bilincinden uzaklaşmaları, dinî değerlerini kaybetmeleri, kendi gelenek ve göreneklerine yabancılaşmaları için yoğun çaba ve gayret sarf etmeye başlamıştır. Yunan idaresinin bu usta ve zekice oyununu fark eden Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Müslüman Türk toplumunu bilinçlendirip örgütleyerek Müslüman Türk kimliğine sahip çıkmasını sağlamıştır. Kimlik mücadelesinde bizzat kendisi en ön safta yer almış ve ait olduğu topluma bir mücadele örneği sunmuştur. Hiçbir baskı ve tehdide aldırmadan, azınlığın tüm antlaşmalardan kaynaklanan haklarının gasp edildiğini dünya kamuoyuna duyurmayı başarmıştır. Günümüzde Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığı, geçen yıllara nazaran daha rahat ve özgürce yaşayabiliyorsa bunun nedeni Batı Trakya Türklerinin lideri Dr. Sadık Ahmet'tir. Ancak ne yazık ki kendisi, ortaya koymuş olduğu yoğun girişimlerinin bedelini hayatıyla ödemiştir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Ayas, Kevser Gülçiçek, *Türk Din Sosyolojisinde Mehmet Rami Ayas*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Baltacı, Cahid, *İslam Medeniyeti Tarihi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2005.*

Bostancı, Hüseyin, *Lozan Antlaşması Sonrası Batı Trakya'da Din Eğitiminin Problemleri*, BAKEŞ Yayınları, Gümülcine (Komotini), 2021.

Döner, Ayhan, *İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Korunması ve Avrupa Sistemi*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003.

Ergün, Mustafa, *Eğitim Felsefesi*, Ocak Yayınları, Ankara, 1999.

Güç, Ahmet**,** *Dinlerde Mabed ve İbadet***,** 2. Baskı, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005.

Keskioglu, Osman, *İslâm'da Eğitim ve Öğretim*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

Koca, Mehmet, *Dr. Sadık Ahmet Fırtınası*, BTTDD Bursa Şubesi Yayını, Bursa, 2012.

Küçük, Abdurrahman & Tümer, Günay & Küçük, Mehmet Alparslan, *Dinler Tarihi*, Berikan Yayınları, Ankara, 2009.

Subaşı, Nejdet, *Gündelik Hayat ve Dinsellik*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Tosun, Cemal, *Din ve Kimlik*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2006.

Turan, Osman, *Türkiye'de Manevi Buhran Din ve Laiklik*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2011.

Süreli Yayınlar

Akın

Gerçek

Yeni Hakka Davet

Balkan

İleri

Tezler

Kutluay, Çelik Büşra, *Sünnet Sosyolojisi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2019.

Özpak, Özkan, *Dr. Sadık Ahmet (Siyasi Hayatı ve Kişiliği),* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Uzak, Meryem, *Kur'an ve Sünnete Göre İnsan Bedenine Yönelik Estetik Amaçlı Müdahaleler*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Unutmadık,
Unutmayacağız!

Çiğdem ASAFOĞLU
DEB Partisi
Genel Başkanı

V. BÖLÜM

TANIKLIKLAR / KENDİSİNİ TANIYANLARIN GÖZÜNDEN DR. SADIK AHMET

Işık Sadık Ahmet

IŞIK SADIK AHMET

Dr. Sadık Ahmet'in eşi. Işık Sadık Ahmet 07.10.1995-13.12.1998 tarihleri arasında Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin başkanlığını yürütmüştür. Ulusal ve uluslararası pek çok platformda Batı Trakya Türklerini temsil etmeye devam etmektedir.

Lider gerçekten yaratılamıyor, doğuştan olması gerekiyor. Liderlerle ilgili yapmış olduğum araştırmalarda, Dr. Sadık Ahmet'in gerçekten liderlik vasıflarını taşıdığını görüyorum. Öncelikle liderin çok cesur, dürüst ve toplumu bir yerden başka bir yere taşıyan birisi olması gerekiyor. Ayrıca her kararının arkasında durup başarılı olması gerekiyor. Dr. Sadık Ahmet'te bu özelliklerin hepsi vardı. Dr. Sadık Ahmet, hiçbir zaman para ve pulla kandırılacak, değişik yollardan bazı şeyleri elde edebilecek biri değildi. Batı Trakya Türk toplumu tarafından çok sevildi ve halkı sürüklemesiyle ve görüşleriyle de lider olduğunu kanıtladı.

> *"Lider gerçekten yaratılamıyor, doğuştan olması gerekiyor."*

Batı Trakya Türk toplumuna son derece bağlı ve inançlı bir kişiydi. Yaptığı işin arkasında duruyor ve inanarak yapıyordu. Toplumun haklarını savunurken de davasında haklı olduğuna inanarak bunu sürdürüyordu. Sadece kendi haklarını savunuyor değildi. Zaten hiç bir zaman derdi kişisel problemlerini çözmek olmadı.

Biz görücü usulü ile evlendik. Ben daha İskeçe azınlık lisesinde okuyordum. Lisedeki son yılımdı ve henüz evlenmeyi düşünmüyordum. Kız kardeşi, bir tanıdığımız vasıtasıyla bize geldi. Bana hiç olacak gibi gelmedi. Hatta komik bulduğumu söyleyebilirim. Ben, üniversiteye gitmek için hazırlanıyordum. Babam paramı Türkiye'ye yatırmış, hazırlıklar yapılmıştı. Kendisiyle tanıştık ve beni ısrarla arayarak hoş sözleriyle ikna etti.

Evlendiğimizde annemin evinde yemek yapmış değildim. Ütü yapmayı dahi bilmiyordum. Henüz nişanlıyken doktor olarak zorunlu hizmetini yaptığı yere eşyalarını toplamaya gittik. Bana patates köftesi yaptığında *"Misafirim, yerim"* dedim. O kadar heyecanlıydı ki, tuz atmayı unutmuştu. Bana beğenip beğenmediğimi sordu. Ben de çok beğendiğimi söyledim. Tuzsuzdu ama kötü değildi. Diğer tatları iyiydi. Evlendiğimizde ben patates soymayı dahi bilmiyordum. Patatesin kabuklarını kalın kalın soyuyordum. *"Sana yardım edebilir miyim?"* diye sordu. *"Biraz kalın soydum galiba"* dediğimde, *"Yok, yok. Ben sana yardım etmek istiyorum"* dedi. Öylelikle bana patates soymasını öğretti. Hiçbir zaman kırmıyordu.

Hatta yeni evlendiğimizde, ben kendisine söylemeden ekmek almaya gitmiştim. Genç kızlığımda aileme daima haber verirdim. Çünkü bütün ailemin gözü benim üzerimdeydi. Dönünce kendisine *"Ben ekmek almaya gittim"* dedim. Oysa beni aramış ve bulamamıştı. *"Bana, tabii ki de gidip evin ihtiyaçlarını karşılayacaksın"* dedi. Çok utanmıştım. Beni böylelikle anneliğe ve ev hanımlığına alıştırdı. Daima yanımdaydı.

Çocuklarımızı, örneğin oğlumu da çok güzel idare ederdi. Oğlum bir yerlere gidecekti. *"Tamam oğlum, ben seni gelip alırım"* dedi. Oğlum bunu istemedi. *"Biz seni gelip alırız"* diyerek vurguladı. Hatta oraya giderken arabanın tekerleği patladı. Telaş etmeden bu pürüzü de halletti. Çocuklarını hiç azarlamadı ve kırmadı.

"Rahmetli Sadık, Allah'tan başka kimseden korkmaz, kimseye boyun eğmezdi."

İlk seçildiğinde Yunanistan'da büyük olaylar oldu. Rahmetli Sadık, Allah'tan başka kimseden korkmaz, kimseye boyun eğmezdi. Yolda yürüyorken iki Yunan ile karşılaştık ve bize tükürdüler. Ben heyecan ile hemen geriye dönüp baktım. *"Işık, ne yapıyorsun"* dedi. Ben *"Bize tükürdüler"* deyince *"Boş ver. Onlar benim seçilmem ile çok büyük acı yaşıyorlar. Çünkü çok büyük oy aldım. Bu oyu bir Yunan alsaydı bakan yaparlardı. Ama sen, her zaman ileriye bak"* dedi. Her zaman ileriye bakıyordu. Sinemadan çıkınca da *"Filmi şu anda unutuyoruz. Daha öğrenecek çok şey var"* derdi.

Gümülcine'de evimiz, Adliye Sarayı'nın sokağındaydı. Bir daireydi ve gerek Türkiye Başkonsolosluğuna, gerekse de çarşıya çok yakın bir mesafedeydi. Evimizin yan tarafı Gümülcine Adliye Sarayı, yani oradaki tabirle mahkeme binasıydı. Sadık sürekli yargılandığı için Adliye Sarayı'na gidip gelmek çok kolay oluyordu. Batı Trakya Türk halkı da bizi evimizde gelip bulabiliyordu. Yüzümüze tükürülme meselesini buradayken yaşadık. Milletvekili olmuştu ve biz de evimizden çıkmıştık. Bizim hiçbir zaman korumamız yoktu. Allah'a emanettik. Kendimizi savunabilecek ekmek bıçağımızdan başka hiçbir şeyimiz yoktu.

"İnsan hakları ve kanunlar çerçevesinde hakkımızı arıyorduk. Ezilen bir toplum söz konusuydu. Sadık, Batı Trakya Türklerine yapılan yanlışların düzelmesini istiyordu."

Biz devlete karşı hiçbir zaman silah kullanmadık. Hiç bir terör örgütüyle iş birliğine gitmedik. İnsan hakları ve kanunlar çerçevesinde hakkımızı arıyorduk. Ezilen bir toplum söz konusuydu. Sadık,

Batı Trakya Türklerine yapılan yanlışların düzelmesini istiyordu. Maalesef bizi himayesine alan devlet, bize saygı göstermedi. Çok büyük hakaretler işittik, yuhalandık, hırpalandık. Oğlum Levent, Yunanlar tarafından dövüldü. Kısaca hepimiz bir şeyler yaşadık. Suçsuz olduğumuz halde Avrupa Birliği tam üyesi Yunanistan'da bunlar oldu.

Yunanistan'ın 28 Ekim "Ohi" bayramında resmigeçit töreninde Sadık, milletvekili olarak protokolde otururken, diğer Yunan milletvekillerinin yanında fanatik bir Yunan gazeteci vardı. Kendisi sürekli Sadık aleyhine yazılar kaleme alıyordu. Gazetesinde Sadık'a *"asılsın, kesilsin, Türkiye'ye gitsin"* diyerek saldırıyordu. Protokole gelerek Sadık'a saldırdı. Sadık mahkemelerinde de sirk gibi bir salonda yargılandı. Oysa o salonda insan hakları kuruluşlarının temsilcileri, Türkiye'den milletvekilleri konsoloslar ve elçiler vardı. Yunan hakimler curcunaya izin veriyorlardı.

Biz Almanya'ya, bir arkadaşımızın sünnet mevlidine gitmiştik ve orada bir cami açılışı törenine katılmıştık. Bana o süreçte babasının öldüğünü söylediler. Kendisinin babasının öldüğünden haberi yoktu. Ben de o anda gerçek durumu söyleyemedim. *"Baban çok ağırlaşmış, gitmemiz gerekiyor"* dedim. *"Ölmüş mü?"* diye sordu. *"Çok ağırmış"* cevabını verdim. O anda diğer arkadaşlarla biletler değiştirildi ve döndük. Uçakla Antalya üzerinden dönmüştük. İstanbul'a bilet bulamamıştık. Köye vardığımızda babasına baktı, ardından abdestini alıp Kuran okumaya başladı. Ben de diğer işleri hallettim ve o gün cenaze töreni oldu. Sadık, babasının cenazesinden sonra yapılacak diğer işler için beni çocuklarla birlikte annesiyle bıraktı. Kendisinin Adana'da bir konferansı vardı. Kabristanda başsağlığı dileklerini aldıktan sonra arabaya bindi ve Adana'ya hareket etti. Böyle bir liderdi Dr. Sadık Ahmet. Toplumun davası kendisi için çok önemliydi. Konferansta Batı Trakya Türk toplumunun haksızlığa uğradığını anlatacaktı.

"Hekim olmak için yıllarını vermişti. Ama toplumu uğruna hepsini elinin tersiyle bir kenara itti."

Gelen hastalar kendisine çocuklarının yemek yemediğinden şikâyet ediyorlardı. *"Çocuklarınıza tarhana çorbası verin. Amerikalılar bile Türklerin çok vitaminli bir çorbası var demişler"* diyordu. İlkokul öğrencisiyken ilk teneffüste eve gider, annesinin kahvaltısını yer, çorbasını içer ve tekrar okula dönermiş. *"Şimdiki çocuklar cipslerle falan besleniyor, vermeyin"* diyordu.

Köyde bir hastası vardı. Ben altı aylık hamile olduğum için evde kalmaya korkmuştum. Köye vardığımızda karşımıza kocaman köpekler çıktı. Haliyle köylerde herkesin bahçesinde köpeği vardır. Ben arabadan inmeye korktum. Hasta da acildi. Hekim olmak için yıllarını vermişti. Ama toplumu uğruna hepsini elinin tersiyle bir kenara itti.

Sadık öldükten sonra Ankara ziyaretlerimin birinde, Başkent Öğretmenevi'nde kalıyordum. Derken Yunanca konuşan iki bayan gördüm ve onlara nereli olduklarını sordum. Bana Atinalı olduklarını söylediler. *"Siz de çok güzel Yunanca konuşuyorsunuz, nerelisiniz?"* dediler. Batı Trakyalı ve Dr. Sadık Ahmet'in eşi olduğumu söyledim. Mavi gözlü ve sarışın olan ağlamaya başladı ve *"O benim hayatımı kurtardı"* dedi. Sadık, zorunlu hizmetini Kardiça'ya bağlı bir köyde yaparken, bu kız anneannesine gelmiş ve kızı arı sokmuş. Alerjisi olduğu için şişmiş. Sadık kortizon iğnesi yaparak O'nu kurtarmış. Bayanlar coğrafyacıymış ve bir kongreye katılmak üzere Ankara'ya gelmişler.

"Sadık, son on yılında sürekli tehdit almıştı."

Sadık, son on yılında sürekli tehdit almıştı. Küfürlü telefonlar alıyorduk. Hakaret ya da tehdit

ediyorlardı. Vefatından sonra gizlediği yerde tehdit mektuplarını da bulduk. Seçim propagandasından dönerken, evin altında kavga, gürültü, dövüş olmuş. Bize hiçbir zaman hissettirmedi. Çünkü ürkmemi istemiyordu.

Sadık, insan hakları kongresinde bir duyuru dağıttı. Yanılmıyorsam 1989 yılıydı. O bildiriyi hazırlamak birkaç gününü aldı. Yazıp çiziyor, ama bana hiçbir şey hissettirmiyordu. Gece saat 24:00'da giyindiğinde nereye gittiğini sordum. *"Ben Selanik'e gidiyorum. Hakkını helal et. Dönmeyebilirim. Belki de beni tutuklarlar"* diyerek çıktı. O zamanlar cep telefonları olmadığı için kimseye de ulaşamıyorduk. Derken telefon etti. Ben de ne yaptığını sordum. *"Omzumda bir sırt çantasıyla en tepeden başlayarak duyuruyu herkese dağıttım. Sonunda beni yakalayarak ne yaptığımı ve gazeteci olup olmadığımı sordular. Gazeteci olmadığımı ve duyuru dağıttığımı söyledim"* dedi. Neticede ifadesi alınmış. Allah korudu ve oraya gittiğinde fark edilmeyerek yakalanmadı. Bu sayede Batı Trakya Türklerinin sorunlarının duyurulmasını sağladı. Evden benimle helalleşerek çıkmıştı. Evde ağlayarak kalmıştım.

İlk tutuklandığında evimizin altındaki beyaz bir emniyet aracı bizi sürekli takip ediyordu. Bizi sivil polisler gözlüyorlardı. İzlendiğimizi rahmetli Sadık'a iletim. *"Normal. Sorun değil"* dedi. Biz de olabildiğince normal davranıyorduk.

"Köylere sünnet için gidiyorduk. Ama gittiği yerde konuşma yapıyordu. Halk kendisine güveniyor ve imza veriyordu."

Dedeğaç'a giderken Miri kavşağında bir trafik polisi bizi durdurdu. Sadık arabadan indi. O anda göstermelik olarak başka bir aracı da aradılar. Bagajını açmasını istediler. Bagajda doktor çantası vardı. Ancak imza kampanyasını başlatmış ve epeyce imza toplamış bulunuyordu. Polisler aralarında *"İşte bunu arıyorduk. Bizimle emniyete geleceksiniz"* dediler. Köylere sünnet için gidiyorduk. Ama gittiği yerde konuşma yapıyordu. Halk kendisine güveniyor ve imza veriyordu. İmzalar önemli olduğu için de yanındaydı. İki gün gözaltında tuttular O ilk ayrılışımız çok zordu. İlk tutuklandığında kızım da oğlum da çok küçüktü. Bütün aile ortada kaldık. Bana avukatımızı aramamı söyledi. Onlar düğünde olunca orada kaldık. Dedeağaç'ın içinde öğretmen olan bir arkadaşı vardı. O bizi alarak Gümülcine'ye götürdü. Bu ilk tutuklanmadan sonra başka tutuklanmalar takip etti. Zamanla buna alıştık. Yemeği hazırlıyordum ki, hastaya gidiyordu. *"Şimdi geleceğim"* derdi. Derken bir konuşma yapıyor ve kendisini gözaltına alıyorlardı. Yemek soğumuş oluyordu. Bazen de iki gün sonra dönüyordu.

"Sadık'la evlenmemi babam çok istedi. Damadının mertliğini çok beğenmişti."

Sadık milletvekiliyken ben doğru düzgün protokolde oturmadım. Benim babam İskeçe Türk Birliği başkanlığı yapmıştır. Cunta döneminde babam müsamere düzenlediğinde annemle ben en arkada otururduk. Derken babamı hemen karakola alıyorlardı. O zaman da benzer şeyler yaşıyordum. Annem gidip babamdan evin anahtarlarını alıyor ve eve giriyorduk. Sadık'la evlenmemi babam çok istedi. Damadının mertliğini çok beğenmişti.

Beni ilk istemeye gelecekleri zaman yakın dostlarımız olan kendisiyle Selanik'te okumuş arkadaşları *"Sadık, bir pire için yorgan yakar. Dikkat edin, haksızlığa hiç gelemez"* dediler. Gerçekten de haksızlıklara hiç tahammülü yoktu ve bu böyle devam etti.

Milletvekili olduğunda hükümete güvenoyu ve üç ay bir müddet verdi. *"Azınlığın haklarını vermezseniz, güvenoyunu çekerim"* dedi. Bir başka milletvekili ile birlikte oylarını çektiler ve hükümet düştü. Kısaca Sadık, *"Milletvekili oldum, rahatım, param var"* diye düşünmeyerek güvenoyunu çekti. Sadık'ın gri renkleri yoktu. Ya *"Evet"* ya da *"Hayır"*dı. Ya beyaz, ya da siyahtı. Kendisine güvenoyu verip vermeyeceği sorulduğunda, *"İyi niyetimi göstermek için vereceğim"* dedi. Yunan meclisinde Kuran-ı Kerim üzerine yemin etti. Büyük bir oyla bağımsız milletvekili seçildiğinde Yunanistan çıldırmıştı. Yemin törenine biz de gitmiştik. Koskocaman meclis binasında bir ofis bulamayıp, milletvekili Dr. Sadık Ahmet'e tavan

arasında bir oda vermişlerdi. Odasına demir merdivenlerle çıkıyorduk. Buna da *"Boş ver"* diyordu. İlk zamanlar Atina'da kendisine otel odası da vermediler. O'nun mahkemelerine Selanik'ten gelen avukatlara Gümülcine'de ve İskeçe'de otel odası verilmedi. Devamlı otelin dolu olduğu cevabını alıyorlardı.

"Sadık, Batı Trakya Türk toplumunun dağılmasından çok korkuyordu."

Sadık ile yaşamak zor, ama heyecanlıydı. Şimdi o heyecan bitti. Teyzem, *"Sana bir şey yapacaklar. Türkiye'ye gel"* dediğinde, *"Biz son trenin, son vagonunda geleceğiz"* diyordu. Oysa kader biz ailesini Türkiye'ye attı. Batı Trakya'da yarım kalan bir hayatım var. Bir ambulans uçakla Türkiye'ye geldik. Kızım Funda çok ağır yaralıydı. Küçük bir bahçemiz vardı ve sebze ekiyorduk. Sadık o bahçede olmayı çok seviyordu. Bağımız, bahçemiz, hayatımız, her şeyimiz yarım kaldı. Hatta fanatik birileri bağımızın tellerini kesip keçilerini sokmuşlar. Keçiler üzüm fidanlarımızın hepsini yemişler.

Evimizin duvarlarına pek çok yazı yazdılar. Funda okumayı yeni öğreniyordu. Pancuru açınca domatesler, yumurtalar atıyorlardı. Sadık kolay yolu değil, dikenli yolu seçmişti. Sadık'ın Yunan partilerinden milletvekili olması için pek çok teklif geldi. Bunlardan biri de Yeni Demokrasi Partisi'nden (Nea Dimokratia) idi. Ancak kendisi bu teklifleri kabul etmedi. Ayrıca devlet tarafından kendisine milletvekili olmaması da söylendi. Zamanında hastaneye doktor olarak almamışlardı. Sonra "*Müdür yapalım"* dediler. Ama Sadık'ın çıktığı yoldan geri dönmesi mümkün değildi. Evimizin üst katını kiralamış olan cildiye uzmanı doktor hala çalışıyor. Kendisi Gümülcine'ye Selanik'ten gelmişti. Selanik'teki arkadaşına telefon ettiğinde, nerede oturduğunu sormuş. Dr. Sadık Ahmet'in üst katında oturduğunu söylediğinde arkadaşı "*Bomba koyarlar, ölürsün"* diyerek derhal o daireyi terk etmesini söylemiş.

Sadık hapisten çıktığında çocuklar *"Baba, artık bizim ile de ilgilen"* dediler. *"Tamam"* diyordu. Hapishane anılarında diyor ki, *"Çocuklarıma söz veriyorum. Acı çekiyorum. Ama tutmayacağımı bilerek söz veriyorum"*. Almanya'ya gittiğimizde Türkiye'nin Münih Başkonsolosu Kemal Gür Beyin evinde kaldık. Kemal Bey bir gün Sadık'a, "*Kimseye söz vermiyorsun. Bir tam gün ailenle birlikte olacaksın"* dedi. Ertesi gün Aachen'e gittik. Batı Trakya Türk dernekleri ile ilgili bir mevzu vardı. Sadık, Batı Trakya Türk toplumunun dağılmasından çok korkuyordu. Beni yanına çağırarak Münih'e dönmem gerektiğini, çocukların Pazartesi günü okulu olduğunu ve kendisinin Strazburg'a döneceğini söyledi. Özkan Hüseyin ile gece saat üç buçuk gibi Kemal Gür'e ulaştık. Ben tek başına eve döndüm. Oysa tek başıma yolculuk etmekten korkuyordum. *"Lütfen Işık"* dedi. Böyle dediğinde, bu bir kanundu. Sadık'ın bu tavrı Kemal Bey'i dahi şaşırtmıştı.

Yunan idaresi Şapçı bölgesinde kamulaştırmaya gitmişti. Atina'dan dönerken Şapçı'ya uğramış. Köylüler kendisine ne olup bittiğini anlatmışlar. Köylülere *"Yarın tekrar geleceğim"* demiş. Sadık tarlaların askeri dozerle sürüldüğünü, askeri komutan ve emniyet müdürünün de orada olduğunu görmüş. Bunun üzerine dozerin etrafına gaz dökmüş. Komutan yanına gelerek bunu yapamayacağını söylemiş. "*Sizin halkın ekmek teknesi olan tarlaları almaya hakkınız varsa, benim de gaz dökmeye hakkım var"* demiş. Sadık tarlada beklemeye başlayınca, gitmek zorunda kalmışlar. *"Seni gözaltına alırız"* dediklerinde, *"Alın, ben alışığım"* demiş. Sadık, çok kararlıydı. Ancak daha sonra Türklerden bu araziler alınarak Pontuslulara verildi.

"Sadık, yolda giderken Levent'in kucağında Hakk'ın rahmetine kavuşmuş."

24 Temmuz 1995 günü çocuklarımızla bir sünnet mevlidine gidiyorduk. Sonrasında çocuklarla birlikte denize gidecektik. Yol garip bir şekilde sessiz ve tenhaydı. Karanlık değildi ve güneş ışığı da gözümüze gelmiyordu. Ben bir traktörün karşıda beklediğini gördüm. O sene bir gazete 1 Nisan'da *"Dr. Sadık Ahmet öldü"* diye yazmış, altında da çok küçük puntolarla şaka olduğunu belirtmişti. Bunu hatırlayarak Sadık'ı uyardım. Bana traktörün yan yolda olduğu cevabını verdi. Fakat traktör bizi görünce hareket etti ve bize çok şiddetli bir şekilde çarptı. O anda kaç takla attığımızı

bilmiyorum. Tarlaya uçtuk. Kaza esnasında benim boynum ezilmişti ve ağrıdan duramıyordum. *"Sadık, ne oldu?"* dedim. Baktım, arkada kızım inliyor ve Sadık arabada değil. Herhalde indi diye düşünürken yerde perişan vaziyette yattığını gördüm. Kolu kırılmış ve iliği çıkmıştı. Sonra sünnet çantasının parçalandığını fark ettim. Bu çanta duruyor. Ben bir yandan da sünneti nasıl yapacak diye düşünüyordum. Ancak Sadık'ın göğsünün çökmüş, gözlerinin açık olduğunu ve nefes aldığını fark ettim. Levent eline bir demir almış, bize vuran traktör sürücüsüne yönelecek. Levent'i çekerek *"Şu an sen bize lazımsın. Gel babanı kurtaralım"* dedim. Biri mezara, diğeri hapse gitse ben yaralı bir kızla ne yapacaktım. Adam bize bakarken elinde de bir şey vardı. Bunu görenler telsiz olduğunu söylediler. Yoldan hiçbir araba geçmiyordu. Trafik durdurulmuştu. Derken yanımızda bir soydaşımız durdu. Funda *"Anne, ağabey beni kurtarın"* diye inliyordu. Çünkü akciğerine hava kaçtığı için nefes alamıyordu. Diğer taraftan dalağı patlamış ve yüzü paramparçaydı. Funda'nın yüzünü Levent sildi. Yüzü cam parçalarıyla doluymuş. *"Siz gidin"* dedim. Levent babasını kucağına aldı. Funda'yı da öne oturttular. Sadık, yolda giderken Levent'in kucağında Hakk'ın rahmetine kavuşmuş. Sonrada ben de bir araba buldum. Neyse ki Funda'yı da hastaneye yetiştirdik. Ben daha sonra gittim.

Levent hastanede bana, babasının yoğun bakımda olduğunu ifade ederek ilk defa yalan söyledi. Funda'nın yüzüne bir file geçirmişler ve yüzünde yüz otuz tane dikiş var. Gümülcine hastanesine acilden girdik. Beni de tedavi altına alarak bir boyunluk taktılar. Ben de birçok yerimden yaralıydım. Ben Sadık'ın morgta olduğunu bilmiyordum. Gerçeği ertesi gün öğrendim. Funda'nın durumu ağırdı ve yoğun bakımdaydı. Dalağı patladığı için kan kaybediyormuş. Funda 12 buçuk, Levent ise 15 buçuk yaşındaydı. Ben Funda'yı yaşatmak için çırpınırken, başhekim beni hastaneden atıyordu. Başhekimin odasında kocaman bir harita vardı. Türkiye toprakları üzerinde Ermenistan ve Kürdistan fark ediliyordu. Oysa Sadık'la başhekim, ameliyatlara birlikte giriyorlardı. Derken bana basın yasağı getirdiler.

"Funda'nın yanına tekerlekli sandalye ile gidiyor, ama orada ayakta duruyordum. ... Kızıma iyi olduğumu göstermek istiyordum."

Beni Tansu Çiller aradı. Türkiye başkonsolosu da gelip gidiyordu. Ertesi gün Funda ameliyat edildi ve dalağı alındı. Akciğere tüp takıldı. Hala izleri vardır. Yüzü de çok kötüydü. Hemşireler bize kötü davranıyorlardı. Benim de Funda'nın da 7. ve 8. kaburgalarımız kırıldı. Hala her ikimizin de sırtı ağrır. Yatak yamru yumru. *"Bizi başka bir odaya alın, ya da yatağı biz alalım"* dediğimizde bunu da kabul etmiyorlar. Funda'nın yanına tekerlekli sandalye ile gidiyor, ama orada ayakta duruyordum. Bu defa tansiyonum düştüğü için bayılacak gibi oluyordum. Kızıma iyi olduğumu göstermek istiyordum. Babasını sorduğunda, uçakla Londra'ya götürdüklerini söyledim. *"Mesut ve Köksal amcam* bunun için mi geldiler?" dedi. Gelenler önce Funda'yı ziyaret ederek cenazeye katıldılar. Bana *"Anneciğim, babam için kan verilecekse, ben de veririm"* dedi.

Tansu Çiller aradığında, *"Kızı kaybediyorum"* dedim. Kendisi televizyona çıkıp, *"Kızı istiyorum"* dedi. Başhekim, akciğerine hava kaçabileceği için kızımın yolda ölebileceğini söyleyerek beni korkutuyor,

benden imza ve Atina'ya götürmemi istiyordu. Ben bunu kabul etmedim ve *"Anavatanımıza gitmek istiyorum"* dedim. İstanbul Koşuyolu Devlet Hastanesinden bir ekip muayene etmek üzere geldi ve bize hazırlık yapacaklarını söyleyerek gittiler. Ambulans uçak ikinci kez, bu defa bizi almaya geldi. Funda'nın rahatça yolculuk yapabileceğini söylediler. Ekipteki hemşirelerden biri Kıbrıslıymış. Kendisini Yunan toprağına çıkarmadılar. Ambulans uçak Dedeağaç'tan bizi İstanbul'a götürdü.

> ***"Funda cenazeyi yaşamadığı için hala babasının döneceğine inanıyor. Babasının kabrine gittiğinde "Bir yerden sanki bana bakacakmış gibi geliyor" diyor."***

İstanbul'da havaalanına inince bir şok yaşadık. O denli büyük bir gazeteci kalabalığı vardı ki. Funda babasının öldüğünü bilmiyor ve şaşkın vaziyette sedyede yatıyordu. Herkese bunu öğrenmemesi için tembihte bulunmuştuk. Neticede Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinden Arif Verimli gibi doktorlar geldiler ve babasının vefatını kendisine söylediler. Ben, boynum kötü bir vaziyette olduğu için o gün kontrole gitmiştim. Levent beni aşağıda karşılayarak Funda'nın durumu öğrendiğini söyledi. Odaya girdiğimde Funda'ya iyi olup olmadığını sordum. *"Sen nasıl olduğumu daha iyi bilirsin. Babamın vefatını neden bana söylemedin?"* dedi. Funda'yı her gün hastanenin psikoloğu ziyaret etti. Düşünce ve duygularını psikoloğuna anlatırdı. Funda hemşirelere *"beyaz melekler"* diyordu. Funda burada iyileşti ve hayat devam etti. Funda cenazeyi yaşamadığı için hala babasının döneceğine inanıyor. Babasının kabrine gittiğinde *"Bir yerden sanki bana bakacakmış gibi geliyor"* diyor. Hala babasını bekliyor ve O'na mektuplar yazıyor. Funda'nın babasına mektuplar ve şiirleriyle bir kitabı yayınlandı.

Dr. Sadık Ahmet vefat ettiğinde Yunanlar hastanenin etrafında toplandılar ve davul zurnalar çaldılar. Diğer taraftan hastanenin etrafını Batı Trakya Türk halkı sarmıştı. Binlerce kişi Dr. Sadık Ahmet'e kan vermek için sıraya girmişti. Hastaneye her gelen *"Işık Hanım, başınız sağ olsun. Şimdi bizim halimiz ne olacak?"* diye soruyordu. Bana, *"Sizin haliniz ne olacak?"* diye soran yoktu. Halk da, biz de başsız kalmıştık. Bana "sen parti başkanı ol, seninle devam edelim" dediler, ben de Sadık Ahmet'in eşi olarak partinin başkanlığını kabul ettim. İki dönem başkan olduktan sonra parti başkanlığını gençlere devrettim, ama yine yurtiçi ve yurtdışında Batı Trakya Türk toplumunun sorunlarını anlatmayı sürdürdüm, hala da sürdürüyorum.

> ***"Bana karşı saygılı ve sevgi doluydu. Çocuklarını da çok severdi. Çocuklarına hiçbir zaman kötü davranmadı. Bana karşı da her zaman hoş görülü oldu. ... Yine de davası ailesinden öncelikli ve büyüktü."***

Hayatımızın her anında mükemmel bir eşti. Öncelikle son derece sevgi doluydu. Bana ve çocuklarına önem veriyordu. Öncelikle dürüsttü ve beni çok sevdiğine inanıyorum. Ben de O'nu çok seviyordum ama aramıza büyük bir ayrılık girdi. Ailesiyle çok ilgileniyordu. Evimizde gürültü, patırtı hiç olmadı. Yemek ve giyinmekle ilgili hiçbir sorun çıkarmazdı. Ben bunları hazırlayıp kendisine sunardım. Son derece inançlı ve imanlıydı. Her zaman *"Eşler, Allah'ın emanetidir"* diyordu. Bana karşı saygılı ve sevgi doluydu. Çocuklarını da çok severdi. Çocuklarına hiçbir zaman kötü davranmadı. Bana karşı da her zaman hoş görülü oldu. *"Tamam, yaparız, düzelir, toparlanır"* diyordu. Yine de davası ailesinden öncelikli ve büyüktü.

Levent Sadık Ahmet

"Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'dan gelmiş geçmiş en cesur, namuslu ve Türklüğünden hiçbir zaman taviz vermeyen bir liderdir. Çok kısa zaman içerisinde adını Türk Dünyası'nın kalbine yazdırmıştır."

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'dan gelmiş geçmiş en cesur, namuslu ve Türklüğünden hiçbir zaman taviz vermeyen bir liderdir. Çok kısa zaman içerisinde adını Türk Dünyası'nın kalbine yazdırmıştır. Rahmetlinin ömrü vefa etmiş olsaydı çok daha farklı ve büyük projelere imza atacağından eminim. Bir Batı Trakya Türkü olarak Dr. Sadık Ahmet hayatta olsaydı, onunla birlikte çalışmak için elimden gelen her şeyi yapardım. Liderlik sadece vekillik veya buna benzer etiketlerle olmuyor. Cesaretiniz, azminiz, disiplininiz ve ilklere imza atmış olmanızla tamamlanıyor.

LEVENT SADIK AHMET

İşadamı Levent Sadık Ahmet, Dr. Sadık Ahmet'in oğludur.

Dr. Sadık Ahmet'le kahvehaneye giren polisten çekindiği için ayağa kalkan bir toplum, daha sonra yollara dökülüp dayak yiyen, hor görülen, nezarete atılan ama bas bas *"Biz Türk'üz!"* diye haykıran bir topluma dönüşmüştür. Sadık Ahmet'in en büyük başarısı buydu. Yunan parlamentosuna bağımsız milletvekili olarak girmesi de önemliydi, ama bence Türklüğünü haykırması daha önemliydi.

"Gücünü imanından aldığını düşünüyorum."

En önemli özellikleri cesur, alçakgönüllü, çok azimli ve çalışkan, dinine tamamen bağlı iyi bir Müslüman olmasıdır. Gücünü imanından aldığını düşünüyorum. Doktor olması da kendisine çok büyük bir avantaj sağlamıştır. Çünkü her toplum doktorlara daha sıcak davranır. Nerede bir doktor görseniz ya kendiniz ya da yakınlarınızla ilgili bir şey sorarsınız. Doktorlar her eve girer. Dr. Sadık Ahmet cerrah olması yanında sünnet de yapıyordu. Toplum en özel anlarını kendisiyle paylaşıyordu. Orada kurulan güçlü iletişim, yanında güveni de getiriyordu. Doktora yüzde yüz güvenmek zorundasınız. Az güvendiğiniz bir doktora gidemezsiniz. Dr. Sadık Ahmet'e halk, işinden dolayı da güveniyordu.

"Dr. Sadık Ahmet'in yaptığını ben yapamam. Çünkü ben Dr. Sadık Ahmet değilim, oğluyum. Aklıselim iseniz, siz de Dr. Sadık Ahmet'in hizmet yoluna farklı kulvarlarda hizmet edebilirsiniz."

Dr. Sadık Ahmet'in yaptığını ben yapamam. Çünkü ben Dr. Sadık Ahmet değilim, oğluyum. Aklıselim iseniz, siz de Dr. Sadık Ahmet'in hizmet yoluna farklı kulvarlarda hizmet edebilirsiniz. Ben de o yüzden ticareti seçtim. Allah'a hamdolsun çok büyük, çok iyi işlere imza attık. Batı Trakya'daki gelmiş geçmiş en büyük yatırımlardan birini yapmak bize nasip oldu. Büyük konuşmak istemiyorum ama siyaset yapmayı planlamıyorum. Çok şükür çok sağlıklı ve çok büyük bir hacme sahip bir sektörün en büyük oyuncularından bir tanesiyiz.

"Sadık Ahmet sert görünümlü ama pırlanta gibi çok yumuşak kalbi olan bir babaydı."

Sadık Ahmet sert görünümlü ama pırlanta gibi çok yumuşak kalbi olan bir babaydı. Hayatınızın bir bölümünde disiplinli olup diğer bölümünde disiplinsiz olamazsınız. Sadık Ahmet evde de, işte de, her yerde aynı disiplini koruyordu. Ama bizlere hiçbir zaman kötü davranmamış bir babaydı. Ancak yanlış bir şey olduğunda da bir bakışı yeterliydi. Bazen gözlüğünün üzerinden baktığında herkes ne demek istediğini çok net bir şekilde anlayabiliyordu. Çocuklarına hayır demeyen bir babaydı. Ama o güveni, o saygıyı zaten duruşuyla hissedebiliyordunuz. Ben bu iş hayatımdaki azmi ve sertliği Dr. Sadık Ahmet'ten aldığıma inanıyorum.

Ben Gümülcine'de okuldan çıktığımda rahmetlinin ofisine gidiyordum. Her gün bana içtiği kahveden birkaç yudumluk bırakıyordu. O'nu içip öyle eve çıkıyordum. Ofisle evimiz aynı binadaydı. Hapishanede babamı ilk ziyaret ettiğimde elinde iki kahve ile geldi. Birini bana verdi, diğerini kendisi aldı. Ben bu kahvenin benim için çok fazla olduğunu söyledim. O, *"Sen artık ailenin reisisin. Ben yokum. Annen ve kız kardeşin sana emanet. Bu çok büyük bir sorumluluk. O yüzden sana tam kahve getirdim"* dedi.

"Hapishanede yan tarafında bir katil varken onun suçu ise 'Türk'üm' demekti. Bunları çocuk yaşta hazmetmek çok zor."

O gün, 45 dakika görüşmüştük. Fakat bunun ancak 10-15 dakikası konuşabilmiştik. Çünkü sürekli ağlıyorduk. Rahmetliyi ağlarken ben çok az görmüştüm ki, biri de o gündü. Saçları çok hızlı bir şekilde beyazlamıştı. O gün yan tarafta tek kolu olmayan bir adam da oğluyla görüşüyordu. Babama, *"Bu adamın tek kolla hapishanede ne işi var"* diye sordum. Babam o adamın birini öldürdüğünü ve o yüzden hapiste olduğunu söyledi. Dönüp babama baktım. O'nun suçu *"Türk'üm!"* demekti. Bunları çocuk yaşta hazmetmek çok zor. Ama insanoğlunu ne yazık ki acılar güçlendiriyor. Babam, *"Merak etmeyin en kısa zamanda çıkacağım"* dedi ve çıktı. Milletvekili olarak Yunan parlamentosuna gitti.

Benim iki tane alyansım var. Bir tanesi rahmetli babamın alyansı. Rahmetli benim elimde vefat etti.

Gözlerini ben kapattım. Biz Sadık Ahmet soy ismine layık olmak için çabalıyoruz. Biz namusumuzla doğru bildiğimizi doğru, eğri bildiğimizi eğri söyleyip kimseye de yaranmaya çalışmayan bir aileyiz.

"Aile yaşantısında da, en özel anlarında da, toplum hayatında da liderlik vasıflarının etkileri görülüyordu. Ben ondan bir şeyin zor olduğunu ve yapamayacağımızı söylediğini hiç duymadım."

Ben babamdan yeni yeni araba kullanmayı öğreniyordum. Bana arada sırada arabasını veriyordu. Bir gün Sirkeli köyünden Gümülcine'ye dönüyorduk ve babam çok yorgundu. Seyahatten yeni gelmişti. Sirkeli köyünden Domruköy'e doğru giderken bir anda babam arabayı durdurdu. Bana, *"Hadi geç, sen kullan. Ama 80 kilometreyi geçme"* dedi. Kendi koltuğunu yatırdı, başını çevirdi ve kısa bir süre içerisinde uyudu. Çok şaşırmıştım. Öncesinde başta şaka mı yapıyor, yoksa gerçekten mi uyudu anlayamadım. Çocuğunuzu bazen söylemlerle değil eylemlerle yetiştirirsiniz. O gün bana çok büyük bir güven ve olgunluk dersi vermişti. Yani bu davranışıyla bana *"Oğlum ben sana güveniyor ve canımı emanet ediyorum. Bizi sağ salim bir şekilde eve götür"* demişti. Ben çok mutlu olmuştum. Eve gittiğimde babama çok teşekkür ettim. Annem çok şaşırdı. Sadık Ahmet böyle bir insandı. Liderlik vasıfları bu şekilde olur. Aile yaşantısında da, en özel anlarında da, toplum hayatında da liderlik vasıflarının etkileri görülüyordu. Ben ondan bir şeyin zor olduğunu ve

yapamayacağımızı söylediğini hiç duymadım. *"Otur, çalış, yap"* derdi. O yüzden zaten çok kısa bir zaman içerisinde azınlık haklarıyla ilgili birçok tabu yıkıldı ve hak kazanıldı. Her zaman, *"Hak verilmez alınır"* derdi. O azmin çok büyük bir örneği idi.

> ***"Hapishanede Kuran'ı hatmetmiş, mahkumların dertlerini dinlemiş ve alet olmamasına rağmen spor yaparak kaslarını geliştirmişti"***

Babam hapisten çıktığında kasları gelişmişti. Hiçbir alet olmamasına rağmen hapiste spor yapmış, Kuran'ı hatmetmişti. Kitap okumayı zaten çok severdi. Hapishanede günlük de tutmuş. Günlüklerden okuduğumuz kadarıyla diğer mahkûmların dertlerini dinlemiş, kitap okumuş, Kuran okumuş ve spor yapmış. Rahmetli İngilizce ve Fransızcayı kendi imkânları ile öğrenmiş. Fransızcayı çok iyi konuşabiliyordu. İngilizce ve Yunancayı zaten biliyordu. Bize de İngilizce öğrenmemiz için özel hoca tutmuştu, ismi Peter Dudley idi. Peter o zamanlar Yunanistan'dan ayrılmıştı. Babamın hapse girdiğini öğrenince çok üzülerek kendisine mektup yazmış. Fakat İngilizce olduğu için mektuplar geri gelmiş. Bu sefer kendisi sözlüğe bakarak Yunanca mektup yazarak göndermiş. Yunanca olunca mektup babamın eline ulaşmış.

Patras'da mahkemedeyiz. Orada mahkeme sonunda *"Beraat"* denildi. Hepimiz heyecanlandık ama kefalet ödenmesi gerekiyordu ve kimsenin üzerinde o kadar para yoktu. Veremezsek babam hapisten çıkamayacaktı. Dayım mahkemeye gelirken banka cüzdanını yanına almış. Fakat saat 13.30, saat 14.00'da hem banka hem de mahkemenin veznesi kapanacak. Paranın bankadan çekilip mahkemenin veznesine yatırılması lazım. Nasıl koşuyoruz. Bankaya gittik. Dayım, *"Çabuk parayı verin, hapisten birini çıkartacağız"* diye bağırıyordu. Adam, *"O kadar para olmayabilir. Bakmamız lazım"* diyordu. Bankanın müdürleri de geldi. 15 dakika içerisinde parayı aldık. Ama bu sefer de o kadar parayı koyacak yer yoktu. Üstümüze, başımıza her tarafa deste deste paraları koyduk. Yine koşa koşa döndük. Son dakikada yetiştik ve rahmetli o şekilde çıkabilmişti hapishaneden.

> ***"Babam 'Ben gitmeyeceğim. Ya bu arabayı çekersin ya da polisi bekleriz' dedi. Adam Türklüğe hakaret ede ede aracını bir iki metre geriye çekti"***

Bir defa Gümülcine'de tam aracı park edecek iken arabayla bir Yunan dayandı. Park edebilmemiz için hafif geriye gitmemiz gerekiyordu. Adam gitmiyor, klaksona basıyordu. Babam biraz geriye almasını rica etti. Adam *"Hayır sen ilerleyeceksin, ben geriye gitmeyeceğim"* diyordu ısrarla. Babam da *"Ben gitmeyeceğim. Ya bu arabayı çekersin ya da polisi bekleriz"* dedi. Adam Türklüğe hakaret ede ede aracını bir iki metre geriye çekti. Bunlar bir çocuk için travma olabilir. Ama milli ve dini duygularınız tamsa, bunlar bir derse ve azim kamçısına dönüşüyor. Park ettik. Tam yanımızdan geçerken babama çok ağır hakaret etti. Dışarı çıktım ve *"Gel baba, biz bunu dövelim"* dedim. Adam da dev gibi bir şeydi. Babam *"Oğlum onların kuyruk acısı var. Ondan bunu yapıyorlar. Demek ki biz doğruyu yapıyoruz"* dedi. Bu kadar da sakindi. Şimdi ben kendimi onun yerine koyuyorum. Ben olsam böyle davranmazdım. Ama işte o yüzden herkes lider olamaz. Halbuki orada fiziksel bir müdahalede bulunsaydı, onun aleyhine olacaktı. Bunu bildiği için orada sakin kalmayı tercih etti. Olgunluk ve liderlik bu olsa gerek.

Bir gün dedemle babam yağmurlu bir havada İskeçe'den dönerken araba kayıyor ve uçuruma, dereye doğru yuvarlanıyorlar. Neyse ki son anda koskoca bir kayaya çarpıp durabiliyorlar. Durmasalar belki de dereye uçacaklardı. Eve geldiklerinde herkes perişan. Annem ağlıyor, dedem vurulmuş, araba çok kötü. Babam dedeme, *"Bir şeyin var mı. Eğer kötüysen hastaneye gidelim"* dedi. Olumsuz cevap alınca dayımın arabalarından birini istedi. Bindik arabaya gittik. Sonraki

sabah ne varmış, ne yokmuş gibi işine gitti. Araba ne olursa olsun, pert mi pert, boş verin. Ne gerekiyorsa yapın. Biz işimize bakalım. Ben bunun gençlerimize örnek olmasını istiyorum. Azim, disiplin, davaya bağlılık bana göre bu. Bu şekilde çalışırsanız başarılı olursunuz.

> ***"O an bana baktı, bir şeyler söylemeye çalıştı ve son nefesini verdi. Ondan sonra babamın gözlerini kapattım."***

Biz Yalanca köyüne sünnete gidiyorduk. Oradan da yazlığa geçecektik. Annemin arabasıyla gidiyorduk. Tam Susurköy'deki kavşakta iken annem, *"Bir traktör var yolun kenarında. Ama duruyor. Herhalde bir şey olmaz"* dedi. Normal bir süratle gidiyorduk. Tam dört yol ağzına geldiğimizde traktör sanki bizim gelmemizi bekliyormuşçasına bir anda üzerimize doğru ilerledi. Rahmetli çarpmadan kaçabilmek için son anda hafif sağa kırdı. Arabanın dümeni sağa kırıldığı için traktör tam babamın olduğu tarafa çarptı ve karşıdaki tarlaya uçtuk. Ben biraz hızlı davranıp tutunabildim. Ben sağ arkada, kız kardeşim babamın arkasında, annem de önde oturuyordu. O yüzden kız kardeşim daha fazla yaralandı. Yüzünden su gibi kan akıyordu. Akciğerine de hava kaçtığını söylediler daha sonra. Herhalde 5-6 takla attık. Annem de bir şekilde çıktı arabadan. Babamı arıyorum, babam yok. Bir baktım ileride yerde yatıyor. Araba takla atarken o tarafa uçmuş olmalı. Kalbine masaj yapmaya çalıştım. Bir bana, bir de boşluğa baktı. Hala hayattaydı. Bize çarpan kişi traktörün altına yatmış bize bakıyordu. Sanki *"Ne ala ölüyorsunuz"* der gibi. İnsan bir yardım eder. Sonra da o namussuz kaçtı oradan. *"Normal bir kazaydı"* diyenlere, *"Madem normal bir kazaydı, traktör sürücüsü neden bize yardım etmedi?"* diyorum. Yoldan geçen bir gurbetçimiz arabasını durdurdu. Funda'yı öne oturttum. Ben sol arkaya oturdum. Ama babamı kaldıramıyorduk. Kollarının kemikleri çıkmıştı, göğsü paramparçaydı, zaten daha sonra otopside de içindeki tüm organların çarpmanın etkisiyle parçalandığı görüldü. O an bana baktı, bir şeyler söylemeye çalıştı ve son nefesini verdi. Ondan sonra babamın gözlerini kapattım. Daha sonra Türkiye'den özel ambulans uçak geldi ve Türkiye'ye geldik. Altı ay Koşuyolu Hastanesi'nde yaşadık.

> ***"Biliyorsunuz kaza yaptığımız araba daha sonra DEB Partisi Genel Merkezi'nden çalındı. Çalanlara hakkımı helal etmiyorum. Rahmetli Sadık Ahmet'in kanı vardı o arabada. Bunu yapanlar alçak ve kansızdır."***

Hem bize aile olarak, hem de Batı Trakya Müslüman Türk toplumuna sahip çıkan başta Türkiye Cumhuriyeti Devleti, tüm kurum ve kuruluşları ve tüm Türk Dünyası'na hepimizin çok teşekkür etmemiz lazım. Bu bağlılığı daha da güçlendirmemiz lazım. Bizim özümüz bir. Günlük çıkarlar ve küçük menfaatler peşinde koşanlar bizden olmasınlar. Çünkü bu dava çok büyük bir dava. Bir günlük bir dava da değil. Biz yüzyıllardır alnımız ak ve başımız dik Türklüğümüzü ve Müslümanlığımızı nasıl savunduysak, yine öyle savunmaya devam edeceğiz.

Biliyorsunuz kaza yaptığımız araba daha sonra DEB Partisi Genel Merkezi'nden çalındı. Çalanlara hakkımı helal etmiyorum. Rahmetli Sadık Ahmet'in kanı vardı o arabada. Bunu yapanlar alçak ve kansızdır.

Dr. Sadık Ahmet ile ilgili kitap çalışmanız çok önemli. Hem Batı Trakya haklı davamız, hem de Türk Dünyası için çok güzel bir eser. Emeği geçenlerden Allah razı olsun.

Köksal Toptan

Dr. Sadık Ahmet'in ismi ben, ailem ve Türk Dünyası için çok şey ifade ediyor. Gerçekten O, yaşamı boyunca hem Sadık, hem de Ahmet'ti. Yani bütün güzellikleri, iyilikleri, çalışkanlıkları ve dürüstlükleri kendinde toplamış ve yaşam biçimi haline getirmiş bir büyük Türk Dünyası lideriydi. O nedenle onun adına yapılacak olan her şey, onun adına verilecek her emek, dökülecek her alın teri, yerine gitmiş bir gayrettir.

"Gerçekten O, yaşamı boyunca hem Sadık, hem de Ahmet'ti. Yani bütün güzellikleri, iyilikleri, çalışkanlıkları ve dürüstlükleri kendinde toplamış ve yaşam haline getirmiş bir büyük Türk Dünyası lideriydi."

KÖKSAL TOPTAN

3 Ocak 1943'te Rize'nin Camidağı köyünde doğmuş olan Köksal Toptan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında ilk kez 1977 yılında Zonguldak milletvekili olarak yer almıştır. Sırasıyla Adalet Partisi, Doğru Yol Partisi ile Adalet ve Kalkınma Partisi'nde 8 dönem siyaset yapmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı yanında Devlet, Kültür ve Milli Eğitim Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. Cumhurbaşkanlığı Yüksek İstişare Kurulu üyesidir.

"O, yaşamı boyunca hem Sadık, hem de Ahmet'ti."

Batı Trakya, Türk Dünyası'nın önemli bir parçasıdır. Birçok yere dağılmış olan Türk ırkı, zaman zaman sürgünlerle ve çeşitli işkencelerle yerinden ve yurdundan uzaklaştırılmış ve kopmaya başlamış bir halde iken, Batı Trakya Türklüğü hiç bozulmamış, özünden hiç taviz vermemiş, bütün dayatmalara ve vaatlere rağmen çalışkanlığını, Türkiye ile olan ilişkilerdeki üstün gayretini hep korumuştur. O nedenle Batı Trakya sadece Türkiye için değil, Batı Trakya'da yaşayan 150 bin soydaşımız için değil, bütün Türk Dünyası için önem taşıyan bir coğrafyadır.

"O'nun gayretleri sadece Batı Trakya Türkleri ile sınırlı değildi."

Dr. Sadık Ahmet'in en önemli özelliği şudur dersek, onun dışında kalanlar sanki çok önemli değilmiş gibi bir algı yaratırız. O nedenle rahmetli Dr. Sadık Ahmet, bütün özellikleri ile güzel bir insandı. Onun huyu, dili, arkadaşlığı ve dostluğu güzeldi. Bir *"insan"*ı tarif ederken, bir *"insan"*ı anlatırken söylenebilecek güzel olan her şey ona yakışırdı. Gayretlerini bilirim. Sadık Ahmet ısrarla Türklüğü Müslümanlıkla beraber düşünüyordu. Batı Trakya'da Müslüman bir Türk unsurunun yaşadığına yürekten inanıyordu. Ancak O'nun gayretleri sadece Batı Trakya Türkleri ile sınırlı değildi. Türk Dünyası'nın çağımızdaki önemli önderlerinden biridir. Bir trafik kazasında onu kaybetmiş olmak Türk Dünyası için gerçekten çok büyük bir kayıptır. O yaşasaydı, ki tam olgunluk çağına giriyordu, eminim verdiği hizmetler katlanarak büyürdü. Onun aziz hatırasını Türkiye'de her kesim yaşatmak için çırpınıyor. Partisi bütün zorluklara rağmen ayakta duruyor ve Batı Trakya Türklüğünün hukukunu korumak için çalışıyor.

Tabii ki Dr. Sadık Ahmet siyasetçiydi. Siyasetçi taraftır. Batı Trakya Türklüğünün içinde de taraflar vardı. Dr. Sadık Ahmet de bir taraftı. Ama O'nun mücadelesinin tarafında herkes vardı. Öyle bir insandı. Her önemli özellik O'nun şahsında birleşirdi sanki. O, iyiliklerin birleştiği bir kişiydi. Gerçekten kaybı Türk Dünyası, Türkiye ve Batı Trakya için çok büyük bir kayıptır.

"(TÜRKPA'nın kuruluşunda) ..... Türkmenistan ile Özbekistan'ı katılım konusunda ikna etmek için çok uğraştım. Heyetler gönderdim. İşte o zaman Dr. Sadık Ahmet'i çok aklıma getirdim. O olsaydı ben onunla çözerdim bunu."

Türk Dünyası Dr. Sadık Ahmet'in başta yılmazlığını, inadını, inancını ve yorulmak bilmeyen gayretini örnek almalıdır. Hep öyle olması lazım. Türk Dünyası, özellikle ifade etmek isterim, 70 senede dilini bıraktı gitti. Ben meclis başkanlığı dönemimde, Türk Dünyası'nı biraz daha sıkılaştıralım düşüncesiyle, Türk Dili Konuşan Devletler Parlamenter Asamblesi'ni, TÜRKPA'yı kurdum. Kurarken sıkıntılar çektik. İşte o noktada Dr. Sadık Ahmet'in eksikliğini hissettim. Bu asambleye Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan katıldı. Özbekistan ile Türkmenistan biz tarafsız kalacağız, katılmayacağız dediler. Ben Türkmenistan ile Özbekistan'ı ikna etmek için çok uğraştım. Heyetler gönderdim. İşte o zaman Sadık Ahmet'i çok aklıma getirdim. O olsaydı ben onunla çözerdim bunu. O Türkmenistan'a ve Özbekistan'a gitseydi bu sorunu çözerdi diye düşünmüşümdür. Dr. Sadık Ahmet'ler kolay yetişmiyor. Kafkaslarda, Kafkasların ötesinde, Kırım, Batı Trakya, Moldova ve Bulgaristan dışında Türkçesini koruyabilen topluluk maalesef çok yok. Oralarda da birer Dr. Sadık Ahmet çıkabilseydi, hiç şüphesiz dillerini kaybetmezlerdi. TÜRKPA'nın ortak dili Rusça oluyordu ve ben bu duruma çok üzülüyordum. 70 senede Türklere Türkçe'yi zorla unutturdular. Biz dört yüz sene kaldığımız

yerlerde, Balkanlar, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da dilimizi öğretmek için baskı yapmayı aklımızdan geçirmedik. Yetmiş senede onlar bizi asimile etti. Biz dört yüz senede Cezayirliye, Tunusluya Türkçe öğretmeye çalışmadık.

> *"Sadece Batı Trakya'da değil, Kafkaslarda ne yapabileceğimizi de konuşurduk. Mesela O'nun önerisiyle Kerkük'e eğitim malzemesi gönderdim."*

1992'de Milli Eğitim Bakanı olduğum dönemde çok sıkı bir işbirliğimiz oldu, bu çerçevede Batı Trakya'daki Türk okullarının ihtiyaçlarını maddi manevi destek vererek elbirliğiyle karşıladık. Sadece Batı Trakya'da değil, Kafkaslarda ne yapabileceğimizi de konuşurduk. Mesela O'nun önerisiyle Kerkük'e eğitim malzemesi gönderdim. Rahmetli İhsan Doğramacı da bize yardımcı oldu. Buradan Kerkük'teki okullara tırlarla malzeme gönderdik, kitaplarını bastırdık. Yine Sadık Ahmet'in önerisiyle Arnavutluk'a ders kitapları gönderdik. Türkiye'ye her gelişinde ailece de görüşürdük.

> *"Ölümü ona yakıştıramıyordum. Yunan parlamentosunda, mahkemelerde gürül gürül bağıran Sadık, sessizliğe bürünmüştü."*

Kaza gününe çok üzülüyorum. Doğrusunu isterseniz oraya gidene kadar haberin yanlış olabileceğini düşünüyor ve böyle bir şey olmuş olabileceğine inanamıyordum. Gümülcine'ye vardığımızda gerçekle yüz yüze geldik. İnsan yıkılır derler ya, yıkıldım. Ölümü ona yakıştıramıyordum. Yunan parlamentosunda, mahkemelerde gürül gürül bağıran Sadık, sessizliğe bürünmüştü. İnsan o anda duygularının esiri oluyor. O cinayetin bütün izleri küçücük Funda Sadık Ahmet'in vücudundaki parçalarda görülebiliyordu. Vefatından sonra uzun seneler yıldönümlerine katıldım.

Turhan Tayan

Ben de Mübadele Anlaşması gereğince Selanik'ten gelen ailelerden birinin evladıyım. Annem ile babam oralardan geldiler. Bu sebeple göçlerde yaşanan acıları iyi bilirim. Ben 2000 yılında Türkiye - Yunanistan Parlamentolararası Dostluk Grubu Başkanı idim. O sıfatımla Batı Trakya'yı ziyaret etme fırsatı buldum.

"Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk kardeşlerimizin hak ve hukuklarının engellenmesine "Artık Yeter!" diyebilmiş bir kahramandı."

TURHAN TAYAN

19 Ekim 1943 Bursa doğumlu olan Turhan Tayan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Sırasıyla Doğru Yol Partisi, Anavatan Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nde siyaset yapmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında Bursa milletvekili olarak yer almıştır. Milli Savunma ve Milli Eğitim Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur.

Yunan yönetimleri ısrarla Batı Trakya Türk azınlığının Türklük vasfını görmezden geldiler. Lozan Anlaşması'nın verdiği hakları daima inkâr ederek işleri yokuşa sürdüler. Batı Trakya Türk azınlığının kültürel, siyasal ve diğer alanlardaki haklarını vermek konusunda engel çıkardılar ve gelişmesine izin vermediler. Müftüyü seçme hakkı var, ama vermediler. Eğitim hakkı var, ama vermediler. Ben Milli Eğitim Bakanı iken Batı Trakya'daki çocuklarımızın benliklerini ve Türkçeyi kaybetmemeleri için çalıştım. Türkiye Cumhuriyeti'nin Batı Trakya'ya ilgisi hiçbir zaman azalmamıştır. Yunanistan, Batı Trakya'daki Türklerin haklarını tanımamakta daima ısrarcı oldu ve yan yollara saptı. Birilerinin bu haksızlıkları dile getirmesi gerekiyordu. Dr. Sadık Ahmet, Yunan idaresinin bu tutumuna başkaldıran önemli bir önderdi, örnekti, yiğitti. Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk kardeşlerimizin hak ve hukuklarının engellenmesine *"Artık Yeter!"* diyebilmiş bir kahramandı. Dr. Sadık Ahmet'in mücadelesi Türklük, hak ve hukuk mücadelesidir. Uluslararası anlaşmalardan doğan hakların uygulanması için mücadele vermiştir. Ancak bu sebeple baskılar görmüş, hapisle cezalandırılmıştır.

"Dr. Sadık Ahmet mücadelesini siyasal yoldan yürütmüş, Batı Trakya Türklerinin sorunlarını ve kendilerine azınlık haklarının verilmesi konusunu Avrupa Konseyi'nin gündemine sokmuş, uluslararası alana yansıtmıştır."

O günden bugüne Batı Trakya'da Dr. Sadık Ahmet'in gösterdiği cesaret, yüreklilik ve kararlılık ölçüsünde bir lider çıkmadı. Rahmetli vermiş olduğu Türklük, hak ve hukuk mücadelesini, bu davayı Türkiye'nin ve Batı Trakya'da yaşayan soydaşlarımızın gündemine önemli ölçekte yerleştirmiştir. Mücadelesini siyasal yoldan yürütmüş ve bunu gerçekleştirebilmek için Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'ni kurmuştur. Batı Trakya Türklerinin sorunlarını ve kendilerine azınlık haklarının verilmesi konusunu Avrupa Konseyi'nin gündemine sokmuş, uluslararası alana yansıtmıştır. Çok önemli hizmetler yaparak iz bırakmış, Türk gençlerine örnek olmuştur. Bu sebeple ismi başta Bursa olmak üzere pek çok tesise verilmiştir.

Söylenecek şey gayet basit. Dr. Sadık Ahmet'in yaptıklarını yapmak. Kararlılık, cesaret, korkmadan bütün siyasi imkânları ve hukuki yolları kullanmak. Uluslararası alanda verimli diplomasi yapmak. Dr. Sadık Ahmet hep bunları yaptı. Hiç meşruiyet dışına çıkmadı, zora ve silaha hiç yönelmedi. O bakımdan ben kendisini örnek bir dava adamı, bir kahraman, bir önder olarak görüyorum. Allah rahmet eylesin.

Hayattayken bir araya gelme fırsatı bulamadım. Ben parlamenter olarak çok arzu etmeme rağmen ata topraklarım olan Grebene'ye gidemedim. O zamanlar bana Yunanistan'daki 17 Kasım Terör Örgütü'nün hakkımda vur emri olduğuna dair bilgi geldi. Babam ölmeden, babamı da alıp oralara götürmeyi çok istedim. Nasip olmadı. Babam 1996'da vefat etti.

Temmuz 1995'te bir trafik kazasında yaşamını yitirdiği haberini duyduğumuzda ben Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekili idim. Şoke olduk. Biz de, Batı Trakyalılar da bunun basit bir trafik kazası olduğuna hiç inanmadık. Bunun bir suikast olarak geliştiğini, oluştuğunu ve sonuçlandığını düşündük, olaya hep öyle yaklaştık.

Mehmet Müezzinoğlu

MEHMET MÜEZZİNOĞLU

Hekim ve siyasetçi olan Mehmet Müezzinoğlu, 1955 yılında Gümülcine'ye bağlı Kozlukebir köyünde dünyaya gelmiştir. 2013-2016 döneminde Türkiye Sağlık Bakanlığı ve 2016-2017 döneminde Türkiye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı görevlerini yürütmüştür.

Dr. Sadık Ahmet öncelikle Batı Trakyalılar ve Batı Trakya da doğmuş bir Türk evladı olarak benim için, Balkanlardaki tüm soydaşlarımız ve Türkiye'de milli ruhu dinamik olan Türk kamuoyu için son derece değerlidir. Dr. Sadık Ahmet'i tek bir cümle ile anlatmak gerekirse, Batı Trakya Türklerinin milli ruhunu canlandırarak liderliğini yapan değerli bir şahsiyettir. Allah mekânını cennet eylesin ve Batı Trakya'da kendisine layık bir dinamizm oluşsun. Milli ruhun Batı Trakya'da sönmemesine vesile olacak yeni yeni liderlerin çıkmasını, öncülerin çıkmasını temenni ediyoruz. Öncelikle her Batı Trakyalı Türk gencinin Dr. Sadık Ahmet'i ve hayat felsefesini bilip anlaması gerekir. Dr. Sadık Ahmet'in milli bilinci yanında manevi tarafı da güçlüydü. Bu güçle Batı Trakya Türklerini temsil etmekteydi.

“Dr. Sadık Ahmet’i gelecek nesillerimize aktarmamız, herhalde Batı Trakya’nın geleceği için en hayati konu olsa gerek.”

Batı Trakya Türk toplumunun her kesimini birleştirici ve bütünleştirici olmuştur. Batı Trakyalı Türkler esasında çok temiz, mütevazı, merhametli ve mert bir yapıya sahiptirler. Tüm bu özelliklerini şahsında toplamış olan Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin mücadelesine liderlik etmiştir. Batı Trakyalı Türk olma bilincini yaşayan ve yaşatan biri olarak gözü karalığı sayesinde hayatı pahasına mücadelesini sürdürmüş, ne alacağı cezaları ne de hapsedilebileceğini düşünmüştür. Dr. Sadık Ahmet’i gelecek nesillerimize aktarmamız, herhalde Batı Trakya’nın geleceği için en hayati konu olsa gerek.

“Dr. Sadık Ahmet sayesinde Batı Trakya Türkleri sadece Türkiye kamuoyu tarafından değil, dünya kamuoyu tarafından da öğrenilmiştir.”

Benim 1970 yılında eğitim için Batı Trakya’dan Türkiye’ye geldiğim dönemlerde, Batı Trakyalıyım dediğim zaman Edirneli mi, Keşan ya da İpsalalı mı olduğumu sorarlardı ve bu da beni çok üzerdi. Türkiye kamuoyunun büyük bir bölümü, Batı Trakya’nın Lozan Antlaşması ile Türkiye sınırları dışında bırakıldığını ve burada Müslüman Türk bir kitlenin yaşadığını bilmezdi. Türkiye kamuoyu Batı Trakya Türklerini, Dr. Sadık Ahmet’in mücadelesi sonucunda anladı, kavradı ve öğrendi. Dr. Sadık Ahmet sayesinde Batı Trakya Türkleri sadece

Türkiye kamuoyu tarafından değil, dünya kamuoyu tarafından da öğrenilmiştir. Kendisi Batı Trakya Türklerinin meselelerini büyük bir azimle uluslararası platformlara taşımıştır.

> ***"Bana göre en önemli karakter özelliği haklı olduğuna inandığı davada canı pahasına mücadelesini sürdürmesi, en ufak bir geri adım atmama kararlılığıdır."***

Korkusuz ve mücadeleci bir yapıda olmasının, azmi ve gayretinin, entelektüel birikiminin, Türkçe ve Yunancanın yanında İngilizce de bilmesinin Batı Trakya Türklerinin meselelerini ulusal ya da uluslararası bütün platformlara taşımasında önemi büyüktür. Bunun yanında hekimdi. Bana göre en önemli karakter özelliği haklı olduğuna inandığı davada canı pahasına mücadelesini sürdürmesi, en ufak bir geri adım atmama kararlılığıdır.

Ben Kozlukebir köyünde, Sadık Ahmet ise Sirkeli köyünde doğmuştur. Her iki köy de bizim çocukluğumuzda nahiye idi. Şu anda iki nahiye birleştirildi ve Kozlukebir Belediyesi oldu. Sirkeli köyü belediye merkezidir. Dr. Sadık Ahmet eşimle uzaktan akrabadır. Benim vize verilmediği için Yunanistan'a gidemediğim dönemde (18 yıl) İstanbul'a geldiğinde kendisiyle görüşürdük. Birkaç televizyon programına da birlikte katıldık. Dolayısıyla Dr. Sadık Ahmet ile yakın bir hukukumuz vardı. Kararlı bir mücadele sürdüren Dr. Sadık Ahmet, esasen özünde son derece mütevazı ve sakin bir kişiliğe sahipti. Gerek meslektaşım olarak, gerekse 1992 yılında siyasete atıldığımda bir Batı Trakyalı olarak kendisine olabildiğince destek olmaya ve moral motivasyonuna çalıştım.

Dr. Sadık Ahmet, 29 Ocak 1988'deki Batı Trakya Türklerinin "Milli Direniş Günü"nü organize edenler arasındadır. O gün Batı Trakya Türkleri, Yunan idaresinin yürüttüğü asimilasyon siyasetine karşı yollara döküldüler. Bu büyük bir irade, büyük bir kararlılık gerektirir. Bir *"Ben de varım"* cümlesidir.

Dr. Sadık Ahmet'in vefatını duyduğumda içimde bir acı hissettim. Burada bir kişinin vefat etmesinin ötesinde bir konuya daha işaret etmemiz gerekir. Bir liderin kaybı, yalnız bir kişinin kaybı değildir. Toplumun birçok umudunun, geleceğe ait yol haritasının kaybolmasıdır. Birden bire toplumun aklına *"Şimdi ne olacak acaba?"* sorusu başta olmak üzere pek çok soru gelir. O'nun kaybı sadece beni değil, Batı Trakya Türkleri ile ilgilenen herkesi farklı şekillerde üzdü. O'nun mücadeleci kişiliğini anlatırken, ne yazık ki Batı Trakya'daki gençler arasından O'nun yarattığı boşluğu doldurabilecek bir figürün, bir aktörün henüz çıkmadığını görüyoruz. Hala yeri doldurulabilmiş değil.

> ***"Batı Trakya Türk toplumunun her kesimi, yaşlısıyla genciyle, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri kanalıyla Dr. Sadık Ahmet'in bıraktığı ruha, mücadele azmine sahip çıkmalıdır."***

Özellikle liderlik yapmış insanların arkada bırakmış olduğu mücadele ruhunun yaşatılmasını, o kişiye değer verilmesi ve saygı gösterilmesi anlamında önemserim. Batı Trakya Türk toplumunun her kesimi, yaşlısıyla genciyle, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri kanalıyla Dr. Sadık Ahmet'in bıraktığı ruha, mücadele azmine sahip çıkmalıdır. Bunu bir birey yapamıyorsa, bir kitle toplu halde bu mücadele azmine sahip çıkıp yarınlara taşıyabilmelidir. Dr. Sadık Ahmet'in bunu bütün Batı Trakyalılara bir vasiyet olarak bıraktığı kanaatindeyim. Bu mirası çarçur etmeden geliştirmek ve büyütmek gerektiğine inanıyorum. İnşallah Batı Trakyalı Türkler ve sivil toplum kuruluşları O'nun mücadele azmine sahip çıkıp yaşatır ve geliştirirler.

Faruk Bal

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'da bulunan ve Lozan Antlaşması'na göre Yunan devleti içinde yaşayan Türk azınlığın kahraman lideridir. Mensup olduğu Batı Trakya Türk unsuruna hizmeti kendisine şiar edinmiş, bu uğurda bir ömür vermiş, genç yaşta şüpheli bir trafik kazasında hayatını kaybetmiş ve bize çok önemli dersler alınabilecek bir hayat hikâyesi bırakmış bir kahramandır.

"Dr. Sadık Ahmet, Yunan hükümetinin baskıcı ve zulüm seviyesine gelmiş olan uygulamalarına daha talebelik yıllarından itibaren karşı çıkarak Batı Trakya'da yaşayan Türklerin haklarını savunmayı kendisine şiar edinmiştir."

FARUK BAL

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olan Faruk Bal, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında Konya milletvekili olarak bulunmuştur. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi üyeliği yapmıştır. 22 Mayıs 2000-18 Kasım 2002 tarihleri arasında devlet bakanlığı görevini üstlenmiştir.

Dr. Sadık Ahmet, Yunan hükümetinin baskıcı ve zulüm seviyesine gelmiş olan uygulamalarına daha talebelik yıllarından itibaren karşı çıkarak Batı Trakya'da yaşayan Türklerin haklarını savunmayı kendisine şiar edinmiştir. Batı Trakya'da Türk varlığının ayakta kalması için çaba göstermiş olan çok önemli bir şahsiyettir. Eğer bugün Batı Trakya'da şuurlu Türkler var ise bunda Dr. Sadık Ahmet'in çok büyük emeği ve katkısı vardır.

"Siyasi hayatı boyunca Batı Trakya Türklerinin haklarını savunabilmek amacı ile her yolu denemiştir. Yunan insan hakları ihlallerinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşınması da buna dâhildir."

Dr. Sadık Ahmet, gençlik yıllarından itibaren Türkiye ile ilişkisini güçlendirme çabasında olan bir Türk evladıydı. Türkiye'de tıp okumak için sınavlara girmiş, başarmış, fakat Türkiye'de elde edeceği doktorluk unvanını Batı Trakya Türklüğüne yapacağı hizmetlerle değerlendirdiğinde Türkiye'deki eğitimini yarıda kesmiş, Yunanistan'da tıp eğitimine devam etmiştir.

Devamlı olarak Türk milliyetçiliğini ayakta tutabilecek çalışmalar içerisinde olmuştur. Bu kapsamda verdiği mücadeleler kısmi başarılara yol açmış, Rodop vilayetini temsilen iki kez bağımsız milletvekili seçilmiştir. Siyasi hayatı boyunca Batı Trakya Türklerinin haklarını savunabilmek amacı ile her yolu denemiştir. Yunan makamlarının insan hakları ihlallerinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşınması da bunların içerisine dâhildir. Bu sayede Yunanistan'ın insan hakları ihlalleri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde (AKPM) tartışılır hale gelmiştir.

Ben, yıllar sonra AKPM'de görev alan milletvekillerinden birisi idim. 1999-2000'li yıllar içerisinde Dr. Sadık Ahmet'in attığı tohumlarla AKPM'ye taşınmış olan insan hakları ihlalleri ile ilgili dosyalarla meşgul olma imkânını buldum. Bunlardan biri Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi ile ilgiliydi. Bu maddeye dayanarak Yunanistan, Türkiye'ye gelmiş olan altmış binden fazla Türk'ün vatandaşlığını iptal etmişti. Diğer biri ise Batı Trakya Türk gençlerinin kurmuş oldukları derneklerde Türk adının yasaklanması, Türk adını taşıyan derneklerin kapatılması ile ilgili idi.

"Eğer Dr. Sadık Ahmet'in çalışmaları ve çabaları olmasaydı, orada tütün ekiciliğine mahkûm edilmiş, ekonomik güçleri zayıflamış Türkler örgütsüz ve gelecekten ümitsiz bir vaziyette bu gibi çabaları göstermekten aciz duruma düşebilirlerdi."

Enteresan bir hikâyeyi sizinle paylaşmak istiyorum. O dosyalar Avrupa Konseyi'nde 4-5 yıldır sürünceme halindeydi. 1999 tarihi itibari ile ben, AKPM'nin hukuk işleri ile ilgili komisyonunda üyeydim. Kısaca bu işlere bakılan komisyondaydım. Bu dosyalardan birini inceleyerek raportörünün 3-4 yıldır raporunu yazmadığını tespit ettim. Yanılmıyorsam Çek ya da Polonyalı bir parlamenterdi. Kendisini arayarak niçin rapor yazılmadığını sordum. Kendisi ya çok saf, ya da çok kurnaz olup niyetini gizleyen birisiydi. *"Ben Yunanistan'a gittiğimde Yunan vatandaşı Türklerin bir takım sıkıntıları olduğunu gördüm. Yunan makamları ile de konuştum. Bana biz bu işi halledeceğiz. Bize süre ver dediler. Ben de süre verdim"* dedi.

O yıllarda Abdullah Öcalan yeni yakalandığı ve hapiste olduğu için bu konu sıkça Avrupa Konseyi'nin gündemine getiriliyordu. Bu konu tekrar gündeme geldiği sırada komisyonda söz alarak, *"Bize süre verin. Biz bu işi halledeceğiz"* dedim. Şaşkın bir şekilde bana garip sorular sormaya başladılar. Çünkü benim cevabım, makul bir cevap değildi. Konuya açıklık getirmek üzere ben de bahsettiğim raportörün bana vermiş olduğu cevabı hatırlattım. *"AKPM'nin soruşturduğu insan haklarıyla ilgili bir olayda bir raportöre Yunan makamlarının bize süre tanıyın biz sorunu çözeceğiz beyanı rapor düzenlenmemesi için mazeret sebebi olarak kabul ediliyorsa, ben de buna dayanarak size aynı cevabı veriyorum"* dedim. Cevabım karşılık buldu ve sonrasında raporların hızlanması sağlandı.

Batı Trakya'ya ziyarette bulundum. Seçilmiş müftülerin göreve başlatılmaması, Türk isminin kullanılamaması, gayrimenkul mülkiyetinin Türkler arasında devrinin engellenmesi, yasaklanması, Türklerin iş hayatından tecrit edilmesi, vatandaşlıklarının iptal edilmesi gibi konuları AKPM'ye taşımaya çalıştım. Genel kurula indirilememiş olsa da en azından hukuk komisyonunda bunları konuşma imkânı buldum.

Bütün bunların altında rahmetli Sadık Ahmet'in Batı Trakya'da yaşayan Türklere vermiş olduğu çok güçlü bir siyasi bilincin izleri vardır. Eğer Dr. Sadık Ahmet'in çalışmaları ve çabaları olmasaydı, orada tütün ekiciliğine mahkûm edilmiş, ekonomik güçleri zayıflamış Türkler, örgütsüz ve gelecekten ümitsiz bir vaziyette bu gibi çabaları göstermekten aciz duruma düşebilirlerdi.

> ***"... Bugünkü Batı Trakya Türklüğünün zinde varlığı Dr. Sadık Ahmet'in bu çalışmalarının ürünüdür diyebiliriz."***

Dr. Sadık Ahmet, her şeyden önce korku duvarını aşmış bir liderdi. İkincisi milletine hizmet yolunda hiç bir şart altında mücadeleyi terk etmemiştir. Bu da azminin, iradesinin kudretini ortaya koymaktadır. Üçüncüsü ise Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklüğünün yaşayabilmesi için Türkiye ile organik bağın her şart altında devam ettirilebilmesi gerektiğini toplumuna güçlü bir mesaj şeklinde vermiştir. Bu üç unsuru dikkate aldığımızda, bugünkü Batı Trakya Türklüğünün zinde varlığı Dr. Sadık Ahmet'in bu çalışmalarının ürünüdür diyebiliriz.

> ***"Dr. Sadık Ahmet'i çok kararlı, etrafına karşı devamlı gülümseyen, ancak yeri geldiğinde kaşlarını çatıp kilitlendiği hedefe korkusuzca yürüyebilecek bir şahsiyet olarak hatırlıyorum."***

Üniversite yıllarımızda Dr. Sadık Ahmet ismini duyardık. Ben Edirnekapı yurdunda kalıyordum. Orada Batı Trakya, Kıbrıs, hatta Kerkük Türklerinden arkadaşlarımız vardı. Biz milliyetçi bir gençlik grubu olarak kendilerine çok daha sempatiyle bakar, çok daha onları koruyucu kollayıcı bit tavır sergilerdik. Bir gün aralarında *"Dr. Sadık Ahmet geliyor"* diye bir konuşma oldu. Yakinen ilgilendiğim için geldiğini bana da söylediler. Sanıyorum sekiz on kişi birlikte İstanbul'da Aksaray civarında bir yere gittik. Öğrenciler, Yunan istihbarat ajanları veya ajanlara hizmet eden yerli işbirlikçilerinin kendilerini ihbar etmelerinden çok çekiniyor ve endişe ediyorlardı. Bu şekilde Dr. Sadık Ahmet'i bir defa görme ve dinleme şansını elde ettim. Dr. Sadık Ahmet'i çok kararlı, etrafına karşı devamlı gülümseyen, ancak yeri geldiğinde kaşlarını çatıp kilitlendiği hedefe korkusuzca yürüyebilecek bir şahsiyet olarak hatırlıyorum. Türkiye'de eğitim gören öğrencilerle sohbet etti. Biz o yıllarda bir tek Dr. Sadık Ahmet'i değil, mesela Zeytinburnu'nda kalan Doğu Türkistanlı lider İsa Yusuf Alptekin'i de ziyaret ettik.

Dr. Sadık Ahmet tartışmalı bir trafik kazası neticesinde vefat etmiştir. Vefat ettiği 24 Temmuz günü mezarı başında anılıyor. Ben Bakan olduktan sonra bu anma toplantılarına iki defa katıldım. Hatta, onun

yaşaması için çok mücadele verdiği Gümülcine Türk Gençler Birliğinin (GTGB) lokaline giderek oradaki gençlerle sohbet etmeyi kendime vazife edinmiştim.

Yunan makamları tarafından biz gitmeden önce bir takım tedbirler alınıyordu. Benden önce sayın Bakanlar Sadi Somuncuoğlu ve Ramazan Mirzaoğlu gittiklerinde Yunan istihbaratının ve ona bağlı yerel güçlerin tacizine maruz kaldıklarını biliyorduk. Bu tacizler basına da yansımıştı.

Bu sebeple DR. Sadık Ahmet'i anma toplantısına gitmeden önce benzer bir olay olursa bunun diplomatik bir skandala dönüşeceğini Yunan tarafına bildirerek programımıza müdahale edilmesi halinde programımızın aynen uygulanacağını ve bu konuda her şeyin yapılacağını beyan ettik.

Program kapsamı içerisinde Yunan makamlarının gayri kanuni addettiği GTGB lokaline girdik. İçeride sekiz, on genç vardı. Kendileri ile yakın ilişki kurabilmek için *"Burada en iyi tavla bilen kim?"* diye sordum. Birbirlerine baktılar, biraz çekindiler, neticede içlerinden biri *"Ben bilirim"* dedi. *"Gel o zaman tavla oynayalım"* dedim. Bu olay Batı Trakya Türklüğü tarafından daha sonra çok önemsendi. Sonraki yıllarda bir ihtiyaçlarının olup olmadığını sorduğumda bilgisayara ihtiyaçları olduğunu söylediler. Beş bilgisayar istediklerinde ben, *"On adet gönderiyorum"* dedim. Nitekim imkân sağlayarak bu bilgisayarları gönderdik.

Ziyaretlerimiz esnasında Yunan makamlarının tavrı değişti. Programda olmamasına rağmen bölge valisi ve iki ilçe mülki amiri öğle yemeğinde buluşma teklifinde bulundular. Ben bu konuyu Dostluk, Barış ve Eşitlik Partisi'ndekilere danıştığımda *"Çok iyi olur"* dediler. Kendileriyle öğle yemeğinde buluştuğumuzda kırk yıllık dostmuşuz gibi davrandılar ve Türklerle iyi geçindiklerini söylediler. Bunu soru işaretleriyle kabul ettim. Ayrıca Türkiye ile Yunanistan arasında ilişkinin güçlendirilmesi gerektiğine temas ettiler. Bu kapsamda kendilerinin Avrupa Birliği'nden bolca fon kullandıklarını, Avrupa Birliği'ne sınır ülkelerde bazı ekolojik düzenlemeler için fon ayrıldığını söyleyerek *"Bu fonları beraber kullanalım"* dediler. Ben de onların yanında bizim sınır valilerimizi ve belediye başkanlarımızı aradım. Karşılıklı olarak telefonlarını aldılar ve kendi telefonlarını verdiler. Meriç nehrinin kirliliğinin azaltılması ile ilgili bir proje başlatılmasına da vesile olduk. Bu vesile ile Dr. Sadık Ahmet'i rahmetle, minnetle anıyorum. Allah mekânını cennet eylesin.

Batı Trakya, Türkiye'nin çok önemli bir sorunudur. Diplomatik açıdan Türkiye, Yunanistan'ın medeni değerlere sahip bir ülke olduğunu farz ederek Batı Trakya sorununun çözülmesini arzu etmiştir. Türkiye'nin bu iyi niyetine rağmen Yunan makamları tam tersi bir politika uygulamışlardır. Mesela Lozan Antlaşması'na göre Ortodoks cemaatinin lideri ile Yunanistan'daki müftüler eşit konumdadırlar. Biz, Ortodoks Hıristiyan vatandaşlarımıza 2004 ya da 2005 yılında dini liderini seçme hakkını verdik. Yunanistan'ın da seçilmiş müftüleri tanımasını ve kabul etmesini bekledik. Gümülcine seçilmiş müftüsü İbrahim Şerif, *"Ben seçilmiş müftüyüm"* dediği için resmi makamı kullanmak suçundan hapis cezasıyla tehdit altındadır. Biz, buradaki vakıf mallarının sahiplerine iade edilmesi kararını verdik. Batı Trakya'nın ekilebilir alanlarının mübalağasız yüzde yetmişi vakıf arazisidir. Yunanistan hepsini önce askeri bölge ilan etti, sonraysa Yunanlara dağıttı.

Batı Trakya Türklerinin Lozan Anlaşması gereği Türkiye'de yaşayan Ortodoks Hristiyan vatandaşlarımız ile eşit statüde olmaları sebebiyle; Türkiye'nin Ortodoks vatandaşlarına sağladığı imkânların uluslararası ilişkilerde mütekabiliyet ilkesi gereğince Yunanistan'ın da Batı Trakya Türklerine sağlaması gerekmektedir.

Bu vesile ile Dr. Sadık Ahmet'i rahmetle, minnetle anıyorum. Allah mekânını cennet eylesin.

Prof. Dr. Halit Eren

“Batı Trakya Türk toplumun mücadelesi Dr. Sadık Ahmet ile yeni bir döneme girmiştir.”

Batı Trakya Türk toplumunun mücadelesi Dr. Sadık Ahmet ile yeni bir döneme girmiştir. Batı Trakya Türk toplumunun hak arayışları ve gasp edilen haklarının iadesi için mücadelesi Dr. Sadık Ahmet öncesi ve sonrası diye ikiye ayrılır.

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk toplumunun lideriydi. 1990’lı yıllarda Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra, bütün eski Sovyet ve bazı Balkan ülkelerinde Türk toplum liderleri ortaya çıkmaya başladı. Makedonya’da Erdoğan Saraç, Kırım’da Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu, Batı Trakya’da Dr. Sadık Ahmet, Kıbrıs’ta ise Rauf Denktaş vardı. Bu kişiler cemaatlerinin ve toplumlarının liderleri olarak ortaya çıktılar ve bir hak arama mücadelesi yürüttüler.

“Dr. Sadık Ahmet, kendi hayatını da ortaya koyarak Batı Trakya’da Türk varlığını ispat etmeye çalışmıştır.”

PROF. DR. HALİT EREN

1953 yılında Gümülcine’de doğmuş olan Prof. Dr. Halit Eren, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü mezunudur. On altı yıl IRCICA (İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi) Genel Direktörlüğü’nü yürütmüştür. Pek çok yayını bulunan Prof. Dr. Halit Eren, İngiltere Türk İslam Cemiyeti kurucusu ve yöneticisi (1979-1981); Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Yönetim Kurulu üyesi (1984-1994) ve Genel Başkanı (1992-1994); İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Vakfı Genel Sekreteri (1990-); Türk Bilim Tarihi Kurumu kurucu üyesi (1989-); Viyana’da kurulan Doğu Avrupalı Müslüman Azınlıklar Konseyi kurucu üyesi ve danışmanı (1990-); Rumeli Eğitim Vakfı kurucu üyesi (1993-); Türkiye Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı İhtisas Komisyonu üyesi (1993); Batı Trakya Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı kurucu üyesi (1996) ve Başkan Vekili (1996-1998, 2002-2004); Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği ikinci başkanı (1997-2001); Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Vakfı Yönetim Kurulu üyesi ve ikinci başkanı (2001-); Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı, Balkanlar danışmanı (1997) olmuştur.

Dr. Sadık Ahmet, 1980'li yıllarda arazi istimlaklerine ve Türk varlığının inkârına, Yunan idaresinin Batı Trakya Türklerine uyguladığı politikalara karşı bir mücadele yürütmüştür. Kendi hayatını da ortaya koyarak Batı Trakya'da Türk varlığını ispat etmeye çalışmıştır. Batı Trakya'da Türk vardır ve Türk olarak kalacaktır. Nitekim 29 Ocak 1988'deki büyük yürüyüşte bütün köylerden, hatta İskeçe'den Türkler Gümülcine'ye akın akın, adeta sel gibi akmışlardır. O gün Batı Trakya Türkü, Türk olduğunu Yunanistan'a ispat etti. Dr. Sadık Ahmet ve arkadaşları, *"Biz Türk'üz!"* dedikleri için yargılandılar ve çeşitli cezalar aldılar. Günümüzde Batı Trakya'daki Türk varlığını Yunanistan da, tüm dünya da kabul ediyor.

Dr. Sadık Ahmet *"Türk'üz!"* derken, aynı zamanda *"Müslümanız!"* diyordu. Kendisi mütedeyyin bir kişi, dini vecibelerini yerine getiren bir liderdi. O dönemde Türkiye'de özellikle Türk Dünyası kurultayları yapılıyordu. Sovyetlerin baskısından kurtularak Orta Asya'da kurulmuş olan Türk cumhuriyetlerinin ileri gelenleri ve akademisyenleri ile Türkiye'de yıllık buluşmalar gerçekleştiriliyordu. Batı Trakya'dan da Dr. Sadık Ahmet, bu toplantılarda her zaman hazır bulunuyordu.

"Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk toplumuna şahsiyet kazandırmıştır."

Batı Trakya Türkleri Dr. Sadık Ahmet'ten önce korku içinde yaşıyorlardı. Ne hak arama istekleri, ne de azimleri vardı. Sessiz, sakin günlük hayatlarına devam ediyorlardı. Dr. Sadık Ahmet hak arama mücadelesi başlatmış, Batı Trakya Türk toplumuna şahsiyet kazandırmıştır. Dr. Sadık Ahmet'in hak arama mücadelesi şiddet içeren bir hak arama değil, örnek alınacak barışçıl bir mücadeleydi.

Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesi uyarınca on binlerce Batı Trakya Türk'ü vatandaşlıktan atılmıştır. Biz de onlardan biriyiz. 1955 ile 1998 yılları arasında yürürlükte olan o madde, *"Yunan kökenli olmayan bir kişinin geri dönme niyeti olmadan Yunanistan'ı terk etmesi halinde, Yunan vatandaşlığını yitirdiği ilan edilebilir"* diyordu. Yunanistan, Avrupa Birliğine 1981 yılında girdi. Ancak bu maddeyi 1998'de Avrupa Birliği'nin baskısıyla kaldırıldı ve doğru da yaptı.

Biraz önce de ifade ettiğim gibi o dönemde zaten koordineli sık sık buluşmalar gerçekleştiriliyor, Balkanlardan ya da Türk Dünyası'nın diğer bölgelerinden liderler çeşitli münasebetlerle değişik platformlarda görüşüyorlardı. İslam İşbirliği Teşkilatı'nda ya da Balkanlarda yapılan çeşitli toplantılarda bu liderler kendi tecrübelerini birbirlerine aktarıyorlardı.

"Dr. Sadık Ahmet, Avrupa Birliği başta olmak üzere Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşlar nezdinde de girişimde bulunuyordu."

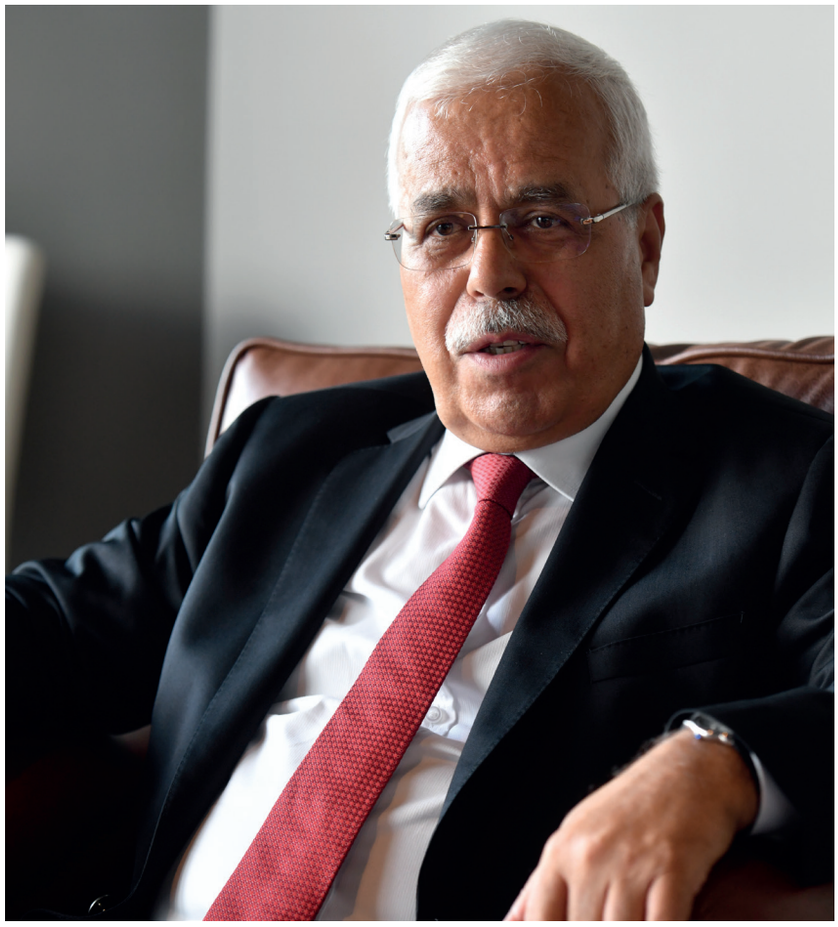

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'da faaliyete başladığında, ben de İstanbul'da "Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği" yönetimindeydim. Söz konusu derneğin yönetimine 1984 yılında girdim. Sonrasında da devamlı dernek genel merkezinin aktif üyelerindendim. Dr. Sadık Ahmet ile bu münasebetle sık sık görüşürdük. Batı Trakya Türklerinin hak arama mücadelesini koordineli bir şekilde yürütürdük. Onlar Batı Trakya'da, biz İstanbul'da. Batı Trakya Türklerini gerek Türk, gerekse dünya kamuoyuna tanıtmaya çalıştık. Batı Trakya Türklerinin vatandaşlık ve azınlık haklarının iadesi ve gasp edilmemesi bağlamında Yunan makamlarıyla yazıştık. Dernek genel başkanı olduğumda Yunanistan dışişleri bakanına ve Lozan Antlaşması'nın altında imzası olan devletlere mektup yazdık. Hatta Yunanistan'dan *"Siz öyle diyorsunuz ama, mesele böyledir"* diye bir de cevap geldi. Biz de onlara karşı bir cevap verdik. Kısaca Batı Trakya ile ilgili gelişmeleri yakından takip ediyorduk.

Dr. Sadık Ahmet, Avrupa Birliği başta olmak üzere Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşlar nezdinde de girişimde bulunuyordu. Bu girişimler çoğu zaman Almanya'daki "Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu"yla birlikte yürütülüyordu. Biz de onlara Türkiye'den destek veriyorduk. Pek çok ortak çalışmalarımız oldu. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği başkanlığında bulunduğum dönemde "Batı Trakya'nın Sesi" dergisini yayınladım. Bu dergiyi tarayarak Dr. Sadık Ahmet'in gerçekleştirmiş olduğu faaliyetleri günü gününe tespit edebilirsiniz. Vefatına kadar sürekli yazışma halindeydik. Türkiye'ye her gelişinde buluşup Batı Trakya Türkleri'nin durumunu görüşüyorduk. Tüm çalışmaları, hatta Yunan parlamentosuna sunmuş olduğu soru önergeleri arşivimdedir.

Vefatını duyduğumda çok üzüldüm. Allah rahmet eylesin. Bu konuda bir noktayı dikkatinize sunmak isterim. Cenazesine Türkiye'den bir heyet katılacaktı. 1995 yılında yanılmıyorsan bir koalisyon hükümeti söz konusuydu. Algan Hacaloğlu, insan haklarından sorumlu devlet bakanıydı. Batı Trakya'ya da kendisinin başkanlığında bir heyet gidecekti. Sağ olsunlar. Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nden beni ve Tahsin Salihoğlu'nu heyete koydular. Cenazenin bir gün öncesinde dışişleri tarafından bize, Yunanistan'a giriş iznimizin bulunmadığı bildirildi. Listeyi Yunanistan'a gönderdiklerinde benim ve Tahsin Salihoğlu'nun Yunanistan'a giremeyeceğimiz söylenmiş. Ancak ben, Yunanistan'ın bütün engellemelerine rağmen Gümülcine'ye giderek cenazesine katıldım.

Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu

Dr. Sadık Ahmet, kendi milletinin haklarını korumak için barışçıl ve demokratik mücadele yolunda hayatını feda eden nadir dava adamlarından biridir. Hukukun hiçe sayılarak hakları ihlal edilen bir kesimin doğal, sosyal, iktisadi ve siyasi gereksinimlerinin tanınması ve karşılanması için kendini adayan bir mücadele insanıdır.

> ***"Hem kendi hemşehrileri, hem tüm Türk Dünyası için mübalağasız ilham ve onur kaynağıdır."***

MUSTAFA ABDÜLCEMİL KIRIMOĞLU

Kırım Tatarlarının önderi, siyasetçi ve aktivist Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu, 1991'den 2013'e kadar Kırım Tatar Mili Meclisi'nde başkanlık yapmıştır. Ekim 1998'de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Kırım Tatarlarının barışçı mücadelesine katkısı nedeniyle kendisini Nansen Mülteci Ödülü'ne layık görmüştür. 15 Nisan 2014'te Kırım Tatarlarının Sovyet yönetimi tarafından maruz bırakıldığı sürgünü sürekli gündemde tutan ve Ukrayna Parlamentosu'nda Kırım Tatarlarının temsilciliğini yapan Kırımoğlu'na Türkiye Cumhuriyeti 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından Cumhuriyet Nişanı tevcih edilmiştir.

Sadece Batı Trakya Türkleri için değil, tüm Türk Dünyası için önemli ve örnek bir şahsiyet. Geniş Avrasya çoğrafyasında asırlar boyunca yayılan Türk halklarından hiç birisi yok ki, zamanında dış güçlere karşı kendi hakları, hürriyeti ve istikbali için mücadelesini vermesin. Türki halklardan her birinin bir adalet önderi, ileri gelen hak mücadelecisi vardır. Farklı zamanlarda farklı koşullarda farklı zulüm ve zorbalıklara karşı boyun eğmeyen, davasından vazgeçmeyen ve peşinden gelen soydaşlarına direnme gücünü telkin eden liderler hep olmuştur ve olacaktır. Çünkü Türk Dünyası'nın sorunları bitmemiş ve problemleri çözülmemiştir. Dolayısıyla mücadeleler devam ediyor. Dr. Sadık Ahmet de böyle insanlardan biridir. Hem kendi hemşehrileri, hem tüm Türk Dünyası için mübalağasız ilham ve onur kaynağıdır.

Direniş meşalesini yakmak, dava yolunun sonunda mutlaka bir zaferin beklediğini insanlara gösterebilmektir. Başarının, fedakarlık olmadan elde edilemediği malumdur. Milleti ve vatanı için adalet arayışı ve hak talebi yoluna girenler mutlaka her türlü zorbalığı, zulmü, hapsi ve hatta ölümü göze almalıdır. Kırım Dava'mız bunun en parlak örneklerinden biridir. Çarlık, Bolşevik ve Sovyet döneminde başlayan ve şimdiki Rusya Federasyonu ile devam eden hemen hemen iki buçuk asırlık bir mücadeledir. İşgalci ve despotik güç, değil milletimizin boyunu eğdirmek veya baskı altına almak, hepten yok etmek peşinde idi. Günümüzde de bu alçakça gayesinden vazgeçmemiştir. Adaletsizce tutuklanan, yargılanan ve Rusya'daki hapishanelerde en kötü şartlarda yatan siyasi tutsaklar, onların aileleri ve çocukları bunun şahitleridir. Sekiz senedir işgal altında bulunan Kırım'da anadilini ve tarihini öğrenemeyen, kültürünü yaşayamayan, fikrini özgürce ifade edemeyen, siyasi, sağlık, ekonomik ve daha nice imkânlardan mahrum yüzbinlerce Kırım Tatar Türkü'nün durumu bunu açıkça sergiliyor. Fakat millet yaşadıkça, milli şuur var oldukça özgürlük davasını omuzlarına yüklenebilecek kahramanlar mutlaka olacaktır.

"Dr. Sadık Ahmet, kendi milletinin haklarını korumak için barışçıl ve demokratik mücadele yolunda hayatını feda eden nadir dava adamlarından biridir."

Siyasi ve toplumsal yönden, kanunlar çerçevesinde ve hukuki vasıtalarla mücadele etmenin önemli olduğu anlaşılmıştır. Diğer kabul edilmeyecek yöntemlere başvurmanın anlamsız ve zararlı olduğu açıktır. Bu kolay bir şey değildir, fakat sağlam ve kalıcı sonucu elde edebilmek için tek yoldur. Kendi kimliğini anlamakla başlar. Yani dilini, dinini, soyunu, kültür, gelenek ve tarihini öğrenmek ve bilmekle. Örneğin "Türk'üm" veya "Kırım Tatarı'yım", yahut "Uygur'um" demekle başlar. Ne pahasına olursa olsun. Eğitim, uzmanlık, deneyim, sabır ve sebatla devam eder. Hemfikir safdaşların desteği, geniş halk kitlelerinin maarifi, şuurlu genç nesillerin yetiştirilmesi ve her türlü fedakârlığı göze almakla ancak somut bir sonuca varabilir.

"Entellektüel ve cesur birisi idi."

Biz Dr. Sadık Ahmet'le 1990'lı yılların başında İstanbul'da tesadüfen tanışmıştık. Kısa ve tek bir görüşme olmasına rağmen sanırım ikimiz için de belli bir etkisi vardı. Benden yaklaşık dört yaş küçüktü. Entellektüel ve cesur birisi idi. Kazada vefat ettiğini öğrendiğimde çok üzülmüştüm. Tanınan insanlarla alakalı bu tür kazalar doğal olarak şüphe doğuruyor. Hakikaten kaza mıydı, değil miydi hala bir soru olarak kalıyor.

Erdoğan Saraç

ERDOĞAN SARAÇ

Erdoğan Saraç, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ndeki Türk siyasi partilerinden "Türk Milli Birlik Hareketi"nin genel başkanıdır. Parti 2006 yılında kurulmuştur.

Dr. Sadık Ahmet benim için yiğit, cesur bir insan demektir. O günün şartlarında Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin bütün hak ve özgürlüklerine pranga koyarken ve dayatma ile onları Yunan Müslümanları küfesine koyarken, Yunan parlamentosunda arkasına bakmadan *"Ben bir Türküm"* diyen cesur, yiğit, milli ve manevi değerlerini savunmaya kararlı bir dava adamıdır. Defalarca Yunan parlamentosunda yaptığı konuşmaları izledim ve benim kendisiyle olan gönül bağım böyle başladı.

"Evlerinin çatılarını, sıvalarını ve yaşam şartlarını düzeltmeye izin vermeyen sözde "demokrasi beşiği" bir ülkede, vatandaşlıktan akıl almaz bahanelerle çıkarılan Türkler için Dr. Sadık Ahmet'in meydana çıkması bütün Batı Trakya Türkleri için olduğu kadar Balkanlarda yaşayan Türkler için de büyük bir olaydır."

Merhum Sadık Ahmet eski coğrafyamızda milli ve manevi değerlerimizi ayakta tutabilmemizi ve vatanımız sayabilmemizi sağlayan dava anlayışımızda, Batı Trakya Türkleri için ve bizler için önemi tartışılmaz bir kişidir. Ancak Yunanların işine gelmeyen bir hareketin lideri olarak bazı kendini bilmezler için önemsiz olabilir. O günün şartlarında adı "Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi" olan bir partinin kurulması ve bu partinin Yunanistan gibi insan haklarını çiğneyen bir AB üyesinde hayat bulması, çok önemli ve büyük bir olaydır. Ayrıca evlerinin çatılarını, sıvalarını ve yaşam şartlarını düzeltmeye izin vermeyen sözde *"demokrasi beşiği"* bir ülkede, vatandaşlıktan akıl almaz bahanelerle çıkarılan Türkler için Dr. Sadık Ahmet'in meydana çıkması bütün Batı Trakya Türkleri için olduğu kadar Balkanlarda yaşayan Türkler için de büyük bir olaydır. Türklerin kendi güçleriyle haklarını savunmaya hazır olduklarını ifade eden bir durumdur.

Kendisi ile ilk olarak, tarihini tam olarak anımsayamadığım Türk televizyonunda yayımlanan bir program esnasında tanıştık. Bu programdan sonra Balkanlara yönelik TRT ve başka kanallardaki yayınlara katılıp dostluğumuzu pekiştirdik ve adeta Balkan coğrafyasında gerçek manada en büyük dayanışma içerisinde olan iki gönül dostu olduk. O günlerde bizim de yürüttüğümüz dava gereği yıldızımız parlamaktaydı ve anavatanımız Türkiye'de verdiğimiz demeçler ve yapılan yayınlar sayesinde Türklerin sorunlarını dile getirmekte, bütün medya organlarının ana sayfalarını işgal etmekteydik. Dr. Sadık Ahmet ile defalarca farklı konular üzerinde telefon aracılığıyla istişarelerde bulunduk.

"Dr. Sadık Ahmet'in en önemli başarısı Sadık Ahmet olması, Türk ve Müslüman olmasıdır."

Hatıralarımız çoktur ancak birkaçı unutulmaz ve mahşere kadar unutulmaması için gayret göstereceğim. MHP tarafından Erciyes yaylası kurultayına katılmak üzere davetliydim. Merhum Sadık Ahmet telefonla arayarak kendisinin de davetli olduğunu bildirdi. *"Neyle gideceksin?"* diye sordu. Ben de *"İstanbul'a kadar uçakla, ondan sonra karayoluyla Erciyes"* dedim. *"Olmaz, benim arabamla beraber gideceğiz. Yol boyunca dertleşiriz"* dedi. *"Memnuniyetle"* cevabını verdim. *"Tekrar görüşüp güzergâh konusunda konuşuruz"* dedi. Bunun son konuşmamız olduğunu bilemezdim. O günkü telefondaki samimiyetini, yakınlığını ve beraber olacağımızın mutluluğunu hiç unutmam. Ben de çok sevinçliydim. Cep telefonları yeni çıkmıştı ve bende de vardı. O kritik günde oğlum Veysel telefondan arayarak, *"Baba Türkiye televizyon kanallarını aç, bir haber var"* dedi. *"Ne haberi?"* diye sordum. *"Baba bir bak, doğru mu, yanlış mı?"* dedi. Televizyonu açtığımda her kanaldan alt yazı olarak *"Yunanistan'da bir trafik kazası sonucu Dr. Sadık Ahmet vefat etmiştir"* yazısını okudum. Gözlerime inanamıyor, mutlaka Yunan'ın bir oyunudur diye düşünüyordum. Çıkan tansiyonumu kontrol etmek istiyordum, fakat nafile. Eşim de durumumu görüyor ve sakinleştirmek için elinden geleni yapıyordu. Zaman geçtikçe bütün TV kanalları haberi teyit etmeye, doğrulamaya başladılar. Işık Hanımı aradığımda cevap vermedi. Dostum ve Batı Trakya Türkleri Derneklerinde görevli olan Halit Eren kardeşimi aradım, O'na da ulaşamadım. Ahmet Hacıosman'ı aradığımda O da cevap vermedi. Maalesef Ankara'daki dostlarımla görüşerek kara haberin doğru olduğunu öğrendim ve son derece üzgün ve matem içerisinde kabul etmek mecburiyetinde kaldım. Basit bir trafik kazası olmadığını ve bir suikasta kurban gittiğini bugün daha iyi anlıyorum.

Cenaze törenine katılmak üzere Ahmet Hacıosman ile irtibata geçtim ve katılmak istediğimi belirttim. Bir heyetle Yunanistan'a gitmek üzere Evzoni hudut kapısına geldim. O günlerde hatırlanacağı üzere Yunanistan, Makedonya ile ilgili son derece kötü ilişkilerden dolayı, Makedonya vatandaşlarına

"O günlerde hatırlanacağı üzere Yunanistan, Makedonya ile ilgili son derece kötü ilişkilerden dolayı, Makedonya vatandaşlarına vize uyguluyordu. Yunanistan milletvekili Mustafa Mustafa'nın sayesinde vizeler temin edilmişti."

vize uyguluyordu. Yunanistan milletvekili Mustafa Mustafa'nın sayesinde vizeler temin edilmişti. Ancak Evzoni kapısından bir türlü Yunanistan'a girmemize izin vermediler. Bütün yolları denedik fakat olmadı. Cenaze defnedildikten sonra, ertesi günün akşam saatlerinde Yunanistan'a girmemize izin verildi. Bunu hiç ama hiç unutmam. Dr. Sadık Ahmet dostumun cenaze törenine katılamamanın üzüntüsünü bugün de yüreğimde hissetmekteyim. Hele Yunanistan'ın bu Ali Cengiz oyunlarını unutmak mümkün değil. Hüzünlü bir biçimde eve döndük.

Ölümünden birkaç yıl sonra kabri başında gerçekleştirilecek anma törenine Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin o günkü Genel Başkanı Ahmet Hacıosman'ın davetlisi olarak katıldım. Davete icabet ederek arkadaşlarla Gümülcine'de bir otelde konakladık ve ertesi sabah büyük tedbirler altında Gümülcine mezarlığına gittik. Orada bir konuşma yaptım. Bardak taşmıştı. Hem Yunanistan'ın demokrasi anlayışını ve Evzoni sınır kapısında başıma geleni, hem de Batı Trakya Türklerinin azınlık olmadıklarını, büyük Türk Milletinin bir parçası olduklarını haykırdım ve kardeşlerimize moral verdim. Dr. Sadık Ahmet'in ölmediğinin, kalbimizde yaşayacağının altını çizdim. Türkiye'den Sadi Somuncuoğlu'nun başında olduğu MHP'den beş kişilik milletvekili heyeti de törende bulunuyordu. Törenden sonra otele gittiğimizde, otel odalarımızı boşaltarak bütün eşyalarımızı bir beyaz çuval içine topladıklarını gördük. Belli ki bizi otelden ihraç etmişler. Resepsiyona *"Bu durum da nedir?"* diye sordum. *"Para mara yok, oteli terk edin"* dedi. Güldüm ama memnuniyetsizliğimi de gizleyemedim. Sadi Somuncuoğlu abimiz durumu öğrenince kendileriyle birlikte Türkiye'ye geçmemiz hususunda ısrar etti. Ben, *"Evzoni kapısından girdim, oradan da Makedonya'ya giriş yapacağım"* dedim. MHP heyetine teşekkür ederek yola çıktık. Huduta kadar Yunan güvenlik güçlerine ait bir araba bizi takip etti ve hayatımın *"en güvenli seyahatini"* gerçekleştirdim. Zerre kadar korkum ve tereddütüm olmadı. Her yıl bu törenlere katılıyorum ve bir konuşma ile merhumu yad ediyorum. Konuşmalarım birkaç defa elektriğin kesilmesiyle son bulmuştur. En çok üzerinde durduğum hususu söylerken mikrofonum susturuluyor. Yunan parlamentosunda bulunan Türk kökenli milletvekillerinin bu anma törenlerine katılmamasını bir türlü anlayamıyor, anlam veremiyor ve kesinlikle kabul etmiyorum.

Bu vesileyle de merhum Dr. Sadık Ahmet'e Rabbimizden gani gani rahmet diliyorum, mekânının cennet olmasını niyaz ediyorum. Nur içinde yatsın. Ailesiyle var olan dostluğumuzu sürdürdüğümüzü de bu vesileyle belirtmek isterim.

Dr. Sadık Ahmet'in en önemli başarısı Sadık Ahmet olması, Türk ve Müslüman olmasıdır. Batı Trakya Türklerinin dertlerini dünya kamuoyuna mal eden bir lider ve yeri çok zor doldurulur bir dava insanıdır. Dr. Sadık Ahmet'i Batı Trakya Türklerinin dünyaya açılan penceresi ve insan hakları savunucusu bir lider olarak görmekteyim.

Mustafa Destici

MUSTAFA DESTİCİ

3 Şubat 1966'da Eskişehir'in Gecek Köyü'nde doğmuş olan Mustafa Destici, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunudur. 2015 yılından itibaren Büyük Birlik Partisi Genel Başkanlığını yürütmektedir.

Dr. Sadık Ahmet deyince aklımıza Balkanlar ve Balkan Türklüğü geliyor. Balkanlarda Türklere uygulanan mezalim, soydaşlarımıza yapılan katliamlar ve zulümler geliyor. Aynı zamanda bütün bu zulümlere karşı Türklüğün sesi olmuş yiğit bir lider, Dr. Sadık Ahmet geliyor. Dr. Sadık Ahmet, hapishaneye götürülürken hafızalarımızdan silinmeyecek şu sözü etmişti: *"Türk olduğum için hapse götürülüyorum. Ama herkes bilsin ki Türk'üm ve bunu her zaman söyleyeceğim".*

"Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'daki Türk halkının gür sesi oldu ve bunu siyasi mücadeleye de taşıdı."

Lozan Anlaşması neticesinde Batı Trakya, Yunanistan'a verildi ve bölge Türkleri Türkiye sınırları dışında kaldılar. Fakat Yunanistan, azınlığın Lozan Antlaşması ile belirlenmiş haklarını vermedi, onları tanımadı. Özellikle 1980'den sonra baskılarını daha da artırdı. Kıbrıs Barış Harekâtı'ndaki yenilgisinin faturası da Batı Trakya Türklerine çıkarıldı.

İskeçe Türk Birliği'nin bugün tabelası yok. *"Türk"* ismini taşıdığı için. Tüm bu gelişmelere Dr. Sadık Ahmet 1990'lı yıllarda müthiş bir tepki gösterdi. Batı Trakya'daki Türk halkının gür sesi oldu ve bunu siyasi mücadeleye de taşıdı. Batı Trakya'daki Türk toplumunun kimliğini muhafaza edip siyasi haklarını elde edebilmesi için mücadeleye atılan bir kahraman, bir lider olarak yükseldi. Dr. Sadık Ahmet milletvekili seçildikten sonra, tekrar seçilmesini engellemek için % 3 barajı konuldu.

"Dr. Sadık Ahmet geriye çok önemli bir miras olarak mücadele ruhunu bırakmıştır."

24 Temmuz 1995'teki şüpheli trafik kazasında vefat etti. Ancak kaza ile ilgili gerekli incelemeler yapılmamıştır. Bunun kasti bir hadise ve kendisinin şehit olduğu konusunda güçlü kanaatler vardır. Dr. Sadık Ahmet'in canına kıyarak, Batı Trakya'daki Türk toplumunun sesini kesebileceklerini düşündüler. Ama 1995'ten bu yana Dr. Sadık Ahmet unutulmadı. İnanıyorum ki dünya var oldukça Batı Trakya Türklüğü yaşayacak ve Dr. Sadık Ahmet de anılmaya ve yad edilmeye devam edecektir. Çünkü geriye çok önemli bir miras olarak mücadele ruhunu bırakmıştır. Bu mücadele ruhunu kendi şahsında zirveye çıkararak Batı Trakya'daki bütün soydaşlarımıza, dindaşlarımıza ve kardeşlerimize de aşılamıştır. Bugün Dr. Sadık Ahmet sadece Batı Trakya'da değil, Türkiye başta olmak üzere tüm Türk Dünyası'nda bilinmekte, tanınmakta, sevilmekte ve saygıyla yad edilmektedir. İşte bu da kendisinin ne kadar büyük bir kahraman ve mücadele adamı olduğunu, Batı Trakya Türklüğünün efsanevi lideri olduğunu ortaya koyuyor.

Biraz önce de sözlerimin içerisinde söyledim. Batı Trakya'da Yunan hükümetinin uyguladığı baskıya karşı *"Mücadele edilemez. Mücadele edilirse dahi bir şey elde edilemez ve başarı kazanılamaz. Elimizden bir şey gelmez. Kaderimize razı olmalıyız"* anlayışını yıkmıştır. Mücadele ile pek çok hakkın elde edilebileceğini ve en önemlisi de Batı Trakya'daki Müslüman Türk'ün varlığını güçlü bir şekilde koruyabileceğini bütün Türk milletine ve dünyaya göstermiştir.

Benzer durumlar Kırım'da da yaşandı. Orada da bir Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu var. Kerkük'te merhum şehidimiz Necdet Koçak var. Bugün hala Türklük mücadelesi sürdürenler var. Pek çok Türk toplumunda, Doğu Türkistan'da kahramanlarımız esarete karşı müthiş bir mücadele verdiler.

"Dr. Sadık Ahmet hayata gözlerini yumsa da fikirleri ve mücadelesi hala dimdik ayakta durmakta ve mücadelesi tüm Türk Dünyası'na örnek olmaya devam etmektedir."

Batı Trakya Türklerinin hakları Lozan Antlaşması ile garanti altına alınmıştır. Diğer taraftan Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan'ın uyması gereken anlaşmalar da var. Buna rağmen Yunanistan, bu anlaşmaların hiç birine uymamaktadır. Dr. Sadık Ahmet, Yunanistan'ın gerçekleştirdiği bu ihlallere karşı duruşuyla, mücadeleci ruhu ve cesaretiyle Batı Trakya Türklerine olduğu kadar, diğer Türk toplumlarına da güzel bir örnek, güzel bir timsal teşkil etmektedir. Günümüzde Türkiye'nin her yanında Dr. Sadık Ahmet tanınıyor, biliniyor ve seviliyor. Azerbaycan'da, Türkmeneli'nde, Bulgaristan, Kıbrıs ve Batı Avrupa Türkleri arasında da tanınmakta ve bilinmektedir. Bu durum O'nun ne denli samimi bir mücadeleci olduğunu da ortaya koymaktadır. Çünkü mücadelenizde samimiyet yoksa bütün topluma yayılamaz, belli bir dönemde parlar ve sönersiniz. Merhum Dr. Sadık Ahmet, vefatının üzerinden 26 yıl geçse de

hatırlanmaktadır. Kuran-ı Kerim'de açık bir şekilde *"Allah yolunda öldürülenlere ölüler demeyiniz. Onlar diridirler. Lakin siz anlayamazsınız"* buyurulmuştur. Dr. Sadık Ahmet hayata gözlerini yumsa da fikirleri ve mücadelesi hala dimdik ayakta durmakta ve mücadelesi tüm Türk Dünyası'na örnek olmaya devam etmektedir.

> ***"Dr. Sadık Ahmet, Türk Dünyası'nın önemli şahsiyetlerden birisi olarak tarihteki yerini aldı."***

Dr. Sadık Ahmet'in Muhsin Yazıcıoğlu ile iyi bir dostluğu ve kardeşliği vardı. Kendisini Muhsin Yazıcıoğlu'ndan çok dinledim. Işık Sadık Ahmet ve çocukları ile de çok güzel bir dostluğumuz, fikir ve dava kardeşliğimiz vardır. Onlar bize emanettir. Dr. Sadık Ahmet'in ailesi, bizim de ailemizdir. Daha da önemlisi bütün Batı Trakya Türklüğünü Dr. Sadık Ahmet'in ailesi olarak kabul ediyoruz. Her yıl 24 Temmuz'da kabri başında bulunmaya ve kendisini yad etme toplantılarına mutlaka iştirak etmeye çalışıyorum.

Ölüp ölmediğine inanamadık. Yüreğimize büyük bir acı düştü, ciğerimiz parçalandı. Çünkü özellikle Ülkücü Hareket ve Türk Milliyetçiliğinde, esir Türkler davamız vardır. Esir Türkler kavramı içerisinde Doğu Türkistan, Kırım, Türkmeneli, Kafkasya ve Balkanlardaki Türkler yer almaktadır. Türk Dünyası içinde hak mücadelesi veren önemli liderlerden biri de Dr. Sadık Ahmet'tir. Kazayı ve vefatını duyduğumuzda Türk Dünyası'nın büyük bir kahramanını ve liderini kaybetmesinin üzüntüsünü ve acısını yaşadık. Kendisi Türk Dünyası'nın önemli şahsiyetlerden birisi olarak tarihteki yerini aldı. Hayata gözlerini yumdu ama yaşamaya devam ediyor ve yaşatacağız, unutturmayacağız.

Prof. Dr. Mustafa Kahramanyol

"Dr. Sadık Ahmet, Türkler'in parçalanmış, uyuşuk hâlini gördüğü için siyasete girişmiştir."

Dr. Sadık Ahmet, cesur ve dirayetli bir siyasetçi idi.

Batı Trakyalı Türkler'in sıkıntısı öteden beri çoktur. Türkiye, zaman zaman bunların sıkıntılarını kökten gidermeye denemiştir. Ancak, Yunanistan, AB üyesi olmasına rağmen, Batı Trakya Türkleri'ne ciddî mahiyette baskı uygulamaktadır. Dr. Sadık Ahmet, Türkler'in parçalanmış, uyuşuk halini gördüğü için siyasete girişmiştir. Aslında hekim olduğu için kendi işine bakabilirdi. Nitekim, Batı Trakya'da milletinin derdi ile ilgilenmeden kendi işine bakan çok kişi vardır. Esasen, insanın tabiatının icabı olarak, bâzıları kendi dümenini yürütür, bâzıları da millî dâvâ için çalışır. Rahmetli Dr. Sadık Ahmet de millî dâvâ için çalışan bir insandı.

Kendisini ne zaman tanıdığım konusunda bir zaman dilimi söylemek zordur. Ama 1993 senesinin başında oturup siyaset konuştuk diyebilirim. Daha önceleri, değişik mahfillerde, Ankara'da ve İstanbul'da görüştüğümüz vardı. Ama ilk defa, Balkan işleriyle ilgili çalışmalarımızı takdim etmek üzere bir toplantı yapmış ve bütün siyasî partilerin başkanları ile konu ile ilgili kişileri çağırmıştık. Hatta rahmetli Sabiha Gökçen ve Ankara'daki muhacir takımından da pek çok kişi koşarak gelmişti. Yâni, bizim bu maceradaki ilk işbirliğimiz, ilk yüzyüze tanışmamız Şubat 1993'te olmuştur.

PROF. DR. MUSTAFA KAHRAMANYOL

1934 Yenipazar doğumlu olan Prof. Dr. Mustafa Kahramanyol, uzun yıllar Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde hizmet vermiştir.

Daha sonraları öyle çok yakın bir mesaimiz olmadı. Ama şunu söylemek lâzımdır: düşüncelerimiz bire bir örtüşüyordu. Sanki aynı adamdık. Yani meselenin ne olduğunu biliyoruz, çaresini biliyoruz; işin zor olduğunu ve çok çalışmak gerektiğini de biliyoruz. Ne zaman icap ederse bir telefon açar ve *"Sadık Bey, şöyle bir iş yapalım mı?"* diye sorardım. *"Tamam hocam"* derdi. Veyahut Sadık Bey bana telefon eder, *"Hocam şöyle bir iş yapabilir miyiz?"* diye sorardı. *"Oldu say"* derdim. Münasebetimiz öyleydi.

Bu vesile ile, Batı Trakyalı diğer siyasetçileri de takdir etmek lazım. Çok olumsuz bir ortamda çalışıyor olmalarına rağmen, korkmadan kendilerini açıkça ifade etmişler ve ciddî katkılarda bulunmuşlardır. Burada, izninizle, bir başka dostuma, İbrahim Şerif Hocama da selâm etmek isterim.

Türkiye-Yunanistan ilişkileri çok sıkıntılı olarak devam etmektedir. Bunun sebebini başkalarında aramak gerekir. Fakat, hükümet işleri ile milletlerin ilişkilerini ayırmakta fayda vardır. Osmanlı Devleti döneminde Osmanlı'ya çok hizmet etmiş Rumlar vardır. Mesela Sava Paşa, İslâm şeriatı ile ilgili kitap yazmıştır. Devlet-i Osmaniyye'nin ordusunda görevliyken canını feda etmiş Rumlar vardır. Bunlardan bâzı doktorların isimlerini biliyorum ben. Yunan isyanı ne için çıktı, bunların derin bir şekilde araştırılmasında fayda vardır. Özellikle Istanbul Fenerli Rumları, son ânâ kadar Devlet-i Aliyye'nin yandaşı olmuşlardır. Dolayısıyla, biz Yunanistan ile çatışma ve çarpışmayı değil, dostluğu tercih etmeliyiz. Onlar da gerçekleri görüp aynı anlayışı benimsemelidirler. Birçok ortak noktamız da vardır. Türkçede birçok Yunanca kelime, Yunancada da birçok Türkçe kelime vardır. Biz ortak miras paylaşıyoruz. Kadim Yunan düşünürleri İslâm felsefesini ve bizim hayatımızı derinden etkilemişlerdir. Hem Yunanlar'ın, hem de Türkler'in ayrı ve saygıdeğer birer millet olduğu hususunda birleşmek lâzımdır. Dr. Sadık Ahmet bu hususu öncelikle gündeme getirmiş bir insandır. *"Biz haysiyet ve şeref sahibi bir milletiz. O yüzden haklarımızı istiyoruz"* diyebilmiştir. O'ndan evvel, Batı Tırakya'da biraz teslimiyetçi bir tutum vardı.

Dr. Sadık Ahmet, karşılıksız ve şartsız milleti için çalışma azminde olmuştur. O tarz insanlar, Dünya'da ve özellikle Balkanlar'da çok azdır.

"Dr. Sadık Ahmet, karşılıksız ve şartsız olarak milleti için çalışma azminde olmuştur. O tarz insanlar, Dünya'da ve özellikle Balkanlar'da çok azdır."

Sadık Bey'in kaza haberini duyduğumda, sanki ben de o anda öldüm. Ayrıca, bunun bir kaza olduğu kanaatinde değilim.

Batı Trakya'da göz göre göre baskı uygulanmaktadır. Ne içinse, Yunanistan sürekli bizi tahrik etmeye çalışmaktadır. Hâlbuki, biz çok güzel bir işbirliği ortaya koyabiliriz. Benim gibi düşünen birçok Yunan dostumuz da olmuştur. Özellikle şunu belirtmek isterim ki, NATO'da çalıştığım dönemde, oradaki Yunan subaylarından ve hekim arkadaşlarımızdan Türk-Yunan işbirliği hususunu ciddi olarak savunan insanlar da, son derece ırkçı düşünen insanlar da gördüm. Doğrulara ulaşmak için, eğitimde *"Gnori Safton-Kendini Bil"* ilkesini temel olarak almak ve açık olmak lâzımdır.

Nottingham Üniversitesi bizi Beyrut'taki bir toplantıya dâvet etmişti. Baskın Oran, Dr. Sadık Ahmet ve ben dâvetli idik. Balkanlar'daki son durum görüşüldü. Ben de Balkanlar'daki Türkler'in ve Müslümanlar'ın ayrımcılığa tâbi tutulduğunu, çocukların iyi eğitim imkânı elde edemediğini, bundan dolayı da Türkiye'nin bu çocukların eğitimi için imkânlar yaratmaya çalıştığını anlattım. Baskın Hoca ve Sadık Bey bildirimi destekledi.

Bir defasında, arkadaşlarımla beraber Başbakanımızın resmî temsilcisi sıfatı ile bütün Balkanlar'ı ziyaret etmiştik. O zaman, Batı Tırakya'daki şehirleri ve köyleri dolaşırken Dr. Sadık Ahmet'in evine de misafir oldum. Ailesini ve çocuklarını bilirim. Batı Trakya'yı birlikte çok gezdik.

Netice itibariyle kişiler geçicidir, fakat ebedî doğrular vardır. Sadık Bey, ebedî doğrular peşinde olan samimî ve dürüst bir kişi idi. İnşallah hem bizde, hem de komşumuzda ebedî doğrular peşinde koşan insanların siyaset sahnesinde etkili oldukları günler gelecektir.

Allah rahmet eylesin.

İbrahim Şerif

Dr. Sadık Ahmet ismi 1980'li yılların başlarında duyulmaya başlandı. 1980'li yıllarda azınlığın bir getto gibi yaşadığı dönemlerde Batı Trakya Türklerinin haklarının savunucusu olarak ortaya çıktı. Mücadelesi neticesinde ismi, Türk aleminde ve dünya medyasında Batı Trakya ile birlikte anılmaya başlandı. Bugün nereye giderseniz gidin, Batı Trakya denince akla gelen ilk isim Dr. Sadık Ahmet'tir.

"Bugün nereye giderseniz gidin, Batı Trakya denince akla gelen ilk isim Dr. Sadık Ahmet'tir."

İBRAHİM ŞERİF

1951 Gümülcine doğumlu olan İbrahim Şerif, Dr. Sadık Ahmet'in dava arkadaşı ve Gümülcine seçilmiş müftüsüdür.

Az önce de ifade ettiğim gibi, 1980'li yıllarda Batı Trakya azınlığı bir getto hayatı yaşadı. Vatandaşlık haklarından mahrum bırakıldı, gayrimenkul edinemedi, ehliyet alamadı, evini tamir edemedi, birçok hakkından mahrum bırakıldı. Gayrimenkulü varsa ancak bir Hristiyan vatandaşa satabildi. Batı Trakya Türklerinin sorunlarını gerek Yunan parlamentosunda dillendirdiği, gerekse uluslararası platformlara taşıdığı için bugün Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya'da sevilen, sayılan bir siyasetçi ve lider olarak anılıyor. Bundan sonra da anılacaktır.

Dr. Sadık Ahmet imza kampanyası başlattığında, insanımız buna ümit bağladı. Batı Trakya Türklerinin tam da ihtiyaç duyduğu bir anda problemlerini Yunan meclisinin gündemine getirmek ve tüm dünyaya duyurmak istemesi neticesinde büyük bir destek bulmuştur.

Dr. Sadık Ahmet önce Gümülcine Celal Bayar Lisesi'nde okumuş, ardından Ankara ve Selanik'te tıp eğitimi almıştı. O dönemde Batı Trakya'da eğitimli kişi sayısı çok azdı. Belki de onu bile geçmezdi. O dönemde Batı Trakya Türkleri Yunancayı da çok iyi bilmezlerdi. Dr. Sadık Ahmet de Batı Trakya toplumunun ilk doktorlarından biriydi. Toplum ilk doktorlarına, ilk avukatlarına büyük bir teveccüh göstermiştir. Çünkü kendini Türkçe olarak anlatabileceği bir doktora, bir avukata kavuşmuştur. Aradan kırk küsur yıl geçtiği için günümüzde toplumumuzda sadece Yunancayı değil, diğer lisanları da bilenler çoğaldı.

"Dr. Sadık Ahmet köylere gittiğinde, insanımızın problemlerini de dinliyordu. Toplumun problemlerine kayıtsız kalamayarak harekete geçti."

Daha önce Batı Trakya Türk toplumunda sünneti kendini yetiştirmiş, usta çırak usulü içerisinde yetişmiş insanlar yapardı. Oysa halkımız bu işlemin hijyen kurallarına uygun olarak bir doktor tarafından yapılmasını istiyordu. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin ilk fenni sünnetçisidir. Çocuklarımızı Dr. Sadık Ahmet sünnet etti ve toplum bu sebeple de kendisine büyük bir teveccüh gösterdi. Bu sebeple toplum tarafından da tanındı. Dr. Sadık Ahmet köylere gittiğinde, insanımızın problemlerini de dinliyordu. Toplumun problemlerine kayıtsız kalamayarak harekete geçti.

Batı Trakya Türklerinin bir kısmı bölgedeki sıkıntılarından kurtulmak ve ekonomik olarak refaha erişebilmek için işçi olarak Almanya'ya gitmişlerdir. Ancak para kazansalar da Batı Trakya'dan ev alamıyor, ya da sahip oldukları evi tamir ettiremiyorlardı. Almanya'daki bu işçilerimiz, Yunanistan'ın Avrupa Birliğine girmesiyle birlikte orada mücadele etmeye, imza toplayıp insan hakları kuruluşlarına müracaat etmeye başladılar. Dr. Sadık Ahmet de Batı Trakya'da imza kampanyasını yürüttü. İmza kampanyası, Dr. Sadık Ahmet'in mücadelesindeki ilk adımdır ve Batı Trakya Türk toplumu tarafından da desteklenmiştir.

"Dr. Sadık Ahmet'in doğduğu köy Küçük Sirkeli'dir ve bulunduğu bölge mutaassıp bir bölgedir. O bölgede dinine saygılı ve dinini yaşamaya çalışan insanlar vardır. Dr. Sadık Ahmet de ailesinden bu eğitimi almıştı."

Ben de Batı Trakya'ya bir din adamı olarak 1979 yılında döndüm. Bizim buralarda sünnetten sonra mevlit okunur. Örneğin Dr. Sadık Ahmet çocuğu Cumartesi günü sünnet etmişse, Pazar günü de sünnet mevlidi okunur. Haliyle Dr. Sadık Ahmet'i de çocuğu sünnet eden kişi olarak bu mevlitlere davet ediyorlardı. Kendisi de bir önceki gün sünnet ettiği çocuğun hem sağlık durumunu görmek, hem de davete icabet etmek üzere bu törenlere katılırdı. Ben 1980'li yıllarda her yıl ortalama kırk üç sünnet mevlidine katıldığımı hesap ettim. Sünnet mevlidi töreni şöyle gerçekleşmektedir: Önce mevlit okunur, dua ve sonrasında bir konuşma yapılır. Yaklaşık

yarım saat süren bu konuşma genellikle sünnetin önemi ve çocuğun eğitimi üzerine olur. Dolayısıyla ben de o yıllarda sünnet mevlitleri münasebetiyle Dr. Sadık Ahmet'le tanışmıştım. Dr. Sadık Ahmet'in doğduğu köy Küçük Sirkeli'dir ve bulunduğu bölge mutaassıp bir bölgedir. O bölgede dinine saygılı ve dinini yaşamaya çalışan insanlar vardır. Dr. Sadık Ahmet de ailesinden bu eğitimi almıştı. Okunan sünnet mevlidinden sonra camide ya da evde yenilen yemek esnasında çoğu zaman aynı sofrada bulunur ve sohbet ederdik.

1984 yılında Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği seçimlerinde Dr. Sadık Ahmet'le beraber yönetim kuruluna talip olduk ve ikimiz de seçildik. İsmail Rodoplu başkan, Dr. Sadık Ahmet kasadar ve ben de genel sekreter oldum. Biz belirli günlerde toplantılar yapıyor, yedi kişilik yönetim kurulunda sık sık görüşüyorduk. O yıllar zor yıllardı ve azınlıkta dil bilen kişi sayısı çok azdı. İngilizceyi en iyi bilen ve yazışma yapan Avukat Adem Bekiroğlu idi. Dr. Sadık Ahmet her zaman mücadelenin içindeydi. Dernek bünyesinde birbirimizi daha yakından tanıdık. Mücadelemizde Almanya'daki Batı Trakya Türklerinin dernekleriyle de dirsek temasına girdik, hatta Almanya'ya gittik.

"Esasen herkes, dağdaki kuşlar bile Sadık Ahmet'in seçileceğini ... biliyordu."

Bu arada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ya da diğer insan hakları kuruluşları ile temas ettiğimizde bize, *"Niye şikâyetlerinizi Yunan meclise taşımıyorsunuz? Milletvekiliniz yok mu?"* diye sordular. Oysa her dönemde Yunan meclisinde Batı Trakya Türklerinden milletvekili olmuştu. Ancak onlar partili olmaları sebebiyle azınlık sorunlarını gündeme getirememişlerdi. *"Neden seçimlere bağımsız olarak girmiyoruz?"* sorusu aklımıza geldi. Seçimlere bağımsız olarak gitmek konusundaki ilk deneme, Sabahattin Galip tarafından gerçekleştirilmiştir. Sonrasında bağımsız "Güven" listesi teşkil edildi. İlk listede Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu ve Avukat Sabahattin Emin vardı. Dr. Sadık Ahmet 24-25 bin civarında oy aldı ve Rodop İli bağımsız milletvekili olarak meclise girdi. Gerçekten de Batı Trakya Türklerinin pek çok sorununu dile getirdi. O yıllarda istikrarlı hükümetler kurulamıyor ve altı ayda bir seçimlere gidiliyordu. Seçimlerin yenilenmesi gerektiğinde Dr. Sadık Ahmet ve İsmail Rodoplu'nun yanında üçüncü kişi olarak bana teklif

getirdiler. Çünkü Sabahattin Emin aday olmak istememişti. Ben de *"Madem mücadele var, tamam"* dedim. Esasen herkes, dağdaki kuşlar bile Sadık Ahmet'in seçileceğini, bizim seçilemeyeceğimizi biliyordu. Buna rağmen aday olduk ve seçim mücadelesine girdik. Bir mübaşir vasıtasıyla seçimlere müracaat ettik. Seçimle ilgili duyurunun birinde *"Batı Trakya Müslüman Türkleri oylarınızı bize verin"* dedik. Fakat birkaç gün sonra aday listesi açıklandığında Dr. Sadık Ahmet'le benim müracaat dilekçelerimizde hata yaptığımız ve adaylık dilekçemizde *"Rodop İli dışında aday değiliz"* ifadesinin yer almadığı söylendi. İsmail Rodoplu'nun dilekçesinde bu ifade yer alıyormuş. Dolayısıyla Dr. Sadık Ahmet ile ben seçime katılamadık. Bu sebeple hepimiz İsmail Rodoplu'yu destekledik. Altı ay sonra seçimler yenilendi. Ondan sonra da zaten %3 barajı geldi.

İsmail Rodoplu milletvekili olunca dokunulmazlık zırhını giydi. Diğer taraftan Dr. Sadık Ahmet'le bana, seçim duyurularının birinde *"Batı Trakya Müslüman Türkleri oylarınızı bize verin"* diyerek bölücülük yaptığımız gerekçesiyle dava açıldı. Gümülcine'deki mahkememiz iki gün sürdü. Şunu da belirtmeliyim ki ben mahkeme esnasında savunmamı Türkçe olarak yaptım. Bunun iki nedeni vardı. Öncelikle Türkiye'de eğitim aldığım için Yunancayı çok iyi bilmiyordum. İkincisi Lozan Antlaşması'na göre bizim için mahkemeye tercüman getirilmesi gerekiyordu. Dr. Sadık Ahmet'in Yunan üniversitesinden mezun olup *"Yunanca bilmiyorum"* demesi sırıtacaktı. Ama ben Türkiye mezunuydum. Dolayısıyla *"Yunanca bilmiyorum, bana tercüman getirin"* diyebilirdim. Batı Trakya Türk halkı adliye binası içinde ve önünde toplanarak bizi destekledi. 18 ay hapis cezası aldık. Dr. Sadık Ahmet'le beni Selanik'teki Dudullu hapishanesine götürdüler.

Dr. Sadık Ahmet'le iki buçuk ay boyunca Dudullu hapishanesinde aynı odada kaldık. Odada beş kişiydik. Yanımızda üç kişi daha vardı. Bunlardan birisi İstanbul Rumlarından Yunanistan'a göç etmiş bir vatandaştı ve Türkçeyi çok iyi biliyordu. Aynı odada kaldığımız kişilerden biri yaşlı bir adamdı. Ama bize hizmet ediyor gibiydi. O denli iyi davranıyordu ki, bunu anlayamıyordum.

Biz siyasi tutukluyduk fakat yanımızda, farklı sebeplerle hüküm giymiş kişiler vardı. Örneğin yan tarafta Aynaroz'dan altın istavroz çalıp, arabalarının tekerleği patlayınca yakalananlar vardı. Elazığlı bir Alevi olan Ali'yi bir gün hücreye attıklarını duyduk. Hapishanenin bahçesinde kavganın nedenini sorduk. Oysa kavga bizim yüzümüzden çıkmış. O günlerde Yunan televizyonları Dr. Sadık Ahmet'le benim mahkemeden fotoğraflarımızı *"hainler"* diye gösteriyordu. Hapishanedeki mahkûmlar bizi tanımışlar ve o hainler burada demişler. Bir akşam haberlerde yine bizim konumuz geçince, oradaki mahkûmlardan birisi *"Bunları öldürmek, kesmek lazım"* manasında konuşmuş. Ali de bizi savunmaya kalkınca kavga çıkmış. Ali'ye yumruk atılmış. Ali de onları hırpalayınca, üç gün hücreye atmışlar.

Dr. Sadık Ahmet'le yataklarımız arasındaki boşluk bir metre kadardı. Namazlarımızı orada kılardık. Her ikimiz de hapishanede olduğumuz sürece beş vakit namazımızı kıldık. Sabah namazlarına çoğu kez beni Sadık Ahmet uyandırmıştır. İstinaf mahkemesi Patras'da görüldü.

Sonrasında Dr. Sadık Ahmet Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'ni kurdu. 24 Temmuz 1995'te de şüpheli bir kaza neticesinde vefat etti. Kazayı Narlıköy imamı Sadık Sadık'tan öğrendim. Önce inanamadım. Kazanın olduğu yolda direksiyon kırıldığında düz tarlaya girilmesi mümkün. Yanında hendek ya da çalı yok. Öbür taraftan baktığımızda kaza 24 Temmuz'da, yani Lozan Antlaşması'nın imzalandığı gün gerçekleşti. Kısaca şaibeli bir ölüm.

"Umarım mücadelesi birçok gence örnek olur."

Şunu da ifade etmeliyim ki Dr. Sadık Ahmet, mücadeleci kişiliğiyle gelecek nesillere örnek teşkil etmesi amacıyla vefatından sonra daha fazla konuşulmuştur. Hasbelkader bizim de bu mücadelede bir tuzumuz olduğu için mutluyum. 1980'li yıllarda başlayan dirsek temasımız 1995 yılına kadar devam etti. Vefat ettiğinde müftü, dava ve hapishane arkadaşı olmam sebebiyle cenazesini kıldırmak bana nasip oldu. Her yıl kabri başında gerçekleştirilen anma törenlerinde dua etmek de bana nasip oluyor. Kendisiyle böyle bir kader birliğimiz oldu. Allah rahmet eylesin. Umarım mücadelesi birçok gence örnek olur.

Hasan Paçaman

Sadık Ahmet bir dava adamıdır. Davasında sebat eden ve haklı olduğuna kanaat getirdiği şeyi yapmaya gayret eden biridir. Kendisini Türkiye'nin Erdoğan'ına, Hindistan'ın Gandi'sine, Güney Afrika'nın Mandela'sına benzetebiliriz. Ancak zikrettiğim bu isimler devletleri, Dr. Sadık Ahmet ise bir azınlık için çalışmıştır. Bu bakımdan farklıdırlar. Dr. Sadık Ahmet'in devlet kurma niyeti yoktu. Batı Trakya Türk azınlığının hak ve hukukunu müdafaa için gayret ediyor, çalışıyordu.

"...Dr. Sadık Ahmet her sene anıldı ve anılacaktır. Anma törenlerinde herkes birleşmektedir. Buna bakarak "Dr. Sadık Ahmet'in hala Batı Trakya Türk azınlığını birleştirici bir rolü vardır" diyebiliriz."

HASAN PAÇAMAN

Vaiz olan Hasan Paçaman, Gümülcine'de "Hakka Davet" dergisini çıkarmıştır. Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin kurucu üyelerindendir. Parti başkan yardımcılığında bulunduğu gibi, disiplin kurulunda da yer almıştır.

Batı Trakyalılar da Dr. Sadık Ahmet'i liderleri olarak kabul ettiler. Özellikle vefatından sonra kendisinin değeri daha iyi anlaşıldı. Hayattayken, belki de siyaset gereği mutlaka çekişmeler olmuş ve önüne geçmek isteyen, kendisine tepkili olan kişiler çıkmıştır. Fakat vefatından sonra, Türkiye'nin de yardımı ile Dr. Sadık Ahmet her sene anıldı ve anılacaktır. Anma törenlerinde herkes birleşmektedir. Buna bakarak *"Dr. Sadık Ahmet'in hala Batı Trakya Türk azınlığını birleştirici bir rolü vardır"* diyebiliriz.

Biz, kendisiyle birlikte köylere giderek Batı Trakya Türk halkına haksızlık yapıldığını anlatıyorduk. Halkımız genellikle eğitimsiz, ya da çok az eğitim almış kişilerden oluşuyordu. O dönemde lise ve üniversite mezunlarına sahip değildi, ya da böyle kişiler çok azdı. Bu sebeple ne olacağını ve ne yapılması gerektiğini pek bilemiyor, dava ile de pek ilgilenemiyordu. Ancak bizim kendilerine durumu anlatmamız sonrasında bizi destekliyorlardı. *"Haklısınız, bu böyle yapılmalı, olmalı"* diyorlardı. Konular kendilerine iyi aktarıldığında itiraz etmiyorlardı.

> ***"Davalar, lidere inanıldığında yürür. Ancak bir lider davasına inanmazsa, o dava sakattır ve yürümez."***

Davalar, lidere inanıldığında yürür. Ancak bir lider davasına inanmazsa o dava sakattır ve yürümez. Peygamber Efendimiz Kuran'a ve davasına inandı, etrafındaki kişiler de bu davaya inandılar ve dava bu şekilde yürüdü. Lider davasına sadık, sebat eden, bu uğurda ölmeyi göze alabilen, ailesini ve şahsını düşünmeyen kişidir. Lider bu özelliklere sahip olursa halk kendisine güvenir. Az önce verdiğim Erdoğan, Gandi ve Mandela örneğinde olduğu gibi.

Dr. Sadık Ahmet de, ben de köylü çocuğuyuz. Çocukluğumuz köylerde geçmiştir. Köylerimiz arasında 15-20 km mesafe olduğundan dolayı ilkokul çağındayken kendisiyle tanışmıyorduk. Ben Gümülcine'ye gelişimin ardından yüksek tahsil için Mısır'a gittim. Mısır dönüşü Gümülcine müftüsünün kerimesi ile evlendim. Eşim ve müftü efendi, Dr. Sadık Ahmet ve ailesi ile aile dostuydular. Biz de bu şekilde aile dostu olduk. Tanışıklığımız 1964'ten sonradır. Onlar bize geliyor, biz onlara gidiyorduk. Doktor olduğu için her hastalandığımızda Dr. Sadık Ahmet'e danışırdık. Ancak birbirimizi daha yakın tanımamız Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin (DEBP) kurulma süreci ile başlamıştır.

Biz Türk'üz, bize haksızlık yapılıyor, ama Yunan idaresi *"Size haksızlık yapılmıyor"* diyordu. Bu uğurda mücadele veren Dr. Sadık Ahmet'i hapse attılar. Biz, yargılanma sürecinde Selanik'e giderek kendisine destek verdik. Günlüğümde yer alan notların birinde, 31 Ocak 1994'de Selanik'e üç otobüs olarak gittiğimiz yazıyor. 1980'lerde çıkarmaya başladığım "Hakka Davet" dergisinin bir sayısında da bu olayı daha tafsilatlı bir şekilde kaleme aldım. Dergimizde Dr. Sadık Ahmet'in kan bağışı konusu gibi birtakım konularda yazıları da yer almıştır. Bazen de O benden yazılar istiyordu. "Tövbe" konusunu işlememi istediğinde bu konuyu kaleme almıştım. Günlüklerimde kendisi ile ilgili pek çok anım yer almaktadır. Bunların birkaçını size anlatmak isterim.

> ***"DEB'i halka anlatmaya birlikte gidiyorduk. Önce ben camide dini bir konuşma yapıyor, sonra Dr. Sadık Ahmet cami dışında siyasi içerikte bir konuşma gerçekleştiriyordu."***

DEB'i halka anlatmaya birlikte gidiyorduk. Önce ben camide dini bir konuşma yapıyor, sonra Dr. Sadık Ahmet cami dışında siyasi içerikte bir konuşma gerçekleştiriyordu. Batı Trakya'nın üç vilayetinde her yere gittik. Gümülcine'ye bağlı tüm köylerden, İskeçe'nin dağ ve ova köylerinden, Meriç ilindeki Türklerin yaşadığı köylerden yolumuzu geçirdik. Her köyde bize ilgi gösteriliyordu.

Hatta İskeçe'nin, Bulgaristan'ın Darıdere yerleşimine 5 km mesafede bulunan Sarıyer köyüne, yine İskeçe'nin bir dağ köyü olan Sinikova'ya gittik. Sinikova'da Yunan öğretmen bizim çocuklardan birini, kendini "Türk" olarak ifade ettiği için dövmüş ve hakaret etmiş. Biz de Sinikovalılara destek olduk. Gittiğimiz yerlerde *"Size baskı var mı? Ne arzunuz var?"* diye soruyorduk.

Katıldığım uluslararası toplantılarda sürekli olarak hak arama mücadelesinin STK'lar, siyasi partiler ve siyasi temsiller yolu ile yapılması gerektiği vurgulanıyordu. Bende de bu kanaat oluşmuştu. İçimizden bir arkadaşımız ortaya çıkarak *"Bir parti kuralım, hak ve hukukumuzu savunalım"* deyince, bu benim de arzuladığım bir şey olduğundan dolayı partinin kurucu üyelerinden biri oldum ve ilk günden itibaren destek verdim.

Gümülcine Türk Gençler Birliği lokalinde 1991'de DEB'in ikinci toplantısını yaptık. Bu toplantıda Dr. Sadık Ahmet bizlere Senegal ve Türkiye gezilerini anlattı. Toplantıda parti üye kaydını hızlandırmamız, partinin kendisine ait bir merkez binası olması gerektiğini ifade etti. Ayrıca partiye ait bir basın organı olması gerektiği üzerinde durdu.

"Bana göre Dr. Sadık Ahmet'in en önemli başarısı, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığını içte ve dışta tanıtması ve halkına DEB'i miras bırakmasıdır."

Bu dönemin çok önemli gelişmelerinden biri de Yunan Devleti'nin, Batı Trakya Türk azınlık ilkokullarında okutulmak üzere bir kitap hazırlamasıydı. Bu kitapta hep Hristiyan isimlerine yer verilmişti. Dr. Sadık Ahmet söz konusu kitapların toplanarak yazıhanesine getirilmesini istedi. Gümülcine bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet ve İskeçe bağımsız milletvekili Ahmet Faikoğlu, toplanan bu kitapları -ben dahil- üç otobüs soydaş ile birlikte Atina'ya Yunan Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığı'na götürdüler.

Bu dönemde Gümülcine merkez camii olan Yeni Cami'de bir vaiz krizi de yaşandı. Ben uzun yıllardır bu camide vaaz veriyordum. 50 seneden fazla merkez vaizi oldum. Yunan idaresinin atadığı müftü olan Cemali Meço, içinde bulunduğum Vaaz ve İrşat Heyetinden bu görevi almak istiyordu. Önce oraya arkadaşlarımızdan ve medrese hocalarından biri olan Paşaoğlu'nu tayin etti. Biz kabul etmeyince Paşaoğlu bizden çekindiği için görevi üstlenmedi. İkinci olarak Osman Selami'yi tayin etti. Mısır'da üniversite eğitimi almış biri olarak ben bu görevi kendi irademle bırakmış değildim. Kaldı ki görevlendirilen kişi de ehil değildi. Gerek Türkiye, gerekse Mısır'da yüksek tahsil yapmış başka arkadaşlarımız da vardı. Nitekim ben, onlar ile de bu görevi paylaşıyordum. Atanmış müftü ve başta gazeteci Abdülhalim Dede olmak üzere kimi destekçileri, bugün Yeni Cami imamı olan kişiyi oraya oturtmak istediler. Ancak Ahmet Hacıosman gibi diğer vaiz arkadaşlar benim vaazımdan önce kürsüye gelip oturuyor ve Kuran'ı Kerim okuyorlardı. Ardından zamanı geldiğinde ben vaaza başlıyordum. Bu olayda da Dr. Sadık Ahmet'in bize yardımı dokunmuştur. Kendisi de vaaza geliyordu.

Atanmış müftünün görevlendirdiği kişiler kendisini görünce camiyi terk ediyorlardı. Buna benzer bize pek çok desteği olmuştur.

Günlükteki notlarıma baktığımda, Gümülcine'deki Türkiye Başkonsolosluğunda gerçekleştirilen anma törenleri gibi etkinliklere birlikte katıldığımızı görüyorum. Köylerdeki birçok cemiyetlere, Gümülcine'nin Semetli köyündeki caminin açılış törenine de birlikte katılmışız. Dr. Sadık Ahmet'in sağlığında DEB Disiplin Kurulu'nda bulundum. Vefatından sonra başkan yardımcılığı görevini üstlendim. Günümüzde de partiye ilgim devam etmektedir. Biz Ahmet Hacıosman ile birlikte Dr. Sadık Ahmet'e ve partiye ilk günden itibaren destek verdik. Ancak tüm arkadaşlarımızın aynı şeyi yaptıklarını söyleyemem.

Bana göre Dr. Sadık Ahmet'in en önemli başarısı, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığını içte ve dışta tanıtması ve halkına DEB'i miras bırakmasıdır.

Vefatından sonra bir rüya gördüm. Rüyamda Mısır'da öğrenci yurdundaydım. Yurt dikdörtgen şeklinde ve ortası havalıktı. Koridorlar tahtaydı ve ikinci kattaydım. Birden Sadık Ahmet'i gördüm. Canlı bir şekilde yürüyor, hareket ediyordu. Rüyada *"Sadık vefat etmemiş miydi?"* diye düşündüm. Derken kendisi koridordaki odalardan birine girdi ve namaz kılmaya başladı. Secdeye vardığında ben uyandım. Trafik kazasında şehit oldu. Kur'an-ı Kerim'de *"Şehitler ölmez"* diye ayet var. İnşallah ahireti kazanmıştır.

Ahmet Hacıosman

Dr. Sadık Ahmet zor günlerin insanıydı. İyi ve huzurlu günler görmesi için Batı Trakya Türk toplumuna elini uzatan bir mücadeleciydi. Yıllardır çeşitli sorunlar yaşamış olan Batı Trakya Türk toplumunun sesi, gözü ve kulağı olmuştur. Batı Trakya Türk toplumu da O'nu kurtarıcısı olarak görerek bağrına basmıştır. En büyük başarısı Batı Trakya Türk halkına güven vererek birlik ve beraberliğini sağlamasıdır.

"En büyük başarısı Batı Trakya Türk halkına güven vererek birlik ve beraberliğini sağlamasıdır."

AHMET HACIOSMAN

Dr. Sadık Ahmet'in yakın mesai arkadaşlarından biri olan Ahmet Hacıosman, ilahiyatçıdır. Yunan Parlamentosu'nda Rodop milletvekili olarak yer almıştır.

Bütün toplulukların gayesi insanca yaşamaktır. Batı Trakya Türk toplumunun da temennisi budur. Ülkemize, ülkemiz yasalarına ve topraklarına saygılı bir toplumuz. Haklarımız çerçevesinde yaşamak istiyoruz. Diğer Türk topluluklarının demokratik mücadelelerinde Dr. Sadık Ahmet'in yöntemlerini örnek almaları gerektiğini düşünüyorum.

> ***"Diğer Türk topluluklarının demokratik mücadelelerinde Dr. Sadık Ahmet'in yöntemlerini örnek almaları gerektiğini düşünüyorum."***

1985 yılında Hasan Paçaman ile "Hakka Davet" dergisini çıkarıyorduk. "Vaaz ve İrşad Heyeti"ndeyken Yeni Cami'de Dr. Sadık Ahmet ile ilk kez karşılaştık ve tanıştık. Kendisi camiye geldiğinde veya oradan geçerken heyeti ziyaret ediyordu. O dönemde imza kampanyasını başlatmış bulunuyordu ve bizden de yardımımızı istemişti. Siyasete atıldıktan sonra, 1985-1995 döneminde günümüzün 10-15 saatinin birlikte geçtiğini söyleyebilirim. O günler zordu ve Batı Trakya Türk toplumu her yönüyle sıkıntı içindeydi. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk toplumu ile iç içeydi. Batı Trakya Türk toplumunun mücadelesinde bizler de rol alıp halkla iç içe olmak durumunda kaldık. 1988 yürüyüşünde ve mahkemeler sürecinde hep birlikteydik. Milletvekili olduktan sonra Dr. Sadık Ahmet ile birlikte "Balkan" gazetesini çıkardık. Birlikte yurtdışı gezilerimiz de oldu. Dr. Sadık Ahmet Avrupa Parlamentosu'nu ziyaret ettiğinde ben de "Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsililer Derneği"ni temsilen yanındaydım.

> ***"Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk toplumu ile iç içeydi."***

Bağımsız liste fikri Dr. Sadık Ahmet, İsmail Rodoplu ve Sabahattin Emin tarafından oluşturulmuştur. Dr. Sadık Ahmet, "Güven" listesinden rekor oyla milletvekili seçilmiştir. Biz de her daim bu siyasi çalışmaların içindeydik. Köy konuşmaları, sandık müşahitliği gibi süreçlerde yer aldık. Dr. Sadık Ahmet'in rekor oy ile seçilmesinin akabinde %3'lük seçim barajı geldi malumunuz. Bunun üzerinde kendisi "Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi"ni kurma çalışmalarına başladı. Ben de bu partinin kurucu üyesiyim. İlk genel kurulda Dr. Sadık Ahmet parti genel başkanı, ben de genel sekreter olarak seçildim.

> ***"Batı Trakya Türk toplumu kendisini son yolculuğunda da yalnız bırakmadı."***

1985'ten vefat ettiği güne kadar her sabah yazıhanesine uğrayarak güne başlardım. 24 Temmuz 1995 sabahı saat 09:00'da yazıhanesine uğradığımda ağladığını gördüm. Niye ağladığını bilemediğim için şaşırdım. Yaşanan bir takım gelişmeler nedeniyle ağladığını düşündüm ve kendisine son sözlerim olduğunu bilmeden, *"Köylerde ve kasabalardaki Batı Trakya Türk halkı sana güveniyor, her daim sevgi ve saygı gösteriyor. Bazı şeylere boş ver. Her şeyi kafana takma"* dedim. O günlerde tarımla da uğraşıyordum. O günün akşamı tarladan dönerken birileri bana *"Ahmet Abi! Ahmet Abi! Sadık Abi öldü!"* diye seslendi. Sabah beraber olduğumuz için bu bende şok etkisi yarattı. Gümülcine Devlet Hastanesi'nin önü son derece kalabalıktı. Batı Trakya Türk toplumu kendisini son yolculuğunda da yalnız bırakmadı.

Apti Pencal

Dr. Sadık Ahmet'le hastalığım esnasında tanıştım. Muayenehanesinde muayene oldum. Kendisi bir imza kampanyası başlatmıştı. İmza verenler de oldu, vermeyenler de. Bizim bölgede imza verenlerin oranı düşüktü. Karakol çavuşu tarafından sorguya çekiliyorduk. Gözdağı vermek için bazı arkadaşlarımız tutuklanıyordu. Bu şekilde kimileri imza vermekten vazgeçirtiliyordu. İmza verdiğini söylemekten çekinenler oluyordu.

> *"Dr. Sadık Ahmet'in mücadeleci karakterinin örnek alınması gerekir."*

Dr. Sadık Ahmet her zaman Batı Trakya Türk halkının hakları için mücadele etmiştir. O, bir mücadele adamıydı. Dr. Sadık Ahmet'in mücadeleci karakterinin örnek alınması gerekir. Yaşadığı tüm badirelerde yanındaydım. Batı Trakya Türk toplumunun lideri olarak tanınmıştır ve böyle tanınmaya devam edecektir.

APTİ PENCAL

Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi Yönetim Kurulu Üyesi.

Biz o zamanlar göçmen evlerinde kalıyorduk. Evleri bizlere kiraya vermek istemiyor, tapularımızı vermiyorlardı. Hasan Paçaman'ın dergisinde çıkan yazıdan ve imza kampanyası gibi mücadelelerden sonra bazı haklarımızı almaya başladık.

Kendisiyle irtibatımız hiç kopmadı. Bu bölgeye geldiği zaman benim evimde kalırdı. Beraber köyleri gezerdik. Sünnetçilik yapardı. Ancak beraber hiç imza toplamadık. Geldiğinde insanların hak ve özgürlüklerinin farkında olması için konuşmalar yapardı. Çok faydalı oluyordu. Köylülerimiz kendisini dinlerlerdi. Ancak halkımız, var olan baskıdan ötürü harekete geçmekte zorlanıyor, korkuyordu.

Fotoğraf pahalıydı ve fotoğraf çekeni bulmak da çok zordu. O yüzden hiç fotoğrafımız yok. O dönemden bu döneme sadece anılarımızı taşıdık.

"Bir keresinde doktor bizim köye geldiğinde akşam bir ailede misafir kalmış. O aileye açılmış ve içini dökmüş. ... Kaldığı ailenin fertlerinden biri meğerse Yunan istihbaratının adamıymış. Sabah Dr. Sadık Ahmet'i karakola götürüp alıkoymuşlar."

Bir keresinde doktor bizim köye geldiğinde akşam bir ailede misafir kalmış. O aileye açılmış ve içini dökmüş. *"Bu ortam nasıl düzelecek?"* konularında uzunca sohbet etmişler. Kaldığı ailenin fertlerinden biri meğerse Yunan istihbaratının adamıymış. Sabah Dr. Sadık Ahmet'i karakola götürüp alıkoymuşlar. Bunu duyduğumda çok üzülmüştüm. O zaman çiftlikteydim. Çiftliğin patronu bu haberi radyodan işittiğinde çok mutlu olmuştu. Oysa ben şok olmuş, ama hislerimi patronun karşısında belli edememiştim. Köylülerimiz de baskı altında olduklarından dolayı üzülmelerine rağmen hislerini belli etmeye çekinmişlerdi.

Parti kurulduğunda ilk üye olan kişi benim. Ailem ve ben ilk üyelerdik. Bu bölgedeki teşkilatlanma Mustafa Ali Çavuş başkanlığında başladı. O bıraktıktan sonra ben devraldım. Hala yönetim kurulunda görev yapıyorum. İlk kurulduğu günden bugüne kadar hiç bırakmadım. Bu bölgenin temsilcisi benim. Bazen istihbarat adamları uğruyorlar. Beni gördükleri zaman geri gidiyorlar. Ben bu konuda o zaman da rahattım, hala rahatım. Ben buyum. Karşı tarafa, *"Beni böyle seveceksiniz"* hissiyatını verdim.

Dr. Sadık Ahmet döneminde, bizim mahallelerimizin birinde Türkler nüfusun yüzde seksenini oluşturuyordu. Belediye seçimlerine girmek istedik. Bu konuda öncülük yapan beni, dört beş arkadaşımla birlikte mahkemeye çıkarttılar. Bağımsız devlet kurmak istediğimiz suçlamasıyla 6 sene mahkemelerde süründük. 8 ay hapis cezası verdiler. Sonra arkadaşlarımdan biri, gerekirse bu davayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşımayı önerdi. Temyize gitmeye karar verdik. Davadaki karşı taraf, benim bir komşumdu. Bir gün işten eve geldiğimde kapıda beni beklediğini gördüm. Bana davayı geri çekeceklerini, temyiz için avukat getirmeyeceklerini söyledi. Bizim de avukat tutmayıp temyiz isteğimizi geri çekmemizi istedi. Ben, *"Siz ne yaparsanız yapın, biz sonuna kadar gitmeye kararlıyız"* dedim. Biz Hasan İmamoğlu ile yedek avukat tuttuk. Gümülcine'de temyiz davasında karşı taraf mahkemeyi geri alma isteğini yineledi. Öyle olunca biz de geri aldık.

Niyazi Avcı

Biz Dr. Sadık Ahmet'i çok seviyorduk. O da bizi severdi. Biz kendisini Batı Trakya'nın lideri olarak tanıyorduk. Bu sebeple kendisine yardımcı olduk. Mücadeleciydi ve Batı Trakya Türkleri için çok uğraştı.

> ***"Köylüler Dr. Sadık Ahmet'in geleceğini ne zaman duysalar meydanda toplanıyorlardı. Hatta gençler arabasını yıkıyordu. Çok sevilen bir kişiydi."***

Yunanistan, Batı Trakya'da *"Türk yoktur!"* dediğinde, *"Türk vardır!"* diyerek köy köy imza toplanmaya başlanmıştı. O zaman Dr. Sadık Ahmet'in ismini duyduk. Buraya geldiğinde, biz de köy olarak imza kampanyasına destek verdik. İmza kampanyasında bütün köy imza attı. Kadınlar da erkekler de kendisine inanmışlardı. Ben gazete okuyor ve köylülere haberleri iletiyordum. Köylüler Dr. Sadık Ahmet'in geleceğini ne zaman duysalar meydanda toplanıyorlardı. Hatta gençler arabasını yıkıyordu. Çok sevilen bir kişiydi.

NİYAZİ AVCI

Niyazi Avcı, İskeçe'nin Balkan Kolunda yer alan Sinikova köyünden olup, 1982-1986 döneminde nahiye müdürlüğü görevinde bulunmuştur. Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi yönetim kurulu üyeleri arasında yer almıştır.

Haklarımızı savundu ve Batı Trakya'ya çok hizmet etti. Haklarımızı bütün dünyaya bildirdi.

Kendisiyle pek çok anım var. Bizim okulumuzda öğretmenlerden biri. *"Biz Tük'üz"* dedikleri için bazı çocukları hırpalamıştı. Bunun üzerine biz grev yapınca Dr. Sadık Ahmet de buraya geldi ve bizi kahvehanede topladı. *"Öğretmen size zarar verdiyse şikâyet edin. Ama çocukları okuldan almayın"* dedi. Bir ara okul kapanınca çocuklar okulsuz kaldı. Dr. Sadık Ahmet yine geldi ve biz kendisini diğer köylere de götürdük. Köylerdeki tüm evlere giderek halkla görüştü. İyi bir insandı. Herkes O'nu sever ve evinde misafir ederdi.

"Türk kimliğini muhafaza etmek için çok mücadele etti. Gençler bu mücadeleyi örnek almalı."

O zamanlar burada hiçbir şey verilmiyordu. Ruhsat yoktu, tapu yoktu. Dr. Sadık Ahmet her yere şikâyette bulundu. Yunanistan'ın biraz kulağını çekince yasaklar biraz rahatlamaya başladı. Ayrıca Türk kimliğini muhafaza etmek için çok mücadele etti. Gençler bu mücadeleyi örnek almalı. Yunan Devleti kimliğimizi inkâr ederek Pomakları ayırdı. Ben ilkokulu Türk okulunda okudum. Diplomam hem Türkçe, hem de Yunanca olarak düzenlenmiştir. Yunanistan, Türk varlığını sonradan inkâr etti.

"Dr. Sadık Ahmet çok inatçıydı."

Dr. Sadık Ahmet çok inatçıydı. Gümülcine'de toplantılara katıldığımızda bir kişi bile eksik olsa çok rahatsız olurdu. Gümülcine'den arkadaşları, toplantılara gelmiyorlardı. Bunlardan birine, *"Niyazi 200 km uzaktaki Sinikova'dan işini bırakıp geliyor, sen uyuyorsun"* demişti. Gerçi bu kişi biraz da yaşlıydı. Bu kişi gelmeyince o gün toplantıyı yapamadık. Dr. Sadık Ahmet benden özür diledi ve *"Sen git!"* dedi.

"O'nun kaybına çok üzüldük."

Kaza olduğuna inanmadık. Bana, *"Emniyetten telefon geliyor Niyazi Bey, beni öldürebilirler. Öldürsünler. Genç ölmüşüm, yaşlı ölmüşüm fark etmez"* demişti. Kazayı duyunca üzüldük ve kasıtlı olduğunu düşündük. Kazanın olduğu yol düz bir yol. Ben o yolu biliyorum. O yoldan Gümülcine'ye gidip geliyordum. O yolda kaza olmaz. Demek ki bir kasıt var. Halk da öyle olduğuna inanıyor. O'nun kaybına çok üzüldük.

Çiğdem Asafoğlu

Batı Trakya Türk halkı Dr. Sadık Ahmet'e çok büyük bir saygı ve sevgi duyuyor. Son yıllarda büyük bir özlem de duymaya başladı. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk halkının bağrından kopan bir liderdi. Biz partimiz ve ekibimizle birlikte köyleri gezerken, girdiğimiz her evde veya gittiğimiz her köyde *"Dr. Sadık Ahmet bize de gelmişti"*, *"Bizim evde kahve içmişti"*, *"Bizim evimizde tarhana içmişti"*, *"Bizim evimizde oturmuştu"*, *"Benim anneme baktı"*, *"Çocuğuma baktı"* gibi cümleler ile karşılaşıyoruz. Nerdeyse her eve girmiş. 2019 yılında seçim öncesi bir kahvehaneye girdik. Kahvehane çok eski ve kahvehanenin sahibi de çok yaşlı bir amcaydı. *"Sadık Ahmet bizim için çok önemli. Çünkü o bizim liderimiz ve kahramanımız"* dedi bize. Bize köşede duran ve üzerine kimsenin oturmadığı bir sandalye gösterdi. "*Bu, Sadık Ahmet'in oturduğu sandalye, oturduğu köşe"* dedi. Bu beni son derece etkilemiştir. Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerinin gönlündeki yeri çok büyük ve çok farklı. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin lideri ve kahramanı olmayı başarmıştır. Daha da önemlisi bugüne kadar Dr. Sadık Ahmet gibi gönlü geniş bir kişi gelmemiştir. Her zaman halkının yanında oldu ve halkını hiçbir zaman

ÇİĞDEM ASAFOĞLU

1987 İskeçe doğumlu olan Çiğdem Asafoğlu, 5 Ocak 2019 tarihinden itibaren DEB Genel Başkanlığı görevini yürütmektedir. Selanik Aristoteles Üniversitesi Felsefe ve Pedagoji bölümü mezunudur.

geri çevirmedi. Halkını dinlemeyi ve halkın sorunlarını gerekli yerlere aktarmayı çok iyi bildi. Bu yüzden Dr. Sadık Ahmet'in ölümü Batı Trakya Türkleri için büyük bir kayıptır.

Dr. Sadık Ahmet'in en büyük başarısı dik duruşu bence. Yapılan bütün baskılara rağmen asla sinmedi ve korkmadı. Oysa o dönemlerde çok daha büyük baskılar söz konusuydu. Hiç boyun eğmedi, hep devam etti, onu hiç kimse korkutamadı. Batı Trakya Türklerinin çıkarlarını, menfaatlerini, Lozan'dan doğan haklarını savunmak için hiçbir zaman geri adım atmadı. Bence Dr. Sadık Ahmet'in cesareti ve korkusuzluğu çok büyük bir anlam taşıyor.

"Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk halkı için Allah'ın bir lütfuydu aslında. Toplumun o dönemde böyle bir lidere çok ihtiyacı vardı."

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türk halkı için Allah'ın bir lütfuydu aslında. Toplumun o dönemde böyle bir lidere çok ihtiyacı vardı. Bütün Türk dünyasının, özellikle de Balkan Türklerinin örnek alabilecekleri bir kişidir. Bana göre Dr. Sadık Ahmet'in ruhunu anlamak ve bu ruhla mücadele etmek çok önemli. Bence gençlerimizin mücadeleci kişiliğini örnek alması gerekir.

Dr. Sadık Ahmet ile küçük bir tanışmışlığımız oldu. Benim iki kuzenim var. Onların sünneti için evimize gelmişti. Çocukluğumda ismini aile fertlerimden işitirdim. İşittiklerimle benim gözümde süper kahraman gibi bir şeydi. Çocuk beynimle özel güçleri olduğunu hayal ederdim. Şimdi ben de Dr. Sadık Ahmet'i kendi çocuğuma öyle anlatıyorum. Çocuklara Dr. Sadık Ahmet sevgisini aşılamak gerekir. Çünkü Batı Trakya Türkleri değerlerinden vazgeçmediler. Her zaman değerlerimize sahibiz. Ben, Dr. Sadık Ahmet bu partiyi kurduğunda küçücük bir çocuktum. Ama şimdi genel başkanıyım. Dolayısıyla Batı Trakya Türkleri Dr. Sadık Ahmet'e ve mirasına sahip çıkıyorlar. Gençlik de sahip çıkıyor ve hep çıkacağına inanıyorum.

Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'nin (DEB) gençlik kolu var. Bu yıl 24 Temmuz'daki vefat yıldönümünde, gençlik kolu üyelerimiz Dr. Sadık Ahmet ile ilgili duygularını şiirlere döktüler. Bunları sergiledik. Gençlik kolumuz içerisinde yer alan müzik öğretmenliği öğrencisi Batuhan da bir marş besteledi. Böylece bir "Dr. Sadık Ahmet Marşı" ortaya çıktı. Bu durum, gençlerin Dr. Sadık Ahmet'e sahip çıktıklarının kanıtıdır.

"Dr. Sadık Ahmet, DEB'i Batı Trakya Türk gençlerine emanet etmiştir."

Dr. Sadık Ahmet, DEB'i Batı Trakya Türk gençlerine emanet etmiştir. Biz de Batı Trakya Türk gençleri olarak bu emanete elimizden geldiğince sahip çıkmaya çalışıyoruz ve çalışacağız. DEB, Dr. Sadık Ahmet'in çizgisinde, O'nun düşünceleri ve ilkeleriyle ilerliyor. Bunlardan asla taviz verilmedi ve verilmeyecektir. Önümüzde antidemokratik bir % 3 barajı olabilir. Bu baraj sadece partiler için değil, bağımsız adaylar için de söz konusu. Bu, barajın hiçbir zaman aşılamayacağı anlamına gelmez. Doğru adımlar atılarak, doğru işbirlikleri gerçekleştirilerek bir gün bu antidemokratik barajı aşacağız. DEB olarak bizim hedefimiz, parlamentoda temsil hakkını kazanabilmek. Bununla alakalı faaliyet yürütüyor, bununla akalı çalışmalar yapıyoruz. Bir gün mutlaka parlamentoda yer almayı umuyoruz ve buna inanıyoruz. Dr. Sadık Ahmet'in hayali olan DEB'in Yunan parlamentosu çatısı altında yer alması bir gün gerçekleşecektir.

2014 ve 2019 yıllarında olmak üzere DEB, iki resmi seçime girdi. Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerine girdi ve çok büyük bir başarı elde etti. Gerek İskeçe, gerekse Rodop ilinde iktidar olan partileri geride bırakarak DEB birinci parti oldu. Yunanistan haritasında diğer bölgeler mavi ve yeşilken, Batı Trakya bölgesi gri oldu. Gri rengi de kasıtlı olarak seçilmiştir. Oysa bizim rengimiz gri değil.

Mehmet Koca

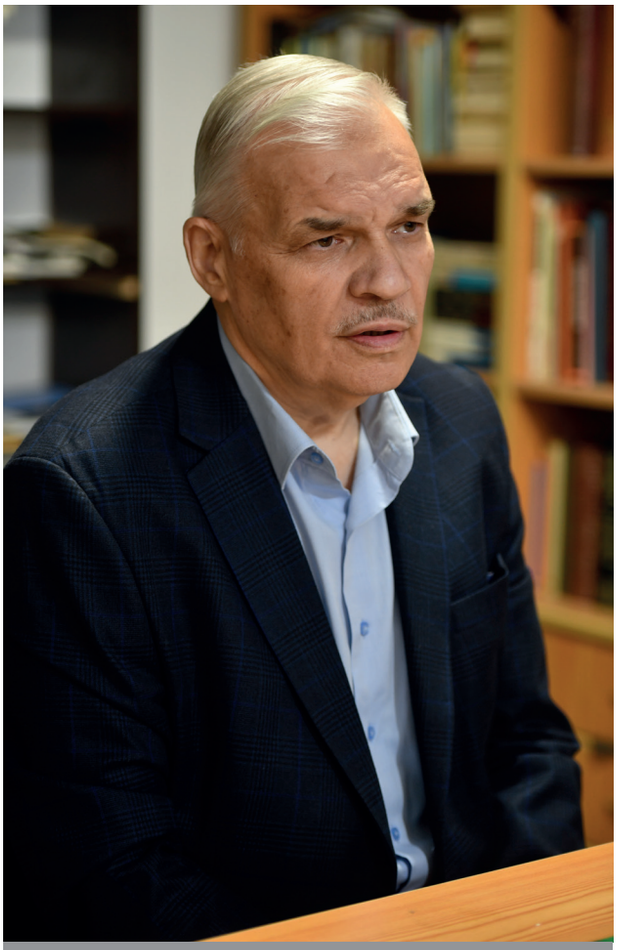

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türkünün mücadele ettiği takdirde zafere ulaşabileceğini, en azından kendisine uluslararası anlaşmaların ve yasaların tanıdığı hakları elde edebileceğini filen göstermiş ve bu konuda örnek olmuş, önder olmuştur. Bir lider olarak Batı Trakya Türk halkını bir araya toplamayı ve arkasından yürütmeyi başarmıştır. Bu mücadeleyi ortaya koyduğu zaman dilimi çok kısadır. Buna rağmen özellikle gençlere mücadele azmi konusunda örnek olması açısından önem arz etmektedir. O güne değin Batı Trakya Türklerinin üzerinde uzlaşıp birleştikleri bir liderleri yoktu. Bu, Dr. Sadık Ahmet ile sağlanmıştır. Dolayısıyla Batı Trakya Türklerinin dün fiziki, bu gün ise manevi bir lideri vardır.

> ***"Dr. Sadık Ahmet, bir lider olarak Batı Trakya Türk halkını bir araya toplamayı ve arkasından yürütmeyi başarmıştır."***

MEHMET KOCA

1951 yılında Gümülcine'ye bağlı Hebilköy'de doğmuş olan Mehmet Koca, Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunudur. 1975 yılında Türkiye'ye göç ederek Bursa'ya yerleşmiştir. Aynı zamanda iktisat mezunu olan Koca, 1992-1996 döneminde Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin Bursa şubesinin başkanlığını yürütmüştür. 1998 yılında "Evlâd-ı Fâtihan" dergisini yayınlamaya başlamıştır. "Dr. Sadık Ahmet Fırtınası" isimli kitabı bulunmaktadır.

O, Batı Trakya Türk azınlığının meselelerini öncelikle Türkiye kamuoyuna anlatmış ve benimsetmiştir. Dr. Sadık Ahmet'e değin Türkiye'de dahi tarih hocaları ve siyasetçiler dışında Batı Trakya Türkleri kamuoyu tarafından pek bilinmezdi. Bunun yanında meseleleri Avrupa'da, hatta Amerika Birleşik Devletleri'nde insan hakları ile ilgili bazı kuruluşlara götürmüş ve Batı Trakya Türklerinin yaşadıklarını dikkatlerine sunmuştur.

"Atatürk'ün liderliğinde Türkiye'nin bağımsızlığını kazanmasının birçok sömürge devlete örnek olması gibi, Dr. Sadık Ahmet'in de azınlık haklarının elde edilmesi konusunda sergilediği mücadele benzer sorunları yaşayan toplumlar için örnektir."

Atatürk'ün liderliğinde Türkiye'nin bağımsızlığını kazanmasının birçok sömürge devlete örnek olması gibi, Dr. Sadık Ahmet'in de azınlık haklarının elde edilmesi konusunda sergilediği mücadele benzer sorunları yaşayan toplumlar için örnektir.

Dr. Sadık Ahmet ile ilk karşılaşmamız 1971 ya da 1972 ders yılındadır. Ben Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) öğrencisiydim. Sadık Ahmet ise Tıp Fakültesi öğrencisiydi. Biz SÖPA'lı öğrencilerin kalmış oldukları yurtta Cuma namazları kılınıyordu. Selanik'te üniversitede okuyan birkaç Batı Trakyalı abimiz vardı. Biri de Sadık Ahmet idi. Kendisi bu Cuma namazlarının birine katılmıştı. Kendisiyle bu şekilde Selanik'te birkaç kez görüştük. Dr. Sadık Ahmet olarak isminden söz ettirmesi on - on beş yıl sonradır.

Ben, 1992-1996 döneminde Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin Bursa Şubesi başkanlığını yaptım. Batı Trakya'da o dönemde Türklerin en basit hakları dahi kısıtlanmaktaydı. Kendilerine araba ya da traktör ehliyeti, çatılarını onarma izni verilmiyor, ellerindeki av tüfekleri toplanıyordu. Daha da önemlisi pek çok Batı Trakyalı Türk vatandaşlıktan atılmıştı. Bu koşullar Dr. Sadık Ahmet'i ortaya çıkardı. Dr. Sadık Ahmet'in mücadelesi devam ederken, bizim derneğimiz de bu mücadeleye katıldı. Batı Trakya Türkleri ile ilgili gelişmeleri yakından takip ediyor, konu ile ilgili zaman zaman basın toplantıları yapıyorduk. Ortak bir mücadele yürütüyorduk.

13 Şubat 1993 tarihinde Dr. Sadık Ahmet'i bir konferans vermek üzere Bursa'ya davet ettik. Kendisi Bursa'da çok büyük ilgi gördü. Konferans sırasında halkımız salona sığmadı. Bu esnada iki gün beraber olduk. Bir iki sene sonra şubemizin yemekli bir gecesine konuşmacı olarak yeniden davet ettik. Kendisi gençliğe, özellikle öğrencilere çalışmaları, asıllarını ve nereden geldiklerini unutmamaları gerektiği, şartlar uygun olduğu takdirde Batı Trakya'ya dönmeleri konusunda tavsiyelerde bulundu. Milli kimliklerini unutmamalarını, ancak diğer yandan dini kimliklerini de devam ettirmelerini ifade etti. Vefatından üç ay öncesine rastlayan, İstanbul'daki Batı Trakya Türkleri ile ilgili uluslararası bir toplantıda son kez görüşmüş olduk. Yanılmıyorsam bu toplantının tarihi 22 Nisan 1995'tir.

Dr. Sadık Ahmet, ikinci Bursa konuşmasında Batı Trakya Türklerinin eğitiminde yaşanan problemlerden biri olan kitap konusuna değindi. O dönemde Batı Trakya Türklerine ait okullarda Yunan profesörlerin hazırladıkları okuma kitapları çocuklara dayatılmak isteniyordu. Bu duruma karşı bölgedeki okullarda boykotlar gerçekleştiriliyordu. O dönemde birkaç Türk kanalı uydu yayınlarına başlamıştı. Yayınlar İstiklâl Marşı ve Türk bayrağı ile başlayıp kapanıyordu. *"Ey Yunanistan! Sen yıllarca Türkiye'nin radyo ve televizyon yayınlarını engellemek için parazit yaptın, antenler diktin. İşte şimdi uydu yayıncılığı başladı. Şimdi bunları engellemek için ne yapacaksın?"* diye seslendiğini hatırlıyorum. Bu sözleri, Yunan idaresinin Batı Trakyalı Türklere anadillerini unutturmak istemesine karşı söylenmiş sözlerdir.

Vefatı kaza ile olduğu için, çok ani oldu. Akşam saat dokuz üzeri çalan telefondan Dr. Sadık Ahmet'in

trafik kazasında vefat ettiğini duydum. Şaşırdım ve aklıma *"Nasıl, neden oldu?"*, *"Gerçekten kaza mı, yoksa suikast mı?"* soruları geldi. Ertesi gün izlenecek yol konusunda Bursa şubesinin başkanı olduğum derneğimizin genel merkezi ile irtibata geçtim.

> ***"Kendisi gençliğe, özellikle öğrencilere çalışmaları, asıllarını ve nereden geldiklerini unutmamaları gerektiği, şartlar uygun olduğu takdirde Batı Trakya'ya dönmeleri konusunda tavsiyelerde bulundu."***

Aradan 9-10 yıl geçti. Dr. Sadık Ahmet ile ilgili ne Batı Trakya'daki yerel, ne de Türkiye basınında araştırma yazısı yayınlanmamıştı. Kendisi sadece vefat yıl dönümlerinde anılıyordu. Bu konu ilgimi çekti ve *"Acaba unutulmasını isteyenler mi var?"* diye düşündüm. Ben Dr. Sadık Ahmet'i sevmiş ve mücadelesini takdir etmiştim. Ama yine de onun hayatını ve mücadelesini yazacak belki son kişiydim. Çünkü yakın arkadaşları içinde gazeteci olanlar vardı. Ben bir boşluk gördüm ve bu boşluğu doldurmak istedim. Ayrıca Dr. Sadık Ahmet ve mücadelesinin unutulmasını istemedim. Bunun üzerine "Evlâd-ı Fâtihan"da ayda bir de olsa iki sayfa ayırarak bu konuda hem kamuoyunun tepkisini tespit ederiz, bu arada gelecek olan hatıraları ve belgeleri değerlendiririz diye düşünerek bildiğim kadarı ile çocukluğundan itibaren yazmaya başladım. Önce "Evlâd-ı Fâtihan"da yayınlamış olduğum yazı dizisini sonra kitaplaştırdım. Dergide yayınlanan yazı dizisine bir konu hariç hiçbir itiraz ve yalanlama gelmedi.

Ben o yıllarda Yunancadan tercüme ve muhasebe işleri de yapıyordum. Bu vesileyle büroma pek çok Batı Trakyalı gelirdi. Gelenler, bana Dr. Sadık Ahmet'i anlatıyorlardı. Fotoğrafını görünce ağlayan kadınlar oldu. Bazılarının çocuğunun sünnetini karşılık almadan gerçekleştirmiş. Büroma gelenler, Dr. Sadık Ahmet'e verilen oyları nasıl koruduklarını gibi birçok hatıralarını bana naklettiler.

Bildiklerim, dinlediklerim ve araştırmalarımdan "Dr. Sadık Ahmet fırtınası" kitabı ortaya çıktı. 2012 yılında BTTDD Bursa Şubesinin yayını olarak basıldı.

Musa Serdar Çelebi

Dr. Sadık Ahmet denince gözümün önüne *"tam inanmış bir dava adamı"* gelir. İnanmış bir insan, ama öyle sıradan bir inanmışlık değil. Beraberinde adanmışlığı da getiren bir inancın sahibidir. Güçlü, çok güçlü bir iman. Bir şeye tam inanmak, iman etmek insanı hareket ettirir, yola çıkarır. İman demek, aksiyon demektir. İnandığınız, iman ettiğiniz şey sizi eyleme sürüklemiyorsa, bu tam inanmadığınızı gösterir. *"İnanmak ve Yürümek"*: Bu, Batı Trakya'da Dr. Sadık Ahmet demektir.

> ***" İnanmak ve Yürümek: Bu, Batı Trakya'da Dr. Sadık Ahmet demektir."***

Dr. Sadık Ahmet Yunanistan'da Türk nüfusun üzerinde baskının arttığı ve ayrımcılığın yükseldiği bir dönemde ortaya çıktı. O, korkutulmak ve sindirilmek istenen Türk toplumunun sesi oldu. Liderlik budur, toplumun söyleyemediği, dile getiremediği gerçekleri her türlü bedel ödemeyi göze alarak haykırabilmektir.

Yunan Devleti *"Türk'üm"* demeyi yasaklamıştı. Bu yaradılışı inkârdı, kabul edilemezdi. O korkmadı ve *"Türk'üm"* diye haykırdı.

MUSA SERDAR ÇELEBİ

1952 Hatay doğumlu olan Musa Serdar Çelebi, 1979 yılında Avrupa Demokratik Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu'nun genel başkanlığı görevini üstlenmiştir. 1987'de arkadaşları ile birlikte Avrupa Türk İslam Birliği'nin kuruluşunu gerçekleştirmiştir. Merkezi İstanbul'da olan ve çalışmalarını yurtdışında kültür çoğrafyamızda yapan Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Derneği'nin Şeref Başkanı olarak seçilmiştir.

“Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerine sevdalı, Türklüğü ile iftihar eden akıllı ve cesur bir liderdir.”

Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerine sevdalı, Türklüğü ile iftihar eden akıllı ve cesur bir liderdir. Mücadelesi ile mazlum ve sesi kısılmış Türk azınlığa örnek ve önder olmuş, onları ağaya kaldırmıştır. Batı Trakya Türkleri de onu sevmiş ve verdiği onurlu yaşama kavgasına destek vermişlerdir. Kısacası, Dr. Sadık Ahmet ümidini kaybetmekte olan bir topluluğu yeniden hayata döndürmüş bir dava adamıdır.

Dr. Sadık Ahmet ile tanışmadan önce, kendisini tanıyan Ankara ve İstanbul’daki arkadaşlarımızdan hakkında çok şey dinlemiştim. Tıp eğitimi için anavatana geldiğinde Türkiye Türklerinin, Batı Trakya’daki kardeşlerinin meselelerinden yeterince haberdar olmadıklarını görmüş, şaşırmış ve üzülmüştü. Batı Trakya’da ve sayıca çok az kalmış olsalar da adalarda yaşayan Türklerin sorunlarını önüne gelen herkese büyük bir aşkla anlatıyor, gördüğü ilgi karşısında büyük heyecan duyuyordu. İlerleyen yıllarda Türkiye dışındaki Türklerle yakından ilgilenen kişi ve kuruluşlarla yakın ilişki kurmuştu. Aynı zamanda Batı Trakya’dan Türkiye’ye göçmek zorunda kalan ailelerle görüşüyordu. Bu ilişkiler sırasında gördüğü samimi alaka, O’nun Batı Trakya’da Türk azınlığına karşı yapılan haksızlıklara karşı mücadele inancını daha da güçlendirdi.

Biz, 1987 yılında kuruluşunu gerçekleştirdiğimiz ATİB (Avrupa Türk İslam Kültür Dernekleri Birliği) olarak, Almanya’daki Batı Trakya Türk Dernekleri ile daha yakın çalışmalar başlatmıştık. Batı Trakya’daki haksız uygulamalara anında tepki gösteriyor, Strasburg’da Avrupa Parlamentosu ve Lahey’de İnsan Hakları Yüksek Mahkemesi yetkililerini, Almanya’daki insan hakları ile ilgili kuruluşları ve Türk toplumunu mektuplar ve basın açıklamaları ile düzenli olarak bilgilendiriyorduk. Artık Dr. Sadık Ahmet’in adını Türk Dünyasının meseleleri ile ilgilenen herkes duymuştu.

Frankfurt’tan Batı Trakya’ya otobüs seferleri vardı. Giden arkadaşlarla selam gönderir, haberleşirdik. Sanıyorum 1987 yılı sonlarıydı, Dr. Sadık Ahmet’le ilk defa uzun bir telefon konuşması yaptık. Sonrasında sık sık konuşuyor, Türk azınlığı cesaretlendirecek, güçlendirecek konular üzerinde duruyorduk. Şahsen tanışmamız 1991 yılında Frankfurt’da oldu. Dr. Sadık Ahmet, Frankfurt’a yakın Kelsterbach’daki Batı Trakya Türkleri Derneğinin etkinliğine davet edilmişti. Tüm dernek üyelerinin aileleriyle katıldığı coşkulu heyecanlı bir gündü. Eşi Işık Hanımla gelmişti. Kırk yıldır tanışıyormuş gibi bir samimiyetle kucaklaştık, duygulandık. Ertesi gün Frankfurt’daki merkezimizi ziyaret etti, birlikte neler yapabileceğimizi konuştuk.

Avrupa’daki, özellikle de Almanya’daki Batı Trakya Türkleri, Yunanistan’daki Türk azınlığın sesini Avrupa kamuoyuna duyurmak açısından çok önemliydi. Bu amaçla, Batı Trakya’daki azınlığın temsilcileri ile Almanya’daki Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF) arasında daha sıkı bir işbirliği ve dayanışma gerekiyordu.

Rahmetli Dr. Sadık Ahmet ile anılarımız da çok doğal olarak hep Türkiye ve Batı Trakya Türk azınlığı ile alakalı faaliyetlere dayalı konularla ilgili idi. Dert çok, ancak derman yok gibiydi. Bu sebeple öncelikli konularımız derneklerin güçlendirmesi, örgütlenme, Avrupa’da siyasi mücadele ve en önemlisi Yunanistan’daki Türklerin zenginleştirilmesi idi.

Bizim Türkiye Türkleri olarak o günlerdeki nüfusumuz Almanya’da 1,5 milyona ulaşmıştı. Misafirlik bitmiş, artık Almanya’da kalıcı olduğumuz görülmüştü. Diğer Batı Avrupa ülkelerinde de durum

böyleydi. Dernek ve cami binalarımızı, oturduğumuz evleri satın almaya başlamıştık. Artık Türk bakkallarını, fırınlarını, berberlerini her şehirde görebilirdiniz. Biz bu tabloyu görmesi için Dr. Sadık Ahmet'i her vesile ile Almanya'ya davet ettik. Buradaki Batı Trakya Türklerinin yanı sıra bizimkilere de Yunanistan'da yaşanan zulmü anlatmak, onların da maddi ve manevi desteğini almak gerekiyordu.

Bir ziyaretinde Dr. Sadık Ahmet'i Frankfurt ve civarında iş hayatına atılmış arkadaşlarımız ile bir araya getirdik. Toptancı halinde sebze meyve toptancılığı yapan bir arkadaşımız Yunanistan'dan karpuz, kiraz, şeftali gibi meyvelerin geldiğini, nakliye ücretleri de uygun olduğu için tercih edildiğini anlatınca bizim sohbet derinleşti ve üç saat kadar bu konuda konuşuldu. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya kirazlarının çok kaliteli olduğunu, Yunan toptancıların daha meyveler ağaçta iken aldığını, yetiştiricilerin para kazanamadığını, karpuz ve diğer ürünlerde de aynı sıkıntıların yaşandığını uzun uzun anlattı. Daha sonra oralarda paketleme tesisi kurmak, seracılık gibi konularda projeler üzerinde çalıştık. Batı Trakya'da bu işleri yapan girişimcileri bize gönderdi. Biz de onları toptancı arkadaşlarla buluşturduk. Burada unutamadığım şey, Batı Trakya'daki Türkleri zenginleştirebilecek konular açıldığında Dr. Sadık Ahmet'in gösterdiği sevinç ve heyecandı. Fakirlik, milli şuurunu koruyan ve direnen Türk azınlığının en büyük sorunuydu.

"Dr. Sadık Ahmet, enerjisi tükenmeyen yorulma bilmeyen yürekli bir liderdi."

Bugün geriye dönüp baktığımızda, 1986 yılından itibaren Batı Trakya Türk azınlığında bir uyanma, bir silkinme çabasının baş verdiğini görürüz. Buradaki kıpırdanma o günlerde Ankara'yı da harekete geçirmiş olmalı ki, rahmetli Mesut Yılmaz, Dışişleri Bakanı olarak Atina'yı ziyaret ettiğinde Batı Trakya'yı da ziyaret etmek istediğini ifade ederek bir ilke imza atmıştı.

Bizim o yıllara ait ve hiç unutamayacağımız hatıralardan biri, ATİB'in 1992 yılında Almanya'daki Büyük Kurultayı'dır. Dr. Sadık Ahmet ve Mehmet Emin Aga Kurultayımızın şeref misafirlerindendi. Divan Başkanı, bu iki misafirimizi takdim ettiğinde salon inanılmaz bir coşku ve heyecanla sarsıldı. Delegeler ve davetliler hem sevinç gözyaşları döküyorlar, Rahmetli Ozan Yusuf Polatoğlu'nun *"El Eleyiz, Gönül Gönüleyiz"* marşını söylüyorlardı.

Sonuçta biz, Batı Trakya Türk Toplumu'na yapılan ve sergilenen tutumlar ile acı gerçekleri görüyor ve doğal olarak her an Batı Trakya Türk toplumunun önderlerine bir kötülük yapılabileceği endişesini duyuyorduk. Bu sebeple de Dr. Sadık Ahmet'in başına gelen şeyin bir araba kazası olmaktan çok bir suikast olduğunu düşündük. Kazadan kısa süre sonra da delil niteliğindeki bazı unsurların ortadan kaybolması ve kazanın asıl sebebinin bu güne kadar ortaya çıkarılamaması suikast ihtimalini arttırmış oldu.

Dr. Sadık Ahmet, Hakk'a, hakikate, halkına ve toprağına aşık bir insandı. Yunus'un dediği gibi, *"Aşıklar ölmez"*, sevenlerinin gönlünde ebedi olarak yaşarlar.

Dr. Sadık Ahmet'in en önemli başarısı, inandığı ve o inançla haykırdığı hedefler istikametinde toplumu hareketlendirmesi, fikirlerini eyleme dönüştürmesiydi.

Batı Trakya'da insanlar, dedelerinin babalarının yaşadığı kanlı günleri hatırlıyorlar, ardı arkası kesilmeyen baskılar ve tehditler sebebiyle başlarını kaldıramıyorlardı. Dr. Sadık Ahmet, *"Artık yeter!"* dedi ve arkasına bakmadan yola koyuldu. Bu çok önemli bir tavırdır. O kitleleri harekete geçirmek için konuştu, anlattı ve en önemlisi yola koyuldu. Onları kendi topraklarında insanca yaşamak azmiyle eyleme geçirdi.

Son olarak YTB'nin değerli başkanını ve yöneticilerini Sadık Ahmet için başlatılan bu vefalı girişimden dolayı tebrik ediyorum.

Özkan Hüseyin

Avrupa'daki Batı Trakya Türkleri 1985 yılında imza kampanyası başlatma kararı aldı. Batı Trakya Türklerine yapılan baskılar Avrupa Konseyi'ne ve Avrupa Parlamentosu'na duyurulacaktı. Bunun için basın yayın organlarından yararlanılacaktı. Batı Trakya bölgesinde de imza toplanılması gündeme geldiğinde Dr. Sadık Ahmet ismi ön plana çıktı. Dr. Sadık Ahmet imza kampanyasını üstlendi ve Batı Trakya Türklerinin lideri olarak kabul gördü. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin en yoğun baskı gördüğü ve bir lidere ihtiyaç duyduğu zamanlarda ortaya atıldı.

"Dr. Sadık Ahmet'in, uluslararası alanda Batı Trakya Türklerinin duyurulması adına çok büyük katkısı oldu."

ÖZKAN HÜSEYİN

1947 Gümülcine doğumlu olan Özkan Hüseyin, 1972 yılında gittiği Almanya'da Batı Trakya Türklerini tek çatı altında toplamak ve haklarını savunmak konusunda önemli etkinliklere imza atmıştır. Özkan Hüseyin'in kültürel çalışmaları ve kitapları bulunmaktadır.

Biz Dr. Sadık Ahmet'i, Batı Trakya Türklerinin Avrupa'daki derneklerine ve kamuoyuna tanıtmak için destek verdik. Kendisiyle birlikte Avrupa Parlamentosu'na ve Avrupa Konseyi'ne ziyaretler gerçekleştirdik. Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi (DEB) kurulunca, parti olarak da birçok yere gittik. Dr. Sadık Ahmet, milletvekili olması dolayısıyla Avrupa Parlamentosu'nda da itibar gördü ve Batı Trakya Türklerine çok büyük katkısı oldu. Dr. Sadık Ahmet ile vefatına kadar telefonla görüşmeye devam ettik. Biz, büyük bir aileydik. Strasburg'da çalışmalarımız olmuştur. Ayrıca Münih'te, 2003-2004 yılları olmalı Dr. Sadık Ahmet Camiini açtık.

Dr. Sadık Ahmet'in, uluslararası alanda Batı Trakya Türklerinin duyurulması adına çok büyük katkısı oldu. Kamuoyu çok önemli biliyorsunuz. Çünkü görsel ve yazılı basın dış devletler tarafından da takip ediliyordu. Yabancı araştırmacılar bize ulaştıklarında, *"Batı Trakya'da neler oluyor?"* diye sorular soruyorlardı. Hatta Avrupa üniversitelerinden bazı öğrenciler, Batı Trakya konusunda yüksek lisans ve doktora yapmaya başladılar ve bize gelerek röportajlar yapmak istediklerini söylediler. Berlin'de öğrencilerin çıkardıkları "Faos (Yumruk)" isimli bir dergi varmış. O dergide, "*Güneydoğu Avrupa'da neler oluyor, barut fıçısı mı?*" diye bir yazı yer aldı ve çok ilgi çekti. Yazı Berlin'deki tüm akademisyenlerin ve milletvekillerinin dikkatini çekmişti.

> ***"Dr. Sadık Ahmet devamlı ileri bakmış ve gittiği yolda izler bırakmıştır."***

Dr. Sadık Ahmet'in bana göre Batı Trakya Türklerine en büyük hediyesi, kurmuş olduğu DEB'dir. Parti faaliyetlerine halen devam ediyor. Geçen sene 30. yılını kutladı. Dr. Sadık Ahmet'ten hak arama ve demokrasi mücadelesi, insan hakları savunuculuğu konularında alınacak çok ders vardır. O, bir girişimciydi ve geri adım attığına hiç tanık olmadım. Devamlı ileri bakmış ve gittiği yolda izler bırakmıştır. Dr. Sadık Ahmet, Türk Dünyası'nın çeşitli noktalarındaki gençlere örnek olmaya ve ilham vermeye devam ediyor.

Dernekçiliğe başladığım dönemde, Gümülcine'de yayınlanan "İleri" gazetesinde bir yazım çıkmıştı. Bunun üzerine beni muayenehanesine davet edince tanıştık. Öncesinde ismini duymuştum. O dönemde Dedeağaç Hastanesi'nden ihraç edilmiş bulunuyordu ve Gümülcine'de kendi muayenehanesini açmıştı. Bana gazetedeki yazımı göstererek yazılanların doğru olup olmadığını sordu. 1986 yılı idi sanırım. Işık Hanım da oradaydı. *"Biz yola çıktığımız arkadaşlarımızı yolda bulduklarımıza değişmeyiz. Onlarla gidebildiğimiz yere kadar gideriz. Burada söz veriyorum, son nefesimize kadar biz beraber olacağız"* dedim ve eşimden de buna şahit olmasını istedim.

Dr. Sadık Ahmet 1989 yılında Selanik'teki Mahkemede yargılandığında, duruşmaya bizzat katıldığım gibi üç de gözlemci götürdüm. Üstelik bu gözlemcilere Batı Trakya'daki Türk köylerini de gezdirerek halkımızın gördüğü baskıları anlattım. Yunan idaresi Karabakla tarlalarını kamulaştırmak niyetindeydi. Ancak Batı Trakya Türk toplumu, bu konuda birlikte hareket ederek söz konusu kamulaştırmayı engellemiştir. Dr. Sadık Ahmet de bu mücadelenin içerisindeydi. Mübadele sürecinden itibaren kamulaştırmalar konusundaki Yunanistan'ın tek geri adımı budur. Aksi halde üzerine hapishane inşa edeceğiz diyerek binlerce dönüm tarla kamulaştırılacaktı. Bölgeye gözlemci avukatlar göndermemiz, Avrupa Parlamentosu'nda *"Bu denli büyük bir hapishaneye gerek var mıydı?"* sorularının sorulmasına sebep oldu.

Dr. Sadık Ahmet'in el yazısı ile bana göndermiş olduğu mektuplar var. Burada son derece doğru yolda olduğumuzu ve birlikte olursak her şeyin üstesinden gelebileceğimizi söylüyor.

Cafer Hafız Mehmet

Dr. Sadık Ahmet'i anlayabilmemiz ve yaptıklarının kıymetini bilebilmemiz için Yunanistan'ın ve Batı Trakya Türk azınlığının içinde bulunduğu durumu, sosyal ve siyasi ortamı iyi idrak etmemiz gerekiyor. 1981 yılında ben, İstanbul Üniversitesi İstanbul (Çapa) Tıp Fakültesinden mezun olup Yunanistan'a dönmüştüm. İktidarda yıpranmış Yeni Demokrasi (Nea Dimokratia) hükümeti vardı ve Andreas Papandreu'nun liderlik etmekte olduğu PASOK partisi *"değişim"* sloganı ile gümbür gümbür iktidara yaklaşıyordu. Hakikaten 1981 yılında yapılan seçimlerde PASOK iktidara geldi. Akabinde Yunanistan'da gerçekten bazı değişiklikler yaşanmaya başladı. En önemlisi, o döneme kadar *"suçlu"* gözüyle bakılan sol görüşteki kişiler rahatladılar.

"Sadık Ahmet'in askerlik döneminde yaşadığı gibi bana da doktor olmama rağmen Türk olduğum için hastabakıcılık görevi vermişlerdi"

CAFER HAFIZ MEHMET

Cafer Hafız Mehmet, 1956 yılında Şapçı'ya bağlı Aşağıköy'de doğmuş olup dahiliye uzmanı bir tıp doktorudur. Dr. Sadık Ahmet'in Batı Trakya Türklerinin hakları için mücadele ettiği yıllarda Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği'nde genel sekreterlik görevinde bulunmuştur.

Askerliğimi yaptığım dönemde doktor olmama rağmen Türk olduğum için bana hastabakıcılık görevi vermişlerdi. O birlikte yirmi doktor vardı ve on yedisine doktorluk görevi verilmişti. Üçüne doktorluk görevi yerine hastabakıcılık görevi verilmişti ki biri de bendim. Bana Türk olduğum, diğer iki Yunan doktora da sol görüşlü oldukları için hastabakıcılık görevi verilmişti. Seçimler yapılıp PASOK iktidara gelince bu son ikisi kendilerine doktorluk görevi verilmesini talep ettiler ve bu görev değişikliği gerçekleşti. Ben talep etsem de talebim kabul edilmedi. PASOK iktidarında da azınlık konusunda bir gelişme olmayacağı ilk andan itibaren belli olmuştu.

"Batı Trakya Türkleri'nin gayrimenkul edinmeleri, evlerini tamir edebilmek için izin almaları, otomobil ya da traktör ehliyeti almaları mümkün değildi"

PASOK'un iktidara gelmesiyle Yunan halkı için bir rahatlama olsa da ne yazık ki Batı Trakya Türklerinin sorunlarında bir rahatlama olmadı. Hatta Batı Trakya Türkleri için işler daha da kötüye gidiyordu. Mesela gayrimenkul edinmeleri, evlerini tamir edebilmek için izin almaları, araba ya da traktör ehliyeti almaları mümkün değildi. Bütün bu kısıtlamalar, giderek azınlığı daha fazla bunaltmaktaydı. Bu iktidar döneminde isimlerinde "Türk" kelimesi bulunan dernekler, Gümülcine Türk Gençler Birliği, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği ve İskeçe Türk Birliği'nin tabelaları indirildi. Bu gelişme, *"kimliğimiz yok ediliyor"* düşüncesiyle Batı Trakya Türk azınlığında infiale yol açtı. Dr. Sadık Ahmet bu ortamda toplum işleriyle uğraşmaya başladı.

Ben O'nun ismini ilk kez Yunanistan'ın Trakya Üniversitesi Dedeağaç Tıp Fakültesinde ihtisas yaptığım yıllarda duydum. İlk mücadelesi, Batı Trakya Türklerine yapılan baskıları İnsan Hakları Mahkemesine taşımak için azınlık fertlerinden imza toplamakla başladı. İmza kampanyasını ilk dile getirenler farklı isimler olsa da bu işi üstlenen Dr. Sadık Ahmet olmuş ve bunu en iyi şekilde yürütmüştür. Dr. Sadık Ahmet'in bu girişimleri Yunan yönetimini rahatsız ediyordu. Defalarca polisin arabasını durdurarak arama yaptığını ve gözaltına alındığını işittik. Ancak Dr. Sadık Ahmet ismi de giderek Batı Trakya Türk toplumunda daha fazla konuşulur hale geldi. Dr. Sadık Ahmet'in faaliyetleri giderek arttı. Neticede bağımsız aday olarak siyasete atıldı ve büyük bir oyla bağımsız milletvekili olarak Yunan parlamentosuna girdi. Dr. Sadık Ahmet, Batı Trakya Türklerinin sesi olmuş ve bu ses milletvekili seçilmesinden sonra gerek Yunan parlamentosunda, gerekse uluslararası platformlarda daha fazla işitilmeye başlamıştır.

"Sadık Ahmet 'Yarın öbür gün başıma bir iş gelir mi ya da işimi kaybeder miyim?' demeden mücadelesini sürdürmekteydi"

En önemli özellikleri cesaretli, kararlı, gözü pek ve korkusuz olmasıydı. *"Yarın öbür gün başıma bir iş gelir mi ya da işimi kaybeder miyim?"* demeden mücadelesini sürdürmekteydi. Diğer taraftan isminde "Türk" kelimesi bulunan üç azınlık derneğinin kapatılması Batı Trakya Türklerini derinden etkilemişti. Ancak Batı Trakya Türklerinin mücadele edebilmesi için bir lider gerekiyordu ve liderlik vazifesini Dr. Sadık Ahmet en iyi şekilde yerine getirdi.

1982 yılında Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği kurulduğunda ben askerlik görevimi yerine getiriyordum. Terhis olunca, sanırım 1984 yılında, söz konusu dernek ile tanıştım. Dr. Sadık Ahmet ile daha ziyade söz konusu derneğin çatısı altında görüşüyorduk. O dönemde Yunan idaresi tarafından azınlığın en verimli topraklarının bulunduğu Karabakla'da açık hava hapishanesi yapılması planlanıyordu. Ben de Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği genel sekreterliğini yürütmekteydim. Dr. Sadık Ahmet ise milletvekili idi ve aynı zamanda Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi'ni (DEB) de kurmuştu. Açık hava hapishanesi yapılacak gerekçesi

ile Türk tarlalarının istimlak edilmesine karşı Batı Trakya Türk azınlığı bütün kurumlarıyla mücadele yürütüyordu. Genel sekreterliğini yürüttüğüm derneğin yönetim kurulu üyeleri olarak köylere gidip halkı bilinçlendirmeye ve toplu bir şekilde mücadele yürütülmesi için ne yapılması gerektiğini anlatmaya çalışıyorduk. Bu doğrultuda toplantılar yapıyorduk. Dr. Sadık Ahmet de DEB kanalıyla bu mücadeleye katkı veriyordu. Hep birlikte bu kararlılıkla sürdürdüğümüz mücadeleyi neticede kazandık. O dönem Yunanistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Virginia Çuderu'dan aldığımız resmi bir belge bize, Yunan hükümetinin bu projeden vazgeçtiğini bildiriyordu. Bu gelişme bize azınlığımızın bütün kurumlarıyla mücadele ettiğinde başarılı olabildiğini göstermişti.

"Bir zamanlar Sadık Ahmet de burada uzmanlığını yapıyordu ve şimdi Yunanistan aleyhine faaliyetler yürütüyor. Yoksa sen de Sadık Ahmet gibi mi olacaksın?"

Dr. Sadık Ahmet cerrah olarak benden önce ihtisasını tamamlamıştı. Benim dönemimde ihtisas yapanlardan, kendisiyle birlikte hastanede çalışmış Yunan doktorlar da vardı. Dr. Sadık Ahmet'in faaliyetleri duyuldukça onlarda bir rahatsızlık, bir huzursuzluk hasıl oluyordu. Bir gün uzman doktorlardan biri bana, *"Bir zamanlar Sadık Ahmet de burada çalışıyordu ve şimdi Yunanistan aleyhine faaliyetler yürütüyor. Yoksa sen de Sadık Ahmet gibi mi olacaksın"* diye sordu. Bu soru, beni derinden etkilemiştir.

Dr. Sadık Ahmet cesur bir şekilde Batı Trakya Türklerinin sorunlarını dile getirdi. Dr. Sadık Ahmet'in bu mücadelesinin ne getirdiğini ve ne faydası olduğunu soracak olursanız, zaman içinde Batı Trakya Türk azınlığının vatandaşlık hakları verilmeye başlandı. Vatandaşlık haklarının elde edilmesinde yol kat edilse de, Batı Trakya Türklerinin azınlık hakları hiçbir zaman verilmemiştir. Bugün Batı Trakya Türkleri ev alıp satabiliyor, evlerini tamir edebiliyor, araba ve traktör ehliyeti alabiliyorlar. Bu gelişmeler, mücadelelerin neticesidir.

Cafer Alioğlu

7 Mart 1987'de Frankfurt'ta dernekler arası ortak toplantıda baskıların en yoğun olduğu bir dönemde federasyonu kurma kararı aldık. Aradan yedi sekiz ay geçtikten sonra 28 Şubat 1988'de Almanya Batı Trakya Türk Federasyonu'nun ilk genel kurul toplantısını yaptık. O toplantıda ben, divan başkanı olarak görev yaptım. Toplantı sonucunda seçimlere geçtik. 11 kişi federasyon yönetim kurulu olarak seçildi. Ardından yönetim kuruluna seçilen arkadaşlarımız beni federasyon başkanlığına layık gördüler.

> ***"Milletvekilliği yaparken azınlığın sorunlarını yerel belediyelerden başlayarak valiliklere ve Atina'da meclise kadar götürdü."***

Dr. Sadık Ahmet, Yunan kültürünü iyi bilen ve dilini çok iyi konuşan cesur bir soydaşımızdı. Tek başına imza kampanyası düzenlerken tutuklandı, ama yılmadı. 1989'da bağımsız milletvekili adayı olduğunda 20 binin üzerinde oy alarak Gümülcine'den bağımsız milletvekili seçilmiştir. Milletvekilliği yaparken azınlığın sorunlarını yerel belediyelerden başlayarak valiliklere ve Atina'da meclise kadar götürdü.

CAFER ALİOĞLU

5 Mayıs 1934'te İskeçe'nin Sakarkaya köyünde doğmuş olan Cafer Alioğlu, 1951-1970 yıllarında Batı Trakya Türklerine ait eğitim kurumlarında hizmet vermiştir. 1971 yılında işçi olarak Almanya'ya gitmiş ve Avrupa'daki Batı Trakya Türklerinin teşkilatlanmasında, ayrıca sorunlarının Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası platformlara taşınmasında önemli bir rol oynamıştır.

"...Patrida gazetesinin sahibi Çatlakos, Dr. Sadık Ahmet'e yaklaşarak suratına tokat atmıştır. Yunan basınının hedefi oldu. Bundan da yılmadı."

Dr. Sadık Ahmet'e Yunanistan'ın resmi bayramlarından birisi için davet gelmiş. Davete iştirak etti. Valilinin, belediye başkanının, jandarma komutanının ve metropolitin gözleri önünde resmigeçit töreni esnasında Gümülcine'de yayınlanmakta olan Patrida gazetesinin sahibi Çatlakos, Dr. Sadık Ahmet'e yaklaşarak suratına tokat atmıştır. Yunan basınının hedefi oldu. Bundan da yılmadı. Bir gün, bir akşamüzeri beni Yunanistan'dan telefonla arayarak *"A*ğabey, *ben bugüne kadar yaptığım çalışmalarda bir sonuç alamadım. Tek başıma imza kampanyası düzenledim, tutuklandım. Bütün bunları kötü niyetle değil, iyi niyetle, sorunlarımızı dile getirmek, meclisin çözüm bulmasını istemek için yaptım. Olmadı. Ben Almanya'ya gelmeyi düşünüyorum. Orada bazı girişimlerde bulunsak mı? Ne dersiniz?"* dedi. *"Buyurun gelin. Ne gerekiyorsa burada hep beraber yaparız"* dedim. Federasyon yönetim kurulu ve diğer derneklerden arkadaşlarımız ile birlikte Frankfurt havalimanında kendisini karşılamak üzere 30 araçla gittik. Gazeteciler eşliğinde federasyonun merkezi olan Kerlsterbach'a getirdik.

Rahmetli Dr. Sadık Ahmet federasyon merkezimizde gazetecilere Batı Trakya'da yapılan baskıları gözler önüne serdi. İskeçe müftüsü Mehmet Emin Aga, Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği genel sekreteri Ahmet Hacıosman ve Akın gazetesi sahibi Hasan Hatipoğlu'nu da beraberinde getirmişti. Ertesi günü hep birlikte Strazburg'a gittik. Avrupa Konseyi'ne giderek giriş kartlarımızı aldık. İçeri girdiğimizde kendisine kimlerle görüşmemiz gerektiğini söyledim. Bir takım milletvekillerinden randevu almayı başardık. Onlara durumları anlattı ve bir sonuç talebinde bulundu. Üç günlük çalışmasının ardından Yunanistan'a döndü. Dr. Sadık Ahmet'in her mahkemesine uzman avukat Dr. Hans Heltman'ı gözlemci olarak gönderdim. Bu arada 29 Ocak 1990'da Gümülcine'de bir vandalizm örneği yaşandı. Palikaryalar, Türk dükkânlarına saldırarak yüzlerce iş yerinin kapısını ve camlarını kırdılar, mallarını sokaklara attılar. Bunların tespiti ve yerinde incelemelerde bulunmak üzere Kopenhag Üniversitesi'nden Prof. Dr. Erik Sispy'yi ve Dr. Yvo Peters'i incelemeler yapmak üzere Batı Trakya'ya gönderdim.

Bu arada Almanya başbakanı Helmut Kohl'e bir mektup yazdım. Gümülcine'de Türk köylülerine ait arazi üzerine bir açık hava cezaevi yapılması kararı alınmıştı. Alman Başbakandan kararın iptalini istedim. Mektubumda*"… 30 kadar köyümüzü ilgilendiren soydaşlarımızın toprakları üzerine Yunan hükümeti açık hava cezaevi yapma kararı almıştır. Bunu duyan köylülerimiz şimdiden Almanya'yı düşünmektedirler. Almanya'ya en az on bin soydaşımız gelecektir. Siz büyük bir devletsiniz. Yunan hükümeti nezdinde girişimlerde bulunursanız ve bunun neticesinde alınan kararlar iptal edilirse buraya gelmeyeceklerdir"* satırlarına yer verdim. On beş gün içerisinde Alman dışişleri müsteşarından bir mektup aldım. Mektupta, *"Sayın Cafer Alioğlu sizi temin ederiz ki soydaşlarınızın ellerinden o topraklar alınmayacaktır"* deniyordu. Daha sonra gönderdiğim mektup üzerine Almanya'nın Yunanistan'daki Büyükelçiliği'ne araştırma yapılması talimatının verildiğini öğrendim. Almanya Büyükelçiliği de Selanik Başkonsolosluğuna talimat vermiş. Neticede köylümüzden tarlalar alınmadı ve cezaevi inşaatı gerçekleştirilmedi. Zaman içinde kısıtlanan vatandaşlık haklarımız verildi ve Yunan vatandaşlık yasasının 19. maddesi iptal edildi. Bunlar bizim kazanımlarımız. Bu çalışmaları sadece biz federasyon olarak değil, siyasi ve dini liderlerimizin öncülüğündeki toplumsal hak arama mücadelesi sonucunda elde ettik.

Dr. Sadık Ahmet'le birkaç kez Strazburg'a gittik. Bir seferinde Yunan Dışişleri Bakanı Pangalos ile öğle yemeğinde bir arada olduk. Yemek sırasında Dr. Sadık Ahmet ile birlikte yan yanaydık. Yunan dışişleri bakanı ise bir metre önümüzdeydi. Dr. Sadık Ahmet bakanı görünce selam verdi. Bakan döndü, *"Merhaba Sadık. Neden geldiniz buraya?"* diye sordu. Dr. Sadık Ahmet, *"Siz getirmiyorsunuz. Ben de kendim geldim"* yanıtını verdi. Bunun üzerine bakan, *"Ben sizin niçin geldiğinizi çok iyi biliyorum. Siz geldikten sonra Atina'da bunun cevabını vereceksiniz"* dedi. Dr. Sadık Ahmet de *"Sayın bakan, ne söyleyecekseniz burada söyleyin. Atina'da söylemenize gerek yok"* cevabını verdi. Cesurdu rahmetli.

1993'te Dr. Sadık Ahmet, Rodop İli'nden yeniden aday oldu. 25 bin oy almasına rağmen

Yunanistan genelindeki % 3'lük barajı aşamadığı için milletvekili olamadı. Bu gelişme üzerine bana Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde dava açmak istediğini söyledi. *"Avukatınla konuşur musun, ne yapılabilir?"* dedi. Bunun üzerine Hans Heltman'a durumu anlattım. Dr. Sadık Ahmet beni yeniden aradığında da Almanya'ya gelmesini söyledim. *"Ne zaman geleceğinizin tarihini bildirin. Ben Alman parlamentosundan insan hakları komisyon başkanından randevu isteyeceğim. Birlikte gideriz. Siz orada olayı anlatırsınız"* dedim.

> ***"Dönemin Yunan Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos Sadık Ahmet'e Strazburg'da 'Ben sizin niçin geldiğinizi çok iyi biliyorum. Siz geldikten sonra Atina'da bunun cevabını vereceksiniz' dedi."***

Almanya'ya geldiğinde ben, genel sekreterim Halit Habipoğlu ve Dr. Sadık Ahmet üçümüz randevularımıza gittik. İlk randevumuz İnsan Hakları Komisyon Başkanı Friderik Fogel ile gerçekleşti. Bir buçuk saat boyunda Dr. Sadık Ahmet'i dinledi ve sonunda kendisini destekleme sözü verdi. Oradan, Avrupa Konseyi Hukuk İşleri Komisyon Başkanı Gerhart Reddeman'ın yazıhanesine gittik. Sonunda Reddeman da kendisini destekleme sözü verdi. Dava açmak konusunu federasyonumuzun avukatı Hans Heltman'a sorduğumda 50 bin dolar istedi. Heltman'a *"Bizim 50 bin dolarımız yok. Ancak 10 bin mark verebiliriz"* dedim. Ancak kendisi kabul etmedi.

Bir yemek esnasında, Dr. Sadık Ahmet ile birlikte İstanbul Barosu Başkanı Turgut Kazan ile karşılaştık. Ben yemekte durumu kendisine anlattım. Bunun üzerine Turgut Kazan davayı üstleneceğini söyledi. Bu davanın sonucunu görmeye Dr. Sadık Ahmet'in ömrü vefa etmedi.

Rahmetli bana *"Cafer ağabey, Batı Trakya davasına çok büyük hizmetiniz oldu. Çok emek sarf ettiniz. Parayla pulla ödenmez sizin yaptığınız işler. Ben bu davayı kazanırsam size 50 bin dolar vereceğim. Yaşlılığında, emekliliğinde ye, iç, gez"* derdi. Ancak ne davanın sonucunu görebildi, ne o parayı alabildi, ne de bana 50 bin dolar verebildi. Sonra da şaibeli bir trafik kazası sonucu 24 Temmuz 1995 tarihinde vefat etti.

Vefat haberini duyduğumda şok oldum. Fakat cenazesine katılamadım. Dr. Sadık Ahmet geriye çok önemli iki miras bırakmıştır. Eşi ve çocuklarına adını bıraktı. Adı spor tesislerinde, caddelerde, okullarda, hastanelerde yaşıyor. İkincisiyse tüm Batı Trakya Türklerine "Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi"ni bıraktı. O öldükten sonra partisine önce eşi Işık Hanım, sonra Ahmet Hacıosman ve Mustafa Ali Çavuş sahip çıkarak partiyi şahlandırdılar. Şimdi bayrağı Çiğdem Asafoğlu aldı. Bugün de parti, Batı Trakya Türklerinin davasını sürdürmektedir.

Dr. Sadık Ahmet ile son görüşmemiz 15 Mayıs 1995 tarihindedir. Frankfurt'taki federasyonun genel kuruluna davet edilmiştik. Yolculuk sırasında yan yanayken dönüp bana, *"Ekonomik kurulu tamamlamak üzereyim. Siz de gelip bu kurula üye olun"* dedi. Bende kendisine, *"Benim emekli maaşımdan başka bir gelirim yok. Nasıl bir katkıda bulunacağım?"* sorusunu yönelttim. O da *"Abi bana paran değil, ismin lazım"* yanıtını verdi. *"Sen gel. Seni ekonomik kurulun başına tayin edeceğim. Hazırlanan evraklara imza atacaksın"* dedi. Bunu da gerçekleştiremedi. Ölümünden sonra Işık Hanım toplanan paraları iade etti.